T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

ORTA PORSUK HAVZASI İLK TUNÇ ÇAĞI YERLEŞİM DOKUSU: SOSYAL, EKONOMİK VE KÜLTÜREL SÜREÇLER

DOKTORA TEZİ

ÖZLEM ÇAKAR KILIÇ

Tez Danışmanı
PROF.DR. GÖKSEL SAZCI
DOÇ. DR. MURAT TÜRKTEKİ (İKİNCİ DANIŞMAN)

ÇANAKKALE – 2021

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Özlem ÇAKAR KILIÇ
16/08/2021

ÖN SÖZ

Eskişehir'de ilk araziye çıktığım 2013'de, sonradan kırmızı astarlı açkılı mal olarak tanımlandığını öğrendiğim basit profilli kase parçası ile başladı her şey. Klasik Arkeoloji eğitimi ve bu kazılarda geçen öğrencilik sonrasında, arkeolog olarak çalıştığım Balıkesir Bölgesi için yaygın olmayan bu malzeme, boncuk tanesi gibi ovaya yayılan Eskişehir höyüklerinin çoğunda vardı. Eskişehir Arkeoloji Müzesi Demircihöyük vitrininin önüne sayısız gidişlerin sonunda, yeşil ciltli kitapları edinmem uzun sürmedi. Henüz doktora öğrencisi değildim ama çalışmak istediğim konu düşmüştü içime. Dönemi için oldukça önemli yenilikleri kendi içinde barındıran, disiplinler arası kazı yöntemlerinin denendiği Demircihöyük kazılarını gerçekleştiren Prof. Dr. Manfred Osman Korfmann ile Eskişehir'in coğrafyası ve yerleşim tarihi konusunda çalışan Prof. Dr. Necdet Tunçdilek'in bölgeye katkıları hala çok kıymetlidir. Öncelikle bu değerli iki bilim insanını saygıyla anıyorum.

Prof. Dr. Turan Efe tarafından bölgede yürütülen yüzey araştırmalarına öğrencilik yıllarında katılmış olan kıymetli hocam Prof. Dr. Göksel Sazcı'ya, öncelikle tez konusunu kabul ettiği ve şekillenmesinde destek olduğu için teşekkür ederim. Doktora ders döneminde kendisi tarafından verilen "İTÇ Batı Anadolu Seramiği" dersinin, tez çalışması materyalinin tanımlanması ve tasnifine katkısı yadsınamaz, kıymetli katkıları, öğrettikleri ve her zaman yapıcı tavrıyla yol gösterici olduğu için kendisine minnettarım. Yüzey araştırmasında tespit edilen seramik materyalin dönemsel tasnifi konusunda yardımını esirgemeyen, tezin kurgusu üzerine konuşmalarımızda, beni sabırla dinleyen, yapıcı eleştirilerle tezin gelişmesine katkı sunan, tezin ikinci danışmanı Doç. Dr. Murat Türkteki'ye ne kadar teşekkür etsem azdır. Lisans, yüksek lisans ve doktora öğrenimim boyunca, arkeolojik yorumun önemi konusunda farkındalık yaratan ve tezin kuramsal alt yapısının oluşmasında öğrettiklerine çok şey borçlu olduğum değerli hocam Prof. Dr. Turan Takaoğlu'na; öğrencilik hayatıma katkıları her zaman süren değerli hocalarım Prof. Dr. Nurettin Arslan'a özellikle lisans döneminde Genel Jeoloji derslerini almamız konusundaki ileri görüşlülüğü için ve Dr. Öğr. Üyesi Veysel Tolun'a hem arkeoloji hem de hayata dair tecrübeleriyle yolumu aydınlattığı için teşekkürü bir borç bilirim. Tezin yöntembilimi ve gelişimi konusunda yapıcı eleştirilerini esirgemeyen jüri üyeleri Prof. Dr. Ayşegül Aykurt, Doç. Dr. Yusuf Acıoğlu ve Doç. Dr. Atakan Akçay'a çok teşekkür ederim.

Bana denize bakar gibi bozkır ve ovaya bakmayı sevdiren coğrafya öğretmenim Füsun Yıldırır'a, Anadolu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) Lisansüstü programında, Temel Harita Bilgisi ve CBS derslerini almam konusunda beni teşvik eden Doç. Dr. Uğur Avdan'a, katkıları ve öğrettikleri her şey için çok teşekkür ederim.

Küllüoba Höyük kazılarında kendisi ile uzun uzun sohbet etme imkanı bulduğum, kendisi tarafından tespit edilen ancak günümüze kadar tescilleri yapılmamış iki höyüğün yerini, otuz yıl sonra dün gitmiş gibi harita üzerinden gösteren ve yüzey araştırmasında tespit etmemi sağlayan, Prof. Dr. Turan Efe'ye, en çok Eskişehir arkeolojisine kattıkları için minnettarım.

Tezin literatür tarama ve araştırma aşamasında benimle görüşmeyi kabul edip, değerli vakitlerini ayıran Osmangazi Üniversitesi Jeoloji Mühendisliği Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Faruk Ocakoğlu ile aynı üniversiteden Tarih Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Zafer Koylu'ya, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Coğrafya Bölümü öğretim üyelerinden Dr. Öğr. Üyesi Levent UNCU'ya, Şarhöyük İTÇ malzemesini incelememe izin veren ve bölgesel çalışmalar konusunda bilgilerini paylaşan Doç. Dr. Mahmut Bilge Baştürk'e, bölgeye ait dijital arşivini cömertçe paylaşan Doç. Dr. Atakan Akçay'a, kaynaklara ulaşmam konusunda desteklerini esirgemeyen Doç. Dr. Deniz Sarı ve Dr. Öğr. Üyesi Sinem Türkteki'ye, Fransızca çevirileri yapma nezaketini gösteren Prof. Dr. Merih Zıllıoğlu'na teşekkürü borç bilirim. Yine tezin literatür tarama ve araştırma aşamasında yardımlarını esirgemeyen İller Bankası Şube Müdürü Meral Emel'e, Eskişehir Büyükşehir Belediyesi çalışanlarına, DSİ. 3. Bölge Müdürlüğü çalışanlarına, Alpu Belediyesi ve Beylikova Belediyesi çalışanlarına teşekkür ederim.

Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Arkeoloji Bölümü'nde bana her konuda yardımcı olan arkadaşlarım Dr. Öğr. Üyesi Onur Bamyacı, Arş. Gör. Dr. Mehmet Ayaz, Arş. Gör. Dr. Ömer Can Yıldırım ve Arş. Gör. Murat Ay'a teşekkür ederim. Ayrıca desteklerini her zaman üzerimde hissettiğim Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Yaman, Doç. Dr. Oğuz Koçyiğit ve her zaman evimde gibi hissettiren Pınar Koçyiğit'e sonsuz teşekkürler.

Bu çalışma konusunda bana araştırma izini veren Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne, yüzey araştırmasında Bakanlık Temsilcisi olarak görevlendirilen ve çalışmada desteğini esirgemeyen C. Baykal Aydınbek'e teşekkürlerimi sunarım. Yüzey araştırmasını maddi katkılarıyla destekleyen American Research Institute in Turkey'e (ARİT) teşekkürü borç bilirim. Arazi çalışmalarımda beni yalnız bırakmayan değerli arkadaşlarım Dilsun Akçel, Halil Çınar, Onur Yıldırım, İbrahim Öner, Volkan İnan, Sezgin Sakarya, Osman Dengiz ve İbrahim Şahin'e, kardeşlerim Halil Özdemir ve Bengi Çakar'a; grafiklerin yorumlanmasında desteklerini esirgemeyen Şehir Plancısı Murat Zorlu'ya; analizlerde karşılaştığım teknik sorunlarda yardımını esirgemeyen Serhan Tuncer'e, kişisel arşivini paylaşan Bülent Okta'ya, Osmanlıca transkripsiyonları yapan Arda Akçel'e, kaynak konusunda lojistik desteği sağlayan Gürol Tali'ye, seramik materyal çizimi konusunda yardım eden Nurten Kanbur, Selma Çalışkan ve Bahar Köse'ye, tasnifi konusunda destek olan Nursaç Kaya ve Neslihan Özkan'a teşekkür ederim.

Tezin yazım aşaması öncesinde ODTÜ Yerleşim Arkeolojisi tarafından düzenlenen Uyum ve Direnç Sempozyumu'nda, bana bölgesel çalışmayı sunma fırsatı tanıyan sempozyum komitesine ve Prof. Dr. Burcu Erciyas'a yapıcı ve motive edici eleştirileri için ne kadar teşekkür etsem azdır. Ayrıca Koç Üniversitesi bünyesinde 2019 yılında düzenlenen "ANAMED Environmental Archaeology Training Program" başvurumu kabul eden düzenleme komitesine ve eğitmenlerine teşekkürü borç bilirim. İki çalışmanın da tezin gelişimine katkısı ve oluşturduğu bakış açısı oldukça önemlidir.

Sekiz yıl gibi uzun süren alan çalışması sırasında gerek kentte, gerekse kırsalda sözlü tarih çalışmaları yaptığım, etnoarkeolojik verinin desteklenmesinde, her sözün aslında paha biçilmez değeri olduğunu bana öğreten, yetkin çiftçiler, çobanlar, hangi tarlanın nadasa bırakılacağını mıh gibi aklında tutan, çevresindeki yemişin, şifalı otların farkında bilge köy kadınlarına minnettarım. Bu görüşmelerin bazılarını organize eden Ozan Çelik ve Yasin Akan'a ne kadar teşekkür etsem azdır.

Uzun soluklu çalışmamda manevi desteklerini esirgemeyen kıymetli arkadaşlarım Aslı Apaydın Özdemir, Fahri Kurt, Rahime Karaoğlu Murat, Tülay Çerçi, Ömür Koray Seferoğlu, Necdet Baybostan, Gülşah Kaba, Pınar Akın, Ziya Hurma, Cengiz Ataşçı ve Pınar Kırçın'a teşekkürü borç bilirim.

Arazi çalışmasındaki destekleri dışında, tezin redaksiyonunu yapan ve kurgu konusundaki tartışmalar için bana vakit ayıran kıymetli arkadaşım Kaan Kırçın'a, gece gündüz demeden gerek arazi çalışmaları, gerek seramik materyalin düzenlenmesi, gerekse uzun tartışmalarda bana her türlü sabrı gösteren değerli arkadaşlarım Tayfun Işıklar ve Gamze Şahin'e ne kadar teşekkür etsem azdır.

Eğitim hayatımın şekillenmesinde her türlü desteği gördüğüm annem Özcan Çakar ve babam Celal Çakar'a, anlayışlarıyla beni destekleyen ve manevi desteklerini hep üstümde hissettiğim annem Zekafet Kılıç, babam Muzaffer Kılıç, ablam Şaziye Özkan'a, olmasalardı ne yapardım dediğim motivasyon perilerim Emel Torun ve Bengi Çakar'a bu süreçteki her şey için teşekkür ederim.

Hayattaki en doğru tercihim, bu işin üstesinden gelebileceğim konusunda bir gün olsun şüpheye düşmeyen ve kolum kanadım düştüğünde güç veren, sekiz yılı kolaylaştıran güzel baba, güzel eş ve güzel dost Eyüphan, iyi ki varsın…Kızım Zeynep Ada'm dediğin gibi senin ile yaşıt tezin sonuna geldik, o güzel enerjin, bana sarılman ve nefes almayı unutma deyişlerin olmasaydı bitiremezdim. Teşekkürler kızım…

Özlem ÇAKAR KILIÇ
Eskişehir, Ağustos 2021

ÖZET

ORTA PORSUK HAVZASI İLK TUNÇ ÇAĞI YERLEŞİM DOKUSU: SOSYAL, EKONOMİK VE KÜLTÜREL SÜREÇLER

Özlem ÇAKAR KILIÇ
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Arkeoloji Anabilim Dalı Doktora Tezi
Danışman: Prof. Dr. Göksel SAZCI
İkinci Danışman: Doç. Dr. Murat TÜRKTEKİ
15/07/2021, 279

İç Anadolu Bölgesi'nin batısında yer alan Eskişehir sınırları içerisinde kalan Porsuk Çayı kendisini besleyen daha küçük çay ve dereler ile birlikte kendi havzasını oluşturmaktadır. Bu çalışma, geniş bir akarsu sistemine sahip Porsuk Havzası'nın orta kısmı ile sınırlandırılmıştır. Gelişmiş bir akarsu ağına sahip 2844 km² lik bir alanı kaplayan Orta Porsuk Havzası'nın iklim özellikleri ve jeolojik yapısı, yörede yer yer sulak bir ekosistemin oluşmasına neden olmuştur. Eskişehir'in kent ölçeğinde günümüz yerleşim düzenini şekillendiren, tarım ve hayvancılığa dayalı besin ekonomisinin verimliliğine katkı sağlayan Porsuk Çayı, geçmiş dönemlerde de aynı öneme sahip olmalıdır. Çalışma havzasında yaklaşık 200 tane arkeolojik yerleşimin bulunması, bunun önemli kanıtı olarak gösterilebilir. Bu yerleşimlerden 94 tanesi İlk Tunç Çağı'na tarihlenmektedir. İlk Tunç Çağı Yerleşimcileri Orta Porsuk Havzasını neden seçtiler? sorusuna yanıt ararken, geçmişteki insanı daha iyi anlayabilmek için geriye bıraktıkları maddi kültür kalıntılar ile yaşam alanlarını, kullandıkları çevreyi birlikte değerlendirmek daha doğru arkeolojik çıkarımlarda bulunmamıza imkan sağlayacaktır. Günümüzden yaklaşık 5000 yıl önceki çevresel koşulları çözümleye bilmek için jeoloji, coğrafya, hidroloji gibi fen bilimleri yanında tarih, sosyoloji ve etnoarkeoloji gibi farklı disiplinlerin kuramsal ve yöntemsel alt yapısından faydalanmak gerekmektedir. Bu aynı zamanda ortak bir havzayı kullanan toplulukların birbirleriyle olan kültürel, sosyal ve ekonomik ilişkilerini yorumlamamızı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Eskişehir, Porsuk Çayı, Hidroloji, İTÇ, Yerleşim Dokusu, Etnoarkeoloji.

ABSTRACT

THE EARLY BRONZE AGE SETTLEMENT PATTERN IN THE MIDDLE PORSUK BASIN: SOCIAL, ECONOMIC AND CULTURAL PROCESSES

Özlem ÇAKAR KILIÇ

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Doctoral Dissertation in Archaeology

Advisor: Prof. Dr. Göksel SAZCI

Co-Advisor: Assoc. Prof. Dr. Murat TÜRKTEKİ

15/07/2021, 279

Porsuk Stream, which lies within the borders of Eskişehir located in the west of Central Anatolia, forms its own basin together with its tributary creeks. This study is narrowed down to the middle part of the Porsuk Basin, which has a large river system. Covering an area of 2844 sq km with an advanced river system, the Middle Porsuk Basin's climatic characteristics and geological structure give rise to the formation of wetlands occurring here and there in the region. Porsuk Stream, which shapes the modern-day layout of Eskişehir as a city and contributes to the productivity of the food economy based on agriculture and livestock raising, must have the same importance in the previous periods, as well. The 200 archaeological settlements situated in the study basin could be given as evidence of this. 94 of these settlements are dated to the Early Bronze Age. While we seek an answer to the question "why did the Early Bronze Age Settlers choose the Middle Porsuk Basin?", evaluating the material culture remains of those past societies together with the living spaces and the environment they had used in order to understand them better will enable us to draw more accurate archaeological inferences. It is necessary to make use of theoretical and methodological infrastructure of particular disciplines such as history, sociology and ethnoarchaeology as well as physical sciences such as geology, geography and hydrology in order to analyze the environmental conditions which existed 5000 years ago. This will also enable us to interpret the social, economic and cultural interrelations of the communities that use a common basin.

Keywords: Eskişehir, Porsuk Stream, Hydrology, EBA, Settlement Pattern, Ethnoarchaeology.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ETİK BEYAN……..…… ii

ÖN SÖZ ……..…… iii

ÖZET ……..……..…….. vii

ABSTRACT ……... viii

İÇİNDEKİLER ……..…… ix

SİMGELER ve KISALTMALAR…….....……. xii

TABLOLAR DİZİNİ…….…. xiii

ŞEKİLLER DİZİNİ……..……...……... xiv

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ 1

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE YÖNTEM 6

2.1. Devlet Öncesi Toplumlara İlişkin Kuram ve Yaklaşımlar…….. 8

2.2. Mezopotamya, Ege ve Anadolu'da Karmaşık Toplumların Ortaya Çıkışı ve Yerleşim Dokusundaki İzleri ……...…...……... 15

2.3. Yüzey Araştırmaları Temelinde Çevrenin Tanımlanması, Besin Ekonomilerine İlişkin Yaklaşımlar ve Analiz Yöntemleri……...…….. 21

2.4. Orta Porsuk Havzası Yüzey Araştırması, Seramik Materyalin Değerlendirilmesi ve Yerleşim Analizleri İçin Veri Oluşturma .....…….. 34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ORTA PORSUK HAVZASI'NIN TANIMI, FİZİKİ VE BEŞERİ COĞRAFYASI 38

3.1. Jeolojik Yapı…….. 41

3.2 Jeomorfolojik Yapı…….....…….…... 43

3.3. Hidrolojik Yapı…….....…….…... 46

3.4. İklim, Bitki Örtüsü ve Toprak Yapısı...…….…... 59

3.5. Beşeri ve Ekonomik Unsurlar ile Yerleşim Tarihinin Etnoarkeolojisi.....…... 66

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
İLK TUNÇ ÇAĞI'NDA ORTA PORSUK HAVZASI VE YAKIN ÇEVRESİ 76

4.1. Referans Kazılar Işığında Çevresel Koşulların Mimariye Yansımaları……..... 76
4.2. Referans Kazılar Işığında Seramik Materyalin Değerlendirilmesi……..…… 103
4.2.1. İTÇ 1 Yerleşimleri Seramik Materyali……....…….. 107
Kuzeybatı ve İç Kuzeybatı Anadolu Yerleşimleri…….. 108
İç Batı Anadolu Yerleşimleri……...…….....…….. 115
Ankara Yerleşimleri…….....…….. 119
Seramik Materyalin Karşılaştırılması……. 122
4.2.2. İTÇ 2 Yerleşimleri Seramik Materyali…….....…….. 129
Kuzeybatı ve İç Kuzeybatı Anadolu Yerleşimleri…….. 130
İç Batı Anadolu Yerleşimleri……...…….....…….. 142
Ankara Yerleşimleri…….....…….. 153
Seramik Materyalin Karşılaştırılması……. 164
4.2.3. İTÇ 3 Yerleşimleri Seramik Materyali…….....…….. 176
Kuzeybatı ve İç Kuzeybatı Anadolu Yerleşimleri…….. 176
İç Batı Anadolu Yerleşimleri……...…….....…….. 181
Ankara Yerleşimleri…….....…….. 187
Seramik Materyalin Karşılaştırılması 192

BEŞİNCİ BÖLÜM
ORTA PORSUK HAVZASI İLK TUNÇ ÇAĞI YERLEŞİM DOKUSU 199

5.1. Sit Havzası Analizleri ve Arazi Kullanımı....…….…….... 202
5.2. Yerleşim Dokularının Yorumlanması…… 207
5.2.1. İTÇ 1 Yerleşimleri ……..…….....…….. 207
5.2.2. İTÇ 2 Yerleşimleri ……....…….... 218
5.2.3. İTÇ 3 Yerleşimleri ……....……..…….. 237

ALTINCI BÖLÜM
SONUÇ 249

KAYNAKÇA ...…….…. 259
EKLER …….…….…. I

EK 1. HARİTA VE YERLEŞİMLERİN LİSTESİ……. II
EK 2. KATALOG: YERLEŞİMLER……..……..……..... VIII
EK 3. KATALOG: SERAMİK MATERYAL…… CIII
EK 4. LEVHALAR: SERAMİK MATERYAL……..... CL XIX

SİMGELER VE KISALTMALAR

İTÇ	İlk Tunç Çağı
OTÇ	Orta Tunç Çağı
M.Ö.	Milattan Önce
CBS	Coğrafi Bilgi Sistemi
TA	Tarım Alanı
Kg	Kilogram
ha	Hektar
km	Kilometre
%	Yüzde oranı
DSİ	Devlet Su İşleri
MTA	Maden Tetkik Arama Enstitüsü
Abb.	Abbildung
Taf.	Tafel
Fig.	Figure
Pl.	Plate
Plc.	Planches
ed.	Editör
TTK	Türk Tarih Kurumu
OTAM	Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi
GEEAYK	Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
EKVKBK	Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu
BIAA	British Institute at Ankara
ARIT	American Research Institute in Turkey
AST	Araştırma Sonuçları Toplantısı
KST	Kazı Sonuçları Toplantısı
AJA	American Journal of Archaeology
DHF	David Henry French
Bkz.	Bakınız
vd.	Ve diğerleri

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	Referans Kazılara ilişkin karşılaştırma tablosu	107
Tablo 2	Sektör 1'deki yerleşimlere ait nüfus ve buna bağlı tarımsal art alan hesapları	202
Tablo 3	Sektör 2'deki yerleşimlere ait nüfus ve buna bağlı tarımsal art alan hesapları	203
Tablo 4	Sektör 3'deki yerleşimlere ait nüfus ve buna bağlı tarımsal art alan hesapları	204
Tablo 5	Sektör 4'deki yerleşimlere ait nüfus ve buna bağlı tarımsal art alan hesapları	205

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1.	Dizilim (rank) grafiği ve eğrilere ait yerleşim dokuları (Palmisano, 2017: 226, Fig.3'den düzenlenmiştir).	34
Şekil 2	Orta Porsuk Havzası'nın Yer Bulduru Haritası ve Jeomorfolojik Yapısı	38
Şekil 3	Orta Porsuk Havzası Sektörleri	40
Şekil 4	Jeoloji Haritası (Gözler vd., 1997: Ek 2-3'den değiştirilerek düzenlenmiştir).	42
Şekil 5	Eski Alpu Bataklığı içinde kalan Doğanca I Höyük	56
Şekil 6	Havzanın hidrolojik yapısı	58
Şekil 7	Toprak Gruplarının %'lik Dağılımı (Toprak Enstitüsü Genel Müdürlüğünden temin edilen toprak verisinden üretilmiştir).	65
Şekil 8	Havza içerisinde İTÇ yerleşimleri ve modern yerleşimlerin dağılımı	70
Şekil 9	Demircihöyük Yerleşim Planı ve konutlar (Korfmann, 1983: 190, Abb.343; Driesch ve Boessneck, 1987: 57, Abb.2'den düzenlenmiştir).	79
Şekil 10	Dal örgü tekniğinde yapılan geçici karakterdeki yapı (Korfmann, 1983: 32, Abb. 40-41'den düzenlenmiştir).	87
Şekil 11	Demircihöyük D-B ve K-G eksenli topografik profili	89
Şekil 12	O-P tabakasında tespit edilen depo birimi (Korfmann, 1983: 179, Abb. 323; 180, Abb. 326'dan düzenlenmiştir)	92
Şekil 13	Küllüoba Höyük yukarı şehir planı (Efe ve Türkteki, 2011: 203).	101
Şekil 14	Seramik karşılaştırmasında değerlendirilen referans kazılar	106
Şekil 15	Demircihöyük İTÇ 1 seramik formları (Seeher, 1987: Taf. 30, 31, 32, 33, 35, 36, 40, 41, 42, 43, 44, 48, 49, 50, 51, 52, 55, 56'dan düzenlenmiştir).	110

Şekil 16	Küllüoba Höyük İTÇ 1 seramik formları (Efe ve Ay, 2000: 40, Pl.1; 42-45, Pl. 2-5; 48, Pl. 6; 49, Pl. 7; 51, Pl. 8; 55, Pl. 11; 58, Pl. 13; 60, Pl.14; 61, Pl. 15; 63, Pl. 16; 65, Pl. 17; 66, Pl. 18; 74, Pl. 23; 75, Pl. 25'den düzenlenmiştir).	113
Şekil 17	Hacılartepe Höyük İTÇ 1 seramik formları (As, vd., 1993/94: 57, Fig. 3; 62, Fig. 6; 63, Fig. 6/Cont.; 65, Fig. 7; 66, Fig. 8'den düzenlenmiştir).	115
Şekil 18	Beycesultan Höyük XIX., XVIII. ve XVII. tabakalara ait seramik formları (Lloyd ve Mellaart, 1962: 118, Fig. 14; 119, Fig. 15; 122, Fig. 16; 124, Fig. 17; 128, Fig. 19'dan düzenlenmiştir)	117
Şekil 19	Kusura Höyük A evresi seramik formları (Lamb, 1937: 15, Fig. 5; Efe vd., 1995: Fig. 26 ve 29'dan düzenlenmiştir. Parça no 6-7'ye ait fotoğraf Afyonkarahisar Müzesi İTÇ vitrini).	119
Şekil 20	İTÇ 1 yerleşimlerinin sektörlere göre dağılımı	122
Şekil 21	İTÇ 1 mal grupları (A) siyah mallar, (B) gri mallar, (C) kahverengi mallar, (D) kırmızımsı kahverengi mallar, (E) kırmızı ve sarımsı kırmızı mallar.	123
Şekil 22	Orta Porsuk Havzası İTÇ 1 form cetveli	128
Şekil 23	Demircihöyük İTÇ 2 seramik formları (Efe, 1988: Taf. 1, 2, 4, 6, 11, 18, 20-23, 28-32, 35, 38-40, 42-45, 49, 51, 56-57'den düzenlenmiştir).	133
Şekil 24	Demircihöyük İTÇ 2 seramik formları (Efe, 1988: Taf. 4, 6, 12, 16, 22, 25-27, 45-46, 48-49, 55-56, 58-60'dan düzenlenmiştir).	134
Şekil 25	Küllüoba Höyük İTÇ 2 seramik formları (Sarı, 2009: 103, Fig. 1; 105, Fig. 2; 107, Fig. 3; 109, Fig. 4; 111, Fig. 5; 115, Fig. 7; 119, Fig. 9; Sarı, 2012: 171, Şekil 15'den düzenlenmiştir).	137
Şekil 26	Keçiçayırı İTÇ 2 seramik formları (Efe ve Tuna, 2017: 96, Lev. 1; 97, Lev. 2; 98, Lev. 3; 99, Lev. 4; 101, Lev. 6; 102, Lev. 11; 103, Lev. 12; 104, Lev. 14; 105, Lev. 15; 106, Lev. 16'dan düzenlenmiştir).	139

Şekil 27	Aizanoi İTÇ 2 seramik formları (Lochner ve Ay, 2001: 289, Abb.14; 290, Abb.15; 291, Abb.16'dan düzenlenmiştir)	140
Şekil 28	Höyüktepe İTÇ 2 seramik formları (Ünan, 2015b: 265, 267-271, 274-275, 287, 289, 291-293, 295, 301-303'den düzenlenmiştir).	142
Şekil 29	Beycesultan Höyük XVI. tabakaya ait seramik formları (Lloyd ve Mellaart, 1962: 142, Fig. 22; 144, Fig. 23; 146, Fig. 24;148, Fig. 25; 150, Fig.26'dan düzenlenmiştir).	144
Şekil 30	Beycesultan Höyük XV. tabakaya ait seramik formları (Lloyd ve Mellaart, 1962: 154, Fig. 28; 158, Fig. 30; 162, Fig. 32;164, Fig. 33;168, Fig.35'den düzenlenmiştir).	145
Şekil 31	Beycesultan Höyük XIV. tabakaya ait seramik formları (Lloyd ve Mellaart, 1962: 168, Fig. 35; 170, Fig. 36; 174, Fig. 38; 178, Fig. 40;182, Fig. 42'den düzenlenmiştir).	147
Şekil 32	Beycesultan Höyük XIII. tabakaya ait seramik formları (Lloyd ve Mellaart, 1962: 186, Fig. 44; 188, Fig. 45; 190, Fig. 46'dan düzenlenmiştir).	148
Şekil 33	Kusura Höyük B evresi seramik formları (Lamb, 1937: 18, Fig.6; 20, Fig.7; Lamb, 1938: 238, Fig.8; 241, Fig.10; Plate LXXXIII'den düzenlenmiştir).	150
Şekil 34	Karaoğlan Mevkii Höyük ve Kaklık Mezarlığı İTÇ 2 ve İTÇ 3 (30-32) seramikleri (Efe vd., 1998: 49, Fig.37; 50, Fig.38; 52, Fig.39; 54, Fig.41; 59, Fig.45; 60, Fig.46; 62, Fig.47; 63, Fig.48; 64, Fig. 49; 67, Fig.51; 68, Fig.52'den düzenlenmiştir).	153
Şekil 35	Ahlatlıbel (1-15) ve Etiyokuşu (16-25) İTÇ 2 seramikleri (Orthmann 1963: Taf. 21, 23-25, 27-32'den düzenlenmiştir).	157
Şekil 36	Çayyolu Höyük İTÇ 1 seramikleri (22-24) ve Polatlı Höyük (1-21) seramikleri (Orthmann 1963: Taf. 33-34; French, 1969: Fig. 22; Arslan vd., 2013: 160'dan düzenlenmiştir).	161

Şekil 37	Karaoğlan Höyük, Çayyolu Höyük ve Koçumbeli İTÇ 2 seramikleri (Tezcan, 1964: Lev. XXIII-XXV, XXX; Alkım, 1969: 110; Huot, 1982-vol.2: Plc. 148, 159; Arslan vd., 2013: 161'den düzenlenmiştir).	164
Şekil 38	İTÇ 2 yerleşimlerinin sektörlere göre dağılımı	165
Şekil 39	İTÇ 2 mal grupları (A) kırmızı mallar, (B) kahverengi mallar, (C) pembe mallar, (D) gri mallar, (E) siyah mallar.	166
Şekil 40	Orta Porsuk Havzası İTÇ 2 Form Cetveli	175
Şekil 41	Küllüoba Höyük İTÇ 3 seramikleri (Türkteki, 2004: Lev. 1-6; Lev. 8-9; Lev. 11-13; Lev. 15-16; Lev. 18; Lev. 26; Lev. 28; Lev. 31-33'den düzenlenmiştir).	179
Şekil 42	Seyitömer Höyük V-C ve V-B evresine ait İTÇ 3 seramikleri (Kuru, 2016: 210, Kat. 8; 230, Kat: 47; 236, Kat. 60; 238, Kat. 64; 240, Kat. 67; 243, Kat. 73; 246, Kat. 80; 274. Kat. 136; 276, Kat: 140; 281, Kat: 149-150; 288, Kat. 164; 289, Kat. 165; 293, Kat. 174; 296, Kat. 179; 338, Kat. 264; 429, Kat. 443'den düzenlenmiştir).	181
Şekil 43	Beycesultan Höyük XII., XI, ve X. tabaka seramikleri (Lloyd ve Mellaart, 1962: 202, Fig. 47; 204, Fig. 48; 208, Fig. 50; 210, Fig. 51'den düzenlenmiştir).	184
Şekil 44	Beycesultan Höyük IX. ve VIII. tabaka seramikleri (Lloyd ve Mellaart, 1962: 212, Fig. 52; 214, Fig. 53; 218, Fig. 55'den düzenlenmiştir.)	186
Şekil 45	Karaoğlan Höyük (1-4); Polatlı Höyük (5-13); Gordion Höyük (14-23) İTÇ 3 seramikleri (Ortmann, 1963: Taf. 35- 36; French, 1969: Fig. 28b; Gunter, 1991: Fig. 1 ve Fig. 5'den düzenlenmiştir).	191
Şekil 46	İTÇ 3 yerleşimlerinin sektörlere göre dağılımı	192
Şekil 47	İTÇ 3 mal grupları (A) kırmızı mallar, (B) kahverengi mallar, (C) pembemsi gri astarlı mallar ve (D) gri astarlı mallar.	193
Şekil 48	Orta Porsuk Havzası İTÇ 3 Form Cetveli	198
Şekil 49	(a) Kalkolitik Dönem yerleşimleri, (b) alan grafiği, (c) alan yoğunluk grafiği, (d) yerleşimlerin sektör dağılımı.	201

Şekil 50	Büyük toprak gruplarının sektör ve yerleşim sayısı dağılımı	206
Şekil 51	İTÇ 1 yerleşimleri	208
Şekil 52	Yerleşimlerin alan (a) ve alan yoğunluk (b) grafikleri	209
Şekil 53	GKD'den İTÇ 1'e iskânın sektörlere göre dağılımı	210
Şekil 54	Sektör 1 İTÇ 1 Yerleşimleri	211
Şekil 55	Sektör 2 İTÇ 1 Yerleşimleri	212
Şekil 56	Sektör 3 İTÇ 1 Yerleşimleri	214
Şekil 57	Sektör 4 İTÇ 1 Yerleşimleri	216
Şekil 58	İTÇ 2 yerleşimleri	220
Şekil 59	Yerleşimlerin alan (a) ve alan yoğunluk (b) garfikleri	221
Şekil 60	İTÇ 2'de iskânın sektörlere göre dağılımı	223
Şekil 61	Sektör 1 İTÇ 2 Yerleşimleri	224
Şekil 62	Sektör 2 İTÇ 2 Yerleşimleri	227
Şekil 63	Sektör 2 sıra boyut analizi	228
Şekil 64	Sektör 3 İTÇ 2 yerleşimleri	229
Şekil 65	Sektör 4 İTÇ 2 yerleşimleri	231
Şekil 66	Sarısu Alt Havzası sıra boyut analizi	232
Şekil 67	Keskin Deresi Alt Havzası sıra boyut analizi	234
Şekil 68	Porsuk Alt Havzası sıra boyut analizi	237
Şekil 69	İTÇ 3 Yerleşimleri	239
Şekil 70	Yerleşimlerin alan (a) ve alan yoğunluk (b) garfikleri	240
Şekil 71	İTÇ 3'de iskânın sektörlere göre dağılımı	242
Şekil 72	Sektör 1 İTÇ 3 Yerleşimleri	243
Şekil 73	Sektör 2 İTÇ 3 Yerleşimleri	244
Şekil 74	Sektör 2 sıra boyut analizi	245
Şekil 75	Sektör 3 İTÇ 3 yerleşimleri	246
Şekil 76	Sektör 4 İTÇ 3 yerleşimleri	247

BİRİNCİ BÖLÜM
GİRİŞ

İç Anadolu Bölgesi'nin batısında yer alan Eskişehir sınırları içerisindeki Porsuk Çayı'nın orta kısmı, bu tez çalışmasının coğrafi sınırlarını oluşturmaktadır. Son yıllarda artan yerleşim analizi çalışmaları prehistorik dönem yerleşimlerinin, fiziksel çevreleriyle birlikte değerlendirilmeleri konusunda önemli bir bakış açısını arkeolojiye kazandırmıştır. Bu bağlamda ele alındığında, Orta Porsuk Havzası'nda İlk Tunç Çağı (İTÇ) yerleşim dokularının, çevresel peyzaj ve alan kullanımı ile birlikte değerlendirildiği bu çalışma, bölgede daha sonraki yıllarda yapılacak arkeolojik kazılar için referans niteliğindedir.

Orta Porsuk Havzası içerisinde kazıları yapılmış ve stratigrafik bilgi veren tek yerleşim Demircihöyük'tür. Kuzeybatı Anadolu'da yapılan ilk sistemli araştırma olan Demircihöyük'ün ilk dönem kazıları 1937'de Alman Arkeoloji Enstitüsü adına Kurt Bittel tarafından, ikinci dönem kazıları Manfred Korfmann tarafından 1975-1978 yılları arasında yapılmıştır (Bittel ve Otto, 1939: 1; Korfmann, 1983: IX). Havzada yapılan yüzey araştırmaları ise 1937 yılında C. W. M. Cox ve A. Cameron (Cox ve Cameron, 1937: xIvi); 1954 yılında C.A. Burney (Burney, 1956: 179-193), 1961-1965 yıllarında D. French (French, 1967, 1969), 1988-1995 yıllarında Turan EFE (Efe, 1990b, 1991, 1992, 1993, 1994a, 1995, 1996, 1997), 2001-2004 yıllarında Taciser Sivas (Tüfekçi Sivas ve Sivas, 2004: 286-290; 2005: 163-165), 2017 yılından itibaren de Erkan Fidan (Fidan, 2018: 23-25) tarafından gerçekleştirilmiştir.

Tez kapsamında yüzey araştırmaları yapılmadan önce 2015 yılında Anadolu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) Lisansüstü programında Temel Harita Bilgisi ve CBS dersleri alınmış ve tez içerisindeki haritalandırma ve yerleşim dokuları analizleri için alt yapı oluşturulmuştur. 2015-2017 yılında Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınarak, takibinde yüzey araştırması yapılmıştır. Orta Porsuk Havzası'nda incelenen doksan dört İTÇ yerleşimi içerisinde Ada Höyük, Küllüce Höyük, Yolaltı Höyük, Gündüzler Akpınar Höyük ve Sultandere Höyük[1] doktora çalışması sırasında yürütülen yüzey araştırması sırasında

[1] C. W. M. Cox ve A. Cameron tarafından yapılan yüzey araştırmalarında hazırlanan topografik haritada Sultandere'de işaretli yerleşimin doktora çalışmasında tespit edilen Sultandere Höyük olabileceği değerlendirilmiştir (Cox ve Cameron, 1937: xIvi map note).

tespit edilen yeni yerleşimlerdir. Daha önce Efe tarafından tespit edilen Yukarısöğütönü Höyük ve Emirceoğlu Höyük'ün (Efe, 1990b: 412; 1991: 166; 1993: 347) ise önce yerleri tespit edilememiş, Efe ile yapılan görüşmeler sonrasında kendisinin harita üzerindeki tarifleri neticesinde bu iki yerleşim yeri de tespit edilerek çalışmaya dahil edilmiştir.[2]

Eskişehir ve Alpu Ovalarında konumlanan İTÇ yerleşimlerinin bir çoğunun yoğun tarımsal faaliyetler nedeniyle yüksekliklerini kaybettiği ve hemen hemen ova seviyesine indiği tespit edilmiştir. Anadolu'nun doğusu ile batısı arasında geçiş niteliğinde olan Orta Porsuk Havzası'nın İTÇ yerleşim dokusunu kaybetmeden arkeoloji dünyasına kazandırılması, yukarıda söz edilen daha önceki çalışmalara ait yayınlarda, bazen farklı isimlerle tanımlanan yerleşimlerin tek kaynakta toplanması, ayrıca merkezi konumdaki yerleşimlerin tespit edilmesinin ileride yapılacak bilimsel araştırma ve kazıların yer seçimine ışık tutması bakımından, bu doktora çalışmasının bölge arkeolojisine önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yüzey araştırması sonrasında tespit edilen malzemenin dönemsel tasnifi ve referans kazılar ile karşılaştırmalarının sağlıklı yapılabilmesi için referans kazı alanlarına ait seramik materyal incelenmiştir. 1996-2018 yılları arasında Turan Efe başkanlığında; 2019 yılından bu yana Murat Türkteki başkanlığında yürütülen Küllüoba Höyük'e ait seramik materyal, Küllüoba Höyük kazı evi deposu ve Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Turan Efe Laboratuvarı'nda, Şarhöyük İTÇ malzemesi Anadolu Üniversitesi Şarhöyük Kazısı seramik laboratuvarında incelenmiştir. Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü (BIAA) seramik arşivinde yer alan Beycesultan Höyük kazı malzemesi; Burney ve D. French'in Eskişehir ve Ankara yüzey araştırmalarında tespit ettikleri seramik materyal ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Ayrıca Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi ve Eskişehir Arkeoloji Müzesi vitrinlerindeki İTÇ seramikleri incelenmiştir.

Kaynak ve literatür taraması için Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü, Alman Arkeoloji Enstitüsü, Hollanda Araştırma Enstitüsü (NIT), Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezi (ANAMED), SALT Araştırma, İBB Atatürk Kitaplığı, Türk Tarih Kurumu, Maden

[2] Prof. Dr. Turan Efe'ye değerli katkısı için teşekkür ederim.

Tetkik ve Arama (MTA), Çanakkale Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi kütüphanelerinde ve Bilecik Üniversitesi Arkeoloji Bölümü kitaplığında çalışılmıştır.

Seramik materyalin tanımlanması, tasnifi ve yerleşimlerin dönemlenmesi tezin ilk basamağını oluşturmaktadır. İkinci basamak ise yerleşimlerin çevreleri, çevrenin kaynak potansiyeli ve bu kaynakları kullanan toplumların birbirleriyle olası ilişkilerinin yorumlanmasında, arkeolojik bilginin kullanılabilirliğidir. Bu nedenle havza topografya, hidroloji ve yerleşim yerlerinin konumları da dikkate alınarak, dört sektör altında incelenmiş ve tez çalışması bu sistematik üzerine kurulmuştur.

Bu bağlamda da tezin içeriği şekillendirilmiş, giriş bölümü olan birinci bölümden sonra ikinci bölüm, "Kuramsal Çerçeve ve Yöntem" ana başlığı altındaki dört alt başlıkta incelenmiştir. Devlet öncesi toplumlara ilişkin kuram ve yaklaşımlar başlığı altında, basit ve karmaşık toplumlara ilişkin sosyal ve politik kavramlar tanımlanmaya çalışılmıştır. Mezopotamya, Ege ve Anadolu'da karmaşık toplumların ortaya çıkışı ve yerleşim dokusundaki izleri başlığı altında, anılan bölgelerdeki çalışmalardan örnekler verilerek, karmaşık toplumlara ait arkeolojik veriler üzerinde durulmuştur. Yüzey araştırmaları temelinde çevrenin tanımlanması, besin ekonomilerine ilişkin yaklaşımlar ve analiz yöntemleri başlığı altında, doğal çevreler ile kültürel süreçleri ilişkilendiren yeni dönem araştırmalarında, kültürel ve fiziksel verilerin birlikte değerlendirilmesinin önemi üzerinde durulmuştur. Ayrıca bölgesel çalışmalardan örnekler verilerek, bu çalışmalarda uygulanan yerleşim analizleri tanımlanmıştır. Orta Porsuk Havzası için tarımsal alan (TA) hesaplamalarında ele alınan etnoarkeolojik veriler üzerinde durulmuştur. Besin ekonomileri içerisinde önemli bir yeri olan pastoralizm üzerine geliştirilen kuramlar ile pastoralist yerleşimlerin çevresel özellikleri tanımlanmaya çalışılmıştır. Yüzey araştırması sırasında yerleşimlerin 1 km, 3 km ve 5 km'lik yarıçapları içerisindeki art alanları, coğrafi sınırlılıkları dikkate alınarak haritalara işaretlenmiştir. Tarımsal alanların, bu art alanlar içerisinde kalıp kalmadığı, art alanların toprak yapısı ve toprağın arazi kullanım kabileyet sınıflaması özellikleri de dikkate alınarak, yerleşimlerin besin ekonomilerinin daha doğru yorumlanacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda yapılacak analizler için Thiessen/Voronoi poligonları, 1 km, 3 km ve 5 km'lik buffer/tampon bölge ve sıra boyutu (rank-size) analizleri bu alt bölümde açıklanmaya çalışılmıştır.

Bu bölüm içerisinde son olarak Orta Porsuk Havzası yüzey araştırması, seramik materyalin değerlendirilmesi ve yerleşim analizleri için veri oluşturma yöntemleri hakkında bilgi verilmiştir.

Tezin üçüncü bölümü, yerleşim dokularını yorumlama kısmı için arkeolojik veri kadar önemli olan "Orta Porsuk Havzası'nın Tanımı, Fiziki ve Beşeri Coğrafyası" ana başlığı altında ele alınmıştır. Yine bu bölüm de beş alt başlık içinde detaylandırılmıştır. MTA ve DSİ raporlarından düzenlenen jeolojik, jeomorfolojik ve hidrolojik yapı alt başlıkları ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Her bir coğrafi nitelik mümkün oldukça, sektör ve İTÇ yerleşimleri ile birlikte ele alınmaya çalışılmıştır. Bu kısımlar için oluşturulan haritalar üzerindeki sözel veriler, 1950-1970 yılları arasındaki paftalardan okunarak işlenmiştir. İklim, bitki örtüsü ve toprak yapısı alt başlığında havza yakınındaki ve havza içindeki paleoiklim çalışmaları hakkında bilgi verilmiş, Toprak Enstitüsü Genel Müdürlüğü'nden temin edilen toprak verisi ve bitki örtüsü tanımlanmıştır. Son olarak beşeri ve ekonomik unsurlar ile yerleşim tarihinin etnoarkeolojisi alt başlığında ele alınan unsurların, yerleşimlerin çevresel özellikleri ve yerleşim dokularının yorumlanması için önemli bir veriyi teşkil ettiği düşünülmektedir.

Tezin dördüncü bölümü "İlk Tunç Çağı'nda Orta Porsuk Havzası ve Yakın Çevresi" ana başlığı altında iki alt başlık şeklinde ele alınmıştır. Referans kazılar ışığında çevresel koşulların mimariye yansımaları alt başlığında, iklim ve paleoçevreler konusunda geliştirilen tartışmalar, mimari yapıya etkileri üzerinden ele alınmıştır. Havza geneli için benzer iklim koşullarının olabileceği kurgulandığından, çevresel süreçlerin Demircihöyük ve Küllüoba mimarilerindeki etkileri üzerinde durulmuştur. Ayrıca bu yaklaşım, Demircihöyük ve Küllüoba yerleşimlerindeki arkeobotanik ve arkeozooloji sonuçlarıyla desteklenmiştir. Referans kazılar ışığında seramik materyalin değerlendirilmesi alt başlığında ise İTÇ 1, İTÇ 2 ve İTÇ 3 dönemleri ayrı başlıklar altında incelenmiştir. Her bir dönem için Kuzeybatı ve İç Kuzeybatı Anadolu yerleşimleri, İç Batı Anadolu yerleşimleri, Ankara Yerleşimleri, tez kapsamında incelenen seramik materyalin karşılaştırılması ayrı olarak ele alınmıştır. Referans kazıların şekilleri Orta Porsuk Havzası'nda tespit edilen seramikler ile karşılaştırılması sonucunda, kendi yayınlarından seçilerek yeniden düzenlenmişlerdir. Seramik materyalin karşılaştırılması kısmında ise form cetvelleri oluşturulan formlar önce tanımlanmış, sonra EK 4'de yer alan seramik levhaları ile referans kazılara ait şekillerin

karşılaştırması yapılmıştır. Ayrıca EK 3'de seramiklerin form, dönem, renk, hamur, katkı, pişme gibi özelliklerinin tanımlandığı kataloga yer verilmiştir. İTÇ'nin her alt evresi için yerleşimlerde tespit edilen seramik materyalin benzerliği, yerleşim dokularının yorumlanmasına da katkı sağlamaktadır. İTÇ 1'de sadece yakın yerleşimlerde tespit edilen seramik materyalindeki benzerliklerin, İTÇ 2'de yakın yerleşimler ve sektör geneline yayıldığı, İTÇ 3'de ise yakın yerleşimler, sektör geneli ve sektörler arası belirginleşmeye başladığı tespit edilmiştir.

Tezin beşinci bölümü "Orta Porsuk Havzası İlk Tunç Çağı Yerleşim Dokusu"ana başlığı altında iki alt başlıkta değerlendirilmiştir. Sit havzası analizleri ve arazi kullanımı alt başlığında tarımsal alan hesapları, büyük toprak gruplarının sektörlere dağılımı, Thiessen/Voronoi poligonları, yerleşimlerin 1 km, 3 km ve 5 km'lik zonlarındaki (buffer/tampon bölge) çakışmaları ile sıra boyutu (rank-size) analizleri anlatılmıştır. Yerleşim dokularının yorumlanması alt başlığında ise İTÇ 1, İTÇ 2 ve İTÇ 3 dönemleri başlığında sektörler ayrı ayrı ele alınmıştır. Her bir sektör için İTÇ'nin alt dönemlerinin tampon ve sıra boyutu analizleri yapılmış, tarımsal alanlarının (TA) yerleşimler için yeterli olup olmadığı, çevresel sınırlılıkları ile birlikte ele alınarak yorumlanmıştır.

Tezin sonuç bölümü olan altıncı bölüm, özellikle beşinci bölümdeki yerleşim dokularına ilişkin yorumların diğer bölümlerdeki önemli noktarla desteklendiği özeti oluşturmaktadır.

Tez içerisindeki tüm harita çizimleri açık kaynak kodlu QGIS programı kullanılarak tarafımdan yapılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM
KURAMSAL ÇERÇEVE VE YÖNTEM

"Doğal ve kültürel fenomenler arasına sınır çekmek anlamsızdır. Bu fenomenler birleşik ve ayrılmaz olarak addedilmelidir. Bir yerleşim bölgesinde doğa insan varlığı nedeniyle önemli ölçüde değişime uğrayacaktır ve bu değişimin ölçüsü, toplumun maddi kültürünün en yüksek seviyesinde çok büyük olacaktır" Vidal de La Blache

Toplumların yaşam biçimlerini sorgulamak, anlamak ve bunun sonucunda tanımlamak için öncelikle konumlandıkları çevreleri görmek, araştırmak ve tanımlamak gerekir. Prehistorik toplumlar için bu anlam daha da önem kazanmaktadır. Bu toplumların yaşam biçimlerinin, beslenme ekonomilerinin ve yakın çevresi ile kültürel ilişkilerinin anlaşılabilmesi için, yerleşimlerin konumları, boyutları, birbirlerine olan mesafeleri, çevrelerindeki besin ve hammadde kaynaklarına yakınlıkları, topografyası ve iklimi gibi birçok öğenin bir arada incelenmesi gerekmektedir.

Arkeolojik yerleşimler tekil olarak farklı dönemleri barındırırken yakın çevre yerleşimleri ile de ortak özelliklerinden dolayı birbirine bağlı durumdadır. Bu nedenle bu alanlar sadece harita üzerinde işaretlenebilecek alanlar değillerdir. Bütün arazinin ele alınması birbiriyle ilişkili yerleşimlerin yorumlanmasında daha etkilidir (Johnson, 2013: 191). Geniş ölçekte bakıldığında bu tez çalışmasının kuramsal ve yöntemsel alt yapısının, çevresel arkeoloji, peyzaj arkeolojisi ve yerleşim arkeolojisi girdilerinin kesişim kümesinden oluştuğunu söylemek gerekir. Esasen arkeolojinin bu üç disiplini birbirleriyle ilişkilidir ve birbirlerini destekler. En kapsamlı tanımlarıyla çevresel arkeoloji insan ve çevrenin birbirini etkileme sürecini (Pişkin ve Bartkowiak, 2018: 9); peyzaj[3] arkeolojisi insanların bireysel ve topluluk olarak çevreleriyle kurdukları ilişkiyi, kültürel çevrenin nasıl oluştuğunu (Wilkinson, 2003a: 4; Kouchoukos ve Wilkinson, 2007: 4-5); yerleşim arkeolojisi ise doğal

[3] Landscape/Peyzaj Arkeolojisi'nin Türkçe karşılığının tartışılması, bu tez kapsamında ele alınmamıştır. Bir kavram olarak peyzaj arazi, doğa, topografya gibi gözle seçilebilir nesnel bir gerçekliği ve bakış açısı, manzara, biçim gibi öznel bir değerlendirmeyi birlikte kapsamaktadır (https:// kozmofol. wordpress.com/category/etimoloji). Bu tanımı ile peyzaj ifadesinin arkeolojinin alt disiplinini ifade edebileceği değerlendirilmektedir.

çevreye uyum sağlayan toplulukların birbirleriyle olan ekonomik ve siyasi ilişkilerini inceler (Koparal, 2017: 147).

Aslında burada daha belirgin olan unsurun, coğrafya ve arkeolojinin yakınlaşması olduğu dikkat çekmektedir. İki bilim dalı da sosyal bilimler ve doğa bilimler arasında anlamlı ilişkiler kurmaktadır. Coğrafya yeryüzünün çeşitliliği, kaynakları ve insanoğlunun ayakta kalma çabasını yansıtırken (Holt-Jensen, 2014: 267), arkeoloji her yönüyle ayakta kalan insanı yansıtır. Yukarıda ana hatlarıyla tanımlanan çevresel arkeoloji, peyzaj arkeolojisi ve yerleşim arkeolojisi, coğrafyanın çevre çalışmalarının kuramsal ve yöntemsel bakış açısını yansıtmaktadır. 1989 yılındaki National Curriculum Geography Working Group raporunda tanımlanan coğrafya bilimi içindeki çevre çalışmaları, Arild Holt-Jensen tarafından şu şekilde aktarılmıştır (Holt-Jensen, 2014: 268): "*Çevre çalışmaları fiziki ve beşeri ölçütleri bir arada değerlendirir. Böylece yeryüzünün sağladığı ve üzerindeki yaşam biçimine bağlı kaynakları, beşeri faaliyetlerin bu kaynaklar üzerindeki etkisini ve bu ikisi arasındaki karşılıklı ilişkinin sosyal, ekonomik ve kültürel sonuçlarını ele alır. Bu üç faktör coğrafyanın çekirdeğini oluşturur ve bunlar benzersiz bir biçimde beşeri ve fiziki bilimler arasında bir köprü oluşturur.*" Arkeoloji biliminde ise eski dönemlerde yaşamış insanların yaşamlarını ve düşüncelerini daha iyi anlayabilmek için yaşam çevreleri arkeologlara bilgi potansiyeli yaratır.

İnsan ve çevrenin etkileşiminden doğan kavram, kültürel çevre olarak tanımlanmaktadır. Kültürel çevre kavramına ilişkin kuramsal çalışmalar arkeoloji bilimi ile paralel gelişmiştir. 16. yüzyıldan itibaren arkeoloji, tarih ve haritacılık birlikte kullanılmıştır. 18. yüzyıl sonunda arazinin görselliğini ortaya çıkaran Romantizm hareketi ve 19. yüzyılda başlayan arazinin çok yavaş ilerleyen bir değişim içinde olduğu (jeolojik ilke) düşüncesi, arkeolojinin bu alt disiplinindeki gelişmeler için hala etkilidir (Johnson, 2013: 192). Johnson, "*Kültürel Çevre Üzerine Düşünmek*" başlıklı makalesinde çevrenin (arazi) arkeologlar tarafından nasıl ve hangi bakış açısı ile incelendiği konusundaki kuramsal yaklaşımları, araziyi yerleşimi çevreleyen ekonomik kaynak alanı olarak kabul edenler, arazi kullanımının toplumu yansıttığı fikri üzerinde yoğunlaşanlar ve arazi kullanımının kültürel sistemin ifadesi olduğunu ileri sürenler olarak üç madde altında toplamıştır (Johnson, 2013: 192-193). Özellikle peyzaj arkeolojisi üzerine çalışan Wilkinson'da benzer biçimde Archaeological Landscape of The Near East adlı eserinde peyzaja ilişkin kuram ve

yöntemleri tanımlamıştır (Wilkinson, 2003a: 5-6). Bölgesel çalışmalara ilişkin kuramlar, uygulanan yöntemler ile birlikte daha anlaşılır hale gelmektedir. Dolayısıyla bu kısımdan itibaren başlıklar altında kuram ve yöntemler birlikte değerlendirilmiştir.

2.1. Devlet Öncesi Toplumlara İlişkin Kuram ve Yaklaşımlar

Yerleşim dokularını anlamak üzerine yoğunlaşan arkeologların, çevresel süreçlerin tanımlanması sonrasında, çevrenin tüm bileşenleri ile etkileşim içinde olan toplumların hücresel yapıları ve yakınlarındaki diğer yerleşimler ile olası bağlarının üzerine düşünmesi ve sorgulaması kaçınılmazdır. Prehistorik toplumların sosyal ve ekonomik yapılarının anlaşılmasına ilişkin arkeolojik teorinin gelişiminde antropoloji, sosyoloji ve ekonomi gibi diğer disiplinlerinden gelen kuramların rolü yadsınamaz.

Bir topluluğun hücresel yapısı temelde o toplumun karmaşıklık düzeyine göre tanımlanmaktadır. Hayatta kalmak için temel gereksinimlerini karşılamak zorunda olan insan, çevresi ve diğer bireyler ile rastgele ve düzensiz bir ilişki içinde değildir. İnsanın birey ve topluluk olarak çevresel ve kültürel ilişkilerindeki düzenin seviyesi aslında onun karmaşıklık düzeyini tanımlar. Aynı zamanda toplumsal karmaşıklık, toplumu oluşturan grupların yaşam deneyimlerini ve etkinliklerini ifade eder. Tamamen bilinmeyen ve bizler için uzak olan fenomenlerin oluşum aşamalarına odaklanmak, birincil süreçleri ele almak zordur. Ancak uzun zaman dilimi, farklı toplum türlerinin ayırt edici özelliklerini karşılaştırarak, geçiş süreçleri sırasında meydana gelen değişiklikleri gözlemlemek, toplumun temel özelliklerinin anlaşılmasını mümkün kılar (Feinman ve Neitzel 1984: 78; Feinman 1991: 229-230). Bu bağlamda bakıldığında öncelikle basit ve karmaşık toplumların irdelenmesi gerekir. Basit topluluklar, bireyler arasında statü farkının belirginleşmediği yaş, cinsiyet ve bunlara bağlı iş bölümü odaklı dayanışmanın olduğu eşitlikçi yaşam biçimine sahiptirler. Uzmanlaşmanın basit olduğu küçük ölçekli bu toplumlarda, gücü temsil eden merkezi bir kontrol mekanizması bulunmamaktadır.

Karmaşık toplumlar ise genel kabul gördüğü şekliyle ekonomik, sosyal, siyasi ve ideolojik olarak birbirine bağlı, statüye ulaşmanın bireyler arasında eşit olmadığı sınıflı

toplumları ifade eder.[4] Toplumun normatif düzenleyicileri, statü sahibi erkler tarafından belirlenir. Eşitlikçi toplumların ekonomilerindeki değişim modelleri takas/karşılıklılık ilkelerine dayalıyken, karmaşık toplumlarda yöneticinin kontrolündeki yeniden dağıtım sistemleri oluşmuştur. Toplum içerisindeki uzmanlaşma ve buna bağlı kurumsallaşma karmaşık toplumların diğer yapısal özellikleri arasındadır (Fried, 1960: 721; Redman, 1978: 203).

Karmaşık toplum ve devletin oluşumuyla ilişkilendirilen, insanlık tarihindeki temel ve uzun süreli gelişim evrelerini ele alan kültürel evrim, kitlelerin yaygın kültürel özelliklerinde çeşitli süreçlerde meydana gelen değişimlerdir. 20. yüzyılın başlarında kültür tarihinin önem kazanması ile evrime bağlı kuramlara duyulan ilgi azalır. Ancak Gordon Childe kültürel evrim tanımını kullanmasa da; kullandığı neolitik devrim ve kent devrimi ifadeleri ile insanlığın ilerlemesine kültürel anlamda evrilmesine işaret eder. Amerika'da kültürel evrimi gündeme getiren antropologlar Julian Steward ve Leslie White'dır. Steward toplumun çevresel uyum süreçleri ile ilgilenmiş, White ise toplumların, doğayı kontrol altına almak için artan miktarda enerji kullanmaları nedeniyle ilerlediklerini savunmuştur (Shennan, 2013:196).

Lesli White'dan etkilenen Elman Service, toplumsal yapı içerisinde ne kadar enerji harcandığına bakılarak o toplumun enerji üretiminin ölçülebileceğini iddia etmiştir. Service'in toplumsal yapısı sürü, kabile, şeflik ve devlet şeklinde karmaşıklaşan bir yapıdadır. Sürü, birbiriyle ilişkisi olmayan basit avcı toplayıcı, gezgin aile gruplarıdır. Mevsime göre mağaralarda ya da kamplarda yaşamışlardır. Kabile, aralarında kan bağı, akrabalık ilişkileri olan birkaç aileden oluşur. Bahçecilik, çiftçilik, çobanlık yaparak bazıları göçebe, yarı göçebe ve yerleşik yaşarlar. Formal olmayan liderleri vardır. Renfrew tarafından segmenter topluluklar olarak da tanımlanmaktadırlar (Renfrew ve Bahn, 2017: 181-183).

[4] Toplumsal karmaşıklığın kent/devlet teorileri çerçevesinde tanımlanmasında hiyerarşi, erk ve sınıflı toplum gibi eşitsizliği ön plana çıkaran kavramlar kullanılmaktadır. Aslında bu durumun kültürel evrimci bakış açısından kaynaklandığı düşünülebilir. Tıpkı bir insan gibi topluluklarında gelişim süreçlerini, aynı hat üzerinden benzer aşamalardan geçerek tamamlamış olabilecekleri düşünülür. Ancak bazı eşitlikçi sosyal sistemlerin oldukça karmaşık sosyal davranış kodlarına sahip olduğu, karmaşıklığın nihai noktasının hiyerarşi olmayacağı da tartışılmaktadır (Souvatzi, 2007: 53).

Şeflik, üretici kaynakların şefin denetiminde olduğu birkaç yerleşim yerini merkezi bir otorite altında birleştiren, yönetimin babadan oğula geçtiği seçkinlerin liderliğindeki topluluklardır. Şeflikler geliştikçe siyasi otorite daha güçlü kurumlardan oluşmaya başlar ve toplumsal eşitsizlikler artmaya başlamıştır. Şefin soyundan gelenler statülerini doğumla kazanmaktadır. Şefliklerde büyük nüfusları bir arada tutmak için sulama ve depolama sistemleri, teraslar gibi yoğun tarım uygulama alanları vardır. Seçkin kesimler statülerinin ifadesi eşyalara sahiptirler, evleri daha donanımlıdır ve mezarları zengindir (Shennan, 2013:197; Demarrais, 2013:275-276).

Son aşama olan devlet, merkezi yapıda ve çok daha büyük nüfusları barındıran, yasaları uygulayan karar verme aygıtının bulunduğu, vergileri yöneten, resmi yönetim kurumlarına sahip sınıflı toplumlardır. Service toplumsal evrimin yaşanması için, farklı ekolojik bölgelerden gelen ürünlerin bölüşümünü denetlemek için bir idari kurumun gerektiğini öne sürer. Toplumlar büyüyüp karmaşıklaştıkça, yöneticilik de gelişmiştir (Shennan, 2013:197; Demarrais, 2013:275-276).

Antropolog Morton Fried ise siyasi ilişkilerin belirleyiciliğine dikkat çekmiş, eşitlikçi, kademeli ve tabakalı toplumlar olarak üç aşamalı bir süreç ortaya koymuştur. Toprak ve sermaye gibi kaynakların kontrol edilmesinin toplumsal eşitsizliğin artmasında etken olduğu, statü ve güce sahip olanların da lider olup yönetimi altındakileri sömürdüğünü düşünür (Fried, 1967).

Toplumlar karşılaştıkları sorunlara buldukları çözümler sonucu daha gelişkin ve karmaşık yapıya dönüşürler. Bu yaklaşımı benimseyen Colin Renfrew ve bazı arkeologlar buluntulara dayanarak eski toplumların değişim örüntülerinden yola çıkarak, değişimlerin tanımlanmasına çalışmışlardır. Arkeolojik kalıntıların özellikle arazideki yerleşim yerlerinin büyüklüğü ve konumları hesaplandıktan sonra siyasi birimlerinin yapısının ortaya çıkarılabileceği, aynı şekilde ticaret ağlarının anlaşılması, değişen ticaret yollarında prestij nesnelerinin rolü gibi bazı modeller sunulmuştur (Demarrais, 2013:278). Özellikle şeflik kavramı üzerinde yoğunlaşan Renfrew'e göre bu olgu, kabile ile devlet arasındaki gelişimsel boşluğun doldurulmasına yardımcı olmuştur (Renfrew, 1984: 41). Ayrıca şefliği, siyasi elitlerin stratejileri bağlamında ikiye ayırmış; büyük yapılar yapan yönetimlere sahip olanları

"grup yönetimli şeflik", siyasi gücünü değerli madenlerin denetiminden alan yönetim biçimini ise "bireyleştiren şeflik" olarak değerlendirmiştir.

Toplumların sürekli değişim halinde olduklarını ileri süren diğer araştırmacılar Amerikalı etnograf Allen Johnson ve arkeolog Timothy Earle, toplumları aile düzeyindeki gruplar, yerel düzeyde gruplar ve bölgesel düzeyde yönetim biçimleri olarak üç grupta ele almışlardır. Toplumsal değişimi ise nüfus artışı, gıda üretiminin yoğunlaşması, değiş-tokuş, savaş ve iktidar mücadelesi gibi yerel değişkenlere bakarak açıklamışlardır. Yönetim biçimlerinin büyüme ve birleşme dönemlerinin ardından daha küçük birimlere bölündüğü, döngüsel bir yörüngeye sahip olduğu tespit edilmiştir. Toplumsal karmaşıklık ve büyüklüğün her zaman ilerleme kavramıyla ilişkili olmadığını vurgulamışlardır (Demarrais, 2013: 279).

On binyıl önce insanlar göçebe yaşar, ekonomik geçimlerini kendi aileleri düzeyinde sağlarlardı ve bu aileler birbirine eşitti. Asıl soru toplumların ne zaman, nerede ve nasıl karmaşıklaştıkları üzerinedir. Bu konudaki çalışmalar, Mezopotamya ve Mesoamerika'da yoğunlaşmıştır. Öncelikle karmaşıklaşmanın nedenleri üzerine geliştirilen yaklaşımlar üzerinde durulması gerekir. Bu yaklaşımlar karmaşıklaşmanın ve sonucunda kent/devlet oluşumunun ortaya çıkma nedenlerini tek nedene bağlayanlar ve bu gelişimin tek nedene bağlanamayacağını öne sürenler olarak iki grupta değerlendirilebilir. Bir toplumdaki sosyal gelişim ve değişimi temel harekete geçirici tek büyük faktörle açıklayan görüşler "*tek çözümlü*", birbiriyle etkileşimli çoklu faktörler bağlamında açıklayan görüşler "*çok çözümlü*" yaklaşımlar olarak tanımlanmaktadır (Çevik, 2005: 45-46).

Tek çözümlü yaklaşımlara ilişkin ilk kapsamlı değerlendirmeyi "A Theory of Origin of the State" makalesinde Robert L. Carneiro yapmış ve devlet oluşumu üzerine teorileri tanımlamıştır (Carneiro, 1970). Karl Wittfogel tarafından ortaya atılan hidrolik teori bazı küçük toplulukların sulamanın yetersizliği nedeniyle, daha büyük topluluklarının sulama gücünden yararlanabilmek için onların yönetimine girmeleri şeklinde tanımlanmıştır. Tarımsal sulamanın, merkezi otoritenin ayrılmaz bir parçası olduğu ileri sürülmüştür (Mithen, 2017: 77). Ancak, Mezopotamya, Çin ve Meksika'da gelişkin sulama yöntemlerinden daha önce devlet oluşumlarının görülmesinin bu teoriyi geçersiz kıldığı üzerinde durulmuştur (Carneiro, 1970: 733). Adams ise bölgede yaptığı uzun dönem süren

çalışmalar sonucunda, kanalların sadece köylerle ilgili olduğu, Uruk ve Erken Hanedan şehir devletlerinin ortaya çıkışından birkaç yüzyıl öncesine tarihlendiği ayrıca planlama ve inşa süreçlerinde merkezi otoriteyi işaret edecek bir izin olmadığını vurgulamıştır (Adams, 1981: 243-244; Mithen, 2017: 78).

Oppenheimer ise fetihler sonucu yerleşik tarımcıların üretim kapasitesinin kırsal göçebelerle birleşmesi ile devletin oluştuğunu savunur. Ona göre toplumsal eşitsizliği ifade eden devlet, bir halkın başkasını fetih yoluyla egemenlik altına alması sonrası oluşmuştur. Bu görüş, özellikle hareketli ve örgütlenme yeteneğine sahip çoban toplulukların, sabit tarımcıları yenilgiye uğratabileceği ve üzerlerinde hegemonya kurabileceği varsayımına dayanır (Claessen ve Skalnik, 1993: 13). Carneiro'ya göre bu teorinin çelişen yönleri, yerli Amerika'da göçebeliğin bilinmemesi ve eski dünyada kırsal göçebeliğin devlet oluşumundan önce ortaya çıkmamış olmasıdır (Carneiro, 1970: 734).

Carneiro'nun kendisinin öne sürdüğü devletin oluşumuna ilişkin teori ise çevresel kaynaklı ve komşu toplum baskısı sonucundaki savaşlardan doğmaktadır. Bu baskı başka bir ifade ile "sınırlama" anlamına gelmektedir (Guzman vd., 2018: 24). Söz konusu sınırlama, çevre ya da başka toplum tarafından oluşmaktadır. Bu teoride, artan nüfusun topraklarını genişletmek istemesi ve çevresindeki doğal ya da komşu topluluk tarafından sınırlanmasının, devletin oluşumuna neden olduğu savunulmuştur. Buna örnek olarak ilk devletlerin ortaya çıktığı Nil, Fırat-Dicle, İndus Vadisi, Meksika ve Peru gibi farklı konumların ortak coğrafi özellikleri gösterilmiştir. Büyüme çabasında olan Neolitik Dönem topluluklar, tarımsal verimlilik alabilecekleri arazinin tamamını kullanmışlar ve teraslama, sulama kanalları yardımıyla tarım dışı arazinin tarıma elverişli hale getirilmesini sağlamışlardır. Nüfusun artması sonucunda ise tarımsal ürünün yetmemesinin ve çevresel sınırlılıkların, savaşların ortaya çıkmasına sebep olduğu ileri sürülmüştür (Carneiro, 1970: 734-736). Carniero özellikle nüfusun bir yerde toplanması ve oranın terk edilmemesi üzerine kurduğu bu tezine, sonraki çalışmalarında çevredeki tarım dışı kaynakların varlığını da eklemiştir (Çevik: 2005: 50).

Kent/devlet oluşumu üzerine öne sürülen diğer bir kavram ticarettir. Tabakalı toplumlarda tapınak ve saray denetimindeki yeniden dağıtım sistemi olarak tanımlanan başlangıç seviyesindeki ticaretin kentleşme üzerindeki rolünü Çevik, savunucularına atıf

yaparak özetler (Çevik, 2005: 52): "*Ticaretin kentleşmede oynadığı rol, temelde iki çeşit akademik tutum içinde ele alınır. İlki çeşitli zengin kaynakların ya da insanların farklı geçim tarzı sürdürmelerine imkan veren mikronişlerin bulunduğu bölgelerde, liderlerin, grupların belli üretimlerini diğerleri ile değişimini örgütlemek için ortaya çıktığını savunan görüştür…öncelikle bölge içinde mevcut kaynakların tekelde toplanması suretiyle, merkezi otoritenin belirdiğini ve bu örgütlenme sayesinde uzun mesafeli ticaretin mümkün olduğu öne sürülür. Bu bağlamda ticaret var olan güç ve otoritede, sosyal farklılaşma ve kurumsal gelişmeyi teşvik eden ve bunu pekiştiren faktörlerden sadece biridir (Adams, 1966; Weathley 1971; Wright, 1978; Stein, 1994). İkinci görüş ise bölgeler arası ticareti kentlerin oluşumunda temel değişken olarak kabul eder… köylü toplumların ticaret sayesinde karmaşık toplumlara dönüştüğünü savunulur (Algaze 1989 ve 1993; Lamberg-Karlovsky 1975; Crawford, 1972).*"

Ayrıca din de, kentleşme öncesinde sosyal yaşam için odak noktası olarak kabul edilen diğer bir unsurdur. Weathley, uzman rahiplerin günlük rutin işleri bırakıp sosyal tabakalanmaya ivme kazandırdıklarını ve yeniden dağıtım merkezleri olan tapınakların ekonomik idaresini üstlendiklerini vurgular (Çevik, 2005: 58).

Adams tarafından ele alınan çok çözümlü yaklaşım ise toplumsal değişimin teknoloji, çevresel etmenler ve sosyal organizasyon birlikteliğinden oluştuğu şeklindedir. Aşağı Mezopotamya'daki farklı ekolojik ortamlar farklı geçim kaynaklarında uzmanlaşmayı beraberinde getirmiş, ürünlerin takas edilmesi ise tapınağa yeniden dağıtma fonksiyonunu yüklemiştir. Zaman içinde keskinleşen merkezileşme, statü sahiplerinin artı ürünü yaptırım ile elde etmelerini sağlamıştır. Sulamanın organizasyonundaki farklılıklar güç ve zenginliği belli aileler üzerinde toplamış, zenginliğin soya dayalı devamlılığı gerçekleşmiştir. Ekonomik farklılaşma ve artan mesleki uzmanlaşma, kan bağına dayalı toplumu sınıflı topluma dönüştürmüştür (Çevik, 2005: 61-62).

Bazı çalışmalarda ise yönetici grubun bu özelliği nasıl kazandığı ve nasıl sürdürdüğü üzerinde durulmuştur (Stein, 2020: 174). İlk liderler zorlama yerine ikna, ödül, ilham ve fikir birliğini kullanarak toplumda yer edinmişlerdir. Bu liderler takipçilerini çekmek, harekete geçirmek ve güç kazanmak için bu yolları kullanmak zorundaydılar. Liderin daha geniş toplulukları himayesinde toplamak için kullandığı stratejiler, gücünü artırmakta böylece

sosyal değişime katılmayı kabul edenler ile gerçek eşitsizliğe giden bir sistem oluşmaktaydı. Liderler ideolojik, askeri, ekonomik, politik ve kurumsal yapılardaki nüfuzlarını, şölen, dini ritüeller, prestij mallarının dolaştığı uzun mesafeli ticaret, yoğun tarımsal üretim ve savaş gibi tetikleyici unsurlar ile desteklemekteydiler. Böylece eşitlikçi toplumlarda akraba grupları sınırında kalan bu etki, akrabalık sınırların ötesine genişlemekte ve çok daha kapsamlı sosyal alanı sisteme dahil ederek, kurumsallaşma ve karmaşık toplumsal ilişkileri ortaya çıkarmaktadır (Stein, 2020: 174).

Çok çözümlü yaklaşımın karmaşık toplum tanımlamasının, Mezopotamya'da ortaya çıkan kentler ve iletişim ağlarını anlamak için çok yönlü bir bakış açısı sunduğu yadsınamaz. Aslında bu yaklaşımın çıktısının Childe'ın kentleri basit topluluklardan ayıran ölçütlerinde sıralandığı da görülmektedir (Aktüre, 2004: 11-13; Çevik, 2005: 8-10).[5]

Yukarıda basit ve karmaşık toplumlara ilişkin tanım, kuram ve yaklaşımlar üzerinde durulmuştur. Karmaşık toplumların incelenmesi aslında toplumu oluşturan ekonomik, siyasi ve sosyal birimlerdeki düzenlemelerin çözümlenmesi anlamına gelir. Toplumu oluşturan bu birimler ise o toplumun kültürü ile bütünlük oluşturur. Tarımcılık, hayvancılık, göçebe/yarı yerleşik pastoralizm gibi geçim ekonomilerini ifade eden kavramlar; tapınak, figürin ve ritüel kaplar gibi simgesel ve dini kavramlar ya da saray, sur, kale ve statü objesi gibi siyasi güç ve otoriteyi ifade eden kavramların hepsi aslında kültürün alt sistemlerinin somut, anlaşılır parçalarını oluşturur. Çevik, "*karmaşık teriminin, bu alt sistemler ve birimler arasındaki işlevsel farklılaşmanın derecesini ifade ettiğini"* vurgulamıştır (Çevik, 2005: 21).

Toplumsal karmaşıklık tanımlanmaya çalışırken toplumda yatay (entegrasyon/bütünleşme) ve dikey (merkezileşme/çekirdekleşme) eksenlerdeki hareketlilik üzerinde durulmaktadır. Entegrasyon işlevsel birimlerin birbirine bağımlılığını, merkezileşme ise hiyerarşik ilişkiler sonucundaki kontrol düzeneğini ifade eder. Karmaşık toplumlarda bu iki eksen birlikte hareket eder (Çevik, 2005: 21-23).

[5] Childe kentleri köylerden ayıran on ölçütü, artan nüfus, mesleki uzmanlaşma, yönetici sınıfı, anıtsal kamu yapıları, yazı, pozitif bilim, sanat, ticaret ağları ve devlet organizasyonu olarak sıralamıştır.

2.2. Mezopotamya, Ege ve Anadolu'da Karmaşık Toplumların Ortaya Çıkışı ve Yerleşim Dokusundaki İzleri

Aşağı Mezopotamya'da M.Ö. 6. binyılın ortalarına tarihlenen en erken yerleşimlerin kısa süreli yerleşimler olduğu bilinmektedir. M.Ö. 5600/5500-3900 arasına tarihlendirilen Ubaid Dönemi'nde su kaynakları yakınına kurulmuş yerleşimler dağınık bir yerleşim modeli oluşturmaktadır (Adams, 1981: 54). Bu yerleşimlerin Ubaid Dönemi'ndeki kesin boyutlarının tespiti, üzerindeki Uruk Dönemi ve sonrasındaki tabakalar nedeniyle oldukça zordur. 10 ha boyutundaki sadece bir yerleşim dışında diğerlerinin 1 ha'dan daha az alanları kaplayan, küçük yerleşimler olduğu tespit edilmiştir (Adams, 1981: 58).

Erken ve Orta Uruk Dönemi'nde Uruk çevresinde nüfusun arttığı, köy ve kasabalarda toplandığı, kümelenmiş bir yerleşim modeli sergilediği görülür. Uruk çevresinde özellikle Geç Uruk Dönemi'nde artan nüfus göç ve bölgede daha önce yarı yerleşik yaşayan toplulukların sürekli iskana geçmesiyle açıklanmaktadır (Çevik, 2005: 33). Ayrıca yerleşim sayılarındaki artışın bir diğer nedeni ise Ubaid Dönemi sonunda Erken Uruk başlarında Aşağı Mezopotamya'da iklimsel değişimin çevreyi daha yaşanılır hale getirmiş olmasıdır. İklimde görülen kurak hava şartları, bataklıkların kurumasına neden olmuş ve bu alanlar tarımın verimli bir biçimde yapıldığı ortamlara dönüşmüştür (Kalkan, 2015: 48). Bu dönemde hem yerleşimlerin boyutları hem de sayıları artmıştır. Yerleşim yerlerinin toplam alanı 60 ha'dan 440 ha'a yükselmiştir (Nissen, 2015: 79-80). Kuzey Mezopotamya'da da Ubaid Dönem'inde başlayan merkezileşmenin göstergesi Tell Barak, Tepe Gawra gibi yerleşimlerde açığa çıkan kamusal yapılar ve uzak mesafeli ticareti işaret eden buluntulardır (Kalkan, 2015: 40-41).

Kıta Yunanistan, Kiklad Adaları ve Girit Adası'nda sosyal örgütlenmeye ilişkin yapılar, merkezi otoritenin göstergesi olan Minos ve Miken saraylarının ortaya çıkışı, ticaret ağlarının yoğunlaşması ve nüfus artışına bağlı olarak yerleşim sayılarındaki artışında sayılabileceği gelişmeler M.Ö. 2. binyılda ortaya çıkar. Bölgenin Neolitik Dönem ve M. Ö. 3. binyılları kapsayan yerleşim dokuları konusunda Colin Renfrew tarafından kapsamlı çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Kıta Yunanistan'ın İTÇ yerleşimleri boyut olarak Neolitik Dönem yerleşimlerinden çok farklı değildir. Ancak çağdaş Mezopotamya yerleşimleri ile

karşılaştırıldıklarında bunlardan çok daha küçük alanları kapladıkları görülmektedir (Renfrew, 2011: 255).

Renfrew yaptığı araştırmalarla Ege'de bölgesel ve dönemsel olarak yerleşim dokuları bakımından bazı farklılıkları ortaya koymuştur. Messenia ve Girit Adası'ndaki yerleşimler ile Laconia, Euboia ve Kiklad Adalarındaki yerleşimleri ayrı sistemler olarak değerlendirmiştir (Renfrew, 2011: 255-262). Messenia ve Girit Adası'ndaki yerleşimler Neolitik Dönem'den Orta Tunç Çağı'na kadar düzenli bir biçimde artarken (Renfrew, 2011: 256, Fig. 14.13), Laconia, Euboia ve Kiklad Adaları'ndaki yerleşim sayıları Neolitik Dönem'den İTÇ'ye artar, İTÇ'den OTÇ'ye azalır (Renfrew, 2011: 260-262). Buna paralel olarak ikinci bölgedeki yerleşimlerin OTÇ'de boyutlarındaki büyüme nüfusun belli alanlarda toplanmasının göstergesi olmalıdır. OTÇ'de Kiklad Adaları'ndaki yerleşim sayılarındaki düşüş, bu dönemde güvenlik ile ilgili bazı sorunların yaşandığı şeklinde yorumlanmıştır. Bu durumun arkeolojik materyale yansıması yerleşimler etrafındaki kalın savunma duvarları ve tespit edilen çeşitli silahlardan anlaşılmaktadır.

Messenia ve Girit Adası'ndaki yerleşim sayılılarındaki artışın ise zeytin ile ilgili olabileceği, bu bölgenin zeytin yetiştiriciliği için daha uygun çevresel koşullara sahip olduğu üzerinde durulmuştur (Renfrew, 2011: 305). Zeytinyağının gıda, temizlik gibi kullanım alanları dışında özellikle aydınlatma işlevine ilişkin tespit edilen en erken kandil örnekleri İTÇ'ye tarihlenmektedir (Renfrew, 2011: 286-287). Zeytinyağına talebin artması ticareti canlandırmış ve bu durum bölgede farklı bir yerleşim dokusunun oluşmasına neden olmuştur. Saray yapılarının burada ortaya çıkması da üretim ve ticaretteki gelişimlere paralel OTÇ ve GTÇ 'deki sosyal ve politik örgütlenmenin kanıtlarıdır. Ayrıca İTÇ'nin erken evrelerinde Thermi ve Poliochni'de ithal edilmiş örnekler olarak tespiti yapılan metal objelerin, İTÇ'nin ortalarından itibaren işlenmeye başladığının arkeolojik kanıtları gerek Girit Adası, Kiklad Adaları gerekse Thermi ve Poliochni gibi yerleşimlerde tespit edilen kalıplar, potalar ve işliklerdir (Renfrew, 2011: 311-317). Tarım ve metalürjideki gelişmelerin hareketlendirdiği ticaret, Ege havzasında toplumsal boyutta örgütlenmeye ve karmaşık bir sosyal yapının oluşmasına neden olmuştur.

Anadolu'da karmaşık toplumlar ve bu bağlamda değerlendirilecek kent dokusu ele alındığında, bu konuda yapılan çalışmalar içerisinde Çevik'in "Anadolu'da Kentleşme

Süreci" başlıklı doktora tezindeki tespitlerin hala önemini koruduğunun altının çizilmesi gerekmektedir (Çevik, 2004; Çevik, 2007). Anadolu'da kentleşmenin başlangıcı ve kent teriminin kullanımındaki kavramsal belirsizlikler üzerinde duran Çevik, bu durumun Anadolu'nun coğrafi, iklim ve kaynak bakımından homojen özellik göstermemesinden ve bu nedenle bölgelerdeki sosyal, ekonomik, siyasi gelişimlerin eş zamanlı oluşmamasından kaynaklandığını belirtir (Çevik, 2004: 70; 2007: 137-138). Üç tarafı denizlerle çevrili, yakın mesafeler içinde coğrafi özelliklerin değişim gösterdiği Anadolu'nun bu özel durumu, dışarıdan insan topluluklarının girmesi için zorlaştırıcı bir etki yaratması dışında, bölgesel ölçekte kaynakların bolluğu ve yeterliliği etnik, kültürel ve siyasal oluşumların fazla değişmeden uzun süre varlık göstermesine neden olmuş olmalıdır (Efe, 2004: 16).

Kuşkusuz Mezopotamya, Ege ve Anadolu'daki kendi içinde ve birbirleriyle organize toplumların gelişim evrelerinin saptanabilmesi, bunların ölçütlerinin belirlenmesi ve birbirleriyle karşılaştırılması ayrı bir çalışma konusudur. Ancak sadece kapladıkları boyutsal alanların karşılaştırılmasına dayandırılarak, Anadolu'da yaygın olan küçük boyutlu yerleşimlerin kentsel özellik göstermeyeceği çıkarımının, sorunlu olabileceğinin de belirtilmesi gerekir (Düring, 2016: 300). Anadolu yerleşimlerinin Mezopotamya örneklerinde olduğu gibi aynı aşamaları takip ederek gelişmesi, aynı ölçütlerde değerlendirilmesi, öncelikle yukarıda söz edildiği üzere coğrafi sınırları ve özellikleri bakımından farklılık göstermesi nedeniyle daha sorgulayıcı yaklaşılmasını, farklı değişkenlerin çerçevesinde düşünülmesini gerektirmektedir. Bölgesel yüzey araştırmalarının artması ve bu araştırmaların yakın bölge kazı sonuçlarıyla ilişkilendirilmesi Anadolu yerleşimlerinin sosyal örgütlenme becerileri ve yerleşimler arası ilişkilerin çözümlenmesini daha anlamlı hale getirecektir.

Bu tez çalışmasının yakın çevresi ve İTÇ'nin zamansal sınırları ölçeğinde bakıldığında ise İTÇ 1'den itibaren seramik repertuarına dayalı kültür gruplarının belirlenmesi ile bölgesel ilişkiler tanımlanmaya başlanmıştır. Efe, daha önceki dönemde sınırları belirlenen kültür bölgelerinin, İTÇ 2'deki sürekliliğine vurgu yapar. Ona göre bu süreklilik kültürel ve siyasal olduğu kadar etnik devamlılığı da düşündürmektedir (Efe, 2004: 17-18). Ayrıca seramik materyale dayalı kültür gruplarının sürekliliği ile yürüttüğü Küllüoba Höyük kazılarındaki mimari sonuçları birlikte ele alarak sosyal ve kültürel bağlamda çıkarımlarda bulunmuştur. İTÇ'deki kültür gruplarındaki sürekliliğin, stabil ve

barışçıl bir kültürel/siyasal yapılanmayı akla getirdiğini vurgulayan Efe, kültür bölgelerindeki sınırların büyük ölçüde önceki dönem Neolitik/Kalkolitik kültürleriyle uyum sağladığını belirtir. Bunun yanı sıra, Batı Anadolu'da İTÇ başlarında merkezi otoritenin varlığına işaret edecek anıtsal nitelikte yapılara rastlanmasa da sınıfsal farklılıkların henüz belirginleşmediği feodal bir yapıdan söz etmenin olası olduğunu da vurgular (Efe, 2004: 18-19). Buna ek olarak İTÇ 2'den itibaren artmaya başlayan maden kullanımı da seramik kültür bölgelerindeki sürekliliğin diğer bir göstergesi olmalıdır. Kültür bölgeleri aynı zamanda yeni keşfedilen maden yataklarını elinde tutan yerel güçlerin nüfuz alanlarını da yansıtıyor olmalıdır (Efe, 2002: 54).

Efe, şeflik düzeyinde olabileceğini önerdiği bu politik yapının kanıtları olarak Karataş Semayük'te açığa çıkarılan siyasi otoriteyi işaret edecek tek odalı tahkimatlı yapı (Eslick, 1988: 33) ve yine bu dönemde sur duvarı ile çevrelenmiş yerleşimleri göstermektedir.[6] Sur duvarının savunma ve artı ürünü koruma düşüncesi dışında kolektif bir çabanın ürünü olması, bu işi organize eden erkin varlığını da düşündürmektedir (Sarı, 2011: 17). Batı Anadolu'da kazısı yapılan İTÇ 1 yerleşimleri içerisinde sadece Karataş Semayük'te böyle ayrıcalıklı olabilecek bir yapının ortaya çıkarıldığının belirtilmesi gerekir.

İTÇ 2'de ise Batı Anadolu'da bazı yerleşimlerin artık kent kimliği kazanmaya başladığını gösteren bir takım bulgular ortaya çıkar. Troia IIa'da, anıtsal kapılar, 3,5 m. yüksekliğinde ve 20 m. aralıklı bastiyonları olan sur duvarı, anıtsal giriş ve yerleşimin beyine ait olduğu düşünülen büyük bir megaron inşa edilmiştir (Ünlüsoy, 2006: 135-139). Liman Tepe'de ise iç kale ve aşağı şehir yapıları ortaya çıkmıştır. İTÇ 2'nin sonuna doğru iç kalenin girişine at nalı biçiminde anıtsal bir kule inşa edilmiştir (Erkanal ve Günel, 1996: 247).

İç Kuzeybatı Anadolu'da yer alan Aizanoi'de bir platform üzerine inşa edilen bağımsız yapının kamusal işlevi olabileceği belirtilmiştir (Sarı, 2012: 122). Yine İç Kuzeybatı Anadolu'da yer alan Küllüoba Höyük'ün doğu koni IV. evresinde aşağı ve yukarı yerleşmeler tespit edilmiştir. Bu dönemde surun, iki yerleşim öbeğini birbirinden ayırmak amacıyla inşa edilmiş olabileceği değerlendirilmiştir. Bu dönem için asıl önemli unsur,

[6] Batı Anadolu'da Troia I yerleşimi (Blegen vd. 1950: 89, 92, Fig.426), Beycesultan höyük XIX. tabaka (Lloyd ve Mellaart, 1962: 27), Demircihöyük D tabakası (Korfmann, 1983: 189, 190, Abb. 343), Bakla Tepe ve Liman Tepe yerleşimlerinin İTÇ 1'den itibaren surla çevrildiği bilinmektedir.

yerleşim içi sosyal örgütlenmeye işaret edebilecek kompleks yapıların ortaya çıkmasıdır. Yukarı yerleşimin kuzeydoğusunda, ortasında avlusu olan ve farklı amaçlı kullanım görmüş mekânlardan oluşan bir yapı bloğu (Kompleks I) ve yerleşimin merkezi avlusunun güneyinde, 31x26 m. boyutlarında anıtsal nitelikteki yine farklı amaçlar için kullanılmış yapı bloklarından oluşan Kompleks II tespit edilmiştir. Kompleks II'nin güneyinde yer alan megarona ise görkemli bir taş rampayla ulaşıldığı belirtilmiştir (Sarı, 2011: 59).

İç Batı Anadolu'nun Beycesultan Höyük XVI. tabakada açığa çıkarılan 7,5 x 12 m. boyutlarındaki A ve B yapıları Lloyd ve Mellaart tarafından dini amaçlı yapılar olarak yorumlanmıştır (Lloyd ve Mellaart, 1962: 38).

Orta Anadolu'daki çalışmalar da M.Ö. 3. binyıldaki gelişime ve değişime ışık tutmaktadır. Alişar, Alacahöyük, Eskiyapar, Ahlatlıbel, Etiyokuşu ve Koçumbeli'de M.Ö. 3. binyılın erken evrelerine ait arkeolojik buluntular, sosyal tabakalar arasında hiçbir farkın görülmediği köy oluşumlarına işaret ederken, M.Ö. 3. binyılın ikinci yarısından itibaren yerleşimlerin genel yapısında işlevsel farklılıkların belirginleştiği yeni bir düzenin ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Bu durum giderek artan sosyal farklılıkların mimariye yansıması olmalıdır. Aşağı ve yukarı yerleşme ayrımı ile anıtsal nitelikte ve farklı işlevselliği olan mekânların varlığı, bu yerleşimlerin erken şehir örneği olarak tanımlanmasına neden olmuştur (Schachner, 2019: 42). Ayrıca zengin metal buluntuları olan mezarların varlığı da toplumdaki sınıfsal ayrımın göstergesi olmalıdır.

İTÇ 2'nin sonlarından itibaren özellikle madencilikteki gelişmelerin, uzak mesafeli ticareti ve bununla paralel gelişim gösteren kültürel ilişkileri geliştirdiği, bunun sonucunda ise Mezopotamya etkilerinin Anadolu'da görülmeye başlandığı kabul edilir. İTÇ 3'ün erken evrelerinde Tarsus ile Troia arasındaki yerleşimlerde tespit edilen benzer özelliklere sahip Suriye şişeleri, çark yapımı seramikler ve madeni eşyalar bölgeler arası ticaretin güzergâhı konusunda bazı önerileri gündeme getirmiştir. Mellink, çömlekçi çarkının kullanımından yola çıkarak bu dönemdeki ticaret güzergâhının, deniz yoluyla Anadolu'yu çevreleyen Akdeniz ve Ege'yi aşıp Troia'ya ulaştığını ileri sürmüştür (Mellink, 1989: 319-329). Efe ise Kuzey Suriye'den başlayan, Kilikya'nın kuzeybatısından Konya Ovası'nı aşıp İç kuzeybatı Anadolu'daki Eskişehir'in güneyinden İznik-İnegöl ovaları bağlantısıyla kuzey Ege'ye ulaşan "Büyük Kervan Yolu" olarak adlandırdığı kara yolu ticaret ağını önermektedir (Efe,

2007: 47). Efe bu önerisini, İTÇ 3'ün erken evrelerinde Doğu Ege ve Kiklad Adaları'nda henüz çark yapımı seramiklerin bulunmamasına karşın Büyük Kervan Yolu güzergâhı üzerindeki yerleşimlerde benzer özellikli seramik ve metal buluntuların varlığı ile desteklemektedir (Efe, 2007: 48-49).

Ege ve özellikle Anadolu'nun orta ve batı kısmında İTÇ'de görülen bu gelişmelere paralel olarak, söz konusu bölgelerde yürütülen yüzey araştırmaları da toplumsal süreçler ve yerleşim dokuları hakkında bazı çıkarımların yapılabilmesine imkan vermektedir (French, 1967; Bintliff, 1977; Efe, 1990-1997; Koçak, 2004; Dedeoğlu, 2014; Akdeniz, 2018). Özellikle İTÇ 3'de Anadolu'da genel olarak yerleşim sayılarındaki düşüş ve yerleşimlerin boyut olarak daha geniş alanlara yayılması,[7] yerleşimlerin niteliklerindeki (köy/kasaba/kent) değişimlerin göstergesi olmalıdır. Alkım tarafından da İTÇ sonunda Anadolu'da şehir devletlerinin ortaya çıktığı vurgulanmıştır (Alkım, 1968: 81). Toplumsal karmaşıklığın gelişimi ile ilgili olarak yukarıda açıklanan kurumsallaşmayı ifade eden merkezileşme ve bölgesel etkileşimi tanımlayan entegrasyonun Mezopotamya, Ege ve Anadolu örneklerinde farklı dönemlerde kentleşme/devletleşme ile sonuçlandığı görülmektedir. Peki, bu oluşumların yüzey araştırmaları ile tespit edilmesi mümkün müdür?

Seramik materyale dayalı yüzey araştırmalarında tespit edilen arkeolojik veri, kazısı yapılan yerleşimlerin kültür tabakalarına dayandırılarak tanımlanır. Bu analojik yöntemde, özellikle çalışma havzasına yakın konumda olan yerleşimler referans alınmaktadır. Böylelikle seramik materyale dayalı olarak dönemsel ayrımı yapılan yerleşimlerin, birbirleriyle ilişkilendirilmesi sağlanmaktadır. Sistematik yoğun yüzey araştırması ve yapılan yerleşim analizleri sonrasında tespit edilen merkezi bir yerleşimde yapılacak kazılar, bölgenin sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel gelişimi, dönüşümü ve değişimi hakkında maksimum bilgiye ulaşmamızı sağlayacaktır. Kazılar ile tespit edilen arkeolojik materyalin bağlamsal değerlendirilmesi ve yorumlanması toplumların sosyal ve politik yapıları hakkında fikir sahibi olmamıza yardımcı olur. Kazılar dışında çevresel süreçlerin okunmaya çalışıldığı disiplinler arası yöntem ve yaklaşımlardan beslenen yüzey araştırmaları aracılığıyla da, toplumların yatay ve dikey eksenindeki merkezileşme ve entegrasyon

[7] Troia bu anlamda en güzel örneği teşkil eder. İTÇ 1 ve 2'de 3 ha'lık bir alanı kaplayan yerleşim, İTÇ 3a evresinde 6 ha daha genişleyerek 9 ha'lık bir alanı kaplar. Buna sebep olan unsurun Troia etrafındaki küçük köy nüfuslarının buraya çekilmesi olarak yorumlanmıştır (Çevik, 2004: 312).

dereceleri konusunda bölgesel ölçekte genel bir öngörü oluşturabilecektir. İTÇ yerleşimlerinin boyutları, özellikle bir yerleşimdeki iskan silsilesinin İTÇ'de terk ediliş ile son bulduğu yerler için önem arz eder. Temelde yerleşimlerin kapladıkları alan ve bulundukları çevrelere odaklanan yerleşim analizleri ile yerleşimlerin birbirleriyle olan olası hiyerarşik ilişkileri yorumlanabilmektedir.[8] Bu anlamda sistematik yüzey araştırmalarının, bölgenin tüm alt sistemleriyle kültürel süreci çözümlemede bölge kazılarını desteklediği yadsınamaz.

2.3. Yüzey Araştırmaları Temelinde Çevrenin Tanımlanması, Besin Ekonomilerine İlişkin Yaklaşımlar ve Analiz Yöntemleri

Yüzey araştırması arkeolojide veri elde etmek için kullanılan çalışmaların temelini oluşturur. Arkeolojik alanlarda kazı yapılmadan önce, yüzeyde görülen bulgulara göre ön değerlendirme imkanı sağlar. Kültürel çeşitliliği saptamayı amaçlayan yüzey araştırmaları ve bu araştırmalarda kullanılacak yöntemlere ilişkin çalışmalara, 20. yüzyılın başlarından itibaren başlanmıştır. 1960'lı yıllardan itibaren ise yöntemli ve yoğun yüzey araştırmaları ile daha ayrıntılı bir tarama modeli ortaya çıkmıştır (Özdoğan, 2011: 94-95). Yöntemsel prosedür ve analizlere ilişkin yapılacak analitik stratejiler, araştırılacak bölgenin çevresel koşulları, mevcut kaynakları ve araştırma hedefleri tarafından şekillenmektedir.

Koparal, son dönem yüzey araştırmalarını şu şekilde tanımlar (Koparal, 2018: 111-112): "*Çağdaş arkeolojik kuram çerçevesinde bugün artık yüzey araştırması, salt kazı öncesinde uygulanan bir yöntem olmanın ötesinde, kendi sorunları ve hedefleri olan bir çalışma alanı olarak tanınmıştır. Özellikle yerleşim arkeolojisi ve peyzaj arkeolojisinde ilk tercih edilen ve en güvenilir araştırma şeklidir. Belirli bir bölgede tüm dönemler boyunca yerleşim dokularının ve sistemlerin tanımlanmasında, yerleşim dokusundaki dönemsel farklılaşmaların ardında yatan çevresel, ekonomik, sosyal, siyasi dinamiklerin açıklanmasında önemli bir potansiyel taşımaktadır. Bu anlamda arkeolojik kazıya kıyaslandığında, daha hızlı bir biçimde, daha geniş coğrafi alan için, daha çeşitli veri üreten arkeolojik bir yöntemdir.*" Doğal çevreler ile kültürel süreçleri ilişkilendiren yeni dönem

[8] Bu yaklaşımla yürütülen çalışmalara örnek olarak Fulya Dedeoğlu tarafından yapılan Yukarı Menderes Havzası Bölgesel Yerleşim Analizleri gösterilebilir (Dedeoğlu, 2014: 19-42).

araştırmalarında, kültürel ve fiziksel verilerin birlikte değerlendirilmesinin önemini Wilkinson birkaç madde altında tanımlamıştır (Wilkinson, 2003a: 4):

1- Peyzaj incelemeleri yerleşim yerleri için ekonomik altyapı sağlar.
2- Çevresel değişimlerin anlamlı hale getirilmesi için yöntem oluşturur.
3- Yerleşim, ekonomik model ve uzun dönemli sosyal ve dini değişikliklerin yorumlanması için kanıt sağlar.
4- İnsan ve yaşam arasında bağlam sağlar bu nedenle algılarını ve yaşam biçimlerini şekillendirir.
5- Uzun dönem insan faaliyetleri konusunda kanıt sağlar.

Bölgesel araştırmalar içerisinde yöntemsel olarak çok boyutlu bir bakış açısı ile yürütülen ilk çalışma, antropolog Julian Steward'ın yerleşim örüntüsü araştırması yapılması konusunda Gordon Willey'e öneride bulunduğu Peru'daki Viru Vadisi Projesi'dir (Willey, 1953: XVIII). Bu projede Willey, yerleşimleri ve doğal çevresini insan davranışlarının birçok yönü hakkında bilginin kaynağı olarak ele almıştır. Toplumsal ve siyasi fenomenleri kültürün özelliği olarak kabul etmek yerine, kültürün diğer ögelerini bütünleştiren, davranışsal bir bağlam sağlayan, evrilen toplumsal ilişkiler sistemi olarak yorumlamıştır. Yerleşimlerdeki uzun süreli devamlılıkların arkeolojik verideki değişime nasıl yansıdığını yorumlamak aslında "veriye" odaklanmasına neden olmuştur. Bu nedenle onun geliştirdiği bakış açısı, uzun süreli toplumsal ve siyasi değişimi yorumlamada arkeolojik verinin nasıl kullanıldığının belirlenmesi açısından önemlidir (Trigger, 2014: 356). Yerleşim yerlerinin sadece dağılımları değil, kapladıkları alanları (boyut), nüfusu, çevrelerindeki kaynaklar, sulama sistemleri, sosyal ve politik yapılanmaları araştırılmıştır. Süreçsel arkeolojinin önemli savunucularından biri olan Willey'in Viru Vadisi Projesi'nin arkeolojiye en büyük katkısı, çevrenin yerleşimler üzerindeki ve yerleşimlerin çevre üzerindeki etkisi arasındaki sistematik etkileşimin tanımlanmasıdır (Dikkaya, 2005: 24). 1960'lardan itibaren ise arkeolojik düşünce ve uygulamalardaki teorik ve yöntemsel değerlendirmelerde yüzey araştırmaları süreçsel arkeolojinin ayrılmaz parçası olmuştur (Feinman 2015: 655).

Arkeolojik yerleşim ve peyzaj yaklaşımlarının artık arkeolojinin merkezinde yer aldığı kabul edilmektedir (Feinman 2015: 654; Renfrew ve Bahn, 2017: 233). Sit havzası incelemeleri ve bunun her çevrede uygulanabilirliği üzerine oluşturulan yöntembilim olan

sit havzası analizi kavramı ilk kez Vita-Finzi ve Higgs tarafından 1970 ve 1972 yıllarındaki yayınlarda kullanılmıştır.[9] Filistin Karmil (Carmel) Dağı civarındaki Üst Paleolitik ve Neolitik toplumların araştırılmasına yönelik yaptıkları çalışmalarda, yerleşim ve çevrelerinin niteliklerinin dağılımları arasındaki uzamsal ilişkileri sayısallaştıran bir yaklaşım geliştirmişler, böylelikle merkezi yer teorisi gibi nokta örüntü analizleri ile karşılaştırıldığında prehistorik kayıtların yorumlanmasına daha fazla imkan sağlamışlardır (Hall, 1982: 132). Ayrıca bu tip analizlerin, aynı bölgede farklı sahalarda yapılan analizlerle birleştirilmesi, arazi kullanımlarının sınıflandırılması, bölge için genelleştirilmiş ya da öznel ekonomik modellemelerin yapılması gibi çeşitlendirilmesi, havzada aranan arkeolojik sorun ile ilgilidir. Vita-Finzi ve Higgs'in ekonomik sistemlerde temellendirdiği sit havzası analizleri, birçok çalışma için yeni hipotezlerin sınanmasına neden olmuştur (Hall, 1982: 132-133). Kendileri ise bu çalışmada yerleşimlerin geçim ekonomilerini anlamaya diğer bir değişle yerleşik, avcı-toplayıcı ya da yarı göçebe/yaylacılık (transhumance) uygulamalarını, ayrımın zor olduğunun altını çizerek çözümlemeye çalışmışlardır (Vita-Finzi ve Higgs: 1970: 4).

Vita-Finzi ve Higgs, tarihöncesi ekonomileri maddi kalıntılara bakarak değil, savları sınayarak çözümlemeyi amaçlar (Vita-Finzi ve Higgs: 1970; 1972). Yöntem ise bitki ve hayvan kalıntılarının iyi korunmadığı yerleşimlerin ekonomilerini anlama ve tarımın kökeninin araştırılmasına yönelik basit bir maliyet kar hesabına dayanır. Birey yerleşimden ne kadar uzaklaşırsa, kaynakların temini için harcaması gereken enerji miktarının artacağı varsayılır. Ayrıca birey yerleşimden uzaklaştıkça çevre bölgenin sömürü yoğunluğu azalacak ve sonunda sömürünün olmadığı bir noktaya ulaşılacaktır (Roper, 1979: 120). Savlar etnografik ve tarihsel örneklerle desteklenmiştir (Bailey, 2013: 254). Avcı- toplayıcı sit alanlarında günlük geçimin sağlandığı alanın 10 km yarıçapında, hayvancılığa dayalı sürü ekonomilerinde 7,5 km yarıçapında, tarıma dayalı sistemlerde ise 5 km yarıçapında emek isteyen alanın olduğu hesaplanmıştır (Vita-Finzi ve Higgs: 1970: 16-35; 1972: 31-33; Bintliff, 1999: 506; Bailey, 2013: 254). Topografya dikkate alınarak geçim sağlanan alanlara gidiş geliş saat cinsinden tanımlanmıştır.[10] Yerleşim yerlerinin etraflarına çizdikleri 5 kmlik

[9] Prehistoric Economy in the Mount Carmel Area of Palestine: Site Catchment Analysis (1970); Prehistoric Economies: A Territorial Approach (1972).

[10] 10 km r = 2 saat yürüyüş, 5km r = 1 saat yürüyüş şeklinde hesaplanır.

yarıçaptaki alanları kendi içlerinde 1'er kmlik yarıçaplar ile detaylandırmışlar (Vita-Finzi ve Higgs: 1970: 27-28, Fig: 15-16); böylece sınırları belirlenen alanların arazi sınıflandırmasını ve ağırlıklı değerini tablolar halinde karşılaştırarak, yerleşimlerin niteliklerini anlamaya çalışmışlardır (Vita-Finzi ve Higgs: 1970: 30, Tab.4-5).

Sit havzası analizi (Site Catchment Analysis) sit alanının etrafındaki geçimin sağlandığı toprakları ifade eder. Yürüyüş mesafeleri ile geçim kaynaklarının bulunabileceği alanlar hakkında varsayımlara dayalı kuramsal bir modelleme oluşturur. Yerleşimden çevreye doğru çalışılmakta olan bu analizde, arkeolojik alandaki malzemenin kaynağına ulaşılmaya çalışılır. Sit alanı dışındaki bulguların arkeolojik alan içindekiler ile karşılaştırılması çevre ile ekonomi arasındaki ilişkinin daha doğru yorumlanmasını sağlayacaktır (Bailey, 2013: 254).

Bazı araştırmalarda zaman-mesafe ölçümüne dayalı yöntemin kesinliği sorgulanmış ve ana geçim kaynağı ile asıl yerleşim yeri arasında geçici kamp yerlerinin bulunduğu saptanmıştır (Flannery, 1976: 5). Geçici kamp yerleşimlerinin de kendi geçim arazisinin olması, ana yerleşimin ekonomik havzasını genişletir. Bunun dışında prehistorik toplumların kaynakların önem hiyerarşisine göre bazı kaynaklara yakın olmanın, maliyet/fayda oranına etkisinin farkında oldukları varsayılmış, kaynağa yakın konumlanma ve bunun için yer değiştirme gibi harcanan enerjinin elde edilen enerjiye oranını düşürme yolunda yerleşim stratejisi uyguladıkları düşünülmüştür (Chisholm, 1968: 131). Suyun taşınması maliyetli olduğu için su kaynaklarına yakın olmak besin kaynaklarına yakın olmaktan daha çok tercih edilir. Ayrıca sabit kaynak olan besinler için sınırlı bir arkeolojik alanın kontrolü yeterliyken, hayvanlar gibi devinimli kaynaklarda çok daha geniş bir alan kontrol edilmelidir. Ana yerleşim ve kamp alanlarının seçilme nedenleri ile çevresel kaynakların örüntülerini ortaya koymak için, kaynakların dağılım haritaları, istatistiksel veriler ve arkeolojik alan buluntuları karşılaştırılmalıdır (Bailey, 2013: 257). Bütün bunların yanında biofiziksel ortamın mekânsal ve mevsimsel olarak aynı kalmayacağını göz ardı etmemek gerekir. Topluluklar mevsimsel farklılıkları daha ekonomik kullanmak isteyebilirler. Bu varsayımı desteklemek için çeşitli örnekler bulunmaktadır (Roper, 1979: 121)

Orta Porsuk Havzası'nda tez kapsamında yürütülen yüzey araştırmasında, önceden tespiti yapılan arkeolojik alanların yoğun yüzey taramasıyla sınırları belirlenmiş ve

çevrelerindeki kaynakların tespit edilmesi için 3 km yarıçapındaki art alan incelenmiştir. Ayrıca 5 km yarıçapındaki art alan ortofoto, 1950 öncesi 1/25.000 ölçekli paftalar ve uydu görüntüleri aracılığıyla incelenmiştir. Tezin yerleşim yerleri kataloğunda yerleşimlerin 1 km yarıçapını gösteren günümüz arazi kullanımı tematik olarak çizilmiştir. Bu tematik haritalarda tarla, meşelik, tepe, dere, yol gibi hâlihazır durum dışında paftalarda ve arazide tespiti yapılan eski dere yatakları ile bataklık alanları ve temiz su kaynakları gösterilmiştir. Yoğun yüzey taraması sırasında tespit edilen yeni yerleşim yerleri ve mevcut sitler için, sit havzası analizi ile belirlenen art alanlardaki toprakların topluluğu beslemek için yeterli olup olmadığının tespiti nüfus ve tarımsal alan hesapları ile yapılmıştır. Yerleşimlerin 1 km, 3 km ve 5 km yarıçapındaki art alanları (buffer/tampon) ile Thiessen/Voronoi poligonları,[11] CBS ortamında karşılaştırılmıştır.

Yerleşimlerin nüfuslarının ve buna bağlı olarak tarımsal art alanlarının hesaplanması, yüzey araştırmaları yöntem biliminde en çok tartışılan konulardan biridir (Koparal, 2018: 143). Nüfus hesaplamalarında kazılardan ve etnoarkeolojik çalışmalardan elde edilen veriler kullanılmaktadır. Arkeolojik kazılarda ortaya çıkarılan ev tabanlarının ortalamasının alınarak tüm yerleşim için genellenmesi ile yaklaşık nüfusa ilişkin sonuçlar elde edilmektedir (Naroll, 1962: 587-588; Korfmann, 1983: 216-218; Arsebük, 1986: 68; Ökse, 2016: 62-63). Ayrıca bu sonuçlar ile karşılaştırılan Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve İran'da yürütülen etnoarkeolojik çalışmalar ve yüzey araştırmalarından gelen nüfus hesaplamaları bulunmaktadır. Bütün bu tartışmalar sonucunda elde edilen veriler içerisinde referans ölçüt değer olarak 1 ha'da en çok 400 kişinin yaşayabileceği (Frankfort 1950: 103) veya 100-200 kişinin yaşayabileceği ölçütü kullanılmaktadır (Adams ve Nissen 1972: 123-124; Adams, 1981: 180; Kramer 1980; Stone 1994: 244; Wilkinson 1994: 499, 503; 2003b: 40; Baştürk ve Konakçı, 2005).

Orta Porsuk Havzası içerisindeki tek referans kazı alanı olan Demircihöyük'te ev tabanlarına ilişkin yapılan hesaplamalar sonucunda 130 kişinin yaşadığı önerilmiştir (Korfmann, 1983: 216-218, 246). [12] Demircihöyük 0,5 ha'lık bir alanı kapladığı için 1 ha'da

[11] Bu yöntem noktalar arasındaki mesafeyi ölçerek bunlar arasına birbirine paralel çizgiler çizer ve noktaların etrafında varsayımsal kapalı alanlar oluşturur (Kantner, 2005: 1207-1208; Erdoğu, 2014: 8). Thiessen/Voronoi poligonları topografik gerçekliği yansıtmayan sayısal alanlar olarak CBS analizlerinde, özellikle karşılaştırmalarda yaygın olarak kullanılmaktadırlar.

[12] Ev tabanlarının 50 m²'den biraz fazla olabileceği hesaplanmıştır (Korfmann, 1983: 192).

260 kişinin yaşadığı sonucuna ulaşılır. Bu tez çalışması içinde seramik materyalin karşılaştırılmasında referans kazı alanı olarak değerlendirilen Beycesultan Höyük'ün bulunduğu Yukarı Menderes Havzası'nda yapılan yerleşim analizlerinde de, 1 ha/100 kişinin yaşadığı referans değer kullanılmıştır (Dedeoğlu, 2010: 41; 2014: 21-22). Görüldüğü üzere prehistorik bir yerleşimin kesin nüfusunun belirlenebilmesi mümkün değildir. Son çalışmalarda kullanılan değer 1 ha/ 200-300 kişi olarak belirtilmektedir (Koparal, 2018: 143). Yüzey araştırmalarında nüfusa dayalı hesaplamalara ilişkin sonuçlar, yerleşim hiyerarşileri ve yerleşim dokularının yorumlanmasında kullanılmaktadır. Ancak yukarıda tanımlanmaya çalışıldığı üzere ha ve kişi sayısı ilişkisinin her dönem ve her yerleşim tipi için aynı kabul edilmesi, aslında tartışmaların temelinde yer alan ana unsurdur. Bu çalışmanın zamansal sınırını İlk Tunç Çağı'nın oluşturması, referans kazı alanı olan Demircihöyük için 1 ha/ 260 kişi önermesinin son çalışmalarda kabul edilen değer aralığı içinde kalması nedeniyle, nüfus ve buna bağlı tarımsal alan hesaplarında bu değerin kullanılmasına karar verilmiştir.

Yerleşimlerin art bölgelerindeki tarımsal alanların hesaplanabilmesi için ise öncelikle Tarım Reformu Genel Müdürlüğü'nden temin edilen toprak haritaları, arazi çalışmaları sırasında yerleşimlerin etrafının hâlihazırdaki durumlarının gps ölçümleri, yine yerleşimlerin 1950 yılı öncesine ait 1/1000, 1/5000 ve 1/25.000 ölçekli topografik haritalardaki çevresel koşullarının CBS ortamında işlenmesi ile arazi kullanım haritaları oluşturulmuştur. Daha sonra tarımsal alanlardaki verimin hesaplanması için etnoarkeolojik veriler değerlendirilmiştir.

Hillman tarafından Hasanabad, Aşvan ve Norşuntepe'de yapılan çalışmalarda bireyin yıllık tüketimine ilişkin elde edilen tarımsal verilerin değerlendirilmesi sonucunda, Demircihöyük'te bir bireyin yıllık tahıl ihtiyacı 320 kg, 5 kişilik bir ailenin yıllık ihtiyacı ise 1600 kg tahıl olarak değerlendirilmiştir (Korfmann, 1983: 218-219). Demircihöyük kazılarının yapıldığı yıllarda höyük etrafındaki verimli tarım alanlarına dikkat çeken Korfmann, İTÇ'de Demircihöyük sakinlerinin zenginliğine vurgu yaparak, yerleşimin etrafında 50.000 m² üzerinde ekilebilir bir alanın olduğunu belirtmektedir (Korfmann, 1983: 219). Demircihöyük verileri ile Eskişehir'in etnoarkeolojik verilerini oluşturan temettuat defterlerine ait yayınlar birlikte değerlendirilmiştir (Korfmann, 1983: 218-220; Küçükkalay ve Efe, 2006; Efe, A., 2006).

Eskişehir merkezine ait 19. yüzyıl temettuat defterlerine göre 36.703 dönüm ekilen araziden 90.640 kile buğday, 62.035 kile arpa, 270 kile burçak ve 20 kile[13] haşhaş elde edilmektedir (Menekşe, 2012: 241). Yapılan hesaplama sonucunda 1 dönümden yaklaşık 105 kg ürün elde edildiği görülür. Alpu'nun 1844-1845 yıllarına ait temettuat defterlerine göre ise yıllık buğday üretimi 8.165 kiledir (209.228 kg). Ekilebilen 416,2 ha'lık alanın 1000 m²'sinden (1,96 kile) 50,22 kg buğday elde edilmektedir (Küçükkalay ve Efe, 2006: 253-254).[14] Üretimden 1/10 değerindeki verginin çıkarılması sonucunda ise halkın yılda tüketmiş olduğu 7.348 kile (188.292,5 kg) buğdaya ulaşılır. Yine temettuat kayıtlarına göre 199 hane bulunan Alpu'da, her hanede 5 kişinin bulunduğunun kabul gördüğü hesaba dayandırılarak nüfus 995 kişi olarak tespit edilmiştir (Küçükkalay ve Efe, 2006: 252). Bir kişinin yıllık yaklaşık 205 kg buğday tükettiği kabul edilerek (Güran, 1998:16) yapılan hesaplamaya göre toplam tüketim ihtiyacının 203.975 kg olduğu ve vergi düşüldükten sonra üretilen buğdayın iç tüketime yetmediği anlaşılmaktadır (Küçükkalay ve Efe, 2006: 252).

Tarımsal birim alandan elde edilen ve prehistorik yerleşimler için kullanılabilecek verim hakkında etnoarkeolojik verilerden yukarıda söz edilmiştir. Bu tez kapsamında yapılacak yerleşim analizlerinde, tarımsal birim alanlarından gelen verim için, Eskişehir Ovası ve çevresinde 1 dönüm/100 kg (1ha/1000 kg); Alpu Ovası ve Beylikova için 1 dönüm/60 kg (1ha/600 kg) değerleri kullanılmıştır.

Nüfus ve tarımsal alan verimi arasındaki ilişki, yüzey araştırmasına dayalı çalışmalar için art alanların nüfusu beslemeye yetip yetmediğinin vasayımsal sonucunu vermektedir. Bu konuda yerleşimlerin çevresel ortamlarının, başka bir ifadeyle sit havzası analiz sonuçlarının haritalara en doğru biçimde işlenmesi önemlidir. Sit havzası analizlerinin geçmiş dönem çevresel koşulları hakkında daha doğru yorum yapılabilmesi için polen analizleri gibi paleoçevrelerin kurgulanmasını destekleyen sonuçlar, ayrıca önem arz eder. Hayvan ve bitkilerin, günümüz ve geçmişteki ortamları ile toprağın durumu aynı değildir. Jeoarkeoloji ve paleoiklim çalışmaları da bu konuda destekleyici unsurlardır. Tezin coğrafya ile ilgili üçüncü bölümünde iklim başlığı altında paleoiklim ve jeoarkeoloji sonuçlarına yer verilmiştir. Yerleşimlerin yüzölçümlerinin (ha) tüm birleşenleriyle sağlam bir coğrafya

[13] Burada kullanılan birim 25 kg olarak kabul edilen asitane kilesidir (Menekşe, 2012: 112).

[14] Bu yayında kullanılan birim 8 kile =205 kg olarak alınmıştır. Buna göre 1 kile= 25,625 kg denk gelmektedir.

verisi temelinde haritalara işlenmesi, nüfusun hesaplanması yaklaşık olsa dahi toplumların çevreleri ile kurdukları ilişkiyi anlamamızın ipuçlarını barındırır. İncelenen yerleşimlerin hepsinde höyükleşme tespit edilmiştir. Bu da çevre kaynakların toplumların yaşadıkları süre için yeterli olduğunun bir kanıtı olmalıdır. Analizlerde arkeolojik soruları şekillendirecek unsur, çakışan besin havzaları ve kaynaklara dayalı olarak, yerleşimlerin birbirleriyle olan olası hiyerarşik ya da heterarşik ilişkileri ile çevrelerine uygun geçim modellerinin sorgulanmasıdır.

Eskişehir'de hemen hemen aynı yıllara ait temettuat kayıtlarından merkez ilçeye bağlı köylerde 1 dönümden yaklaşık 105 kg ürün elde edilirken, Alpu'da 50,22 kg buğday elde edildiği görülmektedir. Alpu'daki temettuat kayıtlarında sadece buğdaya ait veri bulunmaktadır. Diğer ürünler bulunmadığı için eksik verinin olabileceği düşünülmektedir. Eğer veri eksik değilse, çalışma havzası içinde birbirine yakın alanların tarım potansiyelindeki farklılık olasılıkla çevresel ortamlarının farklılığından kaynaklanmaktadır. Bu farklılığa ilişkin ayrıntılar havzanın coğrafyasının geniş bir biçimde ele alındığı tezin üçüncü bölümünde ele alınmıştır. Özellikle 19. yüzyıl gezginlerine ait notlarda, Alpu civarındaki bataklıkların çevre koşullarına ve insan sağlığına olumsuz etkileri üzerinde durulmuştur. 1916-1918 yıllarının iklim ve ziraat notlarından derlenen başka bir çalışmada ise sazlık ve bataklıklar nedeniyle ekilemeyen arazilerin yüksek oranından bahsedilmiştir (Koylu, 2018: 61). Ayrıca 19. yüzyıl temettuat kayıtlarında, Alpu-Bozan civarının ağnam vergilerinin yüksek olduğu görülmektedir (Menekşe, 2012: 216, 236-238). Belki de bu durum tarımsal verimin yeterli olmadığı Alpu ve çevresi için hayvancılığın başat rolünün göstergesidir.

Günümüzde Eskişehir ve Alpu Ovalarında görülen tarımsal verimin nedeni ise 1930-1970 yılları arasında yapılan drenaj ve sulama kanallarından kaynaklanmaktadır. Hayvancılık, tarımsal verimin arttığı günümüz Alpu Ovası'nda eski önemini yitirmiş olsa bile, özellikle Bozan Mahallesi'ndeki kasapların sayıca fazlalığı kültürel geleneklerin sürdürüldüğünün göstergesi olarak kabul edilebilir. Havzada tepe ve vadi sırtlarındaki İTÇ yerleşimlerinin sayıca fazla oluşunun, prehistorik geçim ekonomilerinde özellikle hayvancılığın önemli rolü üstlendiğinin göstergesi olduğu düşünülmektedir. Yerleşimlerin tarımsal alan hesaplamaları yapılırken vadi sırtları ve tepe yerleşimleri etrafındaki özellikle

bozulmuş meşelikler içerisinde açılan tarlaların, İTÇ sonrası açılmış olma olasılığının da göz ardı edilmemesi gerekir.

Orta Porsuk Havzası'nın coğrafi sınırları içerisinde topografyanın çeşitliliği dikkat çekicidir ve bu durum homojen olmayan bir ortam yaratır. Derin vadiler, vadi etekleri ve ovalar birbirlerine çok yakın mesafededir. Bu farklı ekolojik ortamlar, aynı zamanda besin kaynaklarının çeşitliliğini yansıtır. Yakın ortamlara kurulan yerleşimler de birbirleri ile temas halinde olmalıdır. Özellikle İTÇ'nin erken evrelerinde boyutları aynı olan yerleşimler, havzanın sömürü ve üretim sisteminin barışçıl bir ortamda işlediğini göstermektedir. Tabi ki böyle bir çıkarımda tüm yerleşimlerin aynı zaman içerisinde yaşamsal fonksiyon gösterdiği varsayımı kabul edilmektedir. Bazı yerleşimlerin aynı topluluk tarafından ikincil yerleşim olarak kullanılması fikri ise tamamen saf dışı bırakılacak bir olgu değildir.[15] Ancak bunun arkeolojik bağlamda çözümlenmesi ve yerleşim dokuları içerisinde anlamlandırılması, kazı ve yüzey araştırmaları sonuçlarının disiplinler arası yaklaşımla, birlikte değerlendirilmesi ile mümkün olabilir.

Bu tez çalışmasında yapılan yerleşim analizlerinde tarımsal art alan ve bu alanın nüfusu beslemek için yeterliliği sorgulanmıştır. Ancak havza içerisinde engebeli veya plato özelliği gösteren alanlardaki yerleşimlerde, hayvancılığa dayalı ekonomilerin olabileceği de göz ardı edilmemelidir. Zaten dördüncü bölümde (4.1.) ele alınan Demircihöyük arkeozooloji sonuçları hayvancılığın bölge için önemine işaret eden sonuçları barındırmaktadır. Yine bölgenin etnoarkeolojik verilerinin hayvancılığın ekonomik değerine işaret ettiği konusunda yukarıda bilgi verilmiştir. Yerleşim analizleri kısmında özellikle toprak özellikleriyle de desteklenen engebeli alanlardaki İTÇ yerleşimlerinin hayvancılığa dayalı bir ekonomiye sahip olabileceği ve bunun yerleşim dokularındaki olası etkileri üzerine yorum yapılabilmesi için pastoralizm üzerinde durmak gerekmektedir.

[15] Yakar, yarı kurak bölgelerde çiftçilerinin yaşadığı ürün almama tehlikesi ile eski dönem çiftçilerinin de karşı karşıya kalmış olabileceğini belirtir. Kıtlık karşısında alınan önlemlerden birinin farklı yüksekliklerdeki tarlaların ekilip biçilmesi olabileceği üzerinde durmuş, tarlaların birbirine uzak mesafelerde oluşunun ise ikincil yerleşimlerin ortaya çıkmasına neden olabileceğini vurgulamıştır (Yakar, 2007: 157). Kaynağa yakın konumlanmanın maliyet/fayda oranına etkisi yukarıda tanımlanmıştır. Bu açıdan bakıldığında Yakar'ın ikincil yerleşim önerisi Orta Porsuk Havzası İTÇ yerleşimleri için hem topografya ve iklim hem de pastoralizm uygulamaları ile birlikte değerlendirilebilecek bir yaklaşım olabilir.

Cribb'in tanımına göre pastoralizm sürü hayvanlarının korunmasını ve sürdürülebilir ürünlerinin sistematik olarak tüketilmesini içeren sömürü biçimidir (Cribb, 1991: 17). Pastoralizm kavramı geniş bir çeşitliliğe sahiptir. Bu çeşitliliğin belirleyicisi, hayvancılığın geçim ekonomisindeki oranıdır. Ayrıca aynı topluluk içinde yerleşik ve gezgin gruplar bir arada olabilmektedir (Khazanov, 2015: 38). Khazanov, pastoralizmi genel sınıflandırmadan kaçındığının altını çizerek, sığırtmaç hayvancılığı (transhumance,) yarı-yerleşik pastoralizm (agro- pastoralizm), yarı göçebe pastoralizm ve tam göçebe pastoralizm olarak dört başlığa indirgeyerek tanımlamıştır (Khazanov, 2015: 22).

Khazanov, M.Ö. 3. bin için göçebe pastoralistlerin varlığından şüphe duyar ve bazı toplulukların hayvancılıkta uzmanlaşan gruplar olarak yerleşik topluluklara bağlı olduğunu vurgular. Bu bağlılığın Kalkolitik ve Tunç Çağlarında geç dönemlere göre daha büyük olduğunu düşünür. Orta Asya ve Kafkasya'da yaptığı saha çalışmaları sırasında çobanların kalıcı yerleşim yerlerinden uzaktayken bile maddi kültürlerinin konut, mutfak eşyası gibi unsurlardan oluştuğunun altını çizer.[16] Buradan yola çıkarak, Kalkolitik ve Tunç Çağları[17] pastoralist gruplarının ayrı topluluklar oluşturmaması, ortak akrabalık bağı ile soyopolitik örgüt içinde uzmanlaşmış entegre parçalar olmasının mümkün olabileceğini vurgular. Ayrıca bu dönemler için göçebe ve yerleşik yaşam biçimleri arasında ideolojik karşıtlık ve sembolik ikiliğin geç dönemlerdeki gibi olup olmadığının ayrı bir soru olabileceğini düşünür (Khazanov, 2009: 124-125). Tarım ve pastoralizmde uzmanlaşmanın görüldüğü, birbirlerine entegre karmaşık toplumların gelişmesine bağlı olarak gerçek anlamdaki göçebeliğin ortaya çıktığını savunan sosyal antropologlar dışında, göçebeliğin Neolitik Dönem'in çok öncesinde başladığını savunan arkeologların varlığı da bilinmektedir (Cribb, 1991: 9-10). Yine de Anadolu'da Hitit öncesinde uzun göç yollarını takip eden göçebe pastoralistlerin varlığı için kanıt oldukça azdır. Ancak kalıcı su kaynakları ve yazlık otlakların kullanıldığı, yakınlardaki yerleşim yerine bağlı yerel ölçekte örgütlenmiş pastoral toplulukların varlığı arkeozoolojik verilere göre Kalkolitik Dönem'den beri devam etmektedir (Hammer ve Arbuckle, 2017: 229). Bu tez çalışmasında tespit edilen yerleşim yerlerinin hepsinde görülen

[16] Aslında benzer bir durum etnoarkeolojik bir veri olarak Cribb tarafından da ele alınmıştır. Anadolu'da Nemrut ve Sultandağı civarındaki göçebelerin maddi kültür kalıntıları örneklenmiştir (Cribb, 1991: 76-80; 93-96).

[17] Burada Tunç Çağları olarak İTÇ üzerinde durulmaktadır. OTÇ ve sonrası için örneğin Acemhöyük'teki çalışmalar çoban topluluklar ile merkezi yönetim arasında karmaşık ilişkilerin olabileceğini göstermektedir (Arbuckle, 2012: 462-476).

höyükleşme uzun süreli yerleşimlere işaret etmektedir. Bu nedenle ele alınacak unsur göçebelikten çok pastoralist toplulukların varlığının ipuçları üzerine olacaktır.

Anadolu'nun Geç Kalkolitik ve İTÇ faunal kanıtları sığırlara odaklanan pastoral bir ekonominin varlığını göstermektedir[18] (Hammer ve Arbuckle, 2017: 228). Khzanov'un tanımları, üçüncü bölümde ele alınan coğrafya, iklim ve yerleşim tarihinin etnoarkeolojik olarak yorumlanması yanında, tezin dördüncü bölümünde ele alınan Demircihöyük-Sarıket Mezarlığı ve Küllüoba arkeozooloji verileri, bölge yerleşimcilerinin karma ekonomik özellik gösteren sığırtmaç hayvancılığı yapan toplumlar (transhumance) ve yarı-yerleşik pastoralistler (agro-pastoralizm) olabileceğini düşündürmektedir. Yarı-yerleşik pastoralist topluluklarda iktisadi yapının ağırlığını tarım oluşturmaktadır. Özellikle hayvanlar için belli bir miktar yem stoku yapılmak zorundadır (Khazanov, 2009: 101-102). Belki de Korfmann'ın Demircihöyük tahıl depolarının kapasitesinden yola çıkarak, artı ürün miktarının fazlalığı ve refah seviyesi yüksek bir topluluk yorumuna (Korfmann, 1983: 219), miktarı hesaplanamayan hayvanlar için yem stoku da eklenmelidir. Çünkü özellikle Sarıket Mezarlığı'ndaki sığır kemiklerinin yoğunluğu, insan dışında beslenmesi gereken hayvanların azımsanmayacak miktarını göz önünde bulundurmamız gerektiğini ortaya koymaktadır (Seeher, 1992: 367; 2000: 30; Gündem, 2003: 99). Ayrıca sığırların Tunç Çağlarında servetin sembolü olduğunu, politik karmaşıklığa işaret edebileceğini de belirtmek gerekmektedir (Hammer ve Arbuckle, 2017: 230). Gündem, doktora çalışmasında Küllüoba ve Demircihöyük'te sığırların diğer hayvanlar içindeki oranını ¼ olarak vermiştir ki, bu önemli bir miktarı ifade eder (Gündem, 2009: 178-179). Beşinci bölümde yerleşim analizleri kısmında Demircihöyük'ün çevresindeki diğer yerleşimler ile olası entegrasyonu üzerinde durulmuştur.

Yarı-yerleşik pastoralist topluluklar, mevsime bağlı kısa mesafeli ve kısa süreli göçerler; bazı aile fertleri göçe katılmayıp meskun yerlerinde kalıp tarım yapmaya devam ederler (Khazanov, 2009: 102). Transhumance olarak ifade edilen sığırtmaç hayvancılığı yapan toplumlar ise, ağırlıklı olarak tarım yapan topluluklardır. Sürüler uzak meralara bu konuda uzmanlaşan çobanların kontrolünde götürülmektedirler (Khazanov, 2009: 102-103).

[18] Demircihöyük ve Sarıket Mezarlığı arkeozooloji sonuçlarında da sığırların ağırlıklı payı bilinmektedir (Seeher, 1992: 367; 2000: 30; Gündem, 2003: 99).

Pastoralistler tarafından sürdürülen diğer bir mevsimlik hareketlilik ise Yakar tarafından yaylacılık olarak tanımlanmaktadır. Bu faaliyete Ege Bölgesi'nden örnek vermiştir. Ege nehir sistemindeki taşkın ovalarındaki bataklılar ve bunlardan üreyen sineklerin yol açtığı sıtmadan korunmak için toplulukların yaz sıcaklarında yaylalara göçtüğünü, tarımın ise batakların uzağında ve yüksekte yapıldığını belirtir. Evliya Çelebi'nin 17. yüzyılda nehir vadilerinde yaşayan kasaba halklarının sıtmadan kaçmak için dağlara göç ettiklerini tasvir ettiği üzerinde duran Yakar, bataklıkların olmayışı, ılıman iklim ve otlakların bolluğunun ise halkın yazın köylerinde kalmalarına neden olduğunu vurgular (Yakar, 2007: 277-278). Eskişehir'in tarihi kayıtları tezin üçüncü bölümünde ele alındığı üzere bataklıklar ve yerleşimler konusunda benzer örneklere sahiptir.

Orta Porsuk Havzası İTÇ yerleşimleri içerisinde tepeüstü ve engebeli alanlarda kurulan yerleşimlerin yarı yerleşik pastoralistlerce kurulmuş olabileceği ya da bu toplumların ikincil yerleşimleri olma ihtimali göz ardı edilmemelidir. Arkeolojik bağlamda bunların çözümlenmesi oldukça güçtür. Ancak yerleşim analizleri sırasında bu yerleşimlere anılan özellikler ile bakmak ve sorgulamak, yerleşimlerin olası ilişkilerine farklı bir bakış açısı kazandıracaktır. Tarımsal art alanlarının nüfusun yanında hayvanların beslenmesi için yeterli olup olmadığı konusunda, yerleşimlerdeki hayvan sayılarının bilinememesi nedeniyle net çıkarımlarda bulunulamaz. Ancak nüfusun fazlasını besleyebilecek ya da nüfusu besleyemeyecek art alanlar bazı arkeolojik çıkarımları destekleyebilir. Bu nedenle beşinci bölümdeki analizlerde yerleşimlerin çevre özelliklerinin pastoralist ortamlara uygunluğu da sorgulanacaktır.

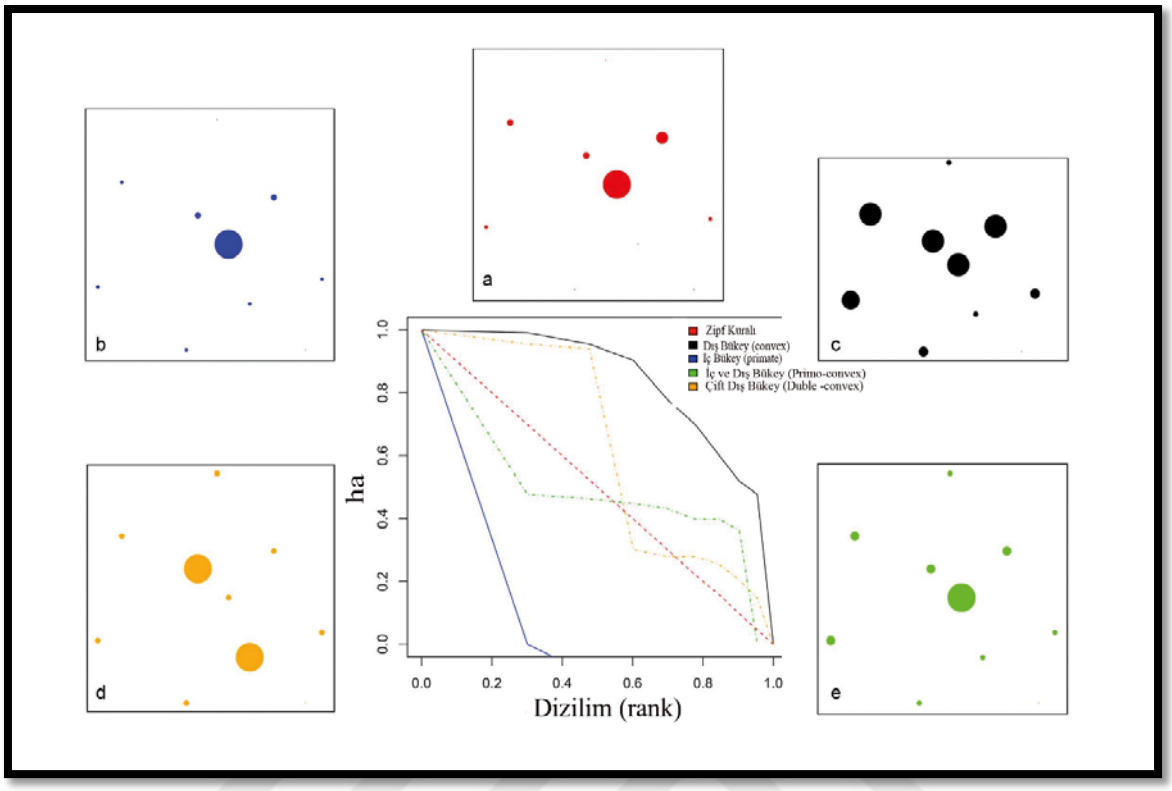
Çevresel değişkenler, su varlığı, verimli toprak, av hayvanlarının varlığı, hammaddeye yakınlık ve güvenlik unsurları peyzajdaki belirli yerleri diğerlerinden daha uygun hale getirir. Wossink yerleşim modellerinin bilinçli insan davranışının sonucu olduğunu ve bu davranışa ilişkin iç görü kazanmak için yerleşim analizinin yapılabileceğini varsayar (Wossink, 2009: 44). Bu analizler içerisinde bölgesel yerleşim hiyerarşisini belirlemek için en sık kullanılan analizlerden biri, son elli yıldır coğrafyacılar, ekonomistler ve arkeologlar tarafından yaygın bir biçimde kullanılan sıra boyutu (rank size) analizidir (Zipf, 1949; Crumley, 1976; Pearson, 1980; Adams, 1981; Kowalewski, 1990; Roberts, 1996; Drennan ve Peterson, 2004; Wossink, 2009; Berry ve Okulicz-Kozaryn, 2012; Palmisano, 2017). Bu analiz, yerleşimlerin alansal boyutu ile doğru orantıda artan ya da

azalan nüfusların, bir kurala bağlı dizilimi sonucunda bölgesel hiyerarşilerin tanımlaması ve yorumlanmasını sağlar.

Sıra boyutu analizinde yerleşimlerin aralarındaki karşılıklı bağımlılığı ortaya koymak, nüfusun çekirdeklenmesi (merkezileşmesi) ve dağılımının anlaşılması için boyutlarına göre sıralanması sonucunda ortaya çıkan grafikler yorumlanır. Zipf Yasası olarak bilinen bu kuram, büyükten küçüğe dizilen yerleşimlerin, en büyük olanının alanı ya da nüfusunun ikinci sıradakinin 2 katı, üçüncü sıradakinin 3 katı olması gerektiği esasına dayanır. Hiyerarşik dizilim yüksek entegrasyonu ifade eder (Crumley, 1976: 64-66; Palmisano, 2017: 225). Bu önermenin grafiğe yansıması x ve y ekseni arasında doğrusal bir gelişim çizgisi ile gösterilmektedir (Şekil 1: a). Bu sıralama esasına dayalı olarak araştırma havzalarında tespit edilen arkeolojik yerleşimlerin boyutsal olarak büyükten küçüğe sıralanması ve Zipf doğrusalıyla karşılaştırılması sonucunda iç ve dışbükey sapma eğrileri oluşur (Şekil 1: b ve c).

İçbükey eğri, bir yerleşim sisteminde bir veya birkaç büyük merkez ile birden çok küçük yerleşimin varlığına işaret eder (Şekil 1: b). Bunun yanında baskın bir merkezin diğer yerleşimler üzerinde uyguladığı politik ve ekonomik işlevlerin güçlü entegrasyonunu ve merkezileşmeyi de gösterebilir. Dışbükey eğri ise küçük yerleşimlerin sayısı ile orantılı olarak birkaç tane aynı büyüklükteki daha büyük yerleşimin olduğu sistemleri işaret eder (Şekil 1: c). Aynı büyüklükteki yerleşimler rekabeti ve zayıf entegrasyonu işaret edebilir (Wossink: 2009: 63-64). Bazı durumlarda iç ve dışbükey eğri ya da iki iç bükey ve iki dış bükey eğri bir arada olabilir (Şekil 1: d ve e), bu durum eş zamanlı iki yerleşim modelini ifade ediyor olabilir (Palmisano, 2017: 225-226).

Peyzaj içerisinde ise toplulukların dağılımı rastgele değildir. Yerleşim dokuları çevresel ve sosyal ilkelere göre düzenlenmiştir (Roberts, 1996: 10-12). Topluluğun hangi ilkeye öncelik verildiğine bağlı olarak, tamamen çekirdekli ile tamamen dağınık arasında değişen ve aradaki her şeyi içeren bir dizi yerleşim sistemi ortaya çıkabilir. Geçim ekonomileri içinde tarımı barındıran toplumların ulaşım maliyetlerini düşürmek için tarım arazilerinin üzerinde veya yanında yaşamaları, engebeli arazilerde dağınık bir yerleşim modeline yol açarken, ova düzeyi yerleşimlerde daha toplu yerleşimleri ortaya çıkaracaktır Roberts 1996: 35; Peterson ve Drennan 2005: 6).

Şekil 1. Dizilim (rank) grafiği ve eğrilere ait yerleşim dokuları (Palmisano, 2017: 226, Fig.3'den düzenlenmiştir).

Yerleşim boyutlarının sıralanması yerleşim dokusunu anlamak için aslında bir taslak oluşturur. Bu taslak gerçek yerleşim dokusu ve peyzaj hakkında soru ve sorunların incelenmesinde kullanılmaktadır (Kalaycı, 2018: 102-103). Tezin beşinci bölümünde Orta Porsuk Havzası yerleşimlerinin yoğunluk ve dağılım grafikleri ile sıra boyutu analiz grafikleri birlikte değerlendirilmiştir.

2.4. Orta Porsuk Havzası Yüzey Araştırması, Seramik Materyalin Değerlendirilmesi ve Yerleşim Analizleri İçin Veri Oluşturma

2013 yılından itibaren bölgede yürütülen Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın arazi çalışmaları sonrasında 2015-2017 yılında gerekli izinler alınmış ve takibinde yoğun yüzey taraması yapılmıştır.[19] Seramik materyale dayalı yüzey araştırmalarında tespit edilen arkeolojik veri, kazısı yapılan referans yerleşimlerin kültür tabakalarına dayandırılarak

[19] Arşiv ve arazi çalışması izinleri için Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğüne teşekkür ederim.

tanımlanmakta ve tarihlendirilmektedir. Havza içerisinde referans kazı niteliğindeki tek yerleşim Demircihöyük'tür. Ayrıca seramik örneklerinin dönemsel olarak daha doğru bir biçimde değerlendirilebilmesi için Kuzeybatı ve İç Kuzeybatı Anadolu, İç Batı Anadolu ve Ankara İTÇ Yerleşimlerine ait seramik materyallerin yayınları ve müzelerde bulunan örnekleri incelenmiştir.[20] Tez içerisinde bölüm 4.2. de yer alan referans kazılara ait levhalar, Orta Porsuk Havzası'nda tespit edilen örneklerin benzerlerinin yayınlardan seçilmesiyle yeniden düzenlenmiştir. Seramik materyalin karşılaştırılması kısmında ise bu referans kazılara ait şekiller ile tezin seramik kataloğu eşleştirilmiştir.

Her bir yerleşimde tespit edilen seramik materyalin toplamda yüz olarak kabul edilmesine dayalı bir örneklem oluşturulmuş, arazide yapılan seramik materyalin dönemsel tasnifi yüzdelik daire grafik şeklinde yerleşim kataloglarında kullanılmıştır. 87 yerleşim yerinde[21] tespit edilen form veren 1150 parça seramikten, tez kapsamında 811 adedi seçilmiş ve değerlendirilmiştir. Bunun sonucunda İTÇ 1'e tarihlendirilen 99 parça, İTÇ 2'ye tarihlendirilen 544 parça ve İTÇ 3'e tarihlendirilen 168 parçanın levha ve katalog düzenlemesi yapılmıştır. Ayrıca yerleşim yerlerinde Kalkolitik Dönem'e tarihlenen seramik materyalde tespit edilmiştir. Bu malzeme tezin katalog çalışması dışında tutulmuştur. Yerleşim analizleri sırasında sadece höyüklerin kalkolitik dönemde de yerleşim gördüğü bilgisi CBS veri sistemine işlenmiştir. İTÇ'nin üç evresi için seramik materyalin form cetvelleri oluşturulmuş (bkz. tez içinde 4.2.1; 4.2.2; 4.2.3); renk, hamur, katkı, bezeme ve çap bilgileri seramik kataloğunda sunulmuştur.

Tez çalışması kapsamında yürütülen yüzey araştırmasında yoğun yüzey taraması ile arkeolojik materyalin yayılım alanı dikkate alınarak GPS ile ölçülen yerleşim sınırları, CBS ortamında haritalara aktarılmıştır. Çevresel kaynaklar tanımlanmış ve koordinat verileri haritalara işlenmiştir. Ayrıca yerleşimlerin bulundukları ortamların münhanileri ve

[20] Eskişehir ve Afyonkarahisar Müzesi çalışanları ile İngiliz Arkeoloji Enstitüsü (BIAA) seramik arşivinde inceleme yapmama izin veren enstitü yetkililerine bu konudaki yardımları için teşekkür ederim.

[21] Yüzey araştırması sırasında 5 yerleşim yerinde seramik malzeme tespit edilmemiştir. Bunlar, Doğanca 1 Höyük (80), Köprübaşı Höyük (51), Çiftlik Höyük (22), Keskin Höyük (14) ve Yakakayı Höyük'tür (63). Bu yerleşimlere ait seramik materyalin bir kısmı İngiliz Arkeoloji Enstitüsü'nde incelenmiştir. Havza içinde kazısı yapılmış iki yerleşimden (44) Demircihöyük stratigrafik olarak İTÇ katmanlarının araştırıldığı tek yerdir. Şarhöyük'ün (55) ise İTÇ tabakaları kazılmamış olup stratigrafik bilgisi bulunmayan İTÇ malzemenin tipolojik karşılaştırması, 2017 yılında Mahmut Bilge BAŞTÜRK tarafından yapılmış ve yayımlanmıştır. Söz konusu yerleşimler ile ilgili referans bilgileri yerleşim kataloğunda verilmiştir.

yerleşimlerin kendi yüksekliklerine ait profil çıktıları yerleşim kataloğuna eklenmiştir.[22] Yerleşim analizlerine ilişkin çalışmalardaki en önemli unsur sözel ve sayısal verilerin oluşturulmasıdır. Sayısal veriler içerisinde değerlendirilen ve CBS[23] ortamında kullanılan çeşitli ölçeklerdeki paftalar, dijital yükseklik verileri (DEM)[24] ve bundan üretilen data, uydu ve ortofoto görüntülerinin bir kısmı satın alma yoluyla, bir kısmı ilgili kuruma başvurularak temin edilmiş, bir kısmı ise çeşitli kütüphane ve kurum kuruluşların arşivlerinde incelenmiştir.[25] Sözel veri seramik materyal ve yerleşimler için ayrı olarak, hesaplama ve karşılaştırmaların yapılmasına imkan vermesi ve QGİS'e rahatlıkla aktarılabilmesi nedeniyle excelde hazırlanmıştır. Seramik materyalin dönemsel olarak tanımlanması yerleşim analizleri için başat bir role sahiptir. Bu nedenle seramik tasnifi sonucundaki bilginin en doğru biçimde kayıt altına alınması gerekir.

Yerleşimlerin kapladıkları alanların yüzey malzemesine dayandırılarak dönemsel olarak hesaplanması tartışmalı bir konudur. Wossink, Mezopotamya yerleşimlerinde İTÇ'nin diğer dönemlerden daha baskın olması nedeniyle, yerleşim boyutlarının hesaba katıldığı yerleşim dokularında, bu dönem sonuçlarının daha güvenilir olduğunu söyler (Wossink, 2009: 54). Orta Porsuk Havzası için de, yerleşimlerin dönemsel ayrımlarında özellikle İTÇ sonrasında yerleşim görmemiş olanların, daha güvenilir alan bilgisine sahip olabileceği değerlendirilmektedir. Havza içerisinde 94 yerleşim İTÇ'ye tarihlenmektedir. Yerleşimler içerisinde 27 tanesi sadece İTÇ'de iskan edilmiş, erken İTÇ 3 sonrasında terk edilmişlerdir. Bu yerleşimler 0,22-5,41 ha arasında değişen alanlara sahiptir. Bu nedenle tezin yerleşim analizlerini içeren beşinci bölümündeki nüfus ve tarımsal alan hesaplamalarında 27 yerleşimin ayrı değerlendirilmesi sağlanmıştır. Böylelikle havzanın İTÇ dokusu hakkında diğer dönem yerleşimleri ile karşılaştırılarak daha doğru yorumlar yapılabileceği öngörülmektedir.

[22] Harita Genel Komutanlığı'nın CAS (Coğrafi Analiz Sistemi) uygulaması kullanılmıştır.

[23] Haritalar ve analizlerde açık kaynak kodlu Qgis uygulaması kullanılmıştır.

[24] Alos Palsar 12,5 m. çözünürlükteki DEM verisi kullanılmıştır.

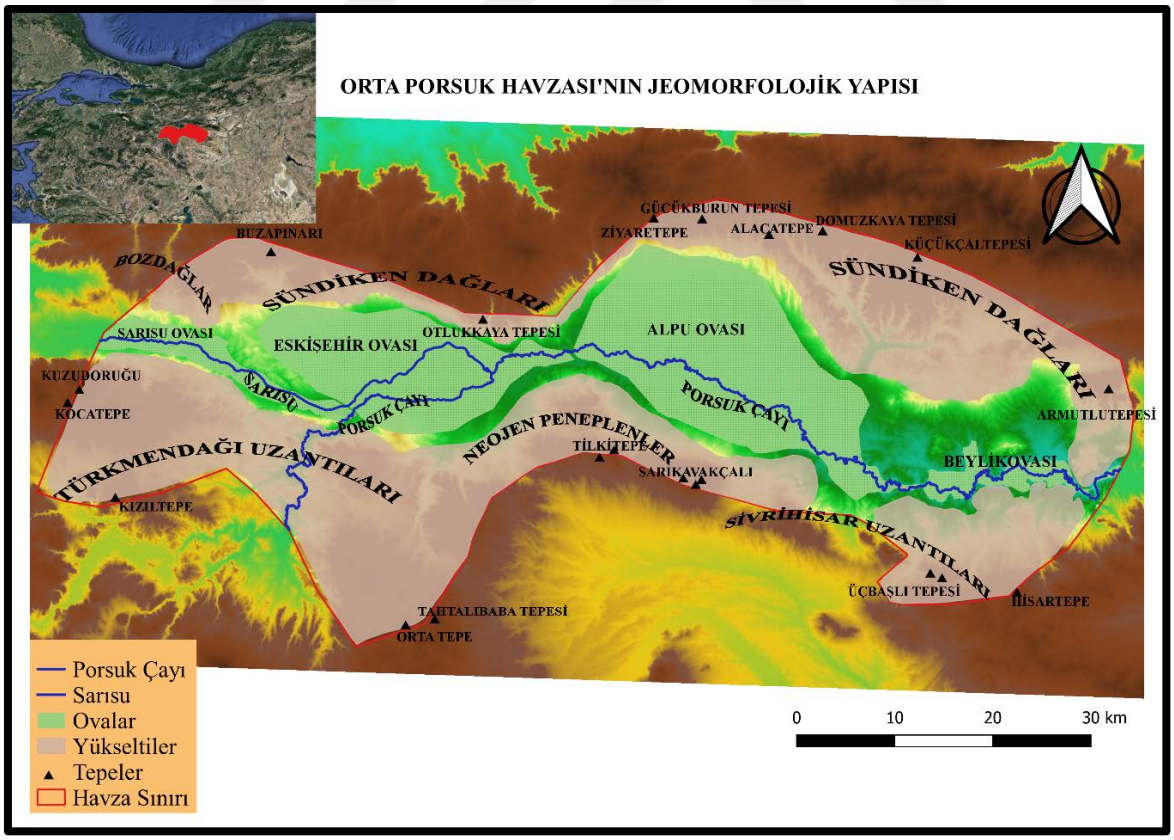
[25] Jeoloji raporları ve eki paftalar MTA'dan satın alma yoluyla, Toprak verisi Tarım Reformu Genel Müdürlüğü'nden başvuru yoluyla, 1950 yılı öncesine ait eski paftalar DSİ. 3. Bölge Müdürlüğü arşivi, İstanbul Atatürk Kütüphanesi ve Ankara TTK Kütüphanesi'nde, ortofotolar ise Eskişehir Büyükşehir Belediye'si ESKİ arşivinde incelenmiştir. Anılan kurum ve kuruluşlara ilgi ve yardımları için teşekkür ederim.

Orta Porsuk Havzası'nın sahip olduğu geniş yüz ölçümü içerisinde jeolojik, hidrolojik, jeomorfolojik ve toprak yapısı bakımından farklılıkların görüldüğü alt bölgeler bulunmaktadır. İTÇ yerleşimlerinin de aslında bu alt bölgelerle uyumlu dağılımları dikkat çeker. Bir sonraki bölümde ayrıntılı bir biçimde ele alınacak olan coğrafi özelliklerin gösterdiği farklılıklar dikkate alınarak, çalışma havzası dört sektöre bölünmüştür. Bu sınırların belirlenmesi, prehistorik yerleşimlerin tanımlanmasında ve yerleşim analizlerinde arkeolojik çıkarımları desteklemektedir.[26]

[26] Sektörlerin belirlenmesi ile ilgili olarak havzanın topografik ve coğrafi sınırları konusunda Bilecik Üniversitesi Coğrafya Bölümü öğretim üyelerinden Dr. Öğr. Üyesi Levent UNCU ile görüşülmüştür. Görüşleri ve önerileri için kendisine teşekkürlerimi sunarım.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ORTA PORSUK HAVZASI'NIN TANIMI, FİZİKİ VE BEŞERİ COĞRAFYASI

İç Anadolu Bölgesi'nin batısında yer alan Eskişehir sınırları içerisinde kalan araştırma sahası, topografik ve coğrafi özelliklerin belirlediği doğu-batı ve kuzey-güney istikametleri arasında bir geçiş bölgesidir. Kaynağı İç Batı Anadolu Bölgesi'ndeki Murat dağının kuzeyinde, Kütahya-Altıntaş sınırları içerisinde yer alan ve sularını Polatlı yakınlarında Sakarya Nehri'ne (Sangarios) ulaştıran Porsuk Çayı (Tembris, Thybrius, Tembrogius), kendisini besleyen daha küçük çay ve dereler ile birlikte kendi havzasını oluşturmaktadır. Bu çalışma, geniş bir akarsu sistemine sahip Porsuk Havzası'nın, 2844 km²' lik bir alanı kaplayan orta kısmı ile sınırlandırılmıştır (Şekil 2). Orta Porsuk Havzası'nın coğrafi sınırlarını, batıda Sarısu Ovası, doğuda Beylikova, kuzeyde Sündiken Dağları, güneyde Türkmen Dağı ve Sivrihisar uzantıları ile neojen platolar oluşturmaktadır (Çakar Kılıç, 2021: 67).

Şekil 2. Orta Porsuk Havzası'nın Yer Bulduru Haritası ve Jeomorfolojik Yapısı

Merkez ilçeler olan Odunpazarı, Tepebaşı ile Alpu ve Beylikova ilçelerinin büyük bir kısmı havza sınırları içerisinde yer alır. Batıda İnönü, kuzeydoğuda Mihalıççık, güneyde Seyitgazi ve Mahmudiye'nin kuzeyindeki mahallelerinin bir bölümleri de, havza sınırları içerisinde kalmaktadır. Yukarıda ikinci bölümün sonunda anlatıldığı üzere havza, jeolojik, jeomorfolojik, hidrolojik ve toprak yapısı bakımından farklılık gösterdiği dört sektöre bölünerek incelenmiştir. Beşinci bölümdeki yerleşim analizlerine altlık oluşturması açısından bu kısımda coğrafyanın alt unsurları ayrı başlıklar altında ele alınmıştır. Hidrolojik yapı, iklim, bitki örtüsü ve toprak yapısı gibi konular ayrıca etnoarkeolojik veriler ile desteklenmiştir.

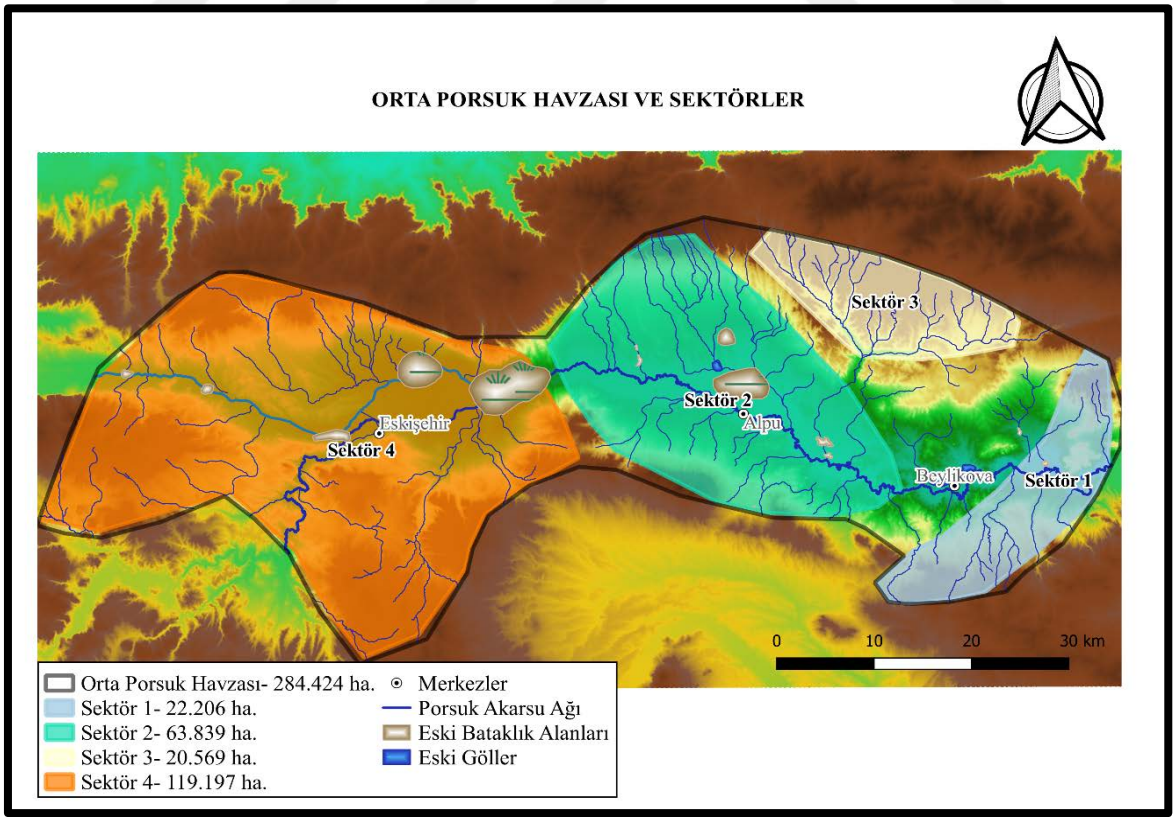
Öncelikle genel hatlarıyla sektörlerin tanımlarının yapılması gerekirse:

1. Sektör: Havzanın güneydoğusunda yer alan 1. Sektör, 22.206 ha'lık bir alanı kaplar (Şekil 3). Sivrihisar yükseltisi ile bağlantılı olan sektörün güney kısmı yüksektir ve üzerinde küçük derelerin açtığı birçok vadi bulunmaktadır. İTÇ yerleşimlerinin de yoğunlukla bu vadi sırtları ve tepe üstlerinde konumlandığı tespit edilmiştir (Şekil 6). Sektörün kuzeybatı sınırı, Beylikova ilçe merkezine komşudur (Şekil 2 ve 3). Beylikova'da günümüzde kurutulmuş olan sığ karakterli bazı göllerin ve bataklıkların varlığı DSİ. ve Beylikova Belediyesi arşivinde tespit edilmiştir. Bu konu hakkında bölüm içerisindeki hidrolojik yapı başlığı altında bilgi verilmiştir. Günümüzde varlığını tamamen kaybetmiş olan ve yakın bir gelecekte kırsal hafızadan da silinecek olan bu alanların, paleoçevreler için önemi yadsınamaz. MTA raporlarında ve jeolojik haritalarda da bu sektör kil-kumtaşı-marn-gölsel çökeller olarak belirtilmiştir (Şekil 4). Ayrıca bu sektöre yakın konumda yer alan Adahisar ve Balçıkhisar mahalleleri, bölgenin su karakterini yansıtan isimleri ile etnografik veriler olarak karşımıza çıkar.

2. Sektör: Porsuk Çayı tarafından kuzey ve güney olarak iki kısma ayrılan Alpu Ovası'nda konumlanan bu sektör, 63.836 ha'lık bir yüz ölçümüne sahiptir (Şekil 3). Sektörün güney kısmı Porsuk ve Sakarya Havzalarını ayıran Alpu Ovası'nın güneyindeki yüksek neojen platolar, kuzey kısmı Sündiken Dağları'nın yamaçları ile sınırlıdır. Sektörün %98'lik kısmı Kuvaterner Zaman'da oluşmuş sedimanter ve karasal kırıntılar ile kaplı graben çöküntü ovasıdır (Şekil 4). Bu sektörde İTÇ yerleşimlerinin çoğu bu ova üzerine kurulmuştur (Şekil 6).

3. Sektör: Sündiken Dağları'nın güneybatı yamaçlarındaki vadi sırtlarını içine alan sektör, 20.569 ha'lık bir yüz ölçümüne sahip marjinal bir alan olarak dikkat çekmektedir. Sektörün sınırlarını Porsuk Çayı'nı besleyen Özdenk Deresi ve Doğanoğlu Deresi vadileri belirler. İTÇ yerleşimlerinin hepsinin vadi içi yamaçlarında ve tepe üstlerinde konumlandığı tespit edilmiştir (Şekil 3 ve 6).

4. Sektör: Kuzeyinde Bozdağlar ve Sündiken Dağları, güneyinde Türkmen Dağı'nın uzantıları ve Porsuk Vadisi'nin yer aldığı 119.197 ha'lık yüz ölçümü ile en geniş sektördür (Şekil 3). Orta kısımda ise alüvyon ve karasal kırıntılar ile kaplı graben çöküntü ovası olan, Porsuk Çayı'nın ikiye ayırdığı Eskişehir Ovası yer almaktadır. Porsuk Çayı'nı besleyen en önemli su kaynağı batıdan İnönü'den gelen Sarısu Çayı'dır. Havza içerisinde tek referans kazı olan Demircihöyük, bu sektörün kuzeybatı ucunda Sarısu Çayı'nı besleyen Sırçalı Deresi kenarında konumlanmaktadır (Şekil 6). İTÇ yerleşimlerinin konumları diğer sektörler gibi homojen özellik göstermez. Ova üzerinde, vadi içi yamaçlarında, vadi sırtlarında ve tepe üstlerinde konumlandıkları tespit edilmiştir.

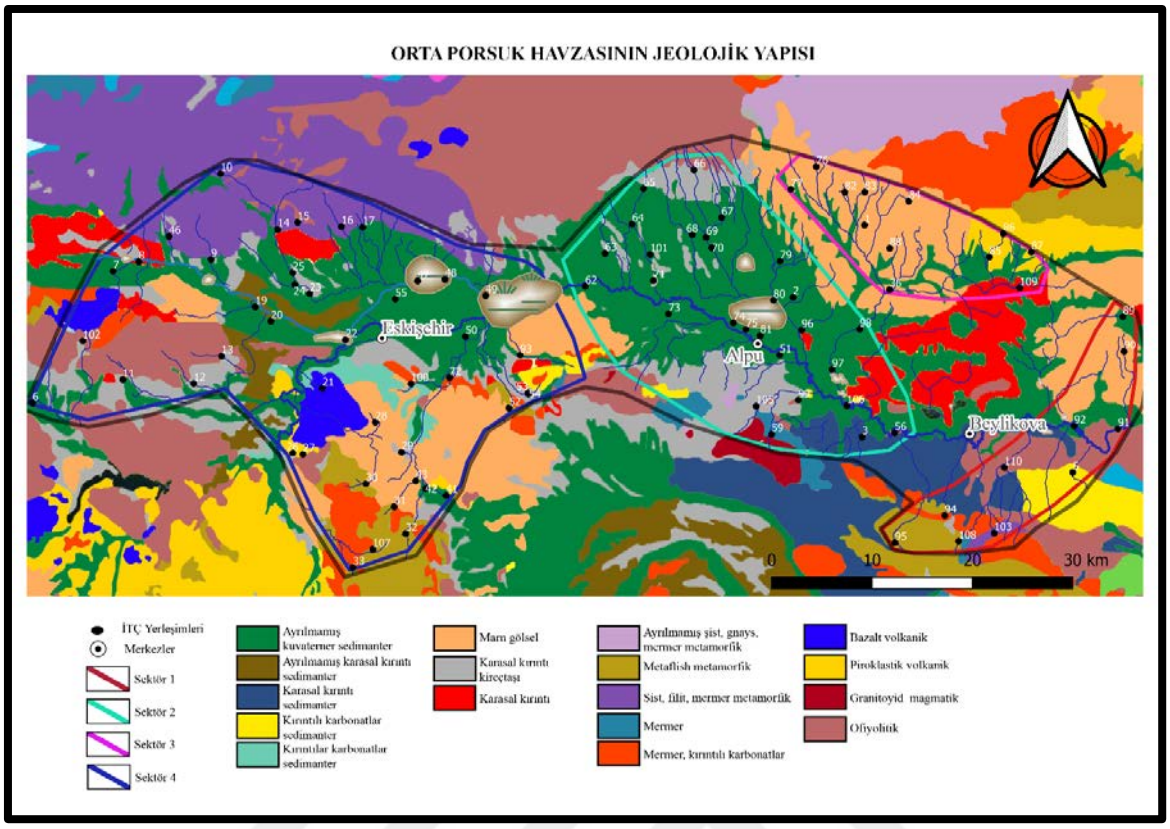
Şekil 3. Orta Porsuk Havzası Sektörleri

3.1. Jeolojik Yapı

Maden, Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü'nden satın alma yoluyla temin edilen Orta Sakarya ve Güneyinin Jeolojisi Raporu'nda yer alan 1/100.000 ölçekli İ24- İ25 ve İ26 paftalarından yararlanılarak yeniden düzenlenen Orta Porsuk Havzası jeoloji haritasında da görüldüğü üzere (Şekil 4), Permiyen'den Holosen'e kadar uzanan oldukça geniş ve farklı bir jeolojik oluşum izlenebilmektedir (Gözler vd., 1997: Ek 2-3). Jeolojik yapı tanımlanırken, kayaçların yapısal sınıflandırması içinde dönemsel ayrım dikkate alınmıştır. Havza içinde metamorfik, ofiyolitik, magmatik-volkanik ve sedimanter kayaçlar bulunmaktadır. En yaşlı jeolojik oluşumlar, Alpu'nun güneyinde I. Jeolojik Zaman olan Paleozoyik Zaman'ın Permiyen Evresi'ne ait olan yaklaşık 280 milyon yıl öncesine tarihlenen metamorfik kayaçlardan olan mermerlerdir. Bunu Eskişehir merkezinin kuzey ve kuzeybatısında, Odunpazarı'nın güneyinde, İnönü'nün güneydoğusunda, Beylikova'nın güneyinde II. Jeolojik Zaman olan Mezozoyik Zaman'ın Triyas ve Jura Evreleri'ne ait 250-150 milyon yıl öncesi oluşumunu tamamlamış mermer istifler izler (Gözler vd., 1997: 8, 16). Üst Kretase Evresi'nde oluşan metafilisler ise Odunpazarı'nda Süpren ve Karapazar civarında, Mahmudiye'nin kuzeyindeki Balçıkhisar ile Beylikova'da İkipınar civarında yer almaktadır.

Mezozoyik Zaman'da oluşmuş ofiyolitik kayaçlar havzanın güney sınırlarında özellikle Orman Fidanlığı'nın kuzeyi ile Eskişehir merkezinin doğusunda Porsuk Havzası'nın Sakarya Havzası'ndan ayrıldığı Türkmentokat'ın kuzeyinde ve Beylikova'nın güneydoğusunda yer almaktadır.

Magmatik ve volkanik kayaçlara havzada ender rastlanmaktadır. III. Jeolojik Zaman olan Tersiyer içinde Paleojen Dönem'in Paleosen Evresi'nde oluşmuş magmatik granitoyidlere Alpu'nun güneyinde, Neojen Dönem'in Miyosen ve Pliyosen Evreleri'nde oluşmuş volkanik bazaltlara havzanın batısında Karacaşehir'in bulunduğu tepede ve Oklubalı'nın güneybatısında rastlanır. Bu bölgede bazaltlar hemen yüzeyin üstünden görülebilmektedirler.

Şekil 4. Jeoloji Haritası (Gözler vd., 1997: Ek 2-3'den değiştirilerek düzenlenmiştir).

Havzanın %80'i ise sedimanter kayaçlardan oluşmaktadır Havzanın en eski sedimanter kayaçlarından olan kırıntılı karbonat içerikli kayaçlar, II. Jeolojik Zaman olan Mezozoyik Zaman'ın Triyas Evresi'nde Beylikova'nın güneydoğusu, Alpu'nu güneydoğu ve güneybatısında oluşmuştur. Gölsel kireç taşları, marnlar, konglomeralar/karasal kırıntılar ve ayrılmamış karasal kırıntılar, III. Jeolojik Zaman olan Tersiyer içinde Neojen Dönem'de Beylikova'nın kuzey kısmında Özdenk, Büğdüz ve Doğanoğlu çaylarının bulunduğu alanda yine Beylikova'nın güneydoğusunda kalan Yalınlı çevresinde oluşmuştur. Porsuk ve Sarısu çayları etrafında yayılan alüvyonlar ise IV. Jeolojik Zaman olan Kuvaterner'in Holosen evresinde geniş istifler oluşturmuştur. Bu evreye ait kum, kil ve çakıldan oluşan alüvyonlar ovalarda yer yer 10-50 m. kalınlığa ulaşır (Gözler vd., 1984-1985: 46; Chaput, 1947: 207-208). İTÇ'ye tarihlenen birçok yerleşim de bu istifler üzerindeki farklı seviyelerde erozyon sonucu oluşan alüvyon teraslarında kurulmuştur. Havzanın kuzeydoğusundaki sektör 3'ün bulunduğu alan, sadece gölsel kireç taşları ve marnlardan oluşması nedeniyle marjinal bir özellik gösterir.

Eskişehir özellikle şehir merkezine yakın Odunpazarı ve Tepebaşı ilçelerinin zemin özelliği yüzeyden 10 m'ye kadar kum, silt ve kil karışımlarından, bazı yerlerde ise çakıllı killi kum zeminlerden oluşur. 14-15 m derinlikte ise kum-çakıl karışımlarına rastlanılmaktadır. Modern yapılaşmaya uygun olan sağlam zemin ise 20-50 m arasında değişim gösterir. Bu geçirimli tabakaların yüzeye yakın oluşu yer altı su seviyesinin yüksek olmasına neden olur. Yerleşim yerinde yer altı suyu seviyesi şehir merkezinde 3-6 m. arasında değişim göstermekte, yüzeye çok yakın bir su tabakası oluşturmaktadır (Yılmaz Ünal ve Özsoy: 2001, 167). Alpu Ovası'nda ise yer altı su seviyesi daha yüksek olup yüzeye yakınlığı 25-160 cm arasında değişmektedir (Katlan ve Büyükbaş, 1966: 2).

1950'li yıllarda meydana gelen sel felaketi sonrasında MTA tarafından hazırlanan raporda bölgede suyun birikmesine ve yukarıda söz edilen taban suyu seviyesinin yüksek olmasına neden olan unsurlar üzerinde durulmuştur. Mermer, serpantin, andezit gibi sert kayaçların oluşturduğu dik meyilli yamaç yüzeyleri suyun akışını arttırırken, neojen, volkanik tüf, şist gibi yumuşak arazide suyun hızı azalarak su geniş düzlüklerde birikmektedir. Birikmenin olduğu saha başka bir ifadeyle ovaların jeolojik bünyesi ve petrografik özelliği şiddetle gelen akarsuları yutacak, emecek ya da sızdıracak nitelikte değildir. Ayrıca ormansızlaşan yamaçlarda suyun daha hızlı bir şekilde derelere inmesi ve rüzgarların kar örtüsünü derelere doldurması, zayıf bitki örtüsünün de sellerin etkisini arttırdığının göstergesidir (Topkaya ve Erentöz, 1950: 4-5).

3.2. Jeomorfolojik Yapı

Dağlar, tepeler, ovalar ve platolardan oluşan jeomorfolojik yapı insan yaşamı için belirleyici unsurlardan biridir. Coğrafyanın fiziksel yapısı, toplulukların yaşam biçimleri, gelenekleri ve tercihleri hakkında önemli ipuçları vermekte, böylece toplumların sosyal ve ekonomik yapılarının yorumlanmasına imkan sağlamaktadır.

Havzanın önemli yükseltisini oluşturan kuzeydeki Bozdağ ve devamındaki Sündiken Dağları, I. Jeolojik Zaman olan Paleozoik'te oluşmuş kıvrımlı dağlardır. Sündiken Dağları'nın doğu uzantıları Mihalıççık Dağları olarak da bilinmektedir (Erol, 1959: 519). Kuzey kısımdaki yükseltiler yaklaşık 1300 m. ile 1100 m. arasında değişiklik gösterir. Batıdan doğuya doğru sıralanış şekliyle, Buzapınarı Tepesi (1180 m.), Otlukaya Tepesi

(1088 m.), Ziyarettepe (1280 m.), Gücükburun Tepesi (1137 m.), Alacatepe (1094 m.), Domuzkaya Tepesi (1151 m.), Küçükçal Tepesi (1192 m.) havzanın bu kesiminin önemli yükseltilerini oluşturmaktadır (Şekil 2).

Havzanın diğer yükseltileri ise daha çok plato niteliğindeki III. Jeolojik Zaman içindeki neojen oluşumlardır (Tunçdilek, 1953a: 16). Havzanın batıdaki sınırını oluşturan yükseltiler, Kuzudoruğu Tepesi (1333 m.) ve Kocatepe (1243 m.)'dir. Doğu sınırında Armutlutepesi (1054 m.), güneydoğu sınırında Hisartepesi (1207 m.) bulunmaktadır (Şekil 2).

Havzanın güneyi ise asıl olarak Sakarya Nehri'nin çıkış yeri olan Çifteler ile Orta Porsuk Havzası'nı birbirinden ayıran su ayrım çizgisi olarak işlev görmektedir. Bu sınır doğudaki Sivrihisar Dağları'nın batı uzantısı olan peneplen alanlar ile güneybatıdaki Türkmen Dağı'nın doğu uzantılarından oluşmuştur. Güneybatıda Kızıltepe (1089 m.), Karapazar Mahallesi'nin güneyindeki Ortatepe (1222 m.) ve güneybatısındaki Tahtalıbaba Tepesi (1339 m.) bu kısımdaki önemli yükseltilerdir. Eskişehir Ovası ile Alpu Ovası'nın birbirinden ayırıldığı boğazın güneyinde Deliçobanın Engereği Tepe (1119 m.) ve Tilki Tepe (1077 m.), Alpu Ovası'nın güneyinde Sarıkavakçalı Tepesi (1284 m.), Küçükçal Tepesi (1250 m.) ve Sivritepe (1270 m.) yer alır. Beylikova'nın güneybatısında ise Köyçalıtepesi (1118 m.) ve Üçbaşlı Tepesi (1155 m.) diğer önemli yükseltilerdir (Şekil 2).

Vadi içi ovaları olarak tanımlanan İnönü (Sarısu), Eskişehir (Porsuk), Alpu ve Beylikova'nın oluşmasında hem jeomorfolojik hem de tektonik faktörler etkilidir. Bu ovalar Porsuk Vadisi içerisinde tektonizma hareketleri sonucunda oluşan çöküntü ovalarıdır (Tunçdilek, 1985: 69, 71). III. Jeolojik Zaman içinde Neojen Dönemin Pliyosen Evresi'nde devreye giren Porsuk Çayı, öncelikle vadisini kazmış, genişletmiş, alüvyonlar ile doldurmuş, oluşturduğu bu ovalar üzerinde yatak değiştirirken bulunduğu ortamın yükselmesine neden olmuştur (Tunçdilek, 1985: 69). Vadinin daraldığı boğazlar, batıdan doğuya doğru sıralanan ovaları da birbirinden ayırmaktadır (Şekil 2).

Porsuk Çayı'nın önemli bir kolu olan Sarısu Çayı'nın oluşturduğu İnönü (Sarısu) Ovası Demircihöyük'ün (44) güneyinde Çukurhisar Höyük (9) civarında son bulur. Denizden yüksekliği 800-850 m. arasındadır. Satılmışoğlu'ndan itibaren dar bir vadiden

akan Sarısu Çayı, Turgutlar Höyük (19), Boyacıoğlu Höyük (20) ve şehir merkezinde yer alan Çiftlik Höyük'ün (22) kuzeyinde Porsuk Çayı ile birleşir. Bu noktadan itibaren Eskişehir (Porsuk) Ovası başlar ve Ağapınar Çiftlik Höyük'e (62) kadar devam eder. Eskişehir Ovası'nın genişliği kuzey-güney yönünde, Muttalıp ve Sultandere mahalleleri arasında yaklaşık 12-13 km'dir (Anonim, 1974: 25). Denizden yüksekliği 750-800 m. arasında değişmekte, batıdan doğuya doğru da azalmaktadır. Eskişehir Ovası içerisinde Muttalıp ve Keskin derelerinin etrafında da küçük boyutlu alüvyon ovalar mevcuttur. Özellikle Muttalıp Ovası, Sündiken Dağları'nın güney yamaçlarından inen geçici karakterli akarsuların getirdiği malzemeyle de beslenmiştir. Muttalıp sedimanlarının kalınlığı da bölgenin akarsular tarafından daha yoğun beslendiğinin göstergesidir (Ocakoğlu ve Akkiraz, 2019: 89-90; Şekil 2).

Orta Porsuk Vadisi'nin en dar olduğu kesim, Ağapınar Çiftlik Höyük'ün hemen batısındaki Çavlum Mahallesi'nin bulunduğu alandır. Burada Sündiken Dağları güneye doğru kıvrılırken, güneydeki neojen peneplenler kuzeye sokulur ve boğazın iki yakası arasındaki mesafe 1 km'ye kadar iner. Ağapınar Çiftlik Höyük'ten itibaren başlayan Alpu Ovası doğuda Uzunburun Höyük'e (56) kadar devam eder. Alpu Ovası'nın genişliği ise Sepetçi (Beyazaltın) Mahallesi ile Fevziye Mahallesi arasında 21 km'dir (Anonim, 1974: 25). Ovanın yüksekliği 750-800 m. arasındadır. Yükseklik batıdan doğuya, kuzey ve güneyden Porsuk Çayı'na doğru azalmaktadır. Ovanın %0,1 olan eğimi, kuzey ve güneydeki yamaçlara doğru %2-4 arasında değişir (Katlan ve Büyükbaş, 1966: 2; Şekil 2). Havzanın en geniş boyutlara ulaştığı bu ovada Porsuk Çayı çok sık yatak değiştirmiş, eski alüvyon tabakalarını aşındırmış, yeni birikmelere neden olmuştur. Porsuk Çayı'nın kendi tahribatı ovada alüvyon taraçaları tespit etmeyi güçleştirmektedir (Tunçdilek 1953a: 45). Özellikle Alpu Ovası'nda kuzey güney doğrultuda dizilen İTÇ yerleşimleri olasılıkla farklı alüvyon taraçaları üzerine kurulmuşlardır (Şekil 6).

Beylikova ise Eskişehir ve Alpu ovalarından yüzölçümü olarak daha küçüktür. Parsibey Mahallesi'nden başlayan Beylikovası, Emircik Mahallesi'ndeki dar bir boğazdan sonra doğuda Süleymaniye Mahallesi'ne kadar genişerler ve buradan sonra yine dar bir boğaz içinde kalır. Orta Porsuk Havzası'nın doğu sınırına kadar bu dar boğaz içinde devam eder. Beylikovasının genişliği yaklaşık 5 km'dir. Ovanın yüksekliği 750-770 m. arasındadır (Şekil 2).

Orta Porsuk Havzası jeomorfolojik yapısı itibariyle doğu batı uzantılıdır. Kuzeyde bir set gibi yükselen Sündiken Dağlarının, güneyde yine ova seviyesinden daha yüksek olan neojen engebeli, tepelik alanların arasındaki üç ova dizisi ile aslında havza dışa kapalı bir özellik göstermektedir.

3.3. Hidrolojik Yapı

Yeryüzü şekillerinin oluşturduğu topoğrafyanın doğal sonucu olarak, havza gelişmiş bir akarsu ağına sahiptir. Bölgenin çeşitlilik gösteren hidrolojik ve jeolojik yapısı zaman içerisinde mikroekolojiyi desteklemiş, böylelikle yer yer sulak, ormanlık ve bozkır alanların bir arada olmasına neden olmuştur (Siddiq, 2019: 171). 1930'lu yıllardan başlayarak Eskişehir, Alpu ve Beylikova sınırları içerisindeki barajlar ve bentler, dere ıslahları, drenaj ve sulama kanalları ile bataklık kurutmaları çerçevesinde yapılan çalışmalar, havzanın hem hidrolojik yapısını hem de ovanın tarımsal potansiyelini oldukça değiştirmiştir.

Özellikle 1950'li yıllarda yaşanan sel felaketleri kentte suyun kontrol edilmesi için bahsedilen düzenlemelerin yapılmasını bir zorunluluk haline getirmiştir. Ovalardaki bu değişim sonrasında günümüz çevresel verileri ile İTÇ peyzajlarını yorumlamaya çalışmanın oldukça hatalı olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle tez çalışması kapsamında CBS tabanlı hidroloji analizleri ile çakıştırılan topografik paftalar ve coğrafyaya ilişkin yazılı kaynaklardan özellikle 1970'li yıllar öncesine ait veriler incelenmiştir. Bu noktada altının çizilmesi gereken, günümüzden 5000 yıl öncesi çevreleri hakkında çıkarımlar yapmak için sadece 50 yıl öncesine ait verileri kullanmanın tek başına yeterli ve bilimsel olmadığıdır. İnceleme sahasının yakın çevresinde yapılan paleoiklim ve polen analizleri sonuçları dikkate alındığında, İTÇ süresince nemli ve kurak dönemlerin kısa süreler içinde birbirini takip etmiş olması önemli bir bilgidir. Bu bilgiden yola çıkarak havzada günümüzde olmayan ancak 50 yıl öncesinde varlığı bilinen İTÇ yerleşimleri etrafındaki bataklık gibi sucul ortamların, sığ göllerin, eski dere yataklarının, temiz su kaynakları ve kurumuş çeşmelerin, eski topografik paftalardan okunup CBS verilerine işlenmesinin, bizleri prehistorik çevrelere biraz daha yaklaştıracağı öngörülebilir.

Antik kaynaklarda Frigya ve Dorylaion/Doryleaum (Şarhöyük) çevresindeki su kaynakları hakkında bazı bilgiler bulunmaktadır. Eskişehir için Porsuk (Tembris) ve Sarısu

(Bathys, Hermus)[27] yaşam kaynağıdır. Bu nedenle çağlar boyu yerleşimlerin konumları üzerinde etkili olmuşlardır. Sicilyalı Diodorus Siculus tarafından M.Ö. 1. yy'da kaleme alınan Library of History'de, Alexander'ın ardıllarından Lysimakhos'un Dorylaion yakınlarında kurduğu kamp hakkında "*…yanında kamp kuranlara koruma sağlayabilecek bir nehir geçip gidiyordu…*" dediği belirtilmektedir (https://penelope.uchicago.edu, Diodorus Siculus, Library of History, XX/ 108-6, s.431).

M.S. 3. yüzyılın başlarında yaşamış olan Naucratisli Athenaeus, Frigya'daki bazı kentlerin yakınındaki su kaynakları hakkında bilgi vermiş, Dorylaeum yakınlarındaki suyun içmek için keyifli olduğunu belirtmiştir (https://penelope.uchicago.edu, Athenaeus, *Deipnosophistae* 2020: 43 B, 187).

Tarihi kaynaklar içerisinde de Eskişehir su kaynakları hakkında bazı bilgiler bulunmaktadır. I. Haçlı Seferi içerisinde gerçekleşen Dorylaion Savaşı sırasında Godefroi de Bouillon tarafından kaleme alınan günlükler içerisinde de yörenin çevresel görünümü hakkında bilgi verilmiştir. Günlüğün Mayıs-Temmuz 1077 yılına ait altıncı bölümde yer alan Dorylaion (Dorylee) kısmında (Vétault, 1880:168): "*Kuzeyindeki In-Eengni dağına doğru eğilmiş meralar, batıdan doğuya doğru akan bir nehir diğer tarafı sazlık ve bataklıkla kaplı doğal savunma"*[28] olduğu tasvir edilmiştir.

Ioannes Kinnamos'un Historiası'nda Dorylaion'un (Şarhöyük) çevresi tanımlanmış: "*Etrafındaki ovalarda hafif bir rüzgar eser; ovaları düz ve olağanüstü güzelliktedir; zengin, bereketli, bol çimenli ve fevkalade tahıl verir. Ortasından görünüşü güzel ve suyu tatlı bir nehir geçer. Öyle çok balığı vardır ki halkın durmadan tutmasına rağmen tükenmez*" ifadelerine yer verilmiştir (Demirkent, 2001: 211).

1700'lü yıllarda Eskişehir'e gelen Paul Lucas şehrin içinden geçen nehirden söz ederken: "*Bu nehir geniş değil fakat derindir. İçinde çok büyük balıklar yüzer. Olasılıkla nehrin dibinde çok büyük çukurlar vardır. Başka türlü bu koca balıkların daracık yüzeyde yan yana durmaları imkansızdır*" şeklinde tasvir eder (Lucas, 1712: 130).

[27] Cox ve Cameron 1939: xi, xIvii'daki haritada Sarısu Çayı Bathys-Hermus olarak gösterilmiştir.

[28] Bu dağ günümüzde Sündiken Dağları olabilir, Porsuk Çayı'nın akış yönü de batıdan doğuya doğrudur (Gözler vd., 1997: 5).

1890 yılında lületaşı madenleri için Eskişehir'de gözlemler yapan K. Humman ve O. Puchstain'in günlüklerinden aktaran Albek, dereden 150 kg ağırlığında sazan balığı tutulabildiğini, Alpu'da içme suyu olmadığı için dere suyunun süzülerek içildiği, bataklıkla kaplı olan ovada iyi tarım yapılamadığı ve nüfusun çok az olması[29] nedeniyle birçok gezgin tarafından yörenin ıslak çöl olarak tanımlandığını belirtmiştir (Albek. 1991: 148-150).

Yazılı kaynaklar Eskişehir bölgesinde su varlığının geçmişte, günümüze göre çok daha farklı olduğunu göstermektedir. Kırsalda tespit edilebilen kurumuş eski dere yatakları yanında temiz su kaynakları olarak değerlendirilen pınarlar üzerine yapılmış çeşmelerin, artık birçoğunun akmıyor oluşu, bölgede su potansiyelinin değiştiğinin diğer kanıtlarıdır. Yerleşim yerlerine yakın akarsular ve pınarların içilebilir özellikte olup olmadığı önemli unsurlardan biridir. Bazı suların bulundukları jeolojik ortam nedeniyle içilmeye uygun olmaması dışında özellikle iklime bağlı olarak sıcaklığın arttığı, kuraklığın önemli bir sorun olduğu süreçlerde, buharlaşmanın fazla olması da suyun içilebilirliğini değiştirecektir. Tarihi kaynaklar içerisinde Porsuk Çayı'nın içilmek için uygun bir su kaynağı olmadığı yönünde veriler bulunmaktadır. Kurtuluş Savaşı içerisindeki Eskişehir-Kütahya Savaşları sırasında Türk ordularının Sakarya'nın doğusuna çekildikleri sırada gelişen bir hadise dikkat çekicidir. Porsuk Çayı'nın suyundan içmek zorunda kalan Türk askerlerinin hastalandığı haberi, bölgenin zorlu şartları nedeniyle Yunan birliklerini de endişeye düşürmüştür (Marttin, 2019:153). Cumhuriyetin ilk yıllarında Porsuk ve Sarısu çaylarına yakın olan köylerde bu kaynakları tüketenlerde hastalıkların görüldüğü tespit edilmiştir (Şükrü, 1931-1932: 18).

Günümüzde hala birçok köyde temiz su ihtiyacı, pınar ve çeşmelerden sağlanmaktadır. İTÇ yerleşimlerinin çevrelerinin incelendiği topografik paftalarda dere, nehir, akarsu veya çay gibi kaynakların dışında, çoğu yerleşimin etrafında bir, bazen birden fazla temiz su kaynağının olması, İTÇ toplumlarının nehirler dışında, sağlıklı su tedariğine dikkat etmiş olabileceklerini akla getirmektedir. Yerleşim kataloglarındaki tematik haritalarda yerleşimlerin etrafındaki pınar, çeşme gibi su kaynakları da işaretlenmiştir.

[29] Burney'de aynı şekilde Alpu yöresinde nüfusun azlığına vurgu yapmıştır. Eskişehir ve Alpu ovalarında yaptığı arkeolojik araştırmalarda bölgedeki höyüklerin yoğunluğunu göz önünde bulundurarak, yörenin nüfusunun İTÇ'de 1950'li yıllara oranla daha yoğun olması gerektiğini belirtmiştir (Burney, 1956: 181).

Porsuk Çayı'nın kaynağı İç Batı Anadolu Bölgesi'ndeki Murat Dağı'nın kuzeyinde, Kütahya-Altıntaş sınırları içerisindedir. Porsuk Çayı, tez çalışmasının sınırlarını oluşturan Orta Porsuk Havzası'nın güneybatısında yer alan Gökçekısık civarından havzaya giriş yapar. Eskişehir'in merkezine kadar engebeli ve dağlık bir alandan geçen Porsuk Çayı, bu engebeli kısımda, özellikle son 50 yıl için geçici karakterli olan, yaz aylarında su varlığını büyük oranda kaybeden dereler ile beslenmektedir. Havzaya giriş yaptığı güneybatı kısmında ilk önce doğudan Gümele civarından gelen, Keskaya (26) ve Kayaüstü Höyük'ün (27) kuzeyinden geçen İncirli Deresi'ni sularına katar. Nemli Höyük'ün (11) kuzeyinden geçen günümüzde tamamen kurumuş olan Dağyolu/Büyükkamışlı Dereleri ile birleşen Mollaoğlu/Musaözü Dereleri Kızılinlerin güneyinden, Eşenkara civarından Kapaklı/Çağlan Deresi ile İtburnu Höyük'ün (21) güneyinden geçen Kışla Deresi[30], Porsuk Çayı'nın doğusundaki vadilerden inen, günümüzde geçici karakterli derelerdir. Kapaklı/Çağlan Deresi, Kurucukuyusu Höyük (28) ve Süpren Höyük'ün (30) bulunduğu çevrelerdeki günümüzde tamamen kurumuş ve yataklarını kaybetmiş daha küçük dereler ile beslenmekteydiler (Şekil 6). Süpren Höyük'ün kuzeydoğusundan geçen dere yatağı çok yakın zamanda tarlaya çevrilmiştir. Dereye ait alüvyon terasları tespit edilebilmektedir.

Ayrıca Porsuk Barajı'nın kuzey batısındaki Kümbet Ürktepe Höyük (6) civarından geçen Kocadere, Kovalık Deresi ve Kunduzlu Dere ile Orta Porsuk Havzası'nın güneybatı ucundaki Avdan Höyük (33) civarındaki Kedini Deresi ve Güvemli Höyük (107) civarındaki Güvemli Deresi, Porsuk Çayı'na havza sınırları dışında kavuşmaktadırlar (Şekil 6).

Eskişehir'in 8,5 km güneybatısında Orman Fidanlığı Yerleşimi'nin bulunduğu Karacaşehir boğazından itibaren eğimi azalan Porsuk Çayı, Eskişehir merkezi, Alpu ve Beylikova'da ova seviyesinde akış gösterir (Anonim, 1968: 75). Eskişehir'de ova eğimlerinin az olması, akarsuların hemen alüvyonlar üzerinde akmasına, bu durum da ovaların taşma karakteli olmasına neden olmuştur. Taşma karakterli ovaların en önemli kanıtı ise ovalardaki bataklıkların varlığıdır (Tunçdilek, 1953a: 41).

Porsuk Havzası'nın özellikle batı kısmında bataklıkların oluşmasında Sarısu Çayı'nın etkisi vardır. İnönü Dodurga'dan doğan Sarısu Çayı birçok küçük dere tarafından

[30] Tez kapsamında Eylül 2017 yılında gerçekleştirilen yüzey araştırması sırasında derede su akışı mevcuttu.

beslenerek kendi havzasını oluşturmaktadır. Batıda Oklubalı civarından Porsuk Havzası'na giriş yapan Sarısu Çayı'nın havza içerisinde oluşturduğu en geniş ova bu kısımdadır. Oklubalı Höyük'ün (8) batısında ve Çukurhisar Höyük'ün (9) güneyinde bir başka sucul ortam olan bataklık alanlar oluşturmuştur.[31] Kuzeyden Boğaz Deresi, Kavşıkkaya-Şaraphane Deresi, Demircihöyük'ün (44) batısından geçen Sırçalı Deresi ve Çukurhisar Höyük'ün batısından geçen Örencik/Ilgın Derelerini; güneyden Kaynaklar ve Ballık Deresi ile beslenen Sarısu Çayı, Çukurhisar Höyük civarında ovasını daraltır ve dar bir vadi içinde akar (Şekil 6).

Turgutlar Höyük'ün (19) batısından Bağlar Deresi'ni, Boyacıoğlu Höyük'ün (20) batısından Akçayır Deresi'ni sularına katar. Akçayır Deresi ise Sarısu Çayı'na katılmadan önce Anadol Höyük (13) civarından Ardıçlı Mevkii Deresi, Aşağıkartal Höyük (12) civarından Kartal Deresi ile beslenmektedir. Sarısu Çayı'nın, Çiftlik Höyük (22) civarında Porsuk Çayı ile arasında yaklaşık 1 km gibi az bir mesafe vardır ve bu alanda yatağını kaybedip yüzeylendiği için Sazova Bataklığının oluşmasına neden olmuştur (Anonim, 1939: 23). [32] Çiftlik Höyük, 1935 yılında kurutulan 350 ha'lık Sazova Bataklığı içerisinde kalmaktadır (Anonim, 1939: 31)[33]. Çiftlikhöyük civarından kuzeye dirsek yapan ve kuzeydoğuya doğru yönelen Sarısu Çayı Dorylaion (Şarhöyük- 55) civarından kuzeye yönelip Yapağı Höyük'ün (47) güneydoğusunda Keskin Deresi'ni, Emirceoğlu Höyük'ün (16) batısından Patlak/Gökçe/Kavacık Derelerini, Kumbağ Höyük(17) civarından Karaöz, Çaylak/Kısıkkaya/Çangol Derelerini, Elyamuk Höyük'ün (48) kuzeybatısından Muttalıp Deresi'ni sularına katar. Yapağı Höyük ve Elyamuk Höyük'ün bulunduğu alanlarda yatağı yüzeye yakın olduğundan Muttalıp Bataklığı'nı oluşturmuştur (Topkaya ve Erentöz, 1950:

[31] Türk Tarih Kurumu kütüphanesinde incelenen Müdafaai Milliye Vekaleti Harita Dairesi tarafından hazırlanan 1921-1922 yıllarına ait 1/200.000 ölçekli Eskişehir haritası ile MTA tarafından hazırlanan satın alma yoluyla temin edilen 1946 ve 1950 yıllarına ait topografik paftalarda bataklık alanlar işaretlenmiştir. Çukurhisar Höyük civarında yer alan bataklık saha doğuda Çiftlik Höyük'ün bulunduğu alandaki Sazova Bataklığına kadar 4000 dönümlük bir alanı kaplamaktadır (Anonim, 1935: 24).

[32] 1930'lu yıllardan itibaren dere ıslah çalışmalarının en yoğunlaştığı yer, kent için önemli bir tehdit olan ve kısa sürede ciddi afetlere dönüşen Sarısu ile Porsuk Çayı'nın karşılaştığı noktadır. Eskişehir kent belleğinin oluşmasına önemli katkıları olan Fotoğraf sanatçısı ve araştırmacı Ahmet Atuk ile yapılan sözlü tarih çalışmasında, Sarısu Kanalı ile Porsuk Çayı'nın günümüzde Kanatlı AVM önünde birleştiği kendisi tarafından belirtilmiştir. Bazı kaynaklarda ise Porsuk Çayı ile Sarısu Çayı'nın Çiftlik Höyük'ün kuzey kısmında eski Sümerbank Basma Fabrikası (günümüzde Sarar Fabrikası) civarında birleştiği belirtilmektedir (Anonim, 1968: 76). Bu bilgiler kanal çalışmaları ile yapılan dere ıslahlarına ilişkindir. Sarısu Çayı, Eskişehir Sıtma Mücadele Teşkilatı tarafından ıslah edilerek 1936-1937 yıllarında Çiftlikhöyük'ün bulunduğu Sazova'da Porsuk Çayı ile birleştirilmiştir (Topkaya ve Erentöz, 1950: 15).

[33] Sazova Bataklığı'nın bulunduğu alanda Prof. Dr. Faruk Ocakoğlu tarafından jeoarkeolojik sondaj yapılmıştır. Sonuçları tezin iklim bölümünde ele alınmıştır.

15). Sarısu Çayı Dudu Höyük'ün (49) güneyinden Porsuk Çayı'na bağlanmaktadır (Topkaya ve Erentöz, 1950: 14; Şekil 6).

Porsuk Havzası'nın şehir merkezinin kuzeyinde kalan kısmı için Keskin ve Muttalıp dereleri küçük akarsular tarafından beslenerek kendi ovalarını oluşturmuşlardır (Tunçdilek, 1953a: 35). Keskin Deresi kuzeyde Sündiken Dağları'nın yamaçlarından Uludere Höyük (10) civarında Çarşamba Deresi, Karaözderesi, Asmaca Deresi ile beslenerek Keskin Höyük'ün (14) doğusu ve batısından iki kola ayrılarak güneye Söğütönü'ne doğru iner. Burada Söğütlü Deresi adını alarak, Yukarısöğütönü (25) ve Çoraklık Höyük'ün (24) doğusundan, Aşağısöğütönü Höyük'ün (23) güneyinden akış göstererek, Sakintepe'nin güneybatı kısmından yukarıda bahsedilen Patlak/Gökçe/Kavacık Dereleri ve Çaylak/Kısıkkaya/Sıtma Derelerinin oluşturduğu kollar ile birlikte Muttalıp Deresiyle birleşir (Şekil 6). Havzanın bu kısmında sadece derelerin kuzey kısımları diğer bir değişle Sündiken Dağları'nın yamaçlarında açtıkları küçük vadileri görülebilmektedir. Dereler ova seviyesine indikçe doğal yataklarını kaybetmiş, özellikle Muttalıp Ovası'nın bulunduğu kesimde kanal çalışmalarına dahil edilmişlerdir. Zaten 1936 ve 1937 yıllarında Porsuk ve Sarısu çaylarında yapılan ıslah çalışmalarıyla da Dorylaion (Şarhöyük) ve Muttalıp Ovası'nın çevreleri oldukça değişmiştir. Günümüzde bu bölgede sadece sulama kanalları vardır.

Eskişehir merkezinin güneydoğusundaki Sarısungur Deresi'nin kolları çevresinde birçok İTÇ yerleşimi kurulmuştur. Kollarından biri olan Suvat Deresi, Akören Höyük'ün (41) güneybatı yamacından akmaktadır. Havzanın güney ucunda yer alan Karapazar Höyük'ün (32) doğusundan geçen Gavurçayı Deresi, Karapazar mahalle merkezinden sonra Körçeşme Deresi adını alır ve Arapdede Höyük'ün (42) batısından Suvat Deresi'ne bağlanır. Karaağaçpınarı Höyük (31) ile Kavaközü Höyük'ün (43) batısından akan Karaağaçpınarı/Kavaközü Dereleri de Suvat Deresi'ne bağlanırlar. Bu dere batıdan Akpınar Höyük'ün (29) kuzey ve güneyinden Akpınar Deresi'ni de sularına kattıktan sonra Sarısungur Deresi ile birleşir. Sarısungur Deresi kuzeyindeki Sultanderesi ile birleşmeden önce Gülpınar Höyük'ün (100) güneybatısından geçen Ayrılık Deresi'ni sularına katar ve Sultandere Höyük'ün (72) doğusundan geçen Sultanderesi ile birleşerek Karacahöyük'ün (50) güneydoğusundan kuzeydeki Porsuk Çayı'na kavuşur. Porsuk Çayı'nı Eskişehir Ovası'nın güneyinden besleyen diğer dere kolları, Kanlıpınar Höyük'ün (52) doğusundan

geçen Kanlıpınar Deresi ile Gölüce 1 (53) ve Gölüce 2 (54) Höyüklerin güneydoğusundan derin vadi yaparak inen Derinöz Deresi'dir. Kanlıpınar Deresi'nin mecrasında 1977-1978 yıllarında yapay bir gölet oluşturulmuş ve suları burada toplanmıştır. Bu iki derenin ova seviyesindeki eski yatakları günümüzde organize sanayi bölgesi altında kalmıştır. Organize sanayi bölgesi içerisinde kalan Yozsak Höyük'ün (93) doğusundan geçen Alibey Deresi ise Sevinç ve Yassıhöyük mahalleleri arasından geçerek güneyden Porsuk Çayı'na bağlanan diğer bir deredir (Şekil 6). Bu dereler içerisinde günümüzde az da olsa akış gösteren Karapazar Höyük yakınındaki Gavurçayı Deresi, Kanlıpınar Deresi ve Sarısungur Deresi'dir. Diğer derelerin çakıllı kumlu yatakları yüzeyden tespit edilebilmekteyken, Yozsak Çiftliği Höyük civarındaki Alibey Deresi kanal çalışmalarına dahil edilmiş ve doğal yatağını kaybetmiştir.

Eskişehir Ovası'nın bittiği havzanın en dar yerini oluşturan Çavlum boğazına girmeden hemen önce MTA'nın 1946 tarihli 1/100.000 ölçekli topografik paftasında bataklık bir saha işaretlenmiştir.[34] Bu alanda hem boğazın hem de bataklığın varlığı iki ova arasında ulaşımı zorlaştıran bir unsurdur (Şekil 6). Yakın çevresinde hiçbir yerleşim yerinin kurulmamış olması ise alanın yerleşime uygun olmadığının göstergesi olmalıdır. Ayrıca bu kısmın jeolojik yapısının ovanın genelinden farklı olarak marn ve gölsel sedimanter oluşu da bataklık oluşumuna zemin hazırlamış olmalıdır (Şekil 4). Prehistorik dönemler için bu kısımda olası bir göl oluşumunun varlığı da ileride yapılacak jeoarkeolojik sondajlar ve polen analizleri ile ortaya konabilecektir.

Ağapınar Çiftlik Höyük'ten (62) itibaren başlayan Alpu Ovası'nda Sündiken Dağları'nın yamaçlarından inen ve ovada zeminden kaynayan birçok küçük dere, çay ve pınar 1/25.000'lik topografik haritalarda isimlendirilmiştir. Porsuk Çayı'nın kuzey kısmında kalanlar Yakakayı Höyük'ün (63) doğusundan geçen Kayı Deresi; Çaylık Höyük'ün (64) batısından geçen Değirmenderesi; Sepetçioğlu Höyük (65), Çaylık Höyük, Gündüzler Akpınar Höyük (101) ve Kızlar Höyük'ün (71) yakınlarından akıp Porsuk Çayı'na ulaşan Kazlar Çayı; Aktaş Höyük (68) ile tepeüstü yerleşimi olan Bağderesi Höyük'ün (66) bulunduğu vadiyi oluşturan Bağderesi; Margı Höyük (67), Saracık Höyük (69) ve Osmaniye Höyük (70) civarından akan Saracık Deresi ve kolları; Çerkezçukurhisar Höyük (79),

[34] Toprak Enstitüsü Genel Müdürlüğü'nden temin edilen toprak verisindeki Arazi Kullanım Kabiliyet Alt Sınıfı (ATS) içerisinde bu alan, drenaj bozukluğu ve taşkın zararı bulunan alan olarak tanımlanmıştır.

Doğanca 1 Höyük (80), Doğanca 2 Höyük (96) ve Yolaltı Höyük (2) civarındaki Tekke Deresi, Özderesi kolları ile Hendek Deresi bulunmaktadır (Şekil 6). Kuzeydeki bu derelerin bazılarının eski yatakları tespit edilebilirken çoğu 1950'li yıllarda başlanan ve günümüze kadar çeşitli revizyonlar geçiren ovadaki kanal çalışmalarına dahil edilmiştir. İçlerinden Kazlar Çayı'nın Sepetçioğlu Höyük'e yakın olan yukarı kısmı kuru yatak şeklinde tespit edilebilmektedir. Bağderesi'nin höyüğün batısındaki vadiyi oluşturan kolu, meşe ve çalı topluluğu ile kaplanmışken, doğu kolunda hala su bulunmaktadır.

Alpu Ovası'nda Porsuk Çayı'nın güneyinde yer alan akarsular ise Aktepe (Kaynakobası) Höyük (105) civarında Kaynakobası Deresi, Beylikderesi Höyük (59) civarında Beylikderesi, Koşmat Höyük (3) civarında Koşmat Deresi'dir (Şekil 6). Beylikderesi Höyük yakınında yapay bir gölet oluşturulduğu için Beylikderesi'nde hala su bulunmaktadır. Diğer derelerden hiçbiri günümüzde su taşımamaktadır. Derelerin güney kısımlarında küçük vadileri tespit edilebilirken ova yüzeyinde tamamen kaybolmuşlardır.

Ağapınar Çiftlik Höyük (62), Midaion (Karahöyük-73), Kocakızlar Höyük (74), Küçükkızlar Höyük (75), Alidede Höyük (81), Köprübaşı Höyük (51), Porsuk Höyük (106) ve Uzunburun Höyük (56) ise Porsuk Çayı'na en yakın konumdaki yerleşimlerdir (Şekil 6). Porsuk Çayı'nın güneyinde konumlanan ve ovanın en büyük höyüklerinden olan Midaion'un (17, 34 ha) kuzeybatısında yer alan Karahöyük Mahallesi içindeki Roma Köprüsü, Porsuk Çayı'nın yatak değişimine en güzel örneklerden biridir. Porsuk Çayı'nın günümüzdeki yatağı köprünün kuzeyinden geçmektedir.

Alpu Ovası'nın kuzeydoğusunda, Beylikova'nın kuzeyinde kalan Sündiken Dağları'nın doğu uzantılarının bulunduğu sektör 3'ün bulunduğu alan, havza içinde bütün olarak dağlık ve engebeli yapıdaki tek yerdir. Marn ve gölsel sedimanlardan oluşan bu bölüm Özdenk Deresi ile Doğanoğlu Deresi tarafından parçalanmış dik vadiler ile kaplıdır (Saraçoğlu, 2001: 25). İTÇ yerleşimleri bu vadilerin sırtlarında ve içlerindeki küçük ovalarda konumlanmışlardır. Kuzeyden inen Darıöz, Kedikuyusu, Kızılcık, Yayla, Çatak, Şekerlice, Ağaçhisar ve Söğütçük dereleri güneyde Mihalıççık ve Doğanoğlu dereleri ile birleşirler. Günümüzde ince bir yatak içinde akan Mihalıççık/Doğanoğlu Dereleri, Büğdüz Höyük'ün (36) güneyinde, kuzeyden inen Dereköy, Otluk ve Büğdüz Dereleri ile birleşir ve güneye yönelir. Bozan Büyük Höyük'ün (98) kuzeybatısından geçerek güneyden Porsuk Çayı'na

kavuşur (Şekil 6). Büğdüz Deresi'nin, Büğdüz Mahallesi'nin bulunduğu kuzeydeki vadi içindeki yatağı günümüzde tespit edilebilirken, güneyde Bozan civarındaki yatağı 1970'li yıllarda yapılan kanal çalışmalarına dahil edilmiş ve tamamen kaybolmuştur.

Uzunburun Höyük'den (59) sonra başlayan Beylikovası'da Porsuk Çayı'nın kuzey kısmında yüzey araştırması sırasında tespiti yapılan eski dere yatakları, 1950'li yıllara ait 1/25.000'lik haritalarda da görülmektedir. Havzanın doğusundaki dağlık, tepelik ve derin vadileri olan alanda Boyalı Höyük (90), Boyalı Deresi'nin vadisi içinde konumlanmaktadır. Günümüzde tamamen kurumuş olan bu dere olasılıkla sularını güneydeki Ambar Deresi'ne oradan da Porsuk Çayı'na ulaştırmaktaydı. Sündiken Dağları'nın güneye bakan uzantıları içerisinde kalan Tatlakdere ise Gökçeayva Höyük'ün (89) kuzeyinden geçerek güneye yönelir ve burada Gölcük Deresi ile birleşerek Porsuk Çayı'nı beslemiş olmalıdır (Şekil 6). Bu iki dere de büyük oranda yataklarını kaybetmiştir.

Beylikova'da Porsuk Çayı'na güneyden kavuşan ve birden çok kolu olan su kaynakları bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi Okçu Deresi'dir. Günümüzde özellikle ilkbahar aylarında su varlığının arttığı gözlenmektedir. Süleymaniye'nin güneyinde Ilgınözü Höyük (5) civarındaki Kayapınar Deresi ise tamamen su varlığını kaybetmiştir ve yüzeyden sadece yatağı tespit edilebilmektedir. Halilbağı ve İkipınar mahalleleri civarında ise Salavat Pınarı, Attutağı Deresi, Söğütlü Deresi, Havapınarı Deresi, İkipınar Deresi ve Ören Deresi'nden oluşan akarsu kolları, bu alanda küçük vadiler oluşturmuştur. Bunlardan sadece Salavat Höyük'ün (108) doğusundan geçen Salavat Pınarı'nın bir bölümünde su bulunmaktadır. Küllüce Höyük'ün (103) batısından geçen Ören Deresi'nin yatağı ise sık bir bitki örtüsü ile kaplıdır. Bu dere kolları kuzeyde doğal bir tepe üstünde konumlanan Ada Höyük'ün (110) batısından akan ve sadece çakıllı kumlu yatağı gözlenebilen İğdeli Deresi ile birleşerek Porsuk Çayı'na ulaşırlar. İkipınar Höyük (94) civarından kaynak alan Havapınarı Deresi'nin kuzey kısmı Seyhan Deresi adıyla, Beylikova merkezinin hemen güneyinden Porsuk Çayı'na bağlanır. Kurtlartepesi Höyük'ün (95) kuzeydoğusundan geçen Kurtlar Deresi küçük vadilerden gelen çaylar ile beslenerek kuzeyde Kumlu Çayı ile birleşir ve Uzunburun Mahallesi civarından Porsuk Çayı'na eklenir. Porsuk Çayı'nın alüvyonları üzerinde ise Pirenlik Höyük (92) ve Yalınlı Höyük (91) konumlanır (Şekil 6).

Alpu ve Beylikova'da dereler ve çaylar dışında ele alınması gereken diğer sucul ortamlar bataklıklar ve göllerdir. 1950 yılında gerçekleşen sel felaketinde Alpu ve Beylikova'da büyük göller oluşmuş ve önceden sürekli karakterdeki bataklık sahaları sınırlarını genişletmiştir. Bu bölgelerde bataklık oluşmasının nedenlerinden biri Porsuk Çayı'nın %0,5 m.'lik bir eğim ile ova yüzeyinde akması ve yatağının belirgin olmamasıdır (Tunçdilek, 1952-1953: 177; Tunçdilek 1953a: 44). Alpu merkezinde Neojen Dönem'e ait göl fasiyesinden flişler bulunmaktadır (Katlan ve Büyükbaş, 1966: 2). Jeolojik oluşum bu alanlarda geçici karakterli göllerin oluşabileceğini gösterir.

Beylikova Belediyesi arşivinde yapılan incelemelerde 1954 yılına ait tapulama ilan defterlerinde, "göl" olarak tanımlanan mevkilerde açılan tarlaların vatandaşa dağıtıldığı görülmüştür. 1971 yılına ait DSİ tarafından hazırlanan rapor eki paftalarda Beylikova merkezinde iki küçük göl işaretlenmiştir (Gülsoy, 1971: Ek 2). 1954 yılına ait göl alanındaki parseller, paftalarda işaretli Beylikahir Gölü ve Aşağı Göl alanlarına isabet etmektedir. Beylikova Yalınlı Mahallesi'nin batısında 1952 yılına ait 1/25.000'lik paftada Çoraklık Gölü olarak işaretlenmiş alan için DSİ tarafından 1971 yılında yapılan çalışmalarda, geçici karakterli göl olarak söz edilmiştir (Gülsoy, 1971:15; Şekil 6).

Bütün bunların yorumlanmasında yaşayan tecrübeden yararlanmak, süreci ilk ağızdan dinlemek özellikle değişimin çok hızlı olduğu günümüz koşulları içinde önem arz eder. 50 yıl öncesi havzanın hem sulak alanları hem de mevcut suyun kullanımının planlanması ile ilgili kırsalda yetkin çiftçilerle yapılan sözlü tarih çalışmalarında oldukça önemli bilgiler toplanmıştır. Tez kapsamında yapılan bu etnoarkeoloji çalışmaları ile topografik paftalarda yerleri işaretli bataklık ve göller ile günümüzde gerek ova yüzeyinde, gerekse vadi yamaçlarında sadece çakıllı kumlu koridorları kalan dere yataklarının birçoğunun tespiti yapılabilmiştir. Ayrıca, yaşanan kuraklık, sel felaketleri ve hastalıklar ile ilgili kırsal hafızanın kayıt altına alınması etnoarkeoloji açısından son derece önemlidir.

Tarihi veriler bataklıkların kullanımına ve bataklıklar nedeniyle taşınan köylerin varlığına ışık tutmaktadır (Şükrü, 1930-1931: 18; Tunçdilek, 1953b: 196, İpek, 1999: 187; Doğru, 2005: 146-147). Alpu Osmaniye köyü, bataklık sahanın neden olduğu sağlıksız koşullar nedeniyle taşınan bir köydür (İpek, 1999: 187). Osmaniye köyünde yürütülen sözlü tarih çalışmaları sırasında bataklık ve göllük yeri olarak tanımlanan alanlar tespit

edilmiştir.[35] Eski köyün yakınlarında bulunan Alpu Bataklığı'nın bir kısmı günümüzde Doğanca 1 Höyük (80) etrafında doğal sit alanı olarak koruma altına alınmış durumdadır (Şekil 5 ve 6).

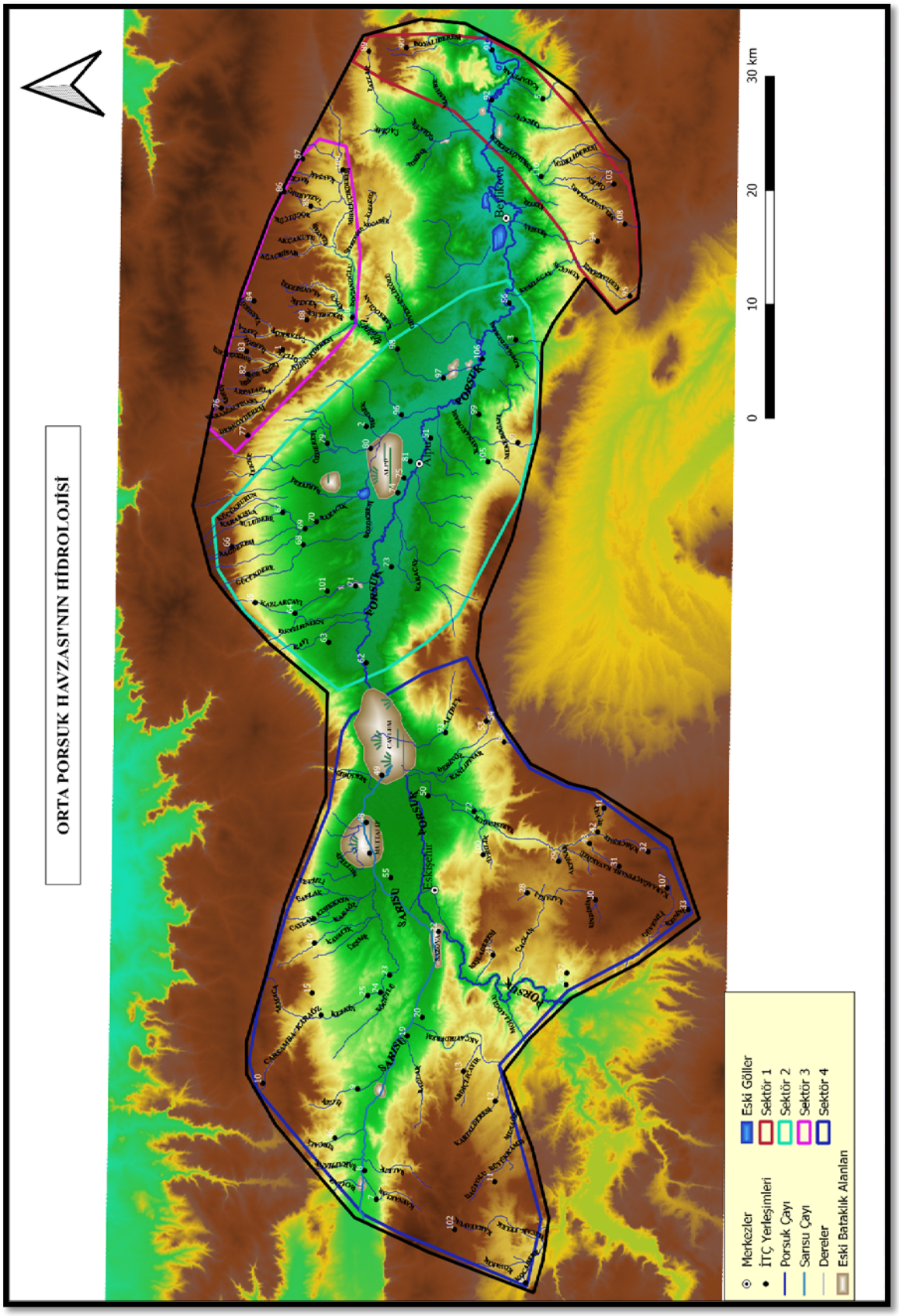

Şekil 5. Eski Alpu Bataklığı içinde kalan Doğanca I Höyük

Günümüzde eski derelere ait çakıl ve kum ile dolmuş yataklar kırsalda tespit edilebilirken, şehir merkezinde bunun tespit edilmesi artık mümkün olmayıp, kanal ve alt yapı çalışmaları ile Porsuk Çayı'nın kent içindeki güzergahı kontrol altına alınmıştır. Akarsu yataklarının ova yüzeyinde olması nedeniyle akarsular sık sık yatak değiştirip meanderlar oluşturmaktadırlar. Tunçdilek 1950 yılında yaptığı doktora çalışmasındaki çevresel gözlemlerinde, Porsuk Çayı'nın yatak değiştirmesinin sadece prehistorik çağlarda değil son 50 yılda bile değişikliğe sebep olduğunu ve bu durumun eski topografik haritalara yansımış olduğunu belirtir. Ayrıca bölgede yapılacak kanal çalışmaları ile bu durumun artık kontrol altına alınacağını ve böylece çevrenin daha de değişeceğini belirtmiştir (Tunçdilek, 1953 a: 40). 1940-1970 yıllarında Porsuk Çayı boyunca 30.000 ha bataklık kurutulmuştur. Kurutulan bataklıkların 5000 ha'lık kısmı yaz kış daimi sazlık ve bataklık olan alanlardır (Tunçdilek, 1953a: 41; Anonim, 1944: 31).

[35] Bu konuda sözlü tarih çalışması yapılan öğretmen Ali Aksoy'a vermiş olduğu bilgiler için teşekkür ederim.

Nitekim 70 yıl sonrasında Eskişehir'in su çehresinin oldukça değiştiği bir gerçektir. Prehistorik çevreler için mevcut veriler ışığında böylesine büyük bir havzada Porsuk Çayı'nın izini sürmek elbette ki mümkün değildir. Ancak Demircihöyük'ün mimarisinin değerlendirildiği dördüncü bölümde ve jeoarkeoloji sonuçlarının değerlendirildiği bu bölümün iklim kısmında da belirtildiği üzere, İTÇ peyazajlarının en azından İTÇ 2'nin sonlarına kadar daha nemli ortamlara işaret ettiği, su varlığının günümüzden daha fazla olduğu öngörülmektedir. İTÇ yerleşimlerini çevresel ortamlarıyla yorumlayabilmek için yukarıda bahsedilen bilgiler ile 1950-1960'lı yıllara ait 1/25.000'lik paftalarda işaretli bataklık sahaları ve göller CBS ortamında hazırlanan haritalara işlenmiştir (Şekil 6). Kesin sonuçlar için ovada disiplinler arası yöntemlerin birlikte kullanıldığı kazıların yapılması ve bunların sistemli yüzey araştırmaları ile desteklenmesi oldukça aydınlatıcı olacaktır.

Şekil 6. Havzanın hidrolojik yapısı

3.4. İklim, Bitki Örtüsü ve Toprak Yapısı

Eskişehir ve yakın civarında yapılan jeoarkeoloji ve paleoiklim çalışmaları özellikle sediman birikimleri ile oluşmuş ovaların geniş yer kapladığı bölgenin İTÇ'deki iklim koşulları ve jeomorfolojisi hakkında önemli bilgiler sunar. Nehir sedimanları ve yer şekilleri, dönemsel iklim değişikliklerinin araştırılmasında önemli araçlar olarak kabul edilmektedir (Macklin vd., 2012: 2143-2144). Pleistosen'den Holosen'e kadar 80 m. kalınlığa ulaşmış Porsuk sedimanlarında yapılan sondajlar ile Eskişehir ovasının paleoiklimine ilişkin bazı sonuçlar elde edilmiştir (Ocakoğlu ve Akkiraz, 2019: 90).

Eskişehir merkezinde Sazova ve Muttalip'te yapılan paleoiklim çalışmalarına ilişkin sondajlardan,^{14}C tarihleri daha eski olan Muttalip'ten alınan örneklere polen analizleri yapılmıştır (Ocakoğlu ve Akkiraz, 2019: 92-95). Sarısu Çayı'nın havzasında kalan ve Demircihöyük'e daha yakın konumdaki Sazova sondajına ait sadece derinlik ve ^{14}C sonuçları bulunmaktadır (Ocakoğlu ve Akkiraz, 2019: 92). Buna göre M.Ö. 4300-2500 arasında 3,5 m'lik bir sediman bulunmaktadır. Sazova'da 2,90 m'den alınan ^{14}C sonuçları M.Ö. 2585 yılını verirken, polen analiz sonuçları bulunan Afyonkarahisar Çay'daki Karamık Bataklığı'ndan 3,75 m derinlikten alınan ^{14}C sonuçları, M.Ö. 3850'ye tarihlenmektedir (Ocakoğlu ve Akkiraz, 2019: 92; van Zeist vd., 1975: 112). Birbirine yakın iki bölgedeki sedimantasyon hızının aslında benzer olduğu görülmektedir.

Karamık Bataklığı'ndan elde edilen sonuçlar M.Ö. 6000'den itibaren nemliliğin artmasıyla gelişen orman örtüsüne işaret etmektedir. Nemlilik M.Ö. 4000'lerde günümüzdeki seviyeye ulaşırken günümüzün bölgesel bitki örtüsü karakteri de buna bağlı olarak oluşmuştur. Palinolojik sonuçlar M.Ö. 4000-1000 arasında ormansızlaşmada insan etkisini göstermemektedir (van Zeist vd., 1975: 111-113). Botanik literatüründe artemisia olarak tanımlanan otsu grubun artışı büyük ölçüde orman temizliği ve buna bağlı arazi kullanımına işaret etmektedir. M.Ö. 1000'e kadar da bu bölge için ciddi bir ormansızlaşma tespit edilmemiştir. Ayrıca tespit edilen tahıl ürünlerinde bulunan cerealia türü polenin, yabani otlar tarafından da üretildiği belirtilmiştir. Plantago lanceolata, delphinium, caryophyllaceae, umbelliferae, brassicia ve senecio gibi otsu polenlerdeki artış otlatmanın göstergesi olabilir (van Zeist vd., 1975: 113). Gordion çalışmaları da orman tahribatının Erken Frig Dönemi'nden itibaren başladığını gösteren kanıtlar sunmaktadır. Hem yapı

malzemesi hem de yakıt olarak ağaçların kullanıldığına ilişkin sonuçlar vardır (Miller vd., 2009: 921). İç Anadolu'nun prehistorik dönemlerde de soğuk kışlar ve kurak yazlar nedeniyle bozkır çayırları ile kaplı olduğu, ormansızlaşma ve aşırı otlatmaya bağlı çoraklaşmanın ise modern insanın etkileri olduğu, botanikçi Walter tarafından da ileri sürülmektedir (Bintliff, 1977: 61).

Bir diğer yakın bölge Adapazarı çevresinden gelen palinolojik sonuçlar, Orta Holosen'de nemli-serin koşulların hakim olduğunu liquidambar, castanea, oleaceae gibi türlerin yayılımı ile sucul formların artışının yağış artışı ve ısınmaya işaret ettiğini göstermektedir (Akgün ve Kayseri Özer, 2012: 144). Tıpkı Karamık Bataklığı'ndan gelen örneklere benzer olarak M.Ö. 2000 öncesinde ormansızlaşmada insan faktörü etkili değildir (Akgün ve Kayseri Özer, 2012: 153). Prof. Dr. İlhan Kayan tarafından İznik ve Yenişehir'de yapılan jeoarkeoloji çalışmalarında da Erken ve Orta Holosen'e denk gelen kilimatik optimum öncesi dönemde, bölgede iklimin daha serin ve nemli olabileceği ortaya konmuştur (Kayan, 1987: 216-217). M.Ö. 6 binyıl öncesinde iklimin nemli koşullarına bağlı olarak, suların daha az buharlaşması, havza tabanlarındaki gölet seviyelerinin daha yüksek olmasına ve bataklıkların daha geniş alanlara yayılmasına neden olmuştur.

M.Ö. 6. ve 3. binyıl arasında daha sıcak ve kurak iklim koşulları havzalarda buharlaşmanın artmasına neden olurken, göl seviyeleri alçalmış, bataklıklar kurumuş ve tarım için kullanılabilecek verimli düzlükler ortaya çıkmıştır. Geç Neolitik ve Geç Kalkolitik arasında bu alanlar yerleşimlerin yoğun olduğu yerler olarak karşımıza çıkar. Klimatik optimum sonrası İTÇ'ye tarihlenen dönem de ise iklimin, havzalarda biriken suyu tekrar arttırması sonucunda ortaya çıkan serin ve nemli ortamlar İznik ve Yenişehir göllerinin seviyelerini yükseltmiş, küçük iklim salınımları hem jeomorfolojik değişime hem de çevre değişikliklerine neden olmuştur (Kayan, 1987: 217).

M.Ö. 3000-2000 yıl arası nemli ve kurak ortamlarda istikrarsız bir zaman dizilimi görülmektedir (Fairbridge vd., 1997: 603-604; Erol, 1997: 342). Olasılıkla üç dönem nemli, üç dönem kurak geçen bir süreç yaşanmıştır. Özellikle kurak dönemlerde Anadolu'da dağlardan inen su kaynakları ihtiyacı karşılamak ve susuzluğun getireceği felaketlerin önlenmesi bakımından önem arz eder (Erol, 1997: 342). M.Ö. 3. binyılda bazı göl seviyeleri yüksektir, İTÇ yerleşimcileri bu su kaynaklarının alüvyon ile kaplı teraslarının suya yakın

alt seviyelerine yerleşmişlerdir. M.Ö. 2900-2700 yılları arasında Anadolu içlerinde nemli koşullar hakimdir ve akarsular kar erimeleriyle de beslenmektedir. M.Ö. 2700-2345'de Anadolu'da daha kurak bir iklim hakimdir ancak Mısır kaynaklarında Nil taşkınları kaydedilmiştir. M.Ö. 2345-2205 yıllarında Akad kaynaklarında kış yağışlarının etkin olduğu belirtilir (Fairbridge vd., 1997: 596, 603-604).

Orta Porsuk Havzası ve yakın çevresinden gelen bu sonuçlar ile yaklaşık olarak Geç Kalkolitik'ten İTÇ 2'nin sonuna kadar uzanan bir iklim modeli oluşmaktadır. "Böyle bir iklim modeli içerisinde insanın yaşam koşulları nasıl etkilenmiştir?" sorusuna yazılı kaynaklar ve Eskişehir'in kırsal hafızası ile cevap bulunmaya ve böylelikle daha sonraki bölümlerde ele alınan arkeolojik yorum desteklenmeye çalışılacaktır.

Eskişehir'de 50- 60 yıl öncesinde İç Anadolu Bölgesi için karakteristik olan ilkbahar yağışlarının daha sık görüldüğü ve bunların bazı yıllarda kar erimelerinin eklenmesi nedeniyle can ve mal kaybının yaşandığı sellere dönüştüğü hakkında aşağıda kısaca bilgi verilecektir. İç Anadolu Bölgesi'nde söz konusu ilkbahar yağışlarının M.Ö. 2. binde de görüldüğü Hitit metinlerinden bilinmektedir (Ünal, 1977: 427-428). Yağmur sadece bereketlilik veya su baskınına yol açmamıştır. Hititlerin askeri hareketlerine, ilkbahardaki bol yağmurların bitmesinden sonra başladığı ve yaz boyunca devam ettiği bilinmektedir. Şiddetli ve kısa süren bu ani ilkbahar yağışları ile ilgili olarak Hitit metinlerindeki ipuçları Ünal tarafından kaleme alınmıştır. Kırık bir metinde I. Suppiluliuma'nın askeri sefer sırasında ani bastıran bir yağmura tutulduğu; tüm gece devam eden yağmurun II. Murşili'nin karagah ateşini düşmandan sakladığı; ayrıca yağmurun III. Hattuşili'nin Haharua Dağına karşı yürüttüğü savaşlara engel olduğu belirtilir (Ünal, 1977: 428). Bu bilgiler en azından İç Anadolu için M.Ö. 2. binyılda ilkbahar yağışlarının günümüzden 50-60 yıl öncesine kadar farklı olmadığını göstermesi açısından önemlidir.

Eskişehir'in 1916-1918 yıllarına ait iklim özellikleri ile ilgili etnoarkeolojik nitelikte değerlendirilen tarihi kaynaklar da bulunmaktadır (Koylu, 2018: 60). Günümüzde günlük ve yıllık sıcaklıklar arasındaki farklar azalırken, 1916 yılında günlük ve yıllık sıcaklıklar arasındaki farkın yüksek ve kısa dönemler içinde istikrarsız özellik gösterdiğinin üzerinde durulmuştur. O yıllarda Sivrihisar ve Mihalıççık ilçelerinde yer alan yağmur istasyonlarında yapılan ölçümler sonucunda, yıllık ortalama yağış miktarı 434,6 mm olarak ölçülmüştür

(Koylu, 2018: 60). Günümüzde ise yıllık ortalama yağış miktarı 372,9 mm'dir ("Meteoroloji Genel Müdürlüğü", 2021, 5 Nisan). 1938-1961 yılları arasında yıllık yağış ortalamaları ve bunun tarım ürünleri üzerindeki etkisi konusunda yapılan bir çalışmada, yağış ortalamalarının yıllara göre dağılımdaki istikrarsızlık dikkat çeker. En fazla iki yıl yağışlı ya da yağışın yetersiz olduğu süreci takip eden yağışlı ve yağışsız yıllar, havzadaki su varlığı konusunda dengesiz bir model oluşturur (Çölaşan, 1962: 3-5).

Eskisehir'de yazların sıcak kışların çok soğuk geçtiği karasal iklim hâkimdir. Aralık, ocak ve mayıs ayları en yağışlı aylar olup, şubat, mart ve nisan aylarıda ortalamanın üzerindedir. Kar erimeleri ve yağışlar dikkate alındığında havzadaki akarsuların taşıdıkları su potansiyeli mart ve nisan aylarında yüksektir[36]. Porsuk Çayı'nda şehir içerisinde yapılan ölçmelere göre maksimum debi (1961 taşkınında) 200 m^3 /sn olarak kayıtlara geçmiştir (Anonim, 1974: 30).

Eskişehir kent tarihi içerisinde sellerin önemli bir yeri olduğunu söylemek gerekir. 1949, 1950, 1960, 1961, 1963, 1964, 1968 ve 1970 yıllarındaki sel olayları ciddi can ve mal kayıplarına yol açmıştır (Anonim, 1974: 32-34). Özellikle 1950 yılında meydana gelen sel felaketinin sebepleri ve alınması gerekli tedbirler için MTA bölgede incelemeler yapmış ve detaylı bir rapor düzenlemiştir (Topkaya ve Erentöz, 1950). Beylikova ve Alpu ovalarının büyük bir kısmı sular altında kalmış, drenajın bozuk olduğu bataklık sahalarında, büyük göller oluşturmuştur (Tunçdilek, 1952: 177). Kırsal alanda suyun tamamen kuruması 1950 yaz aylarını bulmuş ancak geriye kalan kalın mil tabakası ve tuzluluk sorunu, 5 yıl kadar tarımda verimin istenilen düzeye çıkmasını engellemiştir (Tunçdilek, 1952: 178).[37]

Bölgenin homojen olamayan coğrafi yapısının iklim ve bitki örtüsüne yansıması sonucunda Sündiken Dağları ve özellikle güneybatı platolar üzerinde konumlanan Kuzey ve Batı Anadolu ormanları ile İç Anadolu stepleri bir arada görülebilmektedir (Tunçdilek, 1957: 120). Sündiken Dağları'nın 900 m. münhanisinden aşağıda ağaç varlığı çok nadir görülür.

[36] Fotoğraf sanatçısı ve araştırmacı Ahmet Atuk ile yapılan sözlü tarih çalışmasında, merkezde Porsuk Çayı'na yakın mahallelerdeki konutların zemin katlarının günümüzde bile mart ve nisan aylarında su basma ve nemlenme sorunu ile karşı karşıya kalmakta olduğunu belirtmiştir.

[37] Sel nedeniyle taşınan köylerin varlığı da bilinmektedir. Tek örnek de olsa, yerleşim tarihi kısmında bu konuda bilgi verilmiştir.

1000 m münhanisinde, Demircihöyük'ün üst sınırlarında kalan Zemzemiye köyünün bulunduğu yükseltilerde cılız meşeler başlar, karaçamlar 1300 m üzerinde görülmektedir. Tunçdilek, 900 m ile 1000 m arasındaki ağaçsızlaşmayı insan etkisine bağlar (Tunçdilek, 1957: 120, 126). Aynı hat üzerinde doğuya doğru gidildiğinde de Sündiken Dağları'nın eteklerindeki Keskin civarının tamamen ağaçsız kalması, yoğun tarımsal faaliyetlere bağlanmıştır (Tunçdilek, 1957: 129)[38].

Ayrıca Tunçdilek, Sarısu Çayı'nın güneyinde kalan Dutluca Höyük, Selakarı Höyük, Aşağıkartal Höyük, Nemli Höyük ve Anadol Höyük'ün bulunduğu platolardaki meşe çalılıkları ile tek tük kalan karaçamların, eski orman alanlarına işaret ettiğini vurgular. Bu höyüklere yakın konumdaki köylerde Nemli köyü (Nemli Höyük), Mollaoğlu köyü (Aşağıkartal Höyük) ve Oklubalı köyünde (Selakarı Höyük) ev yapımında kullanılan büyük tomrukları, orman varlığına kanıt olarak göstermektedir (Tunçdilek, 1957: 132). 1950'li yıllarda Eskişehir orman müdüründen aldığı bilgiyi aktaran Tunçdilek, İtburun Höyük civarının meşe ormanı ile kaplı olduğunu belirtir (Tunçdilek, 1957: 127). Günümüzde yukarıda sözü edilen köy ve höyüklerin çevrelerinde orman varlığının işareti bulunmamaktadır. Ancak Toprak Enstitüsü Genel Müdürlüğü'nden temin edilen toprak verileriyle karşılaştırıldığında, bu alanların kahverengi orman toprağı olarak tanımlanmış olması, prehistorik toplumların geçim ekonomilerinin pastoralist ya da uzak tarla pratiğinde düşünülebileceği, belki de ova yerleşimleri ile entegre bir sistemin varlığının ipuçlarını barındırdığını öngörmek gerekmektedir.

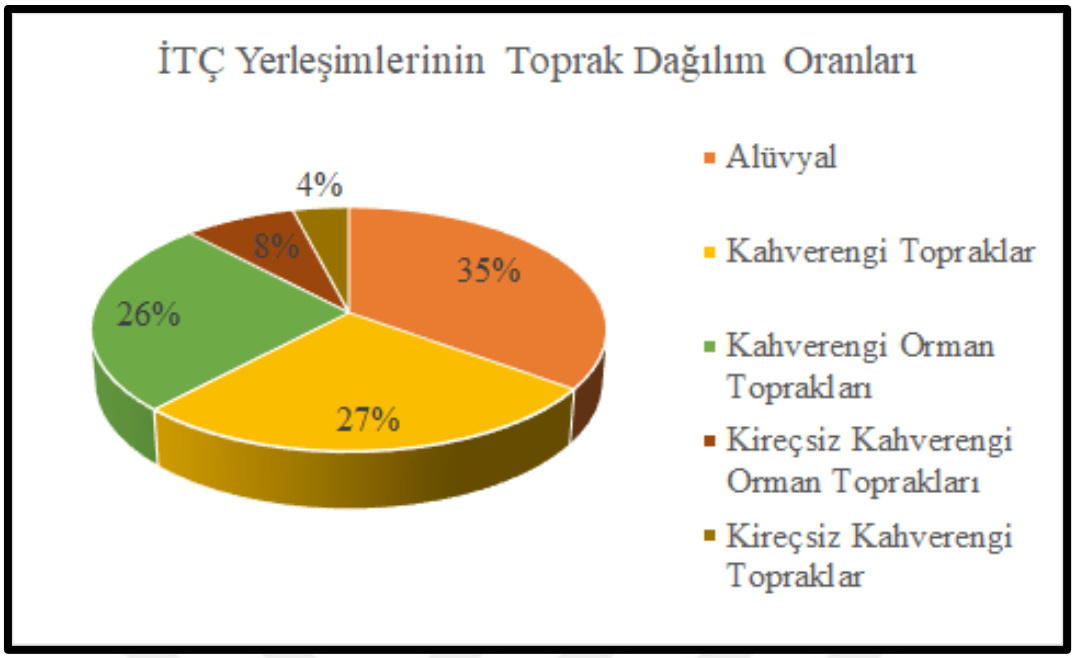
Çalışmasında 1700 ve 1800'lü yılların başlarında ve sonlarında bölgeye gelen seyyahların görüşlerini de aktaran Tunçdilek, 200 yıllık süreç içerisinde bölgede azalan orman varlığına dikkat çeker. Özellikle havzanın batı kısmında Sündiken Dağları'nın kuzey etekleri ve güney platoların Sarısu ve Porsuk Vadileri'ne bakan yüzeylerinde orman varlığının ova seviyesine kadar indiğine ilişkin tarihi kayıtlar vardır (Tunçdilek, 1957: 127-130).

[38] İTÇ dönemine tarihlenen malzemenin tespit edildiği Keskin Höyük (Efe, 1991: 346) ve civarı özellikle Roma ve Bizans Dönemleri'nde yoğun iskan görmüştür. Bölgenin ağaçsızlaşmasında uzun dönemli iskan faaliyetlerinin etkisi büyük olmalıdır.

Alpu Ovası'nın kuzeyindeki Çatacık Ormanları 100 sene öncesinde 920 m münhanisinden başlamaktadır. Orman içerisinde 1939 yılına kadar işletilen kereste fabrikasının faaliyetleri sonucunda buradaki orman varlığı 1000 m. çizgisine kadar tahrip edilmiştir (Tunçdilek, 1957: 126-127). Yine bu yörede Bozan civarındaki ormanlık saha yaklaşık 150 yıl önce tahrip edilmiş olmalıdır ki, 1950'li yıllarda Tunçdilek bu bölgedeki tek tük kalan karaçamların varlığından söz eder (Tunçdilek, 1957: 127). Günümüzde ise bu bölgede çam varlığı kalmamıştır. Alpu Ovası'nda ise orman varlığı ile ilgili hiçbir kayıt bulunamamış, 1950'li yıllarda yapılan saha çalışmalarında orman varlığının izleri de tespit edilememiştir (Tunçdilek, 1957: 128).

Havza'da 900 m. seviyesinin altındaki saha step özelliği gösterse de, 800 m seviyelerinde görülen meşeler, bölgenin ağaç yetişmesi için elverişli olduğunun kanıtı olmalıdır (Tunçdilek, 1957: 136, 138). Ancak havzanın doğusu ve batısı bu anlamda farklılık gösterdiği, batıda orman varlığının doğuya oranla daha fazla olduğunun altını çizmek gerekir. İklim verileri ile birlikte değerlendirildiğinde, İTÇ'nin nemli ortamlarında havzada orman varlığının daha yoğun olduğu öngörülmektedir.

Bitki örtüsü ile birlikte ele alınması gereken diğer yapı topraktır. Toprak yapısı, üzerinde yaşan insan topluluklarının ekonomik geçimleri hakkında çıkarımlarda bulunmamızı sağlayan önemli bir veriyi oluşturur. Havzada İTÇ yerleşimlerinin ve yakın çevresinin toprak yapısı incelendiğinde, alüvyal topraklar, kahverengi topraklar, kahverengi orman toprakları, kireçsiz kahverengi topraklar ve kireçsiz kahverengi orman toprakları şeklinde beş toprak grubunun olduğu görülmektedir.

Şekil 7. Toprak Gruplarının %'lik Dağılımı (Toprak Enstitüsü Genel Müdürlüğünden temin edilen toprak verisinden üretilmiştir).

Havzadaki İTÇ yerleşimlerinin %35'i (94/33), alüvyal topraklar üzerinde konumlanmaktadır. Bu topraklar, akarsuların taşkın ovalarında biriken genç toprak grubunu oluşturur. Drenaj sorunu çözüldüğü zaman yüksek tarımsal verim alınabilen, sulu tarım alanlarına dönüşürler. Porsuk Çayı'nın yakınındaki alüvyal topraklar sulu tarımın yapıldığı alanlardır (Anonim, 1984: 4). Ancak bu topraklar organik madde bakımından fakir, tuzluluk oranı yüksek, yer yer killi ağır toprak özelliği gösterir (Katlan ve Büyükbaş, 1966: 2). Toprak Enstitüsü Genel Müdürlüğü'nün arazi kullanım kabiliyet alt sınıflamasına göre, taşkın zararı gören alanlar olarak tanımlanırlar. Eski bataklıklar bu alüvyal topraklar üzerinde konumlanmaktadır.

İTÇ yerleşimlerinin %26'sı (94/24), kahverengi orman toprakları üzerinde konumlanmaktadır. Yüksek oranda kireç ve kil içeren bu topraklar üzerinde genellikle yaprak döken ağaç formasyonu bulunmaktadır. Drenajları iyi, orman ve otlak olarak kullanılan bu alanlarda, tarım yapılması durumunda verim yüksektir (Anonim, 1984: 4). Bu toprak grubu 3. sektör ile 4. sektörün güneyinde geniş yer kaplamaktadır.

İTÇ yerleşimlerinin %27'si (94/25) kahverengi topraklar üzerinde konumlanmaktadır. Kahverengi topraklar, havzada alüvyal toprakların çevresinde yayılım

gösterirler. Drenajları yüksek, organik madde bakımından fakir, kuru tarımın yapılabildiği, çayır ve meralarla kaplı, sulandığı zaman bazı ürünlerin yetişebildiği toprak grubudur (Anonim, 1984: 6).

İTÇ yerleşimlerinin %4'ü (94/4) kireçsiz kahverengi toprakları üzerinde konumlanmaktadır. Kireçsiz kahverengi topraklar, kuru tarımın yapıldığı drenajı yüksek topraklardır (Anonim, 1984: 5).

İTÇ yerleşimlerinin %8'i (94/8) kireçsiz kahverengi orman toprakları üzerinde konumlanmaktadır. İğne yapraklı ağaç formasyonunun yetiştiği bu toprak grubu, en yoğun sektör 1 içerisinde yer alır. Ancak günümüzde ağaç varlığı kalmamış, yeni tarlalar açılarak kuru tarımın yapıldığı, daha çok çalılık ile kaplı alanlar olarak görülür (Anonim, 1984: 4).

3.5. Beşeri ve Ekonomik Unsurlar ile Yerleşim Tarihinin Etnoarkeolojisi

"buranın insanları, suya alışmış, hiç yadırgadıkları yok…
bir göl kadar durgunlar" Yaşar Kemal

Beşeri ve ekonomik unsurlar çevresel ortamlardan bağımsız değildir. Etkileşim ve gelişim içinde bir hareketliliği ifade ederler. Tarım, hayvancılık, avcılık, toplayıcılık, maden işçiliği ve ticaret aslında insan ve insan faaliyetlerinin somutlaşmasıdır. Arkeologlar ise bu somut ögeler içerisinden insanı bulup çıkarma çabası içindedir. Orta Porsuk Havzası'ndaki yukarıda anlatılmaya çalışıldığı üzere jeomorfolojik ve hidrolojik farklılıkları olan birbirine yakın ortamlar, aslında geçim ekonomilerindeki çeşitliliğinde nedeni olarak kabul edilmelidir. Ovalar, platolar ve engebeli alanlar ile ormanlar, çayırlar ve stepler üzerine kurulan yerleşimler, hem yaşayış biçimleri hem de diğer yerleşimler ile mesafeleri dikkate alındığında olası ilişkilerinin kurgulanması anlamında bilgi potansiyeli sunarlar.

Eskişehir'in Osmanlı vergi kayıtlarına göre tarım ve hayvancılık üzerine yoğunlaşan ekonomisi daha önce Kuram ve Yöntem bölümü içerisinde (2.3.) ele alındığı için burada detaylandırılmayacaktır. Tarım ve hayvancılık dışında geçim ekonomileri içerisinde değerlendirilebilecek olan madenler, kil ve taş ocakları ile tuz üzerinde ayrıca durulması gerekir. Havza içerisinde halihazırda işlenen ya da işletilmiş olan, İTÇ için önemli olduğu

bilinen bakır, kalay gibi madenlerin varlığı bilinmemektedir. Günümüzde çelik sanayisinde önemli bir yeri olan kromun İTÇ'de kullanımı hakkında bilgi bulunmasa da (Tekin, 2015), sektör 2 içerisinde Margı Höyük (67), Aktaş Höyük (68), Saracık Höyük (69), Osmaniye Höyük (70) ve Midaion-Karahöyük (73) yakınlarında krom yatakları bulunmaktadır (Anonim, 1939: 81). Hem değerli oluşu hem de havzaya yakın konumda olması nedeniyle Sivrihisar ilçesi Kaymaz Mahallesi'nde yer alan altın madeninden bahsetmek yerinde olacaktır. Altın madeni, sektör 1'deki Kurtlartepesi Höyük (95) ve Salavat Höyük'e (108) yakın konumdadır. Bu höyüklerde gelecek yıllarda yapılacak çalışmalar için bu bilginin önemli olduğu düşünülmektedir.

Kil yatakları içerisinde değerlendirilmesi gereken havza dışında bulunan ve geleneksel olarak çömlek üretiminin sürdürüldüğü Mihalıççık ilçesi Sorkun Mahallesi örnek gösterilebilir. Sorkun Mahallesi ile sektör 1 içerisinde kalan Gökçeayva Höyük'ün (89) bulunduğu Beylikova ilçesi Gökçeayva Mahallesi'nde 1972-1977 yılları arasında ilkel çömlekçilik üzerine araştırma yapan Güner, kil yatakları ve işçilik dışında bu iki yerleşimin sosyal ve ekonomik yapısı hakkında da bilgi vermiştir. Birbirine 32 km uzaklıkta olan bu iki yerleşimden Gökçeayva'nın, Sorkunlu yerleşimciler tarafından büyükbaş hayvanlar için kışlak olarak kullanılmak üzere kurulduğu, sonrasında da bu yerleşimin kalıcı bir yerleşime dönüştüğü sözlü kaynaklara dayandırılarak aktarılmıştır (Güner, 1988: 40).[39] Sorkun'da devam eden çömlekçilik günümüzde Gökçeayva'da devam etmemektedir. Bu durum Gökçeayva yerleşiminin gelenekleri sürdüremediğinin göstergesidir. Belki de, Sorkun Mahallesi'ne göre tarım için daha elverişli bir alanda kurulmuş Gökçeayva yerleşiminde, yoğun emek gerektiren tarım işçiliği, çömlekçilikte uzmanlaşmanın önüne geçmiş ve zaman içerisinde de çömlekçilik ekonomik hayattan çıkmıştır. Sorkun-Gökçeayva yerleşimlerinin kullanımına ilişkin bu etnoarkeolojik bilgi, yerleşim dokularının anlaşılması bakımından da önem arz eder.

Eskişehir'in endüstriyel kent tarihi içerisinde merkezde yer alan kiremit fabrikalarının da önemi yadsınamaz. Bu fabrikaların hammadde kaynakları ise çok uzakta değildir. 4. Sektör içerisinde yer alan Keskin Höyük (14), Emirceoğlu Höyük (16) ve

[39] İkinci bölüm içerisinde (2.3.) ele alınan Yakarı'ın kıtlık tehlikesi → uzak tarla pratiği → sonucunda oluşan ikincil yerleşim üzerine kurduğu yaklaşımın (Yakar, 2007: 157), pastoralist toplumlarca da uygulandığının göstergesidir. Belki de pastoralist toplumların tarımcı toplumlara dönüşmesinin güzel bir örneği de olabilir.

Kumbağ Höyük'ün (17) güneyi ile Aşağısöğütönü Höyük (23), Çoraklık Höyük (24) ve Yukarısöğütönü Höyük'ün (25) kuzeyi, kiremit fabrikaları tarafından hammadde kaynağı olarak kullanılan alanlardır. Günümüzde hala bu bölgede, açılan bazı eski kil ocakları görülebilmektedir. Sektör 3'ün kuzeyinde kalan Arıkaya Mahallesi ise kil yataklarının bulunduğu diğer bir alandır.

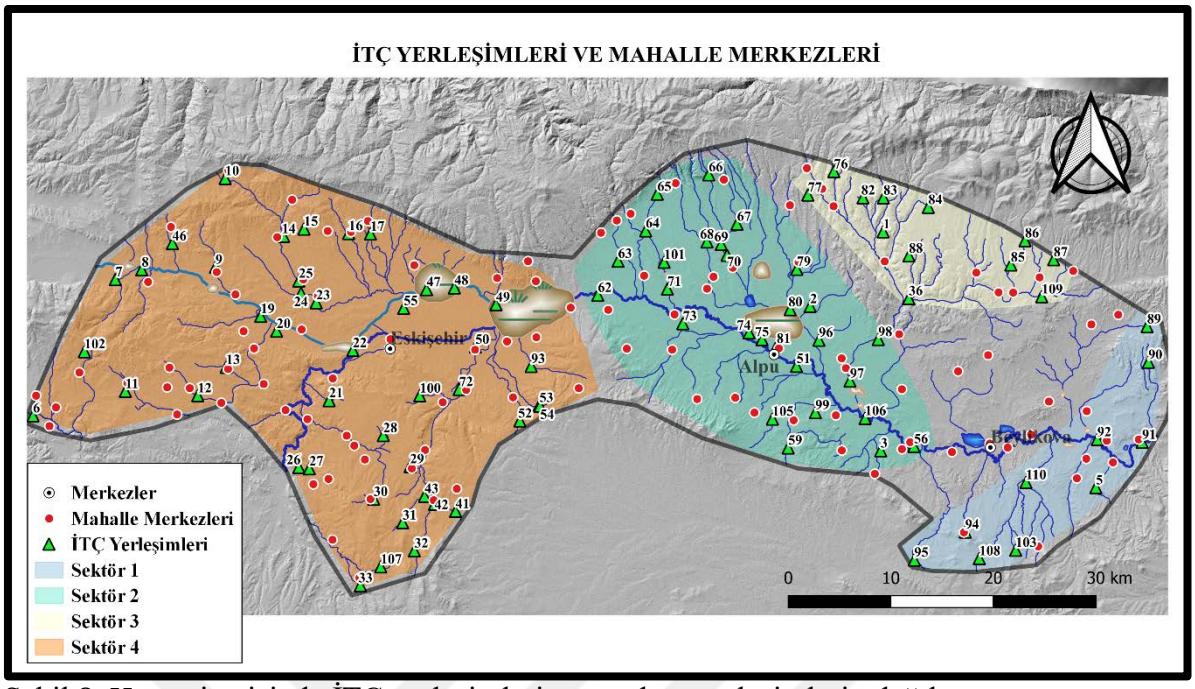
Taş ocakları ile bağlantılı olarak bu bölümün "3.1. Jeolojik Yapı" başlığı altında havzanın genel jeolojisi ele alınmıştır. Söz konusu başlık altında mermer, metafilisler ve bazalt oluşumların bulunduğu alanlar gösterilmiştir (Şekil 4). Burada özellikle yüzey araştırması sırasında dikkati çeken taş ocakları üzerinde durulacaktır. İtburnu Höyük (21) civarındaki, yüzeyden bile kolayca fark edilen gözenekli yapıdaki bazaltlar, birçok yerleşimde parça olarak tespit edilen öğütme taşları ile benzerlik gösterir. Bu bağlamda İtburnu Höyük, çevresindeki yerleşimler ile öğütme taşının takası konusunda iletişim kurmuş olabilir. Merkezi bir yerleşime bağlı üretici yerleşim olarak işlev görmüş olma ihtimali ise beşinci bölümde yerleşim dokuları içerisinde değerlendirilecektir. Kalkolitik Dönem yerleşimi Orman Fidanlığı ve havzanın dışındaki Kanlıtaş Höyük'ten bilinen mermer bileziklerin varlığından yola çıkarak (Ay Efe, 2001: 153; Baysal vd., 2015; 245), 4. sektör içerisindeki Karapazar Höyük (32) ve Süpüren Höyük (30) yakınlarında günümüzde işletilen mermer ocakları bulunduğunu belirtmek gerekir. Sektör 2'deki Bağderesi Höyük (66) ise kalker bir tepe üzerine kurulmuş ve olasılıkla daha geç dönemlerde Höyük'ün yakınındaki bir alan kireç ocağı olarak kullanılmıştır. Diğer bir ekonomik değer olan lületaşı, işlenmesi kolay bir üründür. Bölgedeki İTÇ kazılarında bu malzemeden yapılan herhangi bir ürün tespit edilmemiştir. Lületaşı ocaklarının yoğun olduğu alan sektör 2 içerisinde Margı Höyük (67), Aktaş Höyük (68) ve Saracık Höyük'ün (69) kuzey kısmıdır.

Tuzun, özellikle son dönem araştırmalarında prehistorik dönemlerden beri ticari bir unsur olarak kullanılması üzerinde durulmaktadır (Erdoğu ve Fazlıoğlu, 2006: 186-203; Matthews, 2007: 30). Orta Porsuk Havzası içerisinde bilinen bir tuz kaynağı yoktur. Yukarı Sakarya Havzası'ndaki Seyitgazi ilçesi Kırka Mahallesi'nde bulunan borun aslında bir tuz minerali olduğu bilinmektedir. Sanayide birçok alanda kullanılan bor, gıda sektöründe de koruyucu olarak kullanılmaktadır. Ayrıca insan sağlığı üzerinde önemli etkileri olduğu kabul edilmektedir (Aydın vd., 2018: 119-120). Küllüoba Höyük mezarlık kazılarında tespit edilen insan ve hayvan kemikleri üzerinde yapılacak kimyasal analizler ile bu mineralin

kullanımına ışık tutulabileceği öngörülmektedir. Bunun dışında CBS çalışmaları sırasında incelenen 1953 ve 1957 tarihli 1/25.000 ölçekli paftalarda tuz isminin kullanıldığı bazı mevkii isimleri tespit edilmiştir. Sektör 1'de Kurtlartepesi Höyük (95) ve Salavat Höyük'e (108) yakın konumda Tuzlak Sırtı ve Tuzlak Tepe; Beylikova merkezi civarında Tuzlakaya, Tuzlutaş Tepesi ve Tuzla Tepesi; sektör 4'de İtburnu Höyük'ün (21) güneyinde Sivrituzla Tepesi olarak adlandırılan alanlarda, ilerleyen yıllarda konunun uzmanları ile detaylı incelemelerin yapılması planlanmaktadır.[40]

Havzanın tarım, hayvancılık ve olası diğer ekonomik verileri dışında yerleşim tarihi kaynaklarının değerlendirilmesi de, yerleşim analizlerinin yorumlanmasına katkı sağlayacaktır. Bunun için İTÇ yerleşimcileri ile günümüz mahallerinin yakınlıkları üzerinden bir yaklaşım geliştirilmiştir. Böylelikle İTÇ yerleşimcilerinin çevresel kaynaklar bakımından yer seçimindeki tercihleri ile kentin yerleşim tarihi verileri birlikte değerlendirilebilecek ve arkeolojik yorum daha doğru biçimde desteklenecektir. Günümüz mahalle merkezleri ile İTÇ yerleşimlerinin yakınlıkları karşılaştırıldığında, on bir İTÇ yerleşiminin günümüz mahalle merkezi içinde; on altı İTÇ yerleşiminin günümüz mahalle merkezine 1 km'den az mesafede; yirmi İTÇ yerleşiminin günümüz mahalle merkezine 1-2 km arası mesafede; kırk yedi İTÇ yerleşiminin ise günümüz mahalle merkezine 2 km'den uzak mesafede olduğu tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle İTÇ yerleşimcilerinin %50'sinin günümüz yerleşimcileri ile benzer kaynak tercihlerine sahip olduğunu söylemek gerekir. İTÇ yerleşimlerinin geri kalanı konumlandıkları alan olarak değerlendirildiğinde ise %80'inin tepeüstü, vadi sırtı ve yamaçlardaki yerleşimler olduğu görülmektedir (Şekil 8). Böyle bir karşılaştırma sonrasında, yerleşim tarihi verileri farklı bir bakış açısı sunacaktır.

[40] Çankırı Üniversitesi Gıda Mühendisliği Bölümü öğretim üyelerinden Doç. Dr. Hüdai Ercoşkun ile yapılan görüşmede, Eskişehir bölgesinde bilinen bir tuz yatağının olmadığı ancak tektonik hareketlilik, sıcak su kaynakları ve mineralli oluşumların varlığı nedeniyle, bu bölgede tuzun olması gerektiği kendisi tarafından ifade edilmiştir.

Şekil 8. Havza içerisinde İTÇ yerleşimleri ve modern yerleşimlerin dağılımı

Bölgenin yerleşim tarihi üzerine yapılan çalışmalarda, hidrolojik yapı bölümünde ele alınan bataklık alanların etkisi üzerinde durulmuş olunması dikkat çekicidir. Eskişehir'de kırsal yerleşimlerin tarihsel gelişiminde, dere ve çayların varlığı belirleyici bir unsurdur. Sarısu ve Porsuk çaylarının etrafı bataklık olduğu için yakın çevresinde fazla köy bulunmamaktadır. Bunun nedenlerinden biri Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerinde kırsaldaki halkın çoğunun göçebe yaşamasıdır. Anadolu'da nüfus sayımlarında konargöçer unsurlar belirtilmemiş olsa da kısmen güçlü oldukları bölgeler arasında Eskişehir ve Ankara arasındaki bölge yer almaktadır (Faroqhi, 2006: 112).

Hayvancılığa dayalı ekonomilerini, yerleşik hayata geçtikten sonra da tarım ile birlikte sürdürmüşler ve yerleşim için yine ovadan yüksek alanları tercih etmişlerdir. Ovadan yüksek yerlerin tercih edilmesinin diğer nedeni ise "*Alpu ve Beylikova içinden geçen Porsuk Çayı'nın sık sık taşkınlara neden olması, akarsu kenarındaki bataklık sahalarda sıtma hastalığının görülmesi ve binlerce insanın ölümüne neden olmasından dolayı buralar yerleşim bakımından pek tercih edilmemiş*" olmasıdır (Saraçoğlu, 2005: 198-199). Ayrıca bataklık ve taşkınlardan korunmanın yanında, ovanın tarımsal potansiyelinden çok uzak kalmadan geniş bir ekonomik kullanım sağlamak için yüksek fakat ovaya da yakın yerler tercih edilmiştir (Ertin, 1994: 95). Günümüzde Sarısu ve Porsuk kenarındaki zengin tarımsal alanlarda kurulu olan köylerin, 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sonrasında gelen göçmenler

tarafından kurulduğu bilinmektedir (Doğru, 1992: 90-91). Bunların dışındaki yerleşimler dağlık alanda ve vadilerin yüksek yamaçlarında kurulmuştur (Şekil 8).

Eskişehir'in yerleşim tarihi ile ilgili yapılan çalışmalarda eski köy yerleşimleri, Kanuni Sultan Süleyman devri öncesine 18. ve 15. yüzyıl arasına tarihlendirilmektedir. Bu yerleşimler daha çok Sündiken Dağları'nın yamaçları ile Porsuk Çayı'nın güneyindeki neojen platolarda kurulmuştur. Alpu ve Eskişehir ovasına inmeyen bu köyler, Porsuk Çayı'nın eski alüvyon terasları üzerinde konumlanmaktadır. Yerleşimciler daha çok vadi içlerini ve dağların güney yamaçlarını tercih etmiştir. Paul Lucas'ın 1700'lü yıllardaki seyahat notlarına dayanarak Tunçdilek, bu çevrelerin tercih edilmesini eşkıyalık ve çetelerin varlığına bağlanmaktadır. Bataklılar, tarımın yetersizliği, kıtlık ve bunlara bağlı yağmaya dayalı eşkıyalık nedeniyle korunaklı yerler olarak tercih edilmiştir. Ayrıca ova düzeyinde az da olsa tespit edilen eski köylerin Porsuk Çayı'nın oluşturduğu bataklıklar içindeki adacıklar üzerine kurulmuş olduğunu, bataklıkların da bir nevi savunma amacıyla kullanılmış olduğunu vurgular (Tunçdilek, 1953b: 195-197).[41] Günümüzde sadece Alpu'nun hemen kuzeyinde Doğanca Höyük etrafında bataklık bir alan bulunduğuna daha önce yukarıda değinilmiştir (Şekil 5). Doğanca Höyük'ün doğal bir yükselti üzerine kurulup kurulmadığı bilinmemektedir.[42] Ancak günümüzde Porsuk Çayı'na yakın konumda bulunan höyüklerin en azından bazı dönemlerde etrafının bataklıklarla kaplı olabileceği bu bölümün iklim ve toprak alt başlığında (3.4.) ele alındığı üzere öngörülebilir.

Yine Tunçdilek, Porsuk Havzası'na yakın konumdaki Yukarı Sakarya Havzası'nda yer alan Çifteler ilçesi Alikyan köyünün[43] çevresel özelliklerini 1850-1859 yıllarına tarihlenen A. de Mortmann'ın tasvirlerinden aktararak anlatmıştır. Köyün etrafı bataklıkla çevrili olduğu için köye ulaşım sadece iki set üzerinden yapılabilmektedir. Porsuk Havzası'nda kalan Karahöyük-Midaion (73) köyünün de bir tarafı nehir ile çevrili olan adacık[44] üzerine kurulduğunu, K. Humman ve O. Puchstain'in 1890 tarihli raporlarından

[41]Bataklıkların savunma amacıyla kullanılması konusunda Roma döneminden bilinen "Kamarina'yı kurcalamaya gelmez" atasözü ilginç bir anektodu teşkil eder. Sicilya'da Kamarina yakınlarındaki bataklık, hastalıklara yol açması nedeniyle kurutulmuş, böylece kent saldırılara açık hale gelip, ele geçirilmiş ve yıkılmıştır (Graves, 2016:40; bu bilgiyi paylaşan meslektaşım Kaan Kırçın'a teşekkür ederim).

[42] Etrafının bataklık olması nedeniyle höyüğe ulaşılamamıştır.

[43] Antik Orkistos Kenti'nin bulunduğu köydür.

[44] Günümüzde de Eskişehir merkezinde ve çevre ilçelerde birçok mevki isminde "adalar" ve "adahisar" gibi tanımların kullanılması, Porsuk Çayı'nın yatak değiştirme sırasında oluşturduğu adacıklar ile ilişkili olmalıdır.

aktaran Tunçdilek, bu iki köyün de eşkıyalık, yağma ve baskın gibi güvenlik tehlikesi nedeniyle bataklıklarla çevrili adalar üzerinde kurulduğunu belirtir.[45] Asayişin sağlandığı dönemlerde ise sağlıksız çevre koşulları nedeniyle köyler terk edilmiş ya da yer değiştirmiş olmalıdır (Tunçdilek, 1953b: 196).

Tunçdilek 1950'li yıllarda yaptığı saha araştırması sırasında, Kanuni Sultan Süleyman dönemindeki 1522 yılı nüfus sayımında isimleri belirtilen 167 köyün, büyük bir kısmının tespitinin yapılamadığını belirtir. Ayrıca tespiti yapılan köylerin isim değiştirdiğini, bazılarının aynı isimle Eskişehir merkezinin dışında yeniden kurulduğunu, terk edilmiş eski köyün üzerine yeni gelen muhacirler tarafından yerleşilen ve eski ismi kullanılmaya devam edilen köyler olduğu tespit edilmiştir. Çok sayıdaki köysüz mezarlık ve terk edilmiş köylerin varlığı ise geniş arazi içerisinde sık sık yer değiştirmelerin yaşanmış olduğunun göstergesi olarak değerlendirilmiştir (Tunçdilek, 1953b: 197). Daha önce hidroloji kısmında (3.3.) ele alındığı üzere, Eskişehir'de Pomak göçmenlerin yerleştirildiği Osmaniye köyünün bataklık ve sazlık sahada kurulması salgın hastalıkların başlamasına neden olmuştur. Salgın hastalıklardan korumak amacıyla köyün yeri değiştirilmiştir (İpek, 1999: 187). Yabancı araştırmacıların notları arasında bataklıklara bağlı sıtma ve çeşitli ateşli hastalıklar hakkında bilgilere de rastlanılmakta, bataklık yakınlarındaki köylerde yaşan insanların ömrünün 50 yılın üstüne çıkmadığı belirtilmektedir (Tunçdilek, 1953b: 196-197). Sağlıksız koşullar köylerin taşınmasındaki en önemli neden olmalıdır. Burada eklenmesi gereken diğer bir nedenin de seller olabileceğinin belirtilmesi gerekir. Sözlü tarih çalışmalarında bölgede seller nedeniyle taşınan köylerin olduğu da tespit edilmiştir. Bu köylerden biri olan Karatepe, 1950 yılındaki sel sonrasında taşınmıştır.[46]

Bataklık ve seller nedeniyle yerleşimlerin terk edilmesinin ikinci bölüm içerisinde (2.3.) ele alındığı üzere, Yakar'ın Ege Bölgesi'nden örnek verdiği bataklık-yaylacılık ilişkisine benzer olabileceği de düşünülebilir. Hatırlatmak gerekirse, Ege nehir sistemindeki taşkın ovalarındaki bataklıların neden olduğu sıtmadan korunmak için toplulukların yaz sıcaklarında yaylalara göçtüğü, tarımın ise batakların uzağında ve yüksekte yapıldığı

[45] A. de Mortmann, K. Humman ve O. Puchstain Eskişehir bölgesine Lületaşı ile ilgili araştırmalar yapmak için gönderimişlerdir.

[46] Bu konuda sözlü tarih çalışması yapılan lületaşı sanatçısı Hasan Ersoy'a vermiş olduğu bilgiler için teşekkür ederim. Eskişehir tarihinde sellerin ayrı bir yeri olduğu konusunda daha önce 3.4. bölümünde bilgi verilmiştir.

belirtilmiştir (Yakar, 2007: 277-278). Uzak tarla pratiklerinin ise ikincil yerleşimleri ortaya çıkaracağı yine yukarıda anlatıldığı üzere bir diğer varsayımdır (Yakar, 2007: 157). Eskişehir'de terk edilmiş eski köy yerleşimlerinin sayıca fazla oluşu, aslında kriz dönemlerinde yakın bir yere taşınma ve sonrasında eski yerlerine geri dönme şeklinde başka bir pratiğin geliştirilmiş olması ihtimalini de düşündürmektedir. Bu konuda Eskişehir'de bir örneğe rastlanmamıştır. Ancak Tunçdilek, Eskişehir'deki Porsuk Çayı ve ovalardaki jeomorfolojik yapılanmanın benzer örneğinin, içinden Yeşilırmak'ın geçtiği Amasya'da da görüldüğünü söyler (Tunçdilek, 1985: 69). Gerçekten de benzer şekilde sel ve bataklıkların Amasya tarihi için de önemli bir yeri vardır. Eskişehir sellerinin ve yerleşimlerin kısa süreli terk edilişleri üzerine, edebiyatımıza yansıyan bir örneğe rastlanmasa da, Amasya'dan gelen anıların dikkate değer olduğu bir gerçektir.

Yaşar Kemal'in "Bu Diyar Baştan Başa 1: Nuhun Gemisi" adlı eserindeki "Amasya Sular Altında" bölümünde yer alan bazı noktalar dikkat çekicidir (Kemal, 2006: 151-154):

"*…buranın insanları, suya alışmış, hiç yadırgadıkları yok…*

bir göl kadar durgunlar….

Sebebini sordum:

-bir iki yıl değil ki her yıl bu böyle… 1939 yılından beri doğru dürüst bir mahsul almadık. Her yıl bir tufan…

…su altındaki köylerden biri, Kayabaşı köyü… dört bir yanını su çevirmiş, küçük bir ada gibi selin ortasında kalmış… Kayabaşı köyü yüksekçe bir yerde yine de köyün içinden sel akıyor… alçakta bulunan 23 ev, tamamen bir iki metre su içinde…çoğu çökmüş geriye kalanlar da çökmek üzere… köydeki insanların bazıları çadıra, ***bazıları yakın köylere taşınmışlar…***

…Hüseyin Pehlivan, ötedeki köyü gösterdi:

- Şu köyü görüyor musun? dedi… Ben on iki baş nüfusu gecenin karanlığında, sırtımda buradan oraya götürdüm… Oraya Karaköy derler… Su gelip bendi yardığında baktım başka kurtuluş çaresi yok, yüklendim çocukları ver elini Karaköy. Göğsüme kadar su içinde, bir saatlik yolu gittim… sonrada malları gittim getirdim, sonra eşyalarımı almaya gittim… baktım ki ev ortadan silinmiş… koydunsa bul…

- Bu kadar suda, bunca yıl hiç kaybınız yok şükür?

- … onun sebebi var… biz on yıldan bu yana her yıl böyleyiz… suya alıştık… ***suyun ilmini aldık da, o sebepten kaybımız yok…***

… her yıl çamur, bataklık, anlattıklarına göre bu köyde sıtmalıdan geçilmezmiş… her yıl hal böyle işte. ***Viran olduk da inat edip köyümüzü bırakmadık…*** *öldük de gene çıkmadık… bundan sonra durmayacağız… ne olursa olsun terk edip gideceğiz…"*

Zülfü Livaneli "Rüzgarlar Hep Gençtir" adlı eserinde, çocukluğunun bir kısmının geçtiği Amasya'daki sel olayına yer vermiştir (Livaneli, 2019: 44): *"… her yıl kabarırdı Yeşilırmak… Amasya'yı sel basardı…* ***Sular kabarmaya başladığı zaman toplanır, tepe mahallelerde oturan bir tanıdığın evine taşınırdık****… günler sonra geri döndüğümüzde sular çekilmiş olurdu... Geriye koyu, kaygan, yağlı bir bataklık çamuru kalırdı… sonra çamur yavaş yavaş kurur ve kesek dedikleri çatlak bir hal alırdı…*".

Anadolu'nun sellere ilişkin hafızasına ışık tutan anıların dışında, Orta Amerika ve Mısır gibi sellerin yaygın olduğu bölgelerdeki bazı çalışmalar da, kısa süreli yer değişikliği ve ikincil yerleşimlerin olabileceği üzerine kanıtlar sunmaktadır. Turnbaugh Kuzey-Orta Pennsylvania'da yapılan çalışmalarda, yerleşimlerin akarsulara göre konumunun rastgele olmadığını, insan davranışlarının tıpkı yerleşim dokularına olduğu gibi sel hareketlerine de uyum göstermiş olabileceğini söyler. Araştırma bölgesinde uzun dönemli yerleşimlerin sele meyilli alanlardan uzak yerlere kurulduğu, mevsimsel kamp alanları ve aktivite alanlarının ise yıl boyunca su seviyesinin yüksek olduğu taşkın havzalarında kurulduğu gözlenmiştir (Turnbaugh, 1978: 604).

Mısır'da ise temmuz ayının başından itibaren yükselmeye başlayan Nil Nehri'nin, ekim ayının sonuna kadar doğal yatağı dışında seyrettiği bilinmektedir. Nil Nehri'ne yakın yerleşimlerin taşkın başlayınca daha yükseklere göç ettikleri ve sular çekilince eski yerlerine geri döndükleri bir hareket döngüsü vardır (Calder, 1963: 89).

Mezopotamya'da tarımın gelişmesinin arkasındaki politik işleyişte, su kanallarının rolü oldukça önemlidir. Kanallar suyun kontrol altına alındığının göstergesidir. Sınırlı teknik imkânlara sahip topluluklar için Dicle Nehri, kış ve ilkbahar aylarında fırtınayla birlikte yıkıcı etkiye sahip taşkınlara neden olurken, daha düşük debisi olan Fırat Nehri yönetilebilir bir su sistemine sahiptir. Dicle etrafına kurulan yerleşimleri değerlendiren Adams,

taşkınlardan korunmak için ya uzak mesafeye kurulduğu ya da sellere maruz kalmayı bir süre göze alıp sonrasında terk edildiğini belirtmiştir (Adams, 1981: 6).

Coğrafi sınırların su havzalarınca belirlendiği bölgesel arkeoloji çalışmalarında, sellerin yerleşim dokuları üzerindeki olası etkilerinin sorgulanması önemlidir. Ancak Turnbaugh'ın deyimiyle (Turnbaugh, 1978: 604): "… *sellere bağlı kültürel süreçleri tanımlamak çok zordur…".*

Orta Porsuk Havzası içerisinde İTÇ ve sonrasındaki dönemlerde yerleşimlerin vadi etekleri, sırtları ve tepelerinde yoğunlaşmasında, pastoralizmin tarım kadar ağırlıklı olması yanında, iklim ve çevresel koşulların bağlayıcılığı da etkili olmalıdır. Aslında toplulukların havzaya uyumlu pratikler geliştirerek, çevresel sömürü süreçlerini şekillendirdiklerini görmek mümkündür. Dördüncü bölümde Demircihöyük yerleşimi, seller de dahil olmak üzere çevreye uyum pratiklerinin mimariye yansıması bağlamında, arkeobotanik ve arkeozooloji sonuçlarıyla birlikte sorgulanmaya çalışılacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
İLK TUNÇ ÇAĞI'NDA ORTA PORSUK HAVZASI VE YAKIN ÇEVRESİ

4.1. Referans Kazılar Işığında Çevresel Koşulların Mimariye Yansımaları

Anadolu'da İTÇ toplumları çevresel ortamları daha verimli değerlendirebilen, çevresel adaptasyonu sağlamış ve önceki dönemlere göre daha kalabalık grupların bir arada yaşayabildiği bir yapıya sahiptir. Eskişehir ölçeğinde incelendiğinde, en azından Demircihöyük'ün Geç Kalkolitik/İTÇ 1'e tarihlenen D yapı katından M.Ö. 3 binyılın ortalarına kadar, Küllüoba Höyük'ün Geç Kalkolitik Çağ'dan M.Ö. 3. binyılın sonuna kadar kesintisiz yerleşim görmüş olmaları, çevresel adaptasyonun göstergesi olarak karşımıza çıkar. Çevresel adaptasyonun, çevre ve insan ilişkisi içerisinde karşılıklı bir iletişim, etkileşim, geliştirme ve dönüştürmeyi ifade etmesi gerektiğinin altı çizilmelidir. İki yerleşim yerinde de ortaya çıkarılan mimari yapı hem dönemin hem de bölgenin özelliklerini yansıtması açısından önemlidir. Barınma, beslenme, depolama, işlik, ağıl gibi gündelik pratiklerin gerçekleştiği mekânsal birimlerde gözlenen çevresel süreçlerin izleri, aslında hem bireyin hem de kolektif çabanın ürünüdür.

Orta Porsuk Havzası'nda kazıları yapılmış ve stratigrafik bilgi veren tek referans yerleşim Demircihöyük'tür. Demircihöyük kazıları Kuzeybatı Anadolu'da yapılan ilk sistemli araştırmalardır. İlk deneme kazıları 1937'de Alman Arkeoloji Enstitüsü adına Kurt Bittel tarafından yapılmıştır (Bittel ve Otto, 1939: 1). İkinci Dönem kazıları Manfred Korfmann tarafından 1975-1978 yılları arasında 4 sezon olarak yapılmıştır. Höyükte yapılan jeoarkeolojik çalışmalar sonucunda kültür katmanlarının kalınlığının 12,5 m'den fazla olduğu tespit edilmiştir (Plass ve Abo-Rady, 1987: 41). Ova seviyesinden itibaren 4-5 m yüksekliği ölçülen höyüğün ova seviyesinin altında ise yaklaşık 7,5 m'lik kültür dolgusu bulunmaktadır.[47] Eskişehir Ovası'nda taban su seviyesinin yüksek olması nedeniyle Demircihöyük alt tabakaları olan özellikle A-E tabakalarına isabet eden açmalarda ancak suyun boşaltılması ile çalışılabilmiştir (Korfmann, 1983: 15, 26, 43). Bu nedenle D tabakasının altındaki İTÇ öncesi tabakalar ana toprağa kadar kazılamamıştır. Yapılan delgi

[47] Korfmann ana toprağın ova seviyesinin 7-8 m., 1975-1978 yıllarındaki taban su seviyesinin ise 4-6 m. altında olduğunu belirtmiştir (Korfmann, 1983: 245).

sondajlar sonucunda, A-C arası tabakaların oluşturduğu kültür dolgusunun, yaklaşık 4,5 m. olduğu tespit edilmiştir (Seeher, 1987: 79).

Tabakalar alfabetik olarak en alttaki yani en eski yerleşimden yukarı doğru sıralanmıştır. A-C tabakalarında tespit edilen seramik malzeme içinde Neolitik/Kalkolitik Dönem'e tarihlenen seramik materyal tespit edilmiştir (Seeher, 1987: 16). Ancak bu materyal İTÇ seramikleri ile karışmış olarak ele geçmiştir. Bu malzeme içinde özellikle in situ olarak tespit edilen Geç Kalkolitik Çağ malzemesi de bulunmaktadır (Seeher, 1987: 79). Tabakaların taban su seviyesi altında kalması ve kazılamamış olması nedeniyle erken dönem stratigrafisi hakkında bilgilerimiz yeterli değildir. Ancak İTÇ malzemesi içinde ele geçen Neolitik-Kalkolitik materyal, en azından Demircihöyük'te bu dönemlerin varlığına işaret etmektedir.

M.Ö. 3000/2900-2700 yıllarına tarihlenen İTÇ 1 yerleşimi, D, E (E1 ve E2 alt evreleri), F (F1, F2 ve F3 alt evreleri) ve G tabakalarıyla temsil edilmektedir. ^{14}C sonuçlarına göre, E1 tabakası M.Ö. 2850 tarihini vermektedir. ^{14}C verisi bulunmayan D tabakasının da bu tarihe eklenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Dendrokronoloji sonuçlarına göre ise G tabakasından gelen bir örnek için M.Ö. 2730 tarihi terminus ante quem olarak değerlendirilmiştir (Korfman ve Kromer, 1993: 139, 140).[48] Bu dönem tabakaları 3-3,5 m.'lik bir kültür dolgusuna sahiptir. İTÇ 2 yerleşimi ise H, İ, K (K1 ve K2), L, M, N ve -P/Q tabakalarıyla temsil edilmektedir[49]. Demircihöyük'ün ^{14}C sonuçları H tabakasında MÖ 2857-2593 tarihlerini, L tabakasında MÖ 2884-2634 tarihlerini, M tabakasında MÖ 2874-2588 tarihlerini vermektedir (Manning, 1995: 188,189)[50]. Bu dönem tabakaları ova seviyesi üstünde 4,5-5 m.'lik bir kültür dolgusuna sahiptir.

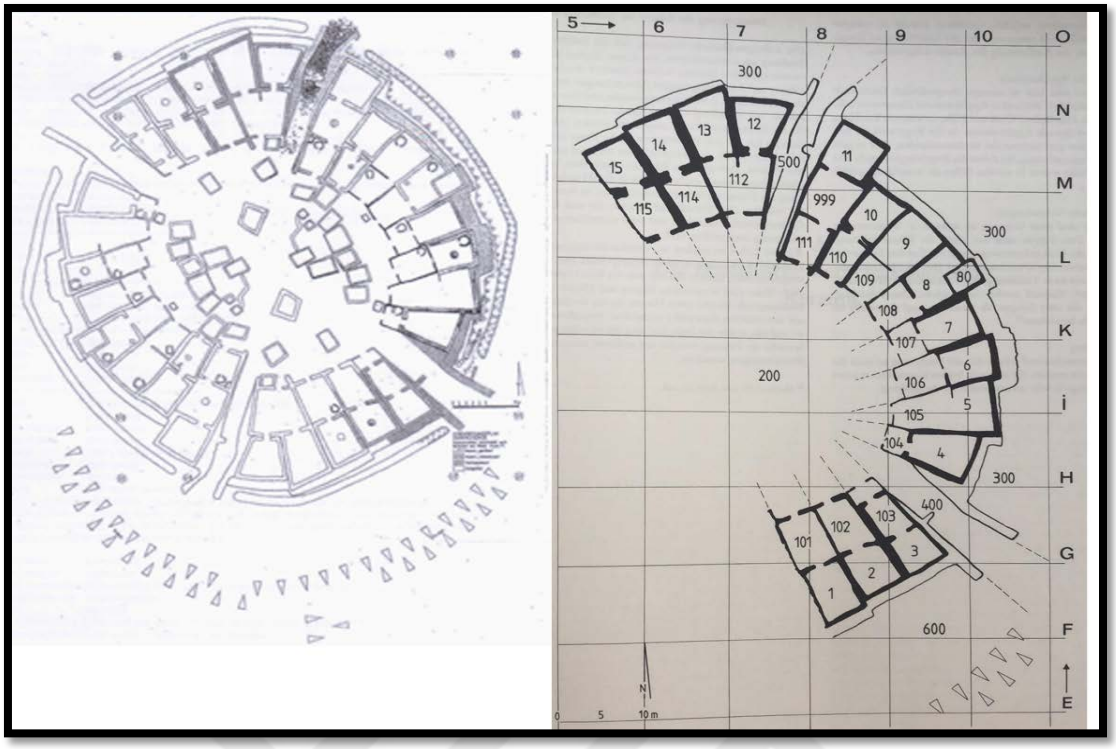
[48] Demircihöyük ^{14}C verilerinin sorunlu olabileceği ayrı bir tartışma konusudur (Yakar, 1985-1, 112). E tabakasından elde edilen örneklerin M.Ö. 2500'lere kadar genişlemiş olduğu bilinmektedir (Manning, 1995: 188). Ama yine de İTÇ 1 katlarına ait 22 örnekten alınan sonuçlar M.Ö. 3010-2630 aralığında bir seri oluşturmuştur (Üncü, 2010: 96).

[49] Demircihöyük kronolojisine ilişkin öneriler seramik ve küçük buluntular ile Eskişehir yakınlarındaki Aharköy malzemesinin birlikte değerlendirilmesi sonucunda Efe tarafından ele alınmıştır. Bu bağlamda Demircihöyük tabakaları 3 evrede gruplandırılmıştır. Evre I.: D-F2 tabakaları, Evre IIa: F3-G tabakaları ve Evre IIb: H-K2 tabakaları İTÇ 1'e; Evre III: L-P tabakaları İTÇ 2'ye tarihlendirilmiştir (Efe, 1988: 112, 117). Sonraki yıllarda Küllüoba kazıları ile beraber Demircihöyük tabakalarına ilişkin kronoloji yeniden ele alınmış, D-G tabakaları İTÇ 1'e, H-P tabakaları İTÇ 2'ye tarihlendirilmiştir (Efe ve Türkteki, 2011: 190). Güncel bir öneri de ise yine Küllüoba kazıları ile ilişkili olarak E-F İTÇ 1'e, G-Q tabakaları İTÇ'2'ye tarihlendirilmiştir (Fidan vd., 2015:83). Bu tez çalışmasında Efe ve Türkteki'nin 2011 yayımlarındaki kronoloji esas alınmıştır.

[50] Yakar, Korfmann tarafından kendisine Demircihöyük ^{14}C verilerinin tartışmalı olabileceğinin belirtildiğini söyler (Yakar, 1985-1, 112).

İTÇ 1'e tarihlenen D tabakasından itibaren tespit edilen mimari plan üst tabakalarda da değişmeden devam etmiştir (Seeher, 1987: 170; Efe, 1988: 126). D yapı katından itibaren yerleşimin etrafı bir çevre duvarı ile çevrelenmiştir. 70 m. çapındaki höyüğün yarısı kazılmış ve mimari düzenin tümleme çalışması sonucunda yuvarlak bir yerleşim planı oluşturulmuştur (Korfmann, 1983: 189, 190, Abb. 343). Bu yapı katında başlayan merkezi bir avlu etrafına dizilmiş konutlardan oluşan, yuvarlak bir çevre duvarı ile çevrili yerleşim planında, evlerin bitişik düzende inşa edilmiş olması her tadilat ve yenileme işleminin tüm yerleşime uygulanmasına, bu durum da planın büyük oranda değişmeden tekrar etmesine neden olmuştur (Seeher, 1987: 170; Efe, 1988: 126).

Korfmann, Demircihöyük planının, Kalkolitik Çağ ve Tunç Çağı'na tarihlenen Mersin Yumuktepe XVI, Pulur-Sakyol X. tabaka, Troia I, IIa, Maşat Höyük, Ahlatlıbel, Alişar, Samos Heraion ve Thermi gibi yerleşimlerde açığa çıkarılan yerleşim planlarına benzer olduğunu belirtir (Korfmann, 1983: 222-224). Anadolu Yerleşim Planı/Modeli/Şeması olarak tanımlanan bu planın üç önemli unsuru: ortada geniş bir ortak avlu, avlu etrafında konumlanan konutlar ve bu konutlarla bütünlük oluşturan yuvarlak plandır (Korfmann, 1979: 46; 1983: 222, 245; Seeher, 1999: 50). Yerleşimin yuvarlak planı nedeniyle merkezdeki avludan sur duvarına doğru ışınsal olarak yerleştirilen bir ya da iki odalı evlerin avluya açılan giriş duvarları, sura bitişik arka duvarlarına göre daha dardır. Evlerin bu şekilleri trapez olarak tanımlanmıştır (Korfmann, 1983: 210; Şekil 9).

Şekil 9. Demircihöyük Yerleşim Planı ve konutlar (Korfmann, 1983: 190, Abb.343; Driesch ve Boessneck, 1987: 57, Abb.2'den düzenlenmiştir).

İvanova, Korfmann'ın "Anadolu Yerleşim Planı" tanımlamasının belirli bir bölge ve döneme ait olmadığını ve mimari çalışmalarda sınırlı etkiye sahip olduğunu söyler. Ayrıca plandaki radyal düzenlemenin de sorunlu olabileceğini belirtir (İvanova, 2013: 18). Gerçi Korfmann tarafından yukarıda söz edildiği gibi bu planın başka yerlerden ve Tunç Çağı öncesinden bilindiği belirtilmiştir. İvanova, Anadolu Yerleşim Planı yerine, Anadolu'daki tarih öncesi mimariyi biçimsel karşılaştırmaların ötesinde değerlendirerek "Yerel Mimari" ifadesini kullanmıştır. Alıntıladığı Paul Oliver'a göre ise, "*Yerel mimari, çevresel bağlamlar ve mevcut kaynaklarla ilgili olarak, geleneksel teknolojileri kullanarak topluluklar tarafından inşa edilir. Yerel mimarinin tüm biçimleri, onları üreten kültürlerin değerlerini, ekonomilerini ve yaşam biçimlerini barındıracak şekilde özel ihtiyaçları karşılamak için inşa edilir*" (İvanova, 2013: 18).

Fidan tarafından da sadece merkezi avlu ve bu avluya açılan evlerin bulunduğu yerleşim planı, Korfmann'ın alışılagelen tanımına bir eklemeyle "İç Batı Anadolu Yerleşim Planı" olarak yeniden tanımlamış ve neredeyse tüm İç Batı Anadolu yerleşimlerinde mevcut olduğunu belirttiği bu planın diğer bölgeler için öncül olabileceği ileri sürülmüştür (Fidan,

2013: 117-118). Korfmann'ın tanımladığı Anadolu Yerleşim Planı'nın temelde yuvarlak planlı olduğu bilinmekle beraber, planın Anadolu ve Ege Adaları'ndaki daha erken dönem örnekleri de ayrıntılı şekilde belirtilmiştir (Korfmann, 1979: 46; 1983: 222, 245; Seeher, 1999: 50). Prehistorik toplumların oluşturduğu yerleşim düzenlemelerine ve bunların tanımına ilişkin alt bölge sınırlandırması, tek tip plan anlayışı ile toplumları ilişkilendirme çabası yanında, öncecilik ve sonracılık çıkmazını da ortaya çıkarmaktadır. Arkeolojik temelde toplumları anlamak için tüm bileşenlerin öncelikle kendi içinde sorgulanması, cevapların kendi ortamında aranması gerekmektedir.

Demircihöyük E1 katında tüm yerleşimin yangın geçirmesinden sonra, F1 katından itibaren yerleşimin etrafına taş ve kerpiçten yaklaşık 80 m. çapında bir sur daha inşa edilmiş ve D tabakasında tespit edilen eski sur, iç kısımda büyük bir olasılıkla korunmuştur. Hafif şevli olan duvarın tespit edilen yüksekliği 3 m.'dir. Evlerin arka duvarlarının yüksekliğinin de hesaba katılması ile yüksekliğin 6-7 m. olabileceği düşünülmüştür (Korfmann, 1983: 189; Seeher, 1987: 170; 1999: 50). Sur duvarının dış kısımlarında testere biçimli çıkıntılar ve dörtgen burçlar yer almaktadır. Bazı evlerin yan duvarları bu dörtgen burçlara bağlanmıştır.

Yerleşimin kuzey ve güneydoğusunda, yerleşime girişi sağlayan iki kapı açıklığı tespit edilmiştir. Planın tümlenmesi sonucunda hem benzer yerleşim örnekleri hem de arazinin topografik durumu göz önünde bulundurularak mevcut iki girişin karşısına denk gelecek şekilde iki girişin daha olabileceği düşünülmüştür. Tespit edilen taşla döşeli ve yerleşimin içine kadar uzanan bu kapı geçitlerinin kapatılabildiği de belirtilmiştir (Korfmann, 1983: 189-192, Abb. 343; Şekil 9). Surun düşman tehdidine karşı savunma amaçlı inşa edilmesi, genel kabul gören bir unsurdur. Naumann, örgütlenmiş savaş toplulukları öncesinde, toplumların sadece çevrelerindeki komşularına karşı savunma ihtiyacı duyduklarında, evleri birbirine bitiştirip savunma çizgisi yapmakla yetindiklerini vurgular (Naumann, 1998: 328). Bir sur birden fazla kapıya sahip ise bunun askeri savunma stratejileri içinde düşmanı şaşırtmak, kuşatma hareketini tedirgin edip bozmak ya da kaçış gibi anlamlarının bulunduğu bilinmektedir (Yakar, 1985-1: 41; Akarca, 1998: 167).

Tahkimat duvarı olarak değerlendirilen surun hemen güneybatı kısmında, yine savunma amaçlı bir hendek bulunduğu belirtilmiştir (Seeher, 1999: 50). Manyetometre ile tespit edilmiş olan hendekte, 4,5 m. uzunluğundaki sondaj borularıyla yapılan jeoarkeolojik

burgu sondajlar sonucunda, sedimanların bozulmuş olduğu tespit edilmiştir. Bu alanda kerpiç duvar izlerine rastlanmamış ve numuneler odun kömürü, kemik parçaları, tahıl gibi biojenik kalıntılar yanında kırıntılı seramik ve cüruf içermektedir. Karot incelemeleri sonucunda hendeğin "erozyona bağlı doğal bir oluşum mu yoksa insan eliyle yapılan yapay bir unsur mu?" sorusuna yanıt bulunamamıştır (Plass ve Abo-Rady, 1987:41, 42)[51]. Korfmann hendeğin sur ile birlikte savunma amaçlı planlandığını ve belki de sur ile hendek arasındaki bölümün, hayvanlar için ayrılan bir yer olarak kullanılmış olabileceğini öne sürmüştür (Korfmann, 1983: 47). Ova yerleşimlerinde hendeklerin önemli bir savunma unsuru olduğu bilinmektedir (Akarca, 1998: 175). Ancak Demircihöyük yerleşiminde hendeğin tüm yerleşimi çevirip çevirmediği belirtilmemiştir. Vadi sırtı, yamaç, tepe gibi herhangi bir topografik desteğin bulunmadığı ova düzeyindeki yerleşimlerde, düşmana karşı savunma için böyle bir hendeğin yerleşimi çevrelemesi gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca küçük bir yerleşimde dört kapının varlığı, düşman savunmasına karşı zayıflık yaratabilecek bir unsurdur.

Bleda Düring hendeğin savunma ya da evcil hayvanların yerleşim içinde tutulması için ayrılan alanı sınırlandırmak dışında, drenaj amaçlı da yapılmış olabileceğini belirtmiştir. Ona göre, 80 m. çapındaki bu küçük yerleşimin dış duvarının dört kapıya sahip oluşu, yerleşime erişimi kolay hale getirmektedir. Böyle bir muhafazanın yerleşimin hemen güneyindeki derenin sellerine karşı koruma olarak işlev görmüş olabileceğini de göz ardı etmemek gerekir (Düring, 2011: 76).

[51] Levant Bölgesi'ndeki çalışmalar özellikle OTÇ öncesi dönemler için hendeklerin tahkimat sistemlerinde sürekli kullanılmadığını hatta İTÇ'de kullanılmasının topografik koşulların dezavantajlarının üstesinden gelmek için yerel bir gelişimin parçası olduğu üzerine yoğunlaşır (Burke, 2004: 149). Burke doktora çalışmasında hendeklerin savunma amaçlı kazılmış olduğunu savunsa da, bu amaç dışındaki olası kullanımları üzerinde de durmuştur. Birincisi yerleşim içinde yapı malzemesi olarak kullanılan çamur/kil/kerpiç için açılmış olmaları, ikincisi suyun drene edilerek yerleşim yerindeki toprağın erozyonunun önelenmesi ve üçüncüsü su tedariği için havuz/rezervuar olarak kullanılmış olmalarıdır (Burke, 2004: 150). İvanova'ya göre de bir hendeğin ilk işlevi tahkimatın parçası olarak savunmadır. Ayrıca yağmur suyunu surun tabanından uzaklaştırarak erozyona karşı koruma sağlar (İvanova, 2008: 112). Balkanlar, Trakya ve Güney Marmara Neolitik Dönem yerleşimleri etrafının da hendekler ile çevrili olduğu bilinmektedir (Nikolova, 2016: 108-114). Balkan örneklerinde hendeklerin savunma amacıyla yapıldığı belirtilirken (İvanova, 2008: 278-280); Özdoğan Aşağı Pınar Höyüğü'nde hendeğin ritüel amaçlı kullanım gördüğünü (Özdoğan, 2013: 185), Roodenberg, Ilıpınar Höyük'te yerleşimin sınırlarını belirleyen hendeğin, yerleşimdeki sığırları içerde tutmak ve fazla suyun dışarı atılarak köyün toprağını kuru tutulmak amacıyla kullanıldığını belirtir (Roodenberg, 1999: 129).

Demircihöyük, batısından güneyine doğru akan ve yaklaşık 3 km güneydeki Sarısu Çayı'nı besleyen Zemzemiye Deresi[52] ve onu besleyen küçük derelerin bulunduğu bir sulak ortamda yer almaktadır (Bittel ve Otto, 1939: 4; Bachmann ve Weiner, 1987: 32). Kazılar sırasında höyüğün erken katmanlarında taban su seviyesinin yüksek olmasının nedeni de olasılıkla bu sulak ortama bağlıdır. Bununla birlikte yerleşim yeri içerisinde özellikle çatılardan avluya doğru akan yağmur sularının drenajı, başka bir sorun olarak ele alınmıştır. Özellikle İTÇ 2'ye tarihlendirilen İ-K-L ve N tabakalarının güney ve güneybatı kısımlarındaki açmalarda zeminin özellikle yıllın belirli dönemlerinde çok çamurlu olduğu ve bu kısımlarda herhangi bir güçlendirme yapılmadığı tespit edilmiştir (Korfmann, 1983: 216). Sulak ortam ve yerleşim içinde tespiti yapılan çamurlu alan, kontrol edilmesi gereken ya da kontrol edilemeyen bir sel sorununu akla getirmektedir. Küçük bir yerleşimdeki olası dört kapının, sellere bağlı kriz ortamlarında insanların, hayvanların ve sel sularının tahliyesi için planlanmış olma olasılığının da Düring'in yaklaşımını destekleyebileceği düşünülmektedir.

Porsuk Çayı'nı besleyen Sarısu Çayı da aslında kendi alt havzasını oluşturan sürekli ve geçici özellikteki birçok dere ve çay tarafından beslenmektedir. Dermircihöyük konumu itibariyle su potansiyeli bakımından zengin bir ortama sahip bu havza içindedir. Demircihöyük'ün su temelli peyzajı Korfmann tarafından da yorumlanmıştır. Ona göre, höyüğün kazıldığı yıllarda güneydoğusunda bulunan su kaynağı, taban suyu seviyesinin yüksek oluşu ve birkaç yüz metre güneydeki bataklık alan, 5000 yıl önce de yerleşimin hemen yanında bir derenin varlığına işaret etmektedir (Korfmann, 1983: 216).

Anadolu Yarımadası'nda prehistorik toplumlarca özellikle sulak çevreler besin kaynağınca zengin olması nedeniyle tercih edilmiştir. Suyun sağladığı imkânlar insan için en temel ihtiyaçları karşılar. Su her zaman ihtiyaçtır. Ancak, "tehdit unsuru da olabilir mi?" sorusu, özellikle Eskişehir kentinin tarihsel geçmişinde iz bırakan bir olgu olarak arkeolojik perspektifi etkilemektedir. Doğanın kontrol altında tutulması ne denli zor olsa da uygun yaşam koşullarının sağlanması için gereklilik oluşturmaktadır. İTÇ'de Demircihöyük için sulak ortam ve bu sulak ortama uyum sağlanmış olunması bir kurgu mudur? Bu yaklaşımı ve arkeolojik yorumları daha anlamlı hale getirecek veriler bulunabilir mi? Bu spekülatif

[52] Günümüzde Zemzemiye deresi olarak bilinen su kaynağı, 1957 tarihli 1/25.000'lik paftalarda Sırçalı deresi, kazılar sırasında ise Demirci Çayı olarak isimlendirilmiştir (Bachmann ve Weiner, 1987: 32).

durum aslında İTÇ yerleşimcilerinin yer seçimi, çevresel ortamın mimariye yansıması, faunal ve botanik verilerin besin ekonomisindeki yeri, ayrıca paleoiklim çalışmalarının birlikte değerlendirilmesi ile epistemolojik bir sonuca ulaşabilir.

Yerleşimin İTÇ katmanlarında tespit edilen Neolitik ve Kalkolitik malzemenin yoğunluğu, erken yerleşimin konumu hakkında bazı soruları akla getirmektedir. D-G tabakalarında tespit edilen bu erken dönem malzemesi Demircihöyük'ün İTÇ yerleşimcileri tarafından kolaylıkla erişilebilen eski bir yerleşimin katmanlarından gelmektedir. Bu erken evrelerin Demircihöyük İTÇ yerleşiminin altında mı yoksa yakın çevresinde mi olduğu netlik kazanmamıştır. Seeher tarafından Demircihöyük İTÇ yerleşiminin Neolitik ve Kalkolitik tabakaları üstüne kurulduğu önerilmektedir. Bu öneriye dayanak olarak, D tabakası altında kilitli kalmış birkaç metrelik yerleşim katmanının varlığını ve ova seviyesinde hali hazırda bulunan bir tepenin sur ve evlerin inşa edilmesinde zemin olarak kullanılmış olabileceğini ileri sürer (Seeher, 1987: 13, 82). Seeher, Korfmann tarafından ağıl olarak yorumlanan hendek ile sur arasındaki alanın, eski yerleşimin plato benzeri yükseltisi olabileceğini vurgular. Ona göre bu alan, İTÇ yerleşimcileri tarafından da dış avlu olarak kullanılmış olabilir. İTÇ yerleşimcileri mevcutta var olan yükseltinin tahkimat avantajını da kullanmıştır (Seeher, 1987: 13).

İTÇ yerleşimcileri tarafından eski tepenin toprak malzemesinin bir kısmı tesviye edilmiş, bir kısmı yeni ev yapımında bir kısmı ise dolgu malzemesi olarak kullanılmıştır. Yerleşimde 6 nolu odanın doğu kesiminde E ve F tabakaları arasında 1 m. kalınlığında bir dolgu bulunmuştur. Bu dolgunun F tabakasında yeniden düzenlenen surun desteklenmesi için yapılmış olabileceği belirtilmiştir. Özellikle bu kısımda daha büyük kap parçaları ile erken dönem seramikleri tespit edilmiştir (Seeher, 1987: 14).

F tabakasında, grid L9 ortasından grid K10'un kuzeyine doğru gittiği anlaşılan zemini düzensiz taşlar ve çakıl ile döşeli hendek benzeri bir oluşum tespit edilmiştir (Korfmann, 1983: 59). Korfmann burada, ayrıca erozyonu işaret eden bulguların gözlendiğini, grid L9'un orta ve güney doğusunda belki de F tabakasındaki yeni sur için açılan temelde karşılaşılan taban suyu için hem şevli duvar hem de kil dolgu gibi bazı tedbirler alınmış olabileceğini belirtir (Korfmann, 1983: 59). Zaten surun hemen dışında grid GH10'da sur duvarına dik olarak yerleştirilmiş üç sıra taşın toprağın drenaj edilerek temelin

desteklenmesi için yapıldığını belirtilmiştir (Korfmann, 1983: 52). Ayrıca F tabakasındaki sur bu evredeki evlerin temelleri ile aynı seviyede başlamaz. Daha da alttaki D tabakasına kadar inen sur temellerine, E tabakasındaki mevcut kil duvar ile destek yapılmıştır. E tabakasındaki bu 1 m.'lik toprak dolgunun üstüne taş dolgu ve şevli bir duvar inşa edilmiştir (Seeher, 1988: 15). Ayrıca surun dirsek kısmının desteklenmesi için aradaki seviye farkı, teraslama ve dolgu ile kapatılmıştır (Korfmann, 1983: 36, 61). L9 gridinin kuzey profilinden izlenen sur duvarının kuzeye doğru daha derine giden taş sırası, kuzeydeki kapı açıklığına kadar eğimli bir biçimde devam eder (Korfmann, 1983: 61). Grid K9-10'da taş temellere ait profil çiziminde de F tabakasına ait sur takip edilebilmektedir (Korfmann, 1983: Profile K9/10). Korfmann tarafından hendek benzeri bir oluşum olarak değerlendirilen yapı da olasılıkla şevli sur duvarı ile birlikte tasarlanmış olmalıdır. Seeher tarafından da bu hendek benzeri yapı üzerinde durulmuş, surun dışında yer alan bu hendeğin tabanının çakıl/taş döşeli olduğu belirtilmiştir (Seeher, 1987: 11).

Taban suyu seviyesi yüksek alanlarda özellikle bahar aylarında sellenme riski yüksektir. Böyle alanlarda yapılan drenaj amaçlı hendekler, çağımız modern tarım alanlarında sulama ve drenaj kanalları olarak karşımıza çıkar. Anadolu kırsalında, bahçe ve tarla işlerinde yüzyıllardır kullanılan hendekler, kuru drenaj hendekleri olarak bilinmektedir. Ekip biçilecek ya da yaşam alanı olarak kullanılacak arazinin yüzeyinden daha alt seviyede açılan bir hendek ile suyun yüzeyde birikmesi engellenir. Toprağa açılan hendeğin su tarafından zamanla aşınmasını daha aza indirmek için en ekonomik yöntem, doğal çevrede bulunan taşların hendek zeminine döşenmesidir. Bu şekilde hem toprağın aşınması önlenmiş hem de geçirimli bir ara malzeme ile suyun yer altına sızması sağlanmış olur. Demircihöyük'teki surun hemen bitiminde tabanı taş ile döşeli hendek benzeri oluşumun da, su varlığının yerleşim dışında tutulması için drenaj amaçlı yapılmış olabileceği Korfmann tarafından vurgulanmıştır (Korfmann, 1983: 52; Seeher, 1983: 11). Grid K9 ve 10'un kuzeyinde 7,7 m. seviyesindeki evre zemininden 5,42 m.'ye kadar eğimli olan 3,5 m. genişliğindeki 0,8-1 m. derinliğindeki hendeğin, sığ derinliği nedeniyle düşman tehlikesine karşı savunma amaçlı değil, yapı temellerinin aşınarak kaybolmasını engellemek için yağmur ve taban suyunun toplanması için yapılmış olabileceği belirtilmiştir (Korfmann, 1983: 36).

Demircihöyük tabaka planları incelendiğinde yukarıda söz edilen grid L9- K9-10'da tespit edilen hendeğin grid GH10'daki çalışmalarda tespit edilen benzer yapı ile aynı aksta birbirini takip ettiği görülmektedir (Korfmann, 1983: Phase F1). Zaten grid GH10'da surun hemen dışında, yerleşimin güneybatısındaki hendek, manyetometre ölçümleri sonucu tespiti yapılan yerleşimin hemen güneyinde bulunan hendeğin (Plass ve Abo-Rady, 1987:41, 42), üst seviyesine denk gelmektedir. Olasılıkla Neolitik/Kalkolitik Dönem'de yapılmış olan bu hendek zamanla ovanın sedimanı ile dolmuş, erozyon/sellenme tehdidi ile karşı karşıya kalan İTÇ yerleşimcileri yine aynı alanda başka bir hendek yapmıştır. Bu durum tehlikenin geliş yönü açısından şaşırtıcı değildir. Sırçalı Deresi kendini besleyen küçük dereler ile belli ki yerleşimin batısından güneyine doğru sessizce akmamaktadır. Ova seviyesindeki bu sediman birikimi Korfmann'a göre: "*Yerleşmenin batı kısmı binlerce yıl boyunca, öncelikle bugün de akmakta olan bir çay tarafından aşındırılmıştır. Aynı şekilde höyüğün yaklaşık beş yüz yıl süresince yerleşim kalıntılarının birikmesiyle oluşmuş olan yüksekliği de (ova seviyesinden beş metre) oldukça farklılaşmıştır. Ana toprak bugünkü (1975-1978) ova seviyesinden yaklaşık 7-8m, bugünkü yeraltı su seviyesinin yaklaşık 4-6 m altındadır. Höyüğü çevreleyen ovanın bu denli yükselmesine yol açan bu aşınma olağanüstü büyük olmalıydı*" (Korfmann, 1983: 245).[53]

Bu bağlamda irdelenmesi gereken, "Demircihöyük yerleşimcileri E tabakasındaki yangından sonra F tabakasında yeniden inşa aşamasında yerleşim içinde su tehdidine karşı bir takım önlemler almış olabilirler mi?" sorusudur. Aslında D tabakasından itibaren evlerin temel ve oda içi zemin düzenlemelerinde bazı uygulamalara gidildiğine ilişkin ayrıntılar ele alınmıştır. D tabakasında grid N7'ye denk gelen yerleşimin kuzeyinde yer alan 112/12 nolu evin temel taşlarının çok büyük olduğu ve bunun tahkimatın dışında bir anlam taşıyabileceği belirtilmiştir (Korfmann, 1983: 28). E tabakasında yerleşimin güney kısmındaki grid G8'e denk gelen 102/2 nolu odanın güney zemininin daha alçak olduğu, bu kısımdaki odaların temel taşlarının bulunmadığı ve sadece eşiğin taşlarla yükseltildiğinin altı çizilmiştir

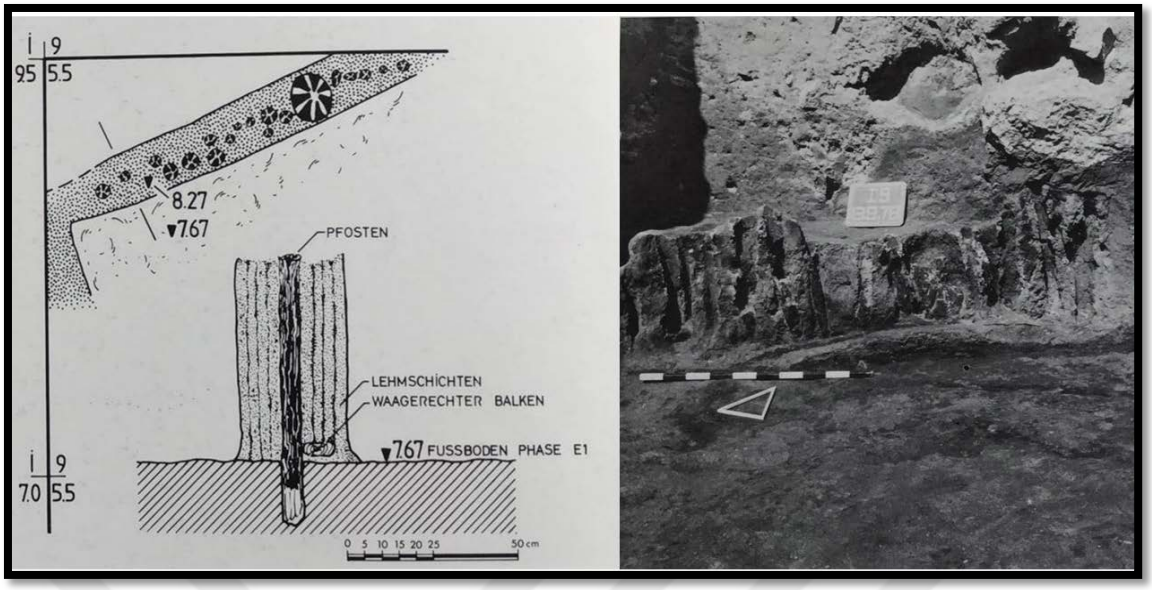
[53] Demircihöyük kazıları sırasında taban su seviyesindeki kısa süreli değişimler Korfmann tarafından gözlemlenmiş ve kayıt altına alınmıştır (Korfmann, 1983: 26). Erozyona bağlı olarak ovadaki yükselmenin ise İTÇ sonrasında olmuş olabileceği belirtilmiş, bunu destekleyebilecek arkeozooloji ve arkeobotanik verilerinin geniş kapsamlı sonuçlar verip vermeyeceği kesin görülmemiştir (Korfmann, 1983: 86, 174). Bu tezin iklim bölümünde değerlendirilen jeoarkeolojik sonuçlar, İTÇ'nin içinde bulunduğu döneme ait sedimanların varlığını göstermektedir (Bkz. 3.4.)

(Korfmann, 1983: 30). Yerleşimin geneli için oda zeminleri düzensizdir ve zeminlerde kireç uygulaması tespit edilmemiştir (Korfmann, 1983: 201).

Grid G8'in kuzeydoğusunda grid İ9'un bulunduğu alanda tespit edilen bir yapı ise mimari yapım tekniği açısından farklılık göstermektedir. Bu yapının geçici karakterli olabileceğinin altı çizilmiştir.[54] Taş temelleri olmayan sıkıştırılmış kil taban üzerine 1-30 cm çapında birbirine çok yakın biçimde ahşap dikmeler yerleştirilmiştir. Bu düzensiz dikmelerin hemen önüne zemin seviyesine ya da zeminin biraz üzerine 5-7 cm kalınlığında bir ahşap tabla yerleştirilmiş olduğu burada tespit edilen yanmış odun kömürü tabakasından anlaşılmıştır. Duvarlar bu dikmeler üzerine kademeli olarak sıvanmış kilden yapılmıştır (Şekil 10).[55] Duvarlarda her katmanın düzeltilip sıkıştırıldığı, 4 ya da 5 kil katmanı tespit edilmiştir. Yangın geçirdiği için ahşaplara ait negatif izleri net bir şekilde açığa çıkmıştır. Ele geçen ahşap parçalarının yangın öncesinde neme bağlı olarak çürümüş olduğu tespit edilmiş ve bu nedenle büyük oranda duvarların taşıyıcı özelliğini yitirdiği anlaşılmıştır. Bu evde de grid G8'de tespit edilen evde olduğu gibi aşağı odanın zemin seviyesinin daha düşük seviyede olduğu belirtilmiştir. Aşağı odaya taş, kil ve ahşap levhadan yapılmış bir basamak ile inilmektedir (Korfmann, 1983: 32).

[54] Olası kriz süreçlerinde (yangın, deprem, sel vb.) yerleşimin terk edilmemesi için üretilen basit bir çözüm olabileceği vurgulanmıştır (Korfmann, 1983: 32). Neolitik ve Kalkolitik dönem mimari geleneklerin hafızasıyla yapılan geçici karakterli yapıların, yarı yerleşik pastoralistlerin pratikleri içerisinde olabileceği de göz ardı edilmemelidir. Tezin 2.3. bölümündeki geçim ekonomileri kısmında yarı yerleşik pastoralistler hakkında bilgi verilmiştir.

[55] Anadolu'daki Neolitik-Kalkolitik Dönem yerleşimlerinden bilinen dal örgü (wattle and daub) tekniğinin Demircihöyük'tekine en benzer olanı, yine İTÇ'ye tarihlenen bir yerleşim olan Bursa Hacılartepe'de tespit edilmiştir. Hacılartepe'de tespiti yapılan kulübelerin tabanları ahşap döşelidir ve duvarların taşıyıcılığının direklerle güçlendirildiği, tabandaki bir sıra direk çukurundan anlaşılmaktadır (Roodenberg, 1993: 171). Erken dönemlerde hem Menteşe Höyük hem de Ilıpınar'dan bilinen bu tekniğin İTÇ'de Hacılartepe'de de görülmesi mimari geleneğin yansıması olmalıdır.

Şekil 10. Dal örgü tekniğinde yapılan geçici karakterdeki yapı (Korfmann, 1983: 32, Abb. 40-41'den düzenlenmiştir).

Yerleşimin güneyindeki evlere ait oda zeminlerinin güney kısımlarının daha alçak planlanması hemen güneyde yer alan surun dışındaki hendeğe doğru eğim verilmeye çalışılmasının göstergesi olabilir. Bu evlere ait eşiklerin taşlar ile yükseltilmeye çalışılması olası su tehdidinin siloların bulunduğu ortak avluya ulaşmasını engellemek için alınan önlemlerden olmalıdır. Çünkü tahıl gibi kuru kalması gereken ürünün nemden korunması gerekmektedir. Korfmann, bu duruma Mahmut Makal'ın "Bizim Köy" kitabından bir örnek vermiş, depoların kanallar kazılarak sudan korunmaya çalışılmış olduğuna vurgu yapmıştır (Korfmann, 1983: 212).

Yerleşimin kuzeyinde ise H tabakasında grid K8 ve K9'un doğu ve kuzeydoğusundaki evlerin ön ve arka oda tabanları arasında 80 cm'ye varan bir yükselti farkı tespit edilmiştir. Bu durumun da avluya verilen olası çatı eğimini destekleyen bir unsur olabileceği belirtilmiştir (Korfmann, 1983: 102).[56] İ tabakasında grid K7 ve L7'de trapez biçimindeki evlerin avluya açılan ön odalarında tespit edilen ante biçimli uzantılar ile ahşap direklerin çatının uzantısı olan saçaklara ait olması gerektiği düşünülmüştür. Çatıdan gelen yağmur suyu saçaklar yardımıyla avluya yönlendirilmiştir. Saçaklar evlerin önündeki depo birimleri için de koruyucu nitelikte olmalıdır. (Korfmann, 1983: 127). Demircihöyük çatı

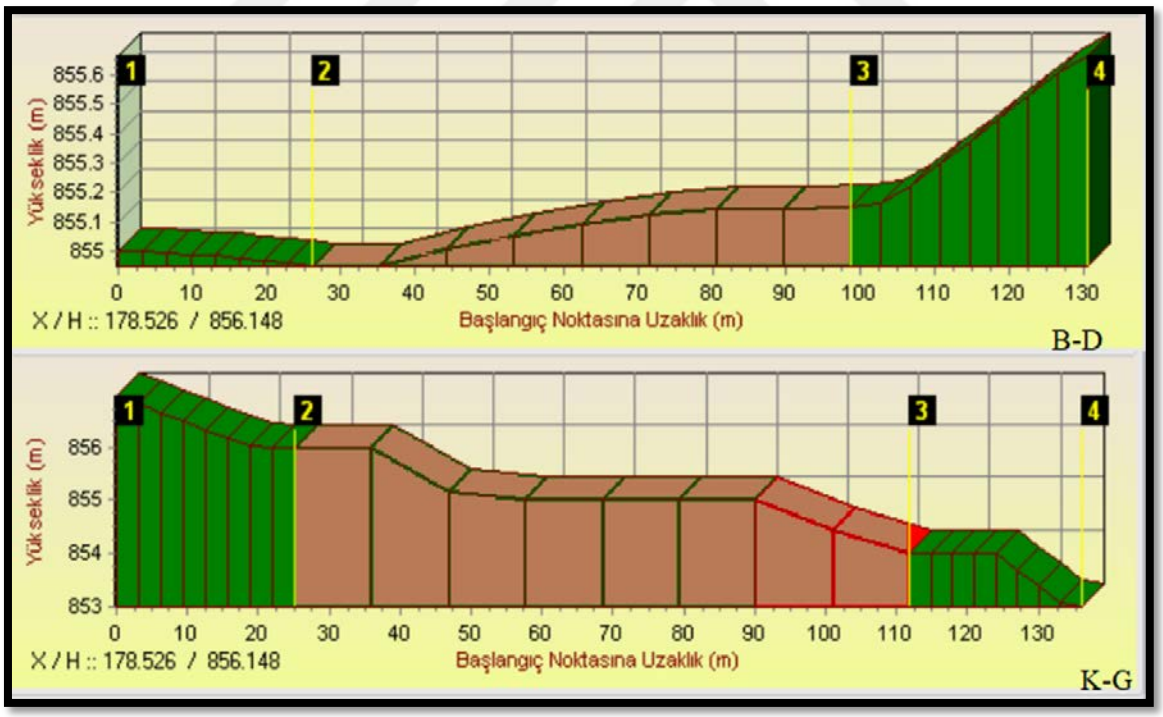
[56] Grid K8'deki 108, 109 ve 110 numaralı odalar ait oldukları evlerin avluya bakan ön odalarıdır (Driesch ve Boessneck, 1987: 57).

sistemi Anadolu'daki çatı düzenlemelerine ilişkin etnoarkeolojik ve arkeolojik verilere dayanılarak yorumlanmıştır. Oda zeminlerinde çatıyı destekleyen direk çukuruna rastlanmamış olması nedeniyle Demircihöyük evleri düz çatılı olarak değerlendirilmiştir (Korfmann, 1983: 201). Ayrıca Demircihöyük'e yakın konumdaki Zemzemiye köyünde kazı sırasında ve sonrasında devam edilen etnoarkeoloji çalışmalarında, bölgedeki düz çatılı evlerin varlığından söz edilmiştir (Dittemore, 2007: 110). Bunun yanı sıra Anadolu'daki çatı sistemlerine ilişkin yapılan bir çalışma atıflanarak karasal iklimde görülen düz çatılar yerine Eskişehir için beşik çatıların kullanıldığı bir harita sunulmuştur (Korfmann, 1983: 202, Abb.348). Demircihöyük'ün olası düz çatıları için eğimin kurgulanmasında arka odaların zeminlerindeki yükseklik ile bölge için genellenen bu beşik çatı bilgisi kullanılmış olmalıdır (Korfmann, 1983: 201, 202)[57]. Yerleşimin trapez planının da çatı eğimlerinin yerleşimin içine doğru olabileceği fikrini desteklemiş olması yüksektir.

Demircihöyük'te küçük bir alanın kazılması, çatı örtüsüne ilişkin varsayımların alternatifsiz olmasına neden olmaktadır. H tabakasında kuzeyde tespit edilen zemin yüksekliği ve bu durumun avluya doğru olan çatı eğimini desteklediği fikri aslında daha erken bir tabaka olan E tabakasında güneyde tespit edilen alçak seviyedeki ev içinde kurgulanabilir (Korfmann, 1983: 30, 32, 102). Bu sefer çatı eğimi yerleşim içine değil yerleşim dışına doğru olacaktır. E tabakasında yerleşimin doğusundaki surun dirsek kısmında tespiti yapılan hendeğin, drenaj ve yağmur suyunun biriktirilmesi amacıyla yapılmış olabileceği yorumu (Korfmann, 1983: 36), yine yerleşimin dışına doğru olabilecek bir çatı eğimini de düşündürtmektedir. Bununla birlikte depolar çoğunlukla aynı yerinde korunarak kullanılmış, evlerin bulunduğu kısım yükselirken depoların bulunduğu avlunun toprak ile dolmasından kaçınılmıştır (Korfmann, 1983: 220). Başka bir ifade ile avlu etrafına göre daha alçak seviyede korunmuştur. Evlerin ön cepheleri ile depolar arasındaki eğimin çatı eğimi nedeniyle bilinçli olarak planlanmış olabileceği (Korfmann, 1983: 212), yine avluya denk gelen grid K7'nin güneybatısının yılın belli zamanlarında çamurlu olduğu belirtilmiştir (Korfmann, 1983: 216). Bütün bu veriler aslında çatıdan gelen yağmur suyunun avluya birikebileceği yağışlı dönemler için başka bir sorunu gündeme getirecek, prehistorik toplumlarda değer unsuru olan avludaki depo birimleri nem/rutubet tehlikesi ile karşı karşıya kalacaktır.

[57] Beşik çatı düzenleri yağışın, ani sağanakların ve karlı gün sayısının fazla olduğu yerlerde tercih edilmektedir.

Bu sorun temelde Demircihöyük'ün bulunduğu eğimli topoğrafya ile ilgili olabilir. Höyük etrafı güneyden kuzeye doğru, batıdan doğuya doğru yükselen bir topografyada konumlanmaktadır (Şekil 11). Başka bir ifade ile yerleşim etrafına göre daha çukur bir alanda kalır. Trapez şeklinde uzanıp avluya açılan evler belki de böyle bir topoğrafyaya en uygun model olmalıdır. Demircihöyük sakinleri yerleşim yeri sınırlarını topoğrafyanın izin verdiği ölçüde belirleyebilmiştir. Ama bu tamamen çevresel koşulların denetiminde mi işleyen bir süreçtir? Böyle bir durumda çatıların yerleşim içine eğimli olduğu varsayımı ve trapez plan topoğrafyaya uyumu akla getirirken, güney kısımdaki evlerin arka odalarında görülen düşük seviyedeki zeminler ve olası drenaj hendeği, topoğrafya ile mücadele eden bir çabayı da ifade edebilir. Yerleşimin güney ve kuzeyindeki evlerin ön ve arka odalarındaki zemin eğimi farkının, yerleşimin farklı dönemlerine ait veriler olduğunun burada tekrar hatırlatılması gerekir. Bu durum İTÇ'deki istikrarsız iklim koşullarının yansıması olabilir. Yerleşimciler bu koşulları dikkate alarak dönemsel olarak yaşam alanlarında farklı pratikler geliştirmiş olabilirler.

Şekil 11. Demircihöyük D-B ve K-G eksenli topografik profili

Evlerin yıkılıp aynı plan üzerine inşa edildiği döngüde ayrı birim olan depolar uzun süre kullanılmıştır.[58] Yukarıda söz edildiği üzere çevrelerindeki alanın yükselmesi sonucunda depo alanlarının sağlıklı kullanım koşullarını aynı oranda sürdüremeyeceği açıktır. Demircihöyük'te depo birimlerde de bir takım düzenlemelere gidilmiştir.

Depo birimleri evlerin iç kısımlarında ve avluda konumlanmaktadır. Erken tabakalarda zemine açılan yuvarlak çukurlar olarak tespit edilen depolar, daha üst tabakalarda yine zemine açılan dikdörtgen şeklindeki kerpiç tuğla, sadece çamur ve ahşaptan yapılan birimlerden oluşur (Korfmann, 1983: 72, 73, 99, 162, 210, 211). Bazılarının ağız kısımları kullanıldıkları zemin ile aynı seviyedeyken, bazıları çamur ile yükseltilmiş yan duvarlara sahiptir (Korfmann, 1983: 125-127, 145, 146, 169, 179). Ayrıca pithoslar da depolama amacıyla kullanılmışlardır.[59] Yukarıda sözü edilen çevresel koşullar gözetilerek bazı önlemlerin alınmış olabileceği depolama alanları daha çok zemine açılan dikdörtgen ve yuvarlak planlı olanlarda tespit edilir. F2 tabakasında grid İK8'de dikdörtgen depo biriminin taş temelleri bulunmaktadır. Depo birimleri genellikle toprak zemin üzerine yapıldıkları için bu deponun özellikli olabileceği vurgulanmıştır (Korfmann, 1983: 211).

Dikdörtgen depo birimlerinin odalar içinde tespit edildiği önemli bir örnek grid L7'nin güneybatısında, K2 ve L tabakalarında ortaya çıkarılmıştır. Yerleşimin kuzey kapısının batısındaki üç odalı büyük evin 999 numaralı odasının batı duvarına bitişik olarak yapılan deponun duvarlarındaki onarım izleri, bu birimin uzun süre kullanılmış olduğuna işaret etmektedir. Hemen güneyde yer alan 111 numaralı odada da kerpiçten yapılmış dikdörtgen bir depo tespit edilmiştir. İki oda arasında basamaklı bir geçiş vardır. İki depo biriminin tabanı da kireç sıvalıdır (Korfmann, 1983: 144, 145, 158). Yerleşim yeri içerisinde üç odalı tek ev olan bu yapının[60] depo birimlerine sahip olması, ürünün toplanıp yeniden dağıtılması süreçlerinde bir otorite tarafından kontrol edilmiş olabileceğini düşündürmektedir. Bu olasılığın gerek yerleşim içerisinde gerekse mezarlık alanında tespit

[58] Grid K8'de H tabakasında tespit edilen kare planlı depo biriminin İ tabakasında da kullanım gördüğü tespit edilmiştir (Korfmann, 1983: 127). Ayrıca depo birimlerinin uzun süre kullanım görmüş olması, Demircihöyük için alışılagelmiş bir durumdur (Korfmann, 1983: 135).

[59] Pithosların tahıl, su depolamak, temizlik amaçlı kullanılanları dışında ikincil kullanımlarında çöplük olarak iş görmüş olabileceği de tespit edilmiştir (Korfmann, 1983: 29, 35, 37).

[60] Yerleşimin kuzey kapısının batısındaki evin kazısı tamamlanmadığı için bu evin üç odalı olup olmadığı kesin değildir.

edilen buluntularla birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir.[61] Ayrıca kazısı yapılan alan içerisinde yönetici bir zümreye ait olabilecek ve mimari plan içerisinde de bu özelliğe işaret edebilecek bir mekan bulunmamaktadır.

Grid K8'de M ve N tabakalarında tespit edilen depo yapısının tabanının, nemi önlemek için su ile temasının kesilip taş levhalar ile kaplandığı ve böylelikle zeminin yükseltildiği tespit edilmiştir (Korfmann, 1983: 169, 211). Grid İ8'de N tabakasında 107 numaralı odanın hemen önündeki depo birimi, alt tabakada mevcutta olan deponun moloz ve toprak ile doldurulması sonrasında çamur duvar yükseltilerek yapılmıştır. Bu kısımda ilginç olan depo biriminin doğusundaki odanın 80 cm yüksekliğindeki ve olasılıkla bir alt evreden devam taş temelidir (Korfmann, 1983: 175, 177, 178, Abb. 317-321). Söz konusu ev, yerleşimin güneydoğusunda ve drenaj amaçlı yapıldığı düşünülen hendeğe yakın konumlanır. Alınan tedbirin hendek ile bağlantılı olabileceği düşünülmektedir. Özellikle yerleşimin bu kısmında olasılıkla eğim farkının arttırdığı erozyon nedeniyle konutların temel seviyelerinin daha yüksek taş sıraları yapılarak korunması sağlanmış olmalıdır. Böylelikle evin hemen önündeki zaten temeli doldurulmuş eski depo alanı üzerine inşa edilen yeni depolama birimi için de ikinci bir koruma bandı oluşturulmuştur.

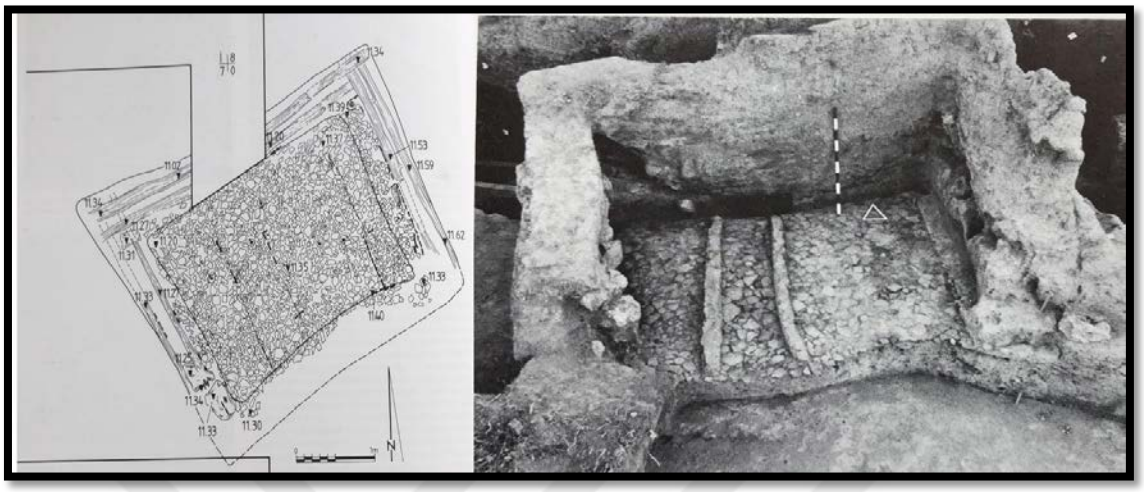
Grid İ7/8'de O-P tabakasında tespit edilen depolama biriminin ise özellikle sağlamlığı üzerinde durulmuştur. Bu depolama biriminde kaliteli ve ayrıntılı bir işçilik tespit edilmiştir. Öncelikle zeminin 1 m. altına bir temel açılmıştır. Olasılıkla bu işlem alttaki N tabakasında daha önce var olan bir çukurun yine önceden homojen toprakla doldurulmuş kısmı üzerine yapılmıştır.[62] Bu zemin üzerine büyük seramik parçaları aralarında boşluk bırakılmadan tabana döşenmiştir. Depo biriminin zemininde birbirine paralel biçiminde uzanan çıkıntılar bulunmaktadır (Şekil 12). Belki de bu uygulama zemin ile temasın engellenmesi, hava dolaşımı ile kuru bir ortamın sağlanması için yapılan ızgara sistemidir.[63] Ahşap hatıl ve kirişlerin kullanımı ile çamur duvarlar sabitlenmiştir. Çamur duvarların

[61] İlerleyen kısımda Sarıket Mezarlığı hakkında bilgi verilmiştir.

[62] Önceden doldurulmuş bir zeminin var olduğunun düşünülmesinin nedeni, "O" tabakasında depolama birimi için öncelikle açılmış olan 1 m. derinliğindeki temel çukurudur. Zaten bir çukur açılacaksa öncesinde aynı alana olasılıkla bir doldurma işlemi yapılmamıştır.

[63] Izgara sistemi, Güneydoğu Anadolu'da Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem'den bilinen, evlerin zeminlerinin yükseltilmesi için uygulanan bir sistemdir (Özdoğan, 1997:27).

zemine temas eden kısımlarının taş levhalar ile güçlendirildiği tespit edilmiştir (Korfmann, 1983: 179-180, Abb. 322-326).

Şekil 12. O-P tabakasında tespit edilen depo birimi (Korfmann, 1983: 179, Abb. 323; 180, Abb. 326'dan düzenlenmiştir).

Demircihöyük'te taban suyunun yüksek olması ve istikrarsız iklim modeli nedeniyle alınan bazı tedbirlerin çok net bir şekilde mimariye yansımış olduğu söylenebilir. Öncelikle F tabakasında surun yeniden inşa edilme süreçlerindeki düzenlemeler, M tabakasında yukarıda söz edildiği üzere gerek depo biriminde gerekse konut özelinde taban suyunun yüksek oluşu ve sele karşı alınmış olabilecek bazı detaylar dikkat çekicidir. M tabakasında konutların kapılarının önünde merdivenler ve eşik taşları kullanılmıştır. İç mekanlarda ise oda zeminlerinin yükseltildiği, yalıtım amaçlı döşemelerin kullanıldığı tespit edilmiştir (Korfmann, 1983: 168-170, 204).

Demircihöyük'te 9 ev içerisinde 18 oda, avluda ise 15 depo birimi kazılmıştır (Korfmann, 1983: 190; Seeher, 1987: 105; Efe, 1988: 1-4).[64] Seramik materyalin mekânsal olarak istatistiki değerlendirilmesinde, özellikle bazı odalarda E2 ve F1 tabakalarında seramik materyalin azlığı dikkat çeker. Güneybatı kapısına yakın olan 105/5 ve 106/6 nolu odalarda, E2 ve F1 tabakaları ile H ve daha üst tabakalarda çok az sayıda seramik tespit

[64] Demircihöyük'te kazılan odalara ait numaralar şu şekildedir: 101, 102, 102/2, 105, 105/5, 106, 106/6, 107, 107/7, 108, 108/8, 109, 109/9, 110, 110/10, 111, 111/11, 111/999 nolu odalar ve 200 nolu avlu.

edilmiştir (Seeher, 1987: 105; Efe, 1988: 134).[65] Bazı tabakalarda seramik malzemenin yokluğu ya da az oluşu olası kriz süreçlerini akla getirmektedir.[66] Ancak Demircihöyük'te yerleşim ve geleneklerin devamlılığının buluntular dışındaki kanıtı olarak, yaşanan felaketler sonrasında değerli eşyaların yıkıntılar arasından bilinçli olarak çıkartılması ve hiç insan iskeletinin bulunmaması gösterilmiştir (Korfmann, 1983: 245). Özellikle F tabakasındaki ve M tabakalarındaki mimari düzenlemeler ile E2 ve F1 tabakalarında seramik materyalin azlığı gibi göstergelerin, Demircihöyük çevre koşullarının tanımlanması ile desteklenebileceği öngörülmektedir.

Bu noktada bölgede yapılan jeoarkeoloji, paleoiklim, tarih ve etnoarkeoloji çalışmaları ile birlikte Demircihöyük kazılarından elde edilen arkeobotanik ve arkeozooloji sonuçlarından yararlanmanın, arkeolojik çıkarımları daha doğru yorumlanmasını sağlayacağı düşünülmektedir. Tezin paleoiklim ile ilgili kısmında Orta Porsuk Havzası'na yakın konumdaki veriler değerlendirilmiştir. Bu bilgiler neticesinde havzanın İTÇ'nin erken evrelerinde daha yağışlı ve nemli ortamlara sahip olabileceği çıkarımı yapılabilir. Zaten yukarıda geniş bir biçimde ele alınan Demircihöyük yerleşiminin erken evrelerine ait mimari düzenlemeler bu iklimsel sürecin yansıması olmalıdır. 500 yıllık yerleşim evresinde yerleşimcilerin özellikle sellere bağlı olarak yaşamış oldukları olası kriz süreçlerinin aslında Eskişehir'in 100 yıllık geçmişinde de önemli bir yere sahip olduğunu unutmamak gerekir. Günümüz koşullarında zengin tarım arazileri ile kaplı olan Eskişehir (Porsuk), Beylikova ve Alpu Ovaları aslında, 1970 yıllarından sonra bu tarımsal potansiyele kavuşmuştur. Porsuk barajı, Beylikova bentleri, Eskişehir, Alpu ve Beylikova kanal çalışmaları sonrasında taban su seviyesi yüksek olan ovalar tarıma uygun hale getirilmiştir. 1970'li yıllara kadar bataklıkların varlığı bilinmekle beraber günümüzde dahi Porsuk Çayı'na yakın tarlaların ilkbaharda kar erimeleri ve yağmurların etkisiyle su altında kaldığı görülür.

Demircihöyük kazıları sırasında gözlemlenen çevresel yapı Korfmann tarafından şu şekilde tasvir edilmiştir: "*Demircihöyük'ün güneydoğusundaki kaynak, zemin suyunun*

[65] H ve daha üst tabakalardaki seramik materyalin yoğunluğunu, yerleşimin kuzey kapısının batısında yer alan dört evde (108, 108/8, 109, 109/9, 110, 110/10, 111, 111/11, 111/999) tespit edilmiş örnekler oluşturmaktadır (Efe, 1988: 130-161).

[66] Buluntuların yatay dağılımına bakarken evlerin ön ve arka odaları ile avlunun aynı oranda kazılmadığı, üst yapı katlarında ise erozyon nedeniyle bazı yapı katlarının kazılmamış olduğu belirtilmiştir (Baykal Seheer, 1996: 344).

yüksekliği, birkaç yüz metre güneydeki hafif bataklık alan, tarihöncesi yerleşimin hemen yanında bir pınarın var olduğunu düşündürmektedir. Su kaynakları, Güneydoğu Avrupa ve Doğu'da insanların yerleştiği hemen her yerde ana rolü üstlenmiştir. Nehirlere yakın konumda yerleşim yerlerinin artmasının nedeni budur. Günümüzde yerleşimin batısındaki sürekli karakterli derenin 1977 yazında kısa süreliğine kuruduğu gözlenmiştir. Su kaynakları tarihöncesi insanlar için hem günlük çalışma mekanları ve hem de iletişim yerleridir. Burada hayvanlar her gün sulanır ve yerleşime içme suyu taşınır. Belli zamanlarda yün, tahıl, giysiler ve vücut yıkanır" (Korfmann, 1983: 216).

Demircihöyük'ü çevreleyen bu sulak ortamın faunal ve botanik izleri arkeozooloji ve arkeobotanik çalışmaları ile kanıtlanmaktadır. Yerleşim yerinde tespit edilen kuşlara ait kalıntılar oldukça çeşitli türlerin tüketildiğine işaret eder. İTÇ tabakalarında çoğunlukla ördek, kaz, leylek, balaban, su kılavuzu, turna, toy, bıldırcın ve güvecin olmak üzere 35 farklı türe ait 161 kuş buluntusu ele geçmiştir (Boessneck ve Driesch, 1987: 43-44). Ayrıca su kuşlarının yüksek oranı Sarısu Çayı etrafının su bakımından günümüze göre daha zengin olduğunu, ayrıca geniş sazlık alanların bulunduğunu göstermektedir (Driesch ve Boessneck, 1987: 66). [67] Kuş verilerinin tür ve tabakalara ait istatistiksel çalışmasında göçmen bir kuş olan leyleğin B-H tabakalarında sayıca fazla oluşu erken evrelerde ılıman koşulların hakim olabileceğini düşündürmektedir (Boessneck ve Driesch, 1987: 44). Sürüngenler içinde en yüksek pay kaplumbağalara aittir. Bunların içerisinde ise günümüzde bulunmayan bataklık kaplumbağaları mevcuttur. Ayrıca sazan balığına ait artıklar da tespit edilmiştir. Özellikle kuş ve kaplumbağalara ait kalıntıların beslenme kültürüne ait olduğu belgelenmiştir (Boessneck ve Driesch, 1987: 50). Kilden yapılmış sapan taneleri yanında olasılıkla aynı işlevde kullanım görmüş küresel formlu çakıl taşlarının sayıca fazla oluşu dikkat çekicidir (Baykal- Seheer, 1996: 341). Bunların silah olarak kullanılmış olması yanında avlanma sırasında özellikle de kuşların avlanmasında kullanım görmüş olabileceği düşünülebilir.

Demircihöyük iklimine ilişkin bir diğer arkeozoolojik kanıt, alageyiklerin varlığı olarak değerlendirilir. Alageyikler orman varlığına ve daha ılıman bir iklime işaret etmektedir (Gündem, 2003: 99). Ayrıca avcılığın Demircihöyük için hala geçerli olduğunun

[67] Sözlü tarih çalışmaları sırasında eski bataklık sahası olan Alpu'da, 1950 yıllarında sazlıklar içerisinden toplanan göçmen kuş yumurtalarının pazarda satıldığı ve bunun günlük bir geçim kaynağı olduğu öğrenilmiştir. Bu önemli bilgiyi hatırlayan ve aktaran Ali Aksoy'a teşekkür ederim.

da kanıtıdır. Gündem tarafından Küllüoba ve Demircihöyük sığır kemikleri arasında yapılan karşılaştırmada, Demircihöyük'tekilerin daha iri boyutlu olduğu ve bunun da orman varlığı nedeniyle ılıman iklim özelliğini yansıtabileceği vurgulanmıştır (Gündem, 2003: 99; 2009: 194). Demircihöyük yerleşimcileri çoğunlukla sığır, koyun ve domuz tüketmişlerdir. Sığırların bol olabileceğinin bir göstergesi mezar ritüellerinde ortaya çıkar.[68] Sarıket Mezarlığı'nda bazı mezarlarda sığırların ikişer ikişer mezarlara bırakıldığı tespit edilmiştir (Seeher, 1992: 367; 2000: 30). Ayrıca sığır kemiklerinin osteolojik incelenmesinde tespit edilen fıtık konilerindeki aşınmaların, sığırların yük hayvanı olarak kullanıldıklarına işaret edebileceği vurgulanmıştır (Boessneck ve Driesch, 1978: 55).[69]

Arkeobotanik çalışmalarında incelenen kömürleşmiş örnekler, tahıl stoklarına başka bir değişle depo birimlerine ait değildir. Bunlar daha çok ocak ve fırın etrafından gelen örneklerden oluşan, kültüre alınmış (triticum monococcum) ve yabani einkorn (triticum boe oticum), emmer ve durum buğdaylarıdır (Schlichtherle, 1978: 49-50). Tahılın gerek besin ekonomisinde gerekse hayvancılıkta önemli bir yeri olmasının başka bir kanıtı da orak bıçağı olarak kullanılan dilgilerin sayıca en fazla grubu oluşturmasıdır (Baykal Seheer, 1996: 339).

Çok sıralı kabuklu arpanın (hordeum vulgare L.) varlığı Demircihöyük sakinlerinin yer seçimi hakkında ipuçları vermektedir (Schlichtherle, 1978: 53): "*Demircihöyük sadece yıl boyunca su taşıyan bir derenin verimli alüvyal topraklarında değil aynı zamanda bugün de olduğu gibi yerleşimin eteklerine kadar sulamanın yapıldığı bir noktada yer almaktadır.*" Ayrıca yabani ot buluntuları içerisinde sazların tespit edilmesi yine nemli bir ortamın işaretidir. Yetiştirilen baklagiller arasında mercimek en yaygın olanıdır. Nohut oldukça az tespit edilmiştir. Diğer ürünler fındık, kızılcık, böğürtlen, armut, turpgiller ve çeşitli yabani bitkilerdir. Bozkıra ait yağ bitkisi olan ketenciğin (camelina sativa- keten tohumu) ise Demircihöyük'te yetiştirildiğine dair bir kanıt bulunmamış, tespit edilen örneklerin yabani otlara ait olduğu anlaşılmıştır (Schlichtherle, 1978: 51). Ancak bitkisel yağların Demircihöyük sakinlerince kullanıldığı bazı tencerelerde tespit edilen yağ asitlerinden anlaşılmaktadır (Korfmann, 1987: XI). Yabani yemiş ve ot gibi ürünlerin sayıca fazla oluşu

[68] Gündem, doktora çalışmasında Küllüoba ve Demircihöyük'te sığırların diğer hayvanlar içindeki oranını ¼ olarak vermiştir ki, bu önemli bir miktarı ifade eder (Gündem, 2009: 178-179).
[69] 5.2.1. Yerleşim dokularının yorumlanması kısmında, ikincil yerleşim bağlamında Oklubalı Höyük ile olası ilişki yorumlanmaya çalışılmıştır. Tahıl fazlasını ifade eden depolar, tahılın merkez yerleşime taşınmasında sığırların kullanılması gibi bir yorumu da akla getirmektedir.

yerleşimin yakın çevresini gezen toplayıcı gruplardan oluşan bir iş kolunun varlığının da göstergesi olmalıdır.

Yukarıda Demircihöyük'ün çevre koşullarının mimariye olası yansımaları tartışılırken, depo birimlerinin varlığı ile farklı dönem/seviyelerdeki kullanımları ve bu birimlerde neme karşı alınan önlemler üzerinde durulmuştur. Şimdi ise toplumun sosyal yapısı ve olası politik yapılanması üzerine çıkarımlarda bulunabilmek için Korfmann'ın depolama birimlerinin hacim hesabına dayalı olarak ortaya koyduğu tahıl miktarı ve biriktiği varsayılan artı ürün üzerinde durulması gerekmektedir.

Sadece yarısı kazılarak açığa çıkartılan ve tümleme ile planı tamamlanmış olan höyüğün avlusunda 15 depo birimi açığa çıkarılmıştır (Korfmann, 1983: 190; Seeher, 1987: 105; Efe, 1988: 1-4). M ve N tabakalarında K8 gridinde tespit edilen, 2,5 x 2,5 x 0,8 m. ölçülerinde ve 5 m³ değerindeki hacme sahip depo, Korfmann tarafından tüm depo birimleri için eşit kabul edilen bir değer olarak ele alınmıştır (Korfmann, 1983: 169, 211). Melos Adası'nda yapılan çalışmalarda, 1 m³ kuru tahılın 800 kg'a eşit olduğunun ortaya konduğu önermeyi kabul eden Korfmann, Demircihöyük depolarının kapasitelerinin hesaplanması için aynı ölçüyü kullanmıştır. Bu hesaplamaya hane içi depolama birimleri katılmamış ve her depo 3800 kg tahıl ile sabitlenmiştir (Korfmann, 1983: 218).

Evlerin önünde tespit edilen depoların, konumlandıkları eve ait oldukları fikrinden yola çıkan Korfmann, depo kapasiteleri ile hane halkı sayısını karşılaştırılmıştır. Bireyin yıllık tüketimine ilişkin Hasanabad, Aşvan ve Norşuntepe'de yapılan çalışmalarda elde edilen tarımsal verilerin değerlendirilmesi sonucunda, Demircihöyük'te bir bireyin yıllık tahıl ihtiyacı 320 kg olarak kabul edilmiştir (Korfmann, 1983: 218). Mekânsal değerlendirmeler sonucunda her hanede 5 kişinin yaşadığı varsayılmış, 3800 kg kapasiteli depo birimlerinin varlığı nedeniyle de hane başı yılda 1600 kg olan tahıl ihtiyacından fazlasının depolanmış olduğu fikri ortaya atılmıştır (Korfmann, 1983: 219). Demircihöyük kazılarının yapıldığı yıllarda höyük etrafındaki verimli tarım alanlarına dikkat çeken Korfmann, İTÇ'de Demircihöyük sakinlerinin zenginliğine vurgu yaparak, yerleşimin etrafında 50.000 m² üzerinde ekilebilir bir alanın olduğunu belirtmektedir (Korfmann, 1983: 219).

Tamamı kazılmamış olan yerleşimde sadece kazılmış olan depo birimleri üzerinden genel değerlendirmelere gidilmiştir. 15 depo biriminin aynı evrede aynı anda kullanım görmüş olup olmadığı, ne kadarlık kısımlarının dolu olduğu bilinmemekle beraber, uzun süre kullanım gördükleri düşünülmektedir (Korfmann, 1983: 135). Korfmann, P.J. Reynolds tarafından Demir Çağı çiftlikleri içerisinde değerlendirilen depo birimlerinden örnekler vererek, bu birimlerin tahıl saklama dışında, tuzlu et ve sebze saklamak için de kullanılmış olabileceklerini belirtmiştir (Korfmann, 1983: 212). Ayrıca botanik çalışmalarında incelenen tahılların, depo birimlerinden gelmediği bilinmektedir (Schlichtherle, 1978: 49-50).

Bunların yanı sıra Demircihöyük'e yakın konumda olan Çukurhisar köyünün 1844-1845 yıllarına ait temettuat kayıtlarına göre 1858 dönüm (1.858.000 m²) ekilebilir arazisi bulunmaktadır. Ancak burada altı çizilmesi gereken iki husus vardır. Birincisi 1844-1845 yıllarında 3646 dönüm olan arazinin sadece yarısının ekilebildiği, diğer yarısının ise yeterli emek gücünün olmaması, toprakların kıraç olması ve sulama imkanlarının geliştirilememesi nedeniyle ekilemediğidir (Efe, A. 2006: 29). İkincisi ise aynı dönemlere ait Alpu temettuat kayıtlarına göre ekilebilir 4162 dönüm araziden, dönüm başına 26,65 kg buğday elde edildiği ve verimliliğin az olması nedeniyle buğdayın iç tüketime yetmediği şeklindedir (Küçükkalay ve Efe, 2006: 254). Demircihöyük etrafında 50.000 m² üzerinde ekilebilir bir alanın olmasının her zaman tarımsal verim olarak algılanamayacağı, bunun emek gücü ve çevresel ortamların iklime bağlı süreçlerine bağlı olarak değişkenlik gösterebileceğinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Yukarıda tartışıldığı üzere arkeozooloji ve arkeobotanik sonuçları aslında Demircihöyük'te karma bir besin ekonomisinin varlığını göstermektedir.

Korfmann tarafından Demircihöyük'te tespiti yapılan on altı yapı katı, on altı nesil boyunca devam eden kültürel ve etnik yapının göstergesi olarak yorumlanır. Ayrıca depolama birimlerinin varlığı ve yerleşim planına yansıyan istikrarın dışardan bir takım örgütleyici güçler tarafından yaratıldığı, bağımsız basit bir çiftçi topluluğunun bunu kendi başlarına yapamayacakları savunulur (Korfmann, 1983: 246).

Aslında Demircihöyük'te bireysel konut düzenleri özel yaşamın önemsendiğini vurgularken, evleri çevreleyen dış duvar hem evleri statik açıdan güçlendirmekte hem de savunma, korunma ve izolasyon gibi özellikleri ile ortak bir bağı ve çabayı simgelemektedir. Buna depolama birimlerinin ortak bir avluda yapılmasının arkasındaki düşünce

eklendiğinde, toplum içindeki yatay ilişkilerin, ortak çıkarların ve eşit toplum anlayışının varlığı açığa çıkmaktadır. Chabot Aslan, yerleşim içindeki evlerin mekânsal düzenlemesi yerleşimin haneleri arasında bir eşitlik fikrine ve bir bütün olarak güçlü bir topluluk hissine işaret ettiğini vurgular. Evlerin her birinin yaklaşık 40-50 m²'lik oluşu ve iç mekanlarda kurallara bağlılığın göstergesi olan ocak, fırın gibi unsurlar evlerin genişlemesini sınırlayarak toplumda dikey eğilimlerin gelişimini engellemiş olabileceğini düşünür (Chabot Aslan, 2000: 252).

Sarıket Mezarlığı kazıları topluluğun kendi iç örgütlenmesi hakkında yapılacak yorumlara destek olabilecek sonuçlar vermektedir. Anadolu'da İTÇ'ye tarihlenen bir yerleşim ile mezarlığının kazıldığı ve sonuçların birlikte yorumlanabildiği araştırmalar azdır.[70] Yerleşim yerinin yaklaşık 250 m. güneybatısında yer alan Sarıket Mezarlığı 1983 yılında tespit edilmiş, Seeher'in bilimsel başkanlığında Eskişehir Müzesi ile birlikte 1990-1991 yıllarında kazı çalışmaları yapılmıştır (Seeher, 2000: 3). Alanda tespit edilen 602 mezardan 497'si İTÇ'nin erken tabakalarına[71], 78 mezar OTÇ'ye, 27 mezar Erken Demir Çağı'na tarihlenmektedir (Seeher, 1999: 52). İTÇ mezarları çoğunlukla pithos ve basit toprak mezarlardan oluşmaktadır. Bazı mezarların taş levhalardan yapılmış sanduka şeklinde olduğu tespit edilmiştir. Mezarlardan çıkan iskeletler üzerinde yapılan antropolojik çalışmalar, insanların iri ve sağlıklı oldukları[72] halde ortalama ömürlerinin 30-35 yıl olduğunu göstermektedir. Kadınlarda sık doğum faktörü yaşam sürelerini biraz daha kısaltmış olmalıdır (Seeher, 1999: 55).

Mezarların yarısında hediye bulunmamıştır. Ölü gömme adetlerinin bir parçası olduğu düşünülen ölünün altına ve üstüne yerleştirilen ikişer adet sığıra ait kemikler dışında (Seeher, 2000: 30), idoller, ağırşaklar, gaga ağızlı testiler, çömlekler, kaseler, topuz başlı iğneler, iğneler, topuz başları, diadem ve kulak tıkaçları tespit edilmiştir (Seeher, 2000: 133-176). Seeher, Sarıket mezarlarında az miktarda ortaya çıkarılan, statü/prestij nesnesi olarak kabul edilebilecek buluntuları, "sosyal farklılıkları yansıtmayan" kıymetli sayılabilecek

[70] Baklatepe, Ulucak, Karataş-Semayük ile Küllüoba Höyük'te yerleşim ve mezarlık aynı döneme tarihlenmektedir.

[71] Daha eski tabakalara ait yerleşimcilerin ise mezarları tespit edilememiştir (Seeher, 1999: 52).

[72] Bu durum protein ağırlıklı besin tüketimine diğer bir değişle hayvansal gıdanın ağırlıklı rolüne işaret ediyor olabilir.

nesneler olarak değerlendirmekte ve geride kalan aile fertlerinin kişisel zevk ve gereksinimlerini yansıttığını ileri sürmektedir (Seeher, 1992: 367).

"Demircihöyük toplumunun, kontrol mekanizması dışarıda bulunan bir sistemin parçası mı? Yoksa yukarıda tanımlanmaya çalışıldığı üzere iç dinamikleri ile kendi düzenlerini inşa eden bir topluluk mu?" soruları tezin yerleşim analizleri kısmında tartışılacak ve yorumlanmaya çalışılacaktır.

Bölgenin İTÇ peyzajları hakkında öngörülerimizi destekleyebilecek nitelikteki bazı unsurlar, Küllüoba Höyük mimarisinde de tespit edilebilmektedir. Yukarı Sakarya Havzası'nda Seyitgazi Yenikent Mahallesi'nde yer alan Küllüoba Höyük'te 1996-2018 yılları arasında Prof. Dr. Turan Efe tarafından yapılan kazı çalışmalarına; 2019 yılından bu yana Doç. Dr. Murat Türkteki başkanlığında devam edilmektedir.

350 x 250 m boyutlarında olan Küllüoba Höyük, ova seviyesinden itibaren 10 m. yüksekliğe sahiptir. Höyüğün güney eteklerinde günümüzde tamamen kurumuş olan eski bir dere yatağı bulunmaktadır. Jeoarkeolojik çalışmalarda burgu sondajlar ile Holosen öncesi oluşmuş karasal depolardan oluşan ana karaya ulaşılmış, bunun üzerinde istiflenen çakıllı kumlu flüvyal tabakalar ise eski dere yatağının varlığını ortaya koymuştur (Efe vd., 2014: 579).

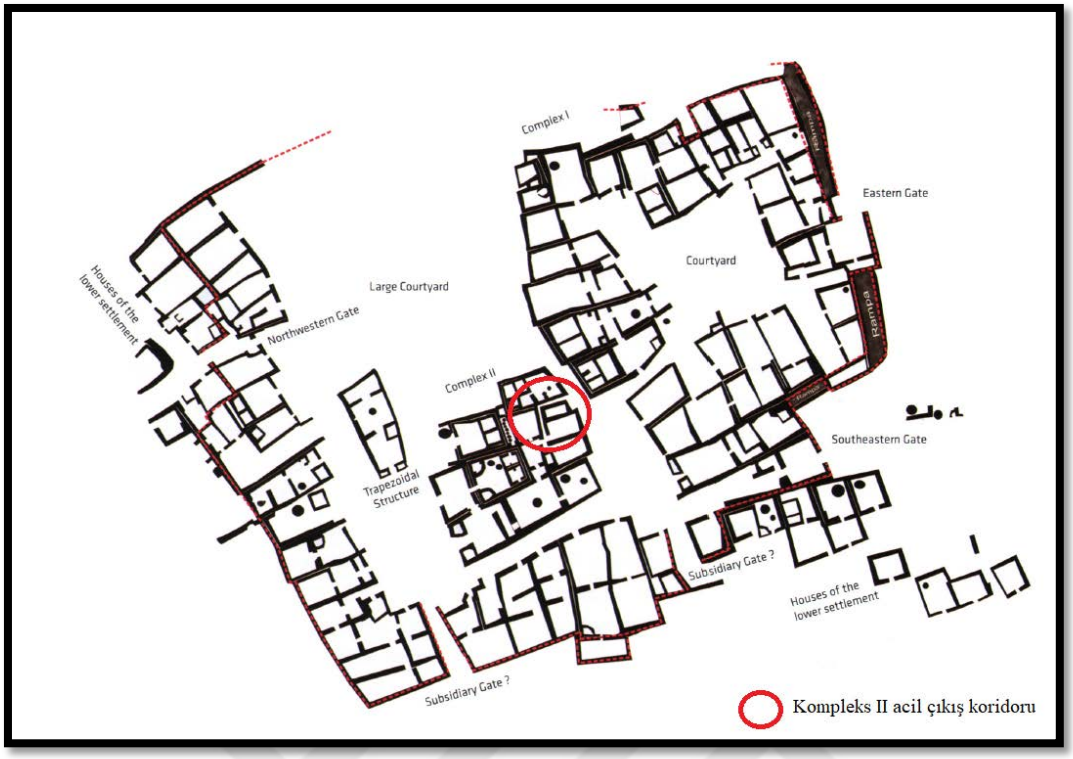
Günümüzde höyüğün kuzey kısmında yer alan mera alanının Orta Porsuk Havzası'nda karşılaşılan örneklerdeki gibi eski bataklık sahası olma olasılığı yüksektir. Ancak bunun jeoarkeolojik sondajlar, polen analizleri ve ^{14}C sonuçlarının birlikte değerlendirilmesi ile ortaya konması gerekmektedir. Höyüğün konumlandığı alan MTA'nın 1/100.000 paftalarında ayrılmamış Kuvaterner çökeller olarak gösterilmektedir (Gözler vd., 1997: Ek 2-3). 2013 yılında yapılan jeoarkeolojik çalışmalarda da höyüğün bulunduğu alanın taşkın ovası karakterli olduğu ortaya konmuştur (Efe vd., 2014: 579). İTÇ'nin iklim modelleri ve Demircihöyük İTÇ 1 tabakalarında görülen mimari düzenlemeler çerçevesinde bakıldığında, Küllüoba Höyük için de en azından çevre koşullarına karşı bazı düzenlemelerin yapıldığını, nem ve sellere karşı önlemlerin alınmış olabileceğini düşünebiliriz.

Höyük doğu, batı ve güney konisi olarak adlandırılan üç koni içermektedir. Kazılar doğu ve batı konilerinde yoğunlaşmıştır. İTÇ'ye geçiş evresi olarak tanımlanan İTÇ IA, batı koni 5-3. tabakalarda açığa çıkarılmıştır (Efe ve Ay Efe, 2001:46). Bu dönemde yerleşmenin etrafı zikzak kerpiç bir duvarla çevrelenmektedir. Avluya açılan evlerin arka duvarları aynı zamanda kerpiç dış duvarı oluşturmaktadır. Dışta belli bir eğime sahip bu duvarın, batı konisinin kuzey kısmında yer alan U 7/8 açmasındaki kısmı, ana toprak üzerinde 2, 5 m. korunmuştur. Duvarın dışarı bakan yüzeyine 3-3,5 m. kalınlığında kırmızı renkli steril toprak yığılmış, böylelikle dış duvar kalınlığı 4-4,5 m.'ye ulaşmıştır. Bu toprak yığınının önünde ikinci bir duvarın varlığı tespit edilmemiştir (Efe ve Ay Efe, 2001: 46).

Ev tabanları da bu steril toprak ile döşelidir. Gerek yerleşimin etrafındaki duvarın dışına yığılan toprak gerekse ev tabanlarındaki uygulamalar güçlendirme dışında, suya karşı yapılan bir izolasyonu da düşündürmektedir. Ayrıca burada bir odanın ortasında tespit edilen direk çukuru ve yanmış ahşap direk parçası, çatı örtüsü hakkında da ipucu verir (Efe ve Ay Efe, 2001:46; Efe ve Fidan, 2008: 70). Genellikle iç mekanların orta kısmında tespiti yapılan direkler, Anadolu'daki Prehistorik yerleşimlerdeki örnekleri de düşünüldüğünde, beşik çatıların varlığını düşündürmektedir.[73] Korfmann Demircihöyük'de odaların ortasında direk çukurlarının olmayışı nedeniyle çatıların düz olabileceğini belirtmiştir (Korfmann, 1983: 201). Küllüoba çatılarının bağımsız evlerde beşik çatılı, bitişik evlerde düz çatılı olabileceği belirtilmiştir (Fidan, 2012: 28).

Küllüoba Höyük'te İTÇ 1 oldukça sınırlı bir alanda tespit edilmiştir. Yerleşimde kazılar ile orta çıkartılan en geniş alan, İTÇ 2'ye tarihlenmektedir. IV F-A Evreleri'ne tarihlendirilen dönemde açığa çıkan aşağı ve yukarı şehir yapılanması, kültürel, sosyal ve politik değişime işaret etmektedir (Efe, 2004: 21; Efe ve Türkteki, 2011: 203). Yukarı şehrin bulunduğu doğu konide Kompleks I, güney konide Kompleks II yapıları ortaya çıkarılmıştır (Efe ve Fidan, 2008: 68, Şekil13).

[73] Bu çatı tipinin iklim ile olan ilişkisi Demircihöyük kısmında tartışılmıştır.

Şekil 13. Küllüoba Höyük yukarı şehir planı (Efe ve Türkteki, 2011: 203).

IV E-F Evreleri'nde Doğu kapısına yakın konumlanan bazı mekanların özellikle ön odalarına ait tabanları sıvalıdır. Avlu daha yüksek seviyede olduğu için evlere basamaklar aracılığı ile girildiği tespit edilmiştir (Fidan, 2012: 12). Demircihöyük'te avlu esas olarak depolama birimlerinin bulunduğu bir alandır. Bu nedenle temelde yaşam kaynağının korunması çerçevesinde, bu birimlerde yapılan düzenlemeler çevresel koşulların kurgulanmasında önemli ipuçlarına sahiptir. Yüzölçümü olarak daha geniş bir alanı kaplayan Küllüoba'da ise olasılıkla nüfusun fazla olması nedeniyle, daha çok depolama alanına ihtiyaç duyulmuş, bu nedenle yerleşim içinde bağımsız özel alanlar oluşturulmuştur. Depo birimleri ayrı mekanlar, odalar ya da konutların içerisinde ayrılan bir alan şeklinde tespit edilmiştir. Tekil bir örnek IV B Evresi'nde K avlusunda tespit edilen depo birimidir (Fidan, 2011: 32). Demircihöyük'te taban su seviyesinin yüksek oluşu nedeniyle nem daha ciddi bir sorun oluşturmaktaydı. Küllüoba'da ise yine olasılıkla nemin önlenmesi için depoların sıvalı olduğu, bazılarının taş temellere sahip olduğu bilinmektedir (Fidan, 2011: 31). Depolar ile ilgili veriler Küllüoba'da çevresel süreçleri kurgulamaya imkan vermemektedir. Ancak IV C Evresi'ne tarihlendirilen Kompleks II içerisindeki B biriminde acil çıkış koridoru olabileceği düşünülen bir geçit tespit edilmiştir. Efe, bu geçidin günlük

kullanımdan çok yangın, deprem vb. afetlerde tahliye amaçlı kullanılmış olabileceğini belirtmiştir (Efe, 2003: 274; Efe ve Fidan 2008: 78; Fidan, 2012: 19; Şekil 13).

Aşağı Şehir'de yapılan kazılarda ise özellikle çevresel koşullara işaret edebilecek bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Doğu tarlaları olarak tanımlanan kısımdaki açmalarda, Aşağı ve Yukarı Şehir arasındaki AJ- 21 açmasında 2,5 m kalınlığında çakıl taşı ve kum içeren çamur bir dolgu tespit edilmiştir. Efe, bu dolgunun Yukarı Şehir'den, Aşağı Şehir'e doğru akan sellere denk geldiğini ve Aşağı Şehir evlerinin bu şekilde sellerden korunduğunu belirtir (Efe, 2007a: 81-82).

Küllüoba Höyük'te yapıların temellerinde çoğunlukla taş kullanılmıştır. Temeller en alt sırada büyük taşlar, onun üzerine küçük taşların kuru örgü şeklinde dizilmesi ile oluşturulmuştur. Özellikle bazı yerlerde temellerin 1 m'den daha yüksek oluşu, bazı odaların zeminlerinin taşla döşenmiş olması dikkat çeken ayrıntılardır (Efe ve Fidan, 2008: 69; Fidan, 2012: 3). Bu yükseklikteki temeller aslında nemli iklim şartlarını, yağışların bol olduğu dönemleri, güneyde akan derenin sularına karşı yapıların korunmuş olmasını akla getirmektedir. Olasılıkla kerpiç üst yapının daha iyi korunması ve iç mekanlarda tabandan gelecek sızıntıların engellemesi için yüksek temeller ile taş zemin döşemeler tercih edilmiştir. Yine yerleşimin güneydoğu kapısında tespit edilen büyük eşik taşı (Fidan, 2012: 13), belki de bu kısımdaki derenin suları ile yerleşim arasında bir set oluşturmak için kullanılmıştı. Aslında yerleşimin güney ve doğu eteklerindeki aşınmalar, bu kısımdaki mimari yapılarda tespiti yapılan tahribatlar da (Fidan, 2012: 20), derenin aktivasyonu ile ilgili olmalıdır.

Küllüoba Höyük'te yapılan arkeozooloji ve arkeobotanik çalışmaları, yerleşimin çevresi ve iklimi hakkında bazı yorumların yapılabilmesine imkân vermektedir. Höyük etrafında sulak alan bitkilerinin yoğun olduğu tespit edilmiştir. Özellikle otsu örnekler olan phalaris (kamış kanarya otu) ve eleocharis'in varlığı sucul ve bataklık ortamlara işaret etmektedir (Çizer, 2015: 223, 249). Arkeozoolojik verilerle desteklenen botanik çalışmalar, İTÇ 1'de ürün yetiştiriciliği ve pastoral ekonominin birlikte yürütüldüğünü gösterir. Geviş getiren hayvanların kemik boyutlarının dönemsel karşılaştırılması sonucunda, Geç Kalkolitik ve İTÇ 1 tabakalarında tespit edilen kemikler ile İTÇ 2 sonu ve İTÇ 3'de tespit edilenler arasında fark olduğu, erken dönemlerde kemik boyutlarında bir artış olduğu

görülmüştür. Gündem bu durumu İTÇ 1'deki nemli iklim koşullarında, meraların daha verimli olmasına bağlamaktadır. Benzer şekilde ona göre, İTÇ 1 tabakalarında artan alageyik kemikleri, uygun iklim koşullarına bağlı olarak verimi artan ovalara inen alageyiklerin daha çok avlandığını göstermektedir (Gündem, 2003: 183-184).

Bitkilerin yetişmesiyle ilgili olarak yıllık/iki yıllık/çok yıllık ayrımına dayandırılan analiz sonuçlarında İTÇ 2 tabakalarından gelen çok yıllık ürünlerin yüksek oranı, bu dönemde yeni tarlaların ekime açıldığına işaret etmektedir (Çizer, 2015: 239). Bu durum doğal ortamda bulunan çevresel kaynakların nüfusu beslemek için yetersiz gelmeye başlaması nedeniyle üretimdeki zorunlu artışın göstergesi olabilir. Ayrıca arkeozooloji ve arkeobotanik sonuçları Küllüoba'da olasılıkla geç İTÇ 2'den itibaren kurak iklim koşullarının hakim olmaya başladığını göstermektedir (Çizer, 2015: 252).

Birbirine yakın konumdaki Demircihöyük ve Küllüoba Höyük'e ait mimari, arkeozooloji ve arkeobotanik verileri birlikte değerlendirildiğinde, bölgede İTÇ'de hakim olan iklim ve çevresel koşullar hakkında birbiriyle örtüşen sonuçlar elde edilmektedir. Ayrıca bu koşullar iklim bölümünde ele alınan ve Anadolu'nun batısı için geçerli olan iklim modeliyle de uyum gösterir. Demircihöyük ve Küllüoba çevre verilerinin benzerliği sit havzası ve yerleşim analizleri çerçevesinde yapılacak yorumlar için önem arz etmektedir.

4.2. Referans Kazılar Işığında Seramik Materyalin Değerlendirilmesi

Seramik materyale dayanan kültür grupları tanımı, 1942'de ilk kez Kurt Bittel tarafından, Batı Anadolu'da İTÇ araştırmaları içinde önemli bir yere sahip Demircihöyük kazıları sonrasında yapılmıştır (Bittel, 1942: 186). 1950 ve 1960'lı yıllarda ise benzer özellik gösteren seramik materyalin bölgesel dağılımına bağlı olarak, seramik gruplarının yayılımları belirlenmeye çalışılmıştır. (Goetze, 1957:20; Lloyd ve Mellaart, 1962: 138; French, 1969: 19).

Katıldığı Demircihöyük kazılarında yerleşimin İTÇ 2 seramik materyalini doktora tezi olarak çalışan ve sonrasında da bölge arkeolojisine katkılar sunan Turan Efe, kültür bölgeleri konusuna farklı bir yorum getirmiştir (Efe, 1988: 89). Efe, kültür bölgeleri içinde birbirleri ile yakın ilişkili yerel seramik gruplarının bulunduğunu ve bu kültür gruplarının

kap formları, mal grupları, bezeme türü ve motifleri dikkate alınarak saptandığını vurgulamaktadır (Efe, 2004:17). Ayrıca İTÇ 1'den itibaren oluşmaya başlayan seramik gruplarına ait sınırların, İTÇ 2'de daha tanımlı ve belirgin olduğunu belirtirken, bu duruma neden olan unsurun, kültürel, siyasal ve etnik yapının sürekliliği olabileceğinin altını çizer (Efe, 2004:17; Efe ve Ay, 2007:251-268).

Seramik veriye dayalı kültür bölgeleri ve kültür grupları üzerine yapılan çalışmalar, bölgeler ve gruplar arasındaki paralellikler ve gelişimleri kuşkusuz daha anlaşılır kılmaktadır. Birbirine yakın konumda, benzer coğrafi koşullar ve çevresel özellikler içerisinde yaşayan prehistorik toplumların kültürel çıktısı benzerlik gösterebilir. Bu nedenle kültür bölgelerinin ve gruplarının sınırlarını belirlemek oldukça zordur.

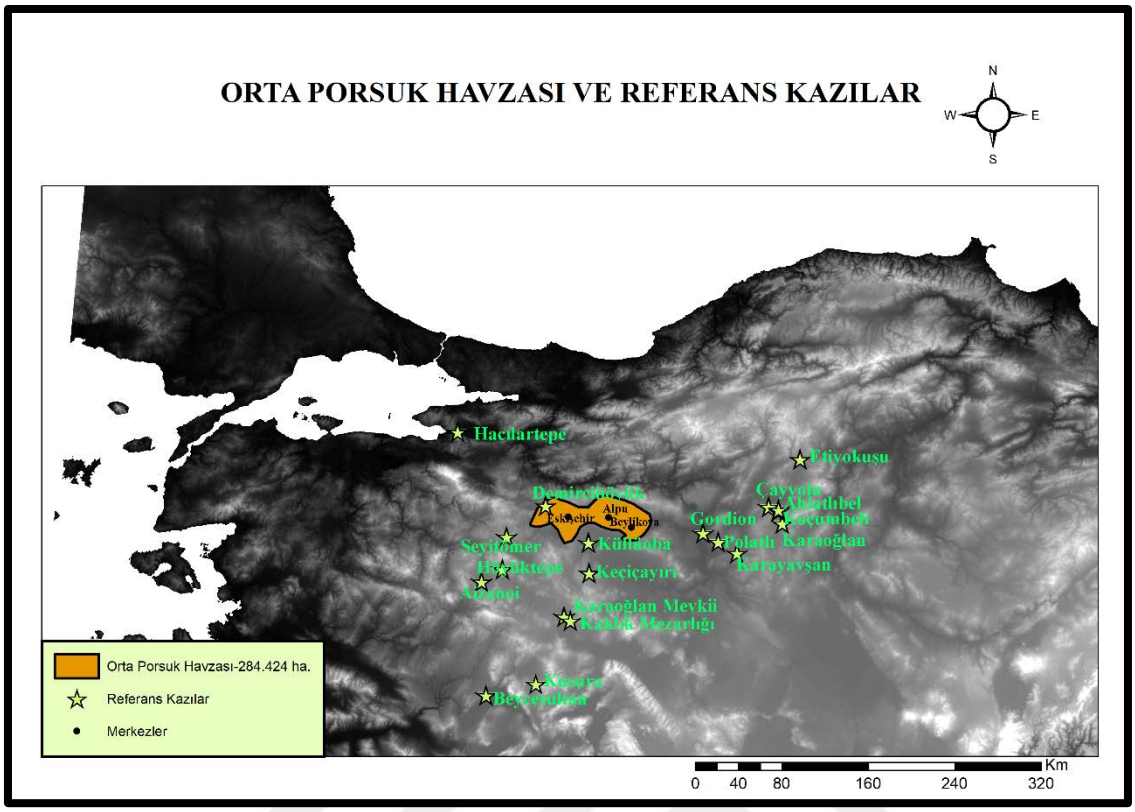
Orta Porsuk Havzası, daha önceki çalışmalarda sınırları belirlenmiş Bithinya-Frigya kültür bölgesi içerisinde, Demircihöyük ve Yukarı Sakarya seramik gruplarının yayılım alanında kalmaktadır. Ancak havzanın doğusunda Yukarı Sakarya seramik grubu yayılım alanında kalan Alpu ve Beylikova civarındaki yerleşimlerin, Ankara yöresi ile de yakın ilişkide olduğu, seramik materyali karşılaştırma çalışmaları sırasında tespit edilmiştir. Bu nedenle kültür bölgeleri ve seramik gruplarının, kesişen yapıda olabileceği; bir gruba ait özelliğin diğer grupta da ayırt edilebileceği, ayrıca her grubun homojen özellik göstermeyeceği öngörülebilir. İTÇ'de Orta Porsuk Havzası yerleşimcilerinin doğuda Ankara, güneyde Kütahya, Afyon, Denizli; batıda Bursa prehistorik kültürleri ile doğal eşiklerin uyumunda iletişim içinde olduğu ve en azından buradaki kültürler ile bütünlük oluşturmuş olabileceği göz ardı edilmemelidir. Bu çerçevede, Alkım'ın "Anadolu Uygarlığı" tanımı, birbirini etkileyen ve birbirinden etkilenen İTÇ toplumları için daha bütüncül bir yaklaşım olarak ortaya çıkmaktadır (Alkım, 1968: 247). Öyle gözüküyor ki M.Ö. 3. binyılın başlarında seramik materyalin yayılımına dayalı tanımlanan kültür grupları, M.Ö. 3. binyılın sonlarına gelindiğinde, her bölgede aynı zamanda ortaya çıkan benzerlikler nedeniyle önemini yitirmiştir.

M.Ö. 3. Binyılın ikinci yarısından itibaren özellikle Anadolu'nun batı, orta ve güney kısımlarında arkeolojik materyale yansıyan ortak değişimler izlenmektedir. Farklı bölgelerde aynı dönem içinde tespit edilen bu ortak değişimlerin, siyasi ve kültürel dönüşümün izlerini taşıdığı düşünülmektedir. İTÇ 2'nin sonundan itibaren madenciliğe bağlı

uzak mesafeli ticaretin artması, doğu ve batı arasındaki karşılıklı kültürel akışın da hız kazanmasına neden olmuştur. Literatürde Troia A2 tabağı olarak bilinen çark yapımı yalın tabaklar, depaslar, tankartlar, Suriye şişeleri, süs iğneleri (toggle pin), kurşun şişeler gibi materyallerle birlikte Toria IIc evresinde ortaya çıkan anıtsal mimari, tezin 2.2. kısmında anlatıldığı üzere Anadolu'nun batı kesimi ile Kilikya ve Kuzey Suriye kültürel ve ticari ilişkilerinin arkeolojik materyale yansımasının örnekleri arasındadır.

Efe tarafından karayoluna dayalı kültürel transfer sürecine ait Kilikya ve Troia arasındaki güzergah "Büyük Kervan Yolu" olarak adlandırılmıştır (Efe, 2007b: 47). Bu yol üzerinde konumlanan yerleşimlerde aynı dönemlerde ortaya çıkan benzer arkeolojik buluntular karşılıklı iletişimin önemli kanıtı olarak gösterilir. Anadolu'nun batı kesimi için Troia IIb-c ve Küllüoba IIIc tabakalarından alınan ^{14}C sonuçlarının da karşılaştırılması sonucunda İTÇ 3a evresi yaklaşık olarak M.Ö. 2400-2200 arasına tarihlenmektedir (Manning, 1995: 159-160; Fidan vd., 2015: 83, Fig. 15).

Havza içerisinde stratigrafik olarak arkeolojik materyalin değerlendirilebileceği tek yerleşim Demircihöyük'tür. Ayrıca seramik örneklerinin dönemsel olarak daha doğru bir biçimde değerlendirilebilmesi için yakın çevredeki, kazı çalışmaları yapılmış veya devam etmekte olan referans yerleşimlere ait seramik malzeme ile karşılaştırmaları yapılmıştır. Kuzeybatı ve İç Kuzeybatı Anadolu yerleşimleri arasında Bursa yöresinde konumlanan Hacılartepe; Yukarı Porsuk Havzası'nda yer alan Aizanoi, Höyüktepe, Seyitömer Höyük; Yukarı Sakarya Havzası'nda yer alan Keçiçayırı ve kazıları devam eden Küllüoba Höyük; İç Batı Anadolu Bölgesi'nin önemli İTÇ yerleşimlerinden olan Beycesultan Höyük, Afyonkarahisar yöresinde yer alan Kusura Höyük, Karaoğlan Mevkii Höyük ve Kaklık Mezarlığı; Ankara yöresinde yer alan Ahlatlıbel, Etiyokuşu, Karaoğlan, Karayavşan, Koçumbeli, Çayyolu Höyük, Polatlı Höyük ve Gordion bölgenin İTÇ kültürü hakkında bilgi vermektedir (Şekil 14).

Şekil 14. Seramik karşılaştırmasında değerlendirilen referans kazılar

Batı Anadolu'da İlk Tunç Çağı kronolojisi ile ilgili çalışmalara, devam eden arkeolojik kazılara paralel olarak 1950'li yıllarında başlanmıştır (Blegen vd. 1950: 22). Bu tez çalışması kapsamındaki seramik örneklerinin değerlendirilmesinde, Eskişehir bölgesini de içine alan, son kronoloji çalışmaları dikkate alınarak, üç temel dönem ayrımı belirlenmiştir (Efe ve Türkteki, 2011:189-190; Sarı, 2012: 114):

İlk Tunç Çağı 1: M.Ö. 3000/2900-2700
İlk Tunç Çağı 2: M.Ö. 2700-2400
İlk Tunç Çağı 3: M.Ö. 2400-2200

Çalışma havzası içindeki yerleşimlerin İTÇ dönemlerinin saptanabilmesi için seramik malzeme değerlendirilmesi, yukarıda belirtilen referans araştırma alanları ile karşılaştırmalar ve kronolojik ayrım dikkate alınarak yapılmıştır (Bkz. Tablo 1).

Tablo 1

Referans Kazılara ilişkin karşılaştırma tablosu

Dönem / Bölge	Kuzeybatı ve İç Kuzeybatı Anadolu	İç Batı Anadolu	Ankara Bölgesi
İTÇ 1	Demircihöyük D, E(E1, E2), F (F1, F2, F3), G Tabakaları Küllüoba Batı Koni 2. Tabaka Hacılartepe IV.-I. Evreler/ I. Evre Ib tabakası	Beycesultan XIX-XVIII-XVII Kusura A	Karaoğlan (GKÇ ?) Çayyolu Höyük IV (GKÇ- İTÇ 1?) Polatlı I- IV (İTÇ 1 ?)
İTÇ 2	Demircihöyük H-Q Tabakaları ve Sarıket Mezarlığı Küllüoba Doğu Koni IV. Tabaka (A-G) 7 evre Keçiçayırı-Çıbırada Tepesi Aizonoi/Çavdarhisar Zeus Tapınağı Alt katları Höyüktepe	Beycesultan XVI- XV-XIV-XIII Kusura B (I, II, IV, V, IX, XI alanları) Karaoğlan Mevkii Höyük Kaklık Mezarlığı B Alanı	Ahlatlıbel Etiyokuşu Karaoğlan Va-b Koçumbeli Polatlı Höyük I-IV (İTÇ 2 ?) Karayavşan Çayyolu Höyük III
İTÇ 3	Küllüoba Doğu koni III C-III B Seyitömer VC-VB	Beycesultan XII-VIII Kaklık Mezarlığı A Alanı-6, 7, 18, 21 ve 23 nolu mezarlar	Ahlatlıbel Karaoğlan Va-b Karayavşan Polatlı Höyük VI-X Gordion PN-3 Açması 10-8 tabakaları ve Megaron 12- VI

4.2.1. İTÇ 1 Yerleşimleri Seramik Materyali

Kendi içinde İTÇ-1A ve İTÇ-1B olarak iki alt evresi olan bu dönemin İTÇ-1A evresi, Mellink tarafından, İTÇ 1'in erken aşaması olarak Geç Kalkolitik sonunda, yeni özelliklere sahip seramik buluntuların, mimari değişimle de desteklenmesi sonucunda ortaya çıktığı şeklinde tanımlanmıştır (Mellink 1992: 172). İTÇ 1A evresine ait seramiklerin belirleyici özelliği siyah açkılı seramiklerin yerini kırmızı astarlı ve açkılı seramiklerin almaya başlaması, gaga ağızlı testi, fincan ve maşrapaların ilk örneklerinin ortaya çıkmasıdır. İlk Tunç Çağı'na özgü yeni kültür özelliklerinin şekillenmeye başladığı bu dönem Efe tarafından "İlk Tunç Çağı'na Geçiş Dönemi" olarak tanımlanmış olup M.Ö. 3300/3200-3000 yıllarına tarihlendirilmiştir. (Efe, 1994b: 18-19; Efe vd. 1995: 377; Efe, 2004: 16-17).

Eskişehir bölgesinde daha önce yapılan çalışmalar sonucu ortaya konulan İTÇ 1'in zamansal kapsamına ilişkin öneriler İTÇ 1B evresi ile örtüşmekte olup M.Ö.3000/2900-2700 yıllarına tarihlenmektedir (Efe ve Türkteki, 2011: 189-190; Sarı, 2012: 114). Bu tez çalışmasında İTÇ-1B evresi, İTÇ 1 olarak ele alınmıştır.

Kuzeybatı ve İç Kuzeybatı Anadolu Yerleşimleri

Demircihöyük'te M.Ö. 3000/2900-2700 yıllarına tarihlenen İTÇ 1 yerleşimi, D, E (E1ve E2 alt evreleri), F (F1, F2 ve F3 alt evreleri) ve G tabakalarıyla temsil edilmektedir. Demircihöyük seramik geleneğinde İTÇ dönemini Geç Kalkolitik Çağ'dan ayıran özellikler arasında, kırmızı mal grubundaki artışla birlikte (Seeher, 1987: 117), kase ve çömlekler üzerinde yer alan nal biçiminde tutamaklar, kaselerin ağız kenarından yükselen ilmik kulplar, siyah ağız kenarlı kaseler (black-topped) ve iç yüzeyinde haç biçimli kırmızı boya bezeme (red cross) bulunan kaseler sayılabilir. Demircihöyük İTÇ 1 seramikleri Seeher tarafından; siyah mal, kırmızı mal, kaba mal ve mika katkılı mal olarak 4 mal grubu altında incelenmiştir (Seeher, 1987: 108-111):

Demircihöyük siyah mal (Mal 1) olarak tanımlanan grubun yüzey renkleri genellikle siyahtır ve pişme farklılıkları nedeniyle yüzeylerinde kahverengi/gri tonlarında dalgalanmalar görülebilmektedir. Siyah ağız kenarlı kaseler (black-topped) bu mal grubu içinde yer almaktadır. Fırınlama tekniğine bağlı olarak kaselerin iç kısmı oksitlenme nedeniyle tamamen siyah, kabın dış kısmı ağız kenarının hemen altında sonlanacak şekilde siyah renkte; dış yüzeyleri ise genellikle bej, kahverengi ve ilerleyen aşamalarda kırmızı renktedir. Demircihöyük İTÇ 1 siyah mallarında hamur ve yüzey renklerinin koyu olması, astar uygulamasının tespit edilmesini güçleştirmiştir. Açkı genel uygulamadır ve bazı örneklerde parlak açkılama yapılmıştır. Çoğunlukla taşçık ve kum katkı kullanılmış olsa da, mika katkılı örnekler de mevcuttur. Hamur daha çok siyah ve koyu renklidir (Seeher, 1987: 108-109; Taf. VI: 1).

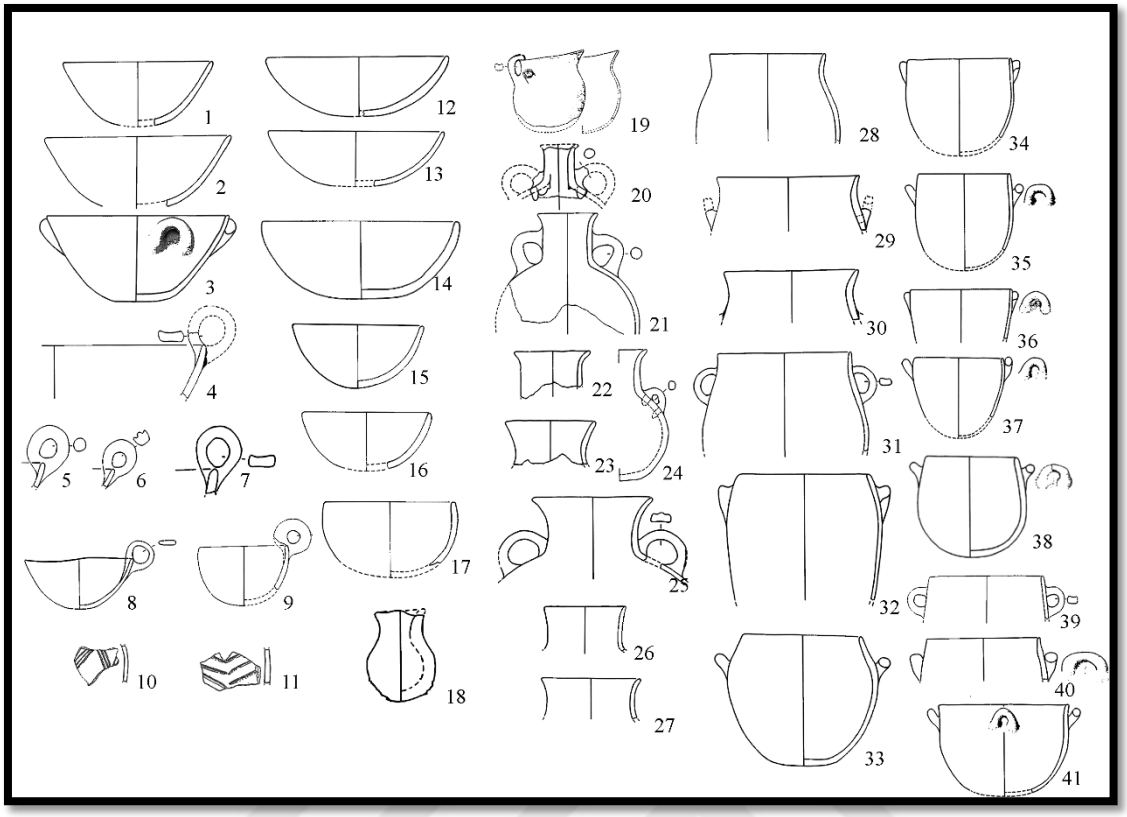
Demircihöyük kırmızı mal (Mal 2a, 2b, 2c) olarak tanımlanan grup kalite, kırılganlık ve niteliklerine göre alt gruplara ayrılmıştır. Bu üç grupta da yüzeyler kırmızı ve tonlarındadır. Demircihöyük mal 2a, ince mal olarak tanımlanır. Yüzeylerine ince bir astar uygulanmış olup iyi açkılanmışlardır. Hamur renkleri kırmızı, koyu kahverengi, gri ve siyah şeklindedir. Bu durum fırınlanma kalitesinin düşük olduğunu göstermektedir. Katkı olarak kavkı, kum, kireç ve taşçık kullanılmıştır (Seeher, 1987: 109-110; Taf. VI: 2). Demircihöyük mal 2b, mal 2a grubuna göre daha niteliksizdir. Fırınlanma sürelerinin kısa olması nedeniyle kırılganlıkları yüksektir. Astarlı ve iyi açkılanmış olan bu gruptaki malzemenin hamur renkleri kahverengi, siyah ve gri tonlarındadır. Katkı olarak yine kavkı, kum, taşçık

kullanılmıştır (Seeher, 1987: 110; Taf. VI: 3). Demircihöyük mal 2c grubundaki seramikler mutfak kabı özelliği göstermektedirler. Ancak kaba mal olarak tanımlanan mutfak/pişirme kapları olarak değerlendirilen Mal 3'den ince cidara sahip olmaları ve yüzeylerine uygulanan astar nedeniyle ayrılmaktadırlar. Astarlı ve açkılanmış olan bu gruptaki malzemenin hamur renkleri kırmızı ve kırmızımsı kahverengidir. Kalın cidarlı örneklerde fırınlamanın neden olduğu siyah ve gri öz bulunmaktadır. Katkı olarak saman ve taşçık kullanılmıştır (Seeher, 1987: 110; Taf. VI: 4).

Demircihöyük kaba mal (Mal 3) olarak tanımlanan mal grubunu mutfak/pişirme kapları oluşturmaktadır. Yüzey renkleri kırmızı ve kahverengi olan seramiklerin iç yüzeyleri çoğunlukla açık kırmızı renktedir. Hamur rengi kırmızı ve gri tonlarındadır. Katkı olarak taşçık ve saman kullanılmıştır (Seeher, 1987: 110-111; Taf. VI: 5).

Demircihöyük mika katkılı mal (Mal 4) olarak tanımlanan grup ise az örnekle temsil edilmektedir. Bu grubu tanımlayan koyu renk hamurda yoğun olarak kullanılan ve yüzeyde ince bir tabaka oluşturacak kadar belirgin olan mika katkıdır (Seeher, 1987: 111). Bu mal grubundaki örneklerin yüzey renkleri kırmızı, kahverengi ve siyahtır. Yüzeyleri açkılı ve çoğunlukla astarsız yapılmışlardır.

Demircihöyük İTÇ 1 tabakalarında tespit edilen seramik formları arasında İTÇ'nin karakteristik formlarından olan ilmik kulplu kaseler, gaga ağızlı testiler, boyunlu çömlekler ve amphoralar ön plana çıkar (Şekil 15). Ayrıca çapları 20 cm'den büyük ve küçük olan basit profilli kaseler, dışa açılan ağız kenarlı kaseler, içe kapanan ağızlı kaseler (Seeher, 1987: 112-118); dışa açılan ağız kenarlı boyunlu çömlekler (Seeher, 1987: 123-126); dışa açılan ağız kenarlı dar boyunlu çömlekler/amphoralar (Seeher, 1987: 133-135); basık boyunlu çömlekler, içe kapanan ağızlı çömlekler, geniş ağızlı çömlekler, geniş ağızlı konik gövdeli çömlekler, S profilli çömlekler, daralan ağızlı çömlekler (Seeher, 1987: 135-139); gaga ağızlı testiler ve gaga ağızlı emzikli testiler (Seeher, 1987: 126-133); pithoslar (Seeher, 1987: 139-143); tepsiler (Seeher, 1987: 143-145); minyatür kaplar (Seeher, 1987: 145-147) tespit edilen diğer formlardır (Seeher, 1987: Taf. 30-58). Büyük kaselerde ağız kenarının hemen altına yerleştirilmiş at nalı tutamaklar oldukça yaygındır. Bezeme çeşitleri arasında kabartma ve memecik bezeme, haç biçimli kırmızı boya bezeme (red cross), yiv, çentik bezeme yer almaktadır.

Şekil 15. Demircihöyük İTÇ 1 seramik formları (Seeher, 1987: Taf. 30, 31, 32, 33, 35, 36, 40, 41, 42, 43, 44, 48, 49, 50, 51, 52, 55, 56'dan düzenlenmiştir).

İç Kuzeybatı Anadolu'da Yukarı Sakarya Havzası'nda yer alan Küllüoba Hüyük'teki kazı çalışmalarının ilk yıllarında, İTÇ 1' e tarihlenen tabakalar, Batı Koni 1. ve 2. tabakalar olarak tanımlanmış ve M.Ö.2900-2700 tarihlendirilmiştir (Ay, 1998: 114; 117; Efe ve Ay, 2000:3). Sonraki çalışmalarda, İTÇ 1 stratigrafisinin Batı Koni 2. tabakada izlendiği belirtilmiştir (Sarı, 2004: 11; 2009: 91; 2012: 147). Küllüoba Batı Koni 2. tabakaya ait ^{14}C sonuçları M.Ö. 2862-2809 tarihlerini vermektedir (Fidan vd., 2015: 83, Fig. 15). Küllüoba Höyük'te Geç Kalkolitik Çağ'dan devam eden seramik gelenekleri, yeni form ve mal gruplarının eklenmesi ile gelişerek İTÇ 1'e aktarılmıştır (Sarı 2012: 147). Geç Kalkolitik Çağ'dan gelişen mal grupları, kendi içinde alt grupları olan 7 ana grupta sınıflandırılmıştır (Efe ve Ay, 2000: 8). Küllüoba stratigrafisinde çok az miktarda ele geçen ve Efe tarafından daha önce ayrışık mal (Mal G) olarak tanımlanan 7. mal grubu, Demirköy Malı ve Yoğun Mikalı Mal olarak iki alt kategoride incelenmiştir (Ay, 1998: 40; Efe ve Ay, 2000: 10-11). Bu grupta değerlendirilen mal özelliklerini yansıtan örnekler tez kapsamında tespit edilemediği için Küllüoba İTÇ 1 mal gruplarından sadece 6 ana grubun özelliği tanımlanacaktır (Efe ve Ay, 2000: 7-11):

Küllüoba Höyük kırmızı astarlı ve açkılı mal (Mal A) grubu, İlk Tunç Çağı'na Geçiş Dönemi'nde ortaya çıkmış ve İTÇ 1'in ikinci yarısında tüm mal grupları içerisinde %60 lık bir orana sahiptir. Yüzey renkleri kırmızı, portakal rengi, pembemsi kırmızı, bej ve kahverengi tonlarındadır. Yüzeylerde kahverengi ve grinin tonlarında alacalanma ve dalgalanma gözlenir. Tüm yüzeylerde astar uygulanmıştır. Açkı kalitesi ise değişkenlik göstermektedir. Hamur renkleri açık kahverengi, pembemsi bej ve bej rengidir. Siyah, gri ve koyu gri öze sahiptirler. Hamur bitki, taşçık ve bazı örneklerde mika katkılıdır (Ay, 1998: 33-34; Efe ve Ay, 2000: 7-8).

Küllüoba Höyük siyah açkılı malı (Mal B) olarak tanımlanan grup, katkı miktarı ve kalitesine göre kendi içinde iki alt gruba (Mal B1 ve Mal B2) ayrılmıştır. Geç Kalkolitik Çağ sonlarından itibaren alt evrelerde daha yoğun üst evrelere doğru azalarak varlığını İTÇ 1 tabakasında göstermektedir (Ay, 1998: 35; Efe ve Ay, 2000: 8). Yüzey renkleri açısından iki alt grup arasında belirgin bir fark bulunmamaktadır. Yüzeyler siyah renktedir ve genellikle astar uygulanmamıştır. Değişken bir açkı kalitesine sahiptirler. Hamur renkleri gri ve siyah tonlarındadır. İki mal grubunda da arıtılmış kil ve oldukça ince bitki katkı, bazı örneklerde de mika kullanılmıştır. Kaliteli pişme işlemi görmüş olan Mal B1, daha ince ve yumuşak bir hamura sahipken, Mal B2 daha kalın ve sert dokudadır. (Ay, 1998: 34-35; Efe ve Ay, 2000: 8).

Küllüoba Höyük gri ve kahverengi açkılı malı (Mal C), Küllüoba Höyük'te İlk Tunç Çağı'na Geçiş Dönemi'nde ortaya çıkmış, İTÇ 1'de azalmış, İTÇ 2'de ise ortadan kalkmıştır (Ay, 1998: 36). Yüzey renkleri gri ve kahverenginin çeşitli tonlarındadır ve yüzeylerde açık-koyu gri, kahverengi tonlarında alacalanmalar vardır. Bazı örnekler astarlı ve çoğu iyi açkılıdırlar. İnce hamurlu olan bu mal grubu, katkı ve pişme yönünden siyah açkılı mal örnekleri ile benzerlik gösterseler de yüzey renklerinin farklı oluşu ile ayırt edilirler. Hamur renkleri gri ve kahverenginin tonlarında, bazı örneklerde pişmeden kaynaklı koyu renkli öz görülmekte, katkı olarak ise ince bitki ve mika bulunmaktadır (Ay, 1998: 36; Efe ve Ay, 2000: 8).

Küllüoba Höyük siyah ağız kenarlı malı (Mal D), Geç Kalkolitik Çağ'dan itibaren Demircihöyük İTÇ 1 ve İTÇ 2 dönemlerinde karakteristik olan bu mal grubunun, siyah ağız kenarlı kaseler (black-topped) olarak tanımlanan örnekleri, Eskişehir Ovası'nda da oldukça

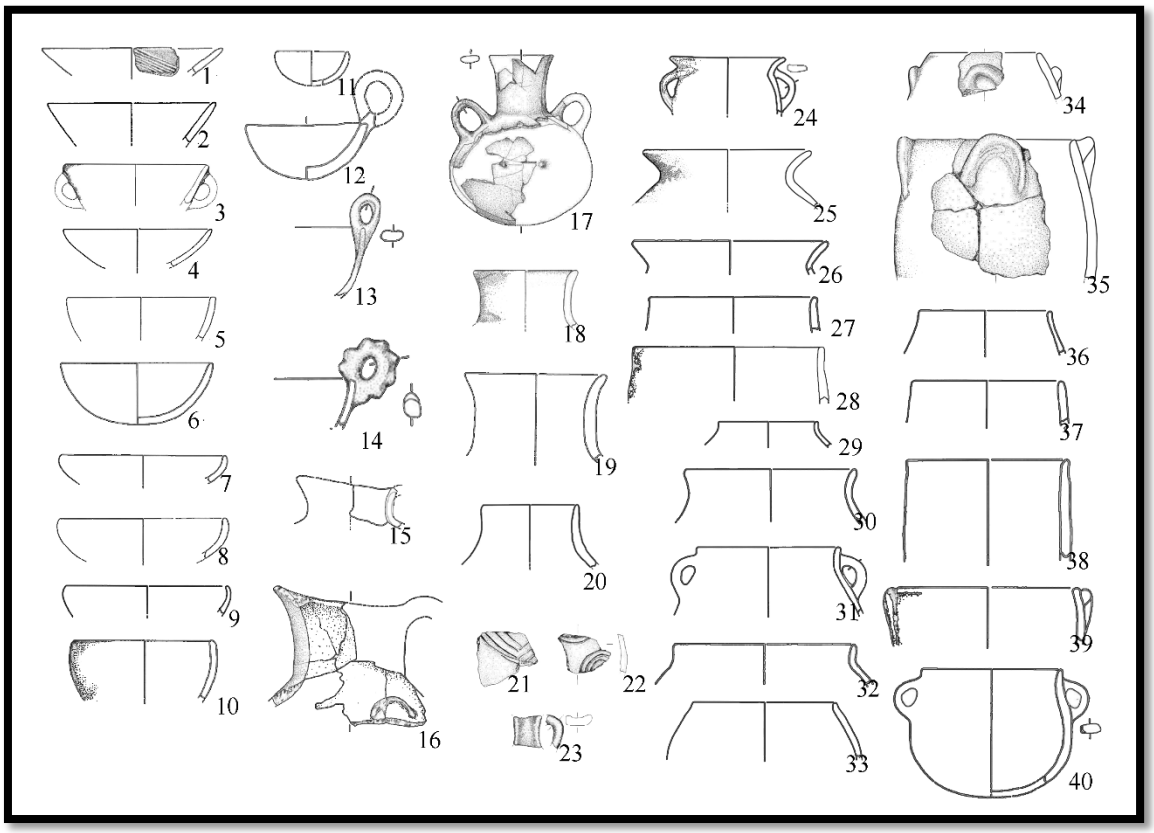
yaygındır. Ancak Küllüoba Höyük'te İTÇ 1 tabakalarında çok az örnekle temsil edilmektedir. Küllüoba Höyük'te yerel özellikler gösteren bu mal grubu, Demircihöyük örnekleri ile karşılaştırıldığında daha kaba ve az açkılıdır (Efe ve Ay, 2000: 8; Sarı, 2007: 648). İç yüzeyleri ve dışta ağız kenarları siyah, dış yüzeyin ağız kenarından sonraki kısmı kahverengi, bej, gri ve kırmızıya kadar değişen çeşitli renktedirler. Çoğunlukla astarsız, kabaca düzeltilmiş ve özensizce açkılanmışlardır (Ay 1998: 37). Hamur rengi yüzey rengi ile aynı olup, kalın koyu öz bulunmaktadır. Katkı olarak kabaca kıyılmış bitki, taşçık ve bazı örneklerde kum bulunmaktadır (Ay 1998: 37; Efe ve Ay, 2000: 9-10).

Küllüoba Höyük yalın malı (Mal E), açkı uygulaması farklılığı nedeniyle iki alt grupta Mal E1 ve Mal E2) değerlendirilmiştir. Mal E1 açkılı, Mal E2 açkısız örnekleri tanımlar. İki mal grubunun da açkı farkı dışında özellikleri aynıdır. Yüzey renkleri bej, gri, grimsi kahverengi, kızıl kahverengi ve kahverengidir. Geneli astarsız olan her iki grubun, az miktarda kendinden astarlı örnekleri de tespit edilmiştir. Hamur renkleri yüzey renkleri ile aynıdır. Hamurları katkı boyutunun ince ve kaba oluşuyla çeşitlilik göstermekte; bitki, taşçık ve nadir olarak da kum katkı içermektedir (Ay 1998: 38; Efe ve Ay, 2000: 10).

Küllüoba Höyük kaba malı (Mal F), pişirme kapları, tavalar ve büyük küpler ile temsil edilmektedir. Hamurundaki katkı türleri, katkı yoğunluğu ve kaba görünümü ile diğer mal gruplarından ayrılmaktadırlar. Yüzey renkleri gri ve kahverenginin tonlarındadır. Yüzeyler nadir olarak kırmızı, gri veya siyah alacalıdır ve genellikle astarsız, açkısız ya da orta derecede açkılıdırlar. Pişirme kabı olarak kullanıldıkları için çoğu islidir. Hamur rengi genellikle koyu gri, gri, grimsi kahverengi ve kahverengi tonlarındadır. Kalın cidarlı bu kapların hamurları bitki, taşçık, ender olarak iri mika ve kum katkılıdır. (Ay 1998: 39; Efe ve Ay, 2000: 10).

Küllüoba Höyük İTÇ 1 seramik formları kaseler, boyunlu kaplar, çömlekler, küpler, tepsiler, minyatür kaplar ve şişeler olmak üzere 7 gruba ayrılmıştır. Her grupta yer alan formlar ağız, dudak, profil ve boyunlu kapların kulplarının duruşuna göre 19 alt formda incelenmiştir (Ay 1998: 43; Efe ve Ay, 2000: 11-15). Küllüoba Höyük İTÇ 1 formları: dışa açılan ağız kenarlı kaseler, basit profilli kaseler, içe kapanan ağız kenarlı kaseler, dışa açılan ağız kenarlı dar boyunlu çömlekler, dışa açılan ağız kenarlı boyunlu çömlekler, dışa dönük ağız kenarlı daralan boyunlu çömlekler, basık boyunlu çömlekler, dışa dönük ağız kenarlı

küresel gövdeli çömlekler, içe kapanan ağızlı çömlekler, daralan ağızlı çömlekler, geniş ağızlı çömlekler, geniş ağızlı konik gövdeli çömlekler, gaga ağızlı testiler, tepsiler ve minyatür kaplar olarak tanımlanmıştır (Efe ve Ay, 2000: 11-15; Şekil 16). İlmik kulplar, yatay ve dikey kulplar, ip delikli tutamaklar, at nalı biçimli tutamaklar kaplarda en yaygın görülen eklentilerdir (Efe ve Ay, 2000: 16). Bezeme çeşitleri arasında yarım ay biçimli kabartma bezeme, memecik bezeme, yiv ve oluk bezeme, kırmızı boya bezeme yer almaktadır (Efe ve Ay, 2000: 17).

Şekil 16. Küllüoba Höyük İTÇ 1 seramik formları (Efe ve Ay, 2000: 40, Pl.1; 42-45, Pl. 2-5; 48, Pl. 6; 49, Pl. 7; 51, Pl. 8; 55, Pl. 11; 58, Pl. 13; 60, Pl.14; 61, Pl. 15; 63, Pl. 16; 65, Pl. 17; 66, Pl. 18; 74, Pl. 23; 75, Pl. 25'den düzenlenmiştir).

İç Kuzeybatı Anadolu'da Bursa Orhangazi İlçesi'nde yer alan Hacılartepe Höyük, David French tarafından 1965 yılında yürütülen yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir (French, 1967: 52). Jacob Roodenberg başkanlığındaki Ilıpınar kazı ekibi tarafından 1992, 1994-1995 yılları arasında Hacılartepe Höyük'te gerçekleştirilen kazılar sonucunda, Hacılartepe Höyük IV- I/1b evreleri, İTÇ 1 ve İTÇ 2'nin erken evrelerine

tarihlendirilmiştir (Eimermann, 2004: 15, 24). ^{14}C sonuçları da, M.Ö. 2900/2800-2650 tarihlerini vermektedir (Eimermann, 2008: 376).

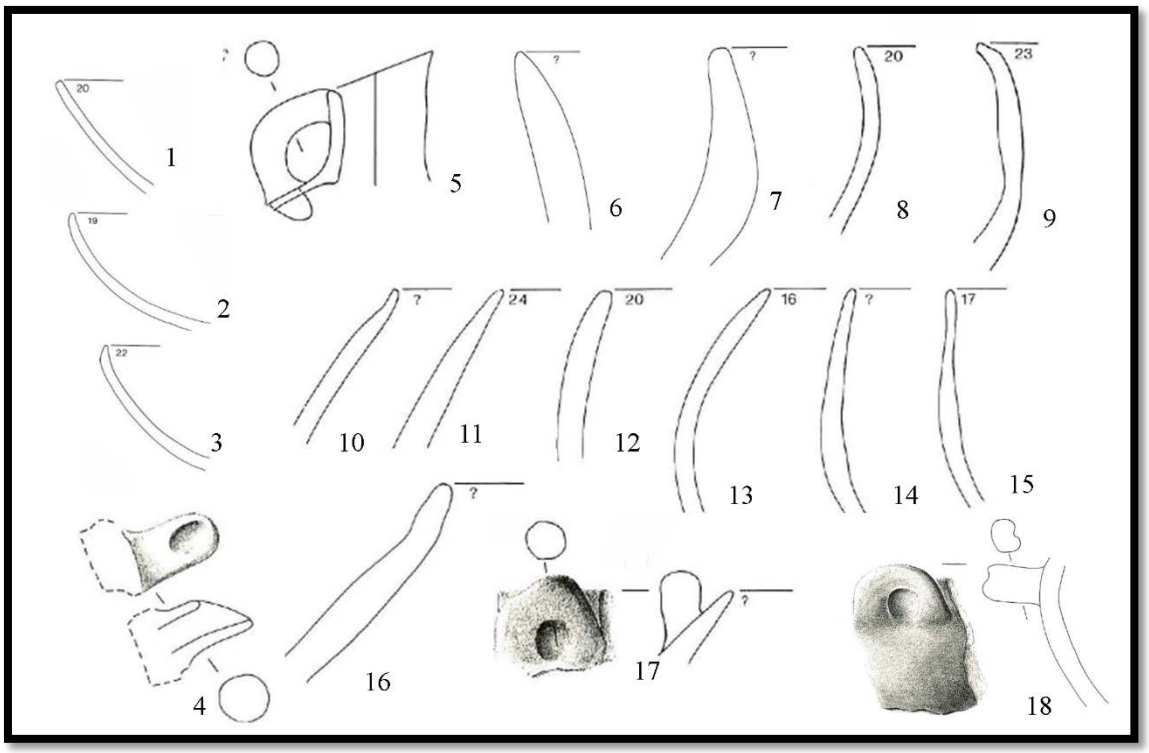
Hacılartepe İTÇ seramik materyali, Troia, İznik ve Demircihöyük kültür bölgeleri seramik gelenekleri ile karşılaştırmalar yapılarak değerlendirilmiştir. Bu çalışmalar sonrasında, öncelikle göreceli kronolojiye dayalı ve birbirinden farklı özellikler gösteren üç seramik stili tanımlanmıştır (Eimermann, 2004: 20-23). Daha sonraki bir çalışmada ise kronolojiye dayalı stil ifadesinden kaçınılmış, Hacılartepe'de her evrede tespit edilen benzer form, dekorasyon ve yüzey renkleri, hem kronoloji hem de tipoloji dikkate alınarak yeniden tanımlanmıştır (Eimermann, 2008: 378, 395, Fig.5). Hacılartepe seramik materyali, kase ve çömleklerin kullanım alanlarının yorumlanması, formlar, kil analizi, şekillendirme ve pişirme teknikleri bakımından incelenmiştir (Eimermann, 2008: 379-386; As vd., 1993/94: 54-73).

Seramik yapımında kullanılan kil, yakındaki Ilıpınar Höyük Neolitik ve Kalkolitik Dönemlerden de bilinen yerel hammadde ile aynı özelliktedir. İnce kesit analizlerinde, katkı olarak hamura kum, çeşitli mineraller (kuvars, hematit, şist, feldspat), taşçık ve kaba saman eklendiği tespit edilmiş, sadece ince mallarda saman katkının daha ince kıyıldığı görülmüştür (As vd., 1993/94: 55-56).

Küçük kaseler, çömlekler ve depolama kaplarının yüzey renkleri kırmızımsı sarı, açık kırmızımsı kahverengi, sarımsı kırmızı, kırmızımsı kahverengi, koyu gri, siyah, açık kahverengi, açık sarımsı kahverengi, kahverengi, açık kırmızıdır. Çoğunluğu astarlı ve açkılıdır. Pişirilme tekniğine bağlı olarak yüzeylerde lekeler vardır (As vd., 1993/94: 70). Sığ ve derin kaseler, testiler ve ince mallar genellikle siyah astarlı ve açkılı olup bazıları oldukça parlak açkılıdır (As vd., 1993/94: 71). İnce mallar olarak tanımlanan grup 8-16 cm çapında 2,5-4 mm cidarlı, küçük kaselerden oluşur. Ayrıca bu mallar kalıpta şekillendirilmiştir (As vd., 1993/94: 67).

Hacılartepe İTÇ 1 seramik formları; dışa açılan ağız kenarlı kaseler, basit profilli kaseler, içe kapanan ağızlı çömlekler, daralan ağızlı çömlekler, geniş ağızlı çömlekler, dışa açılan ağız kenarlı kısa boyunlu çömlekler, dar boyunlu gaga ağızlı testiler ve tepsilerdir (Eimermann, 2008: 380-383; As, vd., 1993/94: 56-70; Şekil 17). Yatay ve dikey kulplar, at

nalı biçimli tutamaklar kaplarda en yaygın görülen eklentilerdir. (As vd., 1993/94: 68-70). Bezeme çeşitleri arasında yarım ay biçimli kabartma bezeme, memecik bezeme, yiv ve çizi bezeme yer almaktadır. Çizi bezemelerin içleri doldurulmadan bırakılmıştır (As vd., 1993/94: 70-71).

Şekil 17. Hacılartepe Höyük İTÇ 1 seramik formları (As, vd., 1993/94: 57, Fig. 3; 62, Fig. 6; 63, Fig. 6/Cont.; 65, Fig. 7; 66, Fig. 8'den düzenlenmiştir).

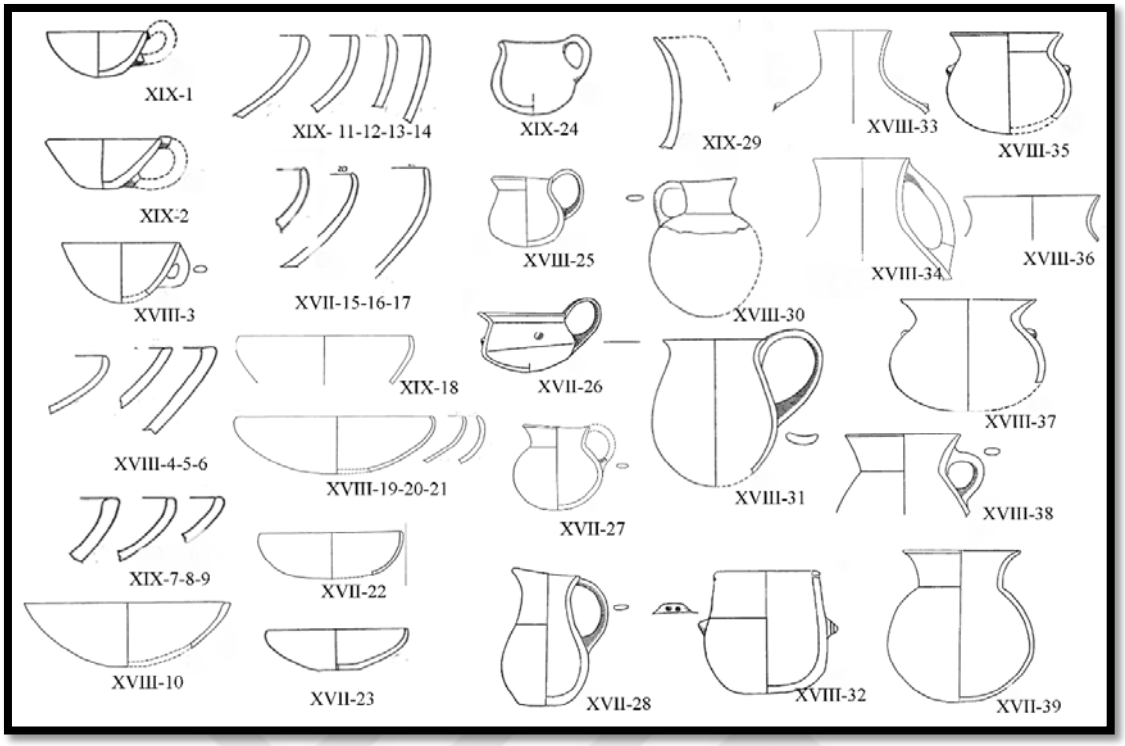
İç Batı Anadolu Yerleşimleri

İç Batı Anadolu'nun önemli İTÇ yerleşimlerinden olan Beycesultan Höyük'ün İTÇ 1 tabakalarına ait seramik malzemenin karşılaştırılması sonucunda, Mellaart tarafından Beycesultan Höyük XIX.-XVIII. ve XVII. tabakalarının, Troia-I ile çağdaş olabileceği önerilmiştir (Lloyd ve Mellaart, 1962: 112). Demircihöyük, Troia ve Küllüoba seramik malzemesinin karşılaştırılması sonucunda ise Efe tarafından, Beycesultan Höyük XIX.-XVIII. ve XVII. tabakalarının, Demircihöyük D-G tabakaları, Troia-I a, c evreleri ve Küllüoba Höyük'ün 2. tabakası ile çağdas olduğu belirtilmiştir (Efe ve Ay, 2000: 32).

Beycesultan Höyük, Geç Kalkolitik Çağ tabakalarından takip edilebilen seramik anlayışın, yeni form ve mal gruplarının eklenmesiyle İTÇ 1'de devam ettiği bilinmektedir (Lloyd ve Mellaart, 1962: 119). Mellaart İTÇ 1 seramiklerini, açkılı ince mal ve kaba mal olarak tanımladığı 2 grup altında sınıflandırmıştır (Lloyd ve Mellaart, 1962: 116).

Beycesultan Höyük açkılı ince mal grubunda, yüzey renkleri siyah, mavi siyah, zeytin grisi, açık kırmızı, devetüyü, kahverengi tonları gibi birçok çeşide sahiptir. Astarlı yüzeylerde çoğunlukla parlak açkı uygulanmıştır. Hamur rengi genellikle açık kırmızı, devetüyü ve siyahımsı gri olanlarda katkı olarak, beyaz kum bulunurken, iyi kalitedeki malların dışındakilerde saman katkı kullanıldığı tespit edilmiştir. Pişirilme kalitesi genellikle iyidir ancak açık renk hamurlarda gri öz görülmektedir. Beycesultan Höyük İTÇ 1 açkılı ince mallarında en yaygın görülen ve dönem için karakteristik olan bezeme türleri, özellikle gaga ağızlı testilerin ve tek kulplu dışa açılan ağız kenarlı boyunlu testilerin bazen tüm gövdelerini bazen ise boyunları dışındaki gövde kısımlarını yatay ve dikey dilimler şeklinde kaplayan oluk bezemedir (Lloyd ve Mellaart, 1962: 122, Fig.16; 124, Fig.17; 126, Fig.18). Bunun dışında konsantrik daire, barbotin, balık pulu, yiv ve memecik bezeme teknikleri de kullanılmıştır (Lloyd ve Mellaart, 1962: 128, Fig. 19; 130, Fig.20). Geç Kalkolitik Çağ'da yaygın olan içi beyaz macunla doldurulmuş inkruste bezemeli ve beyaz boya bezemeli örnekler oldukça azdır (Lloyd ve Mellaart, 1962:116). Beycesultan Höyük kaba malı ise bir önceki dönemden devam etmektedir. Yüzey renkleri kırmızı ve kahverengi tonlarından oluşmaktadır. Hamur katkısı olarak yoğun kum ve saman kullanılmıştır.

Beycesultan Höyük İTÇ 1 kap formları arasında; basit profilli kaseler, içe kıvrılan ağızlı kaseler, tez çalışması kapsamında incelenen malzeme içinde örneği bulunmayan ancak Beycesultan Höyük İTÇ 1 formları içinde tipik olan içe kıvrılan ağızlı omurgalı kaseler, dışa açılan ağız kenarlı boyunlu çömlekler, basık boyunlu çömlekler, daralan ağızlı çömlekler, geniş ağızlı çömlekler, gaga ağızlı testiler, üç ayaklı mutfak kapları bulunmaktadır (Lloyd ve Mellaart, 1962: 119-132; Şekil 18).

Şekil 18. Beycesultan Höyük XIX., XVIII. ve XVII. tabakalara ait seramik formları (Lloyd ve Mellaart, 1962: 118, Fig. 14; 119, Fig. 15; 122, Fig. 16; 124, Fig. 17; 128, Fig. 19'dan düzenlenmiştir).

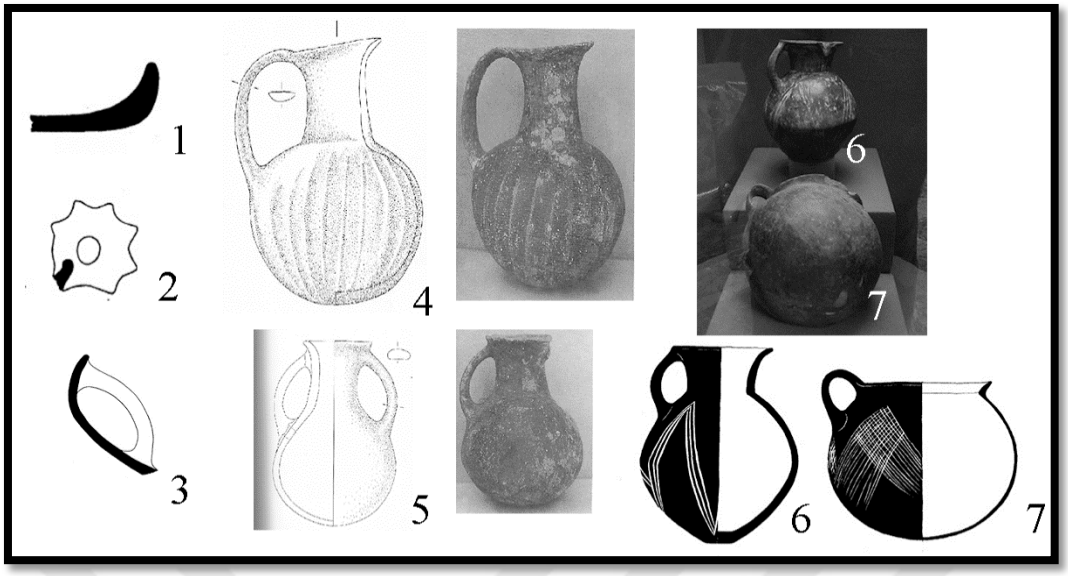
Kusura Höyük, İç Batı Anadolu Bölgesi'nde Afyonkarahisar ili, Sandıklı ilçesi, Kusura köyünün batısında ve hemen köy yerleşim alanının bitişiğinde konumlanmaktadır. Winifred Lamb tarafından 1935 yılında ilk olarak sondaj çalışması şeklinde başlanan kazı çalışmalarına, 1936-1937 yıllarında devam edilmiştir (Lamb, 1937: 2; 1938: 217). A, B ve C şeklinde üç evrede tanımlanmış olan yerleşimin İTÇ 1'e tarihlenen A evresi, sınırlı bir alanda çalışılmış ve sadece Alan II'de açığa çıkarılmıştır (Lamb, 1937: 4-6; Efe vd., 1995: 374). Turan Efe ve Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi tarafından 1983-1984 yıllarında Kaklık Yerleşimi ve Mezarlığı'nda yapılan kazılarda tespit edilen malzemenin Kusura Höyük malzemesi ile karşılaştırılması sonucunda Kusura A evresinin, Beycesultan Höyük XIX. ve XVII. tabakaları ile çağdaş olabileceği değerlendirilmiştir (Efe vd., 1995: 374).

Kusura Höyük yayınlarında seramik malzemenin mal grubu ya da form repertuvarı olarak tasnifi yapılmamıştır. Yüzeyler genellikle kırmızı, kahverengi ve kahverengimsi siyah astarlıdır. Açkı bazen astar üzerine bazen ise astarsız yüzeylere uygulanmıştır. Oldukça parlak açkılı olan kırmızı örneklerde siyah alacalanmalar vardır. Kahverengi örneklerin iç

ve dış yüzeylerinde ton farkı bulunur (Lamb, 1937: 15). Bazı formlar aynı mal grubunda üretilmiştir. Ahlatlıbel örnekleri ile yakın benzerlik gösteren küçük sığ kaseler her zaman kahverengi ve siyahımsı kahverengi astarlıdır (Lamb, 1937: 15, 16, 21; 15, Fig. 5: 4). Seramiklerin hepsi el yapımıdır. Hamur renkleri gri-devetüyü, gri ve siyahtır. Genellikle siyah öz belirgindir. Bezeme olarak bölge için yeni olmayan ve Geç Kalkolitik dönemden bilinen parlak siyah astar üzerine beyaz boya ya da macun ile doldurulmuş örneklerin devam ettiği görülmektedir (Lamb, 1937: 14).

Kusura kazıları sonrasında 1962 yılında Afyonkarahisar Müzesine getirilen çömlek ve testi, Kaklık Yerleşimi ve Mezarlığı kazıları sırasında Efe tarafından değerlendirilmiş ve Kusura A evresine tarihlendirilmiştir (Efe vd., 1995: 390, 104-105; Fig. 26: 104-105). İki örnekten biri olan çift kulplu çömlek, kahverengimsi kırmızı astarlı, parlak açkılı; açık kahverengi hamurlu ve ince cidarlı, mika ve ince bitki katkılıdır (Efe vd., 1995: 390, 104). Dar boyunlu, gaga ağızlı ve tek kulplu olan testinin gövdesi dikey oluk bezemelidir. Bu kabın yüzeyi kırmızı astarlı ve iyi açkılı, hamur rengi koyu kahverengi ve kırmızıdır (Efe vd., 1995: 390, 104).

Kusura A evresine ait formlar arasında dik ağız kenarlı yayvan kaseler, dışa açılan ağız kenarlı boyunlu testiler, geniş boyunlu çömlekler, gaga ağızlı testiler bulunmaktadır (Lamb, 1937: 15, Fig. 5: 4; Şekil 19). Kulpların kesitleri, bu dönemde yuvarlak değil düz ve şerit kulp şeklindedir (Lamb, 1937: 14).

Şekil 19. Kusura Höyük A evresi seramik formları (Lamb, 1937: 15, Fig. 5; Efe vd., 1995: Fig. 26 ve 29'dan düzenlenmiştir. Parça no 6-7'ye ait fotoğraf Afyonkarahisar Müzesi İTÇ vitrini).

Ankara Yerleşimleri

Ankara'da içinde İTÇ kültür katmanlarını barındıran yerleşimlerde yapılan kazılar, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk arkeolojik çalışmalarıdır. Yayınları eski olmasına karşın, yerleşimlerin çevresel özelliklerine ilişkin gözlemlerin, arkeolojik yoruma katıldığı oldukça kıymetli bilgileri içermektedirler. Anadolu'nun ilk Türk kazıları olması ve o dönemde karşılaştırma yapılabilecek Troia, Kusura, Bozhöyük ve Demircihöyük dışında İTÇ yerleşimlerinin henüz yeterince bilinmemesi nedeniyle de, seramik materyal genel özellikleri ile ele alınmıştır. Bu ilk dönem kazılarında Bakır Çağı malzemesi olarak tasnif edilen seramiklerin, İTÇ malzemesi olduğu kabul edilmektedir. Ancak kendi içinde İTÇ 1, 2 ve 3 şeklindeki üç dönem ayrımı yapılmamıştır.

Ankara bölgesi İTÇ araştırmalarına, Gülçin İlgezdi Bertram ve Jan K. Bertram tarafından 2005 yılında yeniden başlanmıştır (İlgezdi Bertram ve Bertram, 2012a: 117). Ankara çalışmalarının toplandığı ve seramik materyalin tarihlendirildiği bir yayın henüz yapılmamıştır. Ancak, Ankara Çayyolu Höyük kazısı sonrası yapılan yayında, Çayyolu Höyük evreleri ile Ahlatlıbel, Koçumbeli, Çömlektepe, Etiyokuşu, Karaoğlan, Yumurtatepe,

Karayavşan ve Polatlı Höyük karşılaştırılmalarını içeren öneri tarihlendirmeler bulunmaktadır (Arslan vd., 2013: 147-148).

Ankara'nın yaklaşık 25-30 km güneyinde, Elma Dağları'nın eteğindeki vadi girişinde konumlanan Karaoğlan Höyük'te ilk kazılar, 1937 yılında Türk Tarih Kurumu tarafından stratigrafiyi belirlemek için yapılmıştır. 1938-1942 yılları arasında Remzi Oğuz Arık başkanlığında gerçekleştirilen ikinci Karaoğlan Höyük kazılarında, yukarıdan aşağı doğru Osmanlı, Bizans-Roma, Frig, Hitit ve Bakır Çağlarına ait kültür katmanları açığa çıkarılmıştır (Arık, 1939: 27-29). Bakır Çağına (İTÇ) tarihlenen V. tabaka, Vc, Vb, Va ve V olmak üzere dört evreden oluşmaktadır. Karaoğlan Höyük Vc evresi, R.O. Arık tarafından tabakada hiç madeni eşya bulunmadığı için Kalkolitik Çağ olarak değerlendirilmiştir (Arık, 1948: 48-49). Orthmann, İstanbul Üniversitesi Prehistorya Laboratuarı ile Anadolu Medeniyetleri Müzesindeki Karaoğlan Höyük malzemesini incelemiş ve incelediği bu malzemenin katalog çalışmasını yapmıştır. Katalog çalışmasını yaptığı malzemenin Karaoğlan Höyük'ün hangi evresine ait olduğu belirtilmemiş olmakla beraber Vc evresi, İTÇ 2 olarak değerlendirilmiştir (Orthmann 1963: 98, 121). Yakar da, Orthmann'dan aktararak Vc evresinin İTÇ 2 olarak düşünüldüğünü belirtirken, aynı zamanda Ankara bölgesi için siyah malların kırmızı mallara oranla daha fazla tercih edilmiş olmasının ve yerel özellikli siyah malların İTÇ boyunca kullanılmasının, kronolojik ayrımı zorlaştırdığının altını çizer (Yakar, 1985: 183, 195). Alkım tarafından ise Karaoğlan Vc evresi İTÇ 1'e tarihlendirilmiştir (Alkım 1969: 121). David French tarafından yapılan yüzey araştırmasında, Karaoğlan Höyük'te İTÇ 1 malzemesi tespit edilmemiştir (French 1969: Fig. 29b.4).

Arslan ve Bertram Çayyolu Höyük malzemesi ile yapılan karşılaştırmada, Karaoğlan Höyük'ü, tabaka/evre belirtmeden Geç Kalkolitik ya da İTÇ 1'in erken aşaması ile eşleştirmiştir (Arslan vd., 2013: 147). İlgezdi ve Bertram tarafından 2011 yılında yapılan yüzey araştırması sırasında Karaoğlan Höyük'te tespit edilen kaçak kazı çukurunun temizlenmesi ile höyüğün stratigrafisi büyük bir oranda açığa çıkarılmıştır. En alt tabakalarda tespit edilen bezemesiz, siyah astarlı ve iyi fırınlanmış seramik örnekleri ile ağızın altında tutamakları olan çömlekler Geç Kalkolitik/İTÇ'ye geçiş dönemine tarihlendirilmiştir (İlgezdi Bertram ve Bertram, 2012a: 121). Belki de Arık tarafından kazılan ve mimari planı olmayan, sadece az miktardaki seramik materyali değerlendirilen

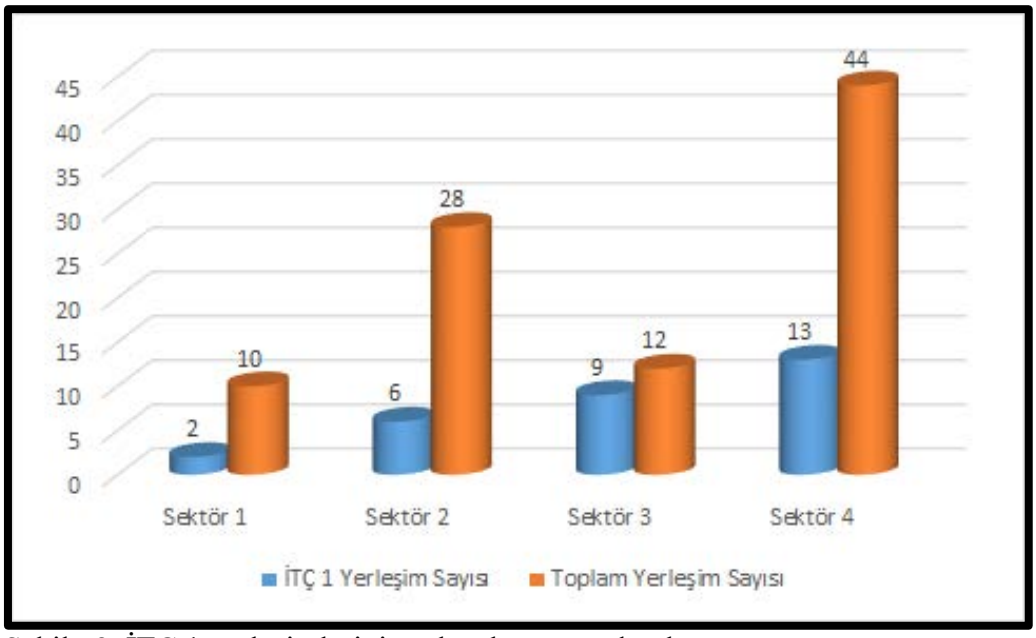
Vc evresi, Bertram tarafından tespiti yapılan Geç Kalkolitik/İTÇ'ye geçiş döneminin daha üstündeki İTÇ dönemlerine tarihlendirilmelidir.

Arık tarafından Kalkolitik Çağa tarihlenen Karaoğlan Höyük Vc evresinin seramik materyali, kaba nitelikli olup form çeşitliliği azdır. Bu evrede küpler, testiler, mutfak kapları ve büyük kaseler tespit edilmiştir. Seramikler kum, çakıl, saman katkılı, açık renk hamurlu, yüzey renkleri kırmızı ve devetüyü renginde, bazı örneklerin iç yüzeyleri siyahtır. İyi derecede açkı uygulanmıştır (Arık, 1948: 48-49). Zaten Arık, Vc evresine ait seramiklerinin yüzey rengi, hamur ve katkı özelliklerini, Vb evresi için de aynı şekilde tanımlamıştır (Arık, 1948: 48-49). Karaoğlan Höyük kazısı buluntularının yayınlanmamış olması, Ortmann tarafından katalog çalışması yapılan malzemenin stratigrafi bilgisinin bulunmaması, Arık tarafından tanımlanan Vc, Vb ve Va seramiklerinin yüzey renkleri ve astar uygulamalarındaki benzerlikler, Bertram'ın profil temizlik çalışmasında Geç Kalkolitik/İTÇ'ye tarihlendirdiği malzemeyi, Karaoğlan Vc ile ilişkilendirmemiş olması kesin kanaatlerden kaçınarak Karaoğlan Vc evresini İTÇ 2'ye daha yakın tarihlendirmek gerektiğini akla getirmektedir. Son dönem çalışmaları yapılan Karaoğlan Höyük malzemesinin yayınlanmasının, bu konudaki belirsizliği gidereceği düşünülmektedir (Bertram ve İlgezdi Bertram 2021: 316). Karaoğlan Höyük ile ilgili hem Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde sergilenen seramikler, hem de French tarafından toplanan İngiliz Arkeoloji Enstitüsü'nde bulunan seramik materyal, bu tezde İTÇ 2 kısmında değerlendirilmiştir.

Çayyolu Höyük evre IV henüz netlik kazanmamış olmakla birlikte, Geç Kalkolitik/İTÇ'ye geçiş ve İTÇ 1'e tarihlendirilmiştir (Arslan vd., 2013: 147). Bu evredeki seramikler genellikle siyah ve gri olsa da, az miktarda soluk kırmızı yüzeyli örnekler de tespit edilmiştir. Seramiklerin yüzeyinde herhangi bir bezeme unsuru bulunmamaktadır (Arslan vd., 2013: 144). Bezemeden kasıt boya bezeme olmalıdır ki basit profilli derin kase örneğinde memecik bezeme görülmektedir (Arslan vd., 2013: 160, Resim 8: 2). Hamur katkısı olarak taşçık ve bitki kullanılmıştır (Arslan vd., 2013: 149). Seramik formları arasında basit profilli kase, geniş ağızlı çömlek ve içe kapanan ağızlı çömlek bulunmaktadır (Arslan vd., 2013: 160, Resim 8: 2-4; Şekil 36: 22-24).

Seramik Materyalin Karşılaştırılması

Orta Porsuk Havzası'nda çalışma kapsamında incelenen ve İTÇ malzemesi tespit edilen 94 yerleşim içerisinde, Demircihöyük ile birlikte 30 yerleşimde, İTÇ 1'e tarihlenen seramik materyal tespit edilmiştir. Sektör 1'de yer alan 10 yerleşimden 2'sinde; sektör 2'de yer alan 28 yerleşimden 6'sında[74]; sektör 3'de yer alan 12 yerleşimden 9'unda; sektör 4'de yer alan 44 yerleşimden 13'ünde İTÇ 1'e tarihlenen seramik buluntu tespit edilmiştir (Şekil 20).

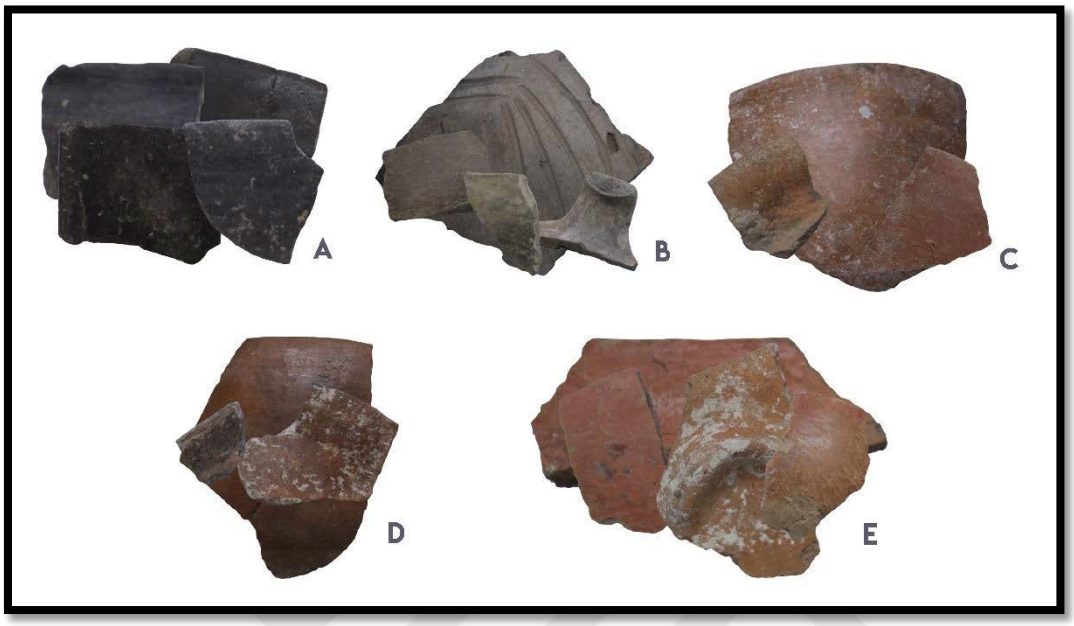

Şekil 20. İTÇ 1 yerleşimlerinin sektörlere göre dağılımı

Bu tez çalışmasında İTÇ 1'e tarihlendirilen 99 parçanın levha ve katalog düzenlemesi yapılmıştır. Tespit edilen mal grupları arasında ağırlıklı olan, siyah (A), gri (B), kahverengi (C) ve kırmızımsı kahverengi (D) mallardır. Kırmızı ve sarımsı kırmızı astarlı mallara (E) ait örnekler de bulunmaktadır (Şekil 21). Çoğunlukla astar ve açkı uygulanmış olup astarsız ve açkılı; astarsız ve açkısız örnekler de tespit edilmiştir. Hamur renkleri genel olarak kahverengi, gri, pembe ve kırmızımsı kahverengidir. İncelenen malzemenin çoğunluğunda pişiminin orta derecede ve hafif özlü olduğu; katkı olarak genel uygulamanın kum, bitki ve

[74] Doğanca 1 Höyük etrafının bataklık ile kaplı olması nedeniyle yüzey araştırması sırasında höyüğe ulaşılamamıştır. French'in Eskişehir çalışmaları sırasında toplamış olduğu BIAA arşivinde bulunan ve GKÇ/İTÇ 1'e tarihlenen seramik materyal incelenmiştir. Bkz. Ek 2 Katalog: Yerleşimler, s. XXXVII

mika şeklinde olduğu, bazı örneklerde ise taşçık, kireç, şamot ve kavkı eklenildiği görülmüştür.

Şekil 21. İTÇ 1 mal grupları (A) siyah mallar, (B) gri mallar, (C) kahverengi mallar, (D) kırmızımsı kahverengi mallar, (E) kırmızı ve sarımsı kırmızı mallar.

İTÇ 1'e tarihlenen seramiklerin tasnifi sonrasında hazırlanan katalog kısmında, yüzey ve hamur renkleri munsell renk kodlarıyla birlikte verilmiştir. Katalog da yüzey renkleri, açkı uygulaması, hamur rengi, katkı ve pişme özelikleri, bezeme ve yapım tekniği belirtilmiştir. Seramik formları genel olarak kase ve çömlekler olarak ayrılmıştır. Kaseler sığ ve derin olarak tanımlanmıştır. Ağız çapının 1/2'sinden fazla yüksekliğe sahip olanlar derin, az yüksekliğe sahip olanlar sığ olarak değerlendirilmiştir. Aşağıda form grupları tanımlanırken referans kazılar ile karşılaştırmalar için metin içindeki şekillere atıf yapılmıştır. İTÇ 1'e tarihlenen seramik formları arasında (Şekil 22):

Form 1a ve 1b- Dışa açılan ağız kenarlı sığ kaseler (Form 1a), genellikle siyah, gri, kahverengi tonlarında yüzey rengine sahiptir. Bu form grubu içinde black-topped bir örnek bulunmaktadır (Levha 57:1). Kaselerin ağzı çapları 14-17 cm arasında değişmektedir. Dışa açılan ağız kenarlı sığ kaselerin ilmik kulplu olanları da tespit edilmiştir (Levha 2a:1, 2, 3; Levha 6a:2; Levha 25a:1; Levha 48a: 1; Levha 57:1). Dışa açılan ağız kenarlı derin kaseler (Form 1b) ise siyah, gri, kahverengi, pembe ve kırmızının tonlarında yüzey rengine sahiptir.

Kaselerin ağzı çapları 11-26 cm arasında değişmektedir. Dışa açılan ağız kenarlı sığ kaselerin ilmik kulplu olanları da tespit edilmiştir (Levha 19: 1; Levha 23: 4; Levha 40: 1; Levha 55a:1, 2; Levha 57: 2; Levha 60a: 1, 2; Levha 67: 1, 2; Levha 71: 1). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki, Demircihöyük Şekil 15: 1-7; Küllüoba Şekil 16: 1-3; Hacılartepe Şekil 17; Beycesultan Şekil 18: XIX-1, 2, XVIII-3'de gösterilmiştir.

Form 2a ve 2b- Basit profilli sığ kaseler (Form 2a), kırmızı ve tonları yoğunlukta olmak üzere kahverengi tonları, pembe ve gri yüzey rengine sahiptirler. Kaselerin ağzı çapları 11-38 cm arasında değişmektedir. Basit profilli sığ kaseler içinde ilmik kulplu örnekler de tespit edilmiştir. Basit profilli derin kaseler (Form 2b) ise kırmızı ve tonları yoğunlukta olmak üzere kahverengi tonları, pembe ve gri yüzey rengine sahiptirler. Kaselerin ağzı çapları 11- 25 cm arasında değişmektedir. Basit profilli derin kaseler içinde ilmik kulplu ve at nalı biçimli tutamaklı olan örnekler de tespit edilmiştir (Levha 2a: 4; Levha 6a: 3; Levha 21a: 1, 2, 3; Levha 24: 1; Levha 33a: 1; Levha 38a:1; Levha 41a: 2, 3; Levha 54: 1; Levha 55a: 3; Levha 57: 3, 4; Levha 61a:1). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki Demircihöyük Şekil 15: 12-16; Küllüoba Şekil 16: 4-6, 11-13; Hacılartepe Şekil 17: 2, 3; Beycesultan Şekil 18: XVIII-5, 10; Çayyolu Höyük Şekil 36: 22'de gösterilmiştir.

Form 3a ve 3b- İçe kapanan ağızlı sığ kaseler (Form 3a), yüzey renkleri pembemsi gri ve kahverengi olmak üzere iki örnek ile temsil edilirler. Ağız çapları 18-20 cmdir. Bir tanesi ilmik kulpludur (Levha 41a: 5; Levha 18: 1). İçe kapanan ağızlı derin kaselerin (Form 3b) ise kırmızı ve tonlarında yüzey renklerine sahip örnekleri tespit edilmiştir. 12-28 cm arasında değişen ağız çaplarına sahiptirler (Levha 17: 1; Levha 18: 2; Levha 25a: 2; Levha 31a: 1; Levha 38a: 3). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki Demircihöyük Şekil 15: 9, 17; Küllüoba Şekil 16: 7-10; Beycesultan Şekil 18: XIX-7-9, 11-14, 18; XVIII-4, 6, 19-21; XVII-15-17, 22, 23' de gösterilmiştir.

Form 4- Gaga ağızlı testiye ait parçaların gri ve kırmızı tonlarında yüzey renklerine sahip örnekleri tespit edilmiştir. İki örnek ile temsil edilen gaga ağızlı testi parçalarından Yapağı Höyük'te tespit edilen örnek (Levha 68: 1), geniş boyunlu bir testiye ait olup ağız kısmı belirgin bir akıtaca sahiptir (Levha 61b: 4; Levha 68: 1). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki Demircihöyük Şekil 15: 19; Küllüoba Şekil 16: 15, 16; Hacılartepe Şekil 17: 5; Beycesultan Şekil 18: XIX-24, 29; XVIII-30; XVII-27, 28' de gösterilmiştir.

Form 5a- Dışa açılan ağız kenarlı dar boyunlu çömlekler kırmızı ve tonlarında yüzey renklerine sahiplerdir. Bu çömlekler uzun dar boyunlara sahip olup ağız kısımlarından dışa açılmaktadırlar. Ağız çapları 8-16 cm arasında değişmektedir (Levha 19: 3; Levha 24: 2; Levha 29a: 1; Levha 61a: 6). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki Demircihöyük Şekil 15: 20, 21; Küllüoba Şekil 16: 17-19; Beycesultan Şekil 18: XVIII-34' de gösterilmiştir.

Form 5b- Dışa açılan ağız kenarlı boyunlu çömleklerin kırmızı, kahverengi ve gri yüzey renklerine sahip örnekleri tespit edilmiştir. Bu çömlekler belirgin bir boyuna sahip olup ağızları keskin bir biçimde dışarı açılmaktadır. Ağız çapları 14-29 cm arasında değişmektedir (Levha 19: 2; Levha 25a: 4; Levha 40: 2; Levha 48a: 2; Levha 55a: 6, 7; Levha 61b: 1). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki Demircihöyük Şekil 15: 22-25; Küllüoba Şekil 16: 24-26; Hacılartepe Şekil 17: 6, 9; Beycesultan Şekil 18: XVIII-33, 38; XVII-39' da gösterilmiştir.

Form 5c- Dışa dönük ağız kenarlı daralan boyunlu çömleklerin kırmızı ve kahverengi yüzey renklerine sahip örnekleri tespit edilmiştir. Bu çömlekler gövdelerinden itibaren ağızlarına doğru daralan bir boyun ve hemen ağız kenarından dışarıya doğru küçük bir kıvrılmaya sahiptirler. Ağız çapları 10-14 cm arasında değişmektedir (Levha 25a 3; Levha 30a: 2; Levha 54: 2). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki Küllüoba Şekil 16: 20'de gösterilmiştir.

Form 6a- Basık boyunlu çömleklerin kahverengi ve kırmızı yüzey renklerine sahip örnekleri tespit edilmiştir. Bu çömleklerin fazla belirgin olmayan boyunları vardır. Ağız çapları 16-25 cm arasında değişmektedir (Levha 17: 2; Levha 31a: 2; Levha 71: 2). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki Demircihöyük Şekil 15: 28-31; Küllüoba Şekil 16: 29-32; Hacılartepe Şekil 17: 7, 8' de gösterilmiştir.

Form 6b- Dışa dönük ağız kenarlı küresel gövdeli çömlek tek bir örnek ile temsil edilmekte olup kahverengi yüzey rengine sahiptir. İç bükey gövde ağız kısmından dışarı doğru küçük bir dönüş ile sonlanmaktadır. Bu örneğin ağız çapı 12cm olup küçük bir çömleğe ait olmalıdır (Levha 2b: 1). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki Küllüoba Şekil 16: 33; Hacılartepe Şekil 17: 10'da gösterilmiştir.

Form 6c- İçe kapanan ağızlı çömleklerin kırmızı ve kahverengi yüzey renklerine sahip örnekleri tespit edilmiştir. Bu çömleklerde iç bükey olan gövdelerin ağız kısımları bazı örneklerde keskin bir içe kapanış yapmaktadır. Alınca Höyük'te tespit edilen örnek de ağızın hemen altında yatay kulp bulunmaktadır (Levha 18: 3). Ağız çapları 20-28 cm arasında değişmektedir (Levha 2b: 2; Levha 6a: 5; Levha 18: 3). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki Demircihöyük Şekil 15: 32, 33, 38-40; Küllüoba Şekil 16: 34-36; Hacılartepe Şekil 17: 11-13, 16, 17; Çayyolu Höyük Şekil 36: 24' de gösterilmiştir.

Form 6d- Daralan ağızlı çömleklerin kırmızı yüzey renklerine sahip örnekleri tespit edilmiştir. Bu çömleklerin gövdeleri ağız kısımlarına doğru daralmaktadır. Ağız çapları 13 ve 16 cm dir (Levha 22: 2; Levha 55a: 5). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki Küllüoba Şekil 16: 27, 28; Beycesultan Şekil 18: XVIII-32'de gösterilmiştir.

Form 7a- Geniş ağızlı çömleklerin kırmızı ve kahverengi yüzey renklerine sahip örnekleri tespit edilmiştir. Bu çömleklerin gövdeleri dikey kenarlı olup ağız çapları 16 ve 27 cm dir (Levha 2b: 3; 6a: 4). Ayrıca bu form içinde flower-pot biçiminde olanların kırmızı yüzey rengindeki örnekleri tespit edilmiştir. Bu çömleklerin gövdeleri dip kısımlarına doğru daralmaktadır. Kayaüstü Höyük'te tespit edilen örnek de ağızın hemen altında yatay tutamak kulp bulunmaktadır (Levha 41a: 7). Ağız çapları 16-28 cm arasında değişmektedir (Levha 41a: 6, 7; Levha 55a: 4). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki Demircihöyük Şekil 15: 34-37; Küllüoba Şekil 16: 37-39; Hacılartepe Şekil 17: 14, 15; Polatlı Höyük (İTÇ 1?) Şekil 36: 13-14; Çayyolu Höyük Şekil 36: 23'de gösterilmiştir.

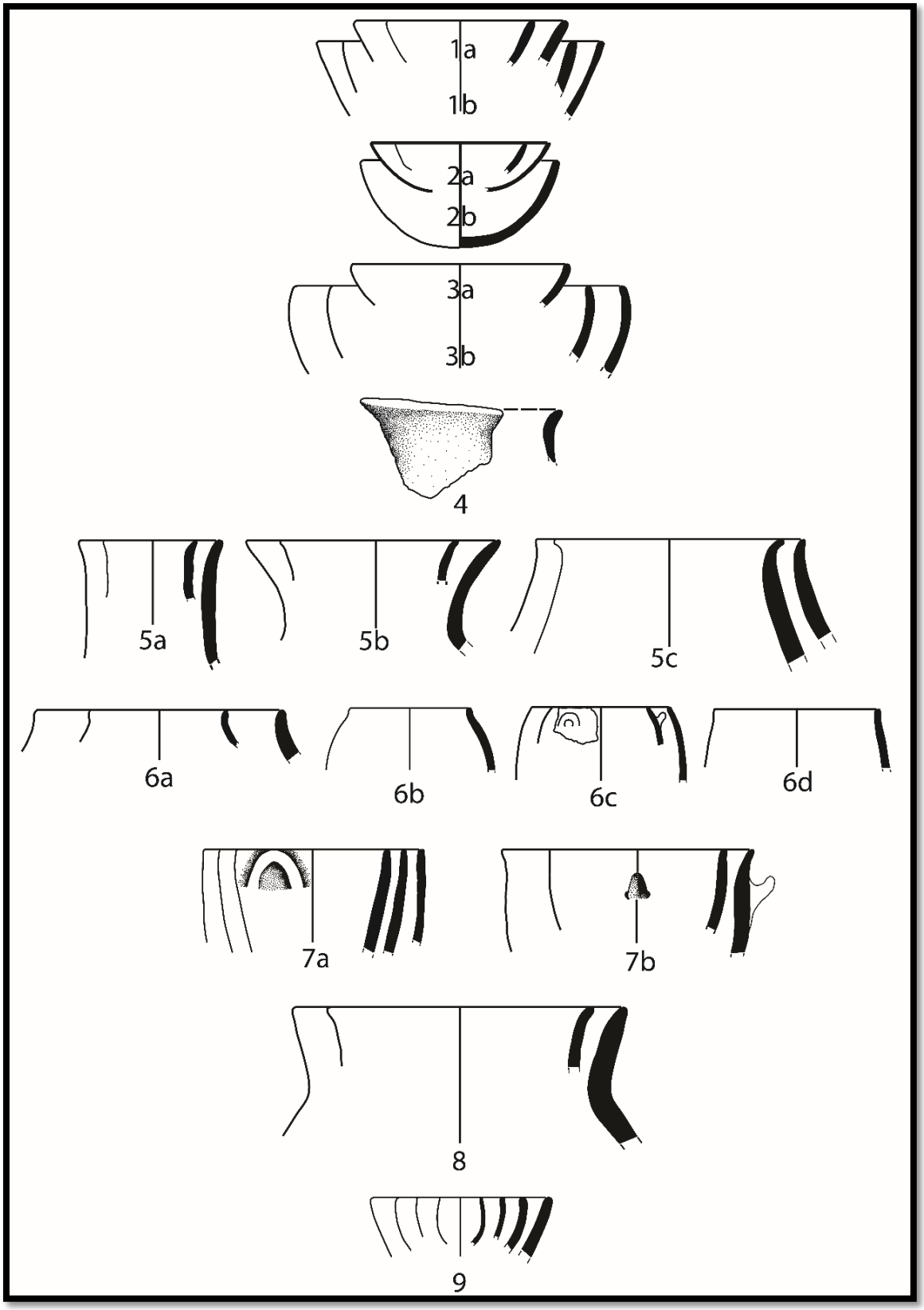
Form 7b- S profilli çömleklerin kahverengi ve pembe yüzey rengindeki örnekleri tespit edilmiştir. Anadol Höyük'te tespit edilen ve daha belirgin bir S profile sahip örnek de, çömleğin karın kısmında boynuz biçimli dikey tutamak kulp bulunmaktadır (Levha 61a: 5). Ağız çapları 32 ve 40 cm'dir (Levha 41a: 8; Levha 61a: 5). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki Demircihöyük Şekil 15: 41; Küllüoba Şekil 16: 40'da gösterilmiştir.

Form 8- Pithosların sadece ağız kısımlarına ait parçaları bulunmakta olup kırmızı astarlı ve açkılıdırlar. Ağız çapları 23-35 cm arasında değişmektedir (Levha 21a: 4, 5; Levha 41a: 9). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki Demircihöyük Şekil 15: 26, 27'de gösterilmiştir.

Form 9- Minyatür kaplar, genel olarak 10 cm'den daha küçük ağız çapına sahip kaseler, bu grup içinde değerlendirilmiştir. Form olarak basit, çan tipi, içe kıvrılan, içe kapanan ve dışa açılan ağızlı kaselerin minyatür örneklerini teşkil ederler. Siyah, kırmızı ve kahverengi yüzeyli örnekler tespit edilmiştir (Levha 2a: 5; Levha 6a: 1, 2; Levha 25a: 2; Levha 41a: 1).

Tespit edilen şerit (Levha 42: 3) ve mahmuzlu (Levha 29a: 2) kulpların karşılaştırma örnekleri tez içindeki Demircihöyük Şekil 15: 4,7-8; Küllüoba Şekil 16: 13-14, 23; Beycesultan Şekil 18: XVIII-31, XVII-27; Kusura Şekil 19: 2, 4'de; tespit edilen oluk bezemeli (Levha 54: 3) gövde parçasının karşılaştırma örnekleri tez içindeki Demircihöyük Şekil 15: 10, 11; Küllüoba Şekil 16: 21, 22'de, Polatlı Höyük (İTÇ 1?) Şekil 36: 21'de gösterilmiştir.

İTÇ 1 yerleşimlerinde tespit edilen seramik materyalin benzerliği, yerleşim dokularının yorumlanmasına da katkı sağlamaktadır. Yakın yerleşimlerin seramik materyalinin benzerliği, birbirleriyle iletişim halindeki toplulukların varlığını göstermektedir.

Şekil 22. Orta Porsuk Havzası İTÇ 1 form cetveli

4.2.2. İTÇ 2 Yerleşimleri Seramik Materyali

Bu dönem seramik formları İTÇ 1'den gelişerek çeşitlenmiştir. Beycesultan'da dönemsel değişim, seramik repertuarı ve niteliğinden hemen ayırt edilebilmektedir. İTÇ 1'in ince cidarlı ve zarif mal grubunun yerini, kalın astarlı ve daha kalın cidarlı, özensiz açkılı kaplar alır (Lloyd ve Mellaart, 1962: 136). Daha önceki dönemlerde oldukça yaygın olan inkruste tekniği ile yapılan bezeme unsurlarının yerini ise kapların üzerine eklenen boynuz kulp, tüp biçimli tutamak ve memecikler gibi abartılı plastik dekorasyon unsurları almıştır (Lloyd ve Mellaart, 1962: 151).

Orta Porsuk Havzası'nda yer alan Demircihöyük'te ise mimari gelişim ile birlikte takip edilen seramik geleneği, büyük oranda bir önceki dönemden gelişerek devam eden teknik ayrımları içerir. Siyah ağız kenarlı kaseler (black-topped) yoğunluğunu korurken, taşçık katkılı metalik görünümlü mallar ortaya çıkmıştır. İTÇ 2'nin sonlarına doğru gri astarlı mallar ile ince astarlı (wash ware) mallar ortaya çıkar (Efe, 1988: 128). Açkı uygulaması ise önceki döneme göre oldukça kalitelidir. Dönemin ortalarına doğru S profilli kaseler (Efe, 1988: 22-24; 29), dönemin sonlarına doğru kesik gaga ağızlı testiler ortaya çıkar (Efe, 1988: 55, 57). Küllüoba Höyük'te ise Demircihöyük ile benzer şekilde seramik formları bir önceki dönemden gelişerek devam eder. Burada tespit edilen en önemli ayrım saman katkı yerine taşçık katkıdaki artıştır. Ayrıca bu dönemde amphoralar, yatay kulplu kaseler gibi formlar ve sığ oluk bezeme ortadan kalkmıştır (Sarı, 2012: 169).

Dönem için en önemli ayrım kırmızı mal grubundaki artıştır. Bu durumun Ankara bölgesi için aynı derecede önemli olup olmadığı yeni araştırmalar ile anlaşılabilecektir. Çünkü kırmızı mallar tespit edilmiş olsa bile, Ankara bölgesi yerleşimlerinde siyah astarlı ve parlak açkılı mallar önemini korumaya devam etmiştir.

Bölgesel karşılaştırmalar ve ^{14}C verilerinin birlikte değerlendirilmesi sonucunda ortaya konulan kronoloji çalışmalarında bu dönem M.Ö. 2700-2400 aralığına tarihlendirilmektedir (Fidan vd., 2015: 83, Fig. 15; Efe ve Türkteki, 2011: 189-190; Sarı, 2012: 114).

Kuzeybatı ve İç Kuzeybatı Anadolu Yerleşimleri

Demircihöyük'te İTÇ 2 yerleşimi, kendi içinde alt evreleri bulunan H-P/Q tabakalarıyla temsil edilmektedir. Seramik geleneği İTÇ 1'den gelişerek kendi içinde gelişme göstermiştir. Siyah ağız kenarlı kaseler (black-topped) yoğunluğunu korurken, taşçık katkılı metalik görünümlü mallar ortaya çıkmıştır (Efe, 1988: 128). İTÇ 2'nin sonlarına doğru gri astarlı mallar ile ince astarlı (washed ware) mallar ortaya çıkar (Efe, 1988: 128). Açkı uygulaması ise önceki döneme göre oldukça kalitelidir. Kase profillerindeki keskinleşen hatlar alt evrelerden ayırt edici özelliktir. Dönemin ortalarına doğru S profilli kaseler (Efe, 1988: 22-24; 29), dönemin sonlarına doğru kesik gaga ağızlı testiler ortaya çıkar (Efe, 1988: 55, 57). Demircihöyük İTÇ 2 seramikleri Efe tarafından 3 mal grubu altında incelenmiştir (Efe, 1988: 7-11):

Demircihöyük siyah malı (Mal 1), kendi içinde iki alt gruba (Mal 1a ve 1b) ayrılmaktadır. Mal 1a olarak tanımlanan grup, siyah ağız kenarlı kaseler (black-topped) ile temsil edilmektedir. Bu grupta yer alan kaselerin iç yüzey renkleri ve dış ağız kenarları tamamen siyahtır. Fırınlanma nedeniyle dış yüzeylerinde kahverengi ve kırmızı tonlarında dalgalanmalar görülebilmektedir (Efe, 1988: 7). M katmanından itibaren bazı kapların tamamen siyah ve parlak açkılı olduğu tespit edilmiştir. Efe, Ankara Bölgesi için karakteristik olan bu mal grubunun, Demircihöyük'e ithal edilmiş olabileceği belirtir (Efe, 1988: 7). Siyah astarlı parlak açkılı seramik örneklerine, tez çalışması kapsamında yapılan yüzey araştırmasında, Porsuk Çayı boyunca doğuya doğru bazı yerleşimlerde de rastlanmış olması, bölgenin İTÇ 2'de Orta Anadolu ile ilişkilerinin göstergesi olabilir. Bu grubun hamur renkleri koyudur. İnce kum ve mika katkılı mallar, organik katkı içermez. İTÇ 2'nin üst katlarında tespit edilen seramik örneklerinin pişim kalitelerinin daha yüksek olduğu görülmektedir (Efe, 1988: 7). Mal 1b grubu astarsız oluşu ile Mal 1a'dan ayrılmaktadır (Efe, 1988: 8). Yeterli kalite de pişirilmediği için yumuşak bir hamur yapısı vardır. Yoğun mika ve bazen de ince kum katkı kullanılmıştır (Efe, 1988: 7).

Demircihöyük kırmızı astarlı ve açkılı malı (Mal 2), kendi içinde iki alt gruba (Mal 2 a ve 2b) ayrılmaktadır. Mal 2a ana mal grubunu oluşturmaktadır. Mal 2b ise sayıca az ve sadece H-K2 tabakalarında tespit edilmiş, yoğun kum katkılı bir grubu temsil eder. Bu özellikleri nedeniyle ithal olabileceği düşünülmüştür (Efe, 1988: 8). Mal 2a ve 2b olarak

tanımlanan astarlı ve açkılı mallar, kendi içinde yüzey renklerindeki farklık dikkate alınarak, I. Kırmızımsı kahverengi (I- 1, 2, 3, 4); II. Portakal rengi (II- 5, 6, 7) ve III. Kahverengi (III- 8, 9) olmak üzere 3 temel renkte sınıflandırılmıştır (Efe, 1988: 8). Kırmızımsı kahverengi kendi içinde 4 ton; portakal rengi 3 ton ve kahverengi 2 ton olmak üzere toplamda 9 alt ton grubu belirlenmiştir (Efe, 1988: 31, Tab. 29; Levha VIII-IX).

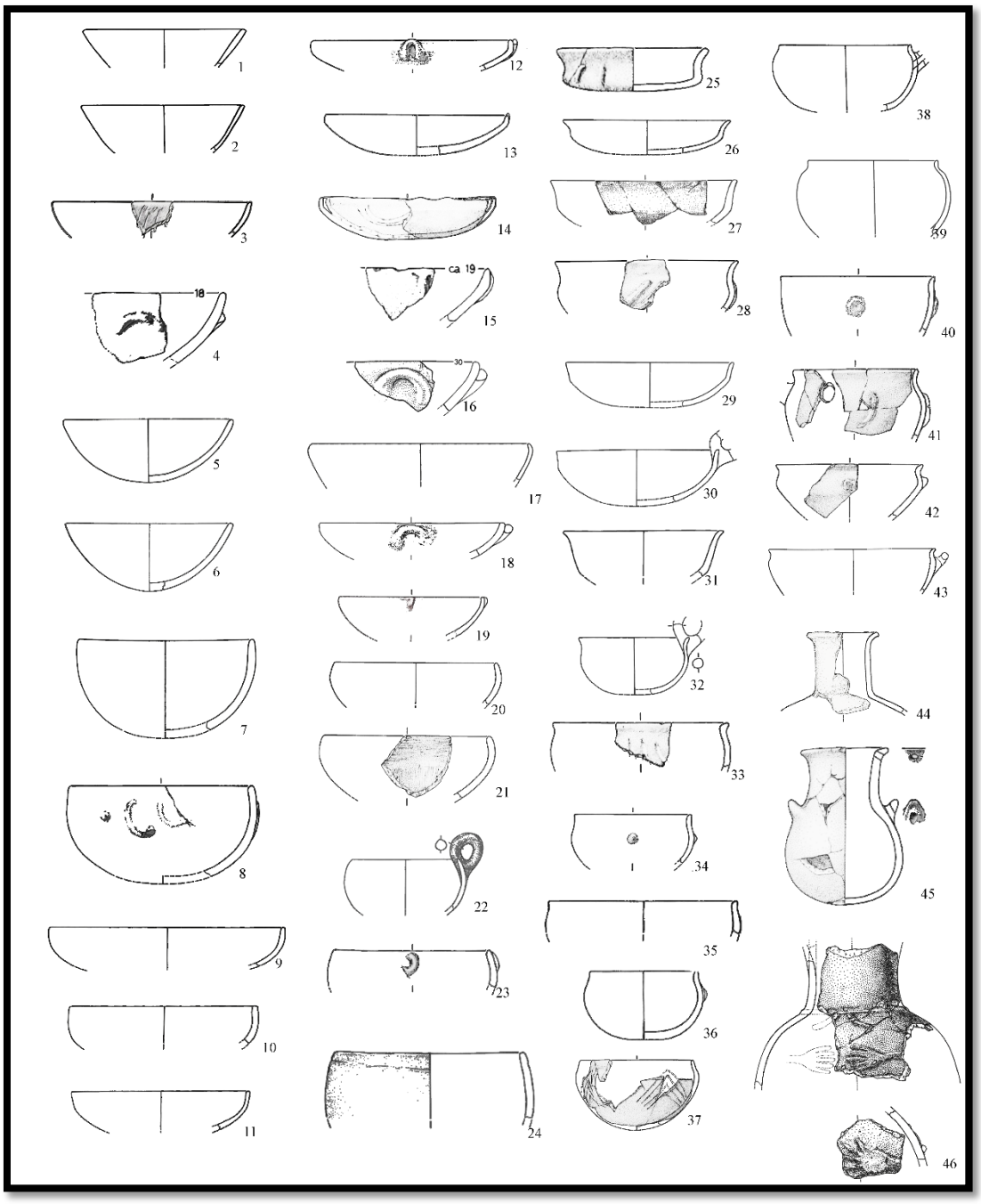
Hamur renkleri bej, kahverengi, kırmızımsı kahverengi ve kırmızı renklerinde çeşitlilik göstermektedir. Pişmeden kaynaklı olarak özlü örneklerde gri, mavimsi gri ve siyah renkli çekirdek bulunmaktadır (Efe, 1988: 10). K katından itibaren bej rengi hamurlu (devetüyü/buff) mallar giderek azalır (Efe, 1988: 111). Saman katkıya H katından sonra üst tabakalardaki örneklerde rastlanmamış, yoğunlukla mika ve taşçık katkı tespit edilmiştir (Efe, 1988: 10).

Demircihöyük kaba ve astarsız malı (Mal 3), çömlekler, küpler ve tepsiler ile temsil edilmektedir. Kırmızı ve kahverengi tonlarında çeşitlilik gösteren yüzey renkleri, kırmızı ve kahverengi olarak 2 alt renk grubunda sınıflandırılmıştır (Efe, 1988: 10). Hamur renkleri yüzey renkleri ile aynıdır. Ancak çoğunluğu pişirme kabı olan örneklerin yüzeylerinde pişirme veya ocak isine ait mavimsi gri ve siyah lekeler bulunmaktadır. Taşçık, çakıl ve yoğun mika katkı tespit edilmiştir (Efe, 1988: 10).

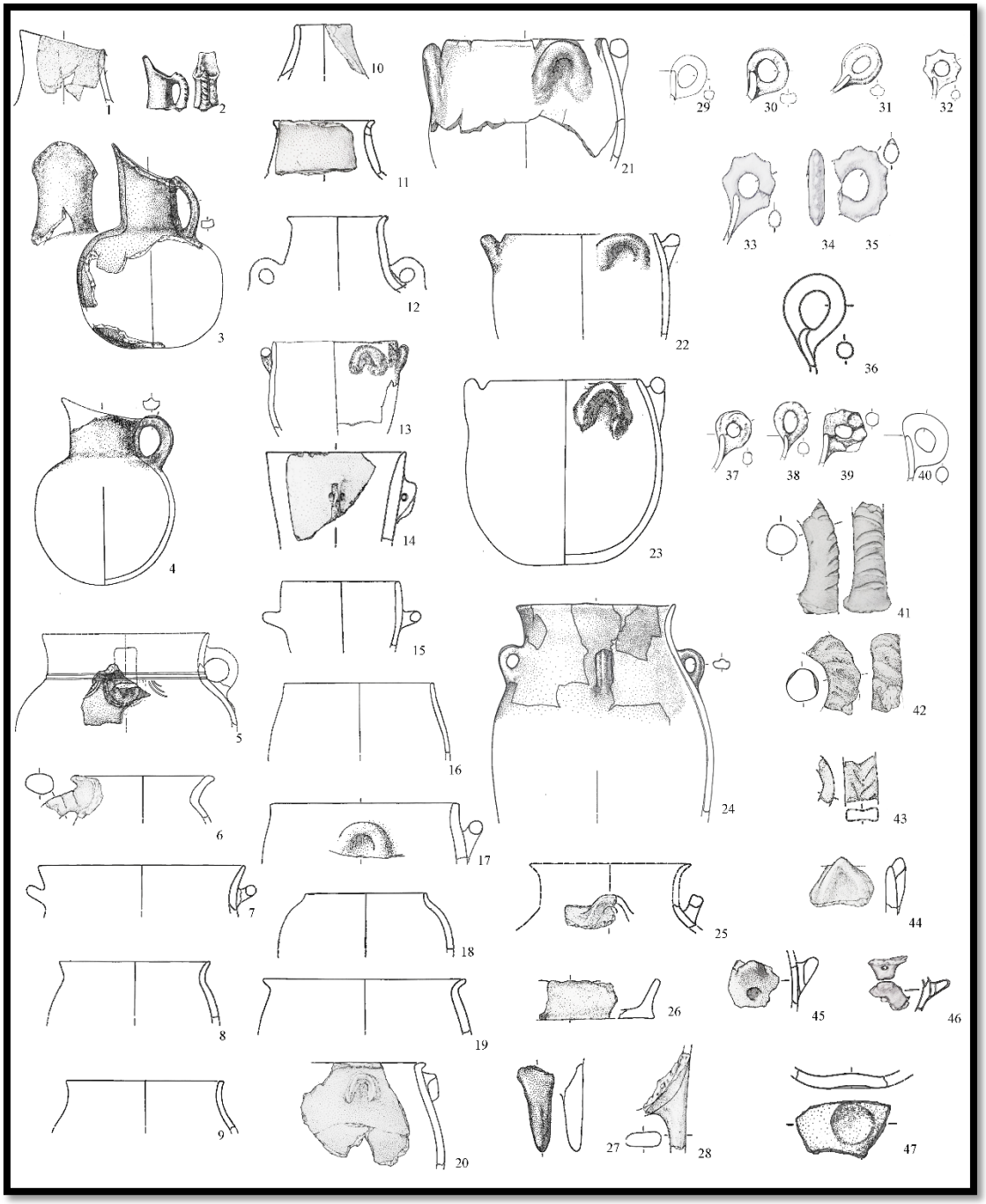
Demircihöyük İTÇ 2 tabakalarında tespit edilen seramik formları arasında alt katmanlarda derin, üst katmanlarda sığ ve yayvan olanlarının sayıca arttığı gözlemlenen, çapları 20 cm'den küçük ve büyük olan kaseler, 14 form grubu altında değerlendirilmiştir (Efe, 1988: 13-36). Dışa açılan ağız kenarlı kaseler, basit profilli kaseler, küresel gövdeli kaseler, dikey kenarlı kaseler, dik ağız kenarlı kaseler, içe kıvrılan ağızlı kaseler, içe kapanan ağızlı kaseler, LM katmanından itibaren ortaya çıkan S profilli kaseler (Efe, 1988: 111), fincanlar Demircihöyük kase formlarındandır (Şekil 23: 1-43). Diğer kap formları arasında dışa dönük ağız kenarlı uzun boyunlu çömlekler /şişeler (Efe, 1988: 53-55; Şekil. 23: 45); altı form grubu altında değerlendirilen gaga ağızlı testiler (Efe, 1988: 55-65); pişirme kapları ve pithoslar başlığında sekiz form grubu altında incelenen çömlekler içerisinde geniş ağızlı çömlekler, içe kapanan ağızlı çömlekler, geniş boyunlu çömlekler, basık boyunlu çömlekler, dışa açılan ağız kenarlı kısa boyunlu çömlekler, pithoslar ve tepsiler bulunmaktadır (Efe, 1988: 65-71; Şekil 24: 1-9; 13-26). Ayrıca boyunlu pithoslar ve amphoralar İTÇ 2

Demircihöyük tabakalarında tespit edilen diğer formlardır (Efe, 1988: 71-74). Bu grup içinde dışa açılan ağız kenarlı uzun boyunlu çömlekler/amphoralar (Şekil 24: 44) ve dışa dönük ağız kenarlı dar boyunlu çömlekler (Şekil 24: 11-12) bulunmaktadır.

İlmik kulplar, yatay ve dikey kulplar, at nalı ve üçgen biçimli tutamaklar kaplarda en yaygın görülen eklentilerdir (Efe, 1988: 38-48). Bezeme çeşitleri arasında iç içe yarım ay biçimli kabartma bezeme, şevron motifli yiv ve oluk bezeme memecik bezeme, kırmızı boya bezeme en sık görülenlerdir (Efe, 1988: 48-53). Boyunlu çömleklerin gövde kısımlarına işlenmiş kabartma el bezemesinin benzer örneği bu tez kapsamında yapılan yüzey araştırmasında tespit edilmiştir (Efe, 1988: 139, Kat. 23: 5-6; Taf. 23: 5-6, Şekil 23: 46 ve Lev. 5b-6).

Şekil 23. Demircihöyük İTÇ 2 seramik formları (Efe, 1988: Taf. 1, 2, 4, 6, 11, 18, 20-23, 28-32, 35, 38-40, 42-45, 49, 51, 56-57'den düzenlenmiştir).

Şekil 24. Demircihöyük İTÇ 2 seramik formları (Efe, 1988: Taf. 4, 6, 12, 16, 22, 25-27, 45-46, 48-49, 55-56, 58-60'dan düzenlenmiştir).

Küllüoba Höyük'te, İTÇ 2 tabakaları, Doğu Koni IV. tabakada 7 evre (A-G) olarak tespit edilmiştir. Kompleks II yapısının bulunduğu tabakalardan biri olan IV D evresinin ^{14}C sonuçları M.Ö. 2603-2487 tarihlerini vermektedir (Fidan vd., 2015: 83, Fig. 15). IV A evresi ise İTÇ 3'ün ilk evresi olan III C için öncül olarak değerlendirilmiştir (Sarı, 2009: 90; 2012: 169). Küllüoba Höyük'te İTÇ 1'de şekillenen seramik geleneğindeki bazı değişiklikler İTÇ

2'nin tespit edilmesinde etkilidir. Bu değişiklikler, İTÇ 1 seramiklerinde yoğun olarak kullanılan saman katkının azalarak yerine taşçık katkının artması; yatay kulplu kaseler, amphoralar ve sığ oluk bezemenin ortadan kalkmasıdır. Küllüoba Höyük'te İTÇ 2'nin karakteristik mal grubu kırmızı astarlı açkılı mallardan oluşmaktadır (Sarı, 2012: 169).

Küllüoba Höyük İTÇ 2 seramiklerine ait mal grupları, hamur özellikleri, astar ve açkı uygulaması dikkate alınarak Sarı tarafından yüksek lisans tez çalışmasında tanımlanmıştır (Sarı, 2004: 2, 19). IV. tabakada tespit edilen Kompleks II yapısından gelen seçilmiş seramiklerin incelenmesi sonucunda geç İTÇ 2 malzemesi olarak değerlendirilen güncel bir çalışma ile mal grupları yeniden düzenlenmiştir (Sarı, 2009: 91-93). Küllüoba Höyük İTÇ 2 mal grupları şu şekilde tanımlanmıştır (Sarı, 2004: 2, 19; 2009: 91-93):

Küllüoba Höyük devetüyü rengi hamurlu malı (Mal 1), kendi içinde üç alt grupta (Mal 1a, 1b ve 1c) incelenmiştir. Bu üç grup için diğer seramik materyalden ayırt edici olan özellik, devetüyü rengindeki hamurdur. Mal 1a, İTÇ 1ve İTÇ 2'de Yukarı Sakarya Bölgesi'nde en yaygın görülen kırmızı astarlı açkılı maldır. Hamur katkısı olarak genellikle ince bitki, az taşçık ve mika kullanılmaktadır (Sarı, 2004: 19; 2009: 91). Mal 1b, Afyon Bölgesi için tipik olan kahverengimsi kırmızı kalın astarlı ve kalın cidarlı maldır (Sarı, 2004: 19; 2009: 92). Mal 1c, devetüyü renginde yalındır, yüzeyler herhangi bir işlem görmemiştir (Sarı, 2009: 92).

Küllüoba Höyük'te ender rastlanan portakal rengi astarlı mal (Mal 2), ithal olarak değerlendirilmiştir. Portakal renginde mat ve çatlak görünümlü astarlı, kum katkılı portakal rengi bir hamura sahiptir (Sarı, 2009: 92).

Kırmızı astarlı parlak açkılı malın (Mal 3), yerel kırmızı astarlı mal grubundan geliştiği düşünülmektedir. Bu grubun örnekleri, koyu kırmızı astarlı ve parlak açkılı olup ince bir hamura sahiptir. Erken tankard örnekleri bu mal grubuna aittir. Ayrıca bu mal grubu İTÇ 3 için karakteristik olan red coated mal grubunun öncülü olarak değerlendirilmektedir (Sarı, 2009: 92). Küllüoba Höyük krem açkılı malı (Mal 4), devetüyü renginde ince hamurlu, kendinden astarlı ve açkılıdır. Küllüoba Höyük'te kase formları ile temsil edilmektedir (Sarı, 2009: 92).

Küllüoba Höyük siyah ağız kenarlı malları (Mal 5), Demircihöyük İTÇ 2 tabakaları için karakteristik mal grubu olan siyah ağız kenarlı (black- topped) mallar ile aynı özelliktedir. Küllüoba Höyük'te ilk kez IV E evresinde ortaya çıkmıştır. Genellikle astarsız olan bu örneklerin bazıları, Ankara bölgesinin siyah astarlı ve parlak açkılı mal grubunun özelliklerini yansıtır (Sarı, 2009: 92). Demircihöyük İTÇ 2 tabakalarının tüm mal grupları içerisinde %40'lık oranı olan siyah ağız kenarlı malların, Küllüoba Höyük'te %3 oran ile temsil edilmesi, bu örneklerin ithal olabileceğini düşündürtmektedir (Sarı, 2007: 648).

Gri/kahverengi astarlı mal (Mal 6), Küllüoba Höyük'te az sayıda örnekten bilinmektedir. Açık gri renkli hamuru, gri ve çoğunlukla kahverengi dalgalanmaları olan bir yüzeyi vardır (Sarı, 2009: 93).

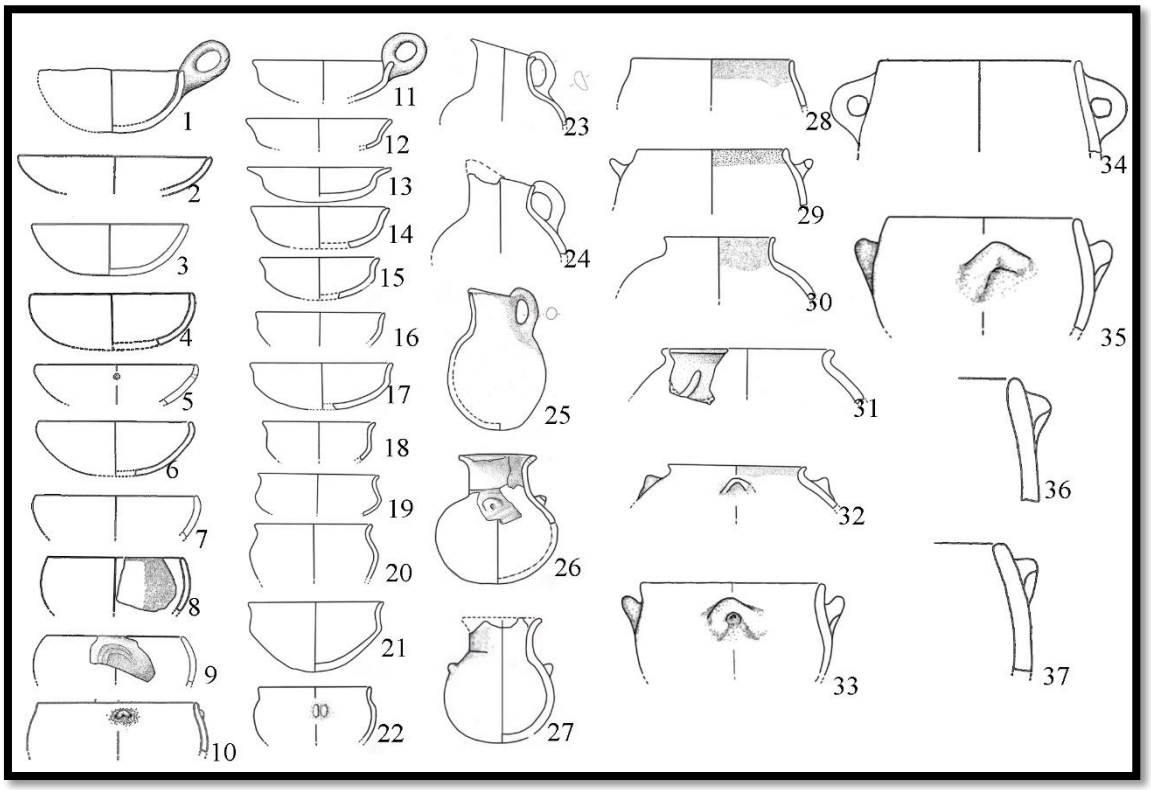
Küllüoba Höyük inkruste bezemeli siyah açkılı mal (Mal 7), taşçık katkılı koyu gri hamura sahiptir. Bu mal grubu örneklerine Küllüoba Höyük'te daha çok kapalı kaplarda rastlanmaktadır. Bazı boyunlu çömleklerin omuz kısımlarına uygulanan içi beyaz macunla doldurulmuş yiv bezemeli siyah ve açkılı örnekler bu grubu temsil etmektedir (Sarı, 2009: 93, 114, 115: Fig.7:6).

Beycesultan koyu açkılı malı (Mal 8), Beycesultan Höyük XIV. tabaka için karakteristiktir. Küllüoba Höyük'te oldukça az örnek ile temsil edilmektedir. Bu nedenle ithal olduğu düşünülmektedir. İnce kum katkılı hamur, kalın özlüdür. Zeytin grisi ve kahverengi dalgalanmalara sahip yüzeyler iyi açkılıdır. Form olarak kapalı kaplarda örneklerine rastlanmaktadır (Sarı, 2004: 22; 2009: 93).

Kaba mal (Mal 9), grimsi kahverengi, kahverengi tonları, sarımsı bej ve kırmızı renginde, taşçık ve bitki katkılı kilden yapılmışlardır. Çoğunlukla astarsız, açkısız ve ıslak sıvazlama ile kabaca düzeltilmiş yüzeylere sahip mallar, pithos ve tepsiler ile temsil edilmektedir (Sarı, 2004: 21; 2009: 93).

Küllüoba Höyük İTÇ 2 formları: basit profilli kaseler, içe kapanan ağız kenarlı kaseler, S profilli kaseler, içe kapanan ağız kenarlı küresel gövdeli çömlekler, dışa dönük ağız kenarlı küresel gövdeli çömlekler, dışa açılan ağız kenarlı boyunlu çömlekler, dışa dönük ağız kenarlı boyunlu çömlekler, dar boyunlu çömlekler, dar boyunlu dışa dönük ağız

kenarlı çömlekler, gaga ağızlı testiler, pithoslar, üç ayaklı mutfak kapları, minyatür kaplar, tepsiler ve kapaklar şeklindedir (Sarı, 2004: 23-32; 2009: 93-96; Şekil 25). İlmik kulplar, yatay ve dikey kulplar, ip delikli tutamaklar, at nalı biçimli tutamaklar kaplarda en yaygın görülen eklentilerdir. Bezeme çeşitleri arasında kabartma bezeme, yiv ve oluk bezeme, memecik ve yarım ay bezeme, kırmızı boya bezeme en sık görülen bezeme çeşitleridir.

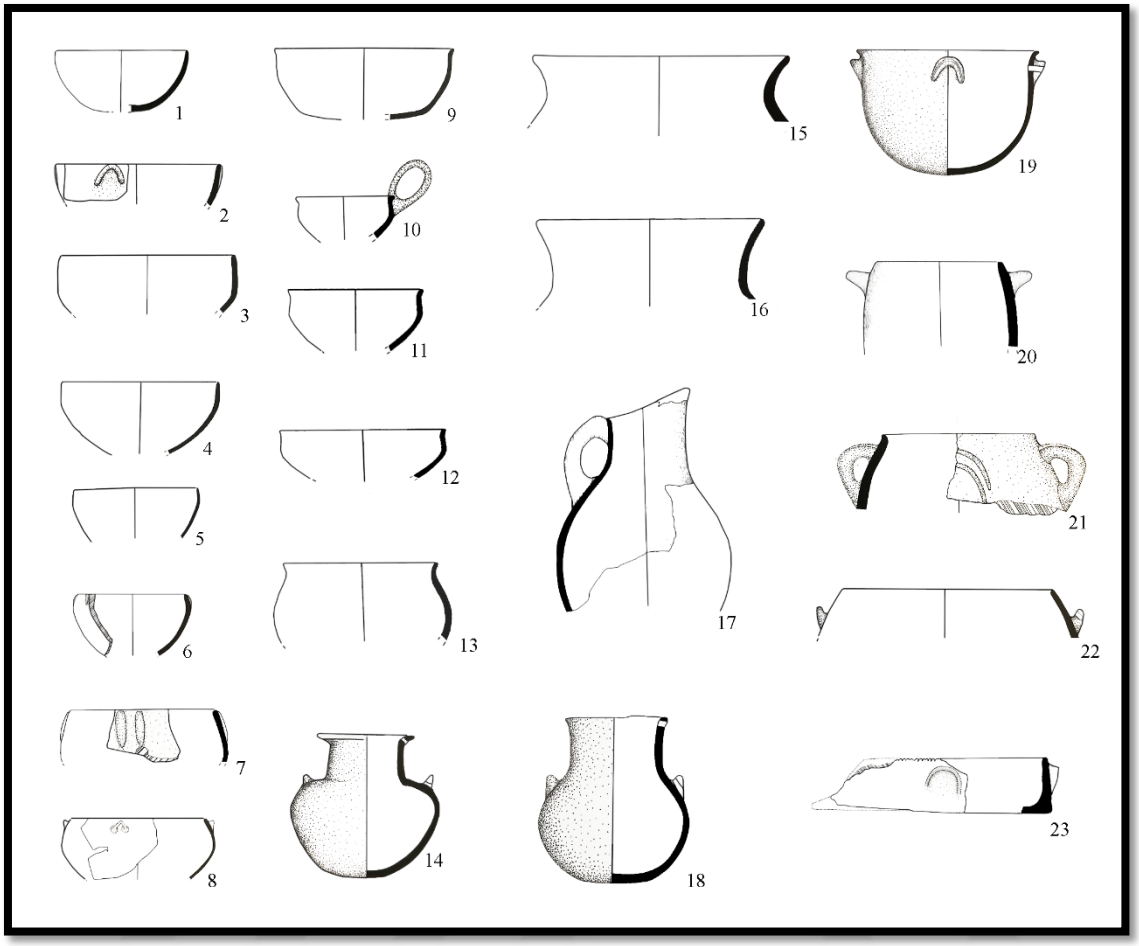

Şekil 25. Küllüoba Höyük İTÇ 2 seramik formları (Sarı, 2009: 103, Fig. 1; 105, Fig. 2; 107, Fig. 3; 109, Fig. 4; 111, Fig. 5; 115, Fig. 7; 119, Fig. 9; Sarı, 2012: 171, Şekil 15'den düzenlenmiştir).

Eskişehir'de Seyitgazi ilçesi Bardakçı Mahallesi'nin 5 km güneybatısında yer alan Keçiçayırı'nda 2006-2009 yılları arasında Prof. Dr. Turan Efe'nin bilimsel danışmanlığında, Eskişehir Arkeoloji Müzesi tarafından kurtarma kazıları gerçekleştirilmiştir. Keçiçayırı'nda çalışmalar kuzey tarlaları, höyük, teras ve Cıbırada Tepesi olmak üzere dört alanda sürdürülmüştür. Bu çalışmalar içerisinde Cıbırada Tepesi'nde araştırılan kale yerleşiminde, Erken Neolitik, İTÇ 2 ve geç İTÇ 3 dönemleri tespit edilmiştir (Efe vd., 2011: 9).

İTÇ 2'ye tarihlendirilen seramikler kırmızı astarlı ve açkılı mallar, yalın mallar, gri mallar ve kaba mallar olarak 4 mal grubu altında incelenmiştir (Efe ve Tuna, 2017: 51-52). Yüzey uygulamaları ince cidarlı mallarda iyi astarlı ve açkılıdır. Diğer mal gruplarına ait örnekler astarsız ve kaba mallar dışındakiler çeşitli derecelerde açkılanmışlardır. Kırmızı mallar özellikle kase gruplarında ince hamurları ile dikkat çekmektedir. Bazı örnekler üzerinde fırınlamaya bağlı lekeler ve alacalanmalar bulunmaktadır. Kırmızı ve yalın mallarda hamur rengi bej ve kahverengi tonlarında, gri ve kaba mallarda açık gri, gri ve kahverengi tonlarındadır. Katkı olarak genel uygulama ince cidarlı kaplarda ince taşçık ve kilin kendi yapısında bulunduğu düşünülen mikadır. Diğer mal grupları ve kalın cidarlı kaplarda taşçık, bitki ve kireç içerdiği tespit edilmiştir (Efe ve Tuna, 2017: 52). İlmik, dikey, yatay ve makara kulplar ile ip delikli, deliksiz ve at nalı tutamaklar yaygın olarak kullanılmıştır (Efe ve Tuna, 2017: 57-58). Bezeme çeşitleri içerisinde yiv, oluk, kabartma ve boya bezemeli örnekler tespit edilmiştir (Efe ve Tuna, 2017: 60).

Keçiçayırı İTÇ 2 seramikleri, 9 form altında gruplanarak incelenmiştir (Efe ve Tuna, 2017: 52-57). Genel olarak formlar arasında dışa açılan ağızlı kaseler, basit profilli kaseler, hafif omurgalı kaseler, içe kapanan ağızlı kaseler, S profilli kaseler, dışa dönük ağız kenarlı boyunlu çömlekler, dışa açılan ağız kenarlı kısa boyunlu çömlekler, S profilli çömlekler, geniş ağızlı çömlekler, içe kapanan ağızlı çömlekler, üç ayaklı mutfak kapları, gaga ağızlı testiler ve tepsiler bulunmaktadır (Efe ve Tuna, 2017: 89; Şekil 26).

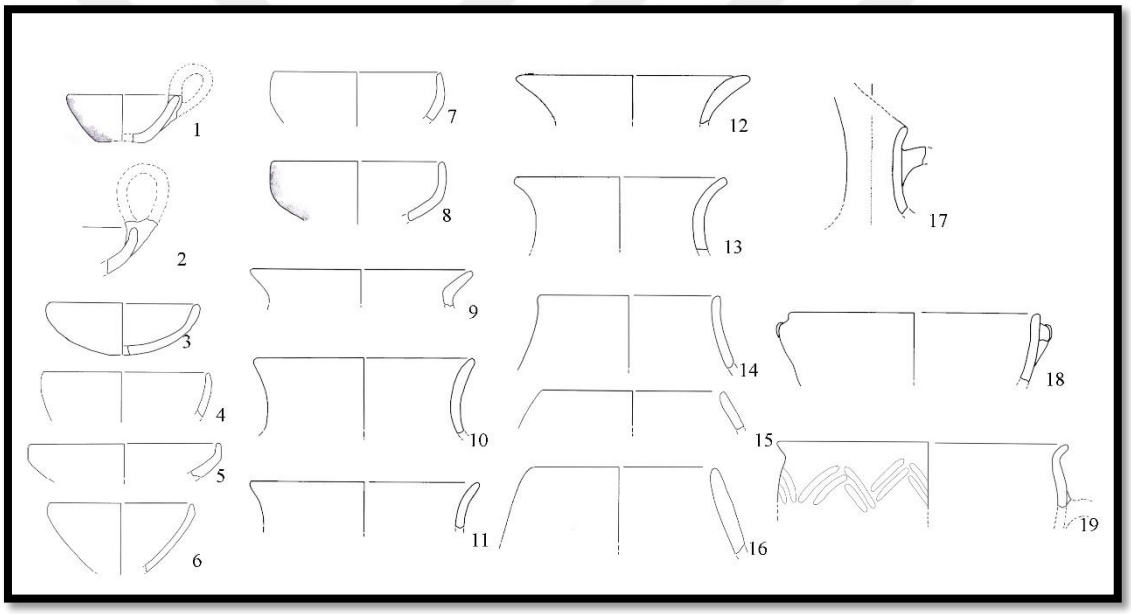

Şekil 26. Keçiçayırı İTÇ 2 seramik formları (Efe ve Tuna, 2017: 96, Lev. 1; 97, Lev. 2; 98, Lev. 3; 99, Lev. 4; 101, Lev. 6; 102, Lev. 11; 103, Lev. 12; 104, Lev. 14; 105, Lev. 15; 106, Lev. 16'dan düzenlenmiştir).

Kütahya Çavdarhisar'da yer alan Aizanoi Zeus Tapınağı'nın hemen yanında ortaya çıkarılan yapı kalıntıları, ^{14}C sonuçlarına göre M.Ö. 2890-2620'ye tarihlenmektedir (Lochner ve Ay, 2001: 272-273). Gerek Beycesultan İTÇ 2 seramikleri gerekse Altıntaş Bölgesinde yürütülen yüzey araştırmaları verileri ile yapılan karşılaştırmalar sonucunda da İTÇ 2'ye tarihlen Aizanoi seramikleri, astarlı ve açkılı mallardan oluşmaktadır (Lochner ve Ay, 2001: 280-281). Yüzey rengine göre kırmızı ve krem/gri olarak iki ana gruba ayrılan mallardan kırmızı grup içinde yer alan örnekler, sarımsı kırmızıdan kahverengiye doğru kırmızının farklı tonlarında çeşitlenmektedir. Bunların yanında siyah astarlı açkılı mallar, siyah ağız kenarlı mallar ve genellikle astarsız olan kaba mallara ait örnekler de tespit edilmiştir (Lochner ve Ay, 2001: 282). Yüzeylerdeki açkı uygulaması mat açkıdan parlak açkıya doğru çeşitlilik göstermektedir. Krem yüzeylerde açkılama sırasında oluşan leke şeklindeki alacalı izler, birçok örnekte yaygındır (Lochner ve Ay, 2001: 281). Kırmızı

yüzeylerde hamur renkleri portakal rengi, kahverengi, gri ve krem renginde; krem/ gri olan yüzeylerde ise hamur renkleri yüzey renkleri ile aynıdır. Arıtılmış kilden yapılan seramiklerde az mika ve ince saman katkı bulunmaktadır (Lochner ve Ay, 2001: 281).

Aizanoi İTÇ 2 formları arasında; basit profilli kaseler, içe kapanan ağızlı kaseler, içe kapanan ağızlı omurgalı kaseler (anti-splash), tek kulplu fincanlar, dar boyunlu gaga ağızlı testiler, dışa dönük ağız kenarlı uzun boyunlu çömlekler, dışa açılan ağız kenarlı uzun boyunlu çömlekler, dışa açılan ağız kenarlı kısa boyunlu çömlekler, içe kapanan ağızlı çömlekler, dik ağızlı dar boyunlu çömlekler, geniş boyunlu çömlekler, geniş ağızlı konik gövdeli çömlekler/flower pot yer almaktadır (Lochner ve Ay, 2001: 287-294; Şekil 27).

Şekil 27. Aizanoi İTÇ 2 seramik formları (Lochner ve Ay, 2001: 289, Abb.14; 290, Abb.15; 291, Abb.16'dan düzenlenmiştir).

Kütahya Aslanapa ilçesi, Kureyşler köyünün güneydoğusunda 2014 yılında Kureyşler Barajı kurtarma kazıları ile ortaya çıkartılan Höyüktepe, Özpınar ve Güvem derelerinin oluşturduğu vadide konumlanan güney, doğu ve batısında dereler ile çevrili tek tabakalı İTÇ II yerleşimidir (Ergüler vd., 2015: 12-14; Türktüzün ve Ünan, 2015: 38; Ünan, 2015a: 211).

Höyüktepe İTÇ 2 seramik materyali 12 mal grubu altında incelenmiştir. Bunlar kırmızı astarlı ve açkılı mallar, kırmızı açkılı mallar, portakal rengi açkılı mallar, gri açkılı

mallar, siyah açkılı mallar, devetüyü açkılı mallar, kahverengi açkılı mallar, kahverengi açkısız mallar, metal taklidi açkılı mallar, yalın mallar, gri açkısız mallardan oluşmaktadır (Ünan, 2015b: 224-227). Kırmızı açkılı mallar, örneği en yoğun bulunan gruptur. Hamur renkleri pembemsi kırmızı, devetüyü ve kırmızı tonlarında olup katkı olarak yoğun taşçık, saman, kireç ve az mika kullanılmıştır. Elde şekillendirilmiş seramik malzeme, kırmızı ve portakal renginde ince astarlı ve genellikle açkı uygulanmıştır (Ünan, 2015b: 224).

Höyüktepe İTÇ 2 formları; basit profilli kaseler, içe kapanan ağızlı kaseler, içe kapanan ağızlı omurgalı kaseler (anti-splash), fincanlar, dışa açılan ağız kenarlı kısa boyunlu çömlekler, dışa açılan ağız kenarlı uzun boyunlu çömlekler, geniş ağızlı çömlekler, geniş boyunlu çömlekler, gaga ağızlı testiler, pithoslar, üç ayaklı mutfak kapları, minyatür kaplar, tepsiler ve kapaklar olarak tanımlanmıştır (Ünan, 2015b: 227-230; Şekil 28). İlmik kulplar, yatay ve dikey kulplar, ip delikli tutamaklar, at nalı biçimli tutamaklar, boynuz tutamaklar, emzikli akıtaçlar, kaplarda en yaygın görülen eklentilerdir (Ünan, 2015b: 231-232). Bezeme çeşitleri arasında kabartma bezeme, yiv, çizi ve oluk bezeme, memecik ve çarkı felek biçimli kabartma bezeme, barbotin bezeme, baskı ve boya bezeme en sık görülen bezeme çeşitleridir (Ünan, 2015b: 232-233).

Şekil 28. Höyüktepe İTÇ 2 seramik formları (Ünan, 2015b: 265, 267-271, 274-275, 287, 289, 291-293, 295, 301-303'den düzenlenmiştir).

İç Batı Anadolu Yerleşimleri

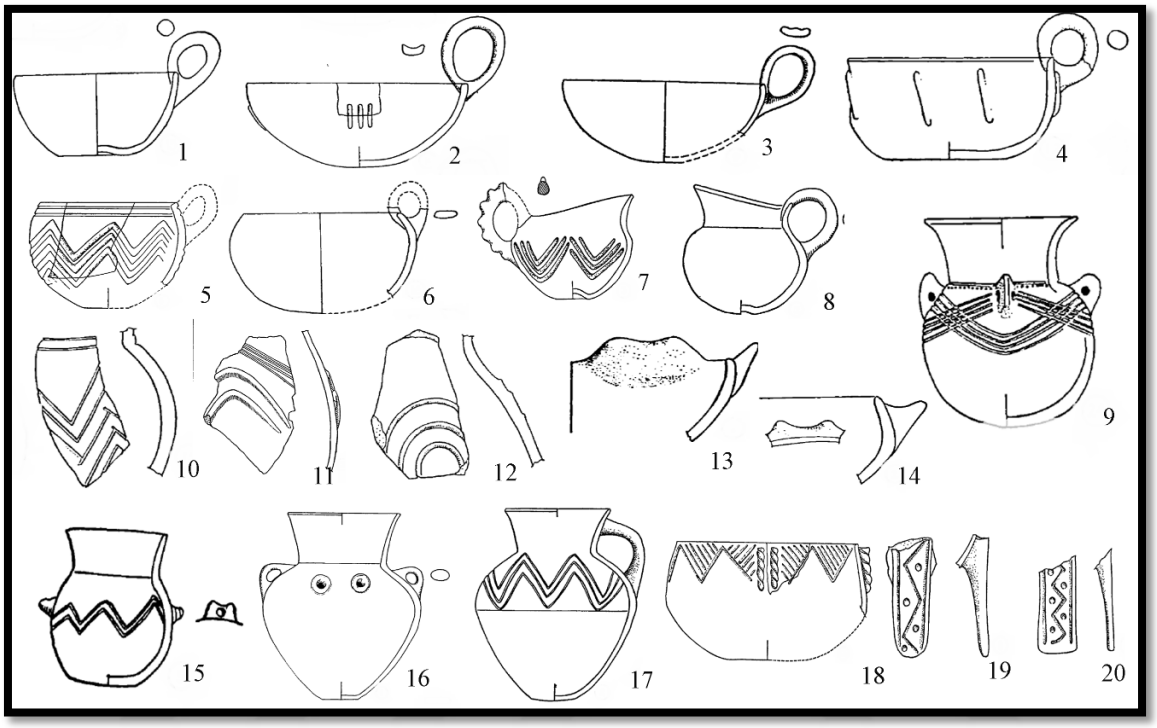
Beycesultan Höyük İTÇ 2 tabakaları Mellaart tarafından alt evreleri ile birlikte XVI a-b-c; XV a-b; XIV a-b; XIII a-c şeklinde tanımlanmıştır (Lloyd ve Mellaart, 1962: 139). Yakın çevre yerleşimleri ile yapılan analojik karşılaştırmalar sonucunda İTÇ 2 yerleşiminin tarihlendirilmesi ile ilgili farklı öneriler bulunmaktadır. Mellaart tarafından Beycesultan Höyük XVI-XIII a tabakaları, Troia II tabakaları ile eşleştirilmiştir (Lloyd ve Mellaart, 1962: 134, 140). French ve Yakar tarafından Beycesultan Höyük XVI-XIII tabakaları Troia II tabakaları ile çağdaş olarak değerlendirilmiştir (French 1969 b: 147, 150; Yakar 1979: 59). Efe ve Türkteki tarafından yapılan güncel bir kronoloji çalışmasında ise Beycesultan Höyük XVI-XIII a tabakalarının, Troia I d-k/Troia II a evreleri, Küllüoba Höyük IV F-A evreleri ve Demircihöyük H-P tabakalarının çağdaş olduğu belirtilmiştir (Efe ve Türkteki, 2011: 190).

Beycesultan Höyük İTÇ 2 seramiklerini değerlendiren Mellaart, dört ana mimari tabaka için form ve mal gruplarını ayrı ayrı ele almış ve seramik materyalin genel özelliklerini tanımlamıştır (Lloyd ve Mellaart, 1962: 135-136). Beycesultan Höyük'te İTÇ 1 tabakalarından sonra gelen XVI. tabakada, seramik geleneğinde bir takım değişim ve gelişimler gözlenmiştir. Bu ayrım bir önceki dönemin ince cidarlı ve zarif mal grubunun yerini, kalın astarlı ve daha kalın cidarlı, özensiz açkılı kapların alması şeklinde özetlenebilir (Lloyd ve Mellaart, 1962: 136). Daha önceki dönemlerde oldukça yaygın olan inkruste tekniği ile yapılan bezeme unsurlarının yerini ise kapların üzerine eklenen boynuz kulp, tüp biçimli tutamak ve memecikler gibi abartılı plastik dekorasyon unsurları almıştır (Lloyd ve Mellaart, 1962: 151). Ayrıca yüzey renklerindeki çeşitlilik bu dönemde ortadan kalkmıştır. Bu tabakada diğer mal gruplarına göre baskın olan mal grubu parlak kırmızı ve siyah astarlı mallardır. Yüzey renkleri açık olan seramiklerin hamur rengi devetüyü ve pembe; yüzey renkleri koyu olan seramiklerin hamur rengi gri ve siyahtır (Lloyd ve Mellaart, 1962: 135). Hamur katkısı olarak bitki ve taşçık kullanılmıştır.

Bazı formların her zaman aynı mal grubunda üretildiği tespit edilmiştir. Kesik gaga ağızlı testiler siyah, Kusura fincanları siyah veya gri mal ile temsil edilirken, gaga ağızlı testilerin kırmızı malı temsil eden örnekleri bulunmamaktadır. Saksı biçimli çömlekler (flower- pot) daima kırmızı maldan üretilmiştir (Lloyd ve Mellaart, 1962: 135). Seramiklerin tamamı el yapımıdır. Saklı astar uygulaması bu tabaka örnekleri için nadirdir. Yivli bezemeler bu evreden itibaren ortadan kalkarken, beyaz boya bezemeli örneklerde ciddi bir artış görülmüştür (Lloyd ve Mellaart, 1962: 136). Bezeme çeşitleri arasında oluk bezeme hala yaygın olmakla beraber özellikle inkruste tekniği ile içi beyaz boya veya macun ile doldurulmuş yivli olanların ithal olabileceği düşünülmektedir (Lloyd ve Mellaart, 1962: 135). XVI. tabakadan itibaren boynuz biçimli kulplar, ağız kenarından yükselen yatay burma kulplar, tüp şeklindeki tutamaklar, memecikler plastik eklentiler olarak ortaya çıkar ve karakteristik bezeme unsurlarına dönüşmeye başlar (Lloyd ve Mellaart, 1962: 135-137; 144, Fig. 23).

Seramik formları arasında, içe kapanan ağızlı kaseler, içe kapanan ağızlı omurgalı kaseler, basit profilli kaseler, içe kapanan ağızlı omurgalı konik kaideli kaseler (Lloyd ve Mellaart, 1962: 142, Fig. 22: 13, 15; 146, Fig. 24: 18-23), fincanlar, Kusura fincanları, gaga ağızlı ve kesik gaga ağızlı testiler, içe kapanan ağızlı çömlekler, geniş ağızlı çömlekler, dışa

açılan ağız kenarlı uzun boyunlu çömlekler, dışa dönük ağız kenarlı uzun boyunlu çömlekler, saksı biçimli çömlekler/flower-pot (Lloyd ve Mellaart, 1962: 148, Fig. 25:18; 149), üçayaklı mutfak kapları yer almaktadır (Lloyd ve Mellaart, 1962: 141-151; Şekil 29).

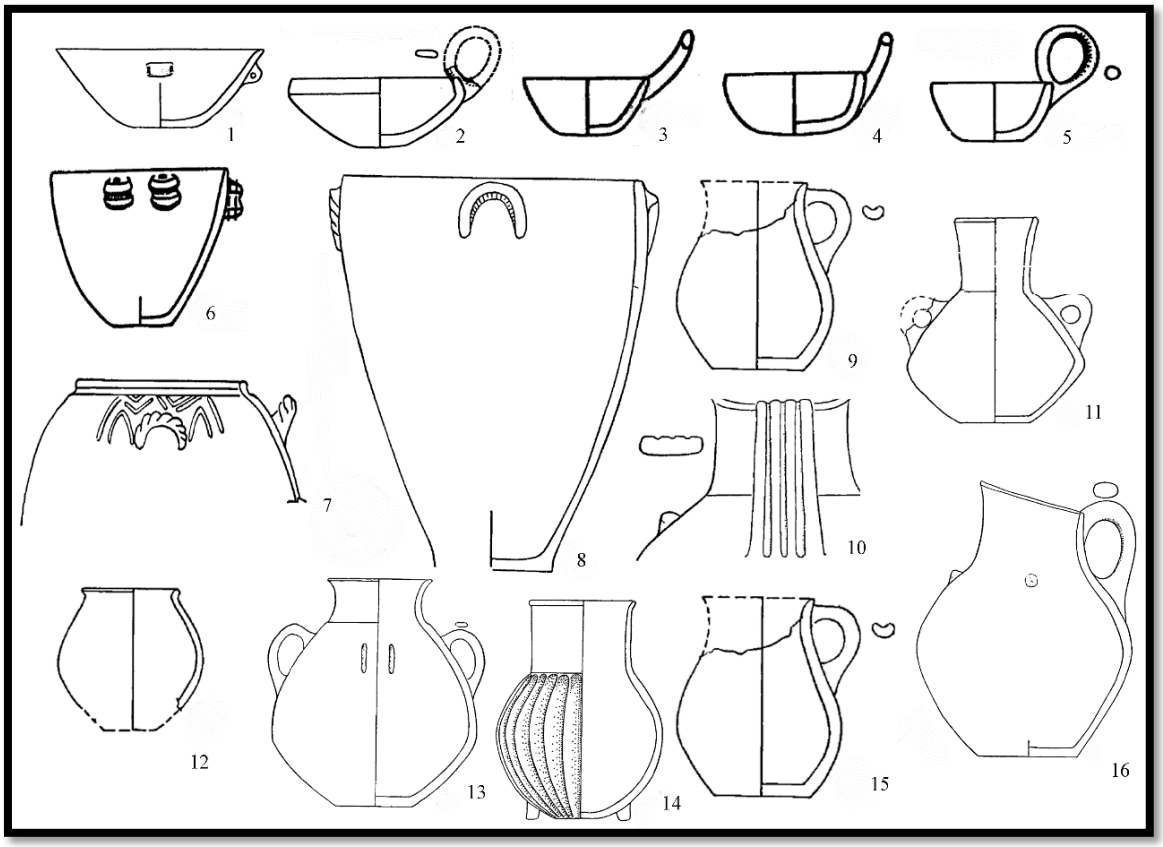

Şekil 29. Beycesultan Höyük XVI. tabakaya ait seramik formları (Lloyd ve Mellaart, 1962: 142, Fig. 22; 144, Fig. 23; 146, Fig. 24;148, Fig. 25; 150, Fig.26'dan düzenlenmiştir).

Beycesultan Höyük XV. tabakasında diğer mal gruplarına göre baskın olan mal grupları, açık devetüyü renkli, astarsız ve açkısız mal; kırmızımsı kahverengi astarlı mal ve siyahımsı gri astarlı mallardır. Saklı astar uygulaması görülmektedir (Lloyd ve Mellaart, 1962: 135). Bunların dışında parlak siyah, kahverengi ve kırmızı açkılı mallardan örnekler de vardır (Lloyd ve Mellaart, 1962: 151-159). Yüzey renkleri açık olan seramiklerin hamur rengi devetüyü ve pembe; yüzey renkleri koyu olan seramiklerin hamur rengi gri ve siyahtır. Hamur katkısı olarak bitki ve taşçık kullanılmıştır. Tespit edilen seramiklerin tamamı el yapımıdır.

Seramik formları arasında, içe kıvrılan ağız kenarlı kaseler, içe kıvırılan ağız kenarlı konik ayaklı ya da üçayaklı kaseler, içe kıvrılan ağızlı omurgalı kâseler, dışa açılan ağız kenarlı kaseler, basit profilli kaseler, fincanlar, Kusura fincanları, gaga ağızlı ve kesik gaga ağızlı testiler, testiler, dışa açılan ağız kenarlı uzun boyunlu çömlekler, geniş ağızlı

çömlekler (Lloyd ve Mellaart, 1962: 150, Fig.26:10), saksı biçimli çömlekler/flower-potlar (Lloyd ve Mellaart, 1962: 159, 168, Fig.35:2, 6, 5), geniş boyunlu çömlekler, yer almaktadır (Lloyd ve Mellaart, 1962: 151-161; 162, Fig. 32; 164, Fig. 33, 166, Fig. 34; Şekil 30). Bir önceki tabakadan devam eden boynuz biçimli tutamakların, konik kaideli kâselerde ağız kenarından abartılı biçimde yükseldiği görülmektedir (Lloyd ve Mellaart, 1962: 152, Fig. P.27; 154, Fig. 28). Beyaz boyama ile yapılan dekorasyonlar dışında oluk bezemeler özellikle çömlek ve testilerin, birkaç örnekte de kâse ve fincanların gövdelerine uygulanmıştır (Lloyd ve Mellaart, 1962: 160, Fig. 31; 161; 162, Fig. 32; 164, Fig. 33).

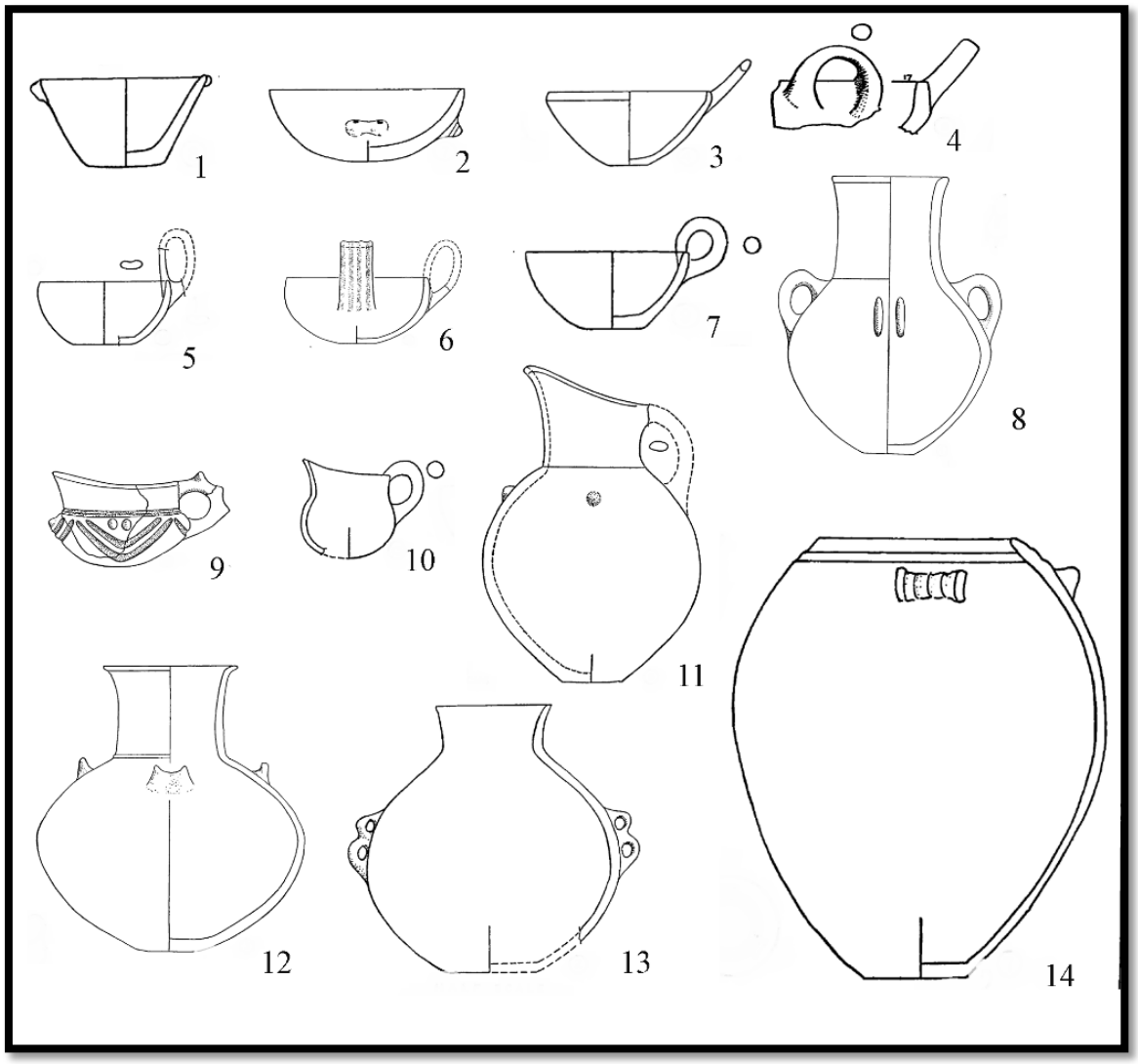

Şekil 30. Beycesultan Höyük XV. tabakaya ait seramik formları (Lloyd ve Mellaart, 1962: 154, Fig. 28; 158, Fig. 30; 162, Fig. 32;164, Fig. 33;168, Fig.35'den düzenlenmiştir).

İTÇ 2'nin ikinci yarısına tarihlenmekte olan Beycesultan Höyük'ün XIV. tabakasında tespit edilen seramiklerin yüzey renkleri arasında devetüyü renkli astarlı mallar; koyu ve açık gri astarlı mallar; kahverengi astarlı ve siyah astarlı mallar başta gelir (Lloyd ve Mellaart, 1962: 135). Parlak kırmızı açkılı, kırmızı astarlı, portakal rengi astarlı, beyazımsı gri astarlı ve zeytin grisi astarlı örnekler de mevcuttur (Lloyd ve Mellaart, 1962:

169-183). Saklı astar uygulaması ile birlikte yiv bezeme bu tabakadan itibaren yoğunlaşmaya başlar (Lloyd ve Mellaart, 1962: 135). Bu tabakada tespit edilen seramiklerin hamur renkleri devetüyü, pembe, gri ve siyahtır. Katkı olarak bitki ve taşçık kullanılmıştır. Seramiklerin tamamı el yapımıdır. Boynuz kulplu kâseler gibi bir alt tabakanın karakteristik formları bu tabakada ortadan kalkar (Lloyd ve Mellaart, 1962: 161).

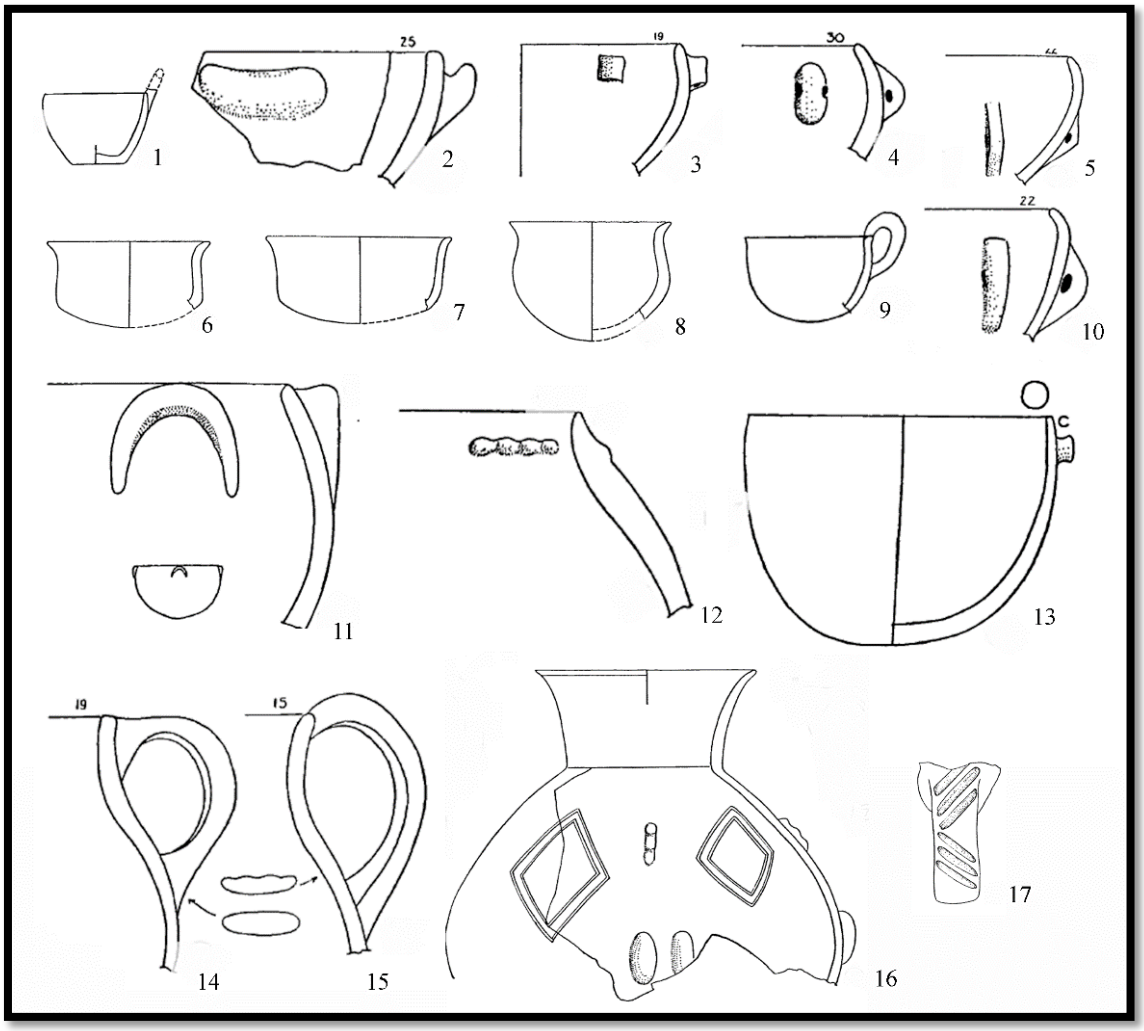
Bu tabakada tespit edilen formlar arasında; dik ağız kenarlı Kusura kâseleri (Lloyd ve Mellaart, 1962: 172, Fig. P.37:6-8); içe kıvrılan ağızlı üçayaklı kâseler (Lloyd ve Mellaart, 1962: 171, Fig. P.36: 4, 9, 10); kesik gaga ağızlı ve üçayaklı testiler (Lloyd ve Mellaart, 1962: 179, Fig. P.39: 1 a-b) yeni ortaya çıkan formlardır (Lloyd ve Mellaart, 1962: 161). Diğer formlar arasında içe kıvrılan ağızlı kâseler, içe kıvrılan ağızlı kaideli kâseler, basit profilli kâseler (Lloyd ve Mellaart, 1962: 161, 163, 165); fincanlar, ağızdan yükselen kulplu fincanlar, Kusura fincanları ve minyatür fincanlar (Lloyd ve Mellaart, 1962: 165); gaga ağızlı ve kesik gaga ağızlı testiler (Lloyd ve Mellaart, 1962:165, 167); dışa açılan ağız kenarlı uzun boyunlu çömlekler, (Lloyd ve Mellaart, 1962: 167, 169); saksı biçimli çömlekler (flower-pot), pithoslar (Lloyd ve Mellaart, 1962: 169) yer almaktadır (Lloyd ve Mellaart, 1962: 161, 163, 165, 167, 168 -183; Şekil 31).

Şekil 31. Beycesultan Höyük XIV. tabakaya ait seramik formları (Lloyd ve Mellaart, 1962: 168, Fig. 35; 170, Fig. 36; 174, Fig. 38; 178, Fig. 40;182, Fig. 42'den düzenlenmiştir).

Beycesultan Höyük'te İTÇ 2'ye tarihlenen son tabaka XIII. tabakadır. Kendi içinde a-b-c şeklinde üç evresi bulunmaktadır. Tespit edilen seramiklerin yüzey renkleri arasında açık gri, siyah, devetüyü rengi, siyahımsı kahverengi, portakal sarısı gelmektedir (Lloyd ve Mellaart, 1962: 135, 185, 187, 189, 191). Parlak kırmızı astarlı malların sayıca az olması bu grubun yakın çevreden olasılıkla Afyon bölgesinden ithal edildiğini düşündürtmektedir (Lloyd ve Mellaart, 1962: 140). Saklı astar uygulaması bir önceki tabakada olduğu gibi XIII. tabakada da ayırt edici bir biçimde uygulanmıştır (Lloyd ve Mellaart, 1962: 135). Tespit edilen seramiklerin hamur renkleri devetüyü, pembe, gri ve siyah olup katkı olarak bitki ve taşçık kullanılmıştır. Bu tabakadaki kırmızı film astarlı çark yapımı bir tabak dışında (Lloyd ve Mellaart, 1962: 179, 190, Fig. 46: 6; 91) tespit edilen seramiklerin tamamı el yapımıdır.

Seramik formları arasında, içe kıvrılan ağızlı kaseler, içe kıvrılan ağızlı omurgalı kâseler, içe kıvrılan ağızlı omurgalı ve kaideli kaseler, içe kıvrılan ağızlı üçayaklı kaseler, basit profilli kaseler, yeni bir form olarak S profilli kaseler (Lloyd ve Mellaart, 1962: 173, 175); fincanlar, Kusura kaseleri ve minyatür fincanlar (Lloyd ve Mellaart, 1962: 175); gaga ağızlı ve kesik gaga ağızlı testiler (Lloyd ve Mellaart, 1962: 175); dışa açılan ağız kenarlı uzun ve kısa boyunlu çömlekler, içe kapanan ağızlı çömlekler (Lloyd ve Mellaart, 1962: 186, Fig. P.44: 25-26), geniş ağızlı çömlekler (Lloyd ve Mellaart, 1962: 177) yer almaktadır (Lloyd ve Mellaart, 1962: 171, 173, 175, 177, 179, 184-191; Şekil 32).

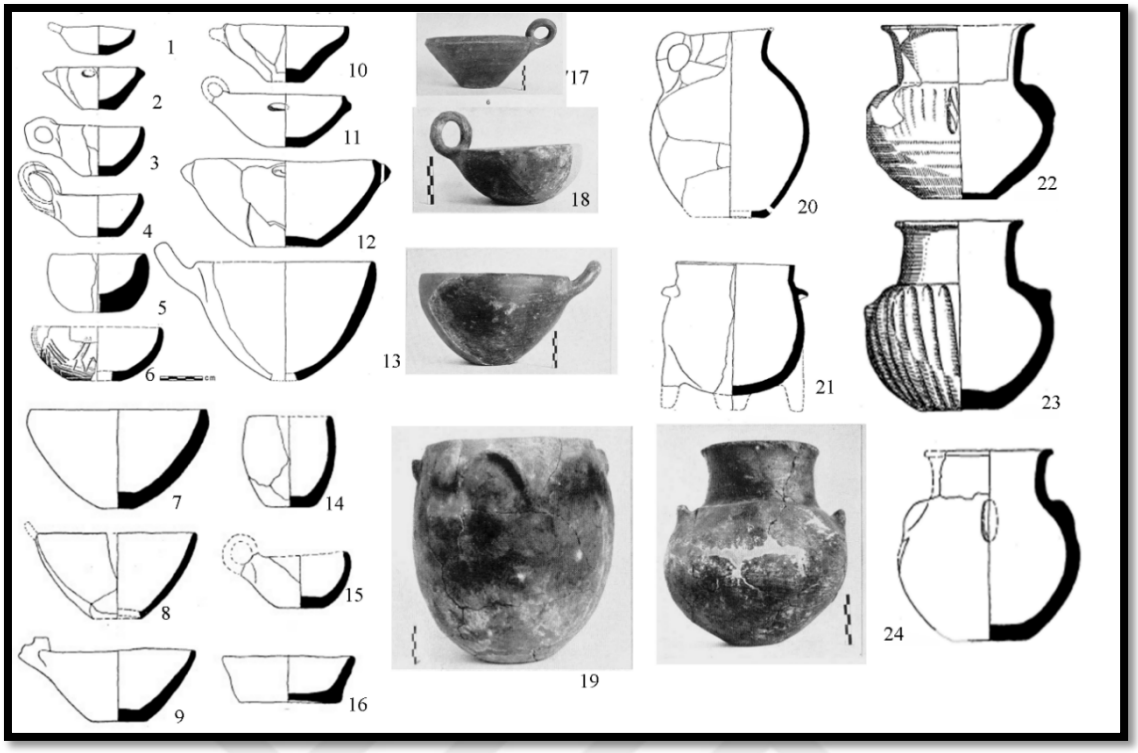

Şekil 32. Beycesultan Höyük XIII. tabakaya ait seramik formları (Lloyd ve Mellaart, 1962: 186, Fig. 44; 188, Fig. 45; 190, Fig. 46'dan düzenlenmiştir).

Kusura Höyük'ün B evresi I, II, IV, V, IX ve XI alanlarında çalışmış olup özellikle Alan I, II ve V'den elde edilen veriler ile B evresi daha sağlıklı tanımlanmıştır (Lamb, 1937:

5). 1937'de yapılan kazı çalışmaları sonrasında Alan V ve XI'in son tabakaları geçiş dönemi olarak değerlendirilmiştir (Lamb, 1938: 227). Kusura Höyük'ün B evresi sınırlı bir alanda çalışılmış olsa da İTÇ 2 dönemine ait bilgilere ulaşılabilmektedir. Bir önceki A evresinden gelişen seramik formları, B evresinde de takip edilebilmektedir. İki evre arasındaki fark yüzey renklerinden ayırt edilir. A evresinden B evresine geçişte aşamalı şekilde azalan koyu kahverengi yüzeyli mallar, B evresinde tamamen ortadan kalkmıştır (Lamb, 1937: 16). Bu evrede seramiklerin tamamı elde yapılmıştır (Lamb, 1937: 16). Seramik materyalin üretildiği kile göre yapılan değerlendirilmede, kırmızı hamurlu mallar, genellikle portakal renginden kahverengimsi kırmızıya doğru giden kırmızının çeşitli tonlarında astarlı ve daima parlak açkılıdırlar. Gri hamurlu mallar genellikle kırmızı olmakla beraber gümüş renginden siyaha doğru değişen tonlarda astarlı ve açkılıdırlar. Siyah hamurlu mallar her zaman siyah yüzeylidirler. Genellikle kırmızı astarlı olan devetüyü hamurlu malların, gri-kahverengi astarlı örnekleri de bulunmaktadır. Pişirmeden kaynaklı olarak grimsi devetüyü ve gri öz mevcuttur. Kırmızı, gri ve siyah olan yalın malların rengi, yetersiz pişme nedeniyle ton farkları barındırır (Lamb, 1937: 16).

Kusura B evresinde formlar arasında dışa açılan ağız kenarlı kâseler, basit profilli kâseler, dik ağız kenarlı kâseler, içe kıvrılan ağızlı kâseler, tek kulplu fincanlar, gaga ağızlı testiler, dışa dönük ağız kenarlı uzun boyunlu çömlekler, geniş ağızlı çömlekler, üçayaklı mutfak kapları, pithoslar ve minyatür kaplar bulunmaktadır (Lamb, 1937: 18, Fig.6; 19, Fig. 7; 22, Fig. 8; Lamb, 1938: 238, Fig. 8; 239, Fig. 9; 241: Fig. 10; 242: Fig. 11; Plate LXXXIII-LXXXIV; Şekil 33). Seramikler üzerindeki dekoratif uygulamalar arasında yatay ve dikey oluk bezeme, özellikle fincan ve çömlek gövdelerine uygulanan en karakteristik bezemedir. Kaplar üzerinde eklenti olarak memecikler, şerit bantlar ve burma kulplar yaygındır. Fincanların ayaklı olan örneklerine de rastlanmaktadır (Lamb 1937: 17).

Şekil 33. Kusura Höyük B evresi seramik formları (Lamb, 1937: 18, Fig.6; 20, Fig.7; Lamb, 1938: 238, Fig.8; 241, Fig.10; Plate LXXXIII'den düzenlenmiştir).

Afyonkarahisar'da yer alan iki ya da üç evreli bir yerleşime sahip Karaoğlan Mevkii Höyük, karşılaştırmalı kronoloji çalışmaları neticesinde İTÇ 2'ye tarihlenen, tek kültüre ait bir yerleşim özelliği göstermektedir (Efe vd. 1998: 21). Bu yerleşimin Beycesultan XV- XIV tabakaları, Kusura B evresi ve Demircihöyük'ün İTÇ 2'nin ikinci yarısına tarihlenen L-M/N-O/P tabakaları ile çağdaş olabileceği değerlendirilmiştir (Efe vd. 1998: 43-45). Aynı bölgede yer alan Kaklık Mezarlığı B alanındaki 1-4 ve 8 no'lu kist ve pithos mezarlardaki seramik materyalin, Karaoğlan Mevkii Höyük ve Demircihöyük Q tabakası ile çağdaş olabileceği değerlendirilmiştir (Efe vd. 1998: 42, 45).

Karaoğlan Mevkii Höyük ve Kaklık Mezarlığı İTÇ 2 seramik materyali 4 mal grubu altında incelenmiştir (Efe vd. 1998: 38-40).[75] Karaoğlan ve Kaklık Mezarlığı İTÇ 2 kırmızı astarlı ve açkılı malı (Mal 1), kendi içinde 4 gruba ayrılmaktadır. Kırmızı astarlı devetüyü hamurlu mal (Mal 1a), yine kendi içinde iki alt gruba ayrılmıştır. İlk grup içindeki mallarda

[75] Bu yayında İTÇ 2'ye tarihlenen Karaoğlan Mevkii Höyük ve İTÇ 2-3'e tarihlenen Kaklık Mezarlık buluntuları birlikte değerlendirilmiştir. Seramik mal grupları İTÇ 2 ve İTÇ 3'ün her ikisi için altı mal grubu altında toplanmıştır. Bu bölümde ele alınan İTÇ 2 dönemi olduğundan, bahse konu yayında geçen mal gruplarının sadece dört tanesi, karışıklık olmaması için yeniden numaralandırılarak değerlendirilmiştir.

kırmızı yüzeylerdeki açkı izleri belirgindir. Homojen nitelikteki hamur açık devetüyü renginde, kum ve taşçık katkılıdır. Mika katkı ise bu alt mal grubu için ayırt edici değildir. Hamur renginden koyu renkte olan ince öz, ayırt edilebilmektedir. İkinci alt grupta ise kaliteli açkılanmış yüzeyler devetüyü renkli hamur nedeniyle daha kahverengi tonundadır. Boya astar kaliteli açkı nedeniyle şeffaf bir özellik göstermektedir. Bazı örneklerde astar uygulamasına ait fırça izleri seçilebilmektedir. Arıtılmış kile sahip hamurlardaki mika katkı bu alt grup için ayırt edicidir. Kaliteli pişme nedeniyle koyu renkli öz bulunmaz (Efe vd. 1998: 38-39).

Karaoğlan ve Kaklık Mezarlığı İTÇ 2 kırmızı astarlı mineral katkılı malında (Mal 1b), kırmızdan kahverengi tonlarına doğru çeşitlenen renklerde astar uygulanmıştır. Katkı olarak mika ve taşçık kullanılmıştır. Açkılama kaliteli değildir ve taşçık katkı yüzeyden görülebilir. Kaliteli pişme nedeniyle koyu öz bulunmaz (Efe vd. 1998: 39).

Karaoğlan ve Kaklık Mezarlığı İTÇ 2 kırmızı astarlı iyi pişirilmiş malı (Mal 1c), pithoslar ve büyük çömlekler için karakteristiktir. Bazen parlak açkılı olan kırmızımsı kahverengi yüzeyler de astar her zaman kalitelidir. Hamur renkleri kırmızı ve kahverengi arasında çeşitlenmektedir. Kaliteli pişme nedeniyle koyu öz bulunmaz (Efe vd. 1998: 39).

Karaoğlan ve Kaklık Mezarlığı İTÇ 2 kırmızı astarlı beyaz boya bezemeli malı (Mal 1d) çok ender rastlanan bir gruptur. Pembemsi kırmızı ve kahverengi astarlı ve iyi açkılı yüzeylerde gri ve siyah lekeler mevcuttur. Portakalımsı kahverengi arıtılmış kile sahip hamurlar mika katkılıdır. Bu gruptaki mallarda da pişmeden kaynaklı koyu öz bulunmaz. Tespit edilen örneklerde bezemeler kabartma şeklinde beyaz boya ile yapılmıştır (Efe vd. 1998: 39; 55: Fig. 41: 50-52).

Karaoğlan ve Kaklık Mezarlığı İTÇ 2 kırmızı-portakal rengi astarlı ve açkılı mal (Aslantaş Malı-Mal 2)[76] çok az miktarda tespit edilmiştir. Portakal rengi ya da kırmızımsı portakal rengi astarlı kaliteli açkılı yüzeyler çoğu zaman pürüzsüzdür. Bazı örneklerde yüzeyde çatlamalar görülür. Boyunlu çömleklerin genellikle ağız kısımlarının dışına astar

[76] Efe vd. 1998: 39'da, Kırmızı-portakal rengi astarlı açkılı Aslantaş Malı, Mal 3 olarak tanımlanmıştır.

uygulaması yapılmıştır. Devetüyü rengi ve kırmızımsı portakal rengi arıtılmış kile sahip hamurlar, mika katkılıdır. Parçalarda öz tespit edilmemiştir (Efe vd. 1998: 39).

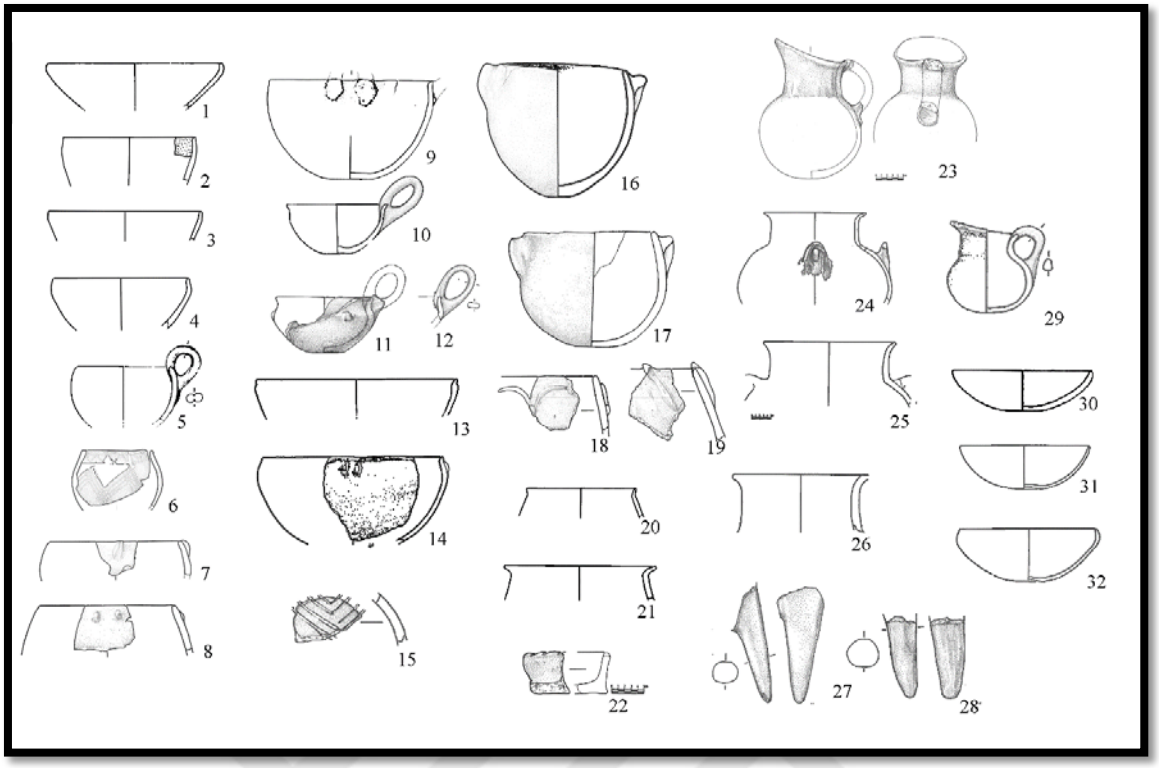
Karaoğlan ve Kaklık Mezarlığı İTÇ 2 gri/siyah astarlı ve açkılı malı (Mal 4),[77] Kaklık Mezarlığı'nda daha yoğun tespit edilmiştir. Bu mal grubunda, griden siyaha doğru çeşitlenen tonlara sahip astarlı yüzeyler, bazı örneklerde oldukça kaliteli açkılanmıştır. Koyu gri ve grimsi kahverengi arıtılmış kile sahip hamurlar mika katkılıdır (Efe vd. 1998: 39).

Karaoğlan ve Kaklık Mezarlığı İTÇ 2 kaba mal (Mal 6),[78] pişirme kapları ve büyük çömleklerde kullanılmıştır. Yüzeyler kahverengi ve kırmızı tonlarında, astarsız hafif açkılıdır (Efe vd. 1998: 40).

Karaoğlan ve Kaklık Mezarlığı İTÇ 2 formlar arasında basit profilli kâseler, içe kıvrılan ağızlı sığ ve derin kâseler, dik ağız kenarlı sığ ve derin kâseler, içe kapanan ağızlı omurgalı kâseler, yaygın olmasa da S profilli kâseler, içe kapanan ağızlı çömlekler, gaga ağızlı testiler, dışa dönük ağız kenarlı uzun boyunlu çömlekler, üçayaklı mutfak kapları ve tepsiler bulunmaktadır (Efe vd. 1998: 49-50, Fig. 37- 38; 52-53, Fig. 39-40; 54, Fig. 41; 56-60, Fig. 42-46; 62-65, Fig.47-50; 67, Fig. 51; Şekil 34). Formların tamamı el yapımıdır. Bezeme çok yaygın değildir. Bazı örnekler de yiv, plastik eklentiler ve özellikle beyaz boya uygulamaları tespit edilmiştir (Efe vd. 1998: 41).

[77] Efe vd. 1998: 39'da, Gri/siyah astarlı açkılı Mal, Mal 5 olarak tanımlanmıştır.

[78] Efe vd. 1998: 40'da, Kaba Mal, Mal 6 olarak tanımlanmıştır.

Şekil 34. Karaoğlan Mevkii Höyük ve Kaklık Mezarlığı İTÇ 2 ve İTÇ 3 (30-32) seramikleri (Efe vd., 1998: 49, Fig.37; 50, Fig.38; 52, Fig.39; 54, Fig.41; 59, Fig.45; 60, Fig.46; 62, Fig.47; 63, Fig.48; 64, Fig. 49; 67, Fig.51; 68, Fig.52'den düzenlenmiştir).

Ankara Yerleşimleri

İlk Türk kazısı olan Ahlatlıbel çalışmalarına, Atatürk'ün isteğiyle Hamit Zübeyr Koşay tarafından 1933 yılında başlanmıştır. Ahlatlıbel, Ankara-Yalıncak köyünün yaklaşık 3 km güneybatısında, yine önemli bir İTÇ yerleşimi olan Koçumbeli'nin 600 m. güneybatısında yer alan bir tepe üstü yerleşimidir (Koşay, 1934: 4-6; Yakar, 1985: 195; İlgezdi Bertram ve Bertram, 2012: 119). Ahlatlıbel, Koşay tarafından Bakır Çağına tarihlendirilmiş ve dönemsel olarak Alişar I ile eşleştirilmiştir (Koşay, 1934: 8). Lamb tarafından, Kusura A buluntuları içerisindeki her zaman kahverengi ve siyahımsı kahverengi astarlı olan küçük sığ kaselerin, Ahlatlıbel örnekleri ile yakın benzerlik gösterdiği vurgulamıştır (Lamb, 1937: 16). Orthmann seramik materyalin benzer özelliklerine dikkat çekerek Ahlatlıbel'i, Beycesultan XV. tabakası ve Kusura B evresi ile eşleştirmiş (Orthmann 1963: 90); Mellaart, İTÇ 2'ye tarihlenen Beycesultan XV. ve XIV. tabakalarındaki Kusura fincanları ve ağız kenarından yükselen kulplu kaselerin, Ahlatlıbel buluntuları ile benzerliğine dikkat çekmiştir (Lloyd ve Mellaart, 1962: 193). Alkım, yerel bir yöneticinin

bulunduğu Ahlatlıbel'in, İTÇ 3'e tarihlendirilebileceğini (Alkım, 1969: 121); Yakar, metal ve seramik buluntuların birlikte değerlendirilmesi sonucunda, Ahlatlıbel yerleşiminin, geç İTÇ 2 ve erken İTÇ 3 dönemlerine tarihlendirilebileceğini belirtmiştir (Yakar, 1985, c.1: 195; c.2: 400). Çayyolu Höyük evre III, Ahlatlıbel ile çağdaş olarak değerlendirilmiş (Arslan vd., 2013: 147); Ahlatlıbel/Koçumbeli ve Etiyokuşu buluntularının, Demircihöyük İTÇ 2 katlarıyla hatta daha öncesi ile benzerlikleri üzerinde durulmuş, Ahlatlıbel/Koçumbeli için İTÇ I/II önerisinin üzerinde düşünülmesi gerektiği vurgulanmıştır (Bertram, 2008:74). Ancak Seeher, Demircihöyük İTÇ 1 katlarındaki malzemenin Ankara bölgesi ile karşılaştırmasını yapmamıştır (Seeher, 1987: 103-172). Huot ise ağızdan kulplu kırmızı astarlı kase örneğinin bir benzerinin Beycesultan XIX. tabakada tespit edildiğini belirtmiş olmakla beraber kronoloji cetvelinde Ahlatlıbel yerleşimini Beycesultan İTÇ 2 tabakalarına tarihlendirmiştir (Huot, 1982 (vol.2): 919, 928, Plc. 19: 3380). Bertram'ın incelemiş olduğu Ankara malzemesinin geniş ölçekte yayınlanması (Bertramve İlgezdi Bertram, 2021: 316) ve sözünü ettiği İTÇ I/II benzerlik unsurları detaylandırılıncaya kadar Ahlatlıbel malzemesinin yukarıda belirtilen referanslar da dikkate alınarak İTÇ 2'ye tarihlendirilebileceği öngörülmektedir.

Ahlatlıbel kazı raporunda seramik özellikleri ayrıntılı bir şekilde tanımlanmış ve seramik materyali yüzey renklerine göre; kırmızı yüzeyler, siyah yüzeyler, içi kırmızı dışı siyah yüzeyliler, içi siyah dışı kırmızı yüzeyliler (black-topped) ve alacalı yüzeyliler olarak beş grupta değerlendirilmiştir. Seramikler astarlı ve açkılı; hamurlar bitki ve kireç katkılıdır (Koşay, 1934: 20, 43-44). Küçük kaseler elde şekillendirilmiş, büyük olanların çarkta yapılmış olabileceği belirtilmiştir. Pişme olasılıkla saman ile yapıldığı için kötüdür (Koşay, 1934: 20). Seramik formları arasında basit sığ kaseler ve bunların ilmik kulplu olanları yaygındır. Kulplar ya yuvarlak ya da yassı kesitli, bazıları olukludur. Mahmuzlu kulplara (yayında horozibiği biçimli şeklinde ifade edilmiş) özellikle gaga ağızlı küçük fincanlarda rastlanmaktadır (Koşay, 1934: 20-21, 26). Mellaart, İTÇ 2'ye tarihlenen Beycesultan XV. ve XIV. tabakalarında bulunan Kusura fincanlarını, Ahlatlıbel örnekleri ile karşılaştırmış, form olarak birbirine benzeyen bu kaplardan Ahlatlıbel'deki bazı örneklerde emzikli akıtaçların bulunduğunu belirtmiştir (Lloyd ve Mellaart, 1962: 193). Buna ek olarak Beycesultan XV. ve XIV. tabakalarda bulunan Kusura fincanları her zaman siyah ve koyu gri maldan üretilmiş, omuzları ve bazen gövdeleri oluk/ yiv ile bezenmiştir (Lloyd ve Mellaart, 1962: 160, Fig. 31: 1, 7, 10; 174, Fig.38: 19). Ahlatlıbel örneklerinde ise siyah

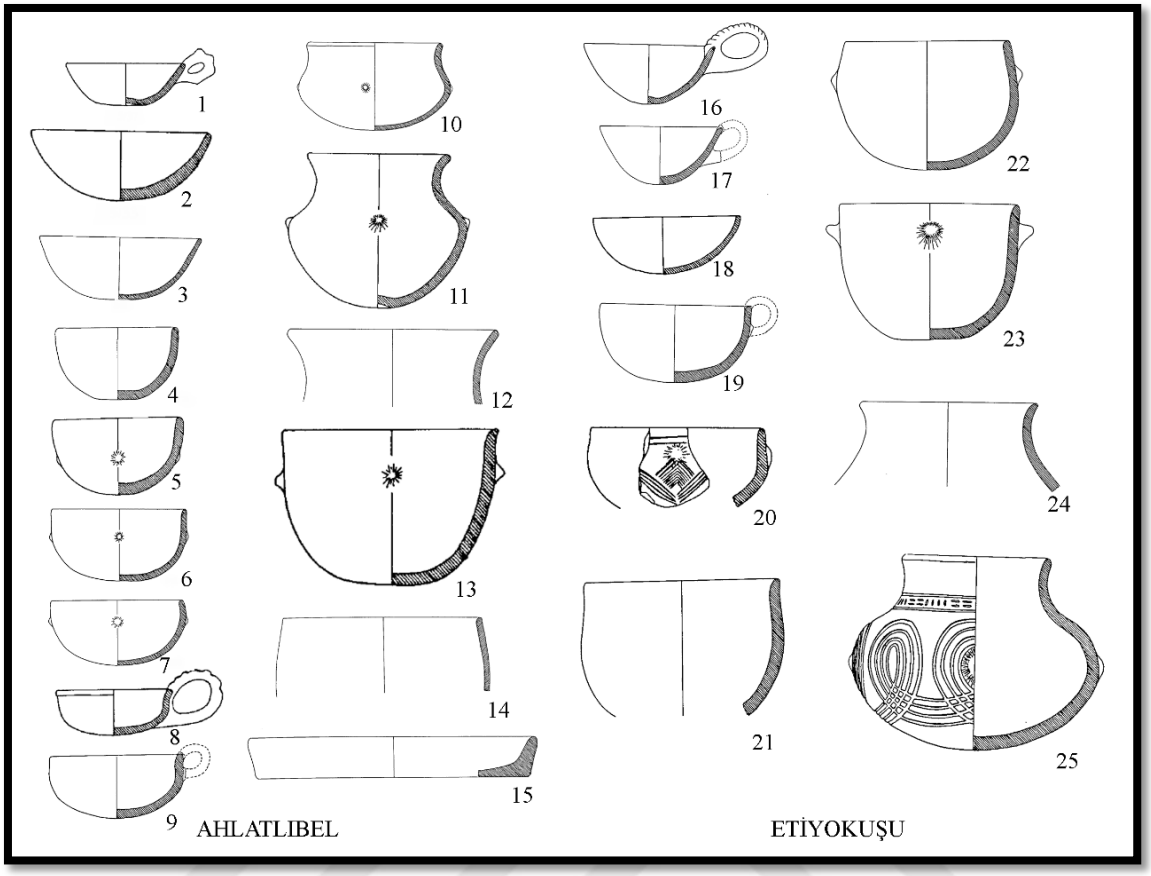
astarlı açkılı mallar ile birlikte kırmızı astarlı mal örnekleri de vardır (Koşay, 1934: 30-35; Orthmann 1963: 123, 5/23, 5/24). Ahlatlıbel'de bulunan diğer formlar, basit profilli derin kaseler, S profilli kaseler, dışa açılan ağız kenarlı kısa boyunlu çömlekler, basık boyunlu çömlekler, gaga ağızlı testiler, tepsiler ve pithoslardır (Şekil 35: 1-15). Bezeme unsurları olarak yiv ve oluk bezeme, memecik bezeme en yaygın olanlardır. Anadolu Medeniyetleri Müzesi Ahlatlıbel vitrininde, İTÇ 2 özellikleri gösteren gaga ağızlı testiler, ilmik kulplu fincanlar, sığ ve derin kaseler, gaga ağızlı fincanlar bulunmaktadır.

David French'in yüzey araştırmasında 16 numara (French 1969: Fig. 46) ile gösterilen ve İTÇ 2 malzemesi tespit edilen Ahlatlıbel yerleşimine ait seramik malzeme, İngiliz Arkeoloji Enstitüsünde incelenmiştir. Bu malzeme içerisinde İTÇ 2'ye tarihlenebilecek beş adet kase bir adet de geniş ağızlı çömlek parçası bulunmaktadır (BIAA-DHF Seramik Arşivi-Ankara Kutusu). Kaselerin dördü basit profilli olup kırmızı ve kırmızımsı kahverengi astarlı ve açkılıdır. İçe kapanan ağızlı kasenin dışı kırmızımsı kahverengi astarlı içi siyahtır (black-topped). Kaseler taşçık ve bitki katkılıdır. Sarımsı kırmızı astarlı geniş ağızlı çömlek yoğun bitki ve kaba taşçık katkılıdır.

Ankara- Çubuk İlçesi'nin yaklaşık 4 km kuzeyinde, Çubuk Çayı tarafından parçalanmış vadi sırtları üzerinde yer alan Etiyokuşu'nda, 1937 yılında Ş. A. Kansu başkanlığında başlanan kazılar, A, B ve C ocağı adıyla tanımlanan üç alanda yapılmıştır. Etiyokuşu, Kansu tarafından Bakır Çağına, M.Ö. 3. binyıla (Kansu, 1940: 6-7); Orthmann tarafından İTÇ 2-3'e (Ortmann, 1963: Taf. 98); Alkım tarafından İTÇ 2'ye (Alkım, 1969: 121); Yakar tarafından İTÇ 2-3'e (Yakar, 1985: 197) tarihlendirilmiştir. Huot ise ağızdan dikey kulplu kırmızı astarlı kase örneklerinin benzerinin, Beycesultan XIX. tabakada tespit edildiğini belirtmiş olmakla beraber kronoloji cetvelinde Etiyokuşu yerleşimini, Beycesultan İTÇ 2 tabakalarına tarihlendirmiştir (Huot, 1982-vol.2: 919, 928, Plc. 19: 3475, 3485). Arslan ve Bertram tarafından Çayyolu Höyük evre III ile çağdaş olduğu belirtilen Koçumbeli ve Ahlatlıbel gibi Etiyokuşu'da olasılıkla İTÇ 2'ye paralel özellikler göstermektedir (Arslan vd., 2013: 147; Bertram, 2008: 74; İlgezdi Bertram ve Bertram, 2012a: 123). Etiyokuşu A ocağı, üç mimari evreden oluşmaktadır. A ocağının bu ilk iki mimari evresi seramik materyalle birlikte değerlendirildiğinde, İTÇ 2 özelliklerini yansıtmaktadır.

A ocağının ilk iki evresi, birbiri üzerine sıklıkla yenilenen yerleşimlerden oluşmuş ve belki de terkedilişe bağlı kısa bir boşluk sonrasında, M.Ö. 3. Binyılın sonunda yeniden yerleşim görmüştür (Yakar, 1985: 197). Kansu, Etiyokuşu yerleşiminde sosyal hayattaki farklılığın mimariye yansımış olduğunu vurgular. Tüm ocaklar/alanlar içinde, ilk iki evrede (III. ve II. evre) daha küçük olan temel taşlarının, I. evreye gelindiğinde özellikle de C ocağı I. evresinde, daha büyük ve sağlam oluşunun, savunmaya ilişkin bir anlamı olabileceği vurgulanmıştır. Ona göre ilk iki evre toplumları, çiftçi-çoban karakterli göçebe toplum özelliği gösterirken, son evre toplumları savunma ihtiyacı duyan kalıcı yerleşik toplumlardı (Kansu, 1940: 19-20).

Etiyokuşu A ocağının ilk iki mimari evresinde açığa çıkartılan seramik buluntu, elde şekillendirilmiş, hamurları kum ve bitki katkılı; yüzey renkleri siyah, kırmızı, içi siyah dışı kırmızı, bazı örneklerde ise dış yüzeyleri alacalıdır (Kansu, 1940: 7, 11). David French'in yüzey araştırmasında 220 numarası (French 1969: Fig. 46) ile gösterilen ve İTÇ 2 malzemesi tespit edilen Etiyokuşu'na ait seramik malzeme, İngiliz Arkeoloji Enstitüsünde incelenmiştir. Bu malzeme içerisinde İTÇ 2'ye tarihlenebilecek bir adet basit profilli, kırmızı kalın astarlı ve açkılı, taşçık, kum ve bitki katkılı, siyah özlü bir kase parçası bulunmaktadır (BIAA-DHF Seramik Arşivi-Ankara Kutusu). Etiyokuşu seramik formları, basit profilli derin kaseler, S profilli kaseler, dışa açılan ağız kenarlı kısa boyunlu çömlekler, basık boyunlu çömlekler, tepsiler ve pithoslardır (Orthmann 1963: 127-130, Taf. 27-32; Şekil 35: 16-25).

Şekil 35. Ahlatlıbel (1-15) ve Etiyokuşu (16-25) İTÇ 2 seramikleri (Orthmann 1963: Taf. 21, 23-25, 27-32'den düzenlenmiştir).

Karaoğlan Höyük'ün Bakır Çağına tarihlendirilen Vb ve Va evresindeki seramiklerin aslında birbirine benzediği, Vc evresine göre daha çeşitli ve ince formlardan oluştuğu, Vb ve Va evrelerini sadece mimari farklılıkların ayırdığı vurgulanmıştır (Arık, 1948: 48-49). Karaoğlan Höyük Vc ve Vb evresi seramikleri, kırmızı ve devetüyü renginde astarlı, bazı örneklerde içi siyah (black-topped) ve tüm örnekler kaliteli açkılanmıştır. Açık renkli hamurları kum, saman ve taşçık katkılıdır (Arık, 1948: 48; Tezcan, 1964: 20). Va evresi seramikleri ise Vb ile aynı özelliktedir (Arık, 1948: 48). Ortmann, Vc evresini İTÇ 2'ye; Vb ve Va evrelerini İTÇ 3a'ya tarihlendirmiştir. Ayrıca Vb ve Va evrelerine ait siyah astarlı açkılı, oluk/yiv bezemeli seramiklerinin, Ahlatlıbel örnekleri ile benzerliği üzerinde durmuştur (Orthmann 1963: 71, 98). Arık tarafından yayınlanan makalede Bakır Çağı olarak değerlendirilen V. evre ve onun alt evrelerindeki seramiklerin, aslında yüzey renklerini birbirinden ayıran belirgin özelliklere yer verilmemiştir.[79] 2011 yılında Bertram ve İlgezdi

[79] Bu konu İTÇ 1 Ankara Yerleşimleri içerisindeki Karaoğlan Höyük bölümünde değerlendirilmiştir (Bkz.s. 120-121).

tarafından yapılan yüzey araştırmaları sırasında Karaoğlan Höyük'ün batı kesiminde tespit edilen kırmızı açkılı mallar İTÇ'nin daha genç tabakalarına tarihlendirilmiş, kırmızı mallar ile birlikte tespit edilen siyah astarlı oluk/yiv bezemeli ve siyah astar üzerine beyaz boyalı malların, Arık tarafından kazılan Vb-Va evrelerine ait olabileceği değerlendirilmiştir (İlgezdi Bertram ve Bertram, 2012a: 121-122). Ancak siyah astar üzerine beyaz boyalı mallar Karaoğlan için karakteristik olup OTÇ geçiş dönemi özelliği gösteren IV. evrede tespit edilmişlerdir (Arık, 1948: 48; Yakar, 1985: 195). Aslında daha sonra kazılan Çayyolu Höyük'ün III. evre malzemesi karşılaştırmasında, evre bilgisi verilmeden Karaoğlan Höyük seramiklerinin, Ahlatlıbel/Koçumbeli seramikleri ile benzer olduğu vurgulanmıştır (Arslan vd., 2013: 147). Ahlatlıbel/Koçumbeli seramikleri İTÇ 2'ye paralel özellikler göstermesi nedeniyle (Bertram, 2008: 74; İlgezdi Bertram ve Bertram, 2012a: 123), Karaoğlan Vb-Va evresinin olasılıkla Ortmann'ın önerdiği İTÇ 3a'dan daha önceye tarihlenmesi gerektiği düşünülmektedir. Alkım tarafından da Karaoğlan Vb, Va ve V evreleri, İTÇ 2'ye tarihlendirmiştir. Efe ise Ahlatlıbel ve Etiyokuşu'nun sonlarına doğru Karaoğlan Höyük V. evrenin başlaması gerektiğini önermiştir (Efe, 1988: 106).

Karaoğlan Höyük İTÇ 2 seramik materyali içinde gaga ağızlı emzikli akıtaçlı, kırmızı astarlı ve üzerinde siyah lekeler bulunan bir testi ile siyah astarlı gaga ağızlı bir fincan bulunmaktadır (Alkım, 1969: 121; 112: 59-60; Huot, 1982-vol.2: Plc. 159: 3471; Plc. 148: 3472; Şekil 37). Alkım ve Huot tarafından yayımlanan siyah astarlı gaga ağızlı fincan, Anadolu Medeniyetleri Müzesi Karaoğlan Höyük vitrininde sergilenmektedir. Ayrıca bu vitrinde yer alan kırmızı astarlı yiv bezemeli geniş boyunlu çömlek, kırmızı astarlı parlak açkılı ve gövdelerinde memecik bezeme bulunan gaga ağızlı testiler ile siyah astarlı, parlak açkılı, oluk bezemeli gaga ağızlı fincanların benzer örnekleri, Beycesultan Höyük XVI., XV. ve XIV. tabakalarından, Kusura B tabakasından, Demircihöyük H-Q ve Küllüoba IV. tabakalarından bilinmektedir. David French'in yüzey araştırmasında 349 numarası (French 1969: Fig. 46) ile gösterilen ve İTÇ 2 malzemesi tespit edilen Karaoğlan Höyük'e ait seramik malzeme, İngiliz Arkeoloji Enstitüsünde incelenmiştir. Bu malzeme içerisinde İTÇ 2'ye tarihlenebilecek 2 adet basit profilli kaseye ait ağız parçası bulunmaktadır. Bunlardan biri dışı kahverengimsi kırmızı astarlı ve açkılı, içi siyah (black-topped); diğeri ise portakal kırmızısı astarlı, devetüyü rengi hamurlu, bitki katkılıdır (BIAA-DHF Seramik Arşivi-Ankara Kutusu).

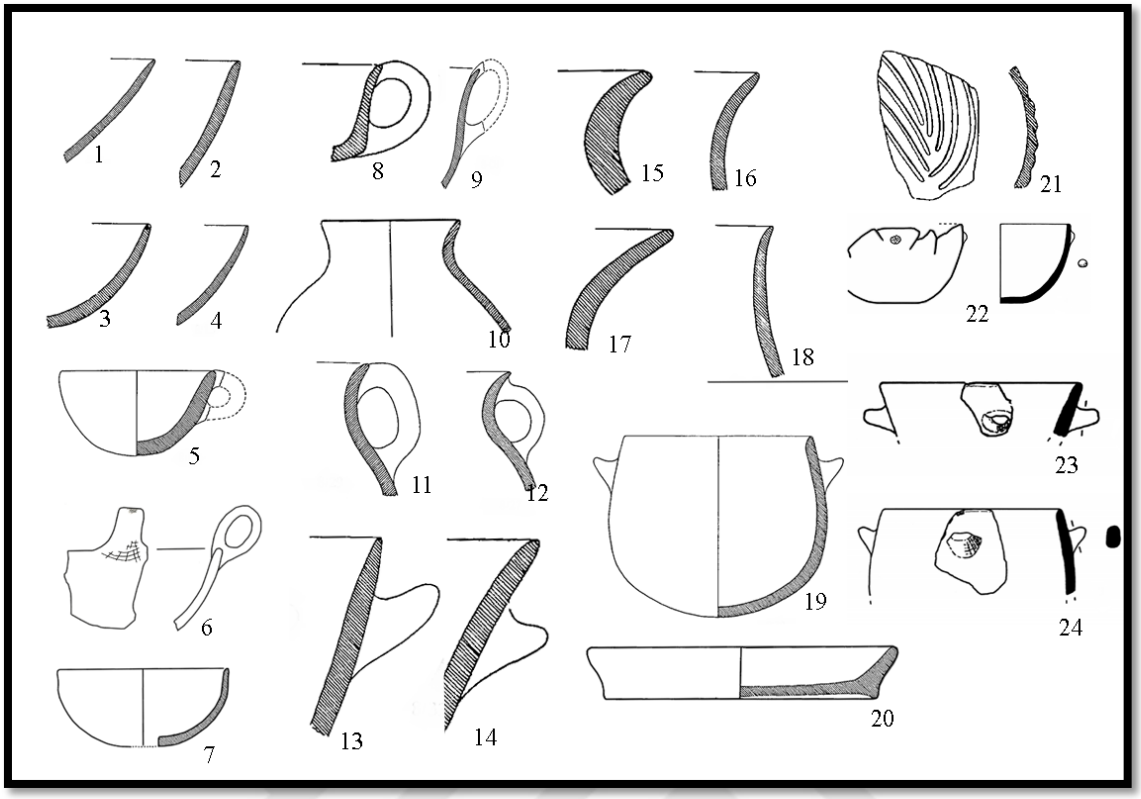
Polatlı merkezinde yer alan Polatlı Höyük, 1949 yılında Nuri Gökçe ve Seton Lloyd tarafından kazılmış olup 4 kültür evresinde toplam 31 yerleşim katı tespit edilmiştir. Bunlardan I-X arası numaralandırılmış olanlar I. kültür evresi; XI-XV arası numaralandırılmış olanlar ise II. kültür evresi olarak, Bakır Çağının alt dönemleri şeklinde değerlendirilmiştir (Lloyd ve Gökçe, 1951: 23; Yakar, 1985: 193). Ortmann ise Polatlı I. kültür evresini Ia ve Ib olarak iki alt evreye ayırmış, bu ayrımın temel nedeni olarak ise seramik materyaldeki büyük farklılığı göstermiştir. Polatlı çevresinde Zafer Höyük ve Ahlatlıbel'den bilinen hatta Polatlı Höyük yüzeyinde de tespit edilmiş olan, ağızdan yükselen kulplu kaseler, gaga ağızlı emzikli fincanlar ve testiler gibi İTÇ'nin tipik formlarının aslında Polatlı Höyük'te de olduğu ve Ia ile Ib arasındaki boşluğun Polatlı Höyük'te kazılmayan tabakalara ait olduğu belirtilmiştir (Ortmann, 1963: 30). Ayrıca Efe de, Polatlı Höyük'te on sekiz gün gibi kısa bir sürede birbirinden uzak mesafede açılan kültür tabakaları arasında kurulan stratigrafik bağlantının, sorunlu olabileceğini vurgular (Efe, 1988: 106).

Ortmann tarafından Polatlı I-IV tabakaları, Ia evresi olarak İTÇ 2'ye tarihlendirilmiştir. Bu tabaka seramiklerinin üst tabaklardan farklı olduğu kalın cidarlı ve kaba oldukları belirtilir. Daha çok küçük fincanlar ve kaselerden oluşan repertuvar kırmızı ve kahverengi astarlı, içi siyah dışı kahverengi astarlı ve siyah gri mallardan oluşmaktadır. Büyük çömlekler ise kabaca açkılanmış koyu gri ve kahverengi yüzeylere sahiptir (Ortmann, 1963: 28-29, 99). Efe ise Afyonkarahisar Kaklık kazılarında tespit ettiği seramik malzemenin Polatlı malzemesi ile karşılaştırılması sonucunda, özellikle ağız kenarından yükselen kulplu kaseler, ağız kenarı altında boynuz biçimli tutamakları olan çömlekler ve geniş boyunlu çömleklerin, Kaklık Mezarlığı ve Beycesultan örnekleri ile benzediğini belirtir. Ona göre Polatlı'nın erken dönem seramiği, Batı Anadolu'da görülen İTÇ'ye geçiş aşamasını iyi yansıtmaktadır (Efe vd., 1995: 376). Tezin levha kısmında da İTÇ 1 olarak değerlendirilen boynuz biçimli kulplu çömlek örneği (Levha 61a: 5) bulunmaktadır.

Polatlı Höyük I. tabaka seramikleri arasında sadece kaba mal olarak tanımlanmış geniş ağızlı boynuz biçimli tutamaklı çömlekler bulunur (Lloyd ve Gökçe, 1951: 42-43, Fig. 10: 6-9). II. tabaka malları arasında siyah, gri, kahverengi yoğunlukta olmakla beraber devetüyü rengi, pembe ve koyu kırmızı astarlı mallarda bulunmaktadır. Açkı genel bir yüzey uygulamasıdır ve katkı olarak saman kullanılmıştır. Formlar arasında dışa açılan ağızlı

kaseler, basit profilli kaseler, S profilli kaseler, dışa açılan ağız kenarlı boyunlu çömlekler, ağızdan kulplu boyunlu çömlekler, boynuz kulplu geniş ağızlı çömlekler, tepsiler bulunmaktadır (Lloyd ve Gökçe, 1951: 36-37, Fig. 6, 1.Grup: 14-20, 25; s.38-39, Fig. 7, 6.Grup: 1-2, 8; s.39-40, Fig, 8, 9.Grup: 1-8, 15; s.40-41, Fig, 9, 10.Grup: 3-4, 11; s.42-43, Fig, 10: 11, 23; Şekil 35: 1-21). III. tabaka da ise pembe astarlı malların ağırlıklı olduğu dışa açılan ağızlı kaseler, gaga ağızlı testi, ağızdan kulplu boyunlu çömlekler, içe kapanan ağızlı çömlekler ve boynuz kulplu çömlekler bulunmaktadır (Lloyd ve Gökçe, 1951: 36, Fig. 6, 1.Grup: 1; s.38-39, Fig. 7, 5.Grup: 12; s.40-41, Fig. 9, 10.Grup: 12, 14; s.41-42, Fig. 9, 11.Grup: 3; s.42-43, Fig. 10: 5; Şekil 36: 1-21). IV. tabaka buluntuları Lloyd tarafından yayımlanmamış, Ortmann tarafından bu tabakaya ait basit profilli dikey kulplu kaseye ait tek parça yayınlanmıştır (Ortmann, 1963: 130: Taf. 33: 8/06; Şekil 36: 5).

Yukarıda Polatlı Höyüğün en erken ilk dört tabakası olan I-IV. tabakaların seramik materyallerine ait özellikler tanımlanmıştır. Bu özellikler İTÇ'nin farklı alt evrelerini işaret eden örneklerin bir arada olduğunu açıkça göstermektedir. Küllüoba, Demircihöyük ve Beycesultan'da örnekleri bulunan Geç Kalokolitik/İTÇ 1'in dışa çekik dudaklı kaseleri, yine bu dönem özelliğini yansıtan geniş ağızlı boynuz tutamaklı çömlekler ile Yukarı Sakarya ve Afyon bölgesi ile Beycesultan'da İTÇ 2'de başlayan S profilli kaselerin birlikte bulunması, Efe'nin de yorumladığı gibi Polatlı Höyük stratigrafisinin problemli olabileceğini akla getirmektedir. Ancak ilk dört tabaka içinde mal grubu ve form repertuarı olarak İTÇ 2'ye tarihlendirilebilecek örnekler bulunmaktadır. David French'in yüzey araştırmasında 507 numara (French 1969: Fig. 48) ile gösterilen ve İTÇ 2 malzemesi tespit edilen Polatlı Höyük'e ait seramik malzeme, İngiliz Arkeoloji Enstitüsü seramik arşivinde tespit edilememiş olsa da, French İTÇ 2'ye tarihlendirilen ilmik kulplu basit profilli bir kase parçasını yayınlamıştır (French 1969: Fig. 22; Şekil 36: 6).

Şekil 36. Çayyolu Höyük İTÇ 1 seramikleri (22-24) ve Polatlı Höyük (1-21) seramikleri (Orthmann 1963: Taf. 33-34; French, 1969: Fig. 22; Arslan vd., 2013: 160'dan düzenlenmiştir).

Ankara Yalıncak köyünün 1.5 km güneyinde yer alan Koçumbeli yerleşimindeki ilk dönem kazıları Burhan Tezcan başkanlığında 1964 yılında gerçekleştirilmiş ve Tezcan tarafından M.Ö. 3 binyılın yarısından daha geç bir döneme tarihlendirilmiştir (Tezcan, 1964: 20). Alkım tarafından Ahlatlıbel ve Etiyokuşu ile çağdaş olduğu belirtilen Koçumbeli, İTÇ 3'e tarihlendirilmiştir. Ancak yine aynı yayında Ahlatlıbel İTÇ 3, Etiyokuşu İTÇ 2 olarak değerlendirilmiştir (Alkım, 1969: 121-122). David French'in yüzey araştırmasında Koçumbeli, 401 numarası ile İTÇ 2 dönemine tarihlenen yerleşimler arasında gösterilmiştir (French 1969: Fig. 46). Yakar, Koçumbeli'de yerel özellikli seramiğin, teknik olarak İTÇ 2-3 dönemlerine tarihlendirilebileceğini vurgular (Yakar, 1985: 196). Efe ise Koçumbeli'nin Ahlatlıbel ve Etiyokuşu'ndan önce İTÇ 2'nin daha erken evresini yansıttığını belirtir. Astar üzerine beyaz boyalılar ile S profilli kaselerin olmayışını ve formların basit, daha az gelişmiş olmasını buna sebep olarak gösterir (Efe, 1988: 109). Bertram, Koçumbeli yerleşimini, Çayyolu Höyük III. evre ile çağdaş olabileceğini değerlendirmiştir (Arslan vd., 2013: 147).

Koçumbeli seramikleri siyah, kahverengi açık kahverengi ve kırmızı olmak üzere dört mal grubundan oluşmaktadır. Seramikler el yapılmış, hamur katkısı olarak kum ve bitki kullanılmıştır (Tezcan, 1964: 15). İç ve dış yüzeyi farklı renkte olan çok az parça tespit edilmiştir (Tezcan, 1964: 16). Seramik formları arasında dışa açılan ağız kenarlı küçük kaseler, basit profilli kaseler, basit profilli ilmik kulplu sığ kaseler,[80] içe kapanan ağızlı kaseler, gaga ağızlı ve emzik akıtaçlı fincanlar, S profilli kaseler ve çömlekler, dışa açılan ağız kenarlı kısa boyunlu çömlekler, gaga ağızlı testiler yer almaktadır (Şekil 37). Memecik ve oluk bezeme yaygın olmasa da bazı örneklerde görülmektedir (Tezcan, 1964: Lev. XXIII, XXV ve XXX.). Odtü Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen Koçumbeli eserlerinin form ve yüzey işçiliği bakımından ağırlıklı olarak İTÇ 2 özelliği gösterdiği düşünülmektedir.

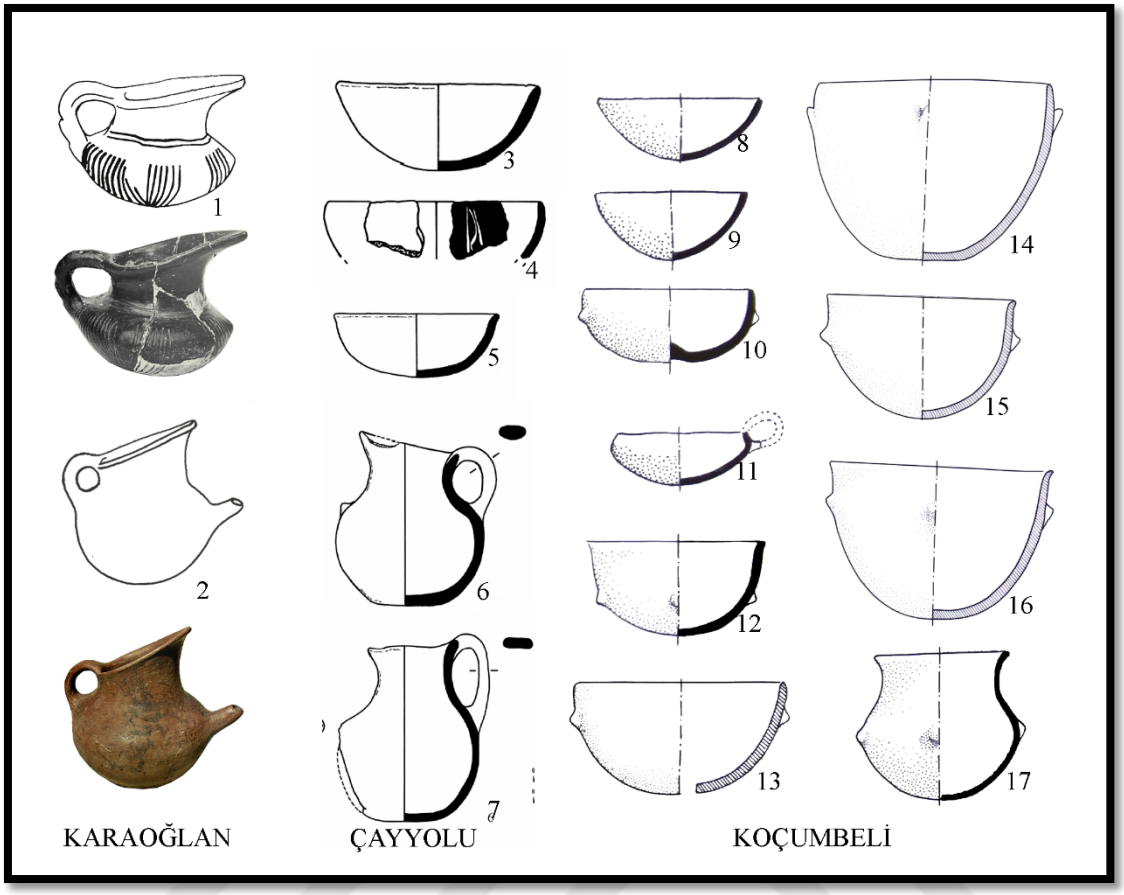
Karayavşan Höyük, Polatlı'nın 20 km güneybatısında, Karayavşan köyünün hemen güneyindedir. 1965 yılında Raci Temizer tarafından arkeoloji kazıları yapılan yerleşimde, yaklaşık 12 m. kalınlığında prehistorik kültür dolgusu bulunmaktadır. Yamaçlarda İTÇ'nin erken dönemlerine tarihlen kerpiç duvarlar tespit edilmiştir (Yakar, 1985: 196). Mellink höyüğün en üst tabakasının İTÇ'nin son dönemine tarihlenmesi gerektiğini önermektedir (Mellink, 1966:148). Bertram da Karayavşan Höyük buluntuları için İTÇ'nin daha genç evresini temsil ettiğini vurgular (İlgezdi Bertram ve Bertram, 2012: 122). Karayavşan Höyük malzemesi büyük oranda kırmızı astarlı ve açkılı mallardan oluşmaktadır. Boya bezemeli örnekler de tespit edilmiştir (Mellink, 1966:148; İlgezdi Bertram ve Bertram, 2012a: 122, Şekil 12-13). Formlar arasında ağız çapları 10-20 cm arasında değişen ağızdan yükselen kulplu büyük fincanlar, gaga ağızlı testiler ve büyük çömlekler bulunmaktadır (Mellink, 1966:148; İlgezdi Bertram ve Bertram, 2012b: 54).

David French'in yüzey araştırmasında 357 numara (French 1969: Fig. 46) ile gösterilen ve İTÇ 2 malzemesi tespit edilen Karayavşan Höyük'e ait seramik malzeme, İngiliz Arkeoloji Enstitüsünde incelenmiştir. Bu malzeme içerisinde İTÇ 2'ye tarihlenebilecek, dört tanesi basit profilli ve bir tanesi içe kapanan ağız kenarlı olan beş adet kase parçası bulunmaktadır. İkisi ilmik kulplu olan basit profilli kaseler kırmızı astarlı ve açkılıdır. Kireç, taşçık, az kum ve az bitki katkılı devetüyü renginde hamurlu ve orta pişimlidirler. İçe kapanan ağızlı ilmik kulplu kase, pembemsi bej rengi astarlı ve açkılıdır.

[80] Tezcan tarafından kulplu küçük fincanlar olarak değerlendirilmiştir (Tezcan, 1964: 16). Ahlatlıbel'de ise benzer formlar çanakçık olarak tanımlanmıştır (Koşay, 1934: 13).

Kötü pişim nedeniyle siyah özlüdür. Katkı basit profilliler ile aynıdır (BIAA-DHF Seramik Arşivi-Ankara Kutusu).

Çayyolu Höyük evre III, Ahlatlıbel/Koçumbeli ile çağdaş olarak değerlendirilmiştir (Arslan vd., 2013: 147). Ahlatlıbel/Koçumbeli malzemesinin en azından bir kısmının İTÇ 2'ye tarihlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir (Bertram, 2008: 74). Çayyolu Höyük evre III seramikleri arasında, kırmızı ve siyah astarlı mallar yaygındır. Özellikle Ahlatlıbel malları içerisinde yaygın olan, dışı siyah astarlı ve parlak açkılı, içi kırmızı astarlı mallar dikkat çeker (Arslan vd., 2013: 144). Bununla birlikte dışı kırmızı ya da bej astarlı, içi ağız kenarının dışını da kaplayacak şekilde siyah olan (black-topped) örneklerde mevcuttur. Katkı maddesi olarak organik katkı ve kum kullanılmıştır (Arslan vd., 2013: 149-150). Formlar arasında basit profilli kase, içe kapanan ağızlı kase, hafif S profilli kase ve gaga ağızlı testiler bulunmaktadır (Arslan vd., 2013: 161, Res. 9; Şekil 37).

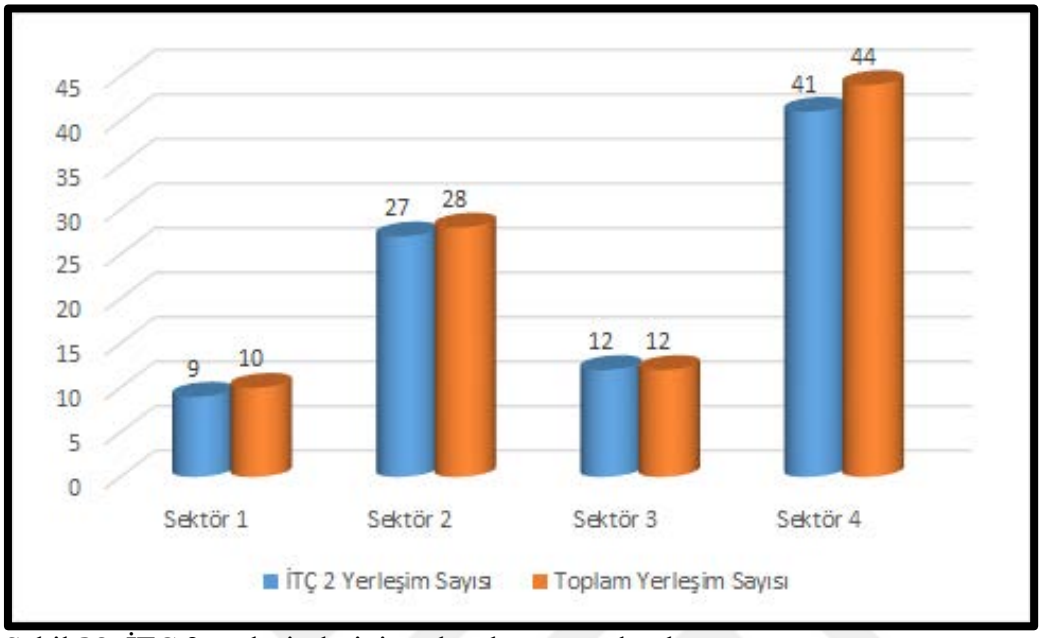
Şekil 37. Karaoğlan Höyük, Çayyolu Höyük ve Koçumbeli İTÇ 2 seramikleri (Tezcan, 1964: Lev. XXIII-XXV, XXX; Alkım, 1969: 110; Huot, 1982-vol.2: Plc. 148, 159; Arslan vd., 2013: 161'den düzenlenmiştir).

Seramik Materyalin Karşılaştırılması

Orta Porsuk Havzası'nda çalışma kapsamında incelenen ve İTÇ malzemesi tespit edilen 94 yerleşim içerisinde, Demircihöyük ile birlikte 89 yerleşimde, İTÇ 2'ye tarihlenen seramik buluntu tespit edilmiştir. Sektör 1'de yer alan 10 yerleşimden 9'unda; sektör 2'de yer alan 28 yerleşimden 27'sinde[81]; sektör 3'de yer alan 12 yerleşimden 12'sinde; sektör

[81] Doğanca 1 Höyük etrafının bataklık ile kaplı olması nedeniyle yüzey araştırması sırasında höyüğe ulaşılamamıştır. French'in Eskişehir çalışmaları sırasında toplamış olduğu BIAA arşivinde bulunan ve İTÇ 2'ye tarihlenen seramik materyal incelenmiştir (Bkz. Ek 2 Katalog: Yerleşimler, s. XXXVII). Köprübaşı Höyük yüzeyinde sadece Roma Dönemi malzemesi tespit edilmiştir. Ancak Burney'in Eskişehir çalışmaları sırasında toplamış olduğu BIAA arşivinde bulunan ve İTÇ 2'ye tarihlenen seramik materyal incelenmiştir (Bkz. Ek 2 Katalog: Yerleşimler, s. XX).

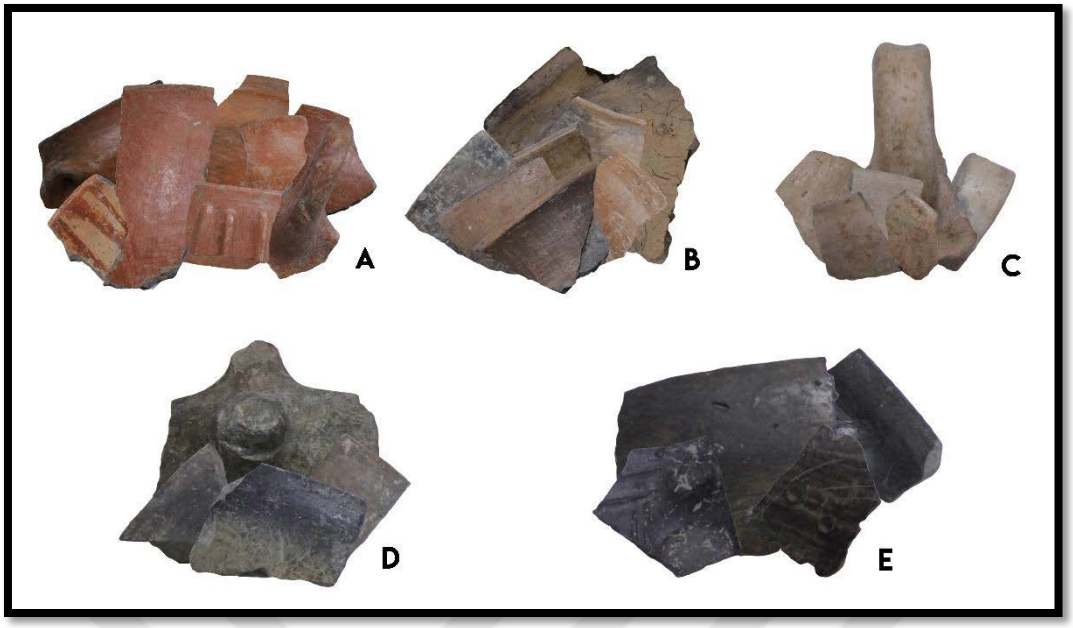
4'de yer alan 44 yerleşimden 41'inde[82] İTÇ 2'ye tarihlenen seramik buluntu tespit edilmiştir (Şekil 38).

Şekil 38. İTÇ 2 yerleşimlerinin sektörlere göre dağılımı

Bu tez çalışmasında İTÇ 2'ye tarihlendirilen 544 parçanın levha ve katalog düzenlemesi yapılmıştır. Tespit edilen mal grupları arasında ağırlıklı olan kırmızı, açık kırmızı ve sarımsı kırmızı yüzeyli mallar (A) ile kahverengi, açık kahverengi, mat kahverengi ve kırmızımsı kahverengi mallardır (B). Bunların dışında pembe astarlı mallar (C), gri astarlı mallar (D) ve siyah astarlı mallara (E) ait örnekler de tespit edilmiştir (Şekil 39). Çoğunlukla astar ve açkı uygulanmış olup astarsız ve açkılı; astarsız ve açkısız örnekler de tespit edilmiştir. Hamur renkleri ağırlıklı olarak kahverengi, kırmızı ve gri/pembe tonlarındadır. İncelenen malzemenin çoğunluğunda pişiminin orta derecede ve hafif özlü olduğu; katkı olarak genel uygulamanın kum, taşçık, kireç, az mika şeklinde olduğu, bazı örneklerde ise bitki ve yoğun mika eklenildiği görülmüştür.

[82] Keskin Höyük yüzeyinde sadece Roma Dönemi malzemesi tespit edilmiştir. French ve Efe höyükte İTÇ 2'ye tarihlenen seramik materyal bulunduğunu belirtmişlerdir (Bkz. Ek 2 Katalog: Yerleşimler, s. LXVI). Çiftlik Höyük yüzeyinde seramik materyal tespit edilememiştir. French'in Eskişehir çalışmaları sırasında toplamış olduğu BIAA arşivinde bulunan ve İTÇ 2'ye tarihlenen seramik materyal incelenmiştir (Bkz. Ek 2 Katalog: Yerleşimler, s. LXXIII). Şarhöyük İTÇ 2 malzemesi Baştürk tarafından yayınlanmıştır (Bkz. Ek 2 Katalog: Yerleşimler, s. XCVI).

Şekil 39. İTÇ 2 mal grupları (A) kırmızı mallar, (B) kahverengi mallar, (C) pembe mallar, (D) gri mallar, (E) siyah mallar.

İTÇ 2'e tarihlenen seramiklerin tasnifi sonrasında hazırlanan katalog kısmında, yüzey ve hamur renkleri munsell renk kodlarıyla birlikte verilmiştir. Katalogda yüzey renkleri, açkı uygulaması, hamur rengi, katkı ve pişme özelikleri, bezeme ve yapım tekniği belirtilmiştir. Seramik formları genel olarak kase ve çömlekler olarak ayrılmıştır. Kaseler sığ ve derin olarak tanımlanmıştır. Ağız çapının 1/2'sinden fazla yüksekliğe sahip olanlar derin, az yüksekliğe sahip olanlar sığ olarak değerlendirilmiştir. Aşağıda form grupları tanımlanırken referans kazılar ile karşılaştırmalar için metin içindeki şekillere atıf yapılmıştır. İTÇ 2'e tarihlenen seramik formları arasında (Şekil 40).

Form 1a ve 1b- Dışa açılan ağız kenarlı sığ kaseler (Form 1a) genellikle kırmızı ve tonlarında yüzey rengine, kahverengi ve tonlarında hamur rengine sahiptirler. Kaselerin ağzı çapları 12- 25 cm arasında değişmektedir. (Levha 5a: 1; Levha 13: 1; Levha 16: 4; Levha 25a: 5; Levha 27: 1; Levha 35a: 1; Levha 42: 4; Levha 50: 2; Levha 51a: 2; Levha 60a: 3). Dışa açılan ağız kenarlı derin kaseler (Form 1b) ise genellikle kırmızı ve tonlarında yüzey rengine, kahverengi, gri ve kırmızı tonlarında hamur rengine sahiptirler. Kaselerin ağzı çapları 11- 30 cm arasında değişmektedir. (Levha 2b: 4; Levha 14a: 2; Levha 15a: 1; Levha 23: 3; Levha 26a: 1, 2; Levha 36: 1; Levha 37: 1-4; Levha 41b: 1, 2; Levha 44: 2; Levha 46a: 1-3; Levha 50: 5,6; Levha 65: 1; Levha 66a: 1, 2; Levha 67: 3). Karşılaştırma örnekleri

tez içindeki, Demircihöyük Şekil 23: 1-2; Küllüoba Şekil 25: 3; Aizanoi Şekil 27: 1; Beycesultan Şekil 27: XVI-1, Şekil 29: XV- 1, 3, 5, Şekil 30: XIV-1; Kusura B Şekil 33: 9; Ahlatlıbel Şekil 35: 1'de gösterilmiştir.

Form 2a ve 2b- Basit profilli sığ kaseler (Form 2a), kırmızı ve tonları yoğunlukta olmak üzere, kahverengi, pembe ve gri tonlarında yüzey renklerine, yoğunluk sırasıyla kahverengi, gri, pembe ve kırmızı hamur rengine sahiptirler. Kaselerin ağzı çapları 11- 31 cm arasında değişmekte olup yoğunluk 12-18 cm arasındadır. Basit profilli sığ kaseler içinde ilmik kulplu örneklerde tespit edilmiştir (Levha 1: 1, 2; Levha 4: 1, 5; Levha 6a: 6, 7; Levha 9: 2, 6; Levha 10: 1; Levha 12a: 1,2; Levha 13: 2; Levha 14a: 3; Levha 15a: 2, 3; Levha 18: 4; Levha 20: 1; Levha 23: 6,7; Levha 27: 2; Levha 32: 1; Levha 33a: 3; Levha 34: 1; Levha 40: 3-5; Levha 41b: 3, 4; Levha 41 c: 4; Levha 43: 5,6; Levha 44: 1; Levha 45: 3-5; Levha 47a: 1; Levha 48a: 3-5; Levha 49: 1, 2; Levha 50: 3; Levha 51a: 5; Levha 52: 2; Levha 55b: 1, 2; Levha 58a: 2; Levha 63: 2; Levha 64: 1; Levha 65: 2; Levha 66a: 3-8; Levha 66c: 6; Levha 70: 2; Levha 71: 3). Basit profilli derin kaseler (Form 2b), kırmızı ve tonları yoğunlukta olmak üzere kahverengi tonlarında da yüzey rengine sahiptir. Hamur renkleri yine kırmızı ve kahverengi tonlarındadır. Kaselerin ağzı çapları 11-25 cm arasında değişmekte ve yoğunluk 14-18 cm arasındadır. (Levha 5a: 2; Levha 7a: 2; Levha 12 a: 4-6; Levha 16: 6; Levha 18: 5; Levha 22: 4; Levha 24: 4, 5; Levha 26a: 3; Levha 28: 1; Levha 30a: 3; Levha 38b: 2-4; Levha 41b: 5; Levha 44: 3; Levha 45: 6; Levha 48: 6; Levha 50: 1; Levha 55b: 3; Levha 60c: 4; Levha 63: 3, 4; Levha 64: 2; Levha 72: 1-3). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki, Demircihöyük Şekil 23: 3-6; Küllüoba Şekil 25: 1, 2; Keçiçayırı Şekil 26: 1, 2; Höyüktepe Şekil 28: 1-6; Beycesultan Şekil 29: XVI-2, 3, Şekil 30: XV- 4, Şekil 31: XIV- 2,7; Kusura B Şekil 33: 1-4, 13; Ahlatlıbel Şekil 35: 2-5; Etiyokuşu Şekil 35: 16-18; Polatlı Şekil 36: 1-6; Çayyolu Höyük Şekil 37: 3; Koçumbeli Şekil 37: 8, 9'da gösterilmiştir.

Form 2c- Bu form, basit profilli kaselerin küresel gövdeli olanları ile temsil edilmektedir. Kaselerin yüzey renkleri kırmızı; ağız çapları 14-21 cm'dir. (Levha 29a: 3; Levha 33a: 4; Levha 35a: 5; Levha 41b: 7). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki, Demircihöyük Şekil 23: 7, 8; Küllüoba Şekil 25: 4; Ahlatlıbel Şekil 35: 7; Etiyokuşu Şekil 35: 19; Koçumbeli Şekil 37: 10'da gösterilmiştir.

Form 2d- Bu formda temsil edilen ağız kenarı dikey olan kaseler, hafif omurgaya sahiptirler. Sığ ve derin örnekleri bulunmakla beraber bazı örnekler ilmik kulpludur. Kaselerin yüzey renkleri kırmızı ve kahverengi; hamur renkleri kırmızı, kahverengi ve pembedir. Ağız çapları 15-20 cm arasında değişiklik göstermekte, yoğunluk 16 cm' dir. Bu formun minyatür örnekleri de vardır (Levha 1: 3, 4; Levha 8: 2; Levha 17: 3, 4; Levha 20: 2; Levha 21b: 1; Levha 29a: 5; Levha 35a: 3; Levha 39a: 1; Levha 41b: 6; Levha 44: 4; Levha 53a: 2; Levha 60a: 6; Levha 68: 2; Levha 71: 4, 5). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki, Demircihöyük Şekil 23: 9-16; Küllüoba Şekil 25: 5; Keçiçayırı Şekil 26: 3, 4; Aizanoi Şekil 27: 5-8; Höyüktepe Şekil 28: 15-17; Beycesultan Şekil 31: XIV- 2, 4, 6, Şekil 32: XIII-2; Kusura B Şekil 33: 7, 9, 10; Karaoğlan Mevkii Höyük ve Kaklık Mezarlığı Şekil 34: 1-3, 13; Ahlatlıbel Şekil 35: 6; Etiyokuşu Şekil 35: 20; Polatlı Şekil 36: 7'de gösterilmiştir.

Form 3a- İçe kapanan ağızlı kaselerin bazı örnekleri, ağız kenarları dik ve içe doğru kapanan hafif bir eğime sahipken, bazı örnekleri dudak kenarından keskin bir biçimde içe doğru kapanmaktadır. Ama bu keskinlik Troia bölgesi için İTÇ 1 ve devamında İTÇ 2 için de karakteristik form olan anti-splash kaselerde olduğu gibi bir omurgaya sahip değildir. İçe kapanan ağızlı kaselerin sığ ve derin örnekleri bulunmaktadır. Ayrıca küresel gövdeli olanları da tespit edilmiştir (Levha 6b: 3; Levha 26a: 6). Açık kırmızı, sarımsı kırmızı ve kırmız tonlarında yoğunlukta olmak üzere kahverengi ve gri yüzey renklerine de sahiptirler. Yüzeyler çoğunlukla astarlı ve açkılıdır. Bezeme unsurları en çok bu formda tespit edilmiştir. Boya, yiv, memecik bezemeli örnekler bulunmaktadır (Levha 6b: 3; Levha 7a: 6; Levha 15a: 6; Levha 26: 4; Levha 58a: 4; Levha 60a: 7). 11-29 cm arasında değişen ağız çaplarında yoğunluk 13-15 cm'dir. İçe kapanan ağızlı kaselerin minyatür örnekleri de vardır (Levha 4: 2,6; Levha 5a: 4-7; Levha 6b: 1-3; Levha 7a: 3-6; Levha 8: 3; Levha 9: 3,4,7; Levha 10: 2-4; Levha 12b: 1-5; Levha 15a: 5, 6; Levha 16: 7; Levha 18: 6; Levha 20: 3; Levha 22: 3, 5; Levha 24: 3, 6; Levha 25b: 5; Levha 26a: 4-6; Levha 26b: 5, 6; Levha 29a: 4; Levha 31a: 3; Levha 35a: 4; Levha 36: 4; Levha 37: 5, 6; Levha 38a: 4; Levha 41b: 8; Levha 42: 5; Levha 43: 2,3; Levha 44: 5,6; Levha 45: 2; Levha 46a: 4-6; Levha 47a: 2; Levha 48a: 7; Levha 49: 3; Levha 50: 7, 8; Levha 51a: 6; Levha 54: 4; Levha 56a: 2; Levha 58a: 3-6; Levha 59: 1, 2; Levha 60a: 7, 8; Levha 62: 1, 2; Levha 63: 6; Levha 65: 3; Levha 66b: 1; Levha 67: 4; Levha 72: 4). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki, Demircihöyük Şekil 23: 17-22; Küllüoba Şekil 25: 6-8; Keçiçayırı Şekil 26: 5, 6; Aizanoi Şekil 27: 4; Höyüktepe Şekil

28: 13, 14, 18, 19; Beycesultan Şekil 29: XVI- 5,13, Şekil 30: XV- 2, Şekil 32: XIII- 3, 5, 10; Kusura B Şekil 33: 11, 12; Karaoğlan Mevkii Höyük ve Kaklık Mezarlığı Şekil 34: 4, 5; Koçumbeli Şekil 37: 11'de gösterilmiştir.

Form 3b- İçe kapanan ağızlı omurgalı kaselerin ağız kenarları, gövdelerinin orta kısmından itibaren keskin bir biçimde içe kapanır. Kırmızı ağırlıkta olmakla beraber kahverengi yüzeyli seramikler çoğunlukla astarlı ve açkılıdır. Bir örnek dışında hamur renkleri kahverengidir. 11-27 cm arasında değişen ağız çaplarına sahiptirler (Levha 5a: 8, 9; Levha 15a: 7; Levha 19: 4; Levha 20: 4; Levha 39a: 2). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki, Demircihöyük Şekil 23: 23, 24; Küllüoba Şekil 25: 9, 10; Keçiçayırı Şekil 26: 7, 8; Beycesultan Şekil 29: XVI- 6, 14, Şekil 32: XIII- 4; Karaoğlan Mevkii Höyük ve Kaklık Mezarlığı Şekil 34: 6, 8, 14'de gösterilmiştir.

Form 4a ve 4b- S profilli sığ (Form 4a) ve derin (Form 4b) kaseler, hafif ve keskin olmak üzere temelde iki gruba ayrılırlar. Ancak bu iki grup içinde de alt grupları oluşturabilecek özellikte parçalar gruplandırılmıştır. Bazı örneklerde S profil, dudak kısmının hafif dışa çekilmesi ile oluşmaktadır (Levha 16: 8; Levha 21b: 5; Levha 27: 4; Levha 31a: 4, 5, 6; Levha 48b: 4). Bazı örneklerde S profilin keskin hatlı ve ağız kenarının daha dik olduğu ya da içeri doğru kapandığı (Levha 13: 3; Levha 25a: 7; Levha 47a: 5; Levha 51b: 3) görülmektedir. Karın kısmından keskin bir biçimde S profil yapıp dışa doğru açılan örneklerin yanında (Levha 39a: 7; Levha 39b: 3; Levha 41c: 5; Levha 49: 6; Levha 51b: 1); karın kısımları keskin olmayan ve daha yuvarlak kontura sahip örnekler de yoğun olarak tespit edilmiştir (Levha 12b: 7; Levha 13: 4; Levha 40: 6; Levha 47a: 3; Levha 51b: 2; Levha 58b: 2; Levha 60b: 4; Levha 66b: 2). Yüzey renkleri ağırlıklı olarak kırmızı ve tonlarında olsa da siyah, gri ve pembemsi gri renklerindeki örnekler de tespit edilmiştir. Yüzeylere astar uygulanan en yoğun form grubudur ve tüm örnekler açkılıdır. S profilli kaselerin 10 cm'den küçük ağız çapı olan minyatür örnekleri de tespit edilmiştir. 11-28 cm arasında değişen ağız çaplarındaki yoğunluk 11-17 cm'dir (Levha 1: 5; Levha 6b: 4; Levha 7a: 7; Levha 11: 3; Levha 12b: 6; Levha 13: 3, 4; Levha 15: 8; Levha 16: 8; Levha 17: 5; Levha 20: 5; Levha 21b: 2-5; Levha 25a: 7; Levha 26b: 7; Levha 27: 3-5; Levha 29a: 6, 7; Levha 30a: 4; Levha 31a: 4-6; Levha 33a: 5-7; Levha 34:2, 3; Levha 39a: 3-8; Levha 39b: 1-4; Levha 40: 6; Levha 41c: 5; Levha 45: 7; Levha 47a:3-8; Levha 48b: 1-4; Levha 49: 4-6; Levha 50: 4; Levha 51b: 1-6; Levha 52: 4, 5; Levha 53a: 3, 4; Levha 56a: 3-5; Levha 57: 6; Levha 58b: 1-7; Levha

59: 3-5; Levha 60b: 1-5; Levha 60c: 5; Levha 62: 3; Levha 64: 3-5; Levha 66b: 2-4; Levha 66c: 7, 8; Levha 67: 5; Levha 70: 3, 4; Levha 71: 6-8; Levha 72: 5, 6). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki, Demircihöyük Şekil 23: 25-43; Küllüoba Şekil 25:11-22; Keçiçayırı Şekil 26: 9-13; Beycesultan Şekil 32: XIII- 6-8; Karaoğlan Mevkii Höyük ve Kaklık Mezarlığı Şekil 34: 10-12; Ahlatlıbel Şekil 35: 8-10; Koçumbeli Şekil 37: 12-15'de gösterilmiştir.

Form 5a ve 5b- Boyunlu çömleklerin dışa dönük ağız kenarlı (Form 5a) ve dışa açılan ağız kenarlı (Form 5b) örneklerinden oluşurlar. Dışa dönük ağız kenarlı çömlekler, belirgin bir boyna sahipken ağız kenarları hafif dışa kıvrılırlar. Bu formun benzerleri Demircihöyük H tabakası ile Küllüoba IVa evresinden bilinmektedir. Ancak Demircihöyük yayınında şişe olarak tanımlanan bu forma ait örnekler her zaman siyah maldan üretilmişlerdir. Bu tez kapsamında değerlendirilen örnekler ise kırmızı astarlıdır. Demircihöyük yayınında her zaman kırmızı mal ile temsil edildiği belirtilen ve dışa dönük ağız kenarlı boyunlu çömlekler ile yakın benzerliği olan amphoralar (Efe, 2008: 413) ile form 5a arasında benzerlik kurulabilir. Dışa açılan ağız kenarlı boyunlu çömlekler (Form 5b) ise keskin bir biçimde dışa doğru açılan ağız kenarına sahiptirler. Ağırlıklı olarak kırmızı ve tonlarında yüzeyleri olan uzun boyunlu çömleklerin, kahverengi örnekleri de tespit edilmiştir. Her iki yüzey rengi için de çoğunlukla astar ve açkı uygulanmıştır. Ağız çapları 11-24 cm arasında değişmektedir (Levha 1: 7; Levha 2b: 5; Levha 4: 7, 8; Levha 5b: 5; Levha 7b: 2; Levha 8: 4; Levha 9: 8; Levha 11: 7; Levha 14a: 5; Levha 15b: 2; Levha 20: 7; Levha 38b: 5; Levha 48b: 7; Levha 54: 6; Levha 55b: 4; Levha 62: 6; Levha 67: 6). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki, Demircihöyük Şekil 23: 44, 45; Küllüoba Şekil 25: 26, 27; Keçiçayırı Şekil 26: 14, 18; Aizanoi Şekil 27: 12, 13; Höyüktepe Şekil 28: 24, 25; Beycesultan Şekil 29: XVI- 9,16, Şekil 30: XV- 11, 13, 14, Şekil 31: XIV- 8,12, 13, Şekil 32: XIII- 16; Kusura B Şekil 33: 22, 24; Karaoğlan Mevkii Höyük ve Kaklık Mezarlığı Şekil 34: 26; Ahlatlıbel Şekil 35: 12; Polatlı Şekil 36: 15, 16'da gösterilmiştir.

Form 5c ve 5d- Gaga ağızlı testiler (Form 5c) ve ağızdan kuplu testiler (Form 5d) içerisinde Levha 15b: 1'de yer alan tam olarak tespit edilen envanterlik nitelikteki gaga ağızlı testi Eskişehir Arkeoloji Müzesi'ne teslim edilmiştir. Bunun dışında tespit edilen örnekler testilerin gaga biçimindeki akıtaç kısmına aittir. Form 5d için Levha 41c: 3'de yer alan ağızdan kulplu testi omuz kısmından itibaren korunmuş durumdadır ve tek örnekle temsil edilmektedir. Gaga ağızlı testiler ve ağızdan kulplu testilerin yüzey renkleri, kırmızı ve

tonlarında, astarlı ve açkılıdırlar. Levha 56a:8'de yer alan gaga ağızlı testi parçası, gri astarlı tek örnektir (Levha 12b: 8; Levha 15b: 1; Levha 16: 9; Levha 29b: 6; Levha 35b: 1; Levha 38b: 6; Levha 41c: 3; Levha 48b: 10; Levha 56a: 7, 8; Levha 66b: 5; Levha 71: 9). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki, Demircihöyük Şekil 24: 1-4; Küllüoba Şekil 25: 23-25; Keçiçayırı Şekil 26: 17; Aizanoi Şekil 27: 17; Höyüktepe Şekil 28: 20-22; Beycesultan Şekil 29: XVI- 8,17, Şekil 30: XV- 9, 15, Şekil 231: XIV- 11; Kusura B Şekil 33: 20; Karaoğlan Mevkii Höyük ve Kaklık Mezarlığı Şekil 34: 23, 29; Polatlı Şekil 36: 10-12, 18; Karaoğlan Şekil 37: 2; Çayyolu Höyük Şekil 37: 6, 7'de gösterilmiştir.

Form 6a- Dışa açılan ağız kenarlı kısa boyunlu çömleklerin, olasılıkla küresel olan gövdeleri[83] boyunlarına doğru daralır ve ağız kenarları dışarı açılmaktadır. Bu formda yüzey renkleri kırmızı, açık kahverengi ve kırmızımsı kahverengidir. Tespit edilen dört örnekte astarlı ve açkılıdır. Ağız çapları iki örnekte 22 cm diğer ikisinde 29 cm' dir (Levha 14a: 7; Levha 28: 2, 3; Levha 68: 3). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki, Demircihöyük Şekil 24: 5-7; Aizanoi Şekil 27: 9-11; Höyüktepe Şekil 28: 27, 28; Karaoğlan Mevkii Höyük ve Kaklık Mezarlığı Şekil 34: 24, 25'de gösterilmiştir.

Form 6b- Basık boyunlu çömleklerin, küresel gövdeleri boyunlarına doğru daralır ve ağız kenarları dışarı doğru hafifçe kıvrılmaktadır. Bu form da yüzey renkleri kırmızı ve tonları yoğunlukta olmak üzere, kahverengi ve gri örnekleri de tespit edilmiştir. Levha 32: 2'de yer alan örnek dışında hepsi astarlı ve Levha 72: 8'de yer alan örnek dışında hepsi açkılıdır. Ağız çapları 10-36 cm arasında değişmektedir (Levha 1: 6; Levha 14a: 6; Levha 27: 6; Levha 29b: 1-4; Levha 30b: 2,3; Levha 31b: 1, 2; Levha 32: 2, 3; Levha 35a: 6; Levha 41c: 2; Levha 53a: 5; Levha 56a: 6; Levha 62: 4; Levha 72: 7-8). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki, Demircihöyük Şekil 24: 8, 9; Küllüoba Şekil 25: 28; Keçiçayırı Şekil 26: 15, 16; Etiyokuşu Şekil 35: 24'de gösterilmiştir.

Form 6c ve 6d- Dik ağızlı dar boyunlu çömlekler (Form 6c) ve dışa dönük ağız kenarlı dar boyunlu çömleklerdeki (Form 6d) ayırt edici özellik, gövde bitiminde daralan boyunların, Form 6d'de hafif dışarı doğru dönen bir ağız kenarı ile bitmesidir. Yüzeyler tüm

[83] Tez kapsamında yapılan yüzey araştırmasında bu forma ait örneklerin, boyunlarından itibaren dışa açılan ağız kısımları tespit edilmiştir. Referans kazılar ile yapılan karşılaştırmalarda, bu formların küresel gövdeli olduğu görülmüştür. Bkz. Demircihöyük Şekil 22: 5-6; Höyüktepe Şekil 26: 28.

örneklerde kırmızıdır. Levha 57: 7'de yer alan örnek dışında hepsi astarlı ve açkılıdır. Ağız çapları 10-32 cm arasında değişmektedir (Levha 4: 3; Levha 5b: 4; Levha 25b: 7; Levha 30b: 1; Levha 32: 4; Levha 36: 2; Levha 48b: 6; Levha 57: 7; Levha 62: 5; Levha 63: 7; Levha 64: 6). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki, Demircihöyük Şekil 24: 10-12; Aizanoi Şekil 27: 14'de gösterilmiştir.

Form 7a- Geniş ağızlı çömleklerin bazı örnekleri Levha 47a: 5'de olduğu gibi dik kenarlara sahiptir. Bu form içinde değerlendirilen diğer geniş ağızlı çömlekler ise konik gövdeleri olan saksı biçimli (flower-pot) çömleklerdir (Levha 47b:1-4; Levha 48b: 5; Levha 54: 5; Levha 60b: 6). Çoğunlukla kırmızı ve tonlarında yüzeyleri olan Form 7a'ya ait çömleklerin kahverengi örnekleri de mevcuttur. Yüzeyler kimi zaman astarlı ve açkılı, kimi zaman yalın, kimi zaman ise astarsız ve açkılıdır. Ağız çapları 21-32 cm arasında değişmektedir. Levha 47b:1, 4; Levha 48b: 5; Levha 54: 5; Levha 60b: 6, tutamak kulpları olan örneklerdir. Karşılaştırma örnekleri tez içindeki, Demircihöyük Şekil 24: 13, 14; Aizanoi Şekil 26: 18; Höyüktepe Şekil 28: 30; Beycesultan Şekil 30: XV- 6, 8; Şekil 32: XIII-13; Etiyokuşu Şekil 35: 23; Koçumbeli Şekil 37: 14'de gösterilmiştir.

Form 7b- S profilli çömleklerin iki örneği tespit edilmiştir. Levha 41c: 1 kırmızı astarlı ve açkılı olup ağız çapı 34 cm dir. Gövdesinde at nalı biçimli tutamak mevcuttur. Levha 21b: 6 da yer alan örnek ise açık kahverengi yüzeyli olup açkılıdır. Ağız çapı 32 cm dir ve gövdesinde tutamak vardır. Karşılaştırma örnekleri tez içindeki, Demircihöyük Şekil 24: 16, 18; Küllüoba Şekil 25: 33; Keçiçayırı Şekil 26: 19; Aizanoi Şekil 27: 19; Ahlatlıbel Şekil 35: 13; Etiyokuşu Şekil 35: 21; Koçumbeli Şekil 37: 15, 16'da gösterilmiştir.

Form 8a- Geniş boyunlu çömleklerin dışa açılan ya da dik kısa ağız kenarlarının hemen bitiminde küresel gövdeleri başlamaktadır. Yüzey renkleri kırmızı, kırmızımsı kahverengi ve gri olup astarlı ve açkılıdırlar. Ağız çapları 11-28 cm arasında değişmektedir. Levha 35a: 7 örneğinde omuz hizasından uzanan şerit biçimli kabartma bezeme mevcuttur (Levha 7b: 1; Levha 12b: 7; Levha 15b: 3; Levha 18: 7; Levha 35a: 7). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki, Demircihöyük Şekil 24: 19, 20; Küllüoba Şekil 25: 29-32; Höyüktepe Şekil 28: 26, 29; Karaoğlan Mevkii Höyük ve Kaklık Mezarlığı Şekil 34: 21; Etiyokuşu Şekil 35: 25'de gösterilmiştir.

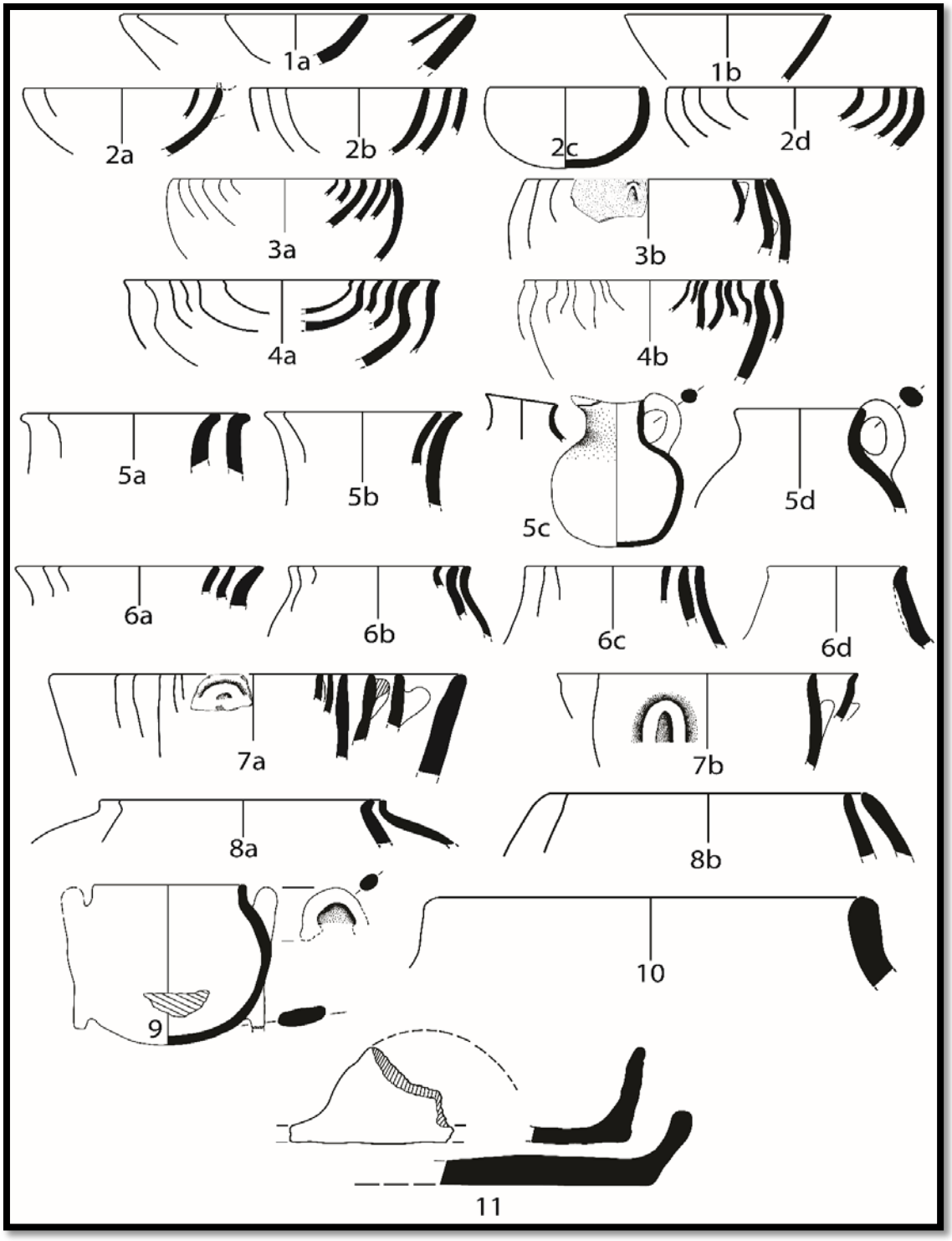
Form 8b- İçe kapanan ağızlı çömleklerin kırmızımsı kahverengi, kırmızı ve kahverengi yüzey renklerine sahip örnekleri tespit edilmiştir. Yüzeyler çoğunlukla astarlı ve açkılıdır. Levha 60b: 7 örneğinde at nalı biçimli tutamak kulp bulunmaktadır. Levha 5b: 2 örneğinde dış yüzeyinde ve hemen ağız kenarı altında birbirine paralel iki oluk bezeme ve onun altından çapraz bir Şekilde inen birbirine paralel iki oluk bezeme bulunmaktadır. Ağız çapları 12-37 cm arasında değişmektedir (Levha 5b: 1-3; Levha 23: 8; Levha 29b: 5; Levha 31b: 3-4; Levha 46b: 1; Levha 60b: 7). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki, Demircihöyük Şekil 24: 18, 21-23; Küllüoba Şekil 25: 34-37; Keçiçayırı Şekil 26: 20-22; Beycesultan Şekil 30: XV- 7, Şekil 31: XIV- 14, Şekil 32: XIII-11, 12; Kusura B Şekil 33: 19; Karaoğlan Mevkii Höyük ve Kaklık Mezarlığı Şekil 34: 16-19; Etiyokuşu Şekil 35: 22; Ahlatlıbel Şekil 35: 14, Polatlı Şekil 36: 19'da gösterilmiştir.

Form 9- Üç ayaklı mutfak kapları içerisinde Levha 58b: 8'de yer alan ve tam olarak tespit edilen envanterlik nitelikteki üç ayaklı mutfak kabı, Eskişehir Arkeoloji Müzesi'ne teslim edilmiştir. Bunun dışında tespit edilen örnekler çömleklerin ayak kısımlarına ait parçalardır. Levha 6c: 6'da yer alan ayak parçası üzerinde oluk bezeme mevcuttur. Şekil 30: 17' de görüldüğü üzere benzer örneği Beycesultan Höyük XIII. tabakadan bilinmektedir. Yüzey renkleri kahverengi ve tonlarında olan örneklerin çoğu astarsız ve açkısız yalın maldır. Astarlı ve açkılı örnekler de tespit edilmiştir (Levha 6c: 6; Levha 18: 8; Levha 42: 6; Levha 51a: 7; Levha 58b: 8; Levha 72: 10). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki, Demircihöyük Şekil 24: 27, 28; Höyüktepe Şekil 28: 39, 40; Beycesultan Şekil 29: XVI-19, 20, Şekil 32: XIII-17; Karaoğlan Mevkii Höyük ve Kaklık Mezarlığı Şekil 34: 27-28'de gösterilmiştir.

Form 10- Pithoslara örnek olabilecek tek bir parça tespit edilmiştir. Kızılburun Höyük'te tespit edilen bu parçanın İTÇ 2 olarak değerlendirilmesindeki temel sebep yerleşimde yoğunlukla İTÇ 2 malzemesi tespit edilmiş olmasıdır. Kazısı yapılmamış alanlar için depolama kaplarının tarihlendirilmesi güçtür. Ancak benzer örnekleri aşağıda belirtilmiştir. Kahverengi yüzeyli astarsız ve iyi açkılanmış bu örneğin ağız çapı 35cm dir (Levha 24: 7). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki, Demircihöyük Şekil 24: 24, 25; Höyüktepe Şekil 28: 31; Karaoğlan Mevkii Höyük ve Kaklık Mezarlığı Şekil 34: 24-25'de gösterilmiştir.

Form 11- Tepsiler, iki örnek ile temsil edilmektedir. Kahverengi ve tonlarında yüzey rengine sahip tepsilerden biri yalın, diğeri sadece açkılıdır. Ağız kısmı korunmuş olanın çapı 38 cm dir (Levha 46b: 2; Levha 55b: 5). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki, Demircihöyük Şekil 24: 26; Keçiçayırı Şekil 26: 23; Höyüktepe Şekil 28: 32-34; Kusura B Şekil 33: 16; Karaoğlan Mevkii Höyük ve Kaklık Mezarlığı Şekil 34: 22; Ahlatlıbel Şekil 35: 15; Polatlı Şekil 36: 20'de gösterilmiştir.

İTÇ 2 yerleşimlerinde tespit edilen seramik materyalin benzerliği, yerleşim dokularının yorumlanmasına da katkı sağlamaktadır. Özellikle sektörlerdeki yerleşimlerin seramik materyaline yansıyan benzer özellikler, birbirleriyle sosyal, ekonomik ve belki de politik ilişkileri olan toplulukların varlığına işaret ediyor olmalıdır. Bu ilişkiler yerleşim dokularının yorumlandığı beşinci bölümde ele alınacaktır.

Şekil 40. Orta Porsuk Havzası İTÇ 2 Form Cetveli

4.2.3. İTÇ 3 Yerleşimleri Seramik Materyali

Bu dönem Orta Porsuk Havzası'na en yakın konumdaki referans kazı olan Küllüoba Höyük'ün III c evresinden bilinmektedir. Bir önceki dönemden farklı olarak seramik repertuvarına ve tekniğine yansıyan en önemli değişim, ilk kez çömlekçi çarkının kullanılmasıdır (Türkteki, 2012b: 54). Çark yapımı yalın maldan üretilen tabaklar (Troia A2), depaslar, tankardlar ve Suriye şişeleri; kırmızı astarlı ve parlak açkılı (red coatted) mallar bu evrenin ayırt edici özelliklerindendir. Beycesultan Höyük'ün XII. tabakasından itibaren ise İTÇ 2 döneminin karakteristik unsurlarından olan abartılı dekoratif eklentiler ortadan kalkmıştır. Bu evrede daha sade ve düşük kalitedeki örnekler ile çark yapımı tabak ve kaseler ortaya çıkmıştır (Lloyd ve Mellaart, 1962:199). Ankara yerleşimlerinden Polatlı Höyük'de İTÇ 3 döneminin anlaşılmasında, mal grupları ile birlikte çark yapımı seramiklerin tespit edilmesi belirleyicidir. Çark yapımı seramikler Polatlı'da ilk kez I. kültür evresinin son üç tabakası olan VIII-IX ve X. tabakalarda tespit edilmiştir (Lloyd ve Gökçe, 1951: 34).

Bölgesel karşılaştırmalar ve ^{14}C verilerinin birlikte değerlendirilmesi sonucunda İTÇ 3a evresi yaklaşık olarak M.Ö. 2400-2200 arasına tarihlenmektedir (Manning, 1995: 159-160; Fidan vd., 2015: 83, Fig. 15). Bu tez çalışmasında İTÇ 3 döneminin sadece ilk evresi olan İTÇ3 a evresi değerlendirilmiştir.

Kuzeybatı ve İç Kuzeybatı Anadolu Yerleşimleri

Küllüoba Höyük Doğu Koni III. tabakada 3 evre (C-A) olarak tespit edilen erken İTÇ 3 tabakaları, M.Ö. 2400-2200 arasına tarihlendirilmektedir (Türkteki, 2012b: 50-51). ^{14}C sonuçlarına göre ise III A evresi M.Ö. 2314-2197 arasına tarihlenmektedir (Fidan vd., 2015: 83, Fig. 15). Küllüoba Höyük İTÇ 3 seramiklerine ait mal grupları, hamur özellikleri, astar ve açkı uygulaması dikkate alınarak Türkteki tarafından yüksek lisans tez çalışmasında 7 mal grubu altında tanımlanmıştır (Türkteki, 2004: 10-19).

Küllüoba Höyük İTÇ 3 kırmızı astarlı malı (Grup A), kırmızı astarlı, açık kırmızı astarlı, portakalımsı kırmızı astarlı ve kahverengimsi kırmızı astarlı ton gruplarından oluşmaktadır. Açkı bazı örneklerde az olmakla beraber genellikle uygulanmıştır. Bej, açık

kahverengi, portakal rengi ve pembemsi bej rengindeki hamurlarda, katkı olarak genellikle kum kullanılmıştır. Bunun yanında taşçık ve bitkinin de katkı olarak kullanıldığı görülmüştür. Kaliteli pişme nedeniyle öz bulunmamaktadır (Türkteki, 2004: 14-15).

Küllüoba Höyük İTÇ 3 kırmızı astarlı parlak açkılı malı (Grup B) bir önceki kırmızı astarlı mal grubundan yüzey, hamur ve açkı uygulamasındaki kalitesi ile ayrılmaktadır (Türkteki, 2004: 15). Alt ton gruplarını, kırmızı ve koyu kırmızı astarlı, morumsu kırmızı astarlı ve kahverengimsi kırmızı astarlı mallar oluşturur. İnce ve kalın astarlı örnekler ile az açkılı, açkılı, iyi açkılı ve parlak açkılı örnekler tespit edilmiştir. Boyunlu formlarda içte, ağız kenarında uygulanan bant astar, bu mal grubunda tipiktir (Türkteki, 2004: 15). Bu mal grubu, genellikle kum katkılı iyi arıtılmış kilden üretilmiş bej rengi bir hamura sahiptir. Bejden kahverengiye değişen hamur renkleri ile taşçık katkılı ya da katkısız örnekler de tespit edilmiştir (Türkteki, 2004: 15-16).

Küllüoba Höyük İTÇ 3 film astarlı malı (Grup C), kırmızı astarlı maldan astarın yüzeye ince bir biçimde uygulanması ve açkısız olması ile ayrılan bu mal, literatürde wash ware olarak bilinmektedir (Türkteki, 2004: 16). Yüzey renkleri pembemsi bej, açık kırmızı ve açık kahverengidir. Bu mal grubundaki örnekler genellikle kum olmak üzere bitki ve taşçık katkılı, bej ve açık kahverengi bir hamura sahiptir (Türkteki, 2004: 16).

Küllüoba Höyük İTÇ 3 yalın malı (Grup D), astarsız ve açkısız olduğu için çark yapımı seramikler kolayca ayırt edilebilmektedir. Yüzey renklerinin bejden açık kahverengiye doğru değişen tonları tespit edilmiştir. Bu mal grubundaki örnekler genellikle kum ve taşçık katkılı, bej, pembemsi bej ve açık kahverengi hamura sahiptir (Türkteki, 2004: 17).

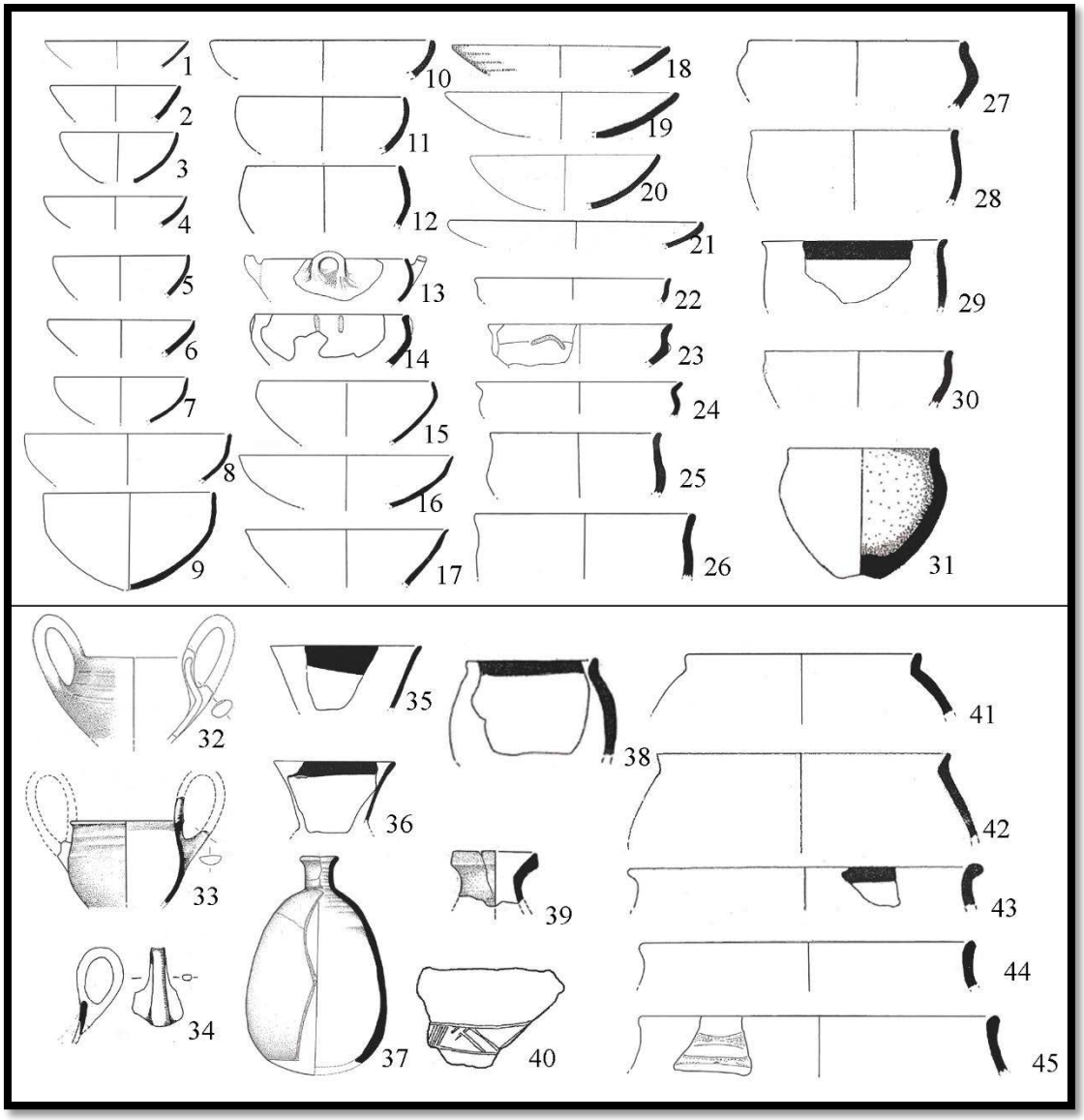
Küllüoba Höyük İTÇ 3 kaba malı (Grup E), Küllüoba Höyük'te pişirme kapları, üç ayaklı mutfak kapları ve büyük küplerle temsil edilen bu grup, kaba taşçık ve yoğun bitki katkılı, kalın cidarlı örneklerden oluşmaktadır. Açık kahverengi, gri ve bej yüzeylerde alacalı lekeler mevcuttur. Yüzeyler genellikle ince ya da kalın astarlı olsa da, astarsız örnekleri de mevcuttur. Genellikle açkı uygulanmamıştır. Bu mal grubundaki örnekler bej, açık bej renginde gevşek bir hamura sahiptir (Türkteki, 2004: 18).

Küllüoba Höyük İTÇ 3 gri malı (Grup F), Küllüoba Höyük'te oldukça nadir rastlanan bu mal grubunda, açık ya da koyu gri yüzeylerde ince bir astar uygulanmıştır. İyi açkılı örneklerin yanında açkısız örneklerde tespit edilmiştir. Bu mal grubundaki örnekler genellikle kum katkılı gri bir hamura sahiptir (Türkteki, 2004: 16-17).

Küllüoba Höyük İTÇ 3 ayrışık mallar (Grup G), Küllüoba Höyük İTÇ 3 için tipik olmayan mal grubu örnekleri bu grup altında toplanmıştır. Bunlar portakal renkli mal, Polatlı malı ve yeşilimsi gri mal olarak tanımlanmıştır (Türkteki, 2004: 18-19).

Küllüoba Höyük İTÇ 3 formları: dışa açılan ağız kenarlı kaseler, basit profilli kaseler, dik ağız kenarlı kaseler, dik ağız kenarlı omurgalı kaseler, içe kıvrılan ağızlı kaseler, içe kıvrılan ağız kenarlı omurgalı kaseler, S profilli kaseler, gobletler, tabaklar, tankardlar, depaslar, dışa açılan ağız kenarlı çömlekler, dar boyunlu çömlekler, geniş boyunlu çömlekler, gaga ağızlı testiler, şişeler, amphoralar, üç ayaklı mutfak kapları, pithoslar ve minyatür kaplar olarak tanımlanmıştır (Türkteki, 2004: 20-28; Şekil 41).

İlmik kulplar, yatay, dikey ve sepet kulplar ile memecik, yatay ve dikey tutamaklar kaplarda en yaygın görülen eklentilerdir (Türkteki, 2004: 29). Bezeme çeşitleri arasında çizi oluk, barbotin, saklı astar, bant astar ve boya bezeme en sık görülen bezeme çeşitleridir (Türkteki, 2004: 30-31).

Şekil 41. Küllüoba Höyük İTÇ 3 seramikleri (Türkteki, 2004: Lev. 1-6; Lev. 8-9; Lev. 11-13; Lev. 15-16; Lev. 18; Lev. 26; Lev. 28; Lev. 31-33'den düzenlenmiştir).

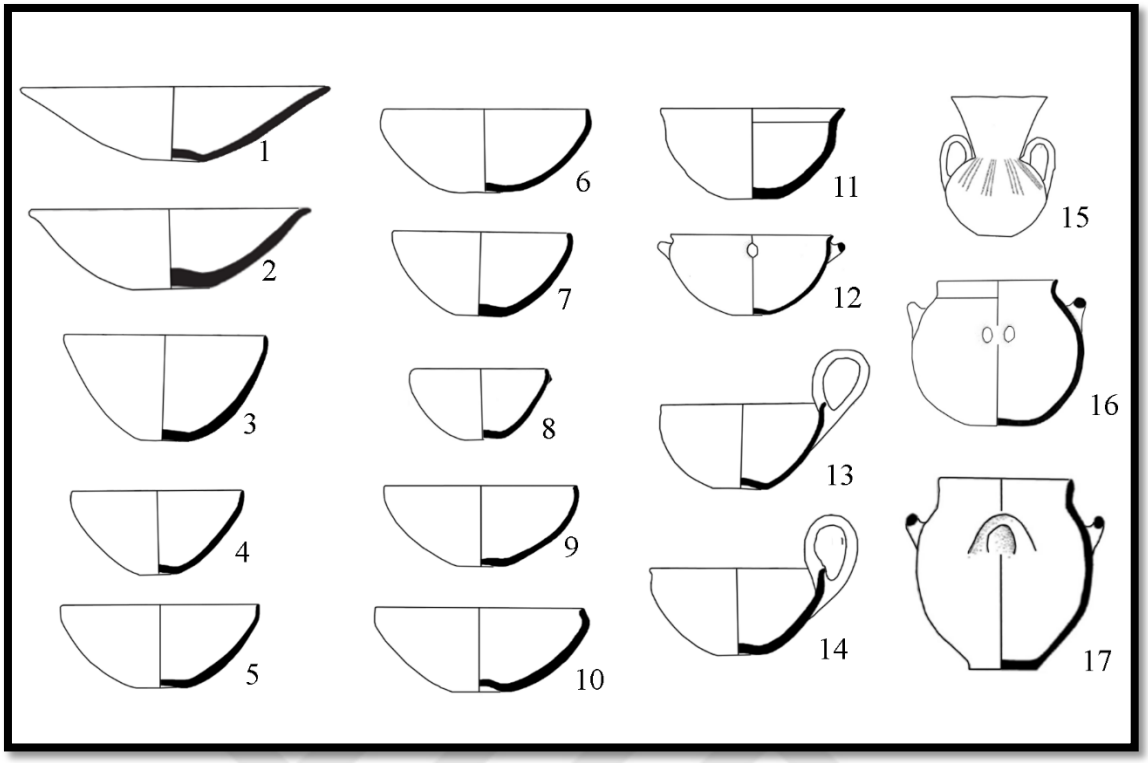
Kütahya Seyitömer Linyit İşletmesi'nin maden sahası içerisinde kalan Seyitömer Höyük'te ilk kazılar 1989-1993 yılları arasında Eskişehir ve Afyon Müze Müdürlüklerince kurtarma kazıları şeklinde yapılmıştır. 2006-2014 yılları arasında Prof. Dr. Nejat Bilgen başkanlığında sürdürülen kazılara, 2019 yılında Kütahya Müze Müdürlüğünce yeniden başlanmıştır. Bugüne kadar yapılan çalışmalarda höyükte İTÇ 2'den Geç Roma Dönemine kadar beş tabaka tespit edilmiştir (Bilgen vd., 2015: 8).

Kendi içinde üç alt evresi bulunan V. tabakasına ait ^{14}C sonuçlarına göre V-C evresi M.Ö. 2431-2223, V-B evresi M.Ö. 2285-2147 ve V- A evresi M.Ö. 2017-1779 tarihlerini

vermektedir (Karaoğlan, 2020: 330). İçbatı Anadolu İTÇ kronolojisine göre V-C evresi Geç İTÇ 2 ve erken İTÇ 3, V-B evresi erken İTÇ 3, V-A evresi ise geç İTÇ 3'e tarihlendirilebilir (Efe ve Türkteki, 2011: 190).

Seyitömer Höyük V-C ve V-B evrelerinde ağırlıklı olarak kırmızı, kırmızımsı kahverengi, kırmızımsı sarı, sarımsı kırmızı, açık kahverengi ve soluk kahverengi astarlı yüzeyler tespit edilmiştir. Hamur renkleri ise yoğunlukla açık kahverengi, pembe ve açık kırmızıdır. Katkı olarak genel kullanım kum, taşçık, mika, marn, şamot ve kireçtir (Kuru, 2016: 55,56, 62-67, 71, 72, 78-80, 88-90, 121). Seramikler daha çok elle şekillendirilmiştir, özellikle kaselerde kalıp yöntemi çok sık rastlanan bir tekniktir (Kuru, 2016: 68). Bezeme unsurları arasında oluk, kabartma, memecik, yiv, astar boya, ay biçimli kabartma bezemeler en tipik olanlardır (Kuru, 2016: 56, 64-67, 72-74, 80-83, 90-95).

Seyitömer Höyük İTÇ 3 formları: dışa açılan ağız kenarlı kaseler, basit profilli kaseler, dik ağız kenarlı kaseler, dik ağız kenarlı omurgalı kaseler, içe kıvrılan ağızlı kaseler, içe kıvrılan ağız kenarlı omurgalı kaseler, S profilli kaseler, gobletler, tabaklar, tankardlar, depaslar, dar boyunlu küresel gövdeli çömlekler, pithoslar, gaga ağızlı testiler, üç ayaklı mutfak kapları, minyatür ve bileşik kaplar olarak sınıflandırılmıştır (Kuru, 2016: 53; Şekil 42).

Şekil 42. Seyitömer Höyük V-C ve V-B evresine ait İTÇ 3 seramikleri (Kuru, 2016: 210, Kat. 8; 230, Kat: 47; 236, Kat. 60; 238, Kat. 64; 240, Kat. 67; 243, Kat. 73; 246, Kat. 80; 274. Kat. 136; 276, Kat: 140; 281, Kat: 149-150; 288, Kat. 164; 289, Kat. 165; 293, Kat. 174; 296, Kat. 179; 338, Kat. 264; 429, Kat. 443'den düzenlenmiştir).

İç Batı Anadolu Yerleşimleri

Beycesultan Höyük İTÇ 3 döneminin erken evreleri 3a, geç evreleri 3b şeklinde tanımlanmıştır. Erken evrelerin Troia III ve IV tabakalarıyla geç evrelerin ise Troia V tabakalarıyla çağdaş olduğu değerlendirilmiştir (Lloyd ve Mellaart, 1962: 199). Beycesultan Höyük kazılarına ait materyal kültürün analojik olarak karşılaştırılması sonucunda Efe ve Türkteki tarafından Beycesultan Höyük XII-IX tabakalarının, Troia III- Troia IV ve Küllüoba Höyük III A/ II-D-E evreleriyle çağdaş olabileceği belirtilmiştir (Efe ve Türkteki, 2011: 190).

Beycesultan Höyük İTÇ 3 tabakaları Mellaart tarafından alt evreleri ile birlikte XII a-c; XI, X, IX, VIII, VII, VI a-b şeklinde tanımlanmıştır (Lloyd ve Mellaart, 1962: 112). Beycesultan Höyük'ün XII-VIII olarak numaralandırılan beş tabakası İTÇ 3'ün erken evresi

olan 3a evresine tarihlendirilmiş, Mellaart bu evrenin kültürel olarak zayıf olduğunu belirtmiştir (Lloyd ve Mellaart, 1962: 199, 219).

Beycesultan Höyük İTÇ 3a seramikleri Mellaart tarafından genel olarak değerlendirmiştir. İTÇ 3a evresinin ayırt edici özellikleri, İTÇ 2 seramiklerinin önemli unsurlarından olan abartılı dekoratif unsurlarının bu evrede ortadan kalkması, daha sade ve düşük kalitedeki örneklerin artması, çark yapımı tabak ve kaselerin ortaya çıkmasıdır. Özellikle çark yapımı tabaklar kırmızı ve kahverengi film astarlıdır. Geleneksel olarak üretimine devam edilen kaliteli seramikler, çark yapımı olanlardan sayıca fazladır (Lloyd ve Mellaart, 1962: 199). Devetüyü ve açık kırmızı rengindeki hamurlar, bitki ve taşçık katkılıdır. Pişmeden kaynaklı gri öz tüm örneklerde gözlenmektedir (Lloyd ve Mellaart, 1962: 199-221).

Kırmızı, devetüyü ve açık kahverengi ince astarlı yüzeylerde, astar kabın tüm dış yüzeyine ve ağızın iç kısmına bant şeklinde uygulanmıştır. Bazı film astarlı (wash ware) örnekler iyi açkılanmış olsa da, bu örneklerin dışında açkı uygulaması yaygın değildir (Lloyd ve Mellaart, 1962: 199). Gri mal ve kaba mal bu evrede nadirdir (Lloyd ve Mellaart, 1962: 200-201).

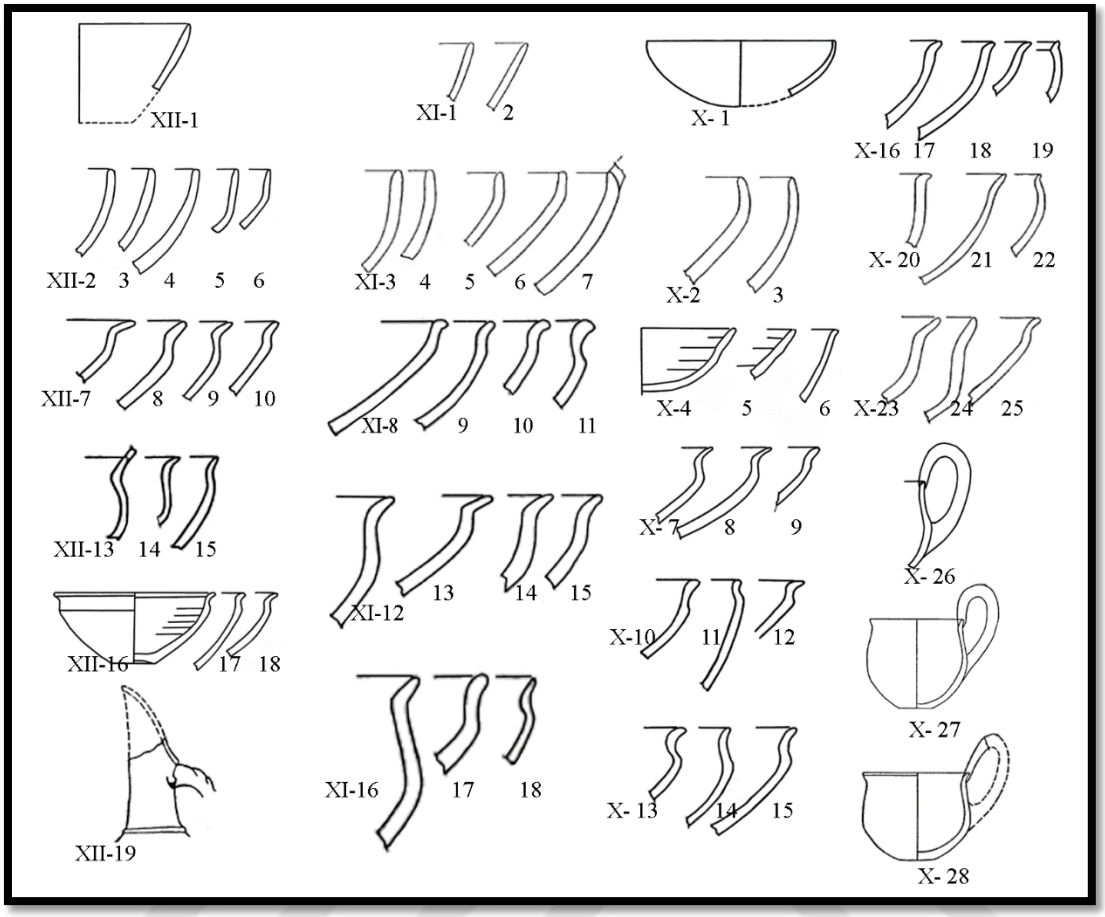
Çoğu kırmızı ve kahverengi film astarlı XII. ve XI. tabaka seramiklerinin, devetüyü renginde film astarlı, içi kırmızı dışı devetüyü renginde film astarlı örnekleri de vardır. Kırmızı ve kahverengi astarlı parlak açkılı; siyah ve grimsi siyah, astarlı ve açkılı seramiklerde tespit edilmiştir. Hamur renkleri çoğunlukla devetüyü rengi ve açık kırmızıdır. Katkı olarak kum ve saman kullanılmıştır. Seramiklerin büyük bir kısmı el yapımı olsa da çarkta yapılmış örneklerde mevcuttur. Bezemeler daha çok çömleklerin gövde ve omuzlarına yiv ve çizi tekniğinde yapılan dikey ve yatay zikzaklar, şeritler şeklindedir. Önceki evrelerde beyaz boya ve macun ile doldurulan bu bezemelerin içleri, bu evrede doldurulmadan bırakılmıştır (Lloyd ve Mellaart, 1962: 201, 203, 205, 207).

XII. ve XI. tabaka seramik formları arasında, yoğunlukta olan S profilli kaseler ile birlikte (Lloyd ve Mellaart, 1962: 201; 202, Fig. 47), dışa açılan ağız kenarlı kaseler, dik ağız kenarlı kaseler, ağız kenarından yükselen çift kulplu kaseler (goblet), tankardlar, depaslar, S profilli çömlekler, dışa açılan ağızlı boyunlu çömlekler, şişeler, gaga ağızlı

testiler, dar boyunlu büyük çömlekler (Lloyd ve Mellaart, 1962: 204, Fig. 48; 205; 206, Fig.49; 207; Şekil 43: XII 1-19; Şekil 43: XI 1-18) yer almaktadır.

Beycesultan Höyük X. tabaka seramiklerinin çoğu kırmızı, kahverengi, devetüyü renginde film astarlıdır. Az miktarda siyah ve gri film astarlı örnekler de tespit edilmiştir. Açık devetüyü rengi, kırmızı ve koyu gri astarlı olan yüzeylerin çoğu açkılı olup bazıları parlak açkılıdır. Altın rengi film astara sahip devetüyü rengindeki ağızdan yükselen kulplu basit profilli kase, bu tabakadaki tekil örnek olup metal kap taklidi olarak değerlendirilebilir (Lloyd ve Mellaart, 1962: 208, Fig. 50: 44; 209). Tespit edilen seramiklerin çoğu elde, bir kısmı çarkta yapılmıştır. Hamur renkleri çoğunlukla devetüyü rengi ve açık kırmızıdır. Katkı olarak kum ve saman kullanılmıştır. Bezemeler daha çok çömleklerin gövde, omuz ve boyunlarına yiv ve çizi tekniğinde yapılan dikey ve yatay zikzaklar, şeritler, sarmal zincirler şeklindedir (Lloyd ve Mellaart, 1962: 207, 209; 210, Fig.51; 211).

X. tabaka seramik formları arasında da yine yoğunlukta S profilli sığ ve derin kaseler bulunurken (Lloyd ve Mellaart, 1962: 207; 208, Fig. 50; 209), dışa açılan ağız kenarlı kaseler, dik ağız kenarlı kaseler, içe kıvrılan ağızlı kaseler, ağız kenarından yükselen çift kulplu kaseler (goblet), tankardlar, depaslar, S profilli çömlekler, dışa açılan ağızlı boyunlu çömlekler, şişeler, gaga ağızlı testiler, kesik gaga ağızlı testiler, yonca ağızlı testiler (oinochoeler), üç ayaklı mutfak kapları, dar boyunlu büyük çömlekler de (Lloyd ve Mellaart, 1962: 206, Fig. 49; 207; 208, Fig. 50; 209; 210, Fig.51; 211; Şekil 43: X 1-28; Şekil 43: X 1-28) yer almaktadır.

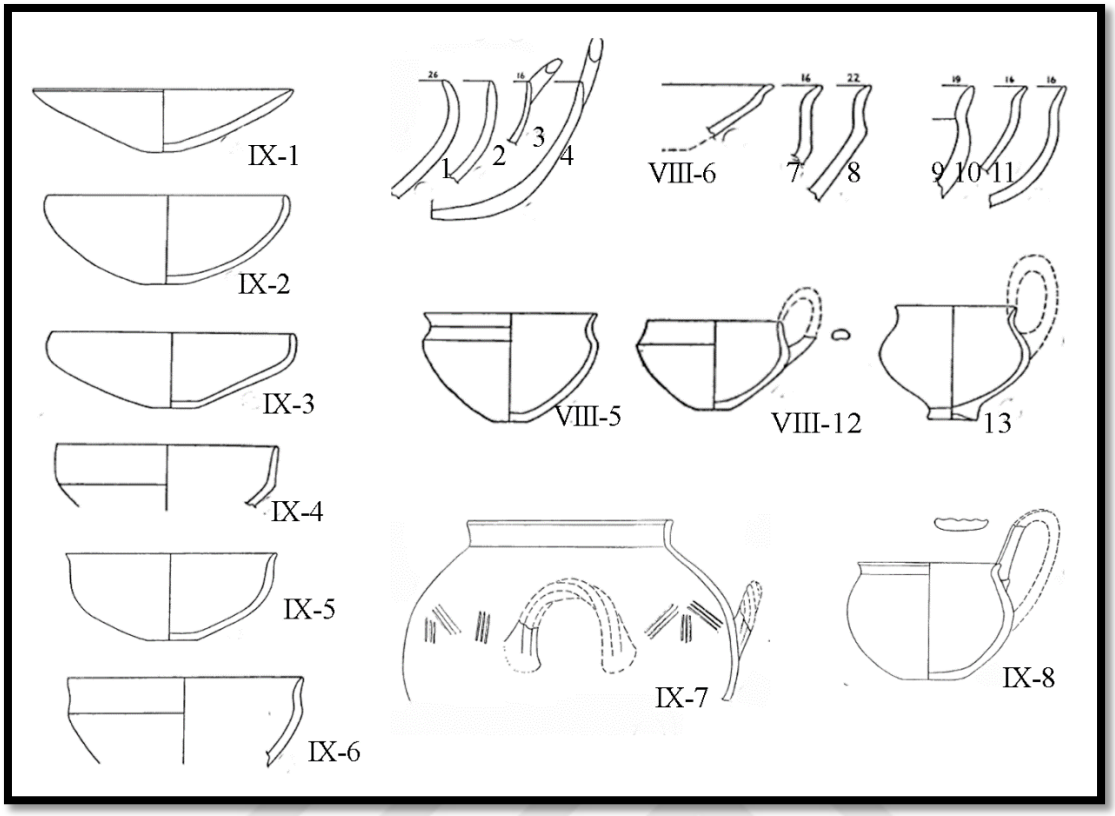
Şekil 43. Beycesultan Höyük XII., XI, ve X. tabaka seramikleri (Lloyd ve Mellaart, 1962: 202, Fig. 47; 204, Fig. 48; 208, Fig. 50; 210, Fig. 51'den düzenlenmiştir).

Beycesultan Höyük IX. tabakada tespit edilen seramikler, form ve mal grubu olarak bir önceki tabaka örneklerinden farklı değildir. Seramiklerin çoğu kırmızı film astarlı olsa da devetüyü rengi, siyah, kahverengi, kahverengimsi kırmızı ve portakal kırmızısı film astarlı örnekler de tespit edilmiştir. İçi kırmızı, dışı siyah film astarlı olan mal grupları da vardır. Film astar uygulaması dışındaki örneklerin yüzey renkleri kırmızı, gri, devetüyü rengindedir. Büyük kapların içinde kaba mal örnekleri de vardır. Tespit edilen seramiklerin büyük bir kısmını elde, bir kısmı çarkta yapılmıştır. Hamur renkleri çoğunlukla devetüyü rengi ve açık kırmızıdır. Katkı olarak kum ve saman kullanılmıştır. Bezemeler daha çok çömleklerin gövde ve omuzlarına, yiv ve çizi tekniğinde yapılan dikey/yatay zikzaklar ve şeritler şeklindedir. Depas, tankard ve bazı kaselerin gövdelerini çevreleyen bazen iki bazen üç sıra şeklinde yine yiv ve çizi tekniğinde yapılmış yatay çizgiler mevcuttur. Bazı kapların ise sadece ağız kısımlarına yüzey renginden farklı renkte astar uygulanmıştır (Lloyd ve Mellaart, 1962: 211, 213, 215, 217).

Seramik formları arasında, dışa açılan ağız kenarlı kaseler, dik ağız kenarlı kaseler, dik ağız kenarlı omurgalı kaseler, içe kıvrılan ağızlı kaseler, içe kıvrılan ağızlı omurgalı kaseler, S profilli kaseler, ağız kenarından yükselen çift kulplu kaseler (goblet), tankardlar, depaslar, geniş ağızlı çömlekler, dışa açılan ağızlı boyunlu çömlekler, gaga ağızlı testiler, kesik gaga ağızlı testiler, dar boyunlu, yatay ve dikey tutamak kulplu büyük çömlekler, üç ayaklı mutfak kapları (Lloyd ve Mellaart, 1962: 211; 212, Fig. 52; 213; 214, Fig. 53; 215; 216, Fig. 54; Şekil 44: IX 1-8) yer almaktadır. Dışarı doğru kıvrılan ağız kenarlı (bead-rim) kaselerin geliştiği ilk örnekler bu evrede ortaya çıkmıştır (Lloyd ve Mellaart, 1962: 211; 212, Fig. 52:11, 15; 215).

Beycesultan Höyük VIII. tabaka seramiklerinin çoğu kırmızı film astarlıdır. Devetüyü rengi, kahverengi, kırmızımsı kahverengi film astarlı örnekler de tespit edilmiştir. Film astar uygulaması dışındaki örneklerin yüzey renkleri kırmızı, kahverengi, devetüyü rengi, kahverengimsi siyah, siyah ve beyazımsı pembedir. Bazı örneklerin parlak açkılı olduğu tespit edilmiştir. Büyük kapların içinde kaba mal örnekleri de vardır. Tespit edilen seramiklerin büyük bir kısmı elde bir kısmı çarkta yapılmıştır. Hamur renkleri çoğunlukla devetüyü rengi ve açık kırmızıdır. Katkı olarak kum ve saman kullanılmıştır. Bezemeler daha çok testilerin boyunları, çömleklerin omuzları ile depas ve tankardların gövdelerini çevreleyen bazen iki bazen üç sıra şeklinde yiv ve çizi tekniğinde yapılmış yatay çizgiler şeklindedir (Lloyd ve Mellaart, 1962: 215, 217, 219, 221).

Seramik formları arasında, içe kıvrılan ağızlı kaseler, içe kıvrılan ağızlı omurgalı kaseler, S profilli kaseler, ağız kenarından yükselen tek kulplu kaseler, tankardlar, depaslar, geniş ağızlı çömlekler, dışa açılan ağızlı boyunlu çömlekler, dışa açılan ağızlı yatay kulplu büyük çömlekler, gaga ağızlı testiler, kesik gaga ağızlı testiler, dar boyunlu tek kulplu testiler, yonca ağızlı testiler (oinochoe) (Lloyd ve Mellaart, 1962: 215; 217; 218, Fig. 55; 220, Fig. 56 Şekil 44: VIII 1-13) yer almaktadır.

Şekil 44. Beycesultan Höyük IX. ve VIII. tabaka seramikleri (Lloyd ve Mellaart, 1962: 212, Fig. 52; 214, Fig. 53; 218, Fig. 55'den düzenlenmiştir.)

Kaklık Mezarlığı A Alanın'daki 6, 7, 18 ve 21-23 no'lu mezar buluntularının, önceleri Eskişehir bölgesi için sadece yüzey malzemesinden bilinen İTÇ 2'den İTÇ 3'e geçiş dönemine ait olabileceği, Beycesultan Höyük XIIIa tabakası ile XII tabakası arasındaki olası boşluğu dolduran geçiş evresini yansıtabileceği değerlendirilmiştir (Efe vd. 1998: 45). Sonraki yıllarda Küllüoba Höyük IV A ve III C tabakalarında ele geçen portakal rengi astarlı parlak açkılı mallar ile bant astarlı örnekler, İTÇ 2'den İTÇ 3'e geçiş dönemi ile erken İTÇ 3 döneminin varlığını gösterdiği belirtilmiştir (Sarı, 2009: 99). Özellikle İTÇ 3 için karakteristik olan portakal rengi astarlı parlak açkılı malın erken örneklerinin Kaklık Mezarlığı'nda ve Küllüoba Höyük'te ortaya çıkması ile Batı Anadolu'daki kültürel boşluğun doldurulduğu değerlendirilmektedir (Sarı, 2009: 99).

İTÇ 3 erken evresine tarihlendirilen Kaklık Mezarlık A Alanı seramik materyali 6 mal grubu altında incelenmiş, bunlardan 2 mal grubu İTÇ 3 döneminde ortaya çıkmıştır (Efe vd. 1998: 38-40).[84]

Afyon İTÇ 3 kırmızı astarlı malı[85], kırmızı kalın astarlı, parlak açkılı ve pürüzsüz yüzeye sahip oluşu ile diğer kırmızı astarlı mallardan ayrılmaktadır (Efe vd. 1998: 39). Özellikle boyunlu çömleklerde bant astar şeklinde uygulanması karakteristiktir. Devetüyü ya da kahverengi olan hamur mika katkılıdır. Örneklerin hepsi el yapımıdır.

Kaklık Mezarlığı kırmızımsı kahverengi parlak açkılı malı (red-coated)[86], Troia red-coated malı olarak tanımlanan bu grupta yüzey renkleri kırmızımsı kahverenginden, kahverengi tonlarına doğru çeşitlilik göstermektedir. Parlak açkı uygulanmıştır. Arındırılmış kahverengi hamur mika katkılıdır (Efe vd. 1998: 39). Bu mal grubunda üretilen seramiklerden sadece iki kase çark yapımıdır (Efe vd. 1998: 45; 68-69, Fig. 52: 123, 124) .

Kaklık Mezarlığı İTÇ 3 formları arasında basit profilli kaseler, içe kıvrılan ağızlı kaseler (Şekil 34: 30-32), tankardlar, akıtaç kısmı sivrileştirilmiş gaga ağızlı testiler (beak-spouted), kesik gaga ağızlı testiler yer almaktadır (Efe vd. 1998: 66-72). Bu dönem seramikleri, yukarıda belirtilen çark yapımı iki kase dışında el yapımıdır. Özellikle tankardların bu erken örnekleri yerel maldır ve elde şekillendirilmişlerdir (Efe vd. 1998: 45; 69-72; Fig. 52: 125, 126; Fig. 54: 137; Fig. 55: 140).

Ankara Yerleşimleri

Ortmann, Karaoğlan Höyük Vb ve Va evrelerini İTÇ 3a'ya tarihlendirmiştir. Ayrıca siyah astarlı açkılı, oluk/yiv bezemeli bu evre seramiklerinin, Ahlatlıbel örnekleri ile benzerliği üzerinde durmuştur (Orthmann 1963: 71, 98). İTÇ 2 bölümünde yer alan Ankara

[84] Bu yayında İTÇ 2'ye tarihlenen Karaoğlan Mevkii Höyük ve İTÇ 2-3'e tarihlenen Kaklık Mezarlık buluntuları birlikte değerlendirilmiştir. Seramik mal grupları İTÇ 2 ve İTÇ 3'ün her ikisi için altı mal grubu altında toplanmıştır. Bu bölümde tekrardan kaçınmak için sadece erken İTÇ 3 döneminde ortaya çıkan Afyon İTÇ 3 Kırmızı Astarlı Malı (Mal 2) ve Kırmızımsı Kahverengi Parlak Açkılı Mal (Red-coated-Mal 4) değerlendirilecektir. Diğer dört grup için bkz. s. 150-152.

[85] Efe vd. 1998: 39'da, Afyon İTÇ 3 Kırmızı Astarlı Malı, Mal 2 olarak tanımlanmıştır.

[86] Efe vd. 1998: 39'da, Kırmızımsı Kahverengi Parlak Açkılı Mal (Troian Red-coated ware), Mal 4 olarak tanımlanmıştır.

yerleşimleri kısmında da belirtildiği üzere, Karaoğlan Höyük kazısı sonrası Arık tarafından yayınlanan makalede Bakır Çağı olarak değerlendirilen V. evre ve onun alt evrelerindeki seramiklerin, aslında yüzey renklerini birbirinden ayıran belirgin özelliklere yer verilmemiştir. Zaten Ortmann tarafından katalog çalışması yapılan az sayıdaki Karaoğlan Höyük malzemesinin stratigrafi bilgisi de bulunmamaktadır (Orthmann 1963: 121; Şekil 45: 1, 3- 4).

Bakır Çağı'nın sonuna tarihlendirilen Karaoğlan V. evresinde tespit edilen seramikler gelişmiş bir teknikte ve çeşitlilikte üretilmiştir (Arık, 1948: 49). Ortmann, İTÇ'nin son evresi olan V. evre seramiklerinin dışı kırmızı veya kahverengi içi siyah astarlı parlak açkılı, iç yüzeyinin beyaz boya bezemeli olduğunu belirtirken (Orthmann 1963: 23); Arık, bu evrede tespit edilen seramiklerin yüzey renkleri hakkında bilgi vermemiş, sadece formlar arasında, emzikli ve üst kısımları enlemesine çizgili (oluk bezemeli?) testiler, kaseler, küpler ve tepsiler olduğunu belirtmiştir (Arık, 1948: 56). Tarif edilen bezeme unsurlarındaki en yakın benzerlik, Beycesultan İTÇ 3a dönemine tarihlenen XII. ve XI. tabakalardan bilinmektedir (Lloyd ve Mellaart, 1962: 204, Fig. 48, 18-19). Ancak bu veri Karaoğlan V. evrenin İTÇ 3'e tarihlendirilmesi için elbette ki yeterli değildir.

David French'in yüzey araştırmasında 349 numarası (French 1969: Fig. 48) ile gösterilen ve İTÇ 3 malzemesi tespit edilen Karaoğlan Höyük'e ait seramik malzeme, İngiliz Arkeoloji Enstitüsünde incelenmiştir. Bu malzeme içerisinde İTÇ 3'e tarihlenebilecek bir adet S profilli kaseye ait ağız parçası bulunmaktadır. Bu örnek kırmızı astarlı ve açkısızdır. Açık kırmızı renginde arıtılmış kilden üretilmiş ve iyi pişimlidir (BIAA-DHF Seramik Arşivi-Ankara Kutusu). Ayrıca French tarafından Karaoğlan Höyük İTÇ 3 malzemesi olarak basit pofilli bir kase yayınlanmıştır (French, 1969: Fig. 28b; Şekil 45: 2).

Anadolu Medeniyetleri Müzesi Karaoğlan Höyük vitrininde de İTÇ 3'e tarihlendirilebilecek bir depas bulunmaktadır. Bu örnekler Karaoğlan Höyük'te İTÇ 3'ün varlığına işaret etmektedir. Bu konudaki daha aydınlatıcı bilgiler, ancak Ankara bölgesindeki güncel çalışmaların yayınlanması ile ortaya konulabilir. Karaoğlan Höyük evreleri ve seramik özellikleri ile ilgili daha önce İTÇ 1 ve İTÇ 2 kısımlarında tartışılmıştır. Karaoğlan Höyük İTÇ tabakalarının tarihlendirilmesinde fikir birliği oluşturulamadığı açıktır. Bunun en önemli nedeni, eski kazı malzemesinin yayınlanmamış olmasıdır.

Mellink tarafından Karayavşan Höyük'ün en üst tabakasının İTÇ'nin son dönemine tarihlenmesi gerektiği önerilmiştir (Mellink, 1966: 148). Bertram da Karayavşan Höyük buluntuları için İTÇ'nin daha genç evresini temsil ettiğini vurgular (İlgezdi Bertram ve Bertram, 2012: 122). David French'in yüzey araştırmasında 357 numara (French 1969: Fig. 48) ile gösterilen ve İTÇ 3 malzemesi tespit edilen Karayavşan Höyük'e ait seramik malzeme, İngiliz Arkeoloji Enstitüsünde incelenmiştir. Bu malzeme içerisinde İTÇ 3'e tarihlenebilecek iki adet basit profilli, bir adet S profilli kase parçası bulunmaktadır. Üç örnek de morumsu kırmızı astarlı, basit profilli bir kase dışındaki iki örnek de iyi açkılı ve ince cidarlıdır. Devetüyü rengindeki arıtılmış kilden üretilmiş hamurun içinde az kireç katkı görülmektedir. Pişim oldukça kalitelidir (BIAA-DHF Seramik Arşivi-Ankara Kutusu).

Lloyd tarafından Polatlı Höyük'ün Bakır Çağı'na tarihlendirilen I. kültür evresi I-X arası tabakalardan, II. kültür evresi XI-XV arası tabakalardan oluşur (Lloyd ve Gökçe, 1951: 23). Yerleşim yerlerinde İTÇ 3 döneminin anlaşılmasında, mal grupları ile birlikte çark yapımı seramiklerin tespit edilmesi belirleyicidir. Çark yapımı seramikler Polatlı'da ilk kez, I. kültür evresinin son üç tabakası olan VIII-IX ve X. tabakalarda tespit edilmiştir. Ancak II. kültür evresinin sonuna kadar çark yaygın kullanım görmemiştir (Lloyd ve Gökçe, 1951: 34).

Polatlı tabakaları ile ilgili Ortmann, V- XI. tabakaları, Ib evresi olarak Orta Tunç Çağı'na Geçiş Evresi'ne tarihlendirmiştir (Ortmann, 1963: 28-29, 99). Türkteki tarafından, Polatlı Ib evresi ile Küllüoba İTÇ 3 stratigrafisinin karşılaştırılması sonucunda, Polatlı VI-X. tabakalarının erken İTÇ 3, XI-XV. tabakaların geç İTÇ 3/Orta Tunç Çağına Geçiş Evresi'ne tarihlendirilebileceği önerisinde bulunulmuştur (Türkteki, 2012a: 190, 192). Lloyd, XI. tabakadan itibaren ölü gömme adetlerinde ve seramik materyalinde görülen farklılığı, kültürel bir değişim olarak yorumlamıştır (Lloyd ve Gökçe, 1951: 27).

David French'in yüzey araştırmasında 507 numara (French 1969: Fig. 48) ile gösterilen ve İTÇ 3 malzemesi tespit edilen Polatlı Höyük'e ait seramik malzeme, İngiliz Arkeoloji Enstitüsünde incelenmiştir. Bu malzeme içerisinde İTÇ 3'e tarihlenebilecek 2 adet S profilli kase, 1 adet de içe kapanan ağızlı kase parçası bulunmaktadır. İki örnek, Karayavşan örneklerinde olduğu gibi morumsu kırmızı astarlı, iyi açkılı ve ince cidarlıdır. S profilli kase örneklerinden biri ise sarımsı kırmızı astarlı açkılıdır. Pembe ve kırmızı

rengindeki arıtılmış kilden üretilmiş hamurun içinde az kum katkı görülmektedir. Pişim oldukça kalitelidir (BIAA-DHF Seramik Arşivi-Ankara Kutusu).

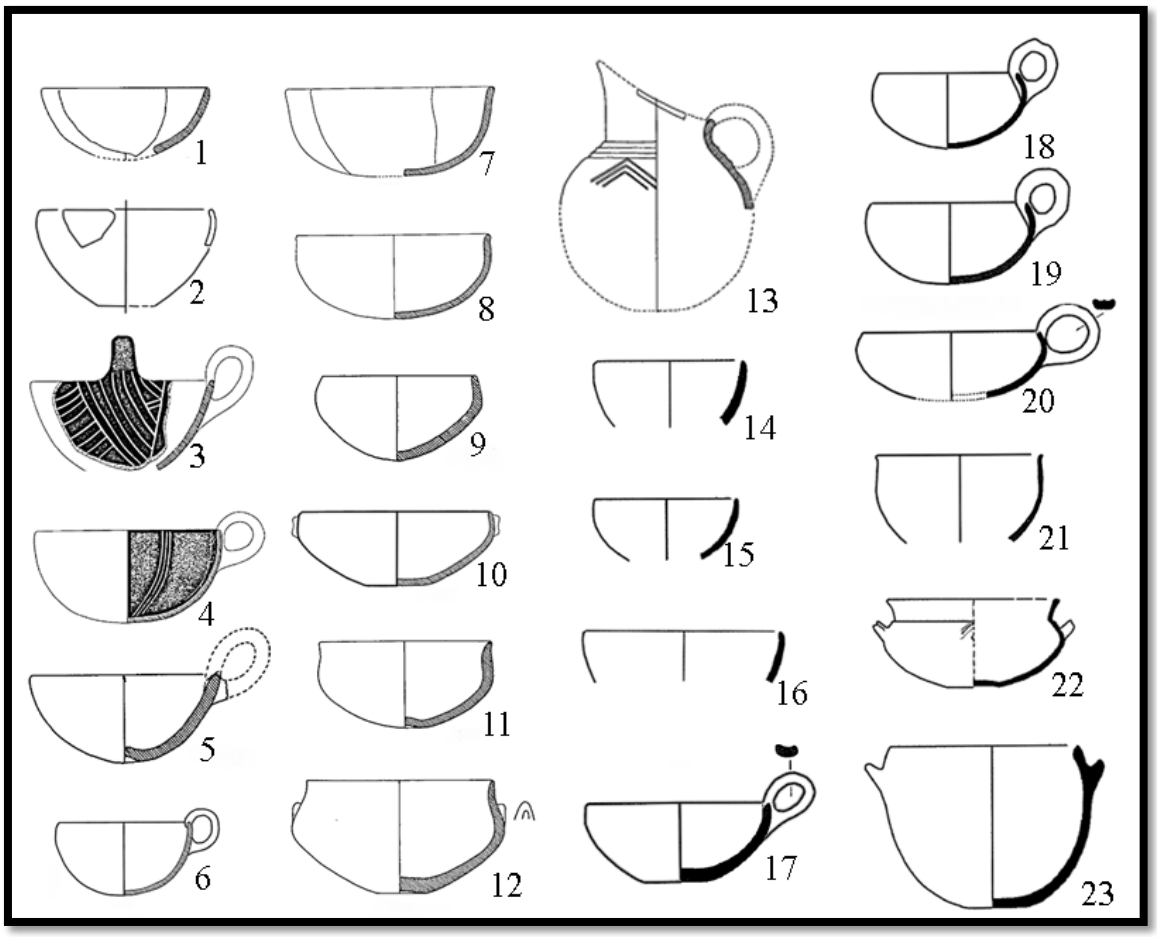
Polatlı VI-X. tabakalarında tespit edilen seramiklerde yüzey renkleri kırmızı, pembe, devetüyü ve kahverengidir. Genellikle astarlı açkılı olan örneklerde, astarsız ve ıslak sıvazlama tespit edilen yalın mal örnekleri de yoğundur. Kum katkılı hamurlar yoğunlukla pembe ve devetüyü rengindedir. İnce mallar içerisinde değerlendirilen seramikler film astarlıdır ve bunların iç yüzeylerinde, dudak kenarları altında bant astar uygulanmıştır. Yerel mal olarak tanımlanan kırmızı astarlı parlak açkılı mallar ise genellikle pembe renginde bir hamura sahip elde şekillendirilmiş seramiklerden oluşur (Lloyd ve Gökçe, 1951: 44, 47-48). Seramik formları arasında basit profili kaseler, S profilli kaseler, gaga ağızlı testiler, geniş ağızlı çömlek, tepsi ve depas bulunmaktadır (Lloyd ve Gökçe, 1951: 36-37, Fig. 6, 1.Grup: 5-7, 11-12; s. 39-40, Fig. 8, 7.Grup: 4, 7-9; s. 40-41, Fig. 9, 10.Grup: 2; 11.Grup: 1, 8; s. 41-42, Fig. 9, 13.Grup: 1-4, 8-9, 11; s. 42-43, Fig. 10: 19-20, 22; s. 47-48, Fig. 11, 28. ve 29. Grup: 2, 3, 5-8, 11-14, 17; Fig. 11, 30. ve 34. Grup: 4, 6-13; Şekil 45: 5-13).

Polatlı'nın yaklaşık 15 km kuzeybatısında, Yassıhöyük köyünün 1,2 km güneybatısında, Sakarya Nehri'nin hemen doğusunda konumlanan Gordion Höyük'te ilk kazılar, 1900 yılında Gustav ve Alfred Körte kardeşler tarafından yapılmıştır. 1949-1967 yılları arasında R. Young başkanlığında sürdürülen sistemli kazıları, 1968- 1987 yılları arasında K. De Vries, 1988-2012 yılları arasında K. Sams, 2013 yılından itibaren de C.B. Rose sürdürmektedir.

Gordion Höyük'te İTÇ'ye tarihlendirilen seramik malzeme ilk kez 1950 yılında F tümülüsü kazısı sırasında açığa çıkarılan taş sanduka mezar buluntuları içinde tespit edilmiştir. Daha sonra 1960'lı yıllarda PN- 3 açmasındaki test sondajlarında 8-10. seviyelerde ve megaron 12- VI. seviyede tespit edilen seramik materyal, 1991 yılında Ann C. Gunter tarafından yayımlanmıştır. Tespit edilen seramik materyal karşılaştırma sonucunda geç İTÇ 2 ve İTÇ 3'e tarihlendirilmiştir (Gunter, 1991: 1-2, 14).

Kısıtlı alandan gelen seramik malzeme genellikle kırmızımsı kahverengi, kırmızı, portakal kırmızısı astarlı ve açkılıdır. Bazı örneklerde bant bezeme örnekleri tespit edilmiştir. Elde şekillendirilmiş olan kırmızı ve kırmızımsı kahverengi hamurlu seramikler çoğunlukla

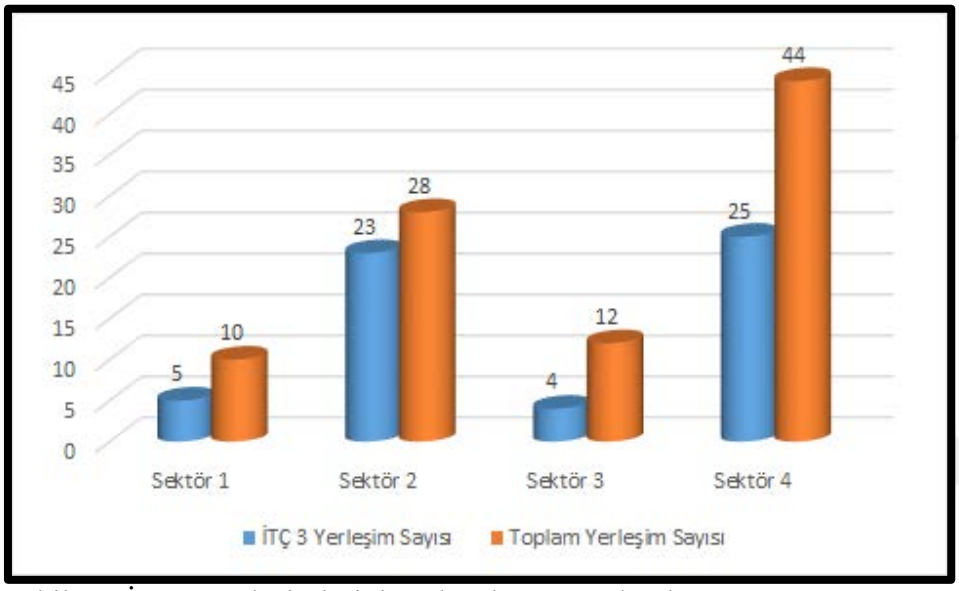
kum katkılıdır (Gunter, 1991: 15-16; 24-25). Gordion Höyük seramik formları arasında basit profilli kaseler, dik ağız kenarlı kaseler, içe kapanan ağızlı kaseler, S profilli kaseler, içe kapanan ağızlı çömlek yer almaktadır (Gunter, 1991: Fig. 1: 5-8, Fig. 5: 84-90; Şekil 45: 14-23).

Şekil 45. Karaoğlan Höyük (1-4); Polatlı Höyük (5-13); Gordion Höyük (14-23) İTÇ 3 seramikleri (Ortmann, 1963: Taf. 35- 36; French, 1969: Fig. 28b; Gunter, 1991: Fig. 1 ve Fig. 5'den düzenlenmiştir).

Seramik Materyalin Karşılaştırılması

Orta Porsuk Havzası'nda çalışma kapsamında incelenen ve İTÇ malzemesi tespit edilen 94 yerleşim içerisinden, 57 yerleşimde İTÇ 3'e tarihlenen seramik buluntu tespit edilmiştir. Sektör 1'de yer alan 10 yerleşimden 5'inde; sektör 2'de yer alan 28 yerleşimden 23'ünde[87]; sektör 3'de yer alan 12 yerleşimden 4'ünde; sektör 4'de yer alan 44 yerleşimden 25'inde[88] İTÇ 3'e tarihlenen seramik buluntu tespit edilmiştir (Şekil 46).

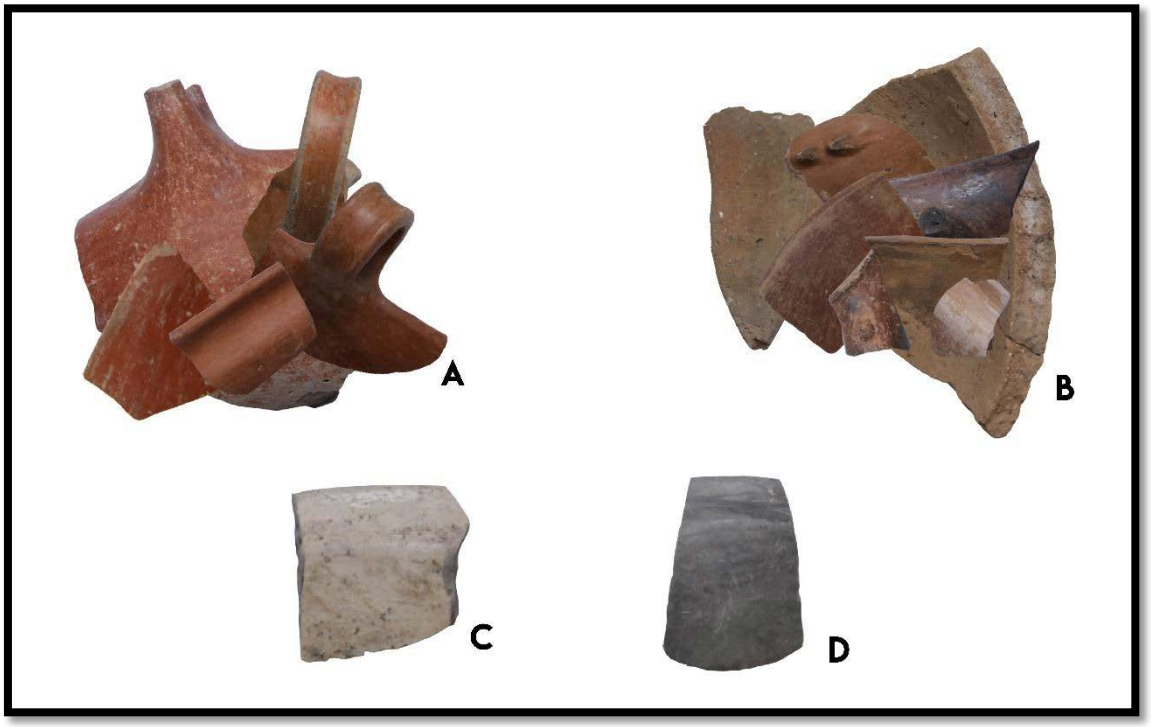
Şekil 46. İTÇ 3 yerleşimlerinin sektörlere göre dağılımı

Bu tez çalışmasında 57 yerleşim yerinde tespit edilen İTÇ 3'e tarihlendirilen 168 parçanın levha ve katalog düzenlemesi yapılmıştır. Tespit edilen mal grupları arasında ağırlıklı olan kırmızı yüzeyli mallar (A) ile kahverengi mallardır (B). Bunların dışında az

[87] Doğanca 1 Höyük etrafının bataklık ile kaplı olması nedeniyle yüzey araştırması sırasında höyüğe ulaşılamamıştır. French'in Eskişehir çalışmaları sırasında toplamış olduğu BIAA arşivinde bulunan ve İTÇ 3'e tarihlenen seramik materyal incelenmiştir. Efe höyükte İTÇ 3'e tarihlenen seramik materyal bulunduğunu belirtmiştir (Bkz. Ek 2 Katalog: Yerleşimler, s. XXXVII). Köprübaşı Höyük yüzeyinde sadece Roma Dönemi malzemesi tespit edilmiştir. Efe, höyükte İTÇ 3'e tarihlenen seramik materyal bulunduğunu belirtmiştir (Bkz. Ek 2 Katalog: Yerleşimler, s. XX). Yakakayı Höyük yüzeyinde 2. Binyıl, 1. Binyıl ve Roma Dönemi malzemesi tespit edilmiştir. Efe, höyükte İTÇ 3'e tarihlenen seramik materyal bulunduğunu belirtmiştir (Bkz. Ek 2 Katalog: Yerleşimler, s. XXIV).

[88] Keskin Höyük yüzeyinde sadece Roma Dönemi malzemesi tespit edilmiştir. French'in Eskişehir çalışmaları sırasında toplamış olduğu BIAA arşivinde bulunan ve İTÇ 3'e tarihlenen seramik materyal incelenmiştir. Efe höyükte İTÇ 3'e tarihlenen seramik materyal bulunduğunu belirtmiştir (Bkz. Ek 2 Katalog: Yerleşimler, s. LXVI). Çiftlik Höyük yüzeyinde seramik materyal tespit edilememiştir. French'in Eskişehir çalışmaları sırasında toplamış olduğu BIAA arşivinde bulunan ve İTÇ 3'e tarihlenen seramik materyal incelenmiştir. Efe höyükte İTÇ 3'e tarihlenen seramik materyal bulunduğunu belirtmiştir (Bkz. Ek 2 Katalog: Yerleşimler, s. LXXIII). Şarhöyük İTÇ 3 malzemesi Baştürk tarafından yayınlanmıştır (Bkz. Ek 2 Katalog: Yerleşimler, s. XCVI).

sayıda pembemsi gri astarlı mallar (C) ve gri astarlı mallar (D) tespit edilmiştir (Şekil 47). Çoğunlukla astar ve açkı uygulanmış olup astarsız ve açkılı; özellikle çark yapımı tabaklarda astarsız ve açkısız örnekler de tespit edilmiştir. Hamur renkleri ağırlıklı olarak kahverengi ve kırmızı tonlarındadır. İncelenen malzemenin çoğunluğunda pişiminin orta derecede ve hafif özlü olduğu; katkı olarak genel uygulamanın kum, taşçık, kireç, mika şeklinde olduğu, bazı örneklerde ise bitki eklenildiği görülmüştür.

Şekil 47. İTÇ 3 mal grupları (A) kırmızı mallar, (B) kahverengi mallar, (C) pembemsi gri astarlı mallar ve (D) gri astarlı mallar.

İTÇ 3'e tarihlenen seramiklerin tasnifi sonrasında hazırlanan katalog kısmında, yüzey ve hamur renkleri munsell renk kodlarıyla birlikte verilmiştir. Katalog da yüzey renkleri, açkı uygulaması, hamur rengi, katkı ve pişme özelikleri, bezeme ve yapım tekniği belirtilmiştir. Seramik formları genel olarak kase ve çömlekler olarak ayrılmıştır. Kaseler sığ ve derin olarak tanımlanmıştır. Ağız çapının 1/2'sinden fazla yüksekliğe sahip olanlar derin, az yüksekliğe sahip olanlar sığ olarak değerlendirilmiştir. Aşağıda form grupları tanımlanırken referans kazılar ile karşılaştırmalar için metin içindeki Şekillere atıf yapılmıştır. İTÇ 3'e tarihlenen seramik formları arasında (Şekil 48).

Form 1a ve 1b- Dışa açılan ağız kenarlı sığ (Form 1a) ve derin (Form 1b) kaseler genellikle kırmızı ve kahverengi tonlarında yüzey rengine sahiptirler. Kaselerin ağzı çapları

13- 36 cm arasında değişmektedir (Levha 11: 6; Levha 12c: 1; Levha 14b: 1; Levha 26b: 1, 2; Levha 33b: 1; Levha 37: 7; Levha 39b: 6-7; Levha 46b: 3; Levha 51b: 7; Levha 53b: 6; Levha 66c: 9). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki, Küllüoba Şekil 41: 1, 2; Beycesultan Şekil 43: XII-1, Şekil 43: XI- 1, 2'de gösterilmiştir.

Form 1c- Tabak, Levha 56b: 1 ve Levha 21c: 2'de yer alan iki örnek tespit edilmiştir. Levha 56b: 1'deki örnek açık kahverengi astarlı ve iyi açkılı olup ağız çapı 36 cm dir. Levha 21c: 2'de yer alan örnek çark yapımı olup kırmızı astarsız ve açkısızdır. Ağız çapı 24 cm dir. Karşılaştırma örnekleri tez içindeki, Küllüoba Şekil 41: 17-20; Seyitömer Höyük Şekil 42: 1-2; Beycesultan Şekil 43: X-4-6, Şekil 44: IX- 1'de gösterilmiştir.

Form 2a ve 2b- Basit profilli sığ (Form 2a) ve derin (Form 2b) kaselerin yüzey renkleri kırmızı ve tonlarında olup sadece Levha 46b: 5 ve Levha 3: 5'de yer alan örnekler kahverengi tonlarındadır. Tüm örnekler astarlı ve açkılıdır. Kaselerin ağzı çapları 10- 24 cm arasında değişmekte olup yoğunluk 12-15 cm arasındadır. (Levha 3: 1, 5; Levha 5c: 1; Levha 6b: 5, 6; Levha 10: 6; Levha 13: 5; Levha 14b: 2; Levha 15b: 4; Levha 25b: 1, 2; Levha 28: 7; Levha 28: 1; Levha 31b: 5, 6; Levha 33b: 2; Levha 35b: 6, 7; Levha 46b: 4, 5; Levha 53b: 1; Levha 55b: 7; Levha 66c: 1). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki, Küllüoba Şekil 41: 3, 4; Seyitömer Höyük Şekil 42: 3; Beycesultan Şekil 43: XII-2,3, Şekil 44: VIII- 3,4; Kaklık Mezarlığı Şekil 34: 30, 31; Karaoğlan Höyük Şekil 45: 1, 3-5; Polatlı Şekil 45: 7; Gordion Şekil 45: 14, 15'de gösterilmiştir.

Form 3a ve 3b- Dik ağız kenarlı sığ (Form 3a) ve derin (Form 3b) kaselerin yüzey renkleri kırmızı ve tonlarında olup hepsi astarlı ve açkılıdır. Bazı örnekler iyi açkılanmışlardır. Ağız çapları 11-23 cm arasında değişmektedir. (Levha 12c: 2, 3; Levha 14b: 3; Levha 15b: 5; Levha 21c: 3; Levha 25b: 3; Levha 26b: 4; Levha 32: 5; Levha 33b: 5; Levha 60c: 2, Levha 66c: 3; Levha 68: 5). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki, Küllüoba Şekil 41: 5, 6, 21; Seyitömer Höyük Şekil 42: 4, 5; Beycesultan Şekil 43: XI-5-7, Şekil 44: IX- 3; Gordion Şekil 45: 17'de gösterilmiştir.

Form 3c- Dik ağız kenarlı omurgalı derin kaselerin 2-3 cm dikey bir biçimde başlayan ağız kısımları gövdelerinde belirgin bir omurga oluşturur. Tüm örnekler kırmızı astarlı ve iyi açkılı olup ağız çapları 11-31 cm arasında değişmektedir (Levha 27: 8; Levha

30b: 4; Levha 52: 6; Levha 66c: 2). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki, Küllüoba Şekil 41: 7-9; Beycesultan Şekil 43: XII-5-6, Şekil 43: XI-5; Şekil 44: IX-4'de gösterilmiştir.

Form 4a- İçe kapanan ağızlı kaselerin sığ örnekleri dudak kenarından hafif bir biçimde içe doğru kapanmaktadır. Levha 3: 6'da yer alan kırmızımsı kahverengi yüzeyli örnek dışında hepsi kırmızı astarlı ve iyi açkılıdırlar. Levha 53b: 3, bu formun minyatür örneklerindendir. İçe kapanan ağızlı sığ kaselerin ağız çapları 14-24 cm arasında değişmektedir (Levha 3: 6; Levha 8: 5; Levha 12c: 4; Levha 15b: 6; Levha 36: 6; Levha 53b: 2; Levha 60c: 7). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki, Küllüoba Şekil 41:10; Kaklık Mezarlığı Şekil 34: 32; Beycesultan Şekil 43: X-1-3, Şekil 44: IX- 2; Şekil 44: VIII-1; Karaoğlan Höyük Şekil 45: 2; Polatlı Şekil 45: 6; Gordion Şekil 45: 16'da gösterilmiştir.

Form 4b ve 4c- İçe kapanan ağızlı kaselerin derin (Form 4b) örnekleri tıpkı sığ örnekler gibi dudak kenarından hafif bir biçimde içe doğru kapanmaktadır. Seramik yüzeyleri kırmızı astarlı ve iyi açkılıdırlar. Levha 12c: 5 ve Levha 17: 6 bu formun ilmik kulplu örneklerindendir. İçe kapanan ağızlı derin kaselerin ağız çapları 13-22 cm arasında değişmektedir (Levha 14b: 4; Levha 17: 6; Levha 28: 8; Levha 46b: 6; Levha 53b: 4; Levha 53b: 2; Levha 58c: 1). İçe kapanan ağızlı omurgalı derin kaselerin (Form c) ağız kenarlarının keskin biçimde içe kapanması nedeniyle omuzlarındaki omurga belirgindir. Levha 13: 7'de yer alan örnek kırmızımsı kahverengi astarlı ve iyi açkılı olup ağız çapı 24 cm dir. Levha 47 b: 7 ise açık kırmızı astarlı ve açkılı olup ağız çapı 11cmdir. Karşılaştırma örnekleri tez içindeki, Küllüoba Şekil 41: 11-15; Seyitömer Höyük Şekil 42: 6-10; Beycesultan Şekil 44: VIII-12; Polatlı Şekil 45: 9, 10; Gordion Şekil 45: 18-20'de gösterilmiştir.

Form 5a ve 5b- S profilli sığ (Form 4a) ve derin (Form 4b) kaseler, hafif ve keskin olmak üzere temelde iki gruba ayrılırlar. Ancak bu iki grup içinde de alt grupları oluşturabilecek özellikte parçalar gruplandırılmıştır. Bazı örneklerde S profil, dudak kısmının hafif dışa çekilmesi ile oluşmaktadır (Levha 30b: 5; Levha 33b: 3; Levha 34: 5; Levha 65: 7). Bazı örneklerde ağız kenarının daha dik olduğu ya da içeri doğru kapandığı hafif S profiller (Levha 26b: 8; Levha 59: 7; Levha 69: 5) görülmektedir. Keskin bir biçimde S profil yapıp ağız kenarları dışa doğru açılan örneklerin yanında (Levha 60c: 1; Levha 66c: 5; Levha 68:6; Levha 70: 6); karın kısımları keskin profilli olup ağız kenarları dik olan örnekler de tespit edilmiştir (Levha 51b: 8; Levha 53b: 5; Levha 65: 6). Belirgin bir S profil

ile karın kısımları daha keskin kontura sahip olanlar (Levha 29c: 2, 3; levha 33b: 4; Levha 60 c: 8) ve buna benzer formların karın kısımları daha yuvarlak kontura sahip olanları (Levha 29c: 1; Levha 39b: 8; Levha 58c: 3; Levha 68: 9; Levha: 69: 1) tespit edilmiştir. S profilli kaselerin derin olan örnekleri daha belirgin bir profile sahiplerdir (Levha 14b: 5; Levha 58c: 4; Levha 57: 8). Form olarak basık boyunlu çömlekleri andıran derin kaseler de S profilliler içinde değerlendirilmişlerdir (Levha 29c: 4; Levha 46b: 7; Levha 69: 4). İTÇ 3 formları içerisinde minyatür örneği en fazla bulunanlar, S profillilerdir (Levha 3: 2; Levha 5c: 2, 3; Levha 29c: 1; Levha 52: 7; Levha 65: 5; Levha 69: 1). Yüzey renkleri kırmızı ve tonları yoğunlukta olup kahverengi ve tonları, pembemsi gri ve gridir. Levha 69: 2'deki örnek astarsız olup bunun dışında hepsi astarlı ve açkılıdır. Levha 51b: 9 memecik bezemeli, Levha 48 b: 11 çark yapımıdır. Ağız çapları 11-30 cm arasında olup yoğunluk 11-16 cm arasındadır. Karşılaştırma örnekleri tez içindeki, Küllüoba Şekil 41: 22-31; Seyitömer Höyük Şekil 42: 11, 12; Beycesultan Şekil 43: XII-7-18, Şekil 43: XI- 8-18; Şekil 43: X-7-25; Şekil 44: IX- 5, 6; Şekil 44: VIII-5-11; Polatlı Şekil 45: 8, 11, 12; Gordion Şekil 45: 21'de gösterilmiştir.

Form 5c- Goblet, tek örnek ile temsil olunan bu formda korunmuş tek kulp bulunmaktadır (Levha 57: 9). Kırmızı astarlı ve parlak açkılıdır. Karşılaştırma örnekleri tez içindeki Küllüoba Şekil 39: 32-34; Beycesultan ve Seyitömer Höyük örneklerinde ağızdan yükselen tek kulplu kase örnekleri ile benzerlik göstermektedir. Seyitömer Höyük Şekil 42: 13, 14; Beycesultan Şekil 43: X, 26-28; Şekil 44: IX, 9; Şekil 44: VIII, 13.

Form 6- Geniş boyunlu çömleklerin dışa açılan ya da dışa dönen ağız kenarlarının hemen bitiminde küresel gövdeleri başlamaktadır. Yüzey renkleri kırmızı ve kırmızımsı kahverengi astarlı ve açkılıdır. Ağız çapları 11-36 cm arasında değişmektedir. Levha 14b: 6 ve Levha 53b: 7 örnekleri ağızdan kulpludur ve korunmuş tek kulpları tespit edilmiştir. Levha 53b: 7'deki örnek 25 cm lik ağız çapına sahip olduğu için çift kulplu olmalıdır (Levha 62: 9; Levha 69: 8). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki, Küllüoba Şekil 41: 38, 41-43; Seyitömer Höyük Şekil 42: 16, 17; Beycesultan Şekil 44: IX- 8; Gordion Şekil 45: 22'de gösterilmiştir.

Form 7- Basık boyunlu çömleklerin, küresel gövdeleri boyunlarına doğru daralır ve ağız kenarları dışarı doğru hafifçe kıvrılmaktadır. Bu form da yüzey renleri kırmızı astarlı

ve açkılıdır. Ağız çapları 11-33cm arasında değişmektedir (Levha 28: 9; Levha 29c: 5; Levha 30b: 6; Levha 32: 6; Levha 34: 6; Levha 69: 7). Karşılaştırma örnekleri tez içindeki, Küllüoba Şekil 41: 44, 45'de gösterilmiştir.

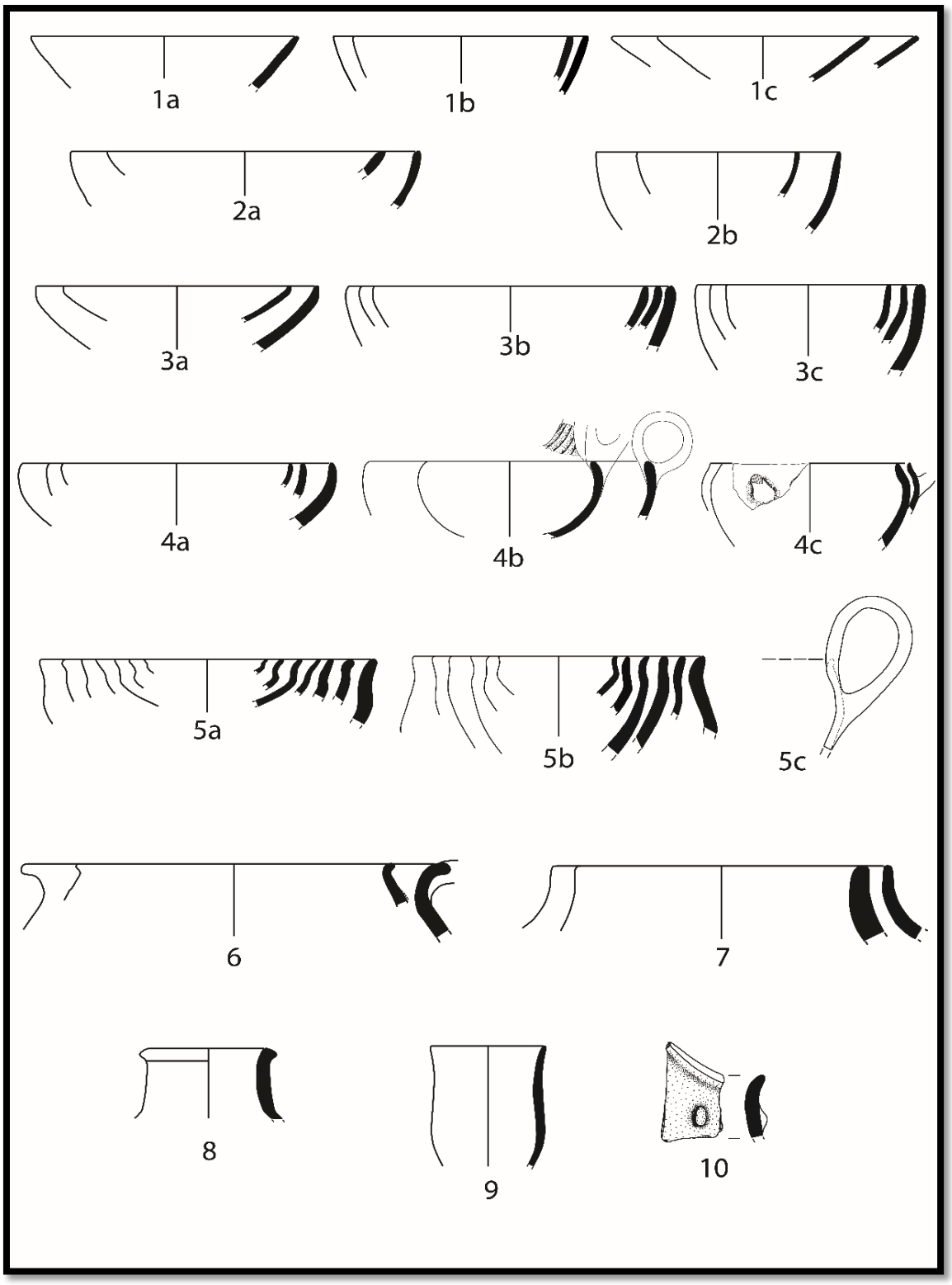
Form 8- Şişe, Levha 29 c: 6'da tek bir örnek ile temsil edilir. Yüzey rengi açık kırmızı astarsız ve iyi açkılıdır. Ağız çapı 7 cm dir. Karşılaştırma örnekleri tez içindeki, Küllüoba Şekil 41: 37, 39'da gösterilmiştir.

Form 9: Bardak, Levha 52: 8'de tek bir örnek ile temsil edilir. Dış yüzey rengi kırmızı astarlı ve iyi açkılı olup iç yüzeyi siyah astarlı ve açkılıdır. Ağız çapı 8 cm dir.

Form 10: Gaga ağızlı testi, Levha 5c: 6'da tek örnek ile temsil edilir. Kırmızı astarlı ve açkılıdır. Ağız kısmının hemen altında memecik bezeme mevcuttur. Karşılaştırma örnekleri tez içindeki, Beycesultan Şekil 43: XII-19' da gösterilmiştir.

Tam formu ele geçirilmediği için form cetvelinde bulunmayan üçayaklı mutfak kaplarına ait birçok ayak parçası tespit edilmiştir. Tespit edilen tüm ayak parçaları kahverengi ve tonlarında yalın maldandır (Levha 3: 3; Levha 5c: 8; Levha 21c: 5; Levha 29 c: 8; Levha 52: 9, 10; Levha 56b: 4; Levha: 58 c: 5, 6; Levha 60c: 3). Benzer örnekleri Sarı ve Arslan'ın güncel çalışmasında yer almaktadır (Sarı ve Arslan, 2017: Levha 9- d; Levha 12- a; Levha 15- g-f; j).

İTÇ 3 yerleşimlerinde tespit edilen seramik materyalin benzerliği, yerleşim dokularının yorumlanmasına da katkı sağlamaktadır. İTÇ 3'de hem yakın yerleşimlerin hem de sektörler arası ilişkilerin seramik materyaline yansımış olması, bölgesel anlamda entegrasyonu işaret ediyor olmalıdır. Ayrıca bu durum seramik materyale dayalı kültür bölgelerinin artık sınırlarının ortadan kalktığının, bölgeler arası ilişkilerin yoğunlaştığının micro ölçekteki kanıtı olmalıdır. Bu ilişkiler yerleşim dokularının yorumlandığı beşinci bölümde ele alınacaktır.

Şekil 48. Orta Porsuk Havzası İTÇ 3 Form Cetveli

BEŞİNCİ BÖLÜM
ORTA PORSUK HAVZASI İLK TUNÇ ÇAĞI YERLEŞİM DOKUSU

Orta Porsuk Havzası jeolojik, hidrolojik, jeomorfolojik ve toprak yapısı bakımından farklılıkların görüldüğü dört sektör altında incelenmiştir. Böylelikle farklı çevresel ortamların yerleşim dokusuna etkisinin arkeolojik bağlamda daha doğru yorumlanacağı öngörülmektedir. İTÇ yerleşimlerinin sit havzası analizleri içerisinde değerlendirilen nüfus, tarımsal alan hesapları ve bölgesel yerleşim hiyerarşisini belirlemek için sıra boyutu (rank size) analizleri her sektör için ayrı yapılmıştır.

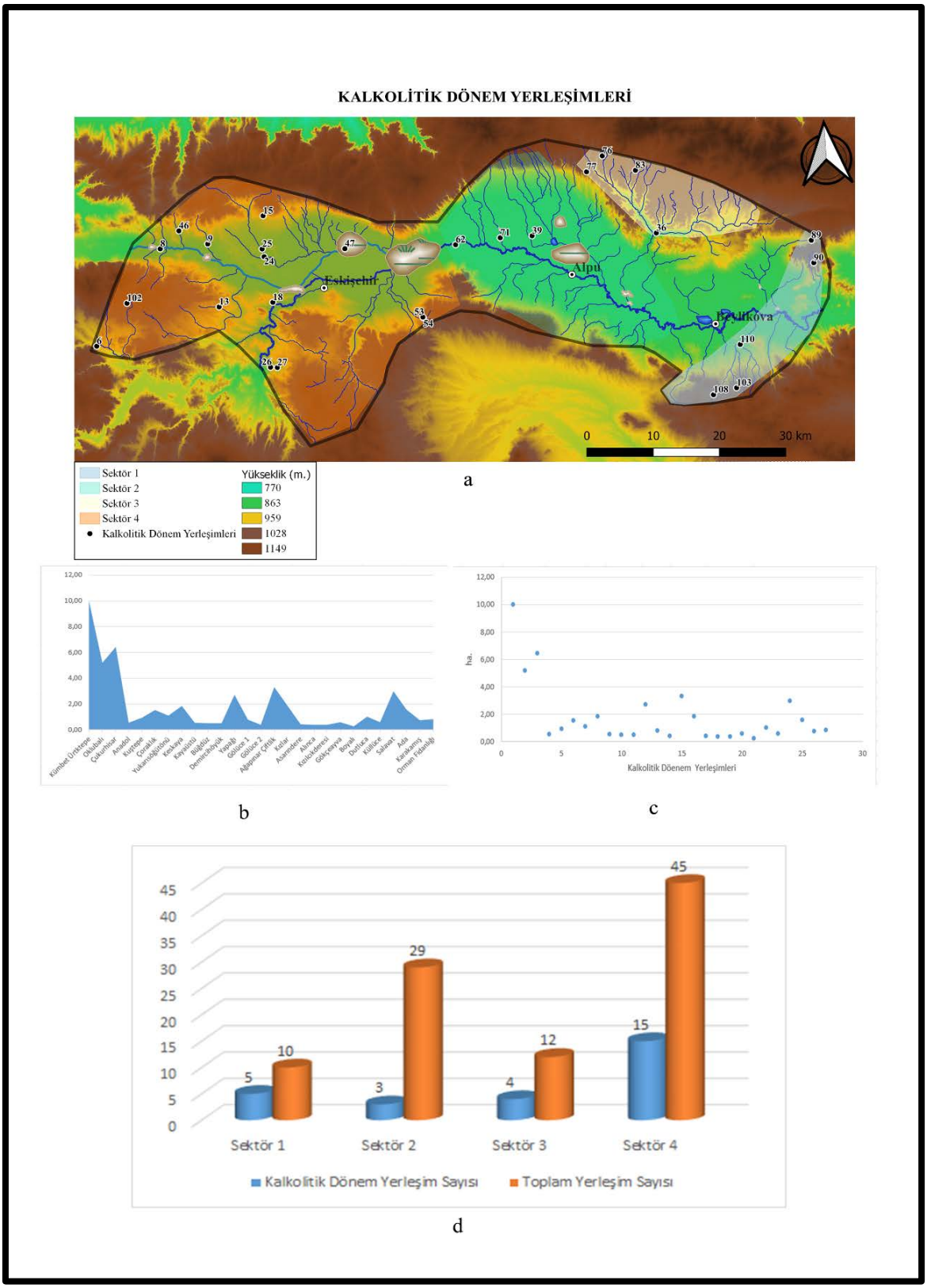
Havzada Neolitik Dönem, Demircihöyük erken tabakalarından bilinmektedir. Bunun dışında Neolitik Döneme tarihlenen bir yerleşim bilinmemektedir. Kazısı yapılan Orman Fidanlığı Yerleşimi'nin Erken-Orta ve Geç Kalkolitik tabakaları tespit edilmiştir (Efe, 2001: 68). Bu çalışmanın dönemsel kapsamını İTÇ oluşturmaktadır. Ancak iskan sürekliliğinin gösterilmesi açısından yerleşim analizleri öncesinde, Geç Kalkolitik Dönem bilgilerinin değerlendirilmesi önem arz eder.

Yüzey araştırması sırasında Orta Porsuk Havzası'ndaki 27 yerleşimin Geç Kalkolitik Dönem'den itibaren iskan gördüğü tespit edilmiştir (Şekil 49). Özellikle Demircihöyük erken tabakaları, ova yerleşimlerinin alt tabakalarında Geç Kalkolitik Dönem öncesinin olabileceğini göstermektedir. Kalkolitik Dönem yerleşimlerinden Orman Fidanlığı Yerleşimi (18) ve Karakamış Höyük (39) dışındaki 25 yerleşim, İTÇ 1'de iskan edilmeye devam etmiştir. 1. Sektörde 10 yerleşimden 5'inde (5/10); 2. sektörde 29 yerleşimden 3'ünde (3/29); 3. sektörde 12 yerleşimden 4'ünde (4/10) ve 4. sektörde 45 yerleşimden 15'inde (15/45)[89] Kalkolitik Dönem seramik materyali tespit edilmiştir (Şekil 49-a ve 49-d).

Geç Kalkolitik Döneme tarihlenen yerleşimlerin 10 tanesi ova, 17 tanesi vadi içi yamaç, ova kenarı yamaç ve tepeüstü yerleşimidir. Ova yerleşimleri 770-942 m. münhanileri, yamaç ve tepeüstü yerleşimleri ise 917-1061 m. münhanileri aralığında konumlanmaktadır. Kalkolitik Dönem yerleşimcilerinin daha çok yüksek engebeli, ormanlık

[89] Orman Fidanlığı Yerleşimi ve Karakamış Höyük Kalkolitik Dönem sonunda terk edilen yerleşimler olduğu için bundan sonraki bölümlerde toplam yerleşim sayısına katılmamışlardır. 2. Sektörde 28, 4. sektörde 44 İTÇ yerleşimi vardır.

ve mera alanlarını tercih ettikleri görülmektedir. Kalkolitik Dönemde iskan gören bu 27 yerleşim 0.26 ha ile 10 ha arasında değişen boyutlardadır (Şekil 49-b). Alan yoğunluk grafiğinde (Şekil 49-c) görüleceği üzere 21 yerleşim yeri, 0,26 ile 2 ha arasında değişen boyutlardadır. Bu yerleşimler Kalkolitik Dönem sonrasında da yerleşim gördüğü için Kalkolitik Dönem boyutlarının tespiti mümkün değildir. Ancak bu dönem sonrasında iskan edilmeyen Orman Fidanlığı Yerleşimi 0,83 ha ve Karakamış Höyük 0,74 ha boyutlarında olduğu için, havzadaki Kalkolitik Dönem yerleşimlerinin 1 ha'dan daha küçük olabileceği öngörülmektedir.

Şekil 49. (a) Kalkolitik Dönem yerleşimleri, (b) alan grafiği, (c) alan yoğunluk grafiği, (d) yerleşimlerin sektör dağılımı.

5.1. Sit Havzası Analizleri ve Arazi Kullanımı

Yerleşimlerin tarımsal alanlarının tespitine ilişkin referans değerler kabul edilerek hesaplanan nüfus ve yerleşimlerin art alanın veriminin tespit edilmesi için kullanılan etnografik veriler ikinci bölümde (2.3.) ele alınmıştır. Bu doğrultuda yerleşimlerin olası nüfusları ve bu nüfusu tarımsal olarak besleyecek art alanlarının hesapları her sektör için ayrı olarak aşağıdaki tablolarda sunulmuştur (Tablo 2, Tablo 3, Tablo 4 ve Tablo 5).

Bu hesapların kısaca anlatılması gerekirse, yerleşimlerin ha bilgisi ile Demircihöyük referans nüfus değeri olan 1 ha/260 kişinin çarpılmasıyla, yerleşimlerin olası nüfusu bulunmuştur. Etnoarkeoloji verilerinden gelen bir bireyin yıllık 320 kg buğday tükettiği verisinin yerleşim nüfusu ile çarpılması sonucunda, yerleşimin yıllık ihtiyacı olan tahıl kg cinsinden elde edilmiş olur. Yıllık ihtiyacın Eskişehir temettuat kayıtlarındaki birim alandan elde edilen verime ha/kg bölünmesi sonucunda ise yerleşimin ihtiyacı olan olası tarım alanı[90] tespit edilir.

Tablo 2

Sektör 1'deki yerleşimlere ait nüfus ve buna bağlı tarımsal art alan hesapları

Yer.No.	ha.	ha./Kişi	Nüfus	Tahıl Tük. Kişi/kg.	Yer.Tahıl Tük. kg.	Verim ha./kg.	Yerleşim TA/ha.
5	2,63	260	683,8	320	218816	600	364
89	4,26	260	1107,6	320	354432	600	590
90	0,26	260	67,6	320	21632	600	36
91	0,44	260	114,4	320	36608	600	61
92	2,77	260	720,2	320	230464	600	384
94	0,95	260	247	320	79040	600	131
95	2,86	260	743,6	320	237952	600	396
103	0,57	260	148,2	320	47424	600	79
108	2,98	260	774,8	320	247936	600	413
110	1,58	260	410,8	320	131456	600	219

[90] Tarım alanı, TA kısaltması ile kullanılacaktır.

Tablo 3

Sektör 2’deki yerleşimlere ait nüfus ve buna bağlı tarımsal art alan hesapları

Yer.No.	ha.	ha./Kişi	Nüfus	Tahıl Tük. Kişi/kg.	Yer.Tahıl Tük. kg.	Verim ha./kg.	Yerleşim TA/ha.
56	1,77	260	460,2	320	147264	600	245
3	5,23	260	1359,8	320	435136	600	725
98	6,60	260	1716	320	549120	600	915
66	0,22	260	57,2	320	18304	600	30
67	0,85	260	221	320	70720	600	117
68	1,31	260	340,6	320	108992	600	181
63	12,00	260	3120	320	998400	600	1664
71	1,84	260	478,4	320	153088	600	255
99	1,89	260	491,4	320	157248	600	262
59	1,93	260	501,8	320	160576	600	267
65	1,93	260	501,8	320	160576	600	267
2	2,49	260	647,4	320	207168	600	345
70	2,69	260	699,4	320	223808	600	373
69	3,20	260	832	320	266240	600	443
62	3,30	260	858	320	274560	600	457
73	17,86	260	4643,6	320	1485952	600	2476
74	2,98	260	774,8	320	247936	600	413
75	5,47	260	1422,2	320	455104	600	758
79	3,33	260	865,8	320	277056	600	461
80	1,96	260	509,6	320	163072	600	271
81	1,00	260	260	320	83200	600	138
105	3,56	260	925,6	320	296192	600	493
64	4,67	260	1214,2	320	388544	600	647
96	5,18	260	1346,8	320	430976	600	718
51	11,40	260	2964	320	948480	600	1580
101	17,19	260	4469,4	320	1430208	600	2383
97	17,19	260	4469,4	320	1430208	600	2383
106	26,04	260	6770,4	320	2166528	600	3610

Tablo 4

Sektör 3’deki yerleşimlere ait nüfus ve buna bağlı tarımsal art alan hesapları

Yer.No.	ha.	ha./Kişi	Nüfus	Tahıl Tük. Kişi/kg.	Yer.Tahıl Tük. kg.	Verim ha./kg.	Yerleşim TA/ha.
1	1,45	260	377	320	120640	600	201
36	0,50	260	130	320	41600	600	69
84	1,00	260	260	320	83200	600	138
77	0,38	260	98,8	320	31616	600	52
82	0,42	260	109,2	320	34944	600	58
83	0,38	260	98,8	320	31616	600	52
109	0,90	260	234	320	74880	600	124
85	0,29	260	75,4	320	24128	600	40
86	0,28	260	72,8	320	23296	600	38
87	0,23	260	59,8	320	19136	600	31
88	0,79	260	205,4	320	65728	600	109
76	0,43	260	111,8	320	35776	600	59

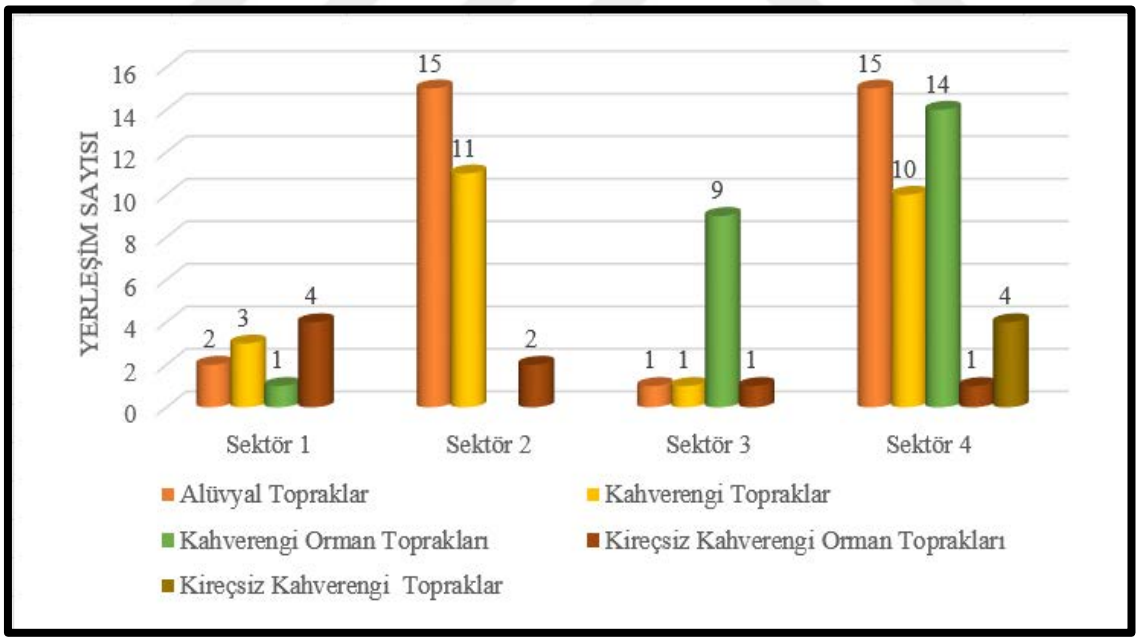
Tablo 5

Sektör 4’deki yerleşimlere ait nüfus ve buna bağlı tarımsal art alan hesapları

Yer.No.	ha.	ha./Kişi	Nüfus	Tahıl Tük. Kişi/kg.	Yer.Tahıl Tük. kg.	Verim ha./kg.	Yerleşim TA/ha.
6	10,00	260	2600	320	832000	1000	832
7	0,85	260	221	320	70720	1000	70
8	5,20	260	1352	320	432640	1000	432
9	6,42	260	1669,2	320	534144	1000	534
10	1,31	260	340,6	320	108992	1000	108
11	1,61	260	418,6	320	133952	1000	133
12	2,09	260	543,4	320	173888	1000	173
13	0,56	260	145,6	320	46592	1000	46
14	2,12	260	551,2	320	176384	1000	176
15	0,94	260	244,4	320	78208	1000	78
16	2,71	260	704,6	320	225472	1000	225
17	2,01	260	522,6	320	167232	1000	167
19	5,41	260	1406,6	320	450112	1000	450
20	3,98	260	1034,8	320	331136	1000	331
21	3,11	260	808,6	320	258752	1000	258
22	4,56	260	1185,6	320	379392	1000	379
23	5,36	260	1393,6	320	445952	1000	445
24	4,64	260	1206,4	320	386048	1000	386
25	1,11	260	288,6	320	92352	1000	92
26	1,86	260	483,6	320	154752	1000	154
27	0,54	260	140,4	320	44928	1000	44
28	6,88	260	1788,8	320	572416	1000	572
29	0,68	260	176,8	320	56576	1000	56
30	1,49	260	387,4	320	123968	1000	123
31	2,66	260	691,6	320	221312	1000	221
32	3,66	260	951,6	320	304512	1000	304
33	1,29	260	335,4	320	107328	1000	107
41	3,20	260	832	320	266240	1000	266
42	1,00	260	260	320	83200	1000	83
43	2,83	260	735,8	320	235456	1000	235
46	0,50	260	130	320	41600	1000	41
47	9,13	260	2373,8	320	759616	1000	759
48	9,56	260	2485,6	320	795392	1000	795
49	9,13	260	2373,8	320	759616	1000	759
50	4,83	260	1255,8	320	401856	1000	401
52	1,61	260	418,6	320	133952	1000	133
53	0,79	260	205,4	320	65728	1000	65
54	0,40	260	104	320	33280	1000	33
55	12,56	260	3265,6	320	1044992	1000	1044
72	1,11	260	288,6	320	92352	1000	92
93	6,11	260	1588,6	320	508352	1000	508
100	2,98	260	774,8	320	247936	1000	247
102	1,00	260	260	320	83200	1000	83
107	0,36	260	93,6	320	29952	1000	29

Yüzey araştırması sırasında yerleşimlerin 1 km, 3 km ve 5 km'lik yarıçapları içerisindeki art alanları, coğrafi sınırlılıkları dikkate alınarak haritalara işaretlenmiştir. Yukarıdaki tablolarda son sütunda gösterilen tarımsal alanların, bu art alanlar içerisinde kalıp kalmadığı, art alanların toprak yapısı ve toprağın arazi kullanım kabileyet sınıflaması özellikleri de dikkate alınarak, yerleşimlerin besin ekonomileri yorumlanmaya çalışılmıştır. Yerleşimlerin arazide belirlenen art alanları ile yerleşimlerin noktasal değerinden oluşan Thiessen/Voronoi poligonları birbiriyle uyumludur. Ayrıca oluşturulan 1 km, 3 km ve 5 km'lik zonlardaki (buffer/tampon bölge) çakışmaların, sıra boyutu (rank-size) analizlerini de desteklediği görülmüştür.

Orta Porsuk Havzası toprak yapısı ve arazi kullanım kabileyet sınıflamasındaki özellikleri üçüncü bölümde (3.4) ele alınmıştır. Burada analizlerin yorumlanması için sektörlerde yayılım gösteren büyük toprak grupları yerleşim sayıları ile birlikte verilmiştir (Şekil 50). Yorumlama içerisinde arazi kullanım kabileyet sınıflamasına ait özellikler değerlendirilecektir.

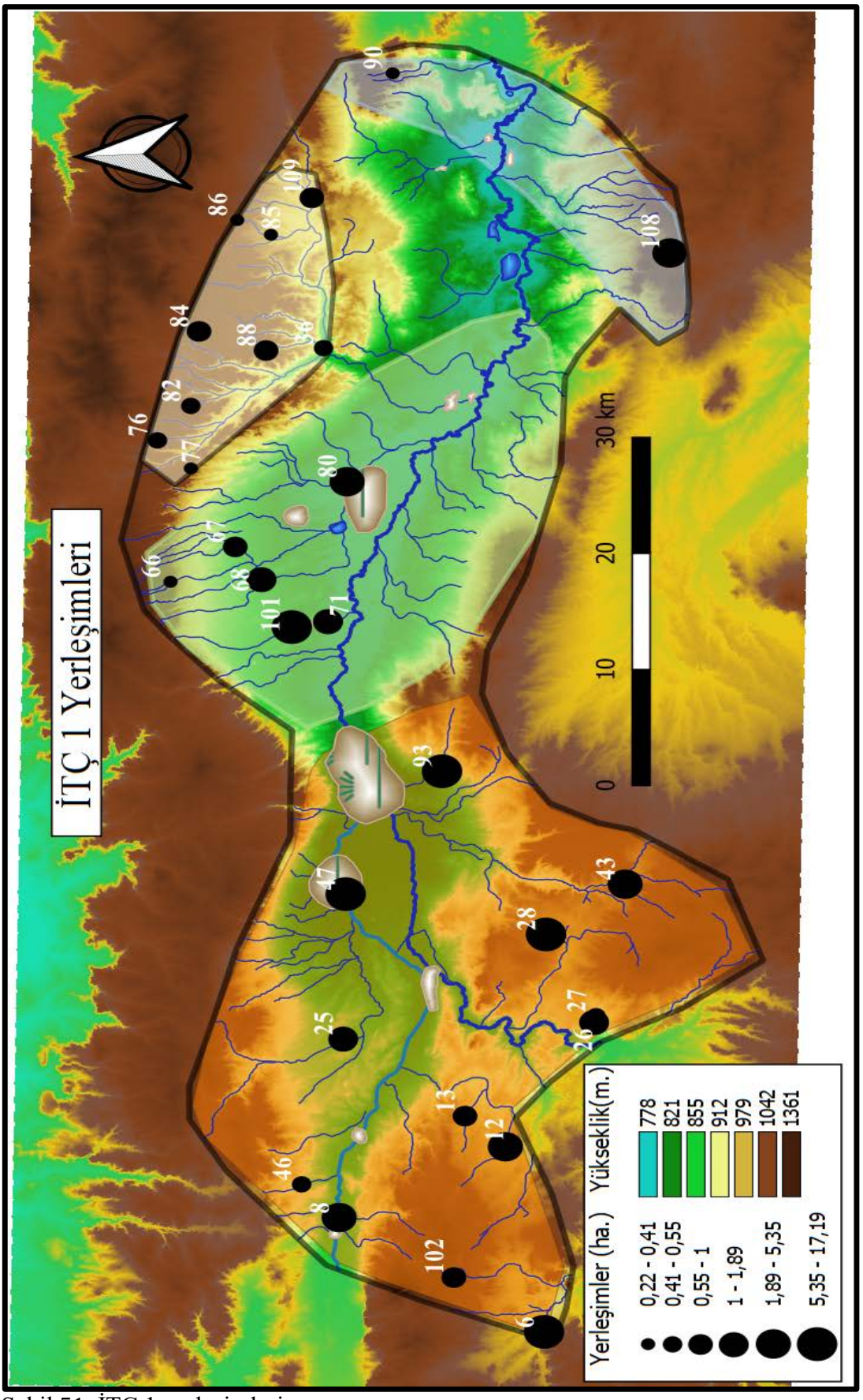
Şekil 50. Büyük toprak gruplarının sektör ve yerleşim sayısı dağılımı

5.2. Yerleşim Dokularının Yorumlanması

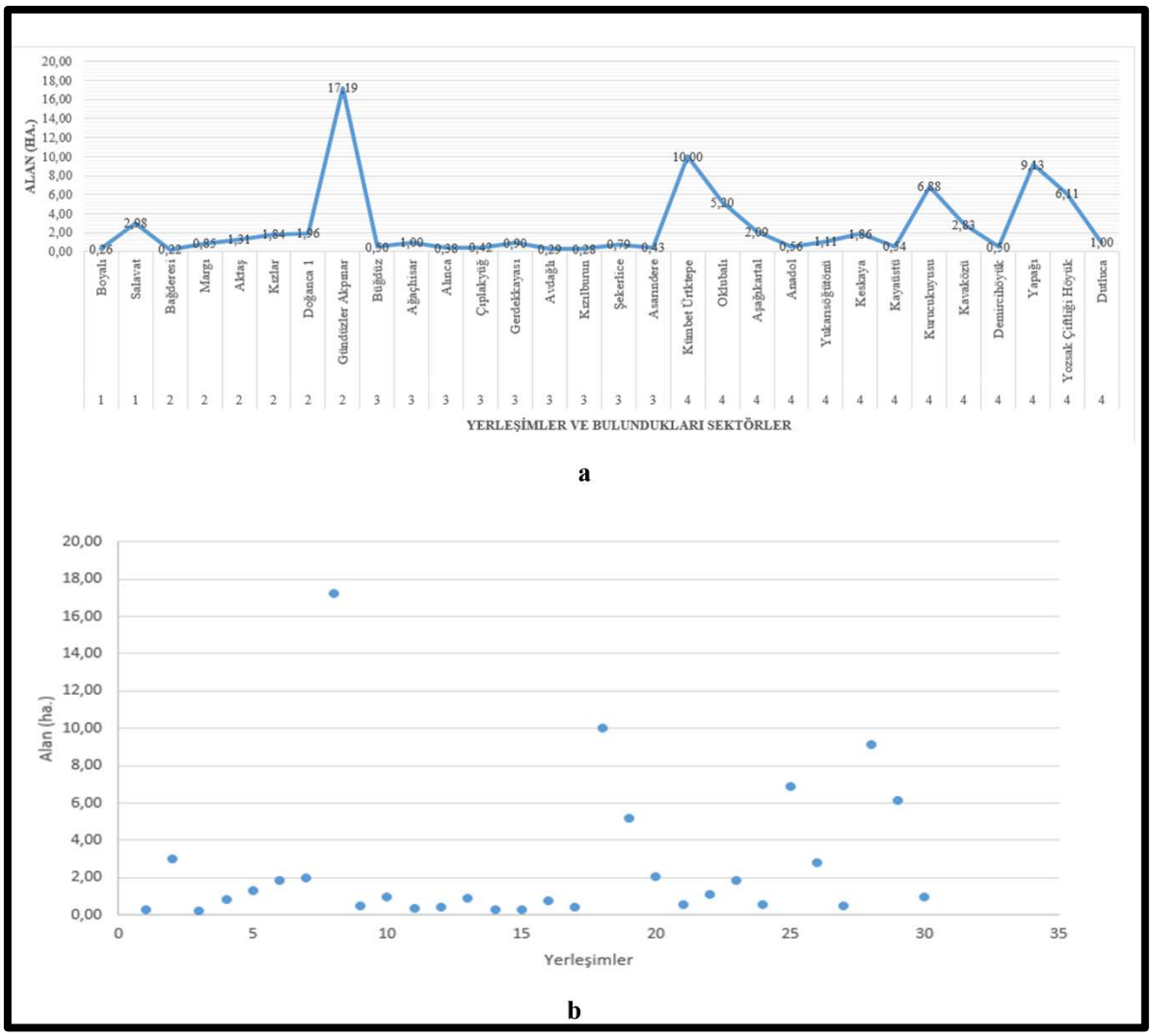
Yukarıda sit havzası analizleri ve arazi kullanımı başlığı altında, çalışma için oluşturulan veriler tanımlanmıştır. Yerleşim dokuları yorumlanırken oluşturulan bu veriler, sektör ve havza içi olası yerleşim hiyerarşilerinin ve sektörler arası ilişkilerin anlaşılmasına katkı sağlayan sıra boyutu (rank size) analizleri ile birlikte değerlendirilecektir. Ancak altının çizilmesi gereken husus, yerleşim analizleri yapılırken kendi dönemi içerisindeki tüm yerleşimlerin aynı zamanda iskan görmüş olduğunun varsayılmasıdır. Bu varsayımın yerleşimler arası iletişim ve olası hiyerarşilerdeki hata payı kabul edilmekle birlikte, yerleşimlerin tekil olarak çevre peyzajları ile birlikte değerlendirilmesindeki bilgi potansiyeli yadsınamaz. Yerleşimler İTÇ 1 ve İTÇ 2 için yaklaşık 300'er yıl, erken İTÇ 3 için 200 yıllık süre içerisinde benzer çevreleri kullanmıştır. Yerleşim yoğunluğunun az olduğu İTÇ 1'de yerleşimlerin birbirleriyle olası sosyal ve ekonomik ilişkileri konusunda yaklaşımlarda bulunmak zordur. Ancak İTÇ 2 ve İTÇ 3 için özellikle birbirine çok yakın konumlanan yerleşimlerdeki çekirdeklenme dikkat çekicidir. Bu yerleşimlerin büyük bir kısmının aynı dönemde iskan edilme olasılığının yüksek olduğu öngörülebilir. Bu öngörünün oluşmasındaki en önemli dayanak seramik materyale yansıyan benzerliklerdir. Bu benzerlikler her dönem için ayrı olarak 4.2. bölümündeki seramik materyalin karşılaştırılması bölümünde ele alınmıştır.

5.2.1. İTÇ 1 Yerleşimleri

Sektör 1'de iki, sektör 2'de altı, sektör 3'de dokuz ve sektör 4'de on üç olmak üzere toplamda otuz yerleşim İTÇ 1'e tarihlenmektedir (Şekil 51). İTÇ1'de iskan gören bu otuz yerleşim, 0.22 ha ile 17,19 ha arasında değişen boyutlardadır (Şekil 52-a). Alan yoğunluk grafiğinde (Şekil 52-b) görüleceği üzere yirmi iki yerleşim yerinin boyutları, 0,22 ile 2 ha arasında değişmektedir. Bu yerleşimler İTÇ 1 sonrasında da yerleşim gördüğü için, bu dönemdeki alan tespiti mümkün değildir. İTÇ 1 sonrasında iskan edilmeyen tek yerleşim 0,56 ha alanıyla sektör 4'de yer alan Anadol Höyük'tür (13). Çalışmanın zamansal sınırları içerisinde ve erken İTÇ 3 sonrasında iskan görmeyen yerleşimler bağlamında bakıldığında, İTÇ 1 yerleşimlerinin en azından 0,22 ha ile 2 ha arasında olabileceği öngörülmektedir.

Şekil 51. İTÇ 1 yerleşimleri

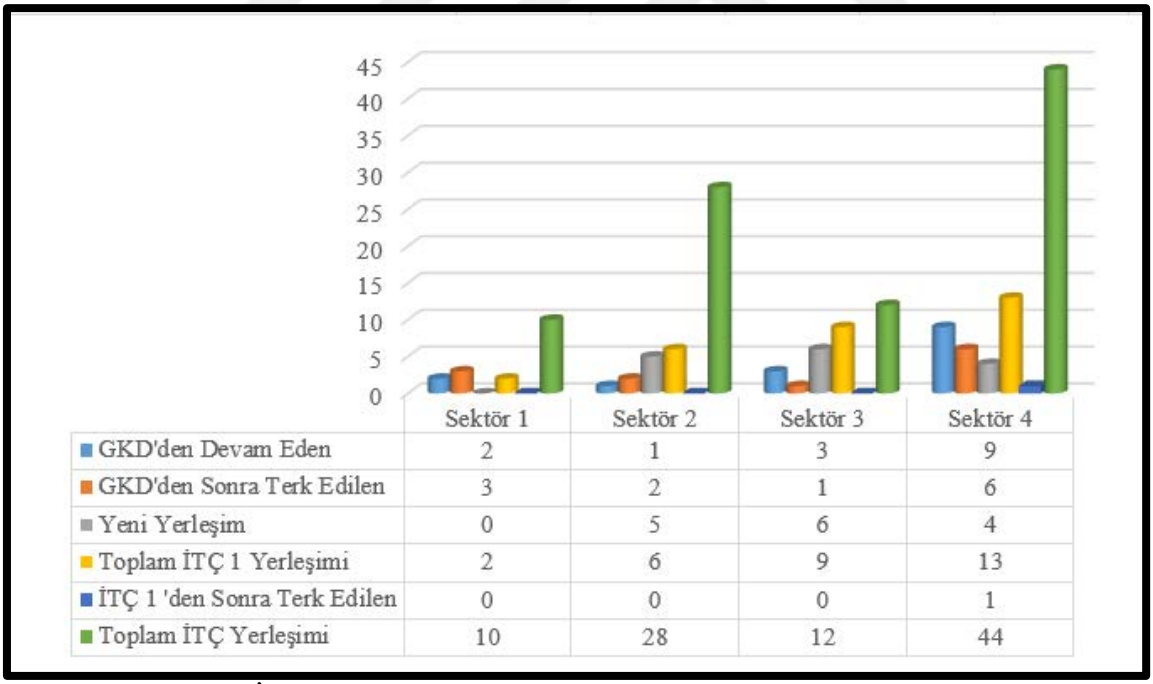
Şekil 52. Yerleşimlerin alan (a) ve alan yoğunluk (b) grafikleri

Sektör 1'de Boyalı Höyük (90) ve Salavat Höyük (108) GKD'den iskanı devam eden yerleşimlerken, Gökçeayva Höyük (89), yüzey araştırmasında yeni tespit edilen Küllüce Höyük (103) ve Ada Höyük (110) GKD'de iskanı terk edildikten sonra İTÇ 1'de iskan edilmemiş yerleşimlerdir (Şekil 53).

Sektör 2'de Kızlar Höyük (71) GKD'den iskanı devam eden tek yerleşimdir. Karakamış Höyük (39) ve Ağapınar Çiftlik Höyük (62) GKD'de iskanı terk edilen ve İTÇ 1'de iskan edilmemiş yerleşimlerdir. Bağderesi Höyük (66), Margı Höyük (67), Aktaş Höyük (68), Doğanca 1 Höyük (80) ve yüzey araştırmasında yeni tespit edilen Gündüzler Akpınar Höyük (101) yeni kurulan yerleşimlerdir (Şekil 53).

Sektör 3'de Büğdüz Höyük (36), Alınca Höyük (77) ve Asarındere Höyük (76), GKD'den iskanı devam eden yerleşimlerdir. Kızılcıkderesi Höyük (83) iskanı terk edilen, Ağaçhisar Höyük (84), Avdağlı Höyük (85), Kızılburun Höyük (86), Çıplakyüğ Höyük (82) Şekerlice Höyük (88) ve yüzey araştırmasında yeni tespit edilen Gerdekkayası Höyük (109) yeni kurulan yerleşimlerdir (Şekil 53).

4. Sektörde Kümbet Ürktepe Höyük (6), Oklubalı Höyük (8), Anadol Höyük (13), Yukarısöğütönü Höyük (25), Keskaya Yerleşimi (26), Kayaüstü Höyük (27), Demircihöyük (46), Yapağı Höyük (47) ve Dutluca Höyük (102) GKD'den iskanı devam eden yerleşimlerdir. Çukurhisar Höyük (9), Kuştepe Höyük (15), Orman Fidanlığı Yerleşimi (18), Çoraklık Höyük (24), Gölüce 1 (53) ve Gölüce 2 (54) GKD'de iskanı terk edildikten sonra İTÇ 1'de iskan edilmemiş yerleşimlerken, Aşağıkartal Höyük (12), Kurucukuyusu Höyük (28), Kavaközü Höyük (43) ve Yozsak Çiftliği Höyük (93) yeni kurulan yerleşimlerdir (Şekil 53).

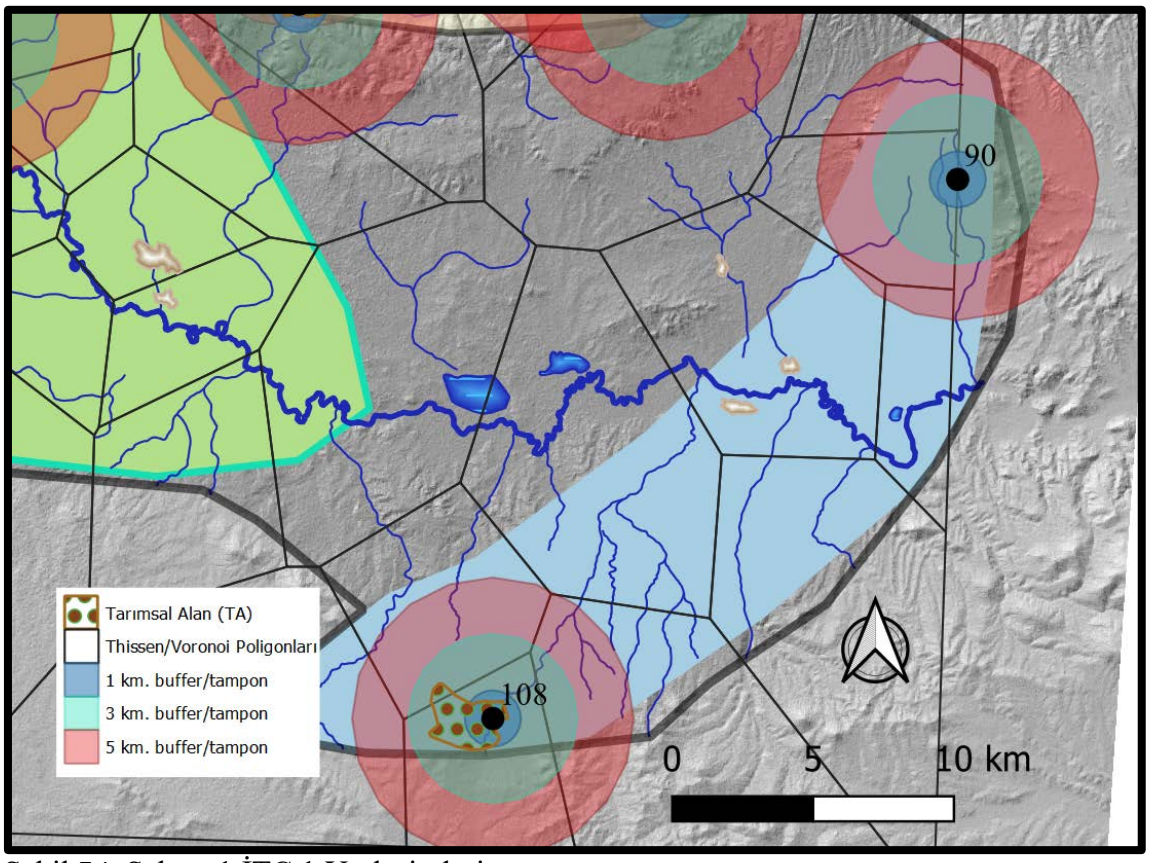

	Sektör 1	Sektör 2	Sektör 3	Sektör 4
GKD'den Devam Eden	2	1	3	9
GKD'den Sonra Terk Edilen	3	2	1	6
Yeni Yerleşim	0	5	6	4
Toplam İTÇ 1 Yerleşimi	2	6	9	13
İTÇ 1 'den Sonra Terk Edilen	0	0	0	1
Toplam İTÇ Yerleşimi	10	28	12	44

Şekil 53. GKD'den İTÇ 1'e iskânın sektörlere göre dağılımı

Sektör 1'deki GKD'den iskanı devam eden yerleşimler olan Boyalı Höyük (90) ve Salavat Höyük (108) vadi içi yamaç yerleşimleridir. Boyalı Höyük etrafında TA bulunmamakta ve çevresinde kireçsiz kahverengi orman toprakları yayılım göstermektedir. %12-20 derece eğimli, şiddetli erozyonun olduğu bir alanda konumlanmaktadır. En yakın

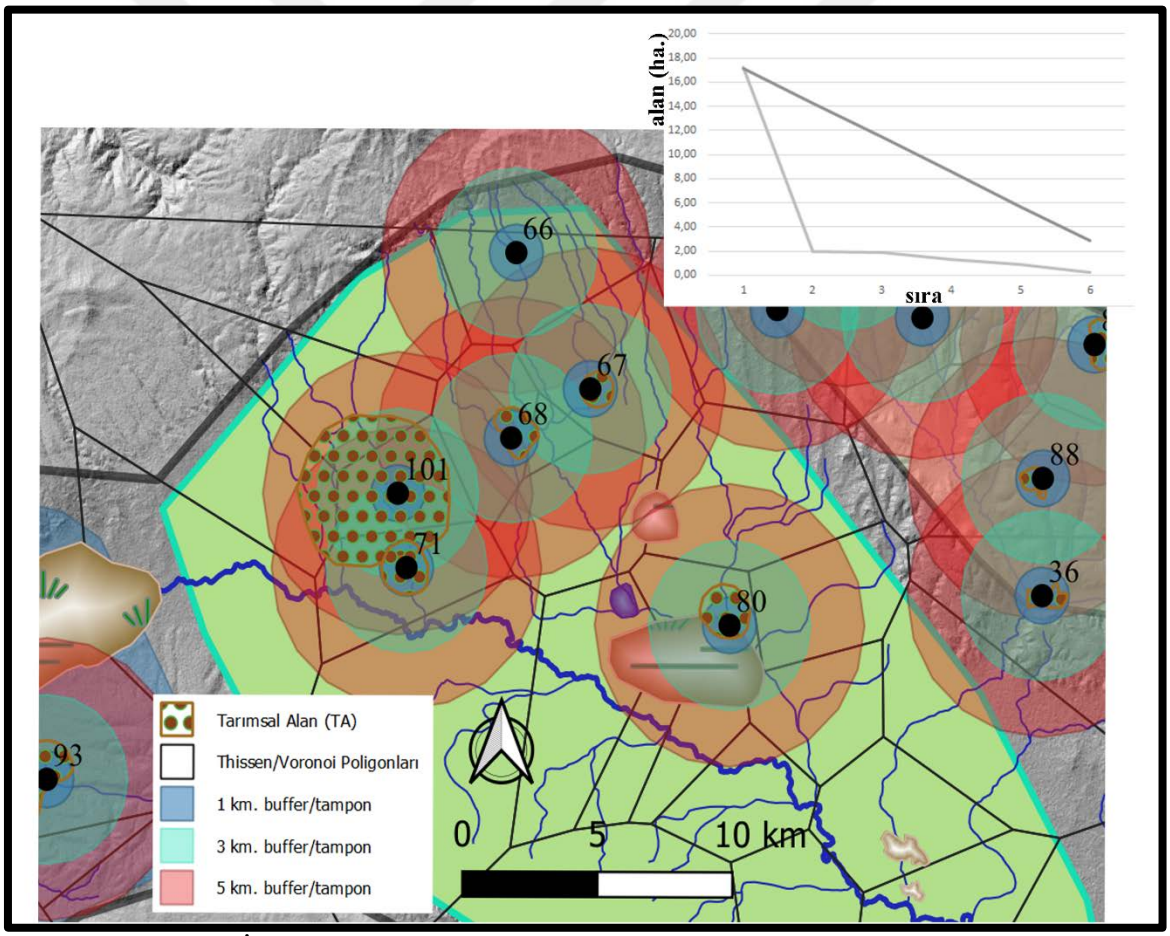
tarlalar 10 km'den daha uzak mesafededir. Bu çevresel peyzaj yerleşimin pastoralist topluluklarca kurulmuş olabileceğini düşündürmektedir. Salavat Höyük'ün etrafındaki TA yerleşim için yeterli hesaplanmıştır (Tablo 2; Şekil 54). %6-12 derece eğimli, şiddetli erozyonun olduğu kahverengi ve yoğun taşlı toprakların yayılım gösterdiği bir alanda konumlanmaktadır. Bu peyzaj, karma ekonominin benimsendiğini göstermektedir. Sektör 1'in, İTÇ 1'de dağınık bir yerleşim modeline sahip olduğu görülmektedir (Şekil 54). Değerlendirme ölçütü yerleşim sayısı yeterli olmadığı için sıra boyutu analizi yapılamamıştır.

Şekil 54. Sektör 1 İTÇ 1 Yerleşimleri

Sektör 2'de, İTÇ 1 yerleşimlerinin tamamı Porsuk Çayı'nın kuzeyinde konumlanmaktadırlar (Şekil 55). Yeni kurulan yerleşimler olan Aktaş Höyük (68), Doğanca 1 Höyük (80), Gündüzler Akpınar Höyük (101) ve GKD'den iskanı devam eden Kızlar Höyük (71) ova yerleşimlerdir. Diğer yeni kurulan yerleşimler olan Margı Höyük (67) dağ eteği ova yerleşimi, Bağderesi Höyük (66) ise tepeüstü yerleşimidir. Ova yerleşimleri ve dağ eteği ova yerleşimi için TA yeterli hesaplanmıştır (Tablo 3; Şekil 55). Ancak ova yerleşimlerinden alüvyal topraklar üzerine kurulmuş Doğanca 1 Höyük (80) ve Kızlar

Höyük (71), arazi kullanım kabileyet sınıflamasına göre %0-2 derece eğimli olan taşkın alanlarına kurulmuşlardır. Bu iki yerleşim için uzak tarla pratiği ya da sulu tarım düşünülebilir. Aktaş Höyük (68), Gündüzler Akpınar Höyük (101) ve dağ eteği ova yerleşimi olan Margı Höyük (67) %2-6 derece eğimli, kuru tarımın yapıldığı, kahverengi topraklar üzerinde konumlanmaktadırlar. Bu yerleşimler için TA yeterli hesaplanmıştır (Tablo 3). Bağderesi Höyük (66) ise, kireçsiz kahverengi orman topraklarının yayılım gösterdiği, meşelik bir alanda konumlanmaktadır. Bağderesi için TA yeterli hesaplanmamıştır (Tablo 3). Konumlandığı yerin topografik durumu, çevre koşulları ve yakınındaki eski taş ocağının varlığı birlikte değerlendirildiğinde, bu yerleşimin pastoralist topluluklarca iskan edilen ya da taş ocağı üzerinde bir kamp yerleşimi olabileceği düşünülmektedir.

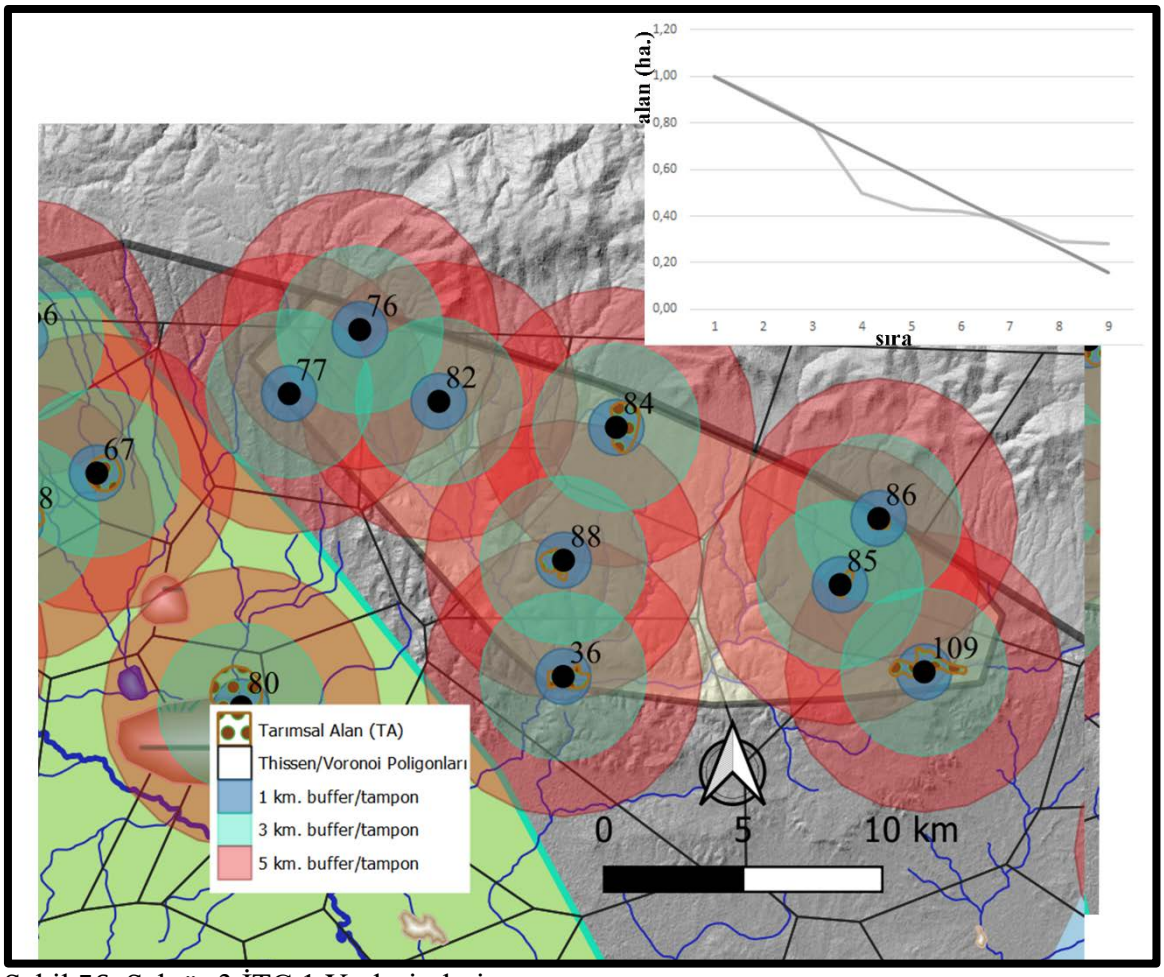

Şekil 55. Sektör 2 İTÇ 1 Yerleşimleri

Tampon alanlar ile birlikte sıra boyut analizleri değerlendirildiğinde, Doğanca 1 (80) Höyük'ün kuzeyindeki yerleşimlerde, 3 km'den itibaren görülen tampon alanlarındaki çakışmalar, kaynakların ortak kullanımı ve ekonomik ilişkilerde entegrasyonun olduğunu

düşündürmektedir (Şekil 55). Sıra boyut analizinde ise oluşan içbükey eğri, 17,19 ha'lık bir alana sahip Gündüzler Akpınar Höyük'ün (101) merkez olarak ön palan çıkabileceğini düşündürmektedir (Şekil 51, 55). Ancak Gündüzler Akpınar Höyük yüzeyinden toplanan seramik malzeme, %45 oranla Roma Dönemine tarihlenmektedir (Ek 2 Katalog: Yerleşimler, s. XLIII). Bu da yerleşimin boyutunun İTÇ'yi yansıtmayacağını göstermektedir. Gündüzler Akpınar Höyük'ün analiz dışında tutulması sonucunda, Doğanca 1 Höyük (80) ve Kızlar Höyük'ün (71) ön plana çıktıkları görülmektedir. Özellikle bu iki yerleşimin taşkın ovası içinde kalması, uzak tarla pratikleri ile bağımlı ikicil yerleşimlerin ortaya çıkmış olabileceği şeklinde yorumlanmaktadır.

Sektör 3'de GKD'den iskanı devam eden Alınca Höyük (77), yeni kurulan yerleşimler Çıplakyüğ Höyük (82) ve Şekerlice Höyük (88) tepeüstü yerleşimi; yeni kurulan Ağaçhisar Höyük (84), Gerdekkayası Höyük (109) ve Avdağlı Höyük (85) vadi içi yamaç yerleşimleridir ve bu altı yerleşim kahverengi orman topraklarının yayılım alanında kurulmuşlardır. GKD'den devam eden Büğdüz Höyük (36) vadi içi yamaç yerleşimi olup alüvyal topraklar üzrinde, yine GKD'den iskanı devam eden Asarındere Höyük (76) kireçsiz kahverengi orman toprakları üzerinde kurulan tepeüstü yerleşimi; yeni kurulan Kızılburun Höyük (86) ise kahverengi toprakların yayılım gösterdiği alandaki tepeüstü yerleşimidir (Şekil 56). Büğdüz Höyük dışındaki yerleşimler, arazi kullanım kabileyet sınıflamasına göre %12-20 derece eğimli olan sığ toprak ya da litozolik özellikli alanlara kurulmuşlardır. Büğdüz Höyük (36), Doğanoğlu ve Mihalıççık Çayları'nın oluşturduğu dar vadi kenarındaki Neojen dönemde oluşan alüvyal topraklar üzerinde kurulmuştur (Şekil 51).

Şekil 56. Sektör 3 İTÇ 1 Yerleşimleri

Sektör 3'de hem topografya hem de yerleşimler homojen özellik göstermektedir. Alınca Höyük (77), Asarındere Höyük (76) ve Çıplakyüğ Höyük (82) etrafında tarımsal alan yoktur. Şekerlice Höyük için TA yeterli değildir (Tablo 4). Ağaçhisar Höyük (84), Avdağlı Höyük (85), Kızılburun Höyük (86) ve Şekerlice Höyük (88) etrafında ise bozulmuş meşelikler içerisine açılan yakın dönem tarlaları tespit edilmiştir (Şekil 56). Kendi dönemleri içinde tarım uygulamaları ya uzak tarlalar ya da Sektör 2'deki ova yerleşimleri ile kurulan ekonomik ilişkilerle sürdürülmüş olabilir. Büğdüz Höyük (36) dışındaki yerleşimlerin ormancı ya da pastoralist topluluklarca iskan edildiği, ayrıca havzanın en doğusunda vadi girişinde konumlanan Gerdekkayası Höyük (109) ile sektör 2'ye hakim görüş mesafesinde olan Alınca Höyük (77) ve Çıplakyüğ Höyük (82)'ün güvenlik kontrol amaçlı karakol yerleşimleri olabileceği düşünülebilir.

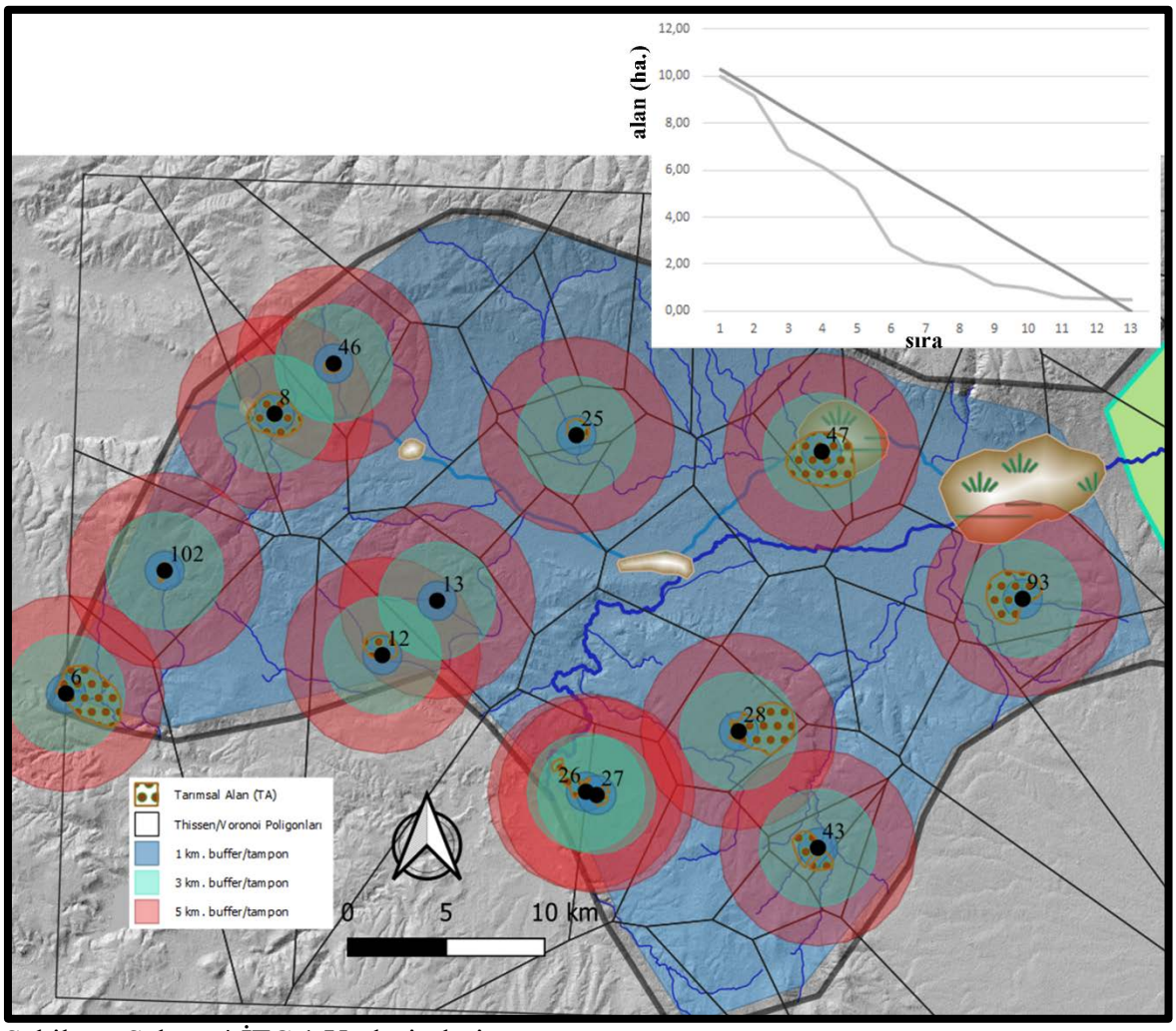
Tampon alanlar ile birlikte sıra boyut analizleri değerlendirildiğinde, sektörün doğusunda Gerdekkayası Höyük (109), Avdağlı Höyük (85) ve Kızılburun Höyük'ün (86),

sektörün orta kısmında Şekerlice Höyük (88), Ağaçhisar Höyük (84) ve Büğdüz Höyük'ün (36) ve sektörün batısında Alınca Höyük (77), Asarındere Höyük (76) ve Çıplakyüğ Höyük'ün (82) 3 km tamponlarının çakıştığı, ortak kaynak alanlarından beslendikleri görülmektedir (Şekil 56). Sıra boyut analizinde ise oluşan eğri bazı yerleşimlerin diğerlerinden biraz büyük olduğu birbirine koşut yerleşimlerin varlığına işaret eder (Şekil 56). Ağaçhisar Höyük (84), Gerdekkayası Höyük (109) ve Şekerlice Höyük birbirine yakın boyutlardadır. Ancak çevrelerinde onları merkezi yerleşim konumuna dönüştürecek daha küçük boyutlu yerleşimler bulunmamaktadır. Sektörler içerisinde en küçük alanı kaplayan sektör 3, İTÇ 1'de diğer sektörlere göre daha yoğun yerleşim görmüştür. Bu durum bölgeye kuzeyden ve doğudan giriş yapılmaya başlandığının göstergesi de olabilir. Ayrıca burada üzerinde durulması gereken bir diğer konu, küçük boyutlu yerleşimlere kamp alanı, geçici konaklama yeri gibi tanımlamaları yaparken ihtiyatlı olunması gerektiğidir. 0,28 ha bir alana sahip Kızılburun Höyük'te (86) kaçak kazı ile açığa çıkmış olan muntazam bir şekilde işlenmiş kerpiç tuğla sıraları, bu yerleşimin kalıcı konak yeri olduğunu göstermektedir.

Sektör 4'de GKD'den iskanı devam eden alüvyal topraklar üzerine kurulmuş yerleşimlerden vadi içi ova yerleşimi Oklubalı Höyük (8), dağ eteği ova yerleşimi Demircihöyük (46) ve ova yerleşimleri Yukarısöğütönü Höyük (25) ile Yapağı Höyük (47) arazi kullanım kabileyet sınıflamasına göre %0-2 derece eğimli olan taşkın alanlarına kurulmuşlardır. Yine GKD'den iskanı devam eden tepeüstü yerleşimi olan Kayaüstü Höyük (27), ova kenarı yamaç yerleşimi olan Kümbet Ürktepe Höyük (6), vadi içi yamaç yerleşimleri Keskaya (26) ve Dutluca Höyük (110) ile İTÇ 1'de yeni kurulan vadi içi yamaç yerleşimleri Aşağıkartal Höyük (12) ve Kurucukuyusu Höyük (28), %2-6 ile %6-12 eğimli kahverengi orman toprakları üzerinde kurulmuşlardır. GKD'den yerleşimi devam eden Anadol Höyük (13) kireçsiz kahverengi orman toprağı; yeni kurulan vadi içi yamaç yerleşimi Kavaközü Höyük (43) ile ova kenarı yamaç yerleşimi Yozsak Çiftliği Höyük (93) erozyonun şiddetli olduğu %12-20 derece arasında eğimli kahverengi topraklar üzerine kurulmuşlarıdır.

Yukarıda büyük toprak sınıfları tanımlanan yerleşimlerden Anadol Höyük (13), Dutluca Höyük (102) ve Keskaya (26) için TA yeterli değildir (Tablo 5). Taşkın ovasında kurulan Demircihöyük (46), Yukarısöğütönü Höyük (25), eski bataklık alanı yanında konumlanan Oklubalı Höyük (8) ve eski bataklık alanı içinde kalan Yapağı Höyük (47) ile

taşkın ovası kenarında konumlanan Yozsak Çiftliği Höyük (93) için sulu tarım ya da uzak tarla pratikleri düşünülebilir (Şekil 57). Sulu tarım uygulamalarında drenaj kanalları gibi suyu kontrol altına alınmasını gerektiren yapılara ihtiyaç vardır. Havza içerisinde yerleşimler etrafındaki tarlalarda bu tip kanallara rastlanmasa da, Demircihöyük'ün mimarisinin anlatıldığı dördüncü bölümde (4.1.) yerleşimin etrafındaki hendek hakkında bilgi verilmiş ve yorumlanmaya çalışılmıştır. Kümbet Ürktepe Höyük (6), Aşağıkartal Höyük (12), Kurucukuyusu Höyük (28), Kavaközü Höyük (43) ve Kayaüstü Höyük (27) için TA yeterli hesaplanmıştır (Tablo 5).

Şekil 57. Sektör 4 İTÇ 1 Yerleşimleri

Tampon alanlar ile birlikte sıra boyut analizleri değerlendirildiğinde, Demircihöyük (46) ile Oklubalı Höyük (8) arasında ve Aşağıkartal Höyük (12) ile Anadol Höyük (13) arasında ikili yerleşimler olarak 3 km tamponlarının çakıştığı görülmektedir (Şekil 57). GKD'den itibaren iskanları devam eden Oklubalı ve Demircihöyük'ün ikisinin de taşkın

havzasında kalması, sulak ekolojilerin besin ekonomilerindeki önemine ve benzerliğine işaret etmektedir. Daha önce Demircihöyük arkeobotanik sonuçlarının anlatıldığı dördüncü bölümde (4.1.) çok sıralı kabuklu arpanın (hordeum vulgare L.) varlığı nedeniyle yerleşimin eteklerine kadar sulamanın yapılmış olduğunun üzerinde durulmuştur (Schlichtherle, 1978: 53). 5,20 ha alana sahip Oklubalı Höyük ile dağ eteği ova yerleşimi olan ve pastoralist özellikleri de bilinen Demircihöyük'ün ilişkili olabileceği, Demircihöyük'ün belki de Oklubalı Höyük'ün ikincil yerleşimi olarak işlev gördüğü düşünülebilir. Korfmann artı ürün anlamına gelen tahıl depolarının kapasite fazlalığından yola çıkarak, Demircihöyük'ü refah seviyesi yüksek bir topluluk olarak değerlendirmiştir (Korfmann, 1983: 219). 5,20 ha'lık Oklubalı Höyük'ün besin ihtiyacı ile birlikte düşünüldüğünde, olası Demircihöyük-Oklubalı ikili yerleşim sisteminin anlam kazanabileceği düşünülmektedir. Ayrıca daha önce üzerinde durulduğu üzere Demircihöyük sığır kemiklerinin osteolojik incelenmesinde tespit edilen fıtık konilerindeki aşınmaların, sığırların yük hayvanı olarak kullanıldıklarına işaret edebileceği vurgulanmıştır (Boessneck ve Driesch, 1978: 55). Demircihöyük'teki tahılın merkez yerleşime taşınması döngüsü içinde, sığırların kullanılmış olması da, ikili yerleşim modelini destekleyen başka bir yorum olabilir.

Sektör 4'ün içerisinde birbirine çok yakın konumda yer alan Keskaya (26) ve Kayaüstü Höyük (27) 1 km tampon bölgelerinden itibaren ortak kaynak alanlarından beslenmektedirler (Şekil 57). Keskaya'nın Demirçağı'nda dini bir merkez olduğu bilinmektedir (Sivas, 1999: 119-120). Keskaya erken dönemlerden itibaren bu özelliğini sürdürüyorsa, Keskaya ve Kayaüstü Höyük yerleşimleri için kültürel/dini bir merkez özelliği düşünülebilir. Yüzey araştırması içerisinde büyük kapların en yoğun tespit edildiği yerin Kayaüstü Höyük olması da, bu kapların dini ritüeller ile ilişkili olan ziyafetler için kullanıldığını destekleyen bir unsur olabilir (Ek 4 Levhalar: Seramik Materyal, Lev.41a). Ayrıca Kavaközü Höyük (43), Kurucukuyusu Höyük (28), Keskaya (26) ve Kayaüstü Höyük (27) 5km tamponlarıda çakışmaktadır (Şekil 57)

Sıra boyut analizinde ise oluşan içbükey eğri, bazı yerleşimlerin merkezileşmeye başladığına işaret etmektedir (Şekil 57). Ön plana çıkan Kurucukuyusu Höyük (28), Yozsak Çiftliği Höyük (93), Yapağı Höyük (47) ve Kümbet Ürktepe Höyük'tür (6) (Şekil 51, 57). Ancak yüzey araştırması sırasında Kümbet Ürktepe Höyük dışındaki diğer yerleşimlerin yüzeyinden toplanan malzeme, İTÇ sonrası dönemler için daha yüksek oranı vermektedir

(Ek 2 Katalog: Yerleşimler, s. LXXIX; LXXXIX; XCVIII). Kümbet Ürktepe Höyük yüzeyinden toplanan seramik malzemenin %65'i Kalkolitik, İTÇ 1, İTÇ 2 ve erken İTÇ 3 malzemesini temsil eder. Bu durum Kümbet Ürktepe yerleşiminin merkezileşmesini ifade edebilir. Havzanın en güneybatı sınırında konumlanan bu yerleşimin ancak doğusu ve kuzeyi için diğer dönemlerdeki olası ilişkiler değerlendirilebilecektir. İTÇ 1'de kuzeyindeki Dutluca Höyük ile 5 km tampon alanının çakıştığı görülmektedir (Şekil 57).

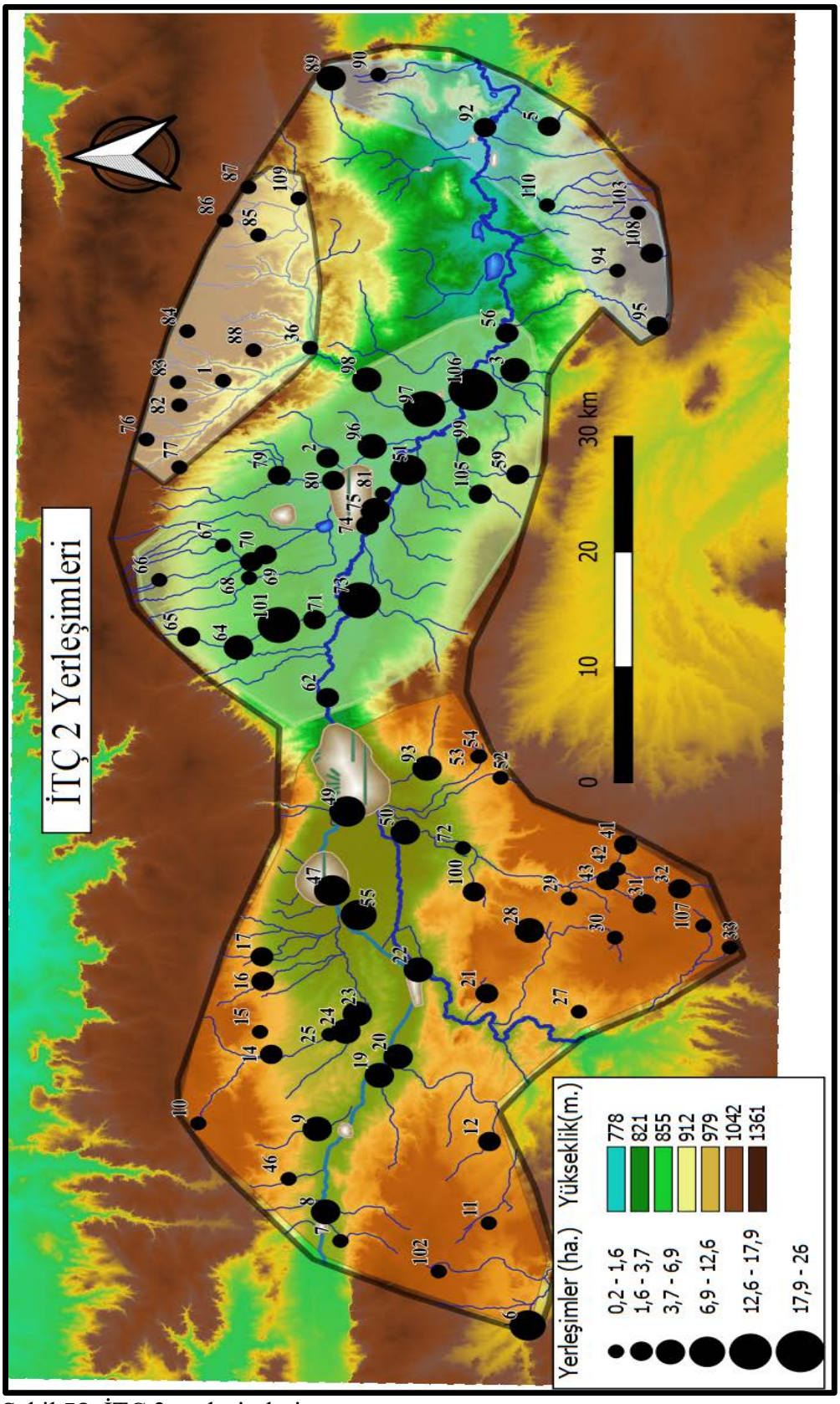
5.2.2. İTÇ 2 Yerleşimleri

Sektör 1'de dokuz, sektör 2'de yirmi yedi, sektör 3'de on iki ve sektör 4'de kırk bir olmak üzere toplamda seksen dokuz yerleşim İTÇ 2'ye tarihlenmektedir. İTÇ 2'de iskân gören bu seksen dokuz yerleşim, 0.22 ha ile 26,04 ha arasında değişen boyutlardadır (Şekil 58). Alan ve alan yoğunluk grafiklerinde görüleceği üzere yirmi dört yerleşimin boyutu, 1 ha'dan küçük, otuz dört yerleşimin boyutu 1-3 ha arasında, on üç yerleşimin boyutu 3-5 ha arasında, on yerleşimin boyutu 5-7 ha arasında, dört yerleşimin boyutu 9-12 ha arasında değişmekte, dört yerleşimin boyutu ise 17 ha'dan büyüktür (Şekil 59a-b). Bu yerleşimler İTÇ 2 sonrasında da yerleşim gördüğü için, bu dönemdeki alan tespiti mümkün değildir.

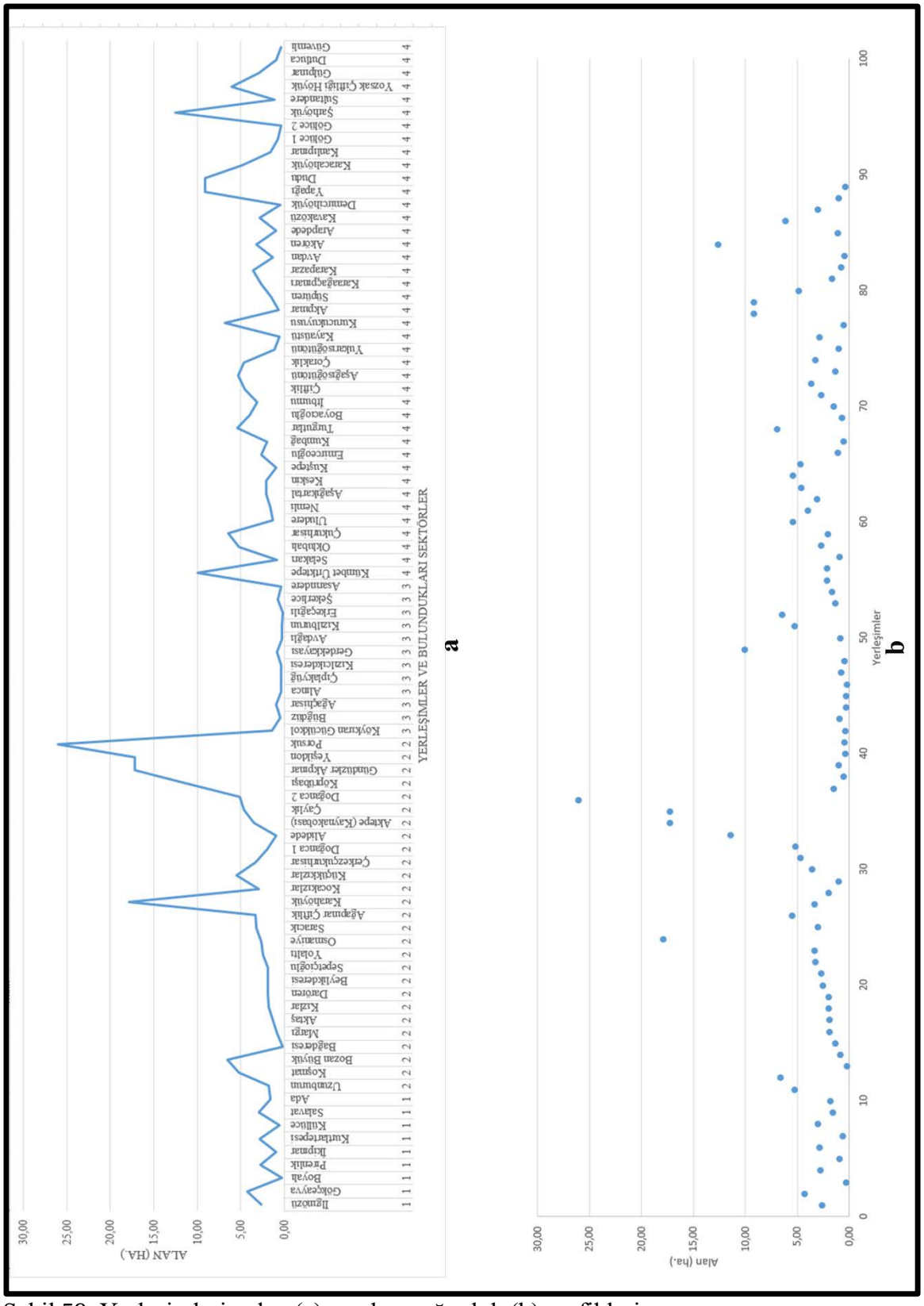
Ancak bazı yaklaşımların öneri niteliğinde de olsa geliştirilmesi mümkün görünmektedir. İTÇ 2 sonrasında iskan edilmeyen onaltı yerleşim 0,22-5,41 ha arasında boyutlara sahiptir. Bu yerleşimler içerisinden altı tanesi 3-5,41 ha arasında değişen boyutlardadır. İTÇ 2 sonrasında yerleşim gören kırk bir yerleşim 5 ha'dan küçük alanları kaplamaktadır. Yüzey araştırması sırasında toplanan seramik materyal üzerinden oluşturulan dönemsel yüzdelik örneklem verisi de kullanılarak, bu yerleşimlerden sekizinin 3-5 ha arasında alanları kapladığı ve yüzeyindeki seramik materyalinin %50'sinden fazlasının İTÇ dönemine tarihlendiği anlaşılmaktadır. Ayrıca 10 ha olan Kümbet Ürktepe Höyük'ün (6) yüzey malzemesinin %50'sinden fazlası da İTÇ'ye tarihlenmektedir.

Boyutları 6,11 ha ile 26,04 ha arasında değişen ve yüzey araştırmasında toplanan seramik materyalin ağırlıklı olarak İTÇ sonrasına tarihlendiği on iki yerleşim için ise hem yakın bölgedeki Küllüoba Höyük'ün 8,5 ha'lık alan bilgisi hem de yukarıda söz edilen havza içerisindeki Kümbet Ürktepe Höyük'ün boyutu referans alınarak, yerleşim analizleri için 5 -8 ha arasında yeniden değer verilmiştir. Orta Porsuk Havzası'nda İTÇ 2 yerleşim

dokularının yorumlanmasında, yirmi yedi yerleşimin alanları bakımından merkezi yerleşim olabileceği ve çevreleriyle bu özellikleri doğrultusunda ilişkilendirilmesi uygun görülmektedir. Çalışmanın zamansal sınırları içerisinde erken İTÇ 3 sonrasında iskan görmeyen yerleşimler ve yukarıda öneri niteliğinde sunulan değerler bağlamında bakıldığında, Orta Porsuk Havzası erken İTÇ 2 yerleşimlerinin en azından 0,22 ha ile 8 ha arasında olabileceği öngörülebilir.

Şekil 58. İTÇ 2 yerleşimleri

Şekil 59. Yerleşimlerin alan (a) ve alan yoğunluk (b) garfikleri

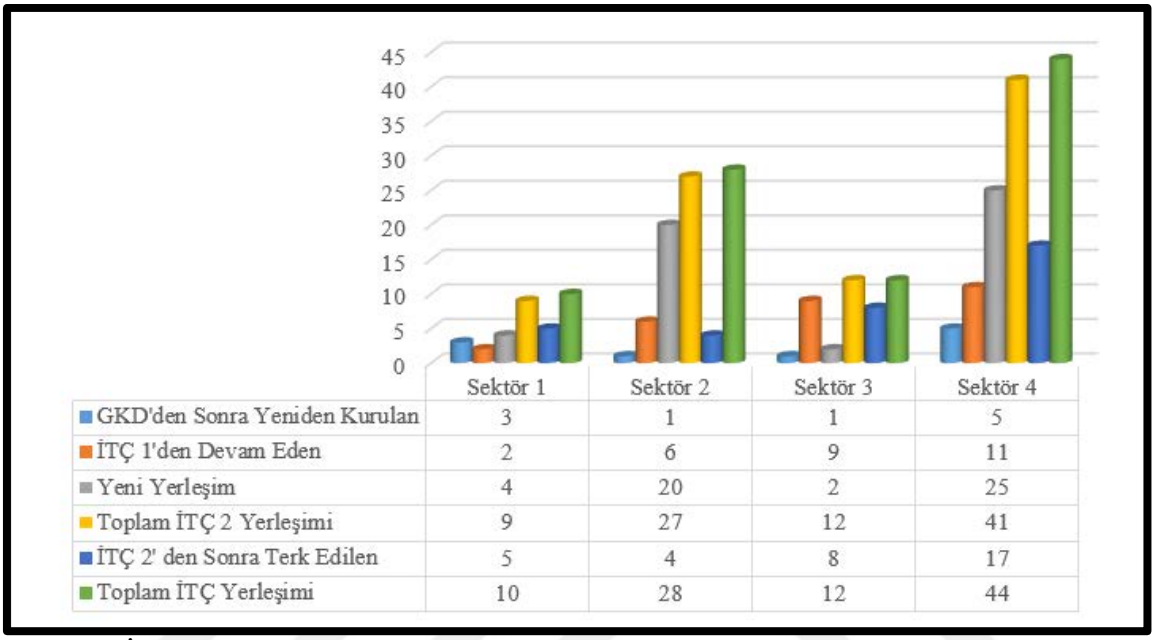
Sektör 1'de Boyalı Höyük (90) ve Salavat Höyük (108) İTÇ 1'den iskanı devam eden yerleşimlerken, Gökçeayva Höyük (89), Küllüce Höyük (103) ve Ada Höyük (110) GKD'de terk edildikten sonra İTÇ 2'de yeniden iskan edilmiş yerleşimlerdir. Ilgınözü Höyük (5), Pirenlik Höyük (92), İkipınar Höyük (94) ve Kurtlartepesi Höyük (95) İTÇ 2'de yeni kurulan yerleşimlerdir (Şekil 58 ve 60).

Sektör 2'de Kızlar Höyük (71), Bağderesi Höyük (66), Margı Höyük (67), Aktaş Höyük (68), Doğanca 1 Höyük (80) ve Gündüzler Akpınar Höyük (101) İTÇ 1'den iskanı devam eden yerleşimlerdir. Ağapınar Çiftlik Höyük (62) GKD'de terk edildikten sonra İTÇ 2'de yeniden iskan edilmiş tek yerleşimken, Uzunburun Höyük (56), Koşmat Höyük (3), Bozan Büyük Höyük (98), Darören Höyük (99), Beylikderesi Höyük (59), Sepetçioğlu Höyük(65), , Osmaniye Höyük (70), Saracık Höyük (69), Karahöyük –Midaion (73), Kocakızlar Höyük (74), Küçükkızlar Höyük (73), Çerkezçukurhisar Höyük (79), Alidede Höyük (81), Aktepe-Kaynakobası Höyük (105), Çaylık Höyük (64), Doğanca 2 Höyük (96), Köprübaşı Höyük (51), Yeşildon Höyük (97), Porsuk Höyük (106) ve yüzey araştırmasında yeni tespit edilen Yolaltı Höyük (2) İTÇ 2'de yeni kurulan yerleşimlerdir (Şekil 58 ve 60).

Sektör 3'de Büğdüz Höyük (36), Alınca Höyük (77), Asarındere Höyük (76), Ağaçhisar Höyük (84), Avdağlı Höyük (85), Kızılburun Höyük (86), Çıplakyüğ Höyük (82) Şekerlice Höyük (88) ve Gerdekkayası Höyük (109) İTÇ 1'den iskânı devam eden yerleşimlerdir. Kızılcıkderesi Höyük (83) GKD'de terk edildikten sonra İTÇ 2'de yeniden iskan edilmiş tek yerleşimken, Köykıran Gücükkol Höyük (1) ve Erkeçağılı Höyük (87) yeni kurulan yerleşimlerdir (Şekil 58 ve 60).

4. Sektörde Kümbet Ürktepe Höyük (6), Oklubalı Höyük (8), Aşağıkartal Höyük (12),Yukarısöğütönü Höyük (25), Kayaüstü Höyük (27), Kurucukuyusu Höyük (28), Kavaközü Höyük (43), Demircihöyük (46), Yapağı Höyük (47), Yozsak Çiftliği Höyük (93) Dutluca Höyük (102) İTÇ 1'den iskanı devam eden yerleşimlerdir. Çukurhisar Höyük (9), Kuştepe Höyük (15), Çoraklık Höyük (24), Gölüce 1 (53) ve Gölüce 2 (54) GKD'de terk edildikten sonra İTÇ 2'de yeniden iskan edilmiş yerleşimlerdir. Selakarı Höyük (7), Nemli Höyük (11), Uludere Höyük (10), Keskin Höyük (14), Emirceoğlu Höyük (16), Kumbağ Höyük (17), Turgutlar Höyük (19), Boyacıoğlu Höyük (20), İtburnu Höyük (21), Çiftlik Höyük (22), Aşağısöğütönü Höyük (23), Akpınar Höyük (29), Süpüren Höyük (30),

Karaağaçpınarı Höyük (31), Karapazar Höyük (32), Avdan Höyük (33), Akören Höyük (41), Arapdede Höyük (42), Dudu Höyük (49), Karacahöyük (50), Kanlıpınar Höyük (52), Şarhöyük (55), Sultandere Höyük (72), Gülpınar Höyük (100) ve Güvemli Höyük (107) yeni kurulan İTÇ 2 yerleşimleridir (Şekil 58 ve 60).

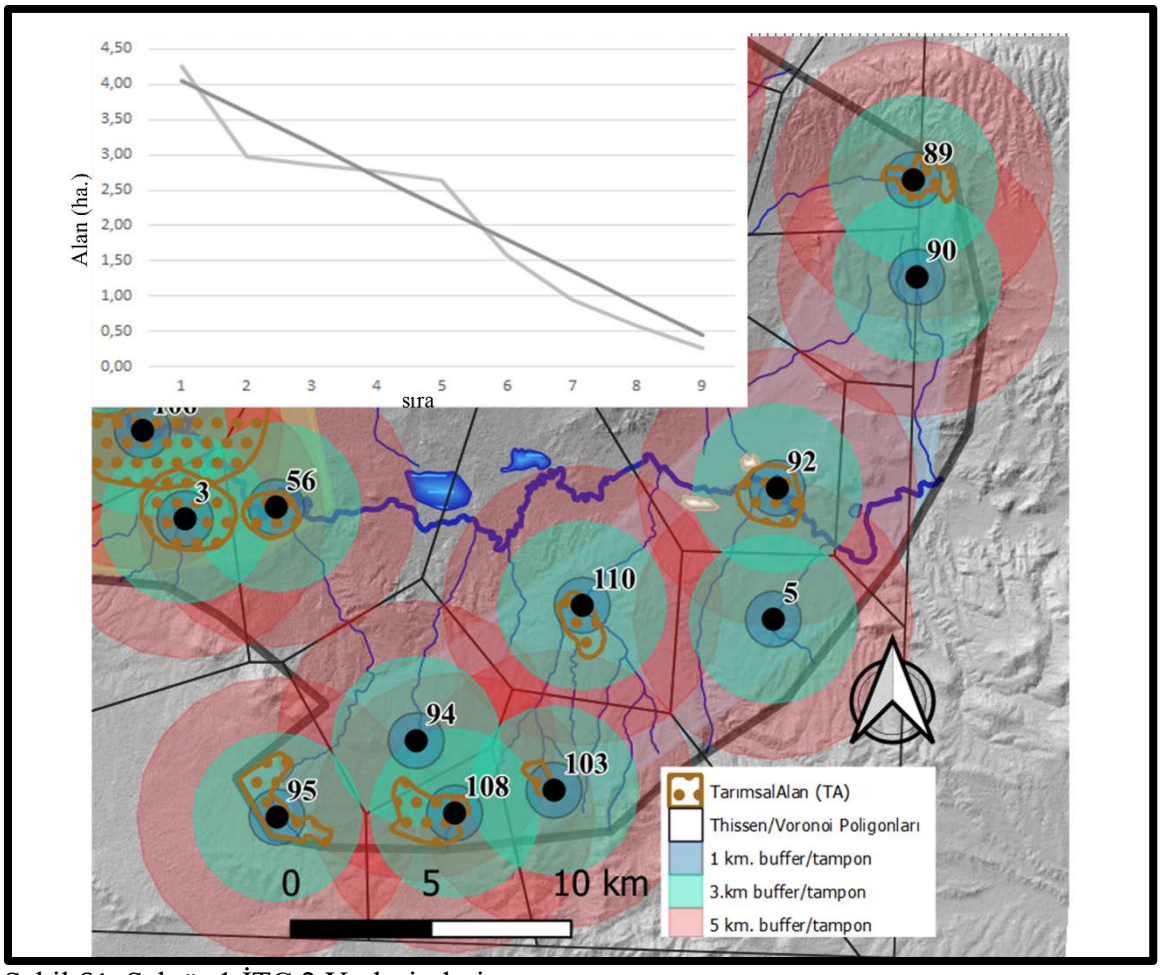

	Sektör 1	Sektör 2	Sektör 3	Sektör 4
GKD'den Sonra Yeniden Kurulan	3	1	1	5
İTÇ 1'den Devam Eden	2	6	9	11
Yeni Yerleşim	4	20	2	25
Toplam İTÇ 2 Yerleşimi	9	27	12	41
İTÇ 2' den Sonra Terk Edilen	5	4	8	17
Toplam İTÇ Yerleşimi	10	28	12	44

Şekil 60. İTÇ 2'de iskânın sektörlere göre dağılımı

Sektör 1'deki vadi içi yamaç yerleşimi olan Boyalı Höyük (90), Kurtlartepesi Höyük (95) ve Küllüce Höyük (103) ile tepe üstü yerleşimi olan Ada Höyük (110) çevresinde kireçsiz kahverengi orman toprakları yayılım göstermektedir. Çevresinde TA bulunmayan Boyalı Höyük dışındaki yerleşimler için TA yeterli hesaplanmış olsa da, arazi kullanım kabiyet sınıflamasına göre %6-12 ile %12-20 derece eğimli, şiddetli erozyonun görüldüğü ve litozolik nitelikli topraklarla çevrilidirler (Tablo 2, Şekil 61). Ilgınözü Höyük (5), İkipınar Höyük (94) ve Salavat Höyük (108) vadi içi yamaç yerleşimleridir ve çevrelerinde mera vasıflı kahverengi toprakları yayılım göstermektedir. İkipınar Höyük (94) etrafında TA bulunmamakta, Ilgınözü Höyük (5) için TA yetersiz hesaplanmıştır. Salavat Höyük (108) etrafında yeterli hesaplanan TA ise arazi kullanım kabiliyet sınıfına göre %6-12 eğimli, şiddetli erozyon görülen, sığ ve taşlı topraklardır. Gökçeayva Höyük (89) ve Pirenlik Höyük (92) vadi içi ova yerleşimleridir. Pirenlik Höyük, Porsuk Çayı kenarında alüvyon topraklar üzerinde kurulmuştur. Etrafındaki tarlalar 1970'li yıllarda Beylikova kanal çalışmaları ve bataklık kurutması sonrasında açılmış tarlalardır. Taşkın riskli bir alanda kurulduğu için, sulu tarım ya da uzak tarla pratikleri düşünülebilir. Gökçeayva Höyük (89) sektör

içerisindeki yerleşime en uygun alanda kurulmuştur. Çevresinde kuru tarımın yapıldığı kahverengi orman toprakları yayılım göstermektedir. Ancak mevcut tarlaların Gökçeayva Höyük için yeterli TA oluşturmadığı hesaplanmıştır (Tablo 2). Sektör içerisindeki genel peyzaj aslında pastoralist grupların ağırlığına işaret etmektedir.

Şekil 61. Sektör 1 İTÇ 2 Yerleşimleri

Tampon alanlar ile birlikte sıra boyut analizleri değerlendirildiğinde ise, iki farklı yerleşim dokusunun olduğu bir eğri oluşmaktadır (Şekil 61). Sektörün kuzeydoğu ve kuzeybatısında toplu, düzenli ve merkezileşme eğiliminde, orta kısmında ise dağınık yerleşimlerin olduğu bir doku görülmektedir. Sektör içerisinde merkezi özellikte olabilecek yerleşimler, sektörün güneyinde 2, 98 ha alanıyla Salavat Höyük (108) ve 2,86 ha alanıyla Kurtlartepesi Hüyük'tür (95) (Şekil 58). Özellikle Kurtlartepesi ve Salavat Höyük'ün 3 km tampon kesişmeleri ile ortak havzadan beslenmeleri ve birbirine yakın boyutları, öncelikle havzadaki rekabeti akla getirmektedir. Diğer sektörlerdeki merkezlerle karşılaştırıldığında, küçük boyutlu oldukları düşünülse de, yüzey araştırmasında sektör 1 içerisindeki en kaliteli

seramik materyalin, bu iki höyükten gelmiş olduğunun belirtilmesi gerekir (Ek 4:Seramik Materyal, Lev. 5a-c; 6a-c). Ayrıca daha önce üçüncü bölümde (3.5.) ele alındığı üzere bu iki yerleşim, Kaymaz'daki altın madenlerine yakın konumdadır. Tüm bu bileşenler içinde Kurtlartepesi Höyük'ün, Orta Porsuk Havzası'na güneydoğudan bağlantı sağlayan dar bir vadi yamacında oluşunun, doğusundaki olası merkez Salavat Höyük için kontrol noktası oluşturabileceği de değerlendirilmelidir. Bu iki yerleşim rekabetçi topluluklar olabileceği gibi, aynı sistemin birbirini destekleyen parçaları da olabilirler. Önerimiz Salavat Höyük'ün İTÇ 2'de çevresindeki üçlü yerleşim (Şekil 61) ile güçlü entegrasyonu olduğu şeklindedir. Bölgesel ölçekte bakıldığında ise bu yerleşim dokusunun, Alpu Ovası'ndaki sektör 2 ile 5 km tamponundan itibaren temas içerisinde olduğu, bu bağlamda ova ile ilişkilerinin olabileceği düşünülmektedir (Şekil 61: bkz. 56 nolu yerleşim).

4,26 ha'lık alanıyla Gökçeayva Höyük (89) 3 km tamponunda Boyalı Höyük (90) ile kesişmektedir (Şekil 61). Çevresinde daha küçük yerleşimler olmadığı için yerleşim modeli yorumlanamamıştır. Sektörün güneyi ile uzak mesafeli ilişkileri olabileceği gibi bağımsız topluluklar tarafından iskan gören bir yerleşim olma olasılığı da düşünülmelidir. Çünkü yerleşim GKD'de terk edildikten sonra İTÇ 2'de iskan edilmiştir. Bu da havzaya yeni gelen bir topluluğun varlığını işaret ediyor olabilir.

Sektör 2'de, İTÇ 2 yerleşimlerinin, İTÇ 1'de olduğu gibi sadece Porsuk Çayı'nın kuzeyinde değil artık güneyinde de konumlandığı görülmektedir. Bu durum ovanın sulak ekolojisi içerisindeki değişimleri de yansıtıyor olabilir. İTÇ 2'de Porsuk Çayı'nın kuzeyinde 18, güneyinde 8 yerleşim kurulmuştur (Şekil 58).

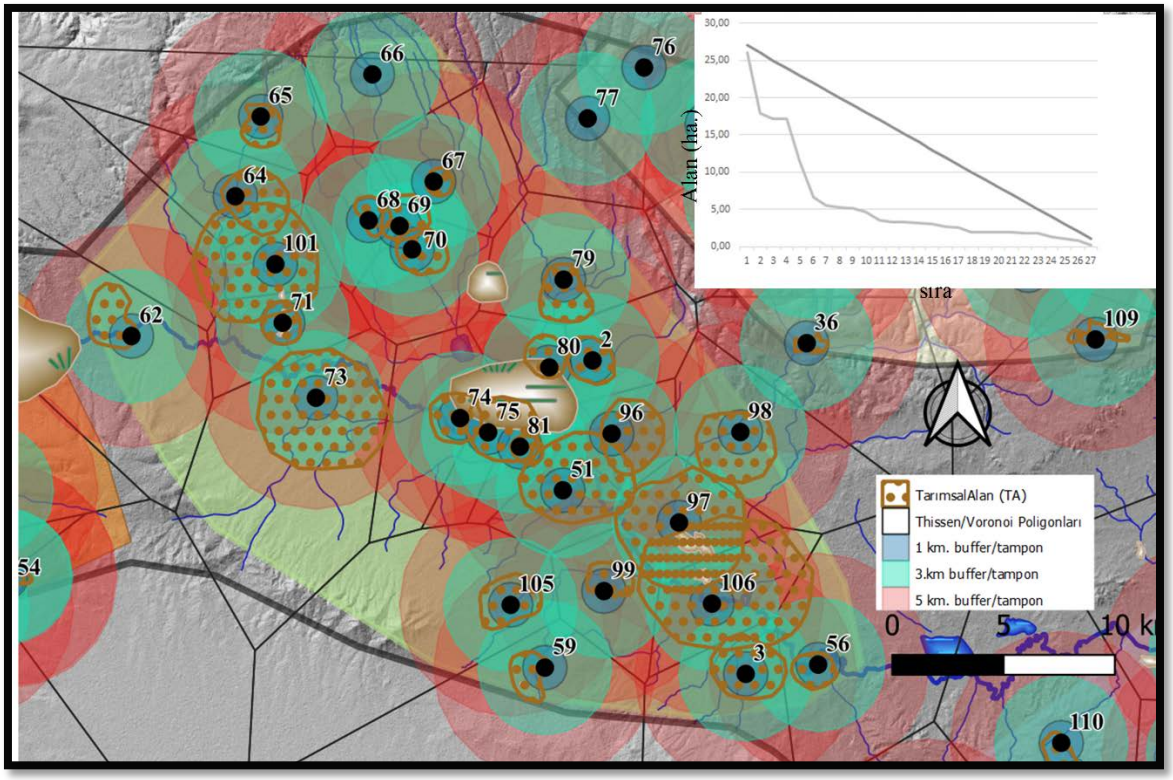
Alpu Ovası'nda konumlanan ova yerleşimlerinin bir kısmı alüvyal topraklar, bir kısmı ise kuru tarımın yapılabildiği kahverengi toprakların yayılım alanında kurulmuşlardır. Alüvyal topraklar üzerinde kurulan tüm yerleşimler ova yerleşimleridir. İTÇ 1'den iskanı devam eden Kızlar Höyük (71), Doğanca 1 Höyük (80), GKD'de terk edildikten sonra İTÇ 2'de yeniden iskan edilen Ağapınar Çiftlik Höyük (62) ve yeni kurulan yerleşimler Uzunburun Höyük (56), Bozan Büyük Höyük (98), Karahöyük–Midaion (73), Kocakızlar Höyük (74), Küçükkızlar Höyük (73), Çerkezçukurhisar Höyük (79), Porsuk Höyük (106), Köprübaşı Höyük (51), Yeşildon Höyük (97), Doğanca 2 Höyük (96) ve Alidede Höyük (81) alüvyal toprakların yayılım alanında konumlanan ova yerleşimleridir. Arazi kullanım

kabileyet sınıflamasına göre %0-2 derece eğimli olan sulu tarım için uygun bu sığ topraklar aynı zamanda taşkın alanlarıdır. Yerleşimlerin bulunduğu yükseklik değerleri 756 m. ile 790 m. arasındadır (Şekil 58).

Kahverengi toprakların yayılım alandaki yerleşimler ise ova yerleşimleri, dağ eteği ova yerleşimleri ve ova kenarı yamaç yerleşimleri şeklindedir. İTÇ 1'den devam eden Aktaş Höyük (68) ve Gündüzler Akpınar Höyük (101) ile yeni kurulan Koşmat Höyük (3), Osmaniye Höyük (70), Saracık Höyük (69), Yolaltı Höyük (2) ve Çaylık Höyük (64) kahverengi toprakların yayılım alanında kurulmuş, kuru tarımın yapılabildiği ova yerleşimleridir. İTÇ 1'den devam eden Margı Höyük (67) ile yeni kurulan Sepetçioğlu Höyük(65) dağ eteği ovası yerleşimleri, yeni kurulan Aktepe-Kaynakobası Höyük (105) ve Darören Höyük (99) ova kenarı yamaç yerleşimleridir. Ayrıca sektör içinde iki yerleşimin bulunduğu alanda kireçsiz kahverengi orman toprakları yayılım göstermektedir. Bunlar İTÇ 1'den devam eden tepeüstü yerleşimi olan Bağderesi Höyük (66) ve İTÇ 2'de yeni kurulan ova kenarı yamaç yerleşimi olan Beylikderesi Höyük (59)'tür.

Çevresinde tarımsal alanı bulumayan Bağderesi Höyük (66) ve yakınındaki taralaların yeni açıldığı tespit edilen ova kenarı yamaç yerleşimi olan Beylikderesi Höyük (59) dışındaki tüm yerleşimler için TA yeterli hesaplanmıştır (Tablo 3). Sektör 2'de İTÇ 2'ye tarihlenen yirmi yedi yerleşimden on dört tanesi alüvyal topraklar üzerinde, suyun kontrolünü gerektiren, sulu tarımın yapıldığı alanlarda kurulmuştur. Günümüzde drene edilmiş ovadaki tarım alanları ile yapılacak değerlendirmenin, İTÇ için gerçeği yansıtmayacağı düşünülmektedir. Alpu Ovası'nın jeomorfolojisi ve hidrolojijk yapısı hakkında, daha önce üçüncü bölümde (3.2.-3.3.) bilgi verilmiştir. Porsuk Çayı, Alpu Ovası'nda yüzeye çok yakın akmakta ve eğimini kaybettiği için meanderlar oluşturmaktadır. Bu da daha önce coğrafya bölümünde değindiğimiz üzere yatak değişimlerinin çok sık görülmesine neden olmuştur. Yaklaşık aynı münhanideki yerleşimlerin aynı dizilimde konumlanmaması da, aslında Porsuk Çayı'nın yatak değişiminin göstergesi olabilir. Belki de İTÇ 1'de Alpu Ovası'nda Porsuk Çayı'nın güneyinde yerleşim görülmemesinin bir nedeni, Çay'ın bu zaman zarfında güneye yayılma olasılığıyla ilgili olmalıdır. Ayrıca ova yerleşimlerinde tespit edilen münhani farklarının, Porsuk Çayı'nın eski alüvyon terasları ile ilişkisinin mutlaka disiplinler arası çalışmalarla açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Ancak burada belki de üzerinde durulması gereken diğer bir konu yirmi yedi yerleşimden

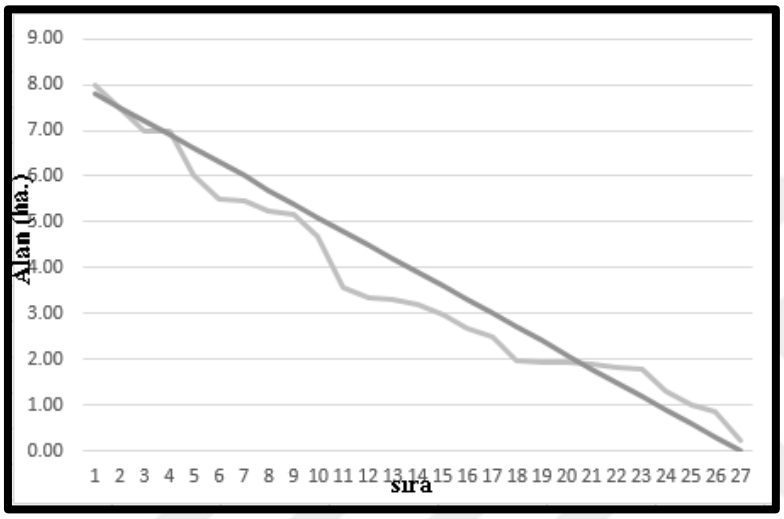
on dördü taşkın havzasında konumlanırken, on bir tanesinin kuru tarımın yapılabileceği alanda kurulmuş olmasıdır. Birbirini yedekleyebilecek bu oran şaşırtıcıdır. Olası kriz süreçlerinde ikincil yerleşim olarak kullanılmış olmaları ya da kısa süreli yer değişikliğinde, bir döngünün parçası olma olasılıkları tamamen göz ardı edilmemelidir.

Şekil 62. Sektör 2 İTÇ 2 Yerleşimleri

Tampon alanlar ile birlikte sıra boyut analizleri değerlendirildiğinde, öncelikle sektör 2'de, İTÇ 1'den İTÇ 2'ye, yerleşim sayıları 4 katından fazla artmıştır. Yerleşimleri ikili ve üçlü gruplar halinde kümelendiği, sektör genelinde 5 km tamponlarında yoğun çakışmaların olduğu görülür. Sıra boyut analizinde ise oluşan birkaç kademeli içbükey eğri, aslında sektör içindeki 17,86 ha alanı olan Karahöyük Midaion (73), 26,04 ha alanı olan Porsuk Höyük (106), 17,19 ha alanları olan Gündüzler Akpınar Höyük (101) ve Yeşildon Höyük (97) ve 11,40, ha'lık alanı olan Köprübaşı Höyük (51) nedeniyle oluşmuştur. Böyle bir eğri bir veya birkaç tane beklenen boyuttan daha büyük merkez ve bunların etrafında toplanan benzer boyutlardaki küçük yerleşimler ile temsil edilmektedir. Politik ve ekonomik işlevler ile güçlü entegrasyonu ve merkezileşmeyi temsil eder (Şekil 62). Söz konusu yerleşimlerin İTÇ sonrasında iskan görmesi nedeniyle İTÇ 2'deki boyutlarını yansıtmadıkları düşünülmektedir. Bu bölümün başında (5.2.3.) bir öneri olarak sunulan terk edilen İTÇ

yerleşimleri ve referans yerleşimlerden gelen alan bilgisi dikkate alınarak İTÇ sonrası iskan edilmiş büyük boyutlu yerleşimlere yeniden değer verilmiştir. Sıra boyut analizi bu varsayımsal parametreler dikkate alınarak yeniden yapılmış, İTÇ sonrası iskan edilmiş büyük boyutlu yerleşimlere 6 ha ile 8 ha aralığında değer verilmiştir (Şekil 63). Sonuç olarak entegrasyonun ve yerleşimler arası hiyerarşinin oluşmaya başladığı ideal dizilime yakın bir eğri açığa çıkmıştır.

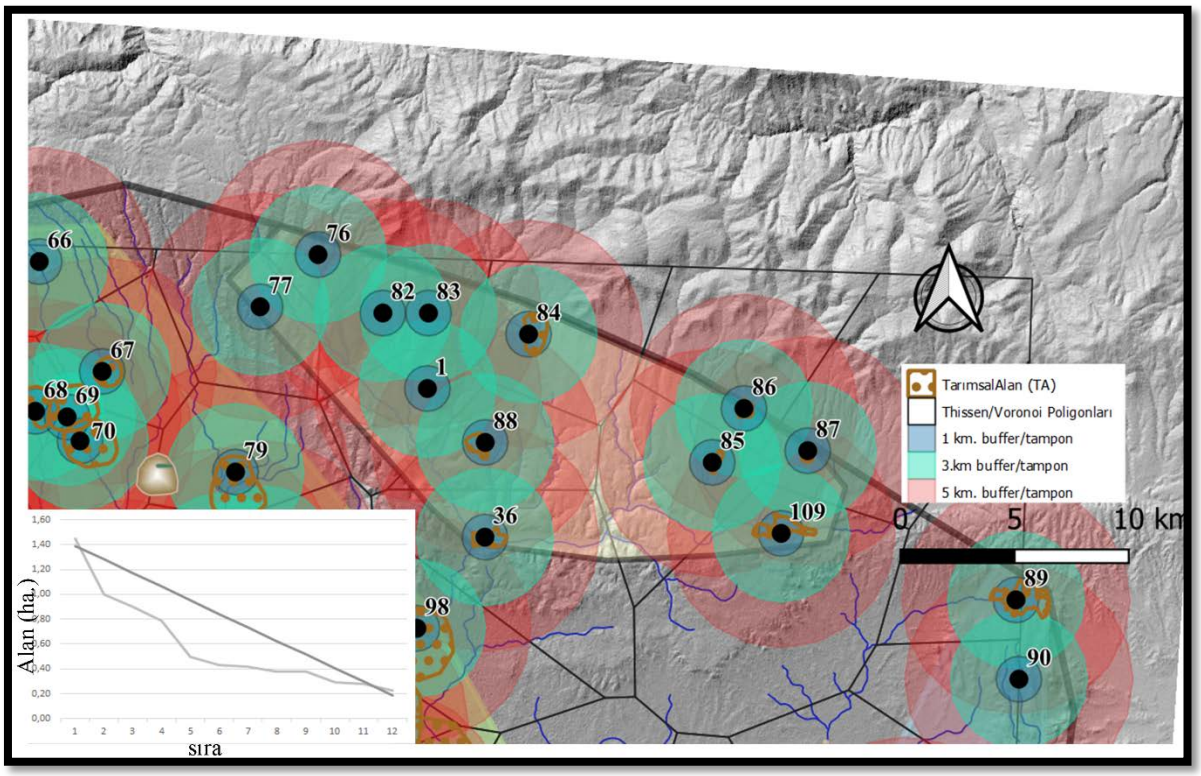

Şekil 63. Sektör 2 sıra boyut analizi

Tekrar değerlendirlmesi gerekirse 4,67 ha alanı ile Çaylık Höyük (64); 3,20 ha alanı ile Saracık Höyük (69); 5,47 ha alanı ile Küçükkızlar Höyük (75); 3,56 ha alanı ile Aktepe Kaynakobası Höyük (105); ve 26, 04 ha alanı ile Porsuk Höyük (106)'ün merkez niteliğinde yerleşimler olabileceği düşünülmektedir (Şekil 62). Bu yerleşimler 3 km tamponundan itibaren çevresindeki yerleşimler ile ortak kaynak alanından beslenmektedirler. Ama özellikle Küçükkızlar Höyük ile Saracık Höyük'ün 1 km tamponundan itibaren çevresindeki daha küçük yerleşimler ile ilişkili olması, akraba toplulukların bir arada yaşaması olarak da değerlendirilebilir.

Sektör 3, İTÇ 1'de dokuz yerleşim ile yoğunluğun en yüksek olduğu sektördür ve İTÇ 2'de aynı yerleşimler iskâna devam ederken, GKD'de terkedildikten sonra İTÇ'2'de yeniden iskan edilen tepeüstü yerleşimi Kızılcıkderesi Höyük (83) ile yeni kurulan tepeüstü yerleşimi Köykıran Gücükkol Höyük (1) ve vadi içi yamaç yerleşimi Erkeçağılı Höyük (87) ile yerleşim sayısı on ikiye yükselmiştir (Şekil 58, 60, 64). Derin vadiler ile kaplı bu sektörde yerleşimlerin çoğu kahverengi orman topraklarının yayılım alanında kurulmuştur. İTÇ 1'de

vadi girişinde konumlanan Gerdekkayası Höyük (109) ile sektör 2'ye hakim görüş mesafesinde olan Alınca Höyük (77) ve Çıplakyüğ Höyük (82)'ün güvenlik kontrol amaçlı karakol yerleşimleri olabileceği belirtilmişti, bu yerleşimler içerisine İTÇ 2'de yeni kurulan yerleşimlerden olan Köykıran Gücükkol Höyük (1)'de eklenmelidir. Bu yerleşim 2. sektördeki Alpu Ovası'na hakim konumuyla ön plana çıkmaktadır. Kaçak kazılar ile höyüğün ovaya bakan eteği tahrip edilmiştir. Bu kısımda kerpiçten yapılmış tahkimat ya da doğal yamacın eğimine karşı yapılmış olabileceği düşünülen istinat duvarları açığa çıkmıştır.

Şekil 64. Sektör 3 İTÇ 2 yerleşimleri

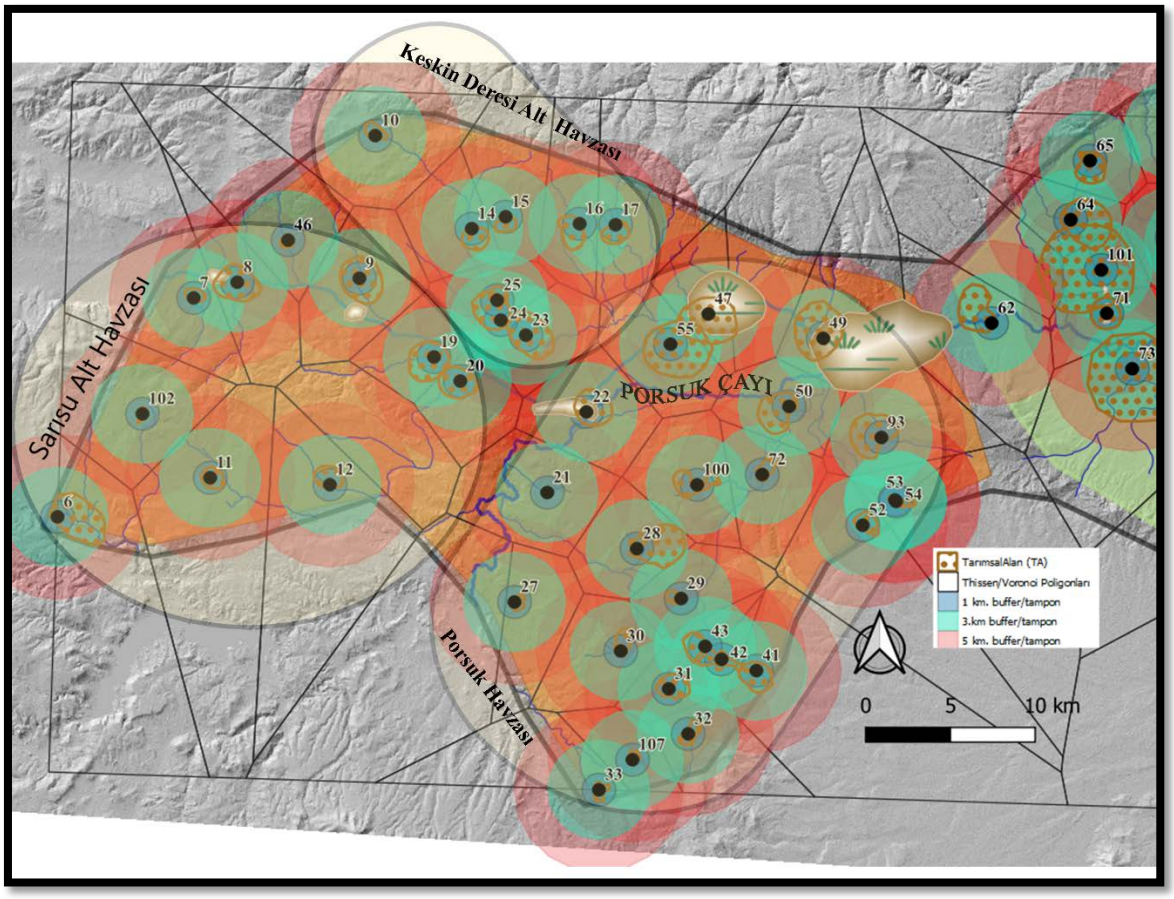
İTÇ 1 kısmında değinildiği üzere alüvyal topraklar üzerinde kurulan Büğdüz Höyük(36) dışındaki yerleşimler, arazi kullanım kabileyet sınıflamasına göre %12-20 derece eğimli olan sığ toprak ya da litozolik özellikli alanlara kurulmuşlardır. Yerleşimlerin 6'sı için TA yeterli değildir (Tablo 4). Ağaçhisar Höyük, Avdağlı Höyük, Kızılburun Höyük, Şekerlice Höyük, Erkeçağılı Höyük ve Büğdüz Höyük etrafında ise bozulmuş meşelikler içerisine açılan yakın dönem tarlaları tespit edilmiştir (Şekil 64). Kendi dönemleri içinde tarım uygulamaları ya uzak tarlalar ya da güney batıda kalan Sektör 2'deki ova yerleşimleri ile kurulan ekonomik ilişkilerle sürdürülmüş olabileceği düşünülebilir. Bu yerleşimlerin sektör 2'nin pastoral faaliyetler için kullandığı yayla yerleşimleri olma olasılığıda gözardı

edilmemelidir. Özellikle 5 km tamponlarında güney yerleşimler ile görülen çakışmalar, ova ile ilişkilerin göstergesi olmalıdır. İTÇ 3 kısmında değinileceği üzere, yerleşimlerin terk edilmesinde belki de İTÇ 2'de ova yerleşimleri ile kurulan ya da ikili yerleşme nedeniyle zaten var olan ilişkiler de etkili olmalıdır.

Tampon alanlar ile birlikte sıra boyut analizleri değerlendirildiğinde, sektörün doğusunda 4'lü bir grup, batısında ise 8'li bir grup dikkat çeker (Şekil 64). Bu grupların kendi içinde 3 km tampon alanından itibaren çakıştıkları görülmektedir. Sıra boyut analizinde oluşan eğri, bir merkez etrafında birbirine yakın boyutta yerleşimlerin olduğu modeli ve entegrasyonu gösterir. Ancak sektörün doğal şartları, yerleşimlerin dağınık özellikte olmasına neden olmuştur. Sektör içerisinde görece büyük boyutlu olan 1,45 ha Köykıran Güçükkol Höyük (1) , 1 ha Ağaçhisar Höyük (84) ve 0,90 ha Gerdekkayası Höyük (110) aslında etraflarındaki en yakın yerleşimlere en az 3 km uzaklıktadırlar. Bu sektör için yukarıda tanımlanan ikincil yerleşim ya da güvenlik/ karakol yerleşimleri tanımlarının daha uygun olduğu düşünülmektedir.

Sektör 4, daha önce coğrafya bölümü içinde hidrolojik yapı (3.3.) altında belirtildiği üzere, Porsuk Çayı'nı besleyen Sarısu Çayı ve Keskin Deresi'nin alt havzalarını da içeren, yüz ölçümü en büyük sektördür. Yerleşim dokularında da hidrolojinin belirlediği sınırlar net bir şekilde görülmektedir (Şekil 65). Bu nedenle yerleşim sayılarının arttığı İTÇ 2'de, sektör 4 öncelikle kendi içinde üç alt bölgede değerlendirilmelidir. Sarısu Çayı alt havzası içerisinde Sarısu Çayı ve Akçayır Deresi'nin kolları üzerindeki yerleşimler, engebeli olan bu bölümde yamaçlar, sırtlar, vadi içi ovalar da toplanmıştır. İTÇ 1'den iskanı devam eden yerleşimler kahverengi orman toprakları yayılımı üzerinde kurulmuş, vadi içi yamaç yerleşimleri olan Kümbet Ürktepe Höyük (6), Aşağı Kartal Höyük (12) ve Dutluca Höyük'tür (102). İTÇ 1 kısmında ikili yerleşim ilişkisi yorumlanmış alüvyal topraklar üzerinde konumlanan ova yerleşimi Oklubalı Höyük (8) ile dağ eteği ova yerleşimi Demircihöyük (46) ise yine İTÇ 2'de iskanı devam eden yerleşimlerdir. GKD'de terk edildikten sonra İTÇ 2'de yeniden iskan edilen Çukurhisar Höyük (9) ile yeni kurulan Nemli Höyük (11), Turgutlar Höyük (19) ve Boyacıoğlu Höyük (20) ova yerleşimleri, Selakarı Höyük (7) ova kenarı yamaç yerleşimidir. Bu beş yerleşim alüvyal topraklar üzerinde konumlanmaktadırlar. Sarısu Çayı alt havzası için TA Dutluca Höyük (102) dışındaki yerleşimler için yeterli hesaplanmıştır (Tablo 5). Ancak tarımsal alan ve arazi kullanım

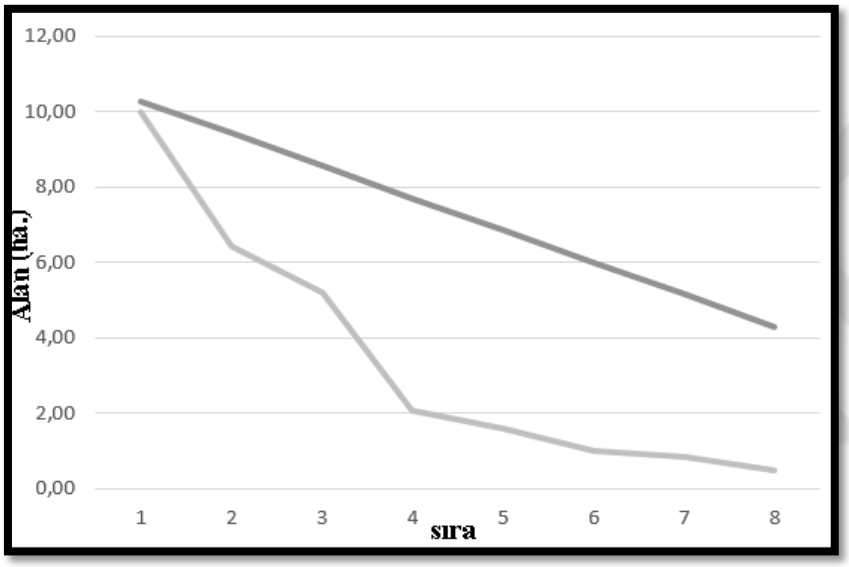
kabileyet sınıflamasına göre %0-2 derece eğimli olan sulu tarım için uygun bu sığ toprakların, aynı zamanda taşkın alanları olduğunu hatırlatmak gerekir. Bu yerleşimler sulu tarım ya da uzak tarla pratiği geliştirmiş olmalıdırlar.

Şekil 65. Sektör 4 İTÇ 2 yerleşimleri

Tampon alanlar ile birlikte sıra boyut analizleri değerlendirildiğinde, öncelikle sektör 4'de Sarısu Çayı alt havzasında, İTÇ 1'den İTÇ 2'ye, yerleşim sayıları iki kat artmıştır. Sıra boyut analizinde oluşan eğri en az iki merkezli bir yerleşim dokusunu işaret etmektedir (Şekil 66). İTÇ 1'de tespit edilen Oklubalı Höyük (8)- Demircihöyük (46) ikili yerleşim dokusu içine ova kenarı yamaç yerleşimi Selakarı Höyük (7) ve vadi içi ova yerleşimi Çukurhisar Höyük'ün 3 km tampon çakışmaları ile dahil olduğu görülmektedir (Şekil 65). Ama özellikle Okulubalı-Demircihöyük ve Selakarı etkileşim alanının biraz daha üzerinde durulması gerekmektedir İTÇ'nin erken evrelerinde havzada hakim olan ve iklim bölümü (3.4.) ile Demircihöyük kısmında (4.1.) anlatılmaya çalışılan nemli ortamların, özellikle tezin hipotezi olarak geliştirilen, sulak alan peyzajlarında yerleşimlerin dönüşümlü kullanılmış olabileceği fikrini destekleyebileceği öngörülmektedir. Olasılıkla İTÇ'de

bataklık içinde ya da kenarında olan Oklubalı Höyük sakinleri, sulak alan partiklerine yabancı olmadığı mimarisi ve geçim ekonomilerinden anlaşılan Demircihöyük ve 2.5 km güneybatısında görüş mesafesinde kalan Selakarı Höyük'ü, kriz ortamlarında ya dönüşümlü ya da ikincil yerleşim olarak kullanmış olabileceği yorumlanmaktadır. Çukurhisar Höyük'ün 6,42 ha alanıyla dörtlü yerleşim dokusu içerisinde değerlendirilmemesinin nedeni, yüzeyinde tespit edilen Roma Dönemi'ne tarihlendirilen seramik materyalin %40 gibi yüksek oranda olmasıdır. Olasılıkla bu yerleşim İTÇ'de daha küçük bir alana sahip olmalıdır.

Şekil 66. Sarısu Alt Havzası sıra boyut analizi

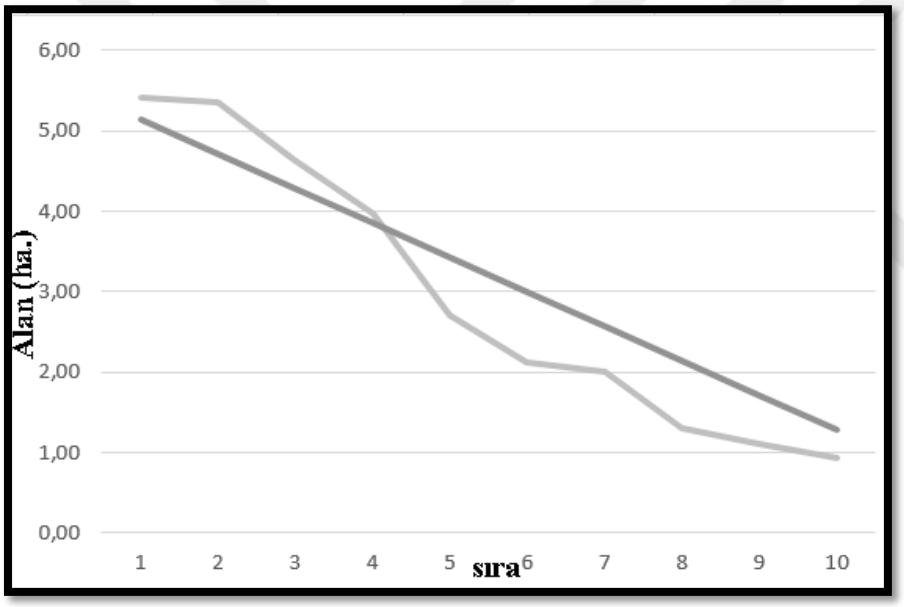
Daha önce İTÇ 1'de sektördeki konumu nedeniyle değerlendirilemeyen Kümbet Ürktepe Höyük'ün (6), 10 ha boyutu ve yüzeyinde tespiti yapılan seramik materyalin hem kalitesi hemde diğer dönemlere göre oranına bakıldığında İTÇ için merkezi özellikte olabileceği düşünülmektedir. Sektörün güneybatı ucunda kalan bu yerleşimin İTÇ yerleşim dokusundaki yeri Orta Porsuk Havzası için hemen kuzeyindeki Dutluca Höyük (102) ve Nemli Höyük (11) ile 5 km tamponlarında görülen çakışmalarla tanımlanmaktadır. Havza sınırı dışında kalan yerleşim dokusu bilinmemektedir. Sarısu Çayı kenarında kalan vadi içi ova yerleşimleri Boyacıoğlu Höyük (20) ve Turgutlar Höyük'ün (19) konumları itibariyle kuzeydeki Keskin alt havzası ile etkileşim halinde olduğu görülmektedir. Bu iki yerleşim de sadece İTÇ 2'de iskan edilmişlerdir. Birbirine yakın konumları akraba topluluklar tarfından kurulduklarını ya da Sarısu Çayı'nın yatak değiştirmesine bağlı olarak dönüşümlü/ikincil

kullanılmış olma olasılıklarını düşündürtmektedir (Şekil 65). Bu iki yerleşim için sıra boyut analizi Keskin Deresi alt havzası yerleşimleriyle birlikte yapılmıştır.

Keskin Deresi'nin kollarıyla birlikte beslendiği alan kuzeyde vadi içi yamaç yerleşimi, tepe üstü yerleşimi ve dağ eteği ovaları, güneyde alüvyon topraklar üzerine kurulmuş ova yerleşimlerinden oluşur (Şekil 65). İTÇ 1'den iskanı devam eden tek yerleşim alüvyal topraklar üzerinde kurulu ova yerleşimi olan Yukarısöğütönü Höyük'tür (25). Alüvyal topraklar üzerinde kurulu ova yerleşimi Çoraklık Höyük (4) ile kireçsiz kahverengi topraklar üzerinde kurulu tepe üstü yerleşimi Kuştepe Höyük (15), GKD'de terk edildikten sonra İTÇ 2'de yeniden iskan edilen yerleşimleridir. Keskin Deresi alt havzasında kalan diğer beş yerleşim ise İTÇ 2'de yeni kurulmuşlardır. Kahverengi toprakların yayılım alanında kurulmuş olan kuru tarımın yapıldığı tek ova yerleşimi Aşağısöğütönü Höyük (23)'tür. Kireçsiz kahverengi toprakların yayılım alanında kurulan dağ eteği ova yerleşimleri Keskin Höyük (14), Kumbağ Höyük (17) ve Emirceoğlu Höyük (16) dışında, kahverengi orman toprakları yayılımı üzerinde kurulan vadi içi yamaç yerleşimi Uludere Höyük'tür (10). Keskin Deresi alt havzasında TA, Uludere Höyük (10) dışındaki yerleşimler için yeterli hesaplanmıştır (Tablo 5). Tarımsal alan ve arazi kullanım kabileyet sınıflamasına göre, Çoraklık Höyük ve Yukarısöğütönü Höyük %0-2 derece eğimli sulu tarım için uygun sığ topraklardır. Ancak taşkın alanlarında kalmaktadırlar. Keskin Höyük, Kuştepe Höyük ve Uludere Höyük erozyonun şiddetli olduğu %12-20 derece eğimli sığ toprakların yayılım alanında kurulmuşlardır. Ayrıca bu bölge için belirtilmesi gereken seramik yapımında hammadde kaynağı olarak kullanılmış olabilecek kil yataklarının varlığıdır. Keskin Höyük'ün güneyi, Aşağısöğütönü Höyük'ün kuzeyi ve Emirceoğlu Höyük'ün batı kısımında kalan bölge Eskişehir'de bir dönem faaliyet gösteren kiremit fabrikalarının hammadde kaynaklarıdır. Yakın bölgede yapılacak kazılarda XRF vb. yöntemler ile kaynak tespiti yapılmasında numune alınabilecek bir alandır. Kil yatakları eğer önemli bir değerse, bu alanda oluşacak yerleşim dokusuna etkisi de olacaktır.

Tampon alanlar ile birlikte sıra boyut analizleri değerlendirildiğinde, öncelikle sektör 4'de Keskin Deresi alt havzasında, İTÇ 1'den İTÇ 2'ye, yerleşim sayıları 8 kat artmıştır. İkili ve üçlü gruplanmış yerleşimler dikkat çeker. 5,36 ha boyutundaki Aşağısöğütönü Höyük (23) bu kısım için merkezi yerleşim olarak ön plana çıkmaktadır. 3 km tamponundan itibaren Yukarısöğütönü Höyük (25) ve Çoraklık Höyük (24) ile çakışmaktadırlar. Ayrıca

hemen güneydeki Sarısu Çayı alt havzasında kalan Boyacıoğlu Höyük (20) ve Turgutlar Höyük (19) ile yine 3 km tamponunda kesişmektedirler. 5,41 ha boyutlarındaki Turgutlar Höyük (19) ile 5,36 ha boyutundaki Aşağısöğütönü Höyük'ün (23) yakın mesafede olmaları, kaynak kullanımları konusunda (belki kil yataklarının varlığı?) rekabeti akla getirmektedir. Porsuk Havzası ile Sarısu Havzası'nın kavşak noktasındaki bu kümelenmenin, yolların kontrolü ile ilgili stratejik bir model oluşturabileceği de düşünülmelidir. Sıra boyut analizinde ortaya çıkan eğri eş zamanlı ikli yerleşim dokusuna işaret etmektedir (Şekil 67). Bağımsız yerleşimlerden oluşan bir doku ile bir ya da iki merkez etrafında toplanmış daha küçük boyutlu yerleşimlerden oluşan doku bir aradadır. Bölgesel anlamda entegrasyonun düşük olduğu söylenebilir.

Şekil 67. Keskin Deresi Alt Havzası sıra boyut analizi

Bu sektör içerisinde ayrı bir alt havza olarak değerlendirlen son alan Porsuk Çayı'nın kendi havzasıdır. Porsuk Çayı Kayaüstü Höyük'ün (27) güneyinden havzaya giriş yapar. Bu kısım vadi içerisinden aktığı için yerleşimler vadi yamaçları ve tepelerde sıralanmıştır (Şekil 65). Çiftlik Höyük (22) civarında Sarısu Çayı ile çok yakın akan Porsuk Çayı, doğuya yönelir. Şarhöyük Dorylaion'un (55) bulunmuş olduğu kesimde Porsuk ve Sarısu Çayları'nın havzalarını ayırmak mümkün değildir. Bu bölümde alüvyon topraklar üzerine kurulmuş ova yerleşimleri yayılır. Sektörün güneybatısı ise Yukarı Sakarya Havzası ile bağlantılı olan vadi üzerindeki yerleşimlerin yoğunlaştığı kısmı oluşturur (Şekil 65). Alüvyal topraklar üzerindeki ova yerleşimleri içerisinde İTÇ 1'den iskanı devam eden tek yerleşim

Yapağı Höyük'tür (47). Diğer ova yerleşimleri olan Çiftlik Höyük (22), Dudu Höyük (49), Karacahöyük (50) ve Şarhöyük ? (55) İTÇ 2'de yeni kurulan yerleşimlerdir. Kahverengi orman toprakları üzerinde yayılım gösteren İTÇ 1'den iskanı devam eden yerleşimler tepeüstü yerleşimi olan Kayaüstü Höyük (27) ve vadi içi yamaç yerleşimi olan Kurucukuyusu Höyük'tür (28). Yine kahverengi orman topraklarının yayılım alanındaki tepe üstü yerleşimi İtburnu Höyük (21), vadi içi yamaç yerleşimleri Karaağaçpınarı Höyük (31), Karapazar Höyük (32), Avdan Höyük (33), Akören Höyük (41) ve Güvemli Höyük (107) yeni kurulan İTÇ 2 yerleşimleridir. Kuru tarımın yapılabildiği kahverengi toprakların yayılım alanında kalan İTÇ1'den iskanı devam eden vadi içi yamaç yerleşimi, Kavaközü Höyük (43) ile ova kenarı yamaç yerleşimi Yozsak Çiftliği Höyük'tür. (93) Ayrıca kahverengi topraklar üzerinde konumlanan Akpınar Höyük (29), Süpüren Höyük (30), Arapdede Höyük (42), Kanlıpınar Höyük (52), Sultandere Höyük (72), Gülpınar Höyük (100) vadi içi yamaç yerleşimleri ile tepe üstü yerleşimleri olan Gölüce 1 (53) ve Gölüce 2 (54) İTÇ 2'de yeni kurulan yerleşimlerdir.

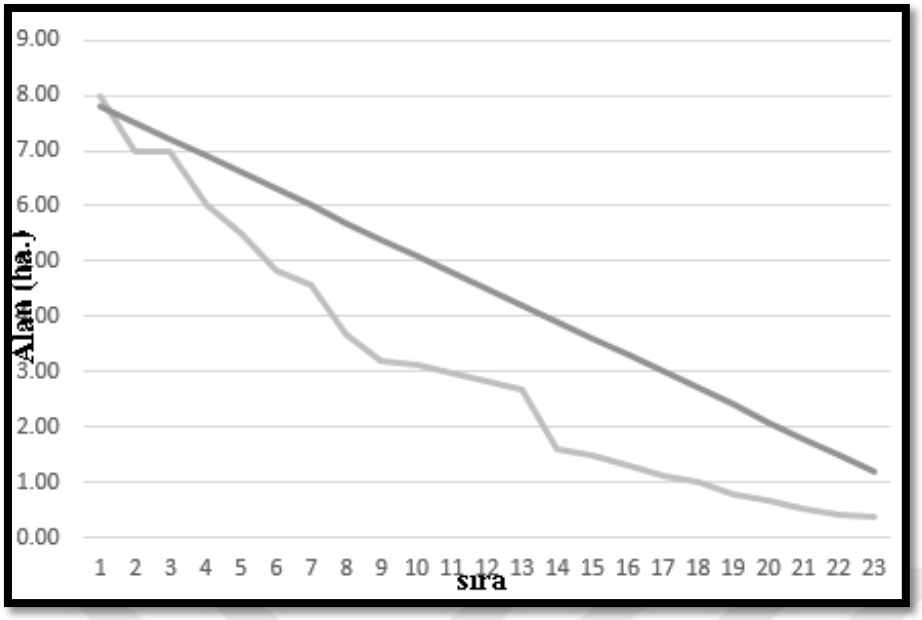
Sektör 4'ün bu kısmı için TA, İtburnu Höyük (21), Karapazar Höyük (32) ve Avdan Höyük (33) dışındaki yerleşimler için yeterli hesaplanmıştır (Tablo 5). Coğrafya bölümünde anlatıldığı üzere (3.5.), İtburnu Höyük etrafında bazalt yatakları, Karapazar Höyük ve Avdan Höyük etrafında mermer yataklarının olması nedeniyle, bu yerleşimler yerleşim dokusu içerisinde üretici özellikli yerleşimler olabileceği şeklinde değerlendirilebilir. Ayrıca Avdan Höyük ve Karapazar Höyük'ün bozulmuş meşelikler içerisinde konumlanması burada geçmiş dönemlerdeki orman varlığını düşündürmektedir. Bu üç yerleşimin etrafındaki tarlalar yeni açılmış tarlalardır. Tarımsal alan ve arazi kullanım kabileyet sınıflamasına göre, ova yerleşimleri %0-2 derece eğimli sulu tarım için uygun sığ topraklardır. Taşkın alanlarında kalan ova yerleşimlerinden Dudu Höyük ve Yapağı Höyük, günümüzde tamamen kurutulmuş eski bataklık alanlarında kalmaktadırlar. Vadi içi yamaç yerleşimleri ve tepe üstü yerleşimleri erozyonun orta şiddetli olduğu %6-12 derece ile %12-20 derece eğimli sığ ve orta derinlikte toprakların yayılım alanında kurulmuşlardır.

Tampon alanlar ile birlikte sıra boyut analizleri değerlendirildiğinde, öncelikle sektör 4'de Porsuk alt havzasında, İTÇ 1'den İTÇ 2'ye, yerleşim sayıları yaklaşık 5 kat artmıştır. Porsuk Vadisi'nden Çiftlik Höyük ve Eskişehir Ovası'na uzanan yerleşimler çizgisel bir dizilim göstermektedir (Şekil 65: 27, 21, 22, 55 ve 47 nolu yerleşimler). Yukarı Sakarya

Havzası ile bağlantılı olan sektörün güneydoğusundaki vadide ise kümelenme görülür. Özellikle 3,20 ha olan Akören Höyük (41), 2,83 ha olan Kavaközü Höyük (43) ve 1 ha olan Arapdede Höyük (42)[91] üçlü bir doku oluşturmaktadırlar. Bu kümenin güneybatıdan çizgisel dizilim ile gelen Avdan Höyük (33), Güvemli Höyük (107) Karapazar Höyük (32), Karaağaçpınarı Höyük (31) ve Süpüren Höyük (30) ile 3 km tamponlarından çakıştıkları görülmektedir. Çakışmanın görüldüğü Yukarı Sakarya Havzası ile olasılıkla yoğun ilişkilerin işlediği bu alan, Akpınar Höyük (29), Kurucukuyusu Höyük(28), Gülpınar Höyük (100) ve Sultandere Höyük (72) bağlantısı ile Eskişehir Ovası'na ulaşmaktadır. Taşkın ovasında konumlanan ve sektör içerisinde en büyük boyutlu yerleşimlerden olan Şarhöyük (55) ve Yapağı Höyük (47) 3 km tampon alanları ile ortak kaynaklardan beslenmektedirler. Yine taşkın ovasında Porsuk Çayı'nın kuzeyi ve güneyine konumlanan ayrıca 3 km tamponları çakışan, 9,13 ha alanıyla Dudu Höyük (49) ve 4,83 ha alanıyla Karacahöyük'ün (51) boyutları ve konumları, bu yerleşimlerin ova girişinin kontrolünü üstlendiklerini akla getirmektedir. Özellikle 9 ha üzerindeki Şarhöyük, Dudu Höyük ve Yapağı Höyük'ün boyutlarının daha geç dönemleri temsil ettiğinin belirtilmesi gerekmektedir.

Boyut dizilimi için bu alanda İTÇ sonrası iskanı devam eden ve 6 ha üzerinde olan yerleşimlerin boyutları, İTÇ'de terk edilen yerleşimlerin ve referans alanların boyutları ile karşılaştırılması sonucunda 6 ha ile 8 ha arasında değer verilerek yeniden düzenlenmiştir. Sıra boyut diziliminde ortaya çıkan eğri, merkezileşmeye işaret eden bölgesel entegrasyonu ortaya koymaktadır (Şekil 68). Sektör 2'de ovada görülen çekirdeklenme, sektör 4'ün ova kısmındaki büyük yerleşimlerin etrafında görülmez. Burada ovalar ve vadilerin birleştiği bağlantı yolları arasında geçiş karakterini yansıtan bir yerleşim dokusu olabileceği bu nedenle çekirdeklenmeden çok çizgisel dizilimlerin oluştuğu söylenebilir.

[91] 1960'lı yıllarda bölgede yaptığı yüzey araştırmasında French tarafından tespiti yapılan Derbent I Höyük daha sonra Arapdede Höyük olarak tescil edilmiştir. Olasılıkla Arapdede Höyük Derbent Höyük'ün batısında kalan kısmıdır. Bu höyük dah büyük bir alanı kaplamaktadır. Ancak günümüzde modern yapılar altında kaldığı için tespiti yapılamamıştır.

Şekil 68. Porsuk Alt Havzası sıra boyut analizi

Genel olarak İTÇ 2'de sektör 4'ü değerlendirmek gerekirse, bu sektörün diğer sektörler gibi homojen yapı ağırlığında olmadığı, birden çok yerleşim modelini barındırdığı görülür. Toplamda 17 ova yerleşimi 24 yamaç ve tepeüstü yerleşimi vardır. Büyük toprak grupları dağılımına bakıldığında, 13 yerleşimin alüvyal toprakların, 14 yerleşimin kahverengi orman topraklarının ve yine 14 yerleşimin kahverengi toprakların yayılım alanında kurulduğu görülmektedir Toprak grupları arasındaki bu eşit dağılım, tüm yerleşimler aynı anda iskan edilmemiş olsa bile, sektörün toprak kaynaklarının dengeli kullanıldığının küçük bir modelini ortaya koyar. Bu durum, sulu ve kuru tarım pratiklerini bilen, orman kaynakları ve meraları dengeli bir biçimde kullanan toplulukları işaret etmekte, ayrıca çevrelerine hakim ve değişimlerin bilincinde olduklarını düşündürmektedir.

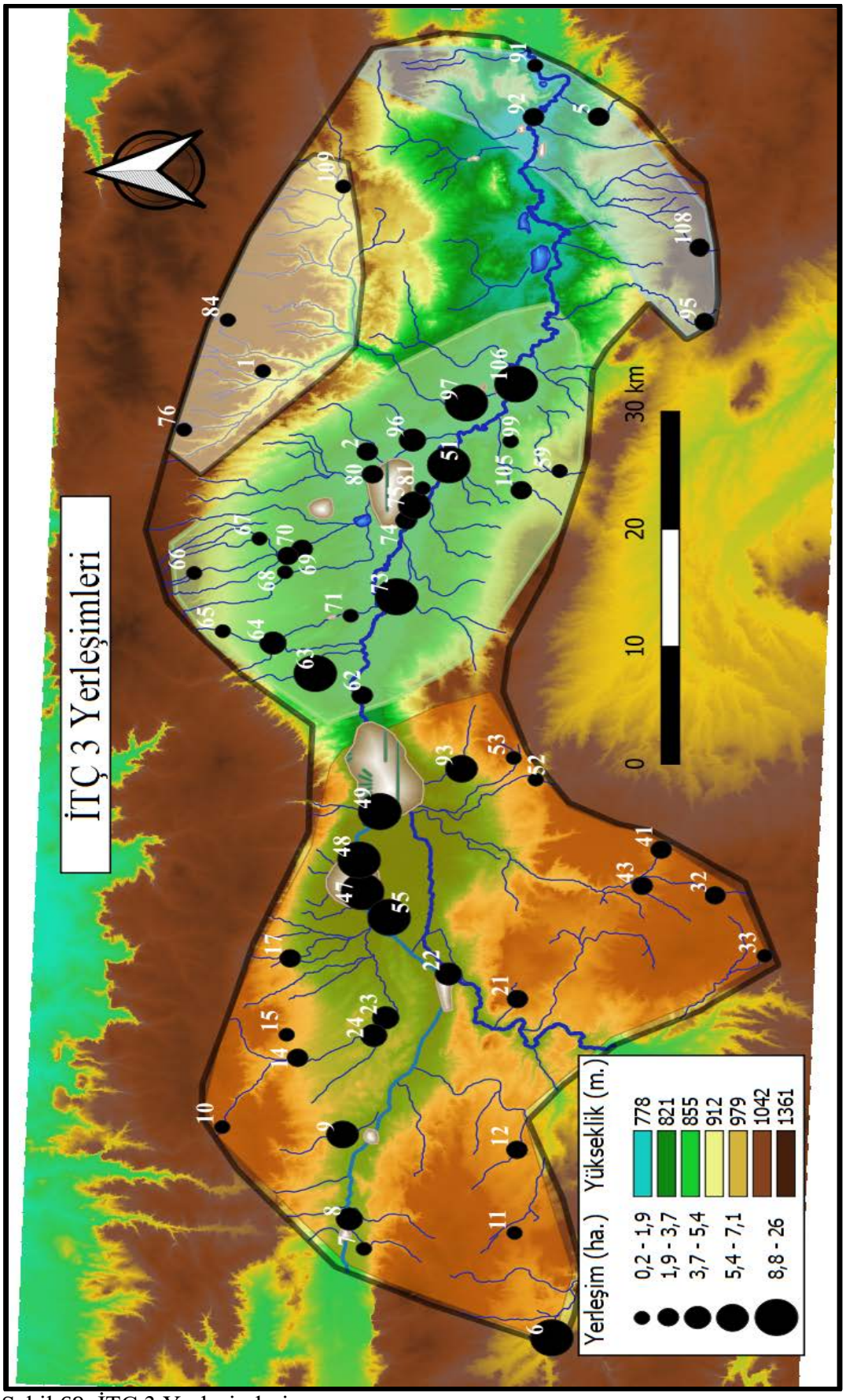
5.2.3. İTÇ 3 Yerleşimleri

Sektör 1'de 5, sektör 2'de 23, sektör 3'de 4 ve sektör 4'de 25 olmak üzere toplamda 57 yerleşim İTÇ 3'e tarihlenmektedir. İTÇ 3'de iskan gören bu 57 yerleşim, 0.22 ha ile 26,04 ha arasında değişen boyutlardadır (Şekil 69). Alan ve alan yoğunluk grafiklerinde görüleceği üzere 10 yerleşimin boyutu, 1 ha'dan küçük, 22 yerleşimin boyutu 1-3 ha arasında, 9 yerleşimin boyutu 3-5 ha arasında, 6 yerleşimin boyutu 5-6,5 ha arasında, 6 yerleşimin boyutu 9-12,5 ha arasında, 3 yerleşimin boyutu ise 17-26 ha arasındadır (Şekil 70a-b). Bazı

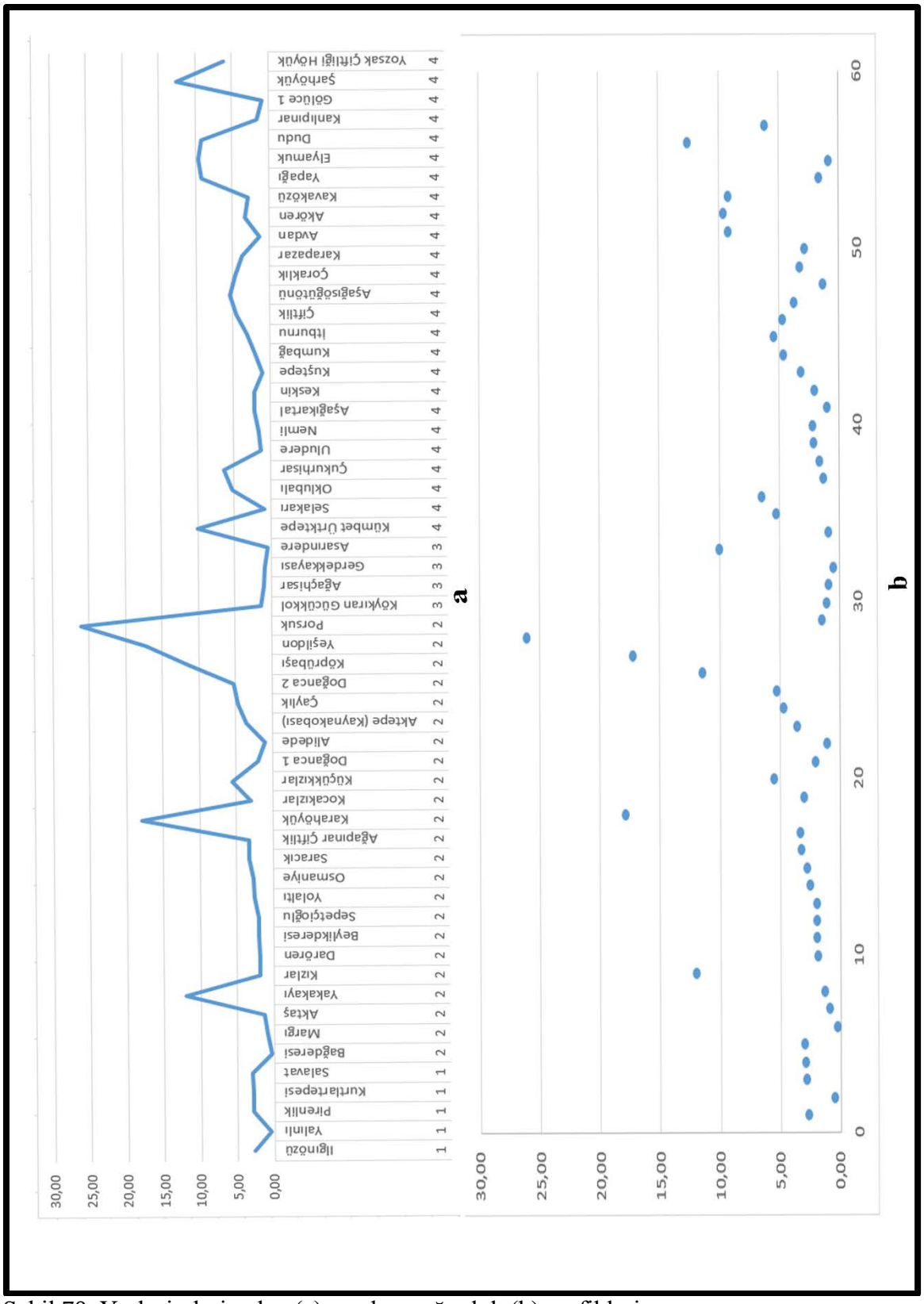
yerleşimler İTÇ 3 sonrasında da yerleşim gördüğü için, bu dönemdeki alan tespiti mümkün değildir.

Yukarıda İTÇ 2 kısmında üzerinde durulduğu gibi, İTÇ 3 sonrasında iskan edilmeyen on yerleşim 0,22-4,67 ha arasında boyutlara sahiptir. Bu yerleşimler içerisinden üç tanesi 3-4,67 ha arasında değişen boyutlardadır. Orta Porsuk Havzası'nda İTÇ 3'e tarihlendirilen elli yedi yerleşimden İTÇ 3 sonrasında iskan edilen otuz bir yerleşim, 6 ha'dan küçük boyutlara sahiptir. Yüzey araştırması sırasında toplanan seramik materyal üzerinden oluşturulan dönemsel yüzdelik örneklem verisi de kullanılarak, bu yerleşimlerden on ikisinin 3-5,47 ha alanları kapladığı ve yüzeylerinden toplanan seramik materyalinin %50'sinden fazlasının İTÇ dönemine tarihlendiği anlaşılmaktadır. Ayrıca 10 ha olan Kümbet Ürktepe Höyük'ün (6) yüzey malzemesinin %50'sinden fazlası da İTÇ'ye tarihlenmektedir.

Boyutları 6,11 ha ile 26,04 ha arasında değişen ve yüzey araştırmasında toplanan seramik materyalin ağırlıklı olarak İTÇ sonrasına tarihlendiği on iki yerleşim için ise hem yakın bölgedeki Küllüoba Höyük'ün 8,5 ha'lık alan bilgisi hem de yukarıda söz edilen havza içerisindeki Kümbet Ürktepe Höyük'ün boyutu referans alınarak, yerleşim analizleri için 5 -10 ha arasında yeniden değer verilmiştir. Orta Porsuk Havzası'nda İTÇ yerleşim dokularının yorumlanmasında, yirmi beş İTÇ 3 yerleşiminin alanları bakımından merkezi yerleşim olabileceği ve çevreleriyle bu özellikleri doğrultusunda ilişkilendirilmesi uygun görülmektedir. Çalışmanın zamansal sınırları içerisinde erken İTÇ 3 sonrasında iskan görmeyen yerleşimler ve yukarıda öneri niteliğinde sunulan değerler bağlamında bakıldığında, Orta Porsuk Havzası erken İTÇ 3 yerleşimlerinin en azından 0,22 ha ile 10 ha arasında olabileceği öngörülebilir.

Şekil 69. İTÇ 3 Yerleşimleri

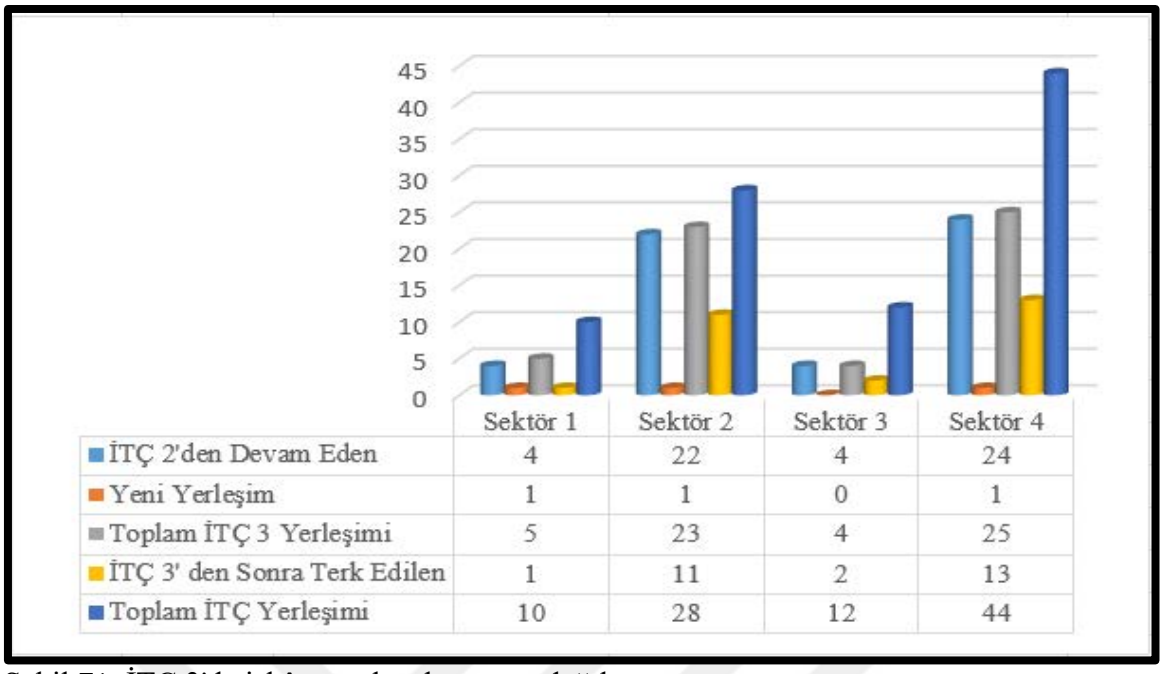
Şekil 70. Yerleşimlerin alan (a) ve alan yoğunluk (b) garfikleri

Sektör 1'de Ilgınözü Höyük (5), Pirenlik Höyük (92), Kurtlartepesi Höyük (95), Salavat Höyük (108) İTÇ 2'den iskanı devam eden, Yalınlı Höyük (91), İTÇ 3'de yeni kurulan yerleşimlerdir (Şekil 69 ve 71).

Sektör 2'de Kızlar Höyük (71), Bağderesi Höyük (66), Margı Höyük (67), Aktaş Höyük (68), Doğanca 1 Höyük (80), Beylikderesi Höyük (59), Darören Höyük (99), Sepetçioğlu Höyük(65), Osmaniye Höyük (70), Saracık Höyük (69), Karahöyük –Midaion (73), Kocakızlar Höyük (74), Küçükkızlar Höyük (73), Alidede Höyük (81), Aktepe-Kaynakobası Höyük (105), Çaylık Höyük (64),Ağapınar Çiftlik Höyük (62), Doğanca 2 Höyük (96), Köprübaşı Höyük (51), Yeşildon Höyük (97), Porsuk Höyük (106), Yolaltı Höyük (2) İTÇ 2'den iskanı devam eden,Yakakayı Höyük (63) İTÇ 3'de yeni kurulan yerleşimlerdir (Şekil 69 ve 71).

Sektör 3'de Asarındere Höyük (76), Ağaçhisar Höyük (84), Gerdekkayası Höyük (109) ve Köykıran Gücükkol Höyük (1) İTÇ 2'den iskânı devam eden yerleşimlerdir (Şekil 69 ve 71).

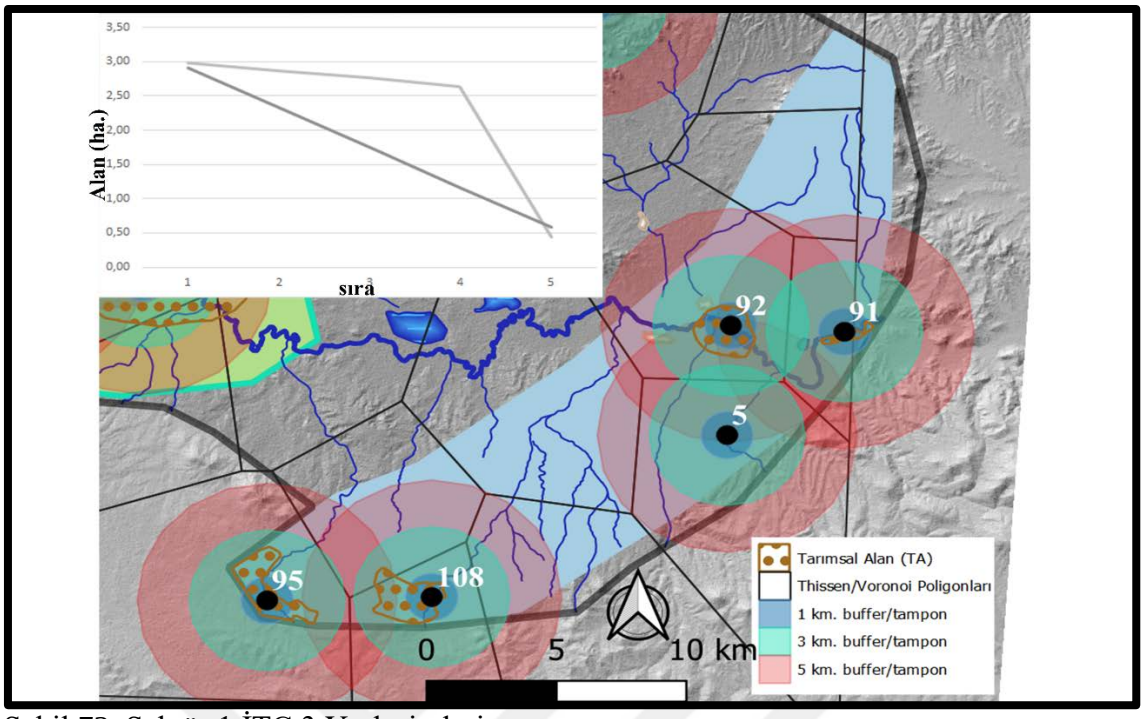
4. Sektörde Kümbet Ürktepe Höyük (6), Selakarı Höyük (7),Oklubalı Höyük (8), Çukurhisar Höyük (9), Uludere Höyük (10), Nemli Höyük (11), Aşağıkartal Höyük (12), Keskin Höyük (14), Kuştepe Höyük (15), Kumbağ Höyük (17), İtburnu Höyük (21), Aşağısöğütönü Höyük (23), Çiftlik Höyük (22), Çoraklık Höyük (24),Karapazar Höyük (32), Avdan Höyük (33), Akören Höyük (41), Kavaközü Höyük (43), Yapağı Höyük (47), Dudu Höyük (49), Kanlıpınar Höyük (52), Şarhöyük (55), Gölüce 1 (53), Yozsak Çiftliği Höyük (93) İTÇ 2'den iskanı devam eden yerleşimler, Elyamuk Höyük (48) yeni kurulan İTÇ 3 yerleşimidir (Şekil 69 ve 71).

	Sektör 1	Sektör 2	Sektör 3	Sektör 4
İTÇ 2'den Devam Eden	4	22	4	24
Yeni Yerleşim	1	1	0	1
Toplam İTÇ 3 Yerleşimi	5	23	4	25
İTÇ 3' den Sonra Terk Edilen	1	11	2	13
Toplam İTÇ Yerleşimi	10	28	12	44

Şekil 71. İTÇ 3'de iskânın sektörlere göre dağılımı

Sektör 1'deki Ilgınözü Höyük (5), Pirenlik Höyük (92), Kurtlartepesi Höyük (95), Salavat Höyük (108) İTÇ 2'den iskanı devam eden yerleşimlerdir. Vadi içi ova yerleşimi olan Yalınlı Höyük, Porsuk Çayı kenarında alüvyon topraklar üzerinde kurulmuştur. Yerleşimler için TA Ilgınözü Höyük (5) için yetersiz diğer dört yerleşim için yeterli hesaplanmıştır (Tablo 2, Şekil 69). Ilgınözü Höyük (5) ve Salavat Höyük (108) çevrelerinde mera vasıflı kahverengi topraklar, Kurtlartepesi Höyük etrafında arazi kullanım kabiliyet sınıfına göre %12-20 derece eğimli sığ topraklar özellikli kireçsiz kahverengi orman toprakları yayılım göstermektedir. İTÇ 2'den sonra sektör içinde beş yerleşim terk edilmiştir (Şekil 60). Tampon alanlar ile birlikte sıra boyut analizleri değerlendirildiğinde ise, beklenenden büyük boyutlu merkezlerin ortaya çıktığını gösteren, bölgesel olarak entegrasyonun zayıf olduğu bir eğri oluşmuştur (Şekil 72). Çevredeki nüfusun İTÇ 2'nin merkez eğilimli yerleşimlerine kaydığı düşünülebilir. 92 Pirenlik Höyük (2,77 ha) ve 108 Salavat Höyük (2,98 ha) ön plana çıkan yerleşimlerdir. Gerek 3 km gerekse 5 km tampon çakışmaları ile çevre yerleşimler ile etkileşim içinde oldukları görülmektedir (Şekil 72).

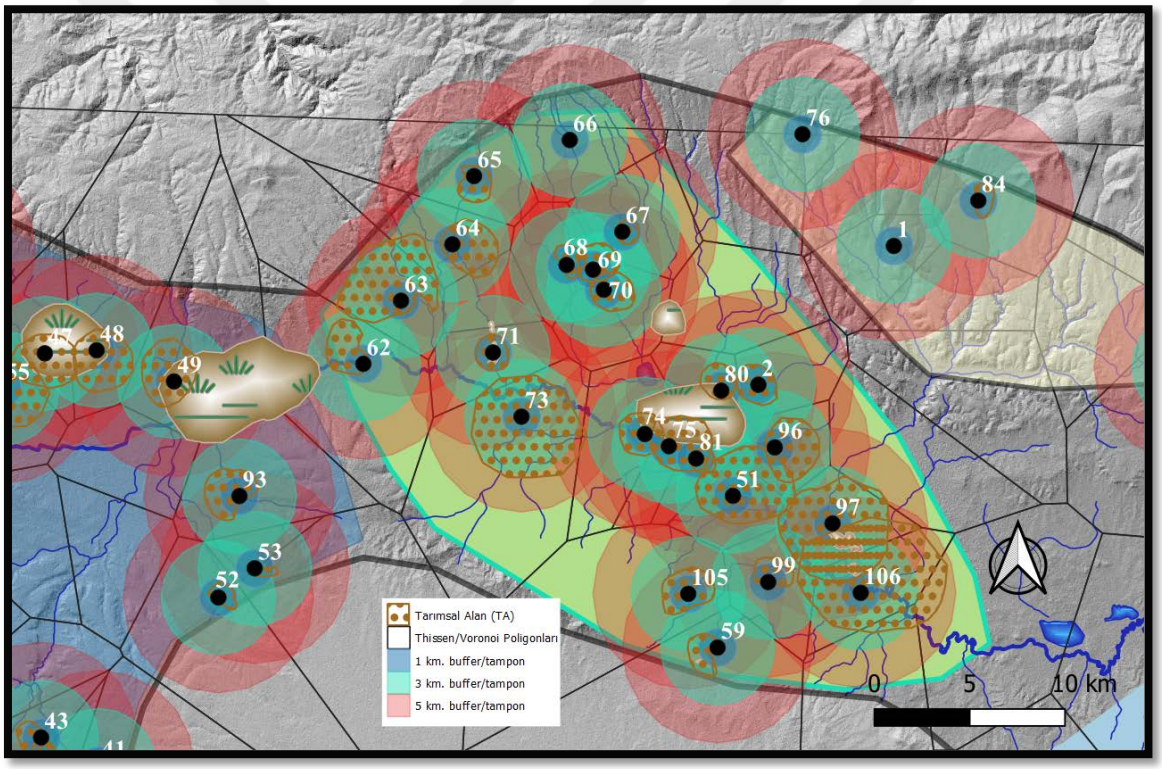

Şekil 72. Sektör 1 İTÇ 3 Yerleşimleri

Sektör 2'de, İTÇ 3 yerleşim dokusunun, İTÇ 2'ye göre merkezileştiği görülür. Dört ova yerleşimi İTÇ 2'den sonra terk edilmiştir. Koşmat Höyük (2) ve Uzunburun Höyük (56) nüfusu olasılıkla yakın konumda olan Porsuk Höyük'e (106), Bozan Höyük (98) nüfusu yakın konumdaki Yeşildon Höyük'e (97), Gündüzler Akpınar Höyük (101) nüfusu Karahöyük Midaion'a (73) ve yakın konumdaki diğer yerleşimlere dağılmış olmalıdır (Şekil 62, 69, 73). Yukarıda belirtilen İTÇ 2 sonrasında terk edilen yerleşimler ova yerleşimleridir. Merkezi nitelikleri ile ön plana çıkan Porsuk Höyük, Yeşildon Höyük ve Karahöyük Midaion'un da birer ova yerleşimi olmaları, aslında kanal kazmak, drenajı sağlamak gibi yoğun emek gerektiren sulu tarım pratikleri için nüfusun çekilerek organize edilmiş olabileceğini akla getirmektedir. Aynı şekilde sektör 3 kısmında da anlatılacağı üzere, bu engebeli alandan da İTÇ 3'de ovaya bir nüfus hareketinin olduğu düşünülmektedir. Ayrıca sektörler arası ilişkileri gösteren bazı bulgular dikkat çekicidir. Özellikle sektör 2 ve sektör 4 arasındaki iletişimin yerleşim dokusuna yansıdığı görülür. İTÇ 2'de sektör 4'ün Porsuk alt havzasında görülen çizgisel dizilimin benzeri İTÇ 3'de sektör 2'nin kuzeyinde görülmektedir (Şekil 73). Bu durumun İTÇ 3'de hakim olmaya başlayan kurak iklim koşullarıyla ilişkili olabileceği düşünülmektedir. İTÇ 1 ve İTÇ 2'de bu iki sektör arasında bağlantıyı engellediği düşünülen bataklığın yüzölçümünün kurak iklim koşulları nedeniyle küçülmüş olabileceği, böylelikle iki ovanın bağlantısının daha kolay kurulabildiği öngörülmektedir. İTÇ 2 ve İTÇ 3 yerleşim dokularına bu durumun yansıdığı görülür (Şekil

65 ve 73). İTÇ 3'de sektör 2'de yeni kurulan tek yerleşim ova yerleşimi olan Yakakayı Höyük'tür (63).

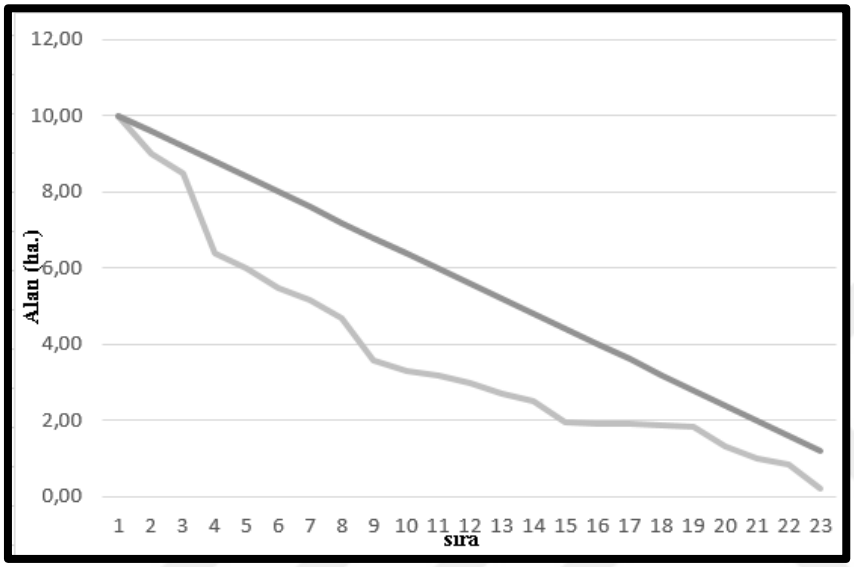
Çevresinde tarımsal alanı bulumayan Bağderesi Höyük (66) ve yakınındaki taralaların yeni açıldığı tespit edilen ova kenarı yamaç yerleşimi olan Beylikderesi Höyük (59) dışındaki tüm yerleşimler için TA yeterli hesaplanmıştır (Tablo 3). Sektör 2'de İTÇ 3'e tarihlenen 23 yerleşimden 12 tanesi alüvyal topraklar üzerinde, suyun kontrolünü gerektiren sulu tarımın yapıldığı alanlarda, 11 tanesi ise kuru tarımın yapılabileceği alanda kurulmuştur. Tıpkı İTÇ 2'de olduğu gibi yerleşimlerin kaynaklar üzerinde orantılı bir dağılımı bulunmaktadır.

Şekil 73. Sektör 2 İTÇ 3 Yerleşimleri

Tampon alanlar ile birlikte sıra boyut analizleri değerlendirildiğinde, yerleşimlerin bir önceki dönemdeki karakterlerini korudukları ikili ve üçlü gruplar halinde kümelendikleri, görülür. Sıra boyut analizinde bu bölümün başında (5.2.3.) bir öneri olarak sunulan terk edilen İTÇ yerleşimleri ve referans yerleşimlerden gelen alan bilgisi dikkate alınarak İTÇ sonrası iskan edilmiş büyük boyutlu yerleşimlere 6 ha ile 10 ha aralığında yeniden değer verilmiştir (Şekil 74). Sıra boyut analizi sonucunda oluşan iç bükey eğri bir veya birkaç

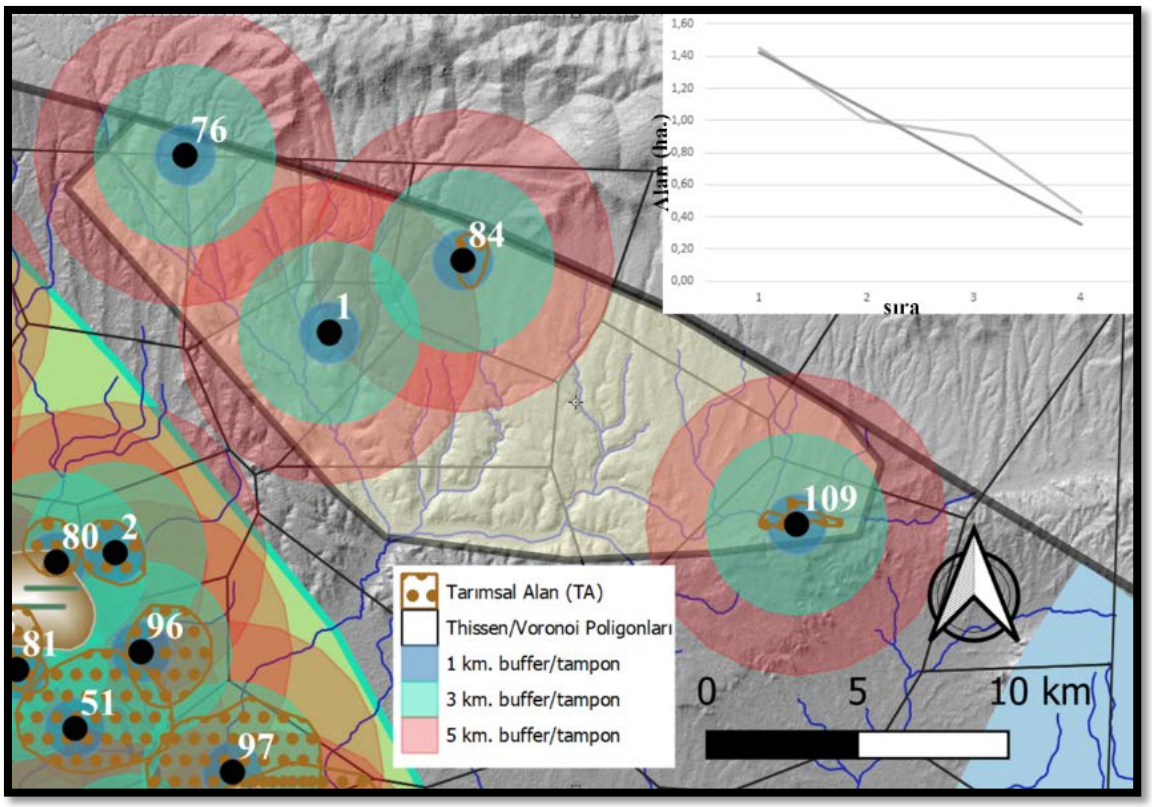
büyük merkez etrafında daha küçük boyutlu yerleşimlerin olduğu merkezileşmiş bir dokuyu yansıtır. Yerleşim dokusu politik ve ekonomik işlevlerin güçlü entrgrasyonunu gösterir. Olasılıkla Porsuk Höyük (106), Yeşildon Höyük (97), Karahöyük Midaion (73) ve Yakakayı Höyük (63) ön plana çıkan, bölgede politik ve ekonomik gücü kontrol eden yerleşimler olmalıdır.

Şekil 74. Sektör 2 sıra boyut analizi

Sektör 3'de, İTÇ 3'e gelindiğinde yerleşimlerin olasılıkla ovaya çekildiği görülmektedir. Sektörün jeomorfolojik ve toprak yapısı özellikleri nedeniyle pastroral topluluklar tarafından iskan edilmiş olabileceği ve sektör 2 ile ikincil yerleşim, yayla yerleşimi gibi ilişkilerini İTÇ 2'den itibaren sürdürmüş olabileceği daha önceki kısımda yorumlanmaya çalışılmıştı. İTÇ 3'te bu sektörde sekiz İTÇ 2 yerleşimi terk edilmiş, dört yerleşim ise İTÇ 2'den iskanı devam etmektedir. İskanı devam eden yerleşimlerden Köykıran Güçükkol Höyük (1) ve Asarındere Höyük (76) sektörün batısında ve sektör 2'deki ova yerleşimlerine hakim konumdadırlar. Gerdekkayası Höyük'ün (109) vadi girişindeki konumu İTÇ 1'den itibaren bu yerleşimin güvenlik amaçlı olabileceğini düşündürmektedir. İTÇ 3'de ise ekonomik ve politik olarak değişime uğrayan sektör 2 için stratejik bir anlam kazanmış, bu nedenle terk edilmemiş olabilir (Şekil 75). Terk edilen yerleşimlere bakıldığında ise yine ilginç bir istatistiki değerlendirme ortaya çıkmaktadır. Özellikle Avdağlı Höyük, Kızılburun Höyük, Erkeçağılı Höyük ve Büğdüz Höyük, çevrelerinde bozulmuş meşelikler içerisine açılan, yakın dönem tarlalarının tespit edildiği yerleşimlerdi. Bu nedenle pastoralizm yanında TA için uzak tarla ya da Sektör 2'deki ova yerleşimleri ile

kurulan ekonomik ilişkilere dayalı geçim ekonomilerinin öngörülebileceği düşünülmüştü. İTÇ 3'de terk edilen bu yerleşimlerdeki topluluklar, orman içine tarla açarak tarım becerilerini geliştirdilerse, ovadaki merkez yerleşimler tarafından, bu becerilerden yararlanmak için ovaya çekilmiş olmaları ayrı bir olasılık olarak düşünülebilir.

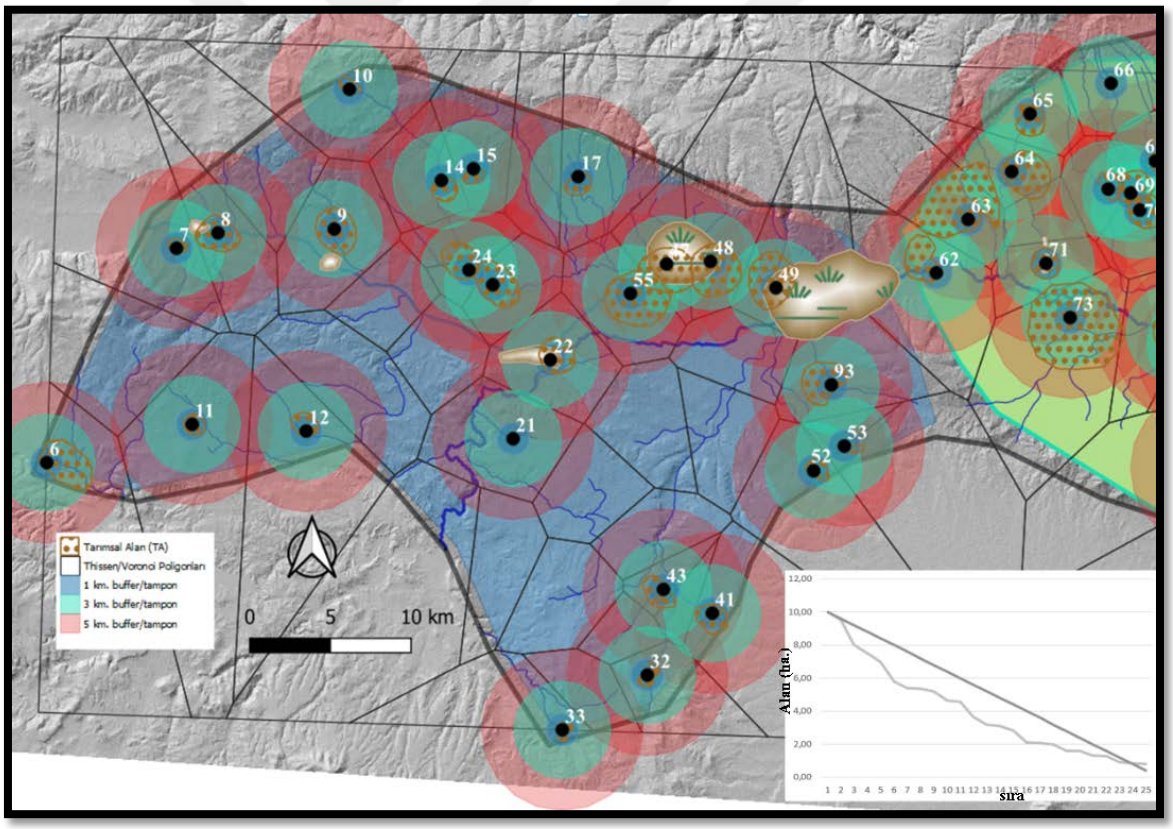

Şekil 75. Sektör 3 İTÇ 3 yerleşimleri

Tampon alanlar ile birlikte sıra boyut analizleri değerlendirildiğinde, iki yerleşim dokusunun bir arada olduğu bir eğri oluşmuştur (Şekil 75). Köykıran Güçükkol Höyük (1) 1,45 ha boyutu ile sektörde ön plana çıkmaktadır. Ancak diğer sektörlerde bu dönem için referans olarak ortaya çıkan alan değeri, bu yerleşimin dolayısıyla da sektörün, İTÇ 2'den itibaren aslında ova ile ilişkili olabileceğini desteklemektedir. Bu sektördeki yerleşimler için İTÇ 3'te de, ikincil yerleşim ya da güvenlik/ karakol yerleşimleri tanımlarının daha uygun olduğu düşünülmektedir.

Sektör 4, İTÇ 2'de hidrolojinin yerleşim dokularını belirlediği sınırlar içerisinde ele alınmıştı. İTÇ 3'de sektörün Yukarı Sakarya Havzası, Alpu Ovası (Sektör 2) ve batıdaki Bilecik/Bursa bölgesi ile bağlantılı, geçiş karakteri kazandığı görülmektedir. Yerleşim

dokusunun bu nokta da Efe tarfından ortaya konulan “Büyük Kervan Yolu”güzergahı ile ilişkili olabileceğini söylemek gerekir. İTÇ 2’de altı ova yerleşimi, on bir yamaç ve tepeüstü yerleşimi olmak üzere toplamda on yedi yerleşim terk edilmiştir (Şekil 60, 65, 76). Kümbet Ürktepe Höyük (6), Selakarı Höyük (7),Oklubalı Höyük (8), Çukurhisar Höyük (9), Aşağısöğütönü Höyük (23), Çiftlik Höyük (22), Çoraklık Höyük (24), Yapağı Höyük (47), Dudu Höyük (49), Şarhöyük (55), Yozsak Çiftliği Höyük (93), Keskin Höyük (14) İTÇ 2’den iskanı devam eden ova, vadi içi ova ve dağ eteği ova yerleşimleridir. Uludere Höyük (10), Nemli Höyük (11), Aşağıkartal Höyük (12), Kuştepe Höyük (15), Kumbağ Höyük (17), İtburnu Höyük (21), Karapazar Höyük (32), Avdan Höyük (33), Akören Höyük (41), Kavaközü Höyük (43), Kanlıpınar Höyük (52), Gölüce 1 Höyük (53) yine İTÇ 2’den iskanı devam eden yamaç ve tepeüstü yerleşimleridir. Elyamuk Höyük (48) İTÇ 3’te yeni kurulan ova yerleşimidir (Şekil 76).

Şekil 76. Sektör 4 İTÇ 3 yerleşimleri

Tampon alanlar ile birlikte sıra boyut analizleri değerlendirildiğinde, yerleşimlerin bir önceki dönemdeki karakterlerini korudukları ikili ve üçlü gruplar halinde kümelendikleri, görülür. Sıra boyut analizinde bu bölümün başında (5.2.3.) bir öneri olarak sunulan terk

edilen İTÇ yerleşimleri ve referans yerleşimlerden gelen alan bilgisi dikkate alınarak İTÇ sonrası iskan edilmiş büyük boyutlu yerleşimlere 6 ha ile 10 ha aralığında yeniden değer verilmiştir (Şekil 76). Sıra boyut analizi sonucunda oluşan iç bükey eğri bir veya birkaç büyük merkez ve daha küçük boyutlu yerleşimlerin olduğu merkezileşmiş ve entegrasyonu yüksek bir dokuyu yansıtır. Ancak İTÇ 2'den beri bu sektör içerisinde ikili ve üçlü kümelenmelerden daha ziyade, çizgisel dizilimin dikkat çektiğini vurgulamak yerinde olacaktır. Özellikle ovada Şarhöyük'ten itibaren (55) çizgisel dizilimde takip edilen Yapağı Höyük (47), Elyamuk Höyük (48), Dudu Höyük (49) sektör içerisindeki en büyük boyutlu yerleşimlerdir. Ancak etraflarında daha küçük yerleşimlerin bulunduğu bir doku yoktur. Porsuk Çayı ile Sarısu Çayı'nın taşkın havzasında, eski bataklık alanlarında kalan höyüklerin, sulak alandaki adacıklar üzerine kurulmuş olabileceklerinin desteklenmesi için gelecek yıllarda yapılacak jeoarkeoloji çalışmalarına ihtiyaç vardır.[92]

İTÇ 3'de yerleşim tiplerinin dağılımı 12 ova, 13 yamaç ve tepeüstü yerleşimi şeklindedir. Yerleşimlerin etrafında yayılım gösteren büyük toprak grupları dağılımında ise 9 yerleşimin alüvyal toprakların, 8 yerleşimin kahverengi orman topraklarının ve yine 8 yerleşimin kahverengi toprakların yayılım alanında kurulduğu görülmektedir Toprak grupları ve yerleşim tiplerindeki bu eşit dağılım, çevre kaynaklarının farkında olan ve bu kaynakları dengeli bir biçimde kullanan toplulukları işaret etmektedir.

[92] Şarhöyük jeoarkeoloji sonuçları eski yerleşimin toprak bir yükselti üzerinde kurulduğu sonucunu vermektedir (Darga, 1994: 483).

ALTINCI BÖLÜM
SONUÇ

Önceki dönemlerde yapılan yüzey araştırmaları ve disiplinler arası yöntemlerin kullanıldığı Demircihöyük kazıları, İç Anadolu'nun batısında yer alan Orta Porsuk Havzası'nda, bugüne kadar yapılan önemli arkeolojik çalışmalardır. Tez çalışması kapsamındaki yüzey araştırması sonuçları ile bu eski verilerin bütüncül olarak ele alınması, yeni bir bakış açısı sunarak, bölge arkeolojisi için önemli bir boşluğu dolduracak niteliktedir.

Yüzey araştırması malzemesinin tarihlendirilmesi, referans kazılar ışığında form ve mal gruplarının karşılaştırmaları neticesinde yapılabilmektedir. Orta Porsuk Havzası içerisinde stratigrafik olarak arkeolojik materyalin değerlendirilebileceği tek yerleşim Demircihöyük'tür. Geniş yüz ölçümüne sahip havza içerisinde sadece Demircihöyük sonuçlarından yol çıkarak seramik materyalin değerlendirilmesi yeterli görülmemiştir. Seramik örneklerinin dönemsel olarak daha doğru bir biçimde değerlendirilebilmesi için yakın çevredeki, kazı çalışmaları yapılmış veya devam etmekte olan referans yerleşimlere ait seramik malzeme ile karşılaştırmaları yapılmıştır.

Kuzeybatı ve İç Kuzeybatı Anadolu yerleşimleri arasında Bursa yöresinde konumlanan Hacılartepe; Yukarı Porsuk Havzası'nda yer alan Aizanoi, Höyüktepe, Seyitömer Höyük; Yukarı Sakarya Havzası'nda yer alan Keçiçayırı ve kazıları devam eden Küllüoba Höyük; İç Batı Anadolu Bölgesi'nin önemli İTÇ yerleşimlerinden olan Beycesultan Höyük, Afyonkarahisar yöresinde yer alan Kusura Höyük, Karaoğlan Mevkii Höyük ve Kaklık Mezarlığı; Ankara yöresinde yer alan Ahlatlıbel, Etiyokuşu, Karaoğlan, Karayavşan, Koçumbeli, Çayyolu Höyük, Polatlı Höyük ve Gordion, bölgenin İTÇ seramik materyali hakkında bilgi vermektedir. Seramik materyalin tanımlanması, tasnifi ve yerleşimlerin dönemlenmesi tezin ilk basamağını oluşturmaktadır. İkinci basamak ise yerleşimlerin çevreleri, çevrenin kaynak potansiyeli ve bu kaynakları kullanan toplumların birbirleriyle olası ilişkilerinin yorumlanmasında, arkeolojik bilginin kullanılabilirliğidir. Bu kısımda havza topografya, hidroloji ve yerleşim yerlerinin konumları da dikkate alınarak, dört sektör altında incelenmiş ve çalışma bu sistematik üzerine kurulmuştur.

Burada belirgin olan coğrafya ve arkeolojinin yakınlaşmasıdır ki, iki bilim dalı da sosyal bilimler ile doğa bilimleri arasında anlamlı ilişkiler kurar. Coğrafya yeryüzünün çeşitliliği, kaynakları ve insanoğlunun ayakta kalma çabasını yansıtırken (Holt-Jensen, 2014: 267), arkeoloji her yönüyle ayakta kalan insanı yansıtır.

Orta Porsuk Havzası'nın coğrafyası ve prehistorik dönem peyzajına ilişkin yorumlar disiplinler arası çalışmalar neticesinde önemli sonuçlar vermektedir. Yerleşim yerlerinin hiyerarşik diziliminin sadece boyutlarına göre ve yüzey malzemesi ile ilişkilendirilerek kurulması, arkeolojide tartışmalı bir konudur. Bu tez çalışmasındaki amaç bu tartışmaları yeni bir boyuta taşıyıp İTÇ yerleşimlerinin olası hiyerarşik önemine katkı sağlayabilecek çevresel özellikleri ve bu özelliklerin taşıdığı anlamı, arkeolojik bilgi ile birleştirme çabasıdır. Orta Porsuk Havzası'nın zengin su varlığı ve çeşitlilik gösteren topografyası, bölgenin yoğun bir biçimde iskan edilmesine neden olmuştur. Yaklaşık 200 tane arkeolojik alanın varlığı da bunun önemli bir kanıtıdır. Tez çalışması kapsamında incelenen 94 yerleşim ise İTÇ'de bölgedeki hareketliliğin göstergesi olmalıdır. Derin vadiler, vadi etekleri ve ovalar birbirlerine çok yakın mesafededir. Bu farklı ekolojik ortamlar, aynı zamanda besin kaynaklarının çeşitliliğini yansıtır. Yakın ortamlara kurulan yerleşimler de birbirleri ile temas halinde olmalıdır.

Yerleşimcilerin bir ortamı, beslenme ve su girdisi, üretim girdisi, güvenlik-korunma-kontrol girdisi bağlamında, kalıcı yerleşim ya da geçici yaşam alanı olarak seçmelerinin nedenleri, aslında İTÇ toplumlarının karakterlerinin anlaşılmasına yardım etmektedir. Çevresel süreçlerin okunmaya çalışıldığı disiplinler arası yöntem ve yaklaşımlardan beslenen yüzey araştırmaları aracılığıyla da, toplumların yatay ve dikey eksenindeki merkezileşme ve entegrasyon dereceleri konusunda bölgesel ölçekte genel bir öngörü oluşur.

İTÇ yerleşimlerinin boyutları, özellikle bir yerleşimdeki iskan silsilesinin İTÇ'de terk ediliş ile son bulduğu yerler için önem arz eder. Havzada Demircihöyük dışında referans kazının olmaması nedeniyle yerleşimlerin İTÇ'de kapladıkları alanları hakkında doğru veriye ulaşmamız mümkün görünmemektedir. Ancak İTÇ'de terk edilenler ve yüzey malzemesinin dönemsel yüzdelik dağılımı dikkate alınarak, yerleşimlerin boyutları konusunda öneri niteliğinde bazı yaklaşımlar geliştirilebilmektedir. 0,22-5,41 ha arasındaki yirmi yedi yerleşim sadece İTÇ'de iskan edilmiştir. Bu terk edilmiş yerleşimlerin,

Demircihöyük'ün, yakın bölgedeki Küllüoba Höyük'ün alan (ha) bilgisi referansında, İTÇ sonrası iskan gören büyük boyutlu yerleşimler için yeniden alan değeri verilmiş ve sıra boyut analizleri bu değerler bağlamında yapılmıştır.

Orta Porsuk Havzası'nda Kalkolitik Dönem yerleşimlerinden Orman Fidanlığı Yerleşimi (18) ve Karakamış Höyük (39) dışındaki yirmi beş yerleşim, İTÇ 1'de iskan edilmeye devam etmiştir. Geç Kalkolitik Döneme tarihlenen yerleşimlerin on tanesi ova, on yedi tanesi vadi içi yamaç, ova kenarı yamaç ve tepe üstü yerleşimi olması, Kalkolitik Dönem yerleşimcilerinin daha çok yüksek, engebeli, ormanlık ve mera alanlarını tercih ettiklerini göstermektedir. Kalkolitik Dönem'de iskan gören yirmi yedi yerleşim içinden yirmi bir tanesi 0,26 ile 2 ha arasında değişen boyutlardadır. Bu yerleşimler Kalkolitik Dönem sonrasında da yerleşim gördüğü için Kalkolitik Dönem boyutlarının tespiti mümkün değildir. Ancak bu dönem sonrasında iskan edilmeyen Orman Fidanlığı Yerleşimi 0,83 ha ve Karakamış Höyük 0,74 ha boyutlarında olması nedeniyle, havzadaki Kalkolitik Dönem yerleşimlerinin 1 ha'dan daha küçük olabileceği öngörülmektedir.

İTÇ1'de iskan gören otuz yerleşim, 0.22 ha ile 17,19 ha arasında değişen boyutlardadır. Yirmi iki yerleşim yerinin boyutları, 0,22 ile 2 ha arasında değişmektedir. İTÇ 1 sonrasında iskan edilmeyen tek yerleşim 0,56 ha alanıyla sektör 4'de yer alan Anadol Höyük'tür (13). Çalışmanın zamansal sınırları içerisinde ve erken İTÇ 3 sonrasında iskan görmeyen yerleşimler bağlamında bakıldığında, İTÇ 1 yerleşimlerinin en azından 0,22 ha ile 2 ha arasında olabileceği öngörülmektedir. İTÇ 1 yerleşimlerinin dokuz tanesi ova, vadi içi ova ve dağ eteği ova yerleşimi, on beş tanesi yamaç yerleşimi, altı tanesi tepe üstü yerleşimidir. İTÇ 1 yerleşimcilerinin daha çok yüksek, engebeli, ormanlık ve mera alanlarını tercih ettikleri, aslında Kalkolitik Dönem geleneklerini sürdürdükleri görülmektedir. Yerleşimler için su varlığının birinci derecede önemli olduğunun kanıtı su kaynaklarına yakın mesafede kurulmuş olmalarıdır (Şekil 6). Özellikle Demircihöyük (46), Kümbet Ürktepe Höyük (6), Karapazar Höyük (32), Akören Höyük (41), Uludere Höyük (10) ve Aşağıkartal Höyük (12) temiz su kaynakları olan pınarların yakınında kurulan yerleşimlerdir.

Sektör 1 İTÇ 1dokusunun anlaşılması için yeterli yerleşime sahip değildir. Sektör 2'de sıra boyut ve tampon analizleri, Doğanca 1 Höyük (80) ve Kızlar Höyük'ün (71) ön

plana çıktıklarını göstermiştir (Şekil 55). Özellikle bu iki yerleşimin taşkın ovası içinde kalması, uzak tarla pratikleri ile bağımlı ikicil yerleşimlerin ortaya çıkmış olabileceği şeklinde yorumlanmaktadır. İTÇ 1 için genel hatlarıyla Sektör 2 ve sektör 3 arasında bölgesel ilişkilerin başlamış olabileceği, sektör 3'ün orman ve mera varlığından sektör 2'deki ova yerleşimlerinin yaralanmış olabileceği düşünülmektedir. Bağımlı ikincil yerleşimler, ortak kaynak havzalarının çakışması belki de toplumsal karmaşıklığın başladığının göstergesi olmalıdır. Sektör 4'de ise bölüm 5.2.1.'de ele alındığı üzere Demircihöyük-Oklubalı Höyük ve Keskya-Kayaüstü Höyük arasındaki, ikili yerleşim dokusu dikkat çekicidir (Şekil 57). Sektör 4 ve sektör 2 arasında ise bu dönemde bağlantının ve iletişimin olduğunu gösteren bir yerleşim dokusu ortaya çıkmamıştır (Şekil 51).

İTÇ 2'ye gelindiğinde tüm Batı Anadolu'da görüldüğü üzere, Orta Porsuk Havzası'nda da yerleşim sayılarında artış görülmektedir. Bu artış konusunda havza özelinde tartışılması gereken bazı noktalar üzerinde durulmadan önce, genel hatlarıyla İTÇ 2 yerleşimleri değerlendirilecektir. İTÇ 2'de iskan gören seksen dokuz yerleşim, 0.22 ha ile 26,04 ha arasında değişen boyutlardadır. Elli sekiz yerleşim yerinin boyutları, 1 ile 3 ha arasında değişmektedir. İTÇ 2 sonrasında iskan edilmeyen ya da yüzey malzemesinin yüzdelik oranının ağırlığı İTÇ olan yerleşimler içerisinde en büyük boyutlu olanlar 3,98 ha Boyacıoğlu Höyük (20), 4,67 ha Çaylık Höyük (64), 5,20 ha Oklubalı Höyük (8), 5,41 ha Turgutlar Höyük (19), 5,47 ha Küçükkızlar Höyük (75), 10 ha Kümbet Ürktepe Höyük'tür (6).

İTÇ 2 yerleşimlerinin kırk iki tanesi ova, vadi içi ova ve dağ eteği ova yerleşimi, otuz dört tanesi yamaç yerleşimi, on üç tanesi tepe üstü yerleşimidir. Yerleşim türlerine bakıldığında, İTÇ 2 yerleşimcilerinin havza kaynaklarını dengeli bir biçimde kullandıkları görülmektedir. Özellikle boyutları aynı olan yerleşimlerin fazlalığı, havzanın sömürü ve üretim sisteminin barışçıl bir ortamda işlendiğinin göstergesi olmalıdır. Tabi ki böyle bir çıkarımda tüm yerleşimlerin aynı zaman içerisinde iskan edildiği varsayımı kabul edilir. Bazı yerleşimlerin aynı topluluk tarafından ikincil yerleşim olarak kullanılması fikri ise tamamen saf dışı bırakılacak bir olgu değildir. Ancak bunun arkeolojik bağlamda çözümlenmesi, yerleşim dokuları içerisinde anlamlandırılmaya çalışılan bölgede, disiplinler arası yaklaşımla kazı ve yüzey araştırmaları sonuçlarının birlikte değerlendirilmesi ile mümkün olabilir.

İTÇ 2'de havza geneli için yerleşim dokusu tek bir eksende değerlendirilememektedir. Dört sektörde de kendi iç dinamiklerini yansıtan yapılar dikkat çeker. Eskişehir ve Sarısu Ovaları'nın yer aldığı sektör 4 ile Alpu Ovası'nın yer aldığı sektör 2 yerleşimlerin yoğunlaştığı alanlardır. Bu sektörler büyük yüz ölçümlerine sahip olduğu için topografyalarının çeşitliliği, yerleşim tiplerinin çeşitliliğinde etkili olmalıdır. Ayrıca ovaların taşkın karakterli oluşu, bölgede yer yer bataklık gibi sulak ortamların oluşumuna neden olmuştur. 3. Bölüm ve yerleşim dokularının ele alındığı 5.2.1. bölümlerinde bu konu üzerinde tartışılmıştır. 4.1. bölümünde ele alınan Demircihöyük'ün mimarisine yansıyan çevresel koşullara ilişkin ipuçlarının da önemli olduğunun vurgulanması gerekir. Özellikle kazı sonuçlarının Orta Porsuk Havzası'nın ova kesimlerinde yaygın olan sulak ortam ekolojilerini desteklendiği görülür.

Sektör 2, İTÇ 2'de belli merkezler etrafında çekirdeklenmenin başladığı bir doku oluşturmaktadır. 4,67 ha Çaylık Höyük (64); 3,20 ha Saracık Höyük (69); 5,47 ha Küçükkızlar Höyük (75); 3,56 ha Aktepe Kaynakobası Höyük (105); ve 26, 04 ha Porsuk Höyük (106)'ün merkez niteliğinde yerleşimler olabileceği düşünülmektedir (Şekil 62). Bu yerleşimler 3 km tamponundan itibaren çevresindeki yerleşimler ile ortak kaynak alanından beslenmektedirler. Ama özellikle Küçükkızlar Höyük ile Saracık Höyük'ün 1 km tamponundan itibaren çevresindeki daha küçük yerleşimler ile ilişkili olması, akraba toplulukların bir arada yaşaması olarak da değerlendirilebilir. Çevresel ortamlara bağlı kriz süreçlerinde yerleşimlerin dönüşümlü kullanılmış olması da alternatif bir bakış açısı sunar. Bu durumun havza özelinde İTÇ 2 yerleşimlerini arttırmış olabileceği düşünülmektedir.

İTÇ 1'den itibaren ova ile ilişkili olabileceği öngörülen sektör 3 yerleşimlerinin, vadi sırtları ve tepelerdeki orman ve mera alanlarında kurulmuş olmaları, bu yerleşimcilerin ormancı, pastoralist gruplar olabileceklerini düşündürmektedir. Özellikle bazı yerleşimlerin ovaya hakim konumları, güvenlik kontrol noktaları olarak kullanılmış olmalarını da akla getirmektedir.

Sektör 4'ün İTÇ 2'deki yerleşim dokusu üç niş alanını işaret etmektedir. Sarısu Çayı alt havzasında değerlendirilen ilk niş alanı ikili ve üçlü yerleşim modelini işaret eder (Şekil 65). Keskin Deresi alt havzası çoklu merkezli ve ikili sistemin bir arada olduğu iki ayrı yerleşim dokusu ve bunun sonucunda düşük entegrasyonu işaret eder. Porsuk Havzası ise

merkezileşmeye işaret eden bölgesel entegrasyonu ortaya koymaktadır (Şekil 68). Sektör 2'de ovada görülen çekirdeklenme, sektör 4'ün ova kısmındaki büyük yerleşimlerin etrafında görülmez. Burada ovalar ve vadilerin birleştiği bağlantı yolları arasında geçiş karakterini yansıtan bir yerleşim dokusu olabileceği bu nedenle çekirdeklenmeden çok çizgisel dizilimlerin oluştuğu söylenebilir.

Orta Porsuk Havzası'nda İTÇ 2'deki yerleşim sayılarındaki artışın olası nedenleri konusunda bazı tartışmaların geliştirilmesi gerekir. İTÇ sürecinde devam eden istikrarsız iklim modeli, nüfus artışının hareket mekanizmasını daralttığı toplulukların, yakın çevrelerine daha iyi odaklanmalarına neden olabileceği düşünülmektedir. Çeşitli geçim kaynaklarının yakınlığı aslında birbirini takip eden nemli ve kurak zamanların alternatifi niteliğinde olabilir. Nemli zamanlarda ovada artan su varlığı daha kolay yaşam alanlarını oluştururken, kurak dönemlerde yamaçlar, vadi sırtları ve bunlara yakın tepe üstleri suyun daha kolay ulaşılabileceği alanlardır. Burada altının çizilmesi gereken en önemli nokta suyun temin edilip yerleşim yerine getirilme maliyetinin bir toplum için her zaman yüksek oluşudur. Tarih öncesi dönemlerde suya yakın konumlu yerleşimlerin sayıca fazla oluşunun en temel nedeninin bu olduğu düşünülmektedir. Bu toplumlar için suyun maliyeti özellikle de nüfusun artmaya başladığı İTÇ dönemi için daha da yüksek olmalıydı.

İTÇ dönemindeki istikrarsız iklim süreçleri Orta Porsuk Havzası'nda olasılıkla dönüşümlü yerleşimlerin ortaya çıkmasına neden olmuş, bu durum da özellikle İTÇ 2 döneminde yerleşim sayılarında bir artış olarak algılanmıştır. Aslında böyle bir dönüşümlü yerleşim süreci için Demircihöyük yerleşimine ait Sarıket Mezarlığı'nın İTÇ'nin erken evreleri için kullanılmışken geç evrelerinde kullanılmamış olması iyi bir örnek olabilir. Mezarlığın İTÇ'nin erken evreleri ve OTÇ'de kullanım görmüş olması geleneklerin aktarıldığı toplumsal sürekliliğe işaret etmektedir. Ancak tesadüfen aynı mezarlık alanının kullanılmış olma ihtimali de tamamen göz ardı edilemez. Bu belirsizlik belki DNA analizleri ile çözüme kavuşabilir. Ancak burada altının çizilmesi gereken unsur Demircihöyük'te İTÇ'nin ortalarına kadar kesintisiz bir yerleşimin olduğu, yangın vb. felaketler sonrasında yıkıntılar arasından eşyaların toplanmış olması gibi bazı sürekliliklerin izlenmesidir (Korfmann, 1983: 245). Yerleşimde bu süreklilikler izlenirken mezarlık alanındaki dönemsel kopuş dönüşümlü yerleşim süreçlerini destekleyebilir. Belki de yerleşime yakın

konumda mezarların tespit edilememesi, erken dönem yerleşimlerine geçici yerleşim özelliğini kazandırıyor olmalıdır.

İTÇ 2'de yerleşim yerlerindeki artış ile havzanın nüfusunun da artmış olabileceği ilk akla gelen sonuçtur. Havzanın paleoiklimi ve sediman sürecine ilişkin ovadaki alüvyon dolguda yapılan sondajlar M.Ö. 4300-2500 arasında 3.5 m. lik bir birikimi ortaya koymuştur (Ocakoğlu ve Akkiraz, 2019: 92). Bu birikmeye sebep erozyonun, bölgede yaklaşık Geç Kalkolitik Dönem'den İTÇ 2'nin sonuna kadar çok yüksek olduğuna işaret eder (Bölüm 3.4.). Bu durum İTÇ toplumlarının çevresel uyum süreçlerinde hareketli olabileceklerini düşündürmektedir. Bu nedenle havzada artan İTÇ 2 yerleşimlerinin ikincil yerleşim, geçici yerleşim, kamp alanı niteliğinde olabileceği de sorgulanmalıdır. İTÇ'nin istikrarsız iklim süreçleriyle birlikte, su kaynaklarının kullanımı temelinde kurgulanan dönüşümlü yerleşim modeli, kısa dönemli iklimsel değişikliklere, micro bölge hareketliliği ile cevap veren ve böylece çevrelerindeki kaynakların kullanımı konusunda tecrübe kazanmış, nüfusu artan toplulukların, organize olmayı öğrenmeleri anlamına gelir. Olasılıkla böyle bir modelde, ortaya çıkmaya başlayan erk henüz kaynaklar üzerinde denetim sahibi değildir. Ancak çevre ve iklim koşullarına bağlı kısa mesafeli kitlesel hareketliliği yönetme yetisi, zamanla tüm bileşenleri ile politik bir güce dönüşecektir.

İTÇ 3'de Orta Porsuk Havzası'nda yerleşim sayılarında azalma görülür. Bu dönemde iskan gören elli yedi yerleşim, 0.22 ha ile 26,04 ha arasında değişen boyutlardadır. Otuz iki yerleşim yerinin boyutları, 1 ile 3 ha arasında değişmektedir. Erken İTÇ 3 yerleşim dokusunun yorumlanmasında, yirmi beş İTÇ 3 yerleşiminin merkezi yerleşim olabileceği ve çevreleriyle bu özellikleri doğrultusunda ilişkilendirilmesi uygun görülmüş ve 5.2.3. bölümünde değerlendirilmiştir. İTÇ 3 yerleşimlerinin otuz üç tanesi ova, vadi içi ova ve dağ eteği ova yerleşimi, on sekiz tanesi yamaç yerleşimi, altı tanesi tepe üstü yerleşimidir. Yerleşim türlerine bakıldığında, İTÇ 3 yerleşimcilerinin havza kaynaklarını dengeli bir biçimde kullanmaya devam ettikleri ve terk edilen yerleşimlerin ova yerleşimlerine eklenmiş olabileceği düşünülmektedir. Çünkü terk edilen İTÇ 2 yerleşimlerinin yirmi üç tanesi yamaç ve tepe yerleşimi, on bir tanesi ova yerleşimidir.

Orta Porsuk Havzası Erken İTÇ 3 yerleşim dokusu sektör 1 dışındaki diğer üç sektör için benzer ve ilişkili gelişimi yansıtmaktadır. Sektör 1 için sıra boyut analizlerinde

beklenenden büyük boyutlu merkezlerin ortaya çıktığı, bölgesel olarak entegrasyonun zayıf olduğu görülmektedir (Şekil 72). Çevredeki nüfusun ise İTÇ 2'nin merkez eğilimli yerleşimlerine kaydığı düşünülebilir.

Sektör 2'de ve sektör 4'de İTÇ 2'ye göre merkezileşme belirgindir. Sektör 2'de ova yerleşimi olan Koşmat Höyük (2) ve Uzunburun Höyük (56) nüfusu olasılıkla yakın konumda olan Porsuk Höyük'e (106), Bozan Höyük (98) nüfusu yakın konumdaki Yeşildon Höyük'e (97), Gündüzler Akpınar Höyük (101) nüfusu Karahöyük Midaion'a (73) ve yakın konumdaki diğer yerleşimlere dağılmış olmalıdır (Şekil 62, 69, 73). Bu sektörde merkezi nitelikleri ile ön plana çıkan Porsuk Höyük (106), Yeşildon Höyük (97) ve Karahöyük Midaion'un (73) da birer ova yerleşimi olmaları, aslında kanal kazmak, drenajı sağlamak gibi yoğun emek gerektiren sulu tarım pratikleri için nüfusun çekilerek organize edilmiş olabileceğini akla getirmektedir. Sektör 3 yerleşimlerinden sekiz tanesinin terk edilmiş olması da ovaya doğru aynı sebepten bir nüfus hareketinin olduğunu düşündürmektedir.

Sektör 3'ün jeomorfolojik ve toprak yapısı özellikleri nedeniyle pastroral topluluklar tarafından iskan edilmiş olabileceği ve sektör 2 ile ikincil yerleşim, yayla yerleşimi gibi ilişkilerini, İTÇ 2'den itibaren sürdürmüş olabileceği yorumlanmıştır. Ayrıca terk edilen yerleşimlere bakıldığında, ortaya çıkan istatistiki değerlendirme dikkat çekicidir. Sektör 3'ün terk edilen ve ovaya doğru indiği düşünülen yerleşimleri, Avdağlı Höyük (85), Kızılburun Höyük (86), Erkeçağılı Höyük (87) ve Büğdüz Höyük'ün (36) pastoralizm yanında TA için uzak tarla ya da Sektör 2'deki ova yerleşimleri ile kurulan ekonomik ilişkileri olabileceği yorumlanmıştır (Bölüm 5.2.3). İTÇ 3'de terk edilen bu yerleşimlerdeki topluluklar, önceki dönemde orman içine tarla açarak ya da uzak tarla pratikleri ile tarım becerilerini geliştirdilerse, ovadaki merkez yerleşimler tarafından, bu becerilerinden yararlanmak için ovaya çekilmiş olmaları da ayrıca düşünülmesi gereken bir durum olmalıdır. Yine sektör 3'de yer alan Köykıran Güçükkol Höyük (1) ve Asarındere Höyük (76) sektörün batısında ve sektör 2'deki ova yerleşimlerine hakim konumdadırlar. Gerdekkayası Höyük'ün (109) vadi girişindeki konumu İTÇ 1'den itibaren bu yerleşimin güvenlik amaçlı olabileceğini düşündürmektedir. İTÇ 3'de ise ekonomik ve politik olarak değişime uğrayan sektör 2 için stratejik bir anlam kazanmış, bu nedenle terk edilmemiş olabilecekleri yorumlanmıştır (Şekil 75).

Orta Porsuk Havzası'nda Erken İTÇ 3'de sektörler arası ilişkileri gösteren diğer bir bulgu sektör 2 ve sektör 4 arasındaki iletişimin, yerleşim dokusuna yansıması olarak değerlendirilmiştir. Özellikle daha önce İTÇ 2'de sektör 4'ün Porsuk alt havzasında görülen çizgisel dizilimin benzeri, İTÇ 3'de sektör 2'nin kuzeyinde görülmektedir (Şekil 73). Bu durumun İTÇ 3'de hakim olmaya başlayan kurak iklim koşullarıyla ilişkili olabileceği düşünülmektedir. İTÇ 1 ve İTÇ 2'de bu iki sektör arasında bağlantıyı engellediği düşünülen bataklığın yüzölçümünün kurak iklim koşulları nedeniyle küçülmüş olabileceği, böylelikle iki ovanın bağlantısının daha kolay kurulabildiği öngörülmüştür (Bölüm 5.2.3.). İTÇ 3'de sektör 4'ün Yukarı Sakarya Havzası, Alpu Ovası (Sektör 2) ve batıdaki Bilecik/Bursa Bölgesi ile bağlantılı, geçiş karakteri kazandığı görülmektedir (Şekil 76). Yerleşim dokusunun bu noktada, Efe tarafından ortaya konulan "Büyük Kervan Yolu" güzergahı ile ilişkili olabileceği de görülmektedir. Sektör 4'e ait sıra boyut analizi sonucunda oluşan iç bükey eğri bir veya birkaç büyük merkez ve daha küçük boyutlu yerleşimlerin olduğu merkezileşmiş ve entegrasyonu yüksek bir dokuyu yansıtır. Ancak İTÇ 2'den beri bu sektör içerisinde ikili ve üçlü kümelenmelerden daha ziyade, çizgisel dizilimin varlığı dikkat çeker. Özellikle ovada Şarhöyük'ten itibaren (55) çizgisel dizilimde takip edilen Yapağı Höyük (47), Elyamuk Höyük (48), Dudu Höyük (49) sektör içerisindeki en büyük boyutlu yerleşimlerdir. Ancak etraflarında daha küçük yerleşimlerin bulunduğu bir doku yoktur. Porsuk Çayı ile Sarısu Çayı'nın taşkın havzasında, eski bataklık alanlarında kalan höyüklerin, sulak alandaki adacıklar üzerine kurulmuş olabileceklerinin desteklenmesi için gelecek yıllarda yapılacak jeoarkeoloji çalışmalarına ihtiyaç vardır.[93]

Bu tez çalışmasını sistematik hale getiren sektör ve alt bölgeler birbirleriyle tamamen bağımsız düşünülemez. Farklı kaynaklara sahip olmak, ihtiyaç duyulan diğer kaynaklar için iletişimi zorunlu kılar. Yukarıda tanımlandığı üzere coğrafi özellikleri nedeniyle sektörler, kendi içlerinde yerleşim dokuları anlamında bağımsız değerlendirilmiş olsa da, sosyal, ekonomik ve kültürel süreçlerin havza içinde bütüncül işlediği aslında yerleşim türlerindeki bilinçli tercihler ve kaynaklar üzerindeki dengelerde görülmektedir. Ayrıca İTÇ'nin her alt evresi için yerleşimlerde tespit edilen seramik materyalin benzerliği de yerleşim dokularını büyük oranda desteklemektedir. İTÇ 1'de sadece yakın yerleşimlerde tespit edilen benzerliklerin, İTÇ 2'de yakın yerleşimler ve sektör geneline yayıldığı, İTÇ 3'de ise yakın

[93] Bkz. dipnot 92.

yerleşimler, sektör geneli ve sektörler arası belirginleşmeye başladığı tespit edilmiştir. Tüm birleşenleri ile bakıldığında, İTÇ topluluklarının 800 yıllık bir süre içerisinde havza kaynaklarının sömürü süreçlerini bilinçli bir biçimde işledikleri ve kullandıkları görülmektedir.

KAYNAKÇA

Adams, R. McC. (1966). *The Evolution of Urban Society: Early Mesopotamia and Prehispanic Mexico*. Aldine Publishing Company: Chicago.

Adams, R. McC. (1981). *Hearthland of Cities. Surveys of Ancient Settlements and Land Use on the Central Floodplain of the Euphrates*. Chicago.

Adams, R. McC. and Nissen, H.J. (1972). *The Uruk Countryside: The Natural Setting of Urban Societies*. Chicago.

Akarca, A., (1998). *Şehir ve Savunması*. Türk Tarih Kurumu Yayınları: Ankara.

Akdeniz, E. (2018). "İlk Tunç Çağı'nda Manisa Yöresi'nde Yerleşim Dokusu", *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5/1, 336-359.

Akgün, F. ve Kayseri Özer M. S. (2012). "Neojen'den Kuvarterner'e Güneybatı Avrasya'da Flora ve Vejetasyon Değişimleri". N. Kazancı ve A. Gürbüz (ed.). içinde: *Kuvaterner Bilimi.* (139-170). Ankara Üniversitesi Yayınları: Ankara.

Aktüre, S. (2004). *Anadolu'da Bronz Çağ Kentleri.* Tarih Vakfı Yurt Yayınları:İstanbul.

Albek, S. (1991). *Dorylaion'dan Eskişehir'e*. Anadolu Üniversitesi Basımevi: Eskişehir.

Algaze, G. (1989). "The Uruk Expansion: Cross-Cultural Exchange in Early Mesopotamian Civilization", *Current Anthropology*, 30/5, 571-608.

Algaze, G. (1993). *The Uruk World System: The Dynamics of Expansion of Early Mesopotamian Civilization*. Chicago University Press: Chicago.

Alkım, U. B. (1968). *Anatolie I*, Cenevre.

Alkım, U. B. (1969). *Anatolia I*. Barrie&Rocklife: The Cresset Press: London.

Anonim, (1935). "Bataklık Kurutmaları", *Eskişehir Halkevi Yurt ve Kültür Dergisi,* 29-30, 24-26.

Anonim, (1939). *Cumhuriyetin 15. Yılında Eskişehir*, Kültür Matbaası: İstanbul.

Anonim, (1944). "Su İşlerimiz", *Eskişehir Halkevi Yurt ve Kültür Dergisi*, s.78-80, 28-31.

Anonim, (1944). "Sıtma Mücadele Mıntıkasının 1944 yılı Çalışmaları", *Eskişehir Halkevi Yurt ve Kültür Dergisi*, s.78-80, 21-22.

Anonim, (1968). *Eskişehir İl Yıllığı 1967*. Ajans Türk Matbaacılık Sanayi: Ankara.

Anonim, (1969). *Porsuk Eskişehir Projesi Planlama Raporu,* DSİ Genel Müdürlüğü Etüt ve Plan Dairesi Başkanlığı: Ankara.

Anonim, (1974). *Eskişehir İl Yıllığı 1973*. Uğur Matbaası: Eskişehir.

Anonim, (1984). *Toprak Etütleri ve Haritalama Dairesi Başkanlığı Eskişehir İli Verimlilik Envanteri ve Gübre İhtiyaç Raporu*, 22/754, Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı, Toprak Su Genel Müdürlüğü Yayınları: Ankara.

Arbuckle, B.S. (2012). "Pastoralism, Provisioning, and Power at Bronze Age Acemhoyuk, Turkey", *American Anthropologist,* 114/3, 462-476.

Arık, R. O. (1939). "Anadolu'nun En Garp Eti İstasyonu Karaoğlan Höyüğü". *Belleten,* 9, III., 27-60.

Arık, R. O. (1948). "Karaoğlan Höyüğü Bakır Çağı Mimarlığındaki Özellikler". *III. Türk Tarih Kongresi Kongreye Sunulan Tebliğler,* 46-59.

Arslan, M., İlgezdi Bertram, G. ve Bertram J.K. (2013). "Çayyolu Höyük- Ankara'da bir Geç Kalkolitik/İlk Tunç Çağı yerleşimesi". *Anadolu/Anatolia,* 39, 139-164.

Arsebük, G. (1986), "Altınova'da (Elazığ) Başlangıcından İlk Tunç Çağ Sonuna Kadar Kültür Silsilesi ve Sosyal Tabakalanma Sorunu" IX. Türk Tarih Kongresi, I, 67-71, Türk Tarih Kurumu Basımevi: Ankara.

As, A. V., Jacobs L. ve Wijnen, M. H. (1993/94). "The production sequence of pottery dating from the Early Bronze Age excavated at Hacılartepe in Northwestern Anatolia". *Newsletter*, 11/12, 54-73.

Atasoy, S. (1974). "The Kocakızlar Tumulus in Eskişehir, Turkey", *AJA,* 78/3, 255-263.

Athenaeus, *Deipnosophistae.*, II/43 B, Book 2, 35A-47E, s.187, Erişim: 26 Kasım 2020, https://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Athenaeus/2A*.html

Ay, D. Ş.M. (1998). *Küllüoba İlk Tunç Çağı I Çanak Çömleği.* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Ay Efe, D. (2001) "The small finds of Orman Fidanlığı". Efe, T.(ed.), in: *The Salvage Excavations at OrmanFidanlığı, a Chalcolithic Site in Inland Northwestern Anatolia,* 127-158, Task Vakfı Yayınları: İstanbul.

Aydın, T., Gönen, B. ve Eseceli, H. (2018). "Bor'un İnsan Sağlığı ve Beslenme Üzerine Etkisi", *SDÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi* 9/2, 119-122.

Bailey, G. (2013). "Sit Havzası İncelemesi", C. Renfrew ve P. Bahn (ed.). içinde: *Arkeoloji Anahtar Kavramlar,* 254-260, İletişim Yayınları: İstanbul.

Bachmann H. G. And Weiner, K.L. (1987). "Zur Geologie der Umgebung des Demircihüyük", M. Korfmann (ed.). in: *Demircihüyük II Naturwissenschafliche Untersuchungen.*(32-37). Verlag Philipp Von Zabern: Meinz.

Banning, E.B. (2002). *Archaeological Survey*. Manuals in Archaeological Method, Theory, and Technique. New York.

Baştürk, M.B. ve Konakçı, E. "Settlement Patterns in the Malatya–Elazığ Region in the IV.& III. Millennium BC", Alt Orientalische Forschungen, 32, 97-114.

Baştürk, M.B. ve Baştürk, E. (2017). "Şarhöyük-Dorylaion Kazılarında Tespit Edilen Erken Tunç Çağı Çanak Çömleği", Aytaçlar, N. M., Abay, E., Dedeoğlu F. ve Erdoğan, A. (ed.). içinde: *Arkeoloji Dergisi*, 187-211, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları: İzmir.

Bayar, F. A. (1991). *Eskişehir İklim Etüdü,* Çevre Bakanlığı Devlet Meteoroloji Genel Müdürlüğü: Ankara.

Baykal Seeher, A. (1996). "A Die Lithischen Kleinfunde", M. Korfmann (ed.). in: *Demircihüyük IV Die Kleinfunde.* 7-169, 332-339. Verlag Philipp Von Zabern: Meinz.

Baysal, E., Baysal, A, Türkcan, A.U. ve Nazaroff, A. (2015). "Early Specialized Production? A Chalcolithicstone Bracelet Workshop at Kanlıtaş, Turkey", *Oxford Journal Of Archaeology*, 34 (3), 235-257.

Berry, B.J. ve Okulicz-Kozaryn, A. (2012). "The city size distribution debate: resolution for US urban regions and megalopolitan areas", *Cities*, 29, 17–23, https://doi.org/10.1016/j.cities.2011.11.007.

Bertram, J. K. (2008). "Ahlatlıbel, Etiyokuşu, Koçumbeli- Ankara çevresine ait bazı buluntu topluluklarının yeniden değerlendirilmesi". *TüBA-AR,* XI, 73-84.

Bertram, J. K. ve İlgezdi Bertram, G. (2021). *The Late Chalcolithic and Early Bronze Age in Central Anatolia*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları: İstanbul.

Bintliff, J. L. (1977). *Natural Environment and Human Settlement in Prehistoric Greece,* BAR Supplementary Series: Oxford.

Bintliff, J. L. (1999). "Settlement and Territory". G. Barker (ed.). içinde: *Companion Encyclopedia of Archaeology*, 505-545, Routledge: New York.

Bittel, K. ve Otto H., (1939). *Demirci-Hüyük,* Archaologisches Institut Des Deutschen Reiches: Berlin.

Bittel, K. (1942). *Kleinasiatische Studien*. Archäologisches Institut des Deutschen Reiches: Istanbul.

Blegen, C. W., Caskey , J . L., Rawson, M. ve Sperling, J . (1950). T*roy I. The First and the Second Settlements*, Princeton University Press: Princeton.

Boessneck J. ve von den Driesch, A. (1978). "Vorläufiger Berichtüber die Untersuchungen an Knochenfunden vom Demircihüyük (Nordwestanatolien)", *Istanbuler Mitteilungen*, 27/28, 54-59, Deutsches Archäologisches Institut: Tübingen.

Boessneck J. and von den Driesch, A. (1987). "Analyse der Vogel, Reptilien, Amphibien und Fischknochen". M. Korfmann (ed.). in: *Demircihüyük II Naturwissenschafliche Untersuchungen.*(43-52). Verlag Philipp Von Zabern: Meinz.

Burke, A. A. (2004), The Architecture of Defense Fortified Setlements of The Levant during the Middle Bronze Age, Yayımlanmamış Doktora Tezi. The University of Chicago, The Faculty of the Division of the Humanities, Chicago.

Burney,C.A. (1956) "Northern Anatolia Before Classical Times", *Anatolian Studies,* 6, 179-193.

Calder, R. (1963). *L' Homme Et Ses Technıques De La Prehistoire a Nos Jours*, Paris.

Carneiro, R.L. (1970). "A Theory of the Origins of the State", *American Association for the Advancement of Science,* 169/ 3947, 733-738.

Chabot Aslan, C., (2000). The Arcitectural Expression of Social Categories at Five Early Bronze Age West Anatolian Communities. Bryn Mawr College, PA.

Chaput, E. (1947). *Türkiye'de Jeolojik ve Jeomorfojenik Tetkik Seyahatları*, İstanbul Üniversitesi Yayınları: İstanbul.

Chisholm, M. (1968). *Rural Settlement and Land Use: An Essay in Location*, London.

Claessen, H. J. M. ve Skalnik, C. P. (1993). *Erken Devlet*. İmge Kitapevi Yayınları: Ankara.

Cox,C.W.M., Cameron, A. (1937). "Exploration archeologique de la Phrigie", *Monumenta Asiae Minoris Antiqua* V : XLV-XLVII.

Cribb, R. 1991: *Nomads in archaeology. New Studies in Archaeology*. Cambridge.

Crawford, H. E. W. (1972), "Stimuli Towards Urbanization in South Mesopotamia", P.J.Ucko, R.Tringham and G.W.Dimbleby (ed.), in: *Man, Settlement and Urbanism*, 761-762.

Crumley, C. (1976). "Toward a Locational Definition of State Systems of Settlement", American Anthropologist, 78/1, 59-73.

Çakar Kılıç, Ö. (2021). "Disiplinlerarası Yaklaşım ile İlk Tunç Çağı'nda Orta Porsuk Havzası", Alpay, A.I. ve Erciyas, B. (ed.). içinde: *Uyum ve Direnç, Yerleşim Arkeolojisi Serisi 8 Sempozyum Bildirileri*, Ege Yayınları: İstanbul.

Çevik, Ö. (2004). Anadolu'da Kentleşme Süreci. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Bilim Dalı, İzmir.

Çevik, Ö. (2005). *Tarihte İlk Kentler ve Kentleşme Süreci*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları: İstanbul.

Çevik, Ö. (2007). "The Emergence of Different Social Systems in Early Bronze Age Anatolia: Urbanisation versus Centralisation*", Anatolian Studies,* 57, 131-140.

Çizer, Ö. (2015). Archaeobotanical investigations of plant cultivation and husbandry practices at the Early Bronze Age Settlement Küllüoba in West- central Turkey: Considerations on environment, climate and economy. Unpublished Doctoral Dissertation. Der Mathematics-Naturwissenschafltichen Fakultat der Eberhard Karls Universitat Tübingen.

Çölaşan, U.E. (1962). *Eskişehir Bölgesinde Yağışın Hububat İstihsali Üzerindeki Tesirleri,* Tarım Bakanlığı Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü: Ankara.

Darga, M. A.(1994). " Şarhöyük Dorylaion Kazıları (1989-1992)" *15. KST*, 1; 481-50, Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi: Ankara.

Darga, M. A.(1995). " 1993 Şarhöyük Dorylaion (Eskişehir) Kazıları" *16. KST*, 1; 531-367, Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi: Ankara.

Darga, M. A. ve Tüfekçi, T. (2001). "Şarhöyük Dorylaion 1999 Kazı Çalışması" *22. KST*, 1; 51-62, Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi: Ankara.

Darga, M. A., Tüfekçi, T. ve Sivas, H. (2002). "Şarhöyük Dorylaion 2000 Yılı Kazı Çalışmaları" *23. KST*, 1; 207-218, Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi: Ankara.

Darga, M. A., Tüfekçi, T. ve Sivas, H. (2003). "2001 Yılı Şarhöyük Dorylaion Kazısı ve Karatuzla Nekropolü Temizlik Çalışması" *24. KST*, 1; 47-58, Kütür Bakanlığı Dösimm Basımevi: Ankara.

Darga, M. A. Tüfekçi, T. ve Sivas, H. (2005). "2003 Yılı Çalışmaları Şarhöyük Dorylaion Kazısı" *26. KST*, 1; 343-350, Kütür Bakanlığı Dösimm Basımevi: Ankara.

Dedeoğlu, F. (2010). Neolitik Çağdan Erken Tunç Çağı Sonuna Kadar Yukarı Menderes Havzası: Kültürel, Sosyal ve Ekonomik Süreç. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Bilim Dalı, İzmir.

Dedeoğlu, F. (2014). "Yukarı Menderes Havzası Bölgesel Yerleşim Analizi: Erken Tunç Çağı'nda Sosyal-Ekonomik Örgütlenmedeki Değişim ve Dönüşüm Süreçleri", *TAS 1: Yerleşim Sistemleri ve Mekan Analizi,* 19- 42, Ege Yayınları: İstanbul.

Demarrais, E. (2013). "Şefliklerden İtibaren Toplumsal Örgütlenme", C. Renfrew ve P. Bahn (ed.). içinde: *Arkeoloji Anahtar Kavramlar*, 274-281, İletişim Yayınları: İstanbul.

Demirkent, I. (2001). *İoannes Kinnamos'un Historiası (1118-1176)*. Türk Tarih Kurumu: Ankara.

Dikkaya, F. (2005). "Arkeoloji'de yerleşimi anlamlandırmak", OLBA XII, 21-37.

Diodorus Siculus, *The Library of History*, XX/108-6, Vol. X. 91-113, s. 431, Erişim: 26Kasım2020,https://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Diodorus_Siculus/20E*.html

Dittemore, M. (2007). *Looking towards the Road: Architecture and Change in aTurkish Village*. Verlang Bernhard Albert Greiner: Remshalden.

Doğru, H. (1992). *XVI. Yüzyılda Eskişehir ve Sultanönü Sancağı,* Afa Yayncılık: İstanbul.

Drennan, R.D. ve Peterson, C.E. (2004). "Comparing archaeological settlement systems with rank-size graphs: a measure of shape and statistical confidence", *Journal of Archaeological Science*, 31, 533–549.

Düring, B. S. (2011). "Fortifications and Fabrications: Reassessing the Emergence of Fortifications in Prehistoric Asia Minor". B. S. Düring, A. Wossink ve P.M.M.N. Akkermans (ed.). içinde: *Correlates of Complexity Essays in Archaeology and Assyriology Dedicated to Diederik J.W. Meijer in Honour of his 65th Birthday*.(69-86). Leiden: Nederlands Instituut voor het Nabije Oosten.

Düring, B. S. (2016). *Küçük Asya'nın Tarihöncesi: Karmaşık Avcı-Toplayıcılarından Erken Kentsel Toplumlara.* Koç Üniversitesi Yayınları: İstanbul.

Efe, A. (2006). "1260-61/1844-45 Temettuat Sayımı Işığında Çukurhisar Köyünün Ekonomik ve Sosyal Görüntüsü", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6, 19-51.

Efe, T. (1988). *Demircihöyük III, Die Keramik 2, Die Frühebronzezeitliche Keramik der Jüngeren Phasen (ab Phase H)*, Verlag Philipp Von Zabern: Meinz am Rhein.

Efe, T. (1990 a). "Three Early Sites in the Vicinity of Eskişehir: Asmainler, Kanlıtaş, and Kes Kaya", *Anatolica,* XVI: 31-60

Efe, T. (1990 b). "1988 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", *AST*, VI, 405-424.

Efe, T. (1991). "1989 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", *AST*, VIII, 163-178.

Efe, T. (1992). “1990 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları”, *AST*, IX, 561-583.

Efe, T. (1993). “1991 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları”, *AST*, X, 345-364.

Efe, T. (1994a). “1992 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları”, *AST*, XI, 571-592.

Efe, T. (1994b). Eskişehir Yöresindeki Bazı Höyüklerde Saptanmış Olan İlk Tunç Çağı’na Geçiş Evresi Çanak Çömleği. *Anadolu Araştırmaları*, 13, 17- 46.

Efe, T. (1995). “1993 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları”, *AST*, XII, 245-266.

Efe, T. (1996). “1994 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları”, *AST*, XIII-1, 131-152.

Efe, T. (1997). “1995 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları”, *AST*, XIV-2, 215-232.

Efe, T. (2002). “The Interaction Between Cultural/Political Entities and Metalworking in Western Anatolia during the Chalcolithic and Early Bronze Ages”, Ü. Yalçın (ed.). içinde: Anatolian Metal II Der Anschnitt 15, 49-65.

Efe, T. (2003). “Batı Anadolu Tunç Çağı Uygarlığının Doğuşu”, *ArkeoAtlas*, 2, 92-129.

Efe, T. (2004). “Kültür Gruplarından Krallıklara: Batı Anadolu’nun Tarihöncesi Kültürel ve Siyasal Gelişim Profili”, *Colloquium Anatolicum*, III, 15-29.

Efe, T. (2007a). “Küllüoba 2005 Yılı Kazı Çalışmaları”, *28. KST*, 1, 71-90, Kültür ve Turizm Bakanlığı Dösimm Basımevi: Ankara.

Efe, T. (2007b). “The theories of the ‘Great Caravan Route’ between Cilicia and Troy: the Early Bronze Age III period in inland western Anatolia”. Anatolian Studies, 57, 47-64.

Efe, T. (2008). “Demircihöyük ve Küllüoba İTÇ I-II katlarında ele geçirilmiş olan bir grup boyunlu çömlek”. İ. Delemen vd. (ed.). içinde: *Eurgetes I.*(413-420).Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü: Antalya.

Efe, T. (2014). “Selected EB II pottery recovered in the two burnt rooms at Küllüoba near Eskişehir'”. B. Helving, B.Uysal ve E. Atilla (ed.). içinde: *Engin Özgen Anı Kitabı*. (115-128). Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları: Ankara.

Efe, T., Topbaş, A. ve İlaslı, A. (1995), "Salvage Excavations of the Afyon Archaeological Museum, Part 1: Kaklık Mevkii. A Site Transitional to the Early Bronze Age", *Studia Troica*, V, 357-399.

Efe, T., Topbaş, A. ve İlaslı, A. (1998), "Salvage Excavations of the Afyon Archaeological Museum, Part 2: The Settlement of Karaoğlan Mevkii and The Early Bronze Age Cemetery of Kaklık Mevkii", *Studia Troica,* VI, 21-94.

Efe, T. ve Ay, Deniz Ş. M. (2000). "Early Bronze Age I pottery from Küllüoba near Seyitgazi, Eskişehir", *Anatolia Antiqua,* 8, 1-87.

Efe, T. ve Ay, Deniz Ş. M. (2001). "Küllüoba: İç Kuzeybatı Anadolu'da bir İlk Tunç Çağı kenti 1996-2000 yılları arasında yapılan kazı çalışmalarının genel değerlendirilmesi", *TÜBA-AR,* 4, 44-78.

Efe, T. ve Fidan, E. (2008). "Complex two in the Early Bronze II upper town of Küllüoba near Eskişehir". *Anatolica,* 34, 67-102. doi: 10.2143/ANA.32.0.2012551.

Efe, T., Fidan, E., Sarı, D. ve Türkteki M. (2014). "Küllüoba Kazıları 2013", *36. KST*, 1, 573-582, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: Ankara.

Efe, T. ve Türkteki M. (2011). "Inland Western Anatolian Reigon: Introduction". Vassıf Şahoğlu, Peggy Sotirakopoulou (ed.). içinde: *Across The Cyclades and Western Anatolia during the 3th Millennium BC.,* 186-191, İstanbul: Sakıp Sabancı Museum,.

Efe, T., Sarı, D. ve Fidan, E. (2011). "The Significance of The Keçiçayırı Excavations in the Prehistory of Inland Northwest Anatolia", Bilgen, R. Von denhoff, S. Sandalcı, S. Silek (ed.). içinde: *Archaeological Research in Western Central Anatolia The IIIrd Imternationational Symposium of Archaeology,* 8-9 Mart, Dumlupınar Üniversitesi: Kütahya, 9-28.

Efe, T. ve Tuna, Y. (2017). "Frigya Yaylası'nda yer alan Keçiçayırı Yerleşmesi'nde ele geçirilen İlk Tunç Çağı çanak çömleği", Aytaçlar, N. M., Abay, E., Dedeoğlu F. ve Erdoğan, A. (ed.). içinde: *Arkeoloji Dergisi,* 49-116, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları: İzmir.

Eimermann, E. (2004). "Soundings at Early Bronze Age Hacılartepe in the İznik region (NW Anatolia)". *Anatolica,* 30, 15-36.

Eimermann, E. (2008). "Soundings at Early Bronze Age Hacılartepe stratigraphy, pottery, tradition and chronology". J. Roodenberg and S. A. Roodenberg (ed.). içinde: *Life*

and Death in a Prehistoric Settlement in Northwest Anatolia The Ilıpınar Excavations III. (s.361-417). Nederlands Instituut voor het Nabije Oosten: Leiden.

Erdoğu, B. ve Fazlıoğlu, İ. (2006). "Central Anatolian Salt Project: A Preliminary Report on the 2004 and 2005 Surveys", *Anatolia Antiqua*, XIV, 189-203.

Erdoğu, B. (2014). "Türkiye Arkeolojisi'nde Yerleşim Sistemleri: Sorun ve Yöntemler", *TAS 1: Yerleşim Sistemleri ve Mekan Analizi,* 5-17, Ege Yayınları: İstanbul.

Ergüler, Z. A., Zengin, E. ve Öngen, A. S. (2015). "Höyüktepe ve Attepe Arkeolojik Yerleşim Alanlarının jeolojik, jeomorfolojik ve jeoteknik özellikleri". M. Türktüzün ve S. Ünan (ed.). içinde: *Kureyşler Barajı Kurtarma Kazıları 2014.* (11-35). Bilgin Kültür Sanat Yayıncılık: Ankara.

Erkanal, H. ve Günel, S. (1996). " 1995 Yılı Liman Tepe Kazıları", *18. KST*, 1, 231-260, Kültür ve Turizm Bakanlığı Dösimm Basımevi: Ankara.

Erol, O. (1959). "Mihalıççık Dağlarının jeomorfolojisi ve araziden faydalanma", *DTCF Dergisi*, 17, 3/4, 519-531.

Erol, O. (1997). "Geomorphologic Arguments for Mid- to Late Holocene Environmental Change in Central Anatolian (Pluvial) Lake Basins", H. N. Dalfes, G. Kukla ve H. Weiss (ed.). içinde: *Third Millennium BC Climate Change and Old World Collapse*. (321-350), NATO ASI Series I, 49, Springer: Berlin.

Ertin, G. (1994). *Eskişehir Kentinde Yerleşimin Evrimi*. Anadolu Üniversitesi Yayınları: Eskişehir.

Eslick, C. (1988). "Hacılar to Karatas: Social Organization in South-Western Anatolia", *Mediterranean Archaeology*, I, 10-40.

Fairbridge, R., Erol, O., Karaca, M. ve Yılmaz, Y. (1997). "Background to Mid-Holocene Climatic Change in Anatolia and Adjacent Regions", H. N. Dalfes, G. Kukla ve H. Weiss (ed.). içinde: *Third Millennium BC Climate Change and Old World Collapse*. (595-610), NATO ASI Series I, 49, Springer: Berlin.

Faroqhi, S. (2006). *Osmanlı Şehirleri ve Kırsal Hayatı*. Doğubatı Yayınları: Ankara.

Feinman, G. M. (1991). "Demography, surplus, and inequality: early political formations in highland Mesoamerica", T. Earle (ed.). içinde *Chiefdoms: Power, Economy, and Ideology*, 229-262, Cambridge University Press.

Feinman, G. M. (2015)." Settlement and Landscape Archaeology", *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, Vol.21, 654-658.

Feinman, G. M. ve Neitzel, J. (1984), "Too many types: an overview of sedentary prestate societies in the Americas", M. Schiffer (ed.). *Advances in Archaeological Method and Theory*, 39–102, New York: Academic Press.

Flannery, K. V. (1976). *The Early MesoAmerican Village*, Academic Press: London and New York.

Fidan, E. (2013). "Anadolu Yerleşim Planı üzerine yeni bir değerlendirme", Arkeoloji Dergisi, XVIII, 113-125, Ege Üniversiyesi Edebiyat Fakültesi Yayınları: İzmir.

Fidan, E. (2018). "Eskişehir ve Kütahya İlleri Tarih Öncesi Dönem Yüzey Arşatırmaları", *36. AST*, 21-40.

Fidan, E., Sarı, D. ve Türkteki, M. (2015). "An Overview of the Western Anatolian
Early Bronze Age". *European Journal of Archaeology*, 18 (1), 60–89.

Frankfort, H. (1950). "Town Planning in Ancient Mesopotamia", *Town Planning Review*, 21: 98-115.

French, D. (1967). "Prehistoric Sites in Northwest Anatolia-I. The İznik Area", *Anatolian Studies*, 17, 49-100.

French, D. (1969). Anatolia and the Aegean in the third millenium B.C., 1-2, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Cambridge University.

Fried, M. (1967). *The Evolution of Political Society: An Essay in Political Economy*, Randome House: New York.

Goetze, A. (1957). *Kulturgeschichte Des Alten Orients: Kleinasien*, Münih: C.H. Beck.

Gözler, M. Z., Cevher, F. ve Küçükayman, A. (1984/1985). "Eskişehir Civarının Jeolojisi ve Sıcak Su Kaynakları", *Maden Tetkik ve Arama Dergisi*, 103/104, 39-54.

Gözler, M. Z., Cevher, F., Ergül, E. ve Asutay, H.J. (1997). *Orta Sakarya ve Güneyinin Jeolojisi*, Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü Jeoloji Etüt Dairesi: Ankara.

Graves, R. (2016). *Tanrı Claudius*. Türkiye İş Bankası Yayınları: İstanbul.

Gunter, A. C. (1991). *Gordion Excavations Final Reports III: The Bronze Age*. The University Museum: Pennsylvania.

Guzman, R. A., Drobny, S. ve Rodriguez-Sickert, C. (2018). "The Ecosystems of Simple and Complex Societies: Social and Geographical Dynamics", Journal of Artificial Societies and Social Simulation, Doi: 10.18564/jasss.3799 Url: http://jasss.soc.surrey.ac.uk/21/4/10.html.

Gülsoy E. (1971) *Porsuk-Eskişehir Projesi: Porsuk Bentleri II. Kısım Planlama Drenaj Raporu III*, DSİ Genel Müdürlüğü Etüt ve Plan Dairesi Başkanlığı: Ankara.

Gündem, C. Y. (2003). Die Funde Von Wild und Haussaugetieren aus dem Bronzezeitlichen Küllüoba, Unpublished Master Dissertation, Der Naturwissenschafltichen Fakultat der Eberhard Karls Universitat Tübingen.

Gündem, C. Y. (2009). Animal based economy in Troia and the Troas during the Maritime Troy Culture (c.3000-2200 BC.) and a general summary for West Anatolia, Unpublished Doctoral Dissertation, Der Naturwissenschafltichen Fakultat der Eberhard Karls Universitat Tübingen.

Güner, G. (1988). Anadolu'da Yaşamakta Olan İlkel Çömlekçilik, Ak Yayınları Kültür Serisi: İstanbul.

Güran, T., *19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı*, Eren Yayıncılık, İstanbul 1998.

Hall, M. (1982). "Quantifying Trends in Site Location with Multidimensional Scaling", *World Archaeology*, 14/1 (Quantitative Methods), 131-152.

Hammer, E. L. ve Arbuckle, B. (2017). "10,000 Years of Postoralism in Anatolia: A Review of Evidence for Variability in Pastoral Lifeways", *Nomadic Peoples*, 21(2), 214-267.

Higgs, E.S. ve Vita-Finzi, C. (1972). " Prehistoric Economies: A Territorial Approach", E.S. Higgs (ed.), in: *Papers in Economic Prehistory, Studies by Members and Associates of the British Academy Major Research Projects in the Early History of Agriculture*, 27-36, Cambridge University Press: Cambridge.

Holt-Jensen, A. (2014). *Coğrafya Tarihi, Felsefesi ve Temel Kavramları*. İdil Yayıncılık: İstanbul.

Huot, J.L. (1982). *Les Ceramiques Monochromes Lissees en Anatolie A L'Epoque du Bronze Ancien*. Vol. 1-2, Librairie Oriantaliste Paul Geuthner: Paris.

Ivanova, M. (2005). *Befestigte Siedlungen auf dem Balkan, in der Agais und in Westanatolien, ca. 5000-2000 v. Chr*., Tübinger Schriften zur Ur- und Frühgeschichtlichen Archaologie, Waxmann: Berlin.

Ivanova, M. (2013). "Domestic architecture in the Early Bronze Age of western Anatolia: the rowhouses of Troy I", *Anatolian Studies*, 63, 17-33.

İlgezdi Bertram G. ve. Bertram, J. K., (2012). "Ankara bölgesinde İlk Tunç Çağı yerleşimleri". A. A. Akyol ve K. Özdemir (ed.). içinde: *Türkiye'de Arkeometrinin Ulu Çınarları Prof. Dr. Ay Melek Özer ve Prof. Dr. Şahinde Demirci'ye Armağan*. (117-124). Ege Yayınları: İstanbul.

İpek, N. (1999). *Rumeli'den Anadolu'ya Türk Göçleri*. Türk Tarih Kurumu Yayınları: Ankara.

Johnson, M. (2013). "Kültürel çevre üzerine düşünmek", C. Renfrew ve P. Bahn (ed.). içinde: *Arkeoloji Anahtar Kavramlar,* 190-194, İletişim Yayınları: İstanbul

Kalaycı, T. (2018). "Arkeolojide Mekansal Teknolojiler: Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri", S. Ünlüsoy, C. Çakırlar ve Ç. Çilingiroğlu (ed.). içinde: *Arkeolojide Temel Yöntemler*.(69-107). Ege Yayınları: İstanbul.

Kalkan, E. (2015). *Uruk Yayılım Kuramları.* Ege Yayınları: İstanbul.

Kansu, Ş. A. (1940). *Etiyokuşu Hafriyatı Raporu (1937).* Türk Tarih Kurumu Yayınları: Ankara.

Kantner, J. (2005). "Regional Analysis in Archaeology", H. D. G. Maschner, C. Chippindale (ed.). içinde: *Handbook of Archaeological Methods,* I, 1179-1224, Altamira Press: the United States of America.

Karaoğlan, H. (2020). "Seyitömer Höyük Orta Tunç Çağı buluntusu zikzak bezeme kompozisyonlu ağırşaklar", 4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22-24 Ekim, Mersin, 326-337.

Katlan, C. (1970). *Porsuk-Eskişehir Projesi: Porsuk Bentleri Planlama Arazi Tasnif Raporu I*, DSİ Genel Müdürlüğü Etüt ve Plan Dairesi Başkanlığı: Ankara.

Katlan, C. ve Büyükbaş, K. (1966). *Eskişehir Alpu Ovası Planlama Arazi Tasnif Raporu I,* DSİ Etüt ve Plan Teksirhanesi: Ankara.

Kayan, İ. (1987). "Arkeolojik Jeomorfoloji Açısından Yenişehir ve İznik Havzalarının Çevre Özellikleri", *AST*, V, 2, 211-220, Ankara.

Kayan, İ. (2018). "Jeoarkeoloji ve Paleocoğrafya Araştırmalarının Arkeolojideki Yeri", S. Ünlüsoy, C. Çakırlar ve Ç. Çilingiroğlu (ed.). içinde: *Arkeolojide Temel Yöntemler*.(17-67). Ege Yayınları: İstanbul.

Kemal, Y. (2006). *Bu Diyar Baştanbaşa 1: Nuhun Gemisi*. Yapı Kredi Yayınları: İstanbul.

Khazanov, A. M. (2009). "Specific Characteristics of Chalcolithic and Bronze Age Pastoralism in the Near East" , J. Szuchman (ed.). *Nomads, Tribes, and the State in the Ancient Near East,* 119-127.

Khazanov, A. M. (2015). *Göçebe ve Dış Dünya*. Doğu Kütüphanesi: İstanbul.

Koçak, Ö. (2004). *Erken Dönemlerde Afyonkarahisar Yerleşimleri.* Kömen Yayınları: Konya.

Koparal, E. (2018). “Arkeolojide Yüzey Araştırmaları: Yöntem, Tarihçe ve Uygulama”, S. Ünlüsoy, C. Çakırlar ve Ç. Çilingiroğlu (ed.). içinde: *Arkeolojide Temel Yöntemler*.(109-155). Ege Yayınları: İstanbul.

Korfmann, M. (1979). “Demircihüyük. Eine vorgeschichtliche Festung an der phrygisch-bithynischen Grenze: Vorbericht über die Ergebnisse der Grabungen von 1976 und 1977”, *Istanbuler Mitteilungen*, 29, 9-47. Deutsches Archäologisches Institut: Tübingen.

Korfmann, M. (1983). *Demircihüyük I Architectur, Stratigraphi und Befunde.* Verlag Philipp Von Zabern: Meinz am Rhein.

Korfmann, M. (1987). “Vorwort des Herausgebers”, M. Korfmann (ed.). in: *Demircihüyük II Naturwissenschafliche Untersuchungen.*VII-XIX, Verlag Philipp Von Zabern: Meinz.

Korfmann, M. ve Kromer, B. (1993). “Demircihüyük, Besik-Tepe, Troia-Eine Zwischenbilanz zur Chronologie dreier Orte in Westanatolien”, *Studia Troica*, 3, 135-171.

Koşay, H. Z. (1934). “Ahlatlıbel Hafriyatı”. *Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi,* II, 3-101.

Kouchoukos, N. ve Wilkinson, T. (2007). “Landscape Archaeology in Mesopotamia: Past, Present and Future”, E.C. Stone (ed.). içinde: *Settlement and Society: Essays dedicated to Robert M Cormick Adams* .(1-18). Cotsen Institute of Archaeology University of California: Los Angeles.

Kowalewski, S.A., (1990). “The evolution of complexity in the Valley of Oaxaca”. *Annual Review Anthropology,* 19, 39–58.

Koylu, Z. (2018). “Eskişehir 1920: İklim, Ziraat ve Hayvancılık”, Eskişehir Ticaret Odası Dergisi, 122, 60-62.

Kramer, C. (1980). “Estimating Prehistoric Population: An Ethnoarchaeological Approach” M.T. Barralet (ed.). içinde: *L’Archéologie de I’Iraq du Début del’ Epoque Neolithique à 333 Avant Notre Ere: Perspectives et Limites de I’Interpretation Antropolgique des Documents*, 315-334, Paris.

Kuru, A. (2016). Seyitömer Höyük Erken Tunç Çağ III Seramiği’nin Batı Anadolu Erken Tunç Çağı’na Katkıları. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Bilim Dalı, Aydın.

Küçükkalay, A ve Efe, A . (2006). "Osmanlı Ziraî Sektörünün Ticarileşebilme İmkânı Üzerine Bir Deneme: 1844-45 Alpu Köyü Örneği", *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 20, 245-279.

Lamb, W. (1937). "Excavations at Kusura near Afyon Karahisar", *Archaeologia,* 86, 1-64.

Lamb, W. (1938). "Excavations at Kusura near Afyon Karahisar", *Archaeologia*, 87, 217-273.

Lamberg-Karlovsky, C. C. (1975). "Third Millenium Modes Of Exchange and Modes of Production", J.A.Sabloff and C.C.Lamberg-Karlovsky (ed.). in: *Ancient Civilization And Trade*, 341-368.

Livaneli, Z. (2019). *Rüzgarlar Hep Gençtir*. Doğan Egmont Yayıncılık: İstanbul

Lloyd, S. ve Gökçe, N. (1951). "Excavations at Polatlı: A New Investigation of Second and Third Millenium Stratigraphy in Anatolia", *Anatolian Studies*, 1, 21-75.

Lloyd, S. ve Mellaart, J. (1962). *Beycesultan*, Vol. I, Londra.

Lochner, I. ve Ay, D.Ş.M. (2001). "Die Frühbronzezeitlichen Keramik, Die Frühebronzeitlichen Siedlungsbefunde in Aizanoi, Vorberict über die Kampagnen 1997 bis 1999". *Archaologiscer Anzeigner*, 2, 269-295.

Lucas, P. (1712). *Voyage du Steur Paul Lucas fait par ordre dur oy dans L'asia Mineure*, Tome I Paris.

Macklin, M.G., Lewin, J., and Woodward, J.C. (2012). "The fluvial record of climate Change". *Philosophical Transactions of the Royal Society A*,370/1966, 2143–2172.

Manning, S.W. (1995). *The Absolute Chronology of The Aegean Early Bronze Age*, Sheffield Academic Press: England.

Marttin, V. (2019). *Zilkade 1339 Türk İstiklal Harbi'nde Eskişehir ve Çevresi*, Gazi Kitabevi: Ankara.

Matthews, R. (2007). "An Arena for Cultural Contact; Phaplagonia (north-central Turkey) throught prehistory" *Anatolian Studies*, 57: 25-34.

Mellaart, J. (1955). "Some Prehistoric Sites in Nort-Western Anatolia", *Istanbuler Mitteilungen*, 6, 55-88. Deutsches Archäologisches Institut: İstanbul.

Mellink, M.J., (1966). "Archaeology in Asia Minor". *AJA*, 70,147-148.

Mellink, M. J. (1989). "Anatolia and Foreign Relations of Tarsus in the Early Bronze Age", (ed.). K. Emre, M. Mellink, B. Hrouda, N. Özgüç, in: *Anatolia and the Near East.Studies in the Honor of Tahsin Özgüç*, 319-329.

Menekşe, M. (2012). Temettuat defterlerine göre XIX. yüzyıl ortalarında Eskişehir Kazası'nın sosyo-ekonomik yapısı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Miller, N. F., Zeder, M. M. ve Arter, S. R. (2009). "Food and Fuel to Farms and Flocks The Integration of Plant and Animal Remains in the Study of the Agropastoral Economy at Gordion, Turkey", *Current Anthropology*, 50/9, 915-924.

Mithen, S. (2017). *Susuzluk Antik Dünyada Su ve İktidar*. Koç Üniversitesi Yaynları: İstanbul.

Naroll, R. (1962). "Floor Area and Settlement Population", *American Antiquity*, 27/4, 587-589.

Naumann, R., (1998). *Eski Anadolu Mimarlığı*. Türk Tarih Kurumu Yayınları: Ankara.

Nikolova, N. (2016). "Early Neolithic Ditched Enclosures in Thrace", Pajeva,I, Argirova, R., Bacvarov, K., Boteva D. ve Burneva, N. (ed.). içinde: *Bulgarian-German Scientific Cooperation: Past, Present and Future*, 108-116, Faber Publishing House: Bonn.

Nissen, H.J. (2015). *Ana Hatlarıyla Mezopotamya.* Arkeoloji ve Sanat Yayınları: İstanbul.

Ocakoğlu, F. ve Akkiraz, M. S. (2019). "A Lower Pleistocene to Holocene terrestrial record from the Eskişehir Graben (Central Anatolia): Paleoclimatic and morphotectonic implications", *Quaternary International*, 510, 88-99.

Orthmann, W. (1963). *Die Keramik der Frühen Bronzezeit aus Inneranatolien*. Verlag Gebr. Mann: Berlin.

Ökse, T. (2016). "Yukarı Dicle Havzası Tunç ve Demir Çağları Kırsal Yerleşimlerinde Nüfus Hesabı Üzerine bir Uygulama", *TüBA-AR*, 19, 47-67.

Özdoğan, M. (1997). "Kulübeden Konuta: Mimarlıkta İlkler". Y. Say (ed.). içinde: *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme.* (19-30). Tarih Vakfı Yayınları: İstanbul.

Özdoğan, M. (2011). *50 Soruda Arkeoloji*. Bilim ve Gelecek kitaplığı: İstanbul.

Özdoğan, M. (2013). "Neolithic Sites in the Marmara Region. Fikirtepe, Pendik, Yarımburgaz, Toptepe, Hoca Çeşme, and Aşağı Pınar". Özdoğan, M., Başgelen N. ve Kuniholm P. (ed.). *The Neolithic in Turkey. New Excavations & New Research NW Turkey and Istanbul*, 167-269.

Palmisano, A. (2017). "Confronting Scales of Settlement Hierarchy in State-Level Societies: Upper Mesopotamia and Central Anatolia in the Middle Bronze Age", *Journal of Archaeological Science: Reports*, 220-240, doi: 10.1016/j.jasrep.2017.05.029.

Pearson, C.E., (1980). "Rank-size distributions and the analysis of prehistoric Settlement Systems", *Journal of Anthropological Research*, 36, 453–462.

Plass, W.ve Rady, M.A. (1987). "Bodenkundlıche Untersuchungen an Bohrproben Vom Demircihüyük". M. Korfmann (ed.). içinde: *Demircihüyük II Naturwissenschafliche Untersuchungen.*(40-42). Meinz: Verlag Philipp Von Zabern.

Pişkin E. ve Bartkowiak, M. (2018), "Environmental Archaeology: What ıs in a Name?", E. Pişkin (ed.). içinde: *Environmental Archaeology, Interdisciplinary Contributions to Archaeology*, 1-14.

Redman, C. L. (1978). *The Rise of Civilization, from Early Farmers to Urban Society in the Ancient Near East,* Freeman: San Francisco.

Renfrew, C. (1984). *Approaches to Social Archaeology*. Edinburgh University Press: Edinburgh.

Renfrew, C. (2011). *The Emergence of Civilisation.* Oxbow: Oxford.

Renfrew ve Bahn (2017). *Arkeoloji: Kuramlar, Yöntemler ve Uygulama*. Homer Kitabevi: İstanbul.

Roberts, B. K. (1996). *Landscapes of settlement Prehistory to the present*. London.

Roodenberg, J. (1993). "1992 Ilıpınar Kazıları", 15. *KST*, 1, 171-176, Kültür Bakanlığı Yayınları: Ankara.

Roodenberg, J. (1999). "1998 Ilıpınar Kazıları", 21. *KST*, 1, 129-132, Kültür Bakanlığı Yayınları: Ankara.

Roper, D. C. (1979), "The Method and Theory of Site Catchment Analysis: A Review", *Advances in Archaeological Method and Theory*, 2, 119-140.

Saraçoğlu, H. (2001). Eskişehir Kuzeydoğusunun Coğrafi Etüdü Mihalıççık, Beylikova, Alpu ve Çevresi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Saraçoğlu, H. (2004). "Eskişehir Kuzeydoğusundaki Kırsal Yerleşimlerin Etnik Kökenlerine Göre Dağılışı (Mihalıççık, Beylikova, Alpu ve Çevresi)", *Uluslararası 1. Eskişehir Sempozyumu (Siyasal, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Yapı)*,195-201.

Sarı, D. (2004). Küllüoba İlk Tunç Çağı II Çanak Çömleği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Bilim Dalı, İstanbul.

Sarı, D. (2007). "Küllüoba'da Ele Geçirilen Siyah Ağız Kenarlı (Black-Topped) Kaselerden Birkaç Örnek". M. Alparslan, M. Doğan Alparslan, H. Peker (ed.). içinde: *Vita/Hayat Belkıs Dinçol ve Ali Dinçol'a Armağan*. (647-655). Ege Yayınları: İstanbul.

Sarı, D. (2009). "Late EB II Pottery recovered in Complex II of Küllüoba". *Anatolia Antiqua,* XVII, 89-132.

Sarı, D. (2012). "İTÇ ve OTÇ'de Batı Anadolu'nun Kültürel ve Siyasal Gelişimi". *MASROP E-Dergi*, 7, 112-249. ISSN 1307-4008.

Sarı, D. ve Arslan F. (2017). "İlk Tunç Çağında Batı Anadolu'da üç ayaklı mutfak kabının yayılımı ve gelişimi", *Belleten,* LXXXI, 290, 1-22.

Seeher, J. (1987). *Demircihüyük III,1 Die Keramik 1*. Verlag Philipp Von Zabern: Meinz am Rhein.

Seeher, J. (1992). "Demircihöyük Nekropol Kazısı: 1991 Yılı Sonuçları" *XIV. KST,* I, 365 -379, Kültür Bakanlığı Yayınları: Ankara.

Seeher, J. (1999). Kuzeybatı Anadolu'da Tunç Çağı: Demircihöyük Yerleşmesi ve Mezarlığı. F. Türe (ed.). içinde: *Kayıp Zamanların Peşinde Alman Arkeoloji Enstitüsü Anadolu Kazıları,* 48-55, Yapı ve Kredi Kültür Sanat Yayıncılık: İstanbul.

Seeher, J. (2000). *Die Bronzezeitliche Nekropole von Demircihüyük-Sarıket*. İstanbuler Forshungen Band 44, Ernst Wasmuth Verlag: Tübingen.

Schachner, A. (2019). *Hattusa Efsanevi Hitit İmparatorluğu'nun İzinde*. Homer Kitabevi: İstanbul.

Schlichtherle, H. (1978). "Vorläufiger Bericht über die archäobotanischen Untersuchungen am Demircihüyük (Nordwestanatolien)", Istanbuler Mitteilungen, 27/28, 45-53, Deutsches Archäologisches Institut: Tübingen.

Shennan, S. (2013). "Kültürel Çevre Üzerine Düşünmek", C. Renfrew ve P. Bahn (ed.). içinde: *Arkeoloji Anahtar Kavramlar*, 190-200, İletişim Yayınları: İstanbul.

Siddiq, A.B. (2019). *Tarihöncesi Toplumlarda İnsan-Hayvan İlişkisi ve Orta Anadolu Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem Faunası*, Çizgi Kitapevi: Konya.

Sivas, T. (1999). *Eskişehir, Afyonkarahisar, Kütahya İl Sınırları İçerisindeki Phryg Kaya Anıtları,* Anadolu Üniveristesi Yayınları: Eskişehir.

Souvatzi, S. (2007). “Social complexity is not the same as hierachy”, S. E. Kohring ve S. Wynne-Jones (ed.). içinde: *Socialising Complexity: Structure, Interaction and Power in Archaeological Discourse*, 37-59. Oxford: Oxbow Books.

Stein,G. J. (1994). “Economy, Ritual, And Power In Ubaid Mesopotamia”, M.S.Rothman and G.J.Stein (ed.), in: *Chiefdoms And Early States in The Near East: The Organizational Dynamics of Complexity, World Archaeology*, 18, 35-46.

Stein, G. J. (2020). “Leadership strategies and the multi-linear development of social complexity in Ubaid Mesopotamia and Susa A southwestern Iran (5500-4000 BCE)”, F. B. Restelli, A. Cardarelli, G. M. Di Nocera, L. Manzanilla, L. Mori, G. Palumbi, H. Pittman (ed.). içinde: *Pathways through Arslantepe Essays in Honour of Marcella Frangipane,* Università Sapienza di Roma,173-187.

Stone, E. C. (1994). “The Development of Cities in Ancient Mesopotamia”, J. M. Sasson (ed.). içinde: Civilizations of the Ancient Near East, I, 235-248, New York.

Şükrü, F. (1930-1931). *Eskişehir Ticari, Zirai, Coğrafi, Tarihi, Malumat ve Halk Bilgileri*. Sakarya Matbaası: Eskişehir.

Tekin, H. (2015). *Eski Anadolu Madenciliği.* Bilgin Kültür sanat Yayınları: Ankara.

Tezcan, B. (1966). *1964 Koçumbeli Kazısı*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayınları, 3, TTK Basımevi: Ankara.

Topkaya, M. ve Erentöz, C. (1950). *Eskişehir Su Baskını Üzerine Tetkikler.* Maden, Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü: Ankara.

Trigger, B. (2014). *Arkeolojik Düşünce Tarihi*. Eskiyeni Yayınları: Ankara.

Tunçdilek, N. (1952-1953). “Eskişehir Seylabı Hakkında Tetkik ve Düşünceler”, *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi,* 2, 173-186.

Tunçdilek, N. (1953a). Eskişehir Ovası. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü, İstanbul.

Tunçdilek, N. (1953b). “Eskişehir Bölgesinde Yerleşme Tarihine Toplu Bir Bakış”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 15, 189-208.

Tunçdilek, N. (1957). “İç Anadolu’nun Kuzeybatı Bölümünde (Eskişehir Bölgesinde) Bitki Örtüsünün Dağılışına Toplu Bir Bakış”, *Orman Fakültesi Dergisi*, B/VII/1, 120-139, İstanbul Üniversitesi Yayınları: İstanbul.

Tunçdilek, N. (1985). *Türkiye’de Relief Şekilleri ve Arazi Kullanımı.* İstanbul Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları: İstanbul.

Turnbaugh, W. A. (1978). “Floods and Archaeology”, *American Antiquity*, 43/4, 593-607.

Tüfekçi Sivas, T. ve Sivas, H. (2004). "2003 yılı Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar İlleri Yüzey Araştırması", *22. AST,* 285-298.

Tüfekçi Sivas, T. ve Sivas, H. (2005). "2004 yılı Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar İlleri Yüzey Araştırması", *23. AST,* 163-174.

Türkteki, M. (2004). Küllüoba İlk Tunç Çağı III Çanak Çömleği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Bilim Dalı, İstanbul.

Türkteki, M. (2012a). Batı ve Orta Anadolu'da çark yapımı çanak çömleğin ortaya çıkışı ve yayılımı. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Bilim Dalı, İstanbul.

Türkteki, M. (2012b). "Batı ve Orta Anadolu'da çark yapımı çanak çömleğin ortaya çıkışı ve yayılımı". *MASROP E-Dergi*, 7, 45-111. ISSN 1307-4008.

Türktüzün, M. ve Ünan, S. (2015). "Kureyşler Barajı Kurtarma Kazıları 2014 yılı çalışmaları". M. Türktüzün ve S. Ünan (ed.). içinde: *Kureyşler Barajı Kurtarma Kazıları 2014.* (37-189). Bilgin Kültür Sanat Yayıncılık: Ankara.

Ülkü, H. (2010). Carbon-14 Chronology of Anatolia in Early Bronze Age. Yayınlanmamış Yüksek Lisnas Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yerleşim Arkeolojisi Anabilim Dalı, Ankara.

Ünal, A. (1977). "M.Ö. II. Bin Yılda Anadolu'da Doğal Afetler", *Belleten,* XLI/163, 423-446, Türk Tarih Kurumu Yayınları: Ankara.

Ünan, N. (2015a). "Höyüktepe Erken Tunç Çağı mimarisi: 2014 yılı bulguları". M. Türktüzün ve S. Ünan (ed.). içinde: *Kureyşler Barajı Kurtarma Kazıları 2014.* (211-221). Bilgin Kültür Sanat Yayıncılık: Ankara

Ünan, N. (2015b). "Höyüktepe 2014 Erken Tunç Çağı çanak çömleği". M. Türktüzün ve S. Ünan (ed.). içinde: *Kureyşler Barajı Kurtarma Kazıları 2014.* (223-307). Bilgin Kültür Sanat Yayıncılık: Ankara.

Üncü, H. (2010). Carbon-14 Chronology of Anatolia in Early Bronze Age. Unpublished Master Dissertation. The Graduate School of Social Sciences of Middle East Technical University: Ankara.

Ünlüsoy, S. (2006), " Vom Reihenhaus zum Megaron-Troia I bis Troia III", M. O. Korfmann (ed.). içinde: *Troia, Archaologie eines Siedlungshügels und seiner Landsharft,* 133-144, Mainz am Rhein.

van Zeist, W., Woldring, H. ve Stapert, D. (1975). “Late quaternary vegetation and climate of southwestern Turkey”. M. Bierma, J.N. Lanting, H. R. Roelink, J.D. van der Waals (ed.). içinde: *Palaeohistoria*. XVII. (55-143). Fibula van Dishoek: Bussum.

von den Driesch, A. ve Boessneck J. (1987). “Gesamtergebnis der Untersuchungen an den Tierknochenfunden vom Demircihüyük”. M. Korfmann (ed.). içinde: *Demircihüyük II Naturwissenschafliche Untersuchungen.*(52-66). Meinz: Verlag Philipp Von Zabern.

Vétault, A. (1880). *Godefroi de Bouillon.* Tours: Alfred Mame et Fils Editeurs.

Vita-Finzi, C. and: Higgs, E.S. (1970). “Prehistoric Economy in the Mount Carmel Area of Palestine: Site Catchment Analysis”. *Proceedings of the Prehistoric Society*, 36, 1-37.

Weathley P. (1971). *The Pivot of The Four Quarters: A Preliminary Enquiry into The Origins and Character of The Ancient Chinese City*, Aldine Publishing Company: Chicago.

Willey, G. R. (1953). *Prehistoric Settlement patterns in the Viru Valley Peru*. Bureau of American Ethnology Bulletin: Washington.

Wilkinson, T. J. (1994).“The Structure and Dynamics of Dry-Farming States in Upper Mesopotamia”, *Current Anthropology* ,35/5, 483-520.

Wilkinson, T. J. (2000). “Regional approaches to Mesopotamian archaeology: The contribution of archaeological surveys”, *Journal of Archaeological Research* 8/3, 219–67.

Wilkinson, T. J. (2003a). *Archaeological Landscapes of the Near East*. Tucson.

Wilkinson, T. J. (2003b).“Archaeological Survey and Long-Term Population Trends in Upper Mesopotamia and Iran”, N. F. Miller ve K. Abdi (ed.). içinde: *Yeki Bud, Yeki Nabud: Essays on the Archaeology of Iran in Honor of William M. Sumner*, 39-59, Los Angeles.

Wossink, A. (2009). *Challenging Climate Change*. Sidestone Press: Leiden.

Wright,H. T. (1978). “Toward An Explanation of the Origin of State”, R.Cohen and E.R.Service (ed.), in: *Origins of the State: The Anthropology of Political Evolution*, 49-68.

Yakar, J. (1979), “Troy and Anatolian Bronze Age Chronology”, *Anatolian Studies*, 29, 51-67.

Yakar, J. (1985). *The Later Prehistory of Anatolia Late Chalcolithic and Early Bronze Age,* I-II, BAR International Series: Oxford.

Yakar, J. (2007). *Anadolu'nun Etnoarkeolojisi*, Homer Kitabevi: İstanbul.

Yılmaz Ünal, G. ve Özsoy, E.A. (2001). "Eskişehir'in Jeolojisi, Geotekniği ve 1999 Depreminin Mevcut Yapılar Üzerine Etkisi" , *3. Kentsel Altyapı Ulusal Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 161-173, Ceypa Matbaacılık: Ankara.

Zipf, G.K., (1949). *Human Behavior and the Principle of Least Effort*. Harvard University Press: Cambridge.

Meteoroloji Genel Müdürlüğü, https://www.mgm.gov.tr/veridegerlendirme/il-ve-ilceler istatistik.aspx?m=ESKISEHIR.

EKLER

EK 1

HARİTA VE YERLEŞİMLERİN LİSTESİ

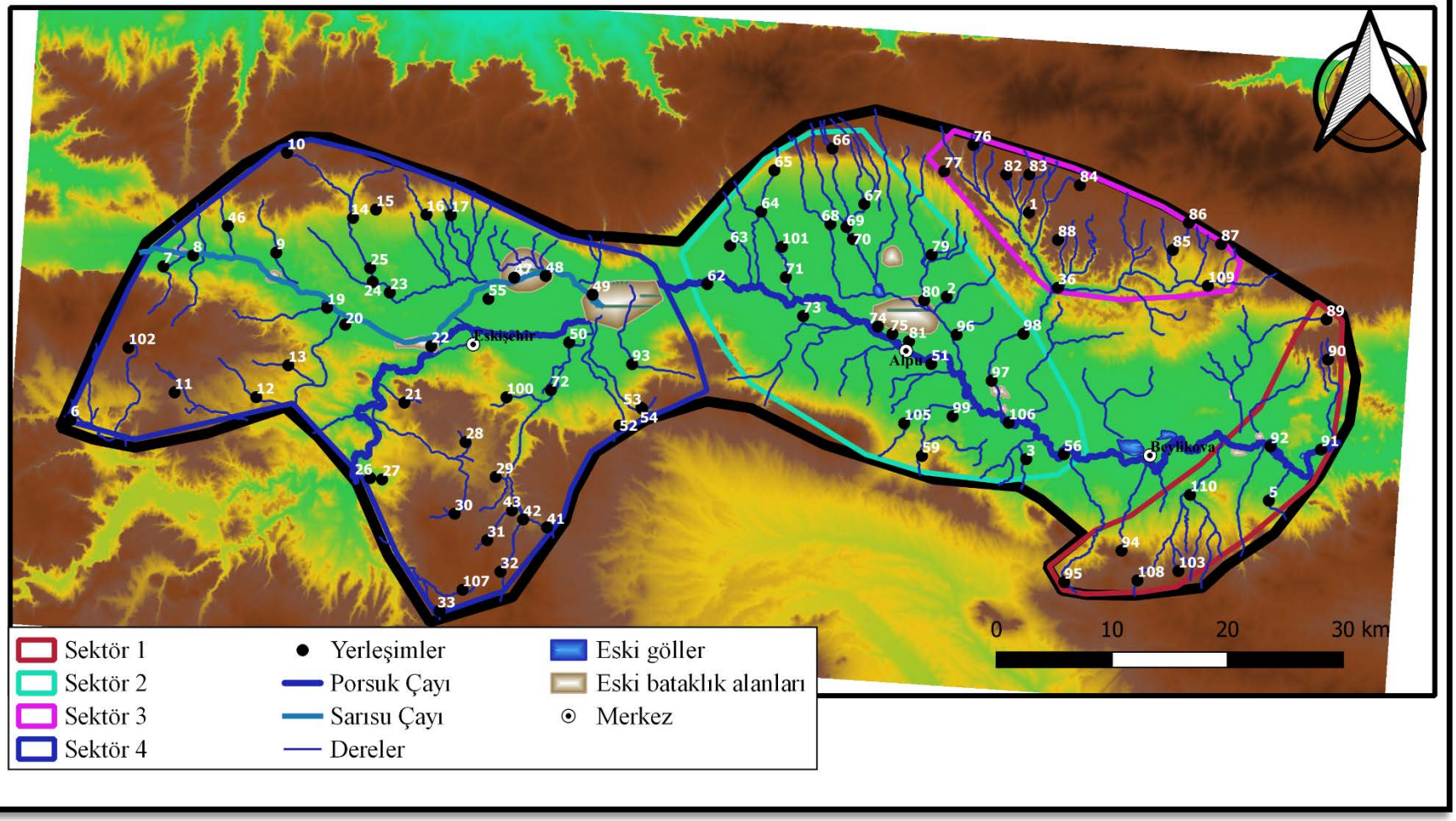
SEKTÖR	YERLEŞİM NO	YERLEŞİM ADI
1	5	Ilgınözü Höyük
1	89	Gökçeayva Höyük
1	90	Boyalı Höyük
1	91	Yalınlı Höyük
1	92	Pirenlik Höyük
1	94	İkipınar Höyük
1	95	Kurtlartepesi Höyük
1	103	Küllüce Höyük
1	108	Salavat Höyük
1	110	Ada Höyük
2	2	Yolaltı Höyük
2	3	Koşmat Höyük
2	51	Köprübaşı 2 Höyük
2	56	Uzunburun Höyük
2	59	Beylikderesi Höyük
2	62	Ağapınar Çiftlikhöyük
2	63	Yakakayı Höyük
2	64	Çaylık Höyük
2	65	Sepetçioğlu Höyük
2	66	Bağderesi Höyük
2	67	Margı Höyük
2	68	Aktaş Höyük
2	69	Saracık Höyük
2	70	Osmaniye Höyük

2	71	Kızlar Höyük
2	73	Karahöyük (Midaion)
2	74	Kocakızlar Höyük
2	75	Küçükızlar Höyük
2	79	Çerkezçukurhisar Höyük
2	80	Doğanca 1 Höyük
2	81	Alidede Höyük
2	96	Doğanca 2 Höyük
2	97	Yeşildon Höyük
2	98	Bozan Büyük Höyük
2	99	Darören Höyük
2	101	Gündüzler Akpınar
2	105	Aktepe Kaynakobası Höyük
2	106	Porsuk Höyük
3	1	Köykıran Gücükkol Höyük
3	36	Büğdüz Höyük
3	76	Asarındere Höyük
3	77	Alıca Höyük
3	82	Çıplakyüğ Höyük
3	83	Kızılcıkderesi Höyük
3	84	Ağaçhisar Höyük
3	85	Avadağlı Höyük
3	86	Kızılburun Höyük
3	87	Erkeçağılı Höyük
3	88	Şekerlice Höyük

3	109	Gerdekkayası Höyük
4	6	Kümbet Ürktepe Höyük
4	7	Selekarı Höyük
4	8	Oklubalı Höyük
4	9	Çukurhisar Höyük
4	10	Uludere Höyük
4	11	Nemli Höyük
4	12	Aşağıkartal Höyük
4	13	Anadol Höyük
4	14	Keskin Höyük
4	15	Kuştepe Höyük
4	16	Emirceoğlu Höyük
4	17	Kumbağı Höyük
4	19	Turgutlar Höyük
4	20	Boyacıoğlu Höyük
4	21	İtburnu Höyük
4	22	Çiftlik Höyük
4	23	Aşağısöğütönü Höyük
4	24	Çoraklık Höyük
4	25	Yukarısöğütönü Höyük
4	26	Keskaya Höyük
4	27	Kayaüstü Höyük
4	28	Kurucukuyusu Höyük
4	29	Akpınar Höyük
4	30	Süpren Höyük

4	31	Karaağaçpınarı Höyük
4	32	Karapazar Höyük
4	33	Avdan Höyük
4	41	Akören Höyük
4	42	Arapdede Höyük
4	43	Kavaközü Höyük
4	44	Demircihöyük
4	47	Yapağı Höyük
4	48	Elyamuk Höyük
4	49	Dudu Höyük
4	50	Karacahöyük
4	52	Kanlıpınar Höyük
4	53	Gölüce 1 Höyük
4	54	Gölüce 2 Höyük
4	55	Şarhöyük (Dorylaion)
4	72	Sultandere Höyük
4	93	Yozsak Çiftliği Höyük
4	100	Gülpınar Höyük
4	102	Dutluca Höyük
4	107	Güvemli Höyük

ORTA PORSUK HAVZASI İTÇ YERLEŞİMLERİ

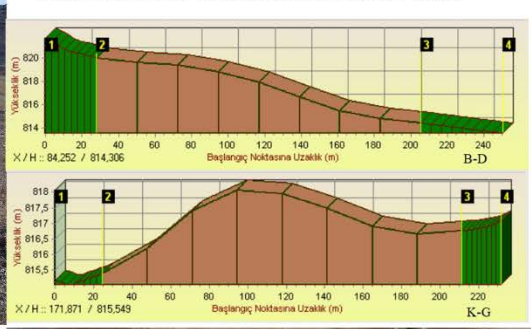
EK 2

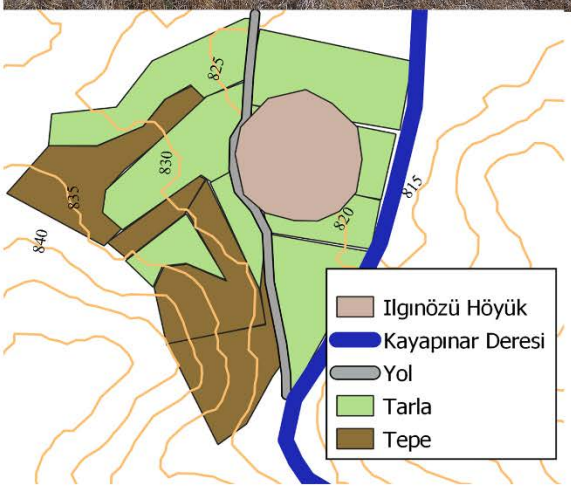
KATALOG: YERLEŞİMLER

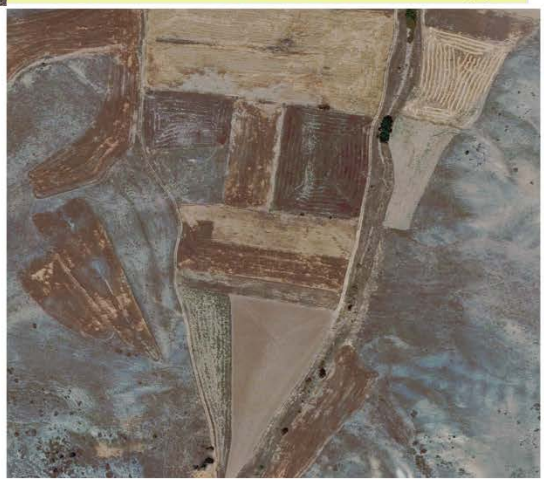
ILGINÖZÜ HÖYÜK

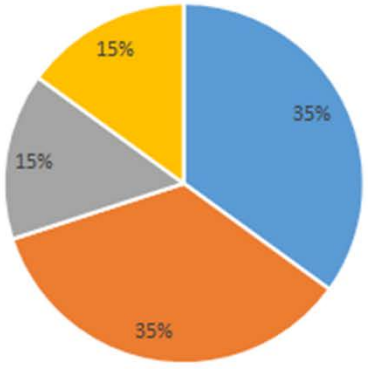
Sektör: 1 Yerleşim No: 5
Koordinat: 4390952.75-356610.73
Çap / Alan: 183 m. / 2,63 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi yamaç yerleşimi
Yükseklik: 4 m.
Referans:
Tespit: EKVKBK Müdürlüğü
Tescil Durumu: EKVKBK 24.10.2019-8039

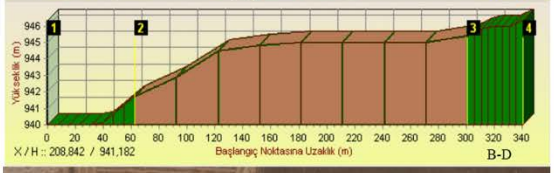
İTÇ 2 İTÇ 3 2. Bin 1. Bin

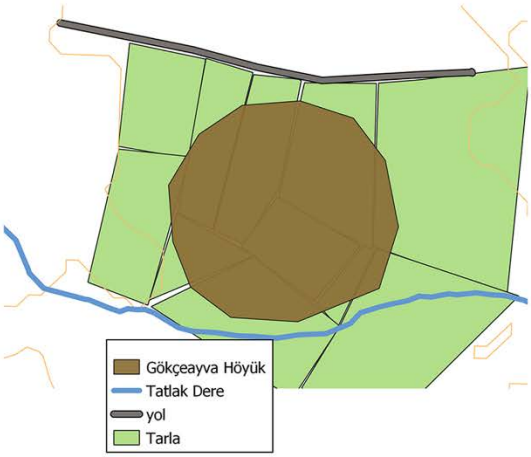
GÖKÇEAYVA HÖYÜK

Sektör: 1 Yerleşim No: 89
Koordinat: 4406642,96- 361636,49
Çap / Alan: 233 m. / 4,26 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi ova yerleşimi
Yükseklik: 2 m.
Referans:
Tespit: Eskişehir Müze Müdürlüğü
Tescil Durumu: E.K.V.K.B.K. 17.11.2009 -3821

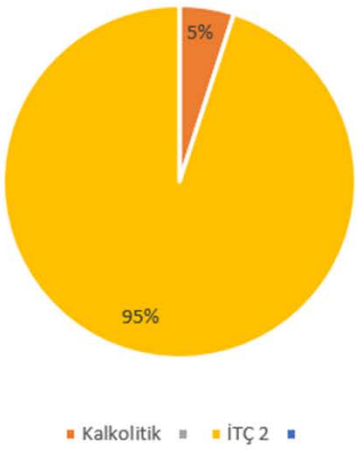

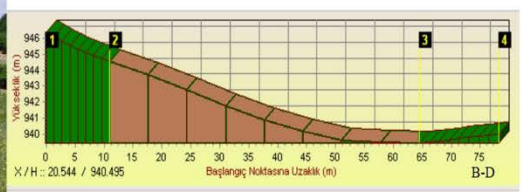

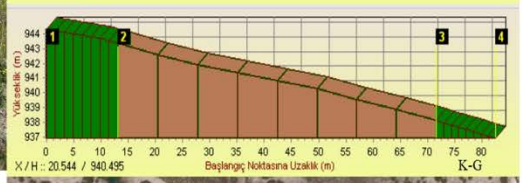

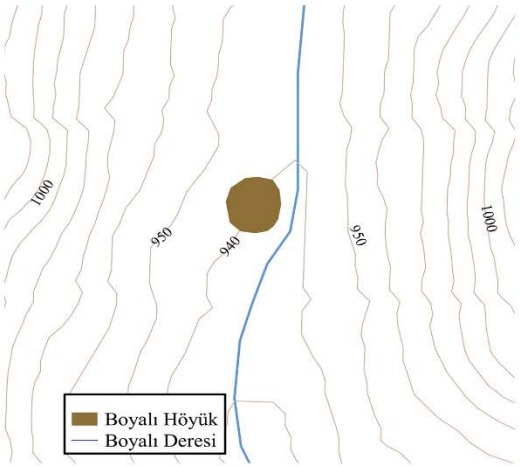
BOYALI HÖYÜK

Sektör: 1 Yerleşim No: 90
Koordinat: 4403159.11-361737.31
Çap / Alan: 57m. / 0,26 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi yamaç yerleşimi
Yükseklik: 2 m.
Referans:
Tespit: Eskişehir Müze Müdürlüğü
Tescil Durumu: EKVKBK 11.9.2013 -1776

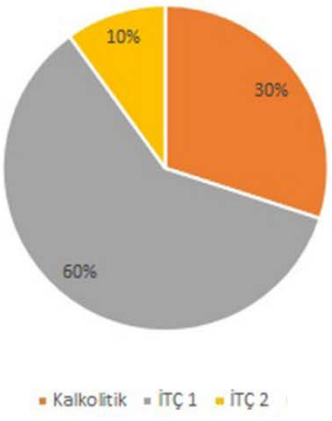

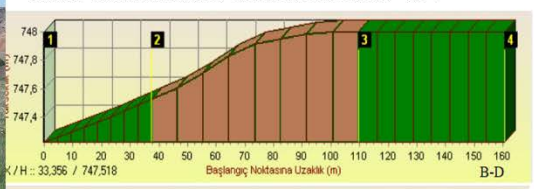

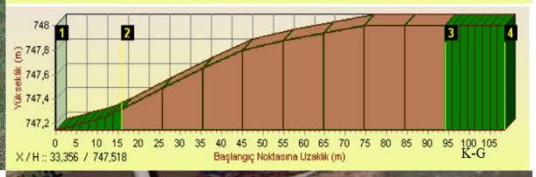

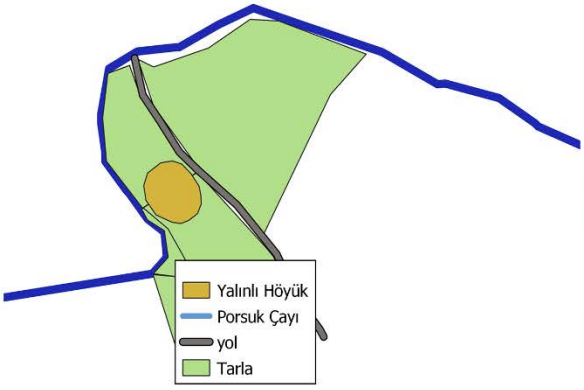
YALINLI HÖYÜK

Sektör: 1 Yerleşim No: 91
Koordinat: 4395364.19-361128.15
Çap / Alan: 75m. / 0,44 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi ova yerleşimi
Yükseklik: 1 m.
Referans:
Efe, 1997: 219-220 (221 Yalınlı)
Efe ve Perello, 2016: 49 (28)
Tescil Durumu: EKVKBK 26.9.2012- 864

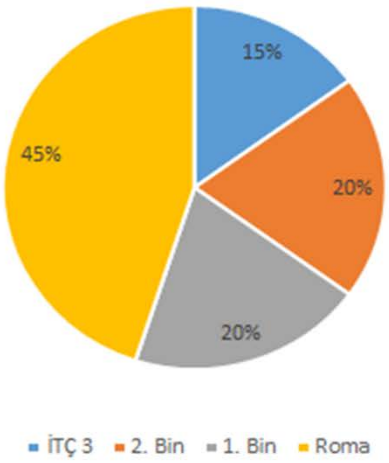

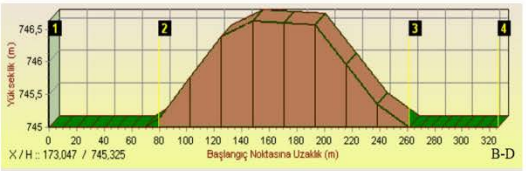

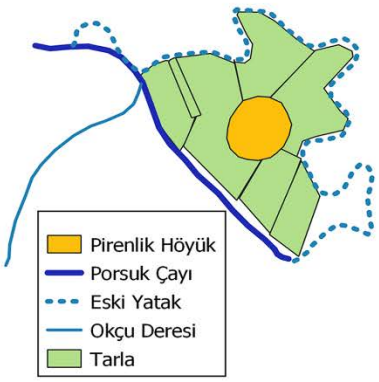
PİRENLİK HÖYÜK

Sektör: 1 Yerleşim No: 92
Koordinat: 4395631.50-356751.24
Çap / Alan: 188 m. / 2,77 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi ova yerleşimi
Yükseklik: 2 m.
Referans:
Tespit: Eskişehir Müze Müdürlüğü
Tescil Durumu: EKVKBK 30.10.2012 -921

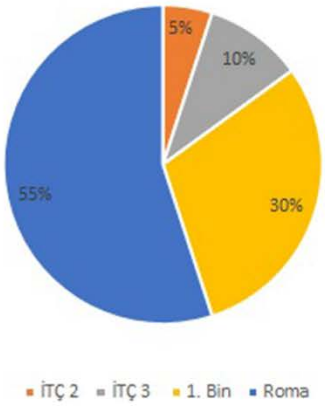

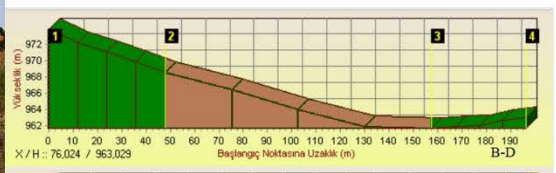

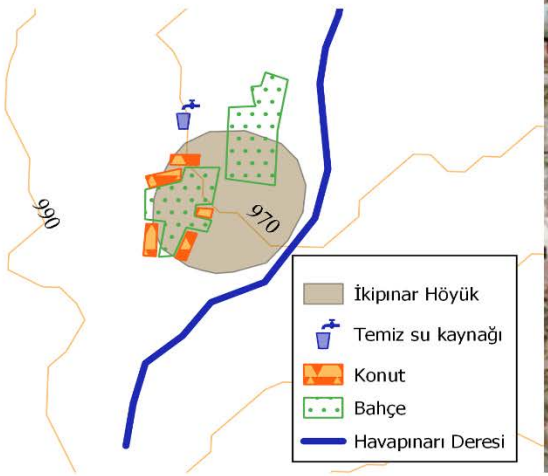
İKİPINAR HÖYÜK

Sektör: 1 Yerleşim No: 94
Koordinat: 4386614.00-343861.26
Çap / Alan: 110m. / 0,95ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi yamaç yerleşimi
Yükseklik: 2 m.
Referans: Efe, 1996: 136 (170 İkipınar)
Tescil Durumu: GEEAYK 24.7.1981-3012

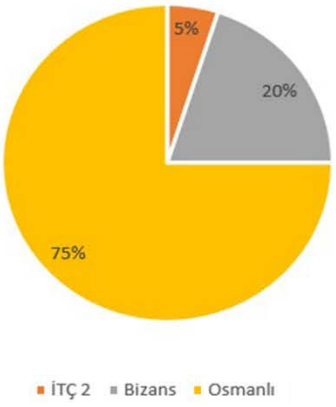

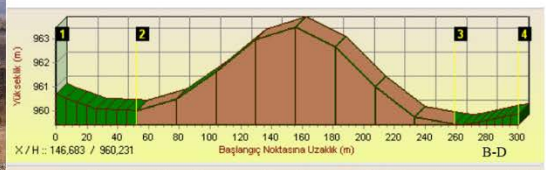

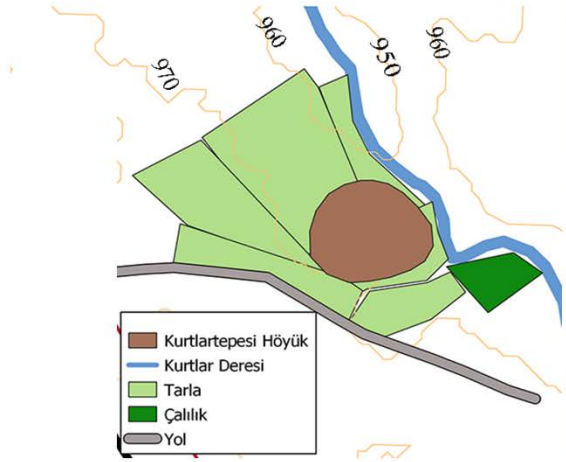
KURTLARTEPESİ HÖYÜK

Sektör: 1 Yerleşim No: 95
Koordinat: 4383891.78-338896.33
Çap / Alan: 191 m. / 2,86 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi yamaç yerleşimi
Yükseklik: 6 m.
Referans: Efe, 1996: 136 (169 Kurtlar Höyük)
Efe ve Perello, 2016: 49 (7)
Tescil Durumu: EKVKBK 01.02.2013 -1230

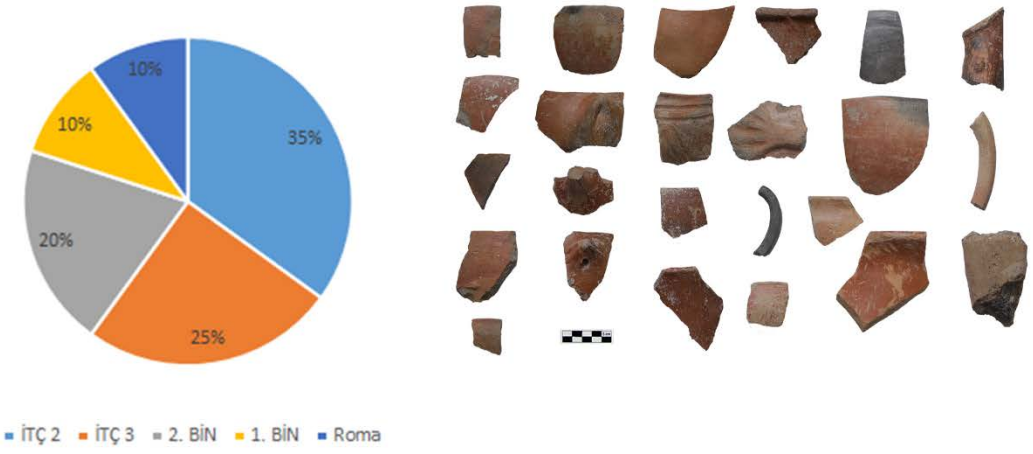

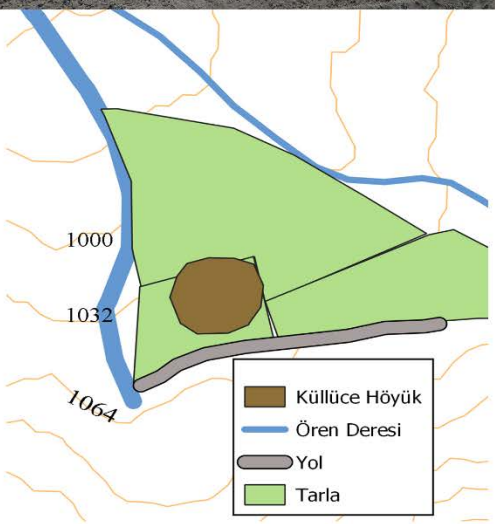
KÜLLÜCE HÖYÜK

Sektör: 1 Yerleşim No: 103
Koordinat: 4384851.02-348784.52
Çap / Alan: 85 m. / 0,57 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi yamaç yerleşimi
Yükseklik: 1 m.
Referans:
Tespit: Özlem Çakar Kılıç yüzey araştırması
Tescil Durumu: EKVKBK 26.09.2019-7955

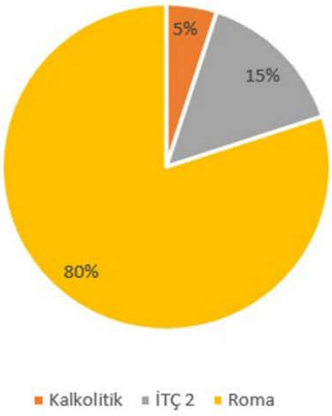

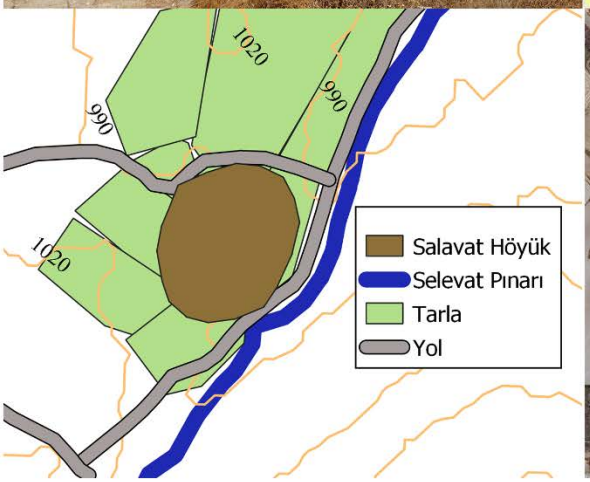
SALAVAT HÖYÜK

Sektör: 1 Yerleşim No: 108
Koordinat: 4384034.62-345233.51
Çap / Alan: 195 m. / 2,98 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi yamaç yerleşimi
Yükseklik: 7 m.
Referans:
Tespit: GEEAYK
Tescil Durumu: GEEAYK 15.11.1980-2498

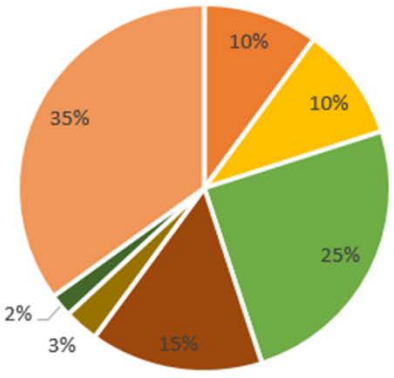

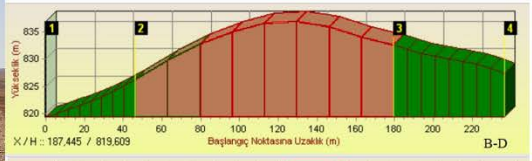

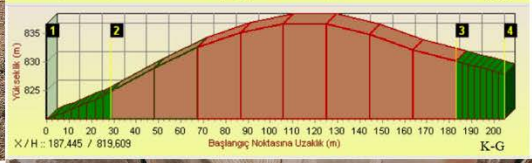
Kalkolitik İTÇ 1 İTÇ 2 İTÇ 3 2. Bin 1. Bin Roma

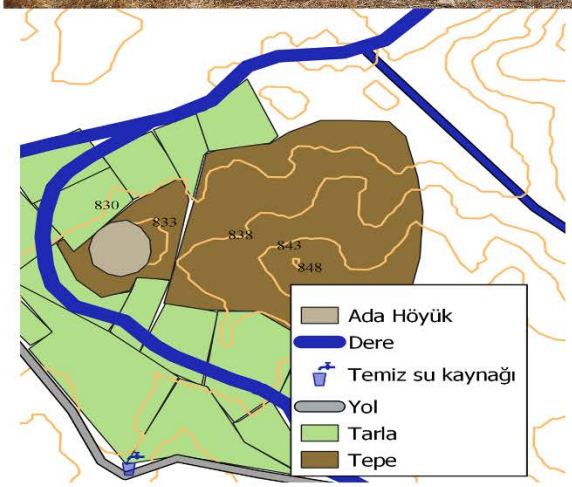
ADA HÖYÜK

Sektör: 1 Yerleşim No: 110
Koordinat: 4391445-349791
Çap / Alan: 142 m. / 1,58 ha
Yerleşim Tipi: Tepeüstü yerleşimi
Yükseklik: 5 m.
Referans:
Tespit: Özlem Çakar Kılıç yüzey araştırması
Tescil Durumu: EKVKBK 13.02.2020- 8409

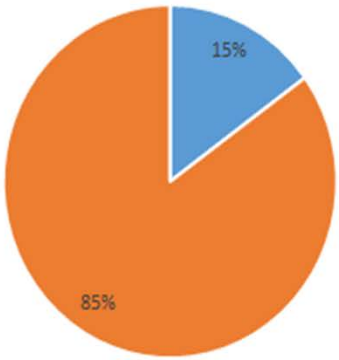

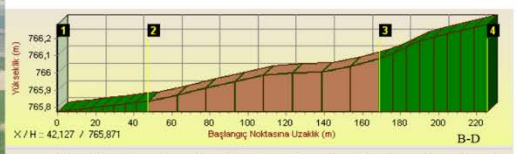

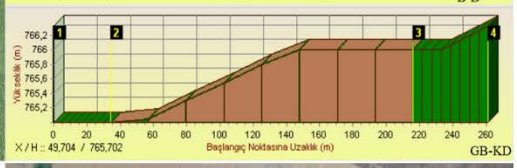

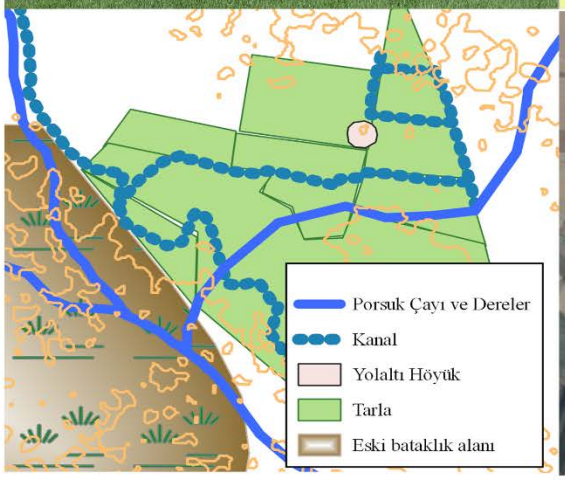
YOLALTI HÖYÜK

Sektör: 2 Yerleşim No: 2
Koordinat: 4408598.45-328728.15
Çap / Alan: 178 m. / 2,49 ha
Yerleşim Tipi: Ova yerleşimi
Yükseklik: 1 m.
Referans:
Tespit: Özlem Çakar Kılıç yüzey araştırması
Tescil Durumu: EKVKBK 15.01.2020-8369

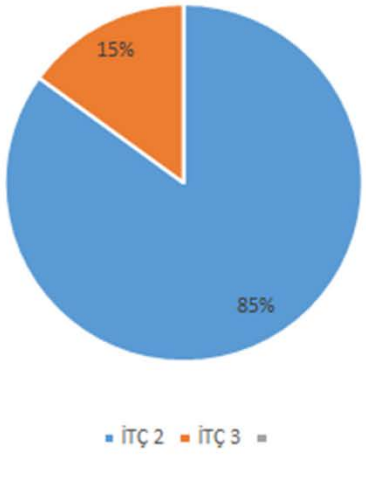

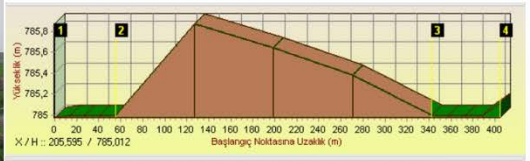

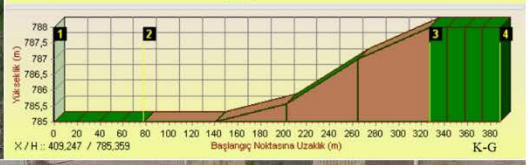

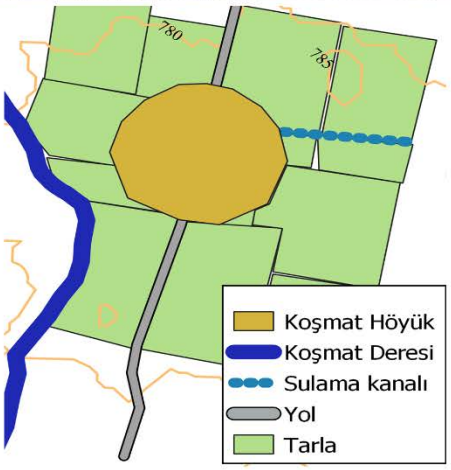
KOŞMAT HÖYÜK

Sektör: 2 Yerleşim No: 3
Koordinat: 4394534.86 -335611.43
Çap / Alan: 258 m. / 5,23 ha
Yerleşim Tipi: Ova yerleşimi
Yükseklik: 2 m.
Referans: Efe, 1997: 220 (222 Koşmat)
Tescil Durumu:EKVBK 27.8.2012 -756

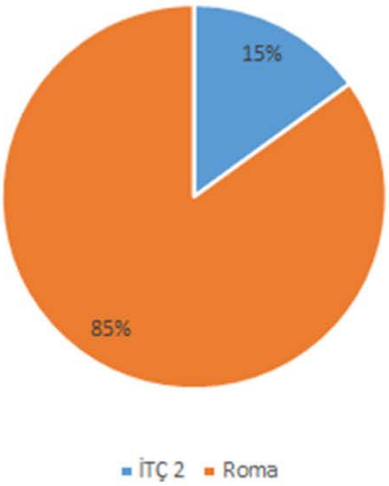

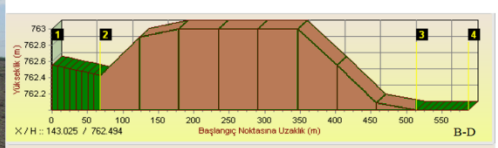

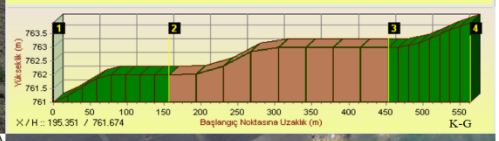

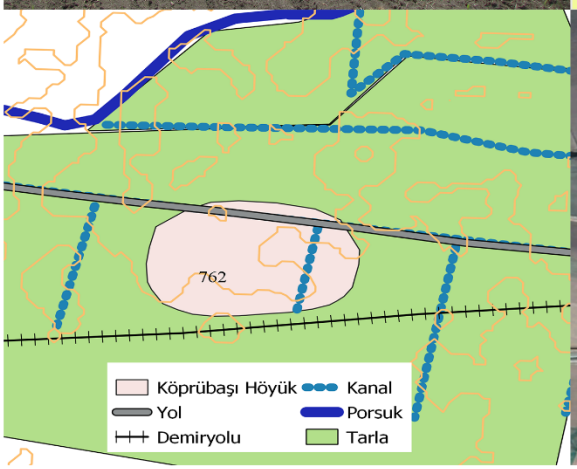
KÖPRÜBAŞI HÖYÜK

Sektör: 2 Yerleşim No: 51
Koordinat: 4402773.21-327394.17
Çap / Alan: 381 m. /11,40 ha
Yerleşim Tipi: Ova yerleşimi
Yükseklik: 1 m.
Referans: Burney, 1956: 181 (53 Köprübaşı Höyüğü)
French, 1969: Fig.35 (408 Köprübaşı Höyük)
Efe, 1996: 134 (159 Köprübaşı Höyüğü)
Efe ve Perello, 2016: 50 (33)
Tescil Durumu: GEEAYK 24.07.1981-3012

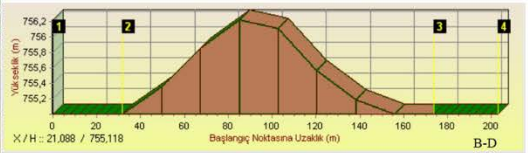
Tez çalışması kapsamında yürütülen yüzey araştırmasında Köprübaşı Höyük'te sadece Roma Dönemi malzemesi tespit edilmiştir. BIAA'da yapılan çalışmalarda Burney'in yüzey araştırmasına ait malzeme incelenmiştir.

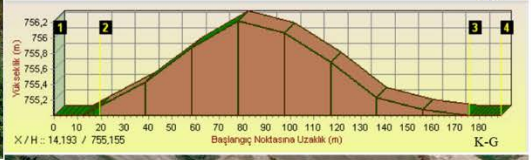
Dönem	**Referans**
İTÇ 2	BIAA - Burney yüzey araştırması Eskişehir kutusu: Köprübaşı II Höyük'e ait mahmuzlu kulp ve S profilli kase parçası bulunmaktadır. Bu malzeme Burney tarafından yayınlanmıştır (Burney, 1956: 199/ 54,171). French, 1969: Fig. 35. Efe, 1996: 134.
İTÇ 3	Efe, 1996: 134.
2. BİN	Efe, 1996: 134. Efe ve Perello, 2016: 50(33); 84-85 (210); 76-77 (148).
1. BİN	Burney, 1956: 192

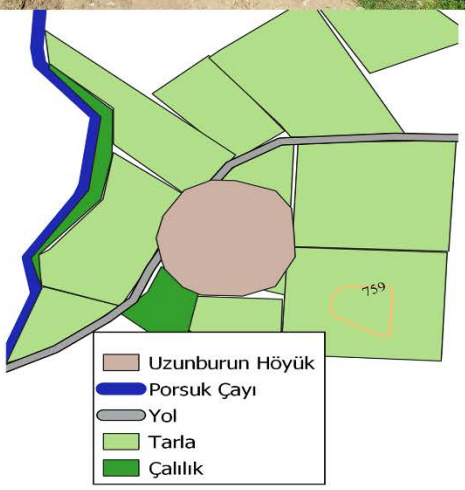
UZUNBURUN HÖYÜK

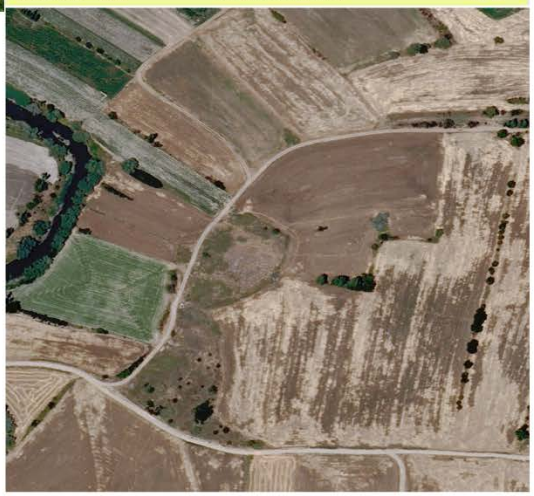
Sektör: 2 Yerleşim No: 56
Koordinat: 4394951.01 -338864.38
Çap / Alan: 150 m. / 1,77 ha
Yerleşim Tipi: Ova yerleşimi
Yükseklik: 3 m.
Referans:
Sivas, 2005: 288 (Magilatepesi Höyüğü)
Tescil Durumu:EKTVKBK 23.5.2007 -892

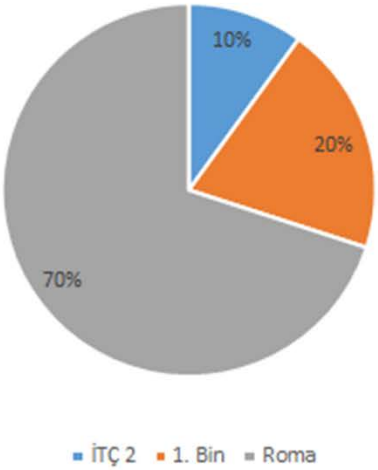

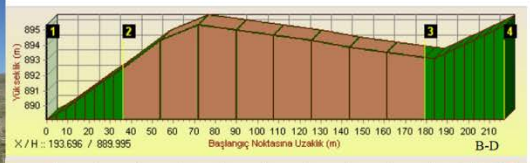

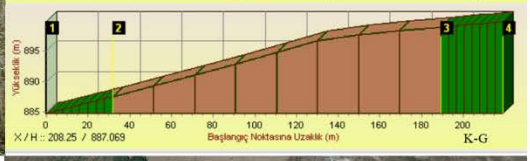

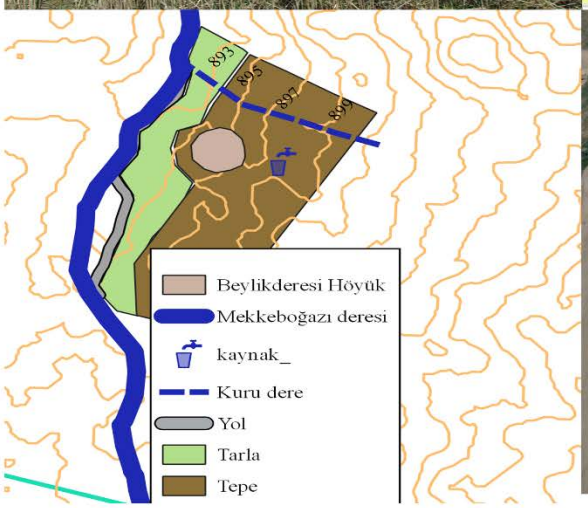
BEYLİKDERESİ HÖYÜK

Sektör: 2 Yerleşim No: 59
Koordinat: 4394814.81 -326586.14
Çap / Alan: 157 m. / 1,93 ha
Yerleşim Tipi: Ova kenarı yamaç yerleşimi
Yükseklik: 4 m.
Referans:
Tespit: Eskişehir Müze Müdürlüğü
Tescil Durumu:EKVKBK 28.11.2010-4580

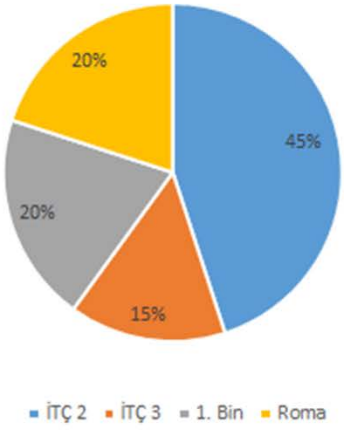

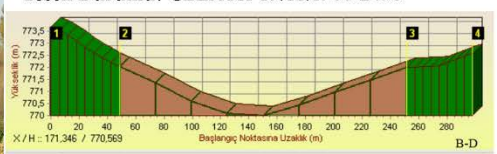

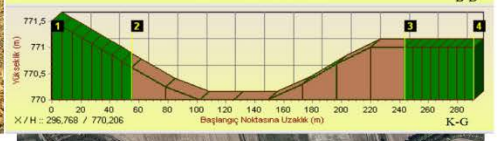

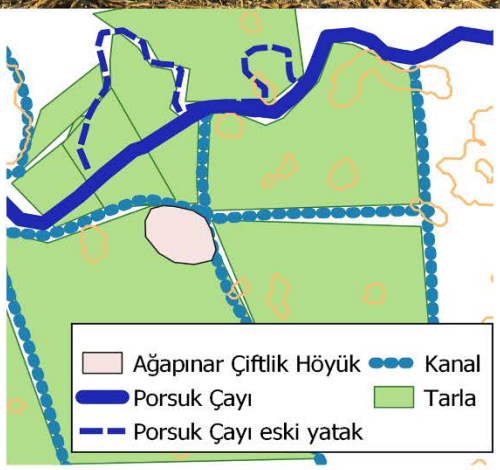
AĞAPINAR ÇİFTLİK HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 62
Koordinat: 4409692,67-308006,66
Çap / Alan: 205 m. /3,30 ha
Yerleşim Tipi: Ova yerleşimi /Geç dönem mezarlık
Yükseklik: 2 m.
Referans: Burney 1956: 181 (44 Ağa Pınar)
French, 1969: Fig. 35, 48 (9 Ağapınar)
Efe, 1995: 254 (143 Ağapınar)
Tescil Durumu: GEEAYK 15.11.1980-2498

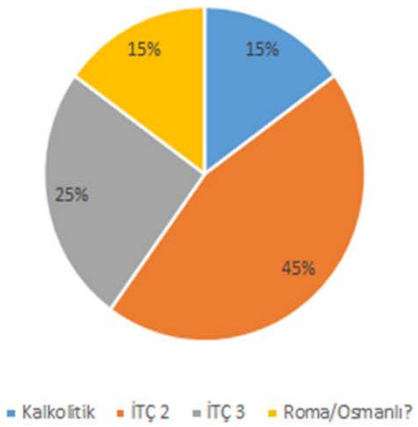

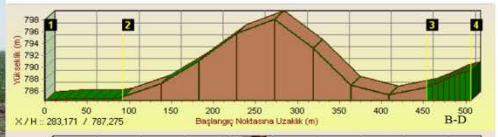

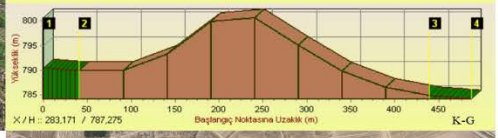

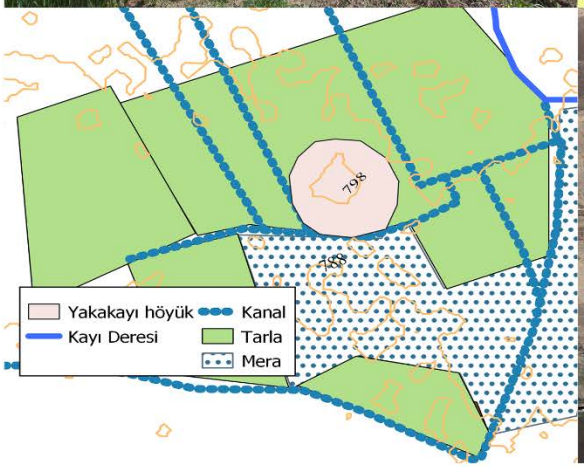
YAKAKAYI HÖYÜK

Sektör: 2 Yerleşim No: 63
Koordinat: 4413005.68-309982.40
Çap / Alan: 391 m. /12 ha
Yerleşim Tipi: Ova yerleşimi
Yükseklik: 10 m.
Referans: Efe, 1996: 132 (145 Yakakayı)
Efe ve Perello, 2016: 50 (40)
Tescil Durumu: GEEAYK 15.11.1980-2498

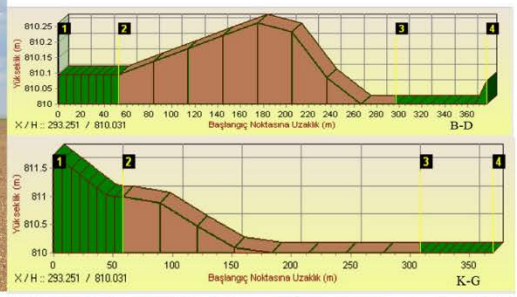

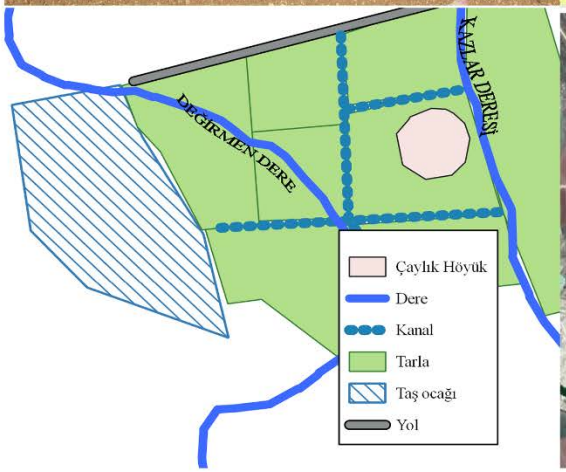
Tez çalışması kapsamında yürütülen yüzey araştırmasında Yakakayı Höyük'te 2. Bin, 1. Bin ve Roma Dönemi malzemesi tespit edilmiştir.	
Dönem	**Referans**
İTÇ 3	Efe, 1996: 132.
2. BİN	Efe, 1996: 132. Efe ve Perello, 2016: 50(40); 68-69 (52); 70-71 (89); 72-73 (114); 76-77 (146); 80-81 (170); 86-87 (235).

ÇAYLIK (AKTAŞLAR MEVKİ) HÖYÜK

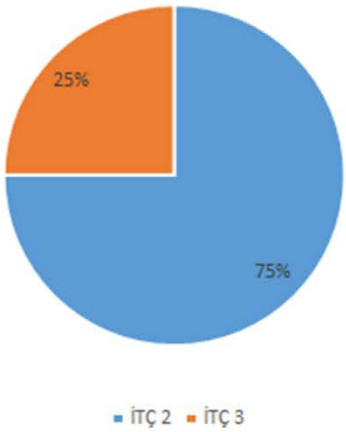
Sektör: 2 Yerleşim No: 64
Koordinat: 4415961.53-312675.69
Çap / Alan: 244 m. / 4,67 ha
Yerleşim Tipi: Ova yerleşimi
Yükseklik: 2 m.
Referans:
Tespit: Eskişehir Müze Müdürlüğü
Tescil Durumu: EKVKBK 15.11.2015-3657

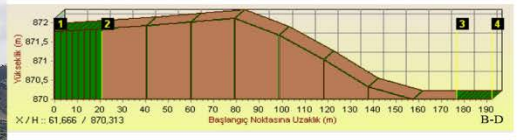

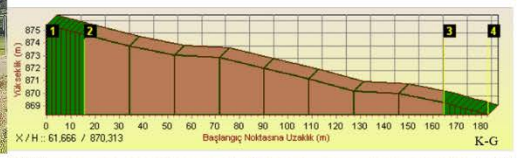

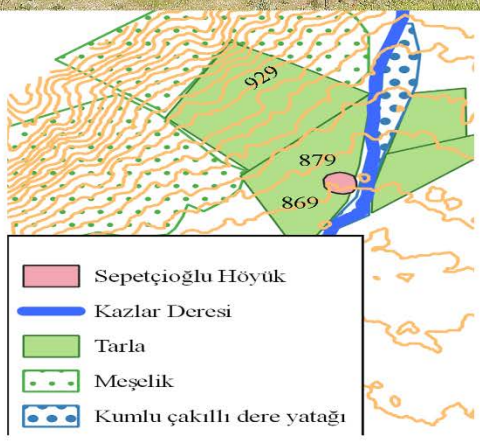
SEPETÇİOĞLU HÖYÜK

Sektör: 2 Yerleşim No: 65
Koordinat: 4419540,57-313812,68
Çap / Alan: 157 m. / 1,93 ha
Yerleşim Tipi: Dağ eteği ova yerleşimi
Yükseklik: 2 m.
Referans: Efe, 1996: 132 (146 Kızlar Höyük)
Efe ve Perello, 2016: 50 (41 Kızlar Höyük)
Tescil Durumu: GEEAYK 15.11.1980-2498

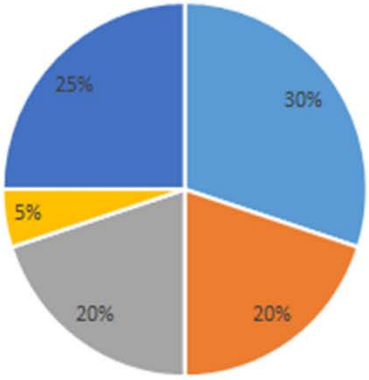

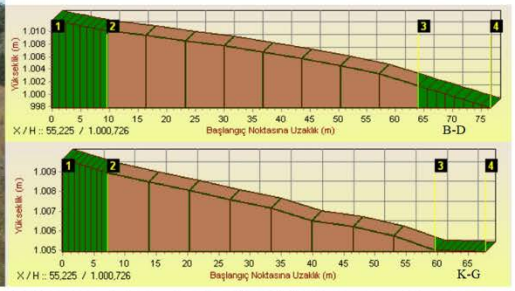

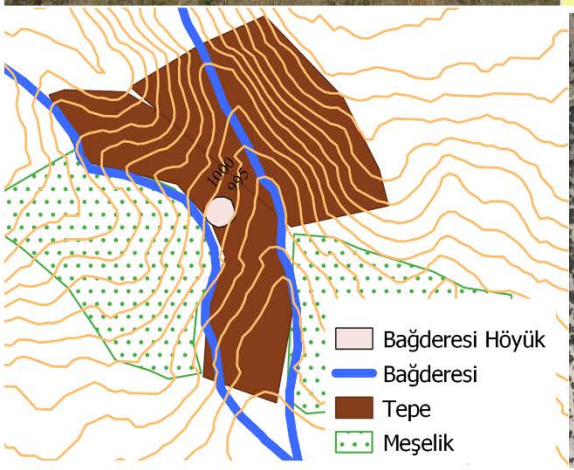
İTÇ 2 İTÇ 3 2. Bin 1. Bin Roma-Bizans

BAĞDERESİ HÖYÜK

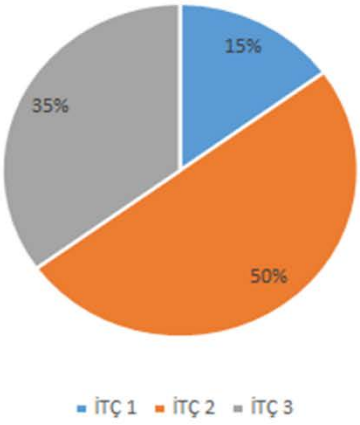
Sektör: 2 Yerleşim No: 66
Koordinat: 4421431.33-318833.29
Çap / Alan: 53 m. / 0,22 ha
Yerleşim Tipi: Tepeüstü yerleşimi
Yükseklik: 5 m.
Referans:
Tespit:EKVKB Kurul Müdürlüğü
Tescil Durumu: EKVKBK 14.01.2016-3738

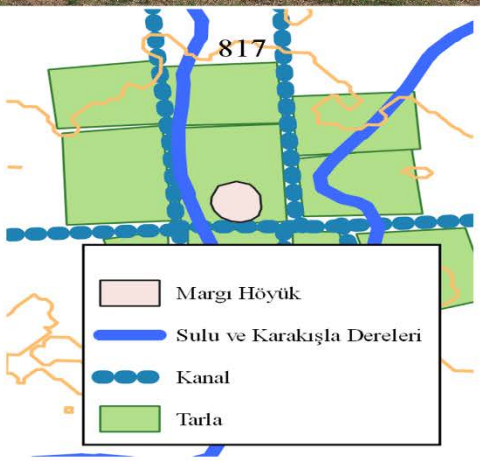
MARGI HÖYÜK

Sektör: 2 Yerleşim No: 67
Koordinat: 4416624,77-321590,33
Çap / Alan: 104 m. / 0,85 ha
Yerleşim Tipi: Dağ eteği ova yerleşimi
Yükseklik: 1 m.
Referans: Efe, 1996: 133 (153 Margı)
Tescil Durumu: EKVKBK 27.8.2012- 752

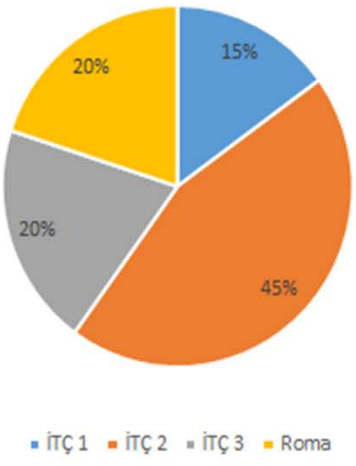

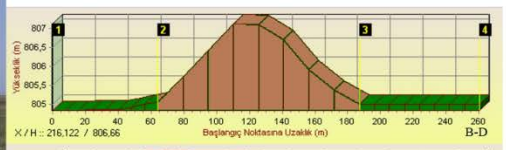

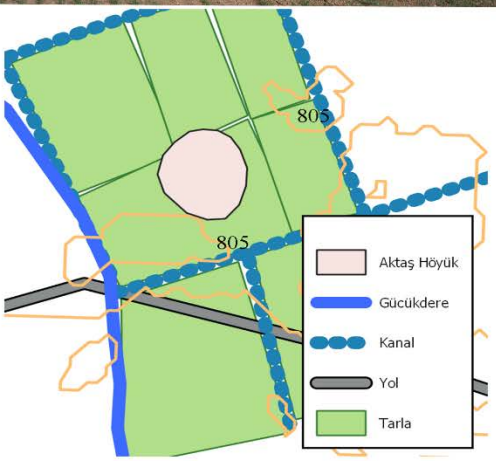
AKTAŞ HÖYÜK

Sektör: 2 Yerleşim No: 68
Koordinat: 4414881.38-318666.00
Çap / Alan: 129 m. / 1,31 ha
Yerleşim Tipi: Ova yerleşimi
Yükseklik: 2 m.
Referans:
Efe, 1996: 132 (147 Sepetçi)
Tescil Durumu: EKVKBK 10.1.2013- 1150

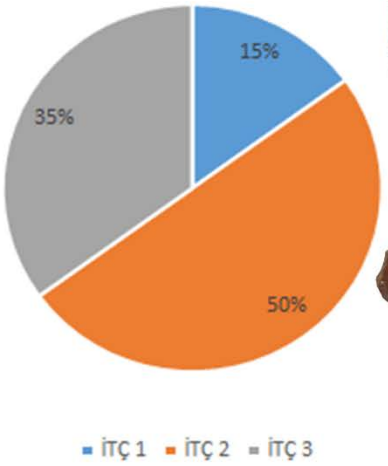

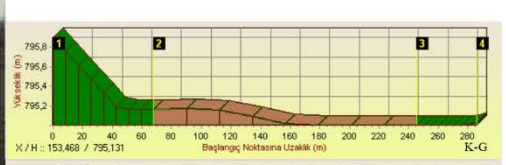

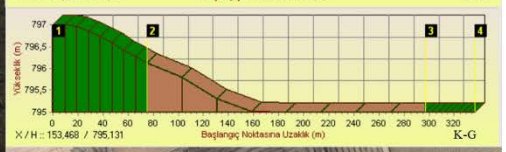

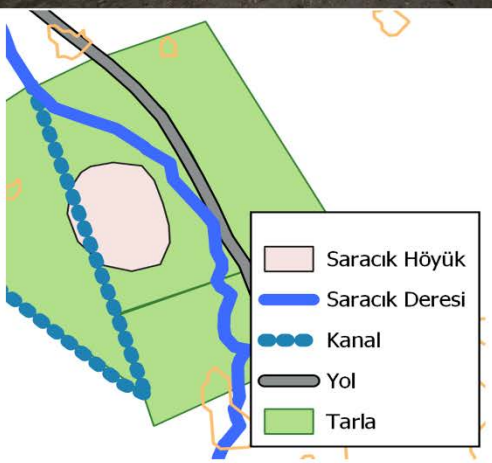
SARACIK HÖYÜK

Sektör: 2 Yerleşim No: 69
Koordinat: 4414634.29 -320053.85
Çap / Alan: 320 m. / 1,96 ha
Yerleşim Tipi: Ova yerleşimi
Yükseklik: 1 m.
Referans: Efe, 1996: 133 (151 Saracık)
Tescil Durumu: EKVKBK- 27.8.2012 758

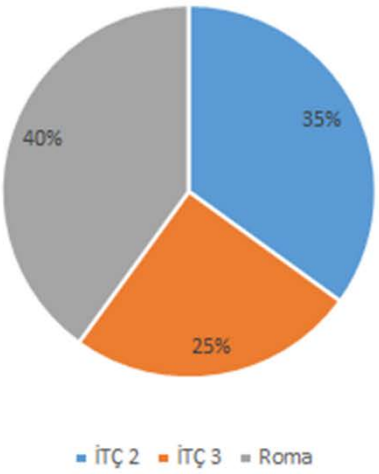

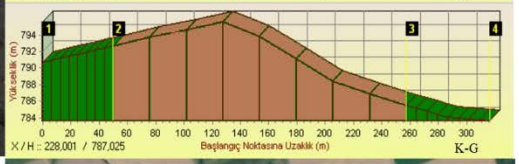

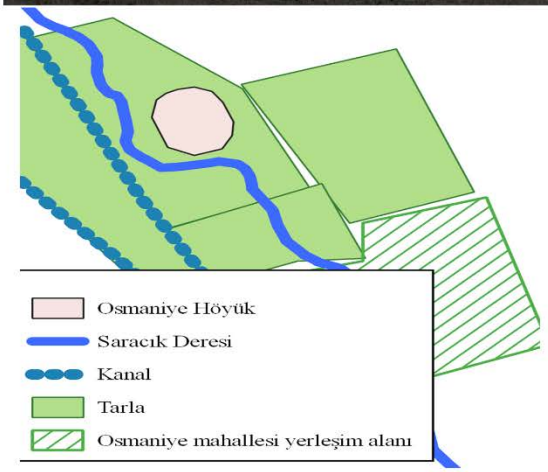
OSMANİYE HÖYÜK

Sektör: 2 Yerleşim No: 70
Koordinat: 4413580,64-320619,66
Çap / Alan: 185 m. / 2,69 ha
Yerleşim Tipi: Ova yerleşimi
Yükseklik: 5 m.
Referans: Burney, 1956: 181 (39 Alpu II)
French, 1969: Fig.35 (429 Küçük Kızılay)
Efe, 1996: 133 (152 Osmaniye/Alpu)
Efe ve Perello, 2016: 50 (37)
Tescil Durumu: GEEAYK 14.11.1980-2463

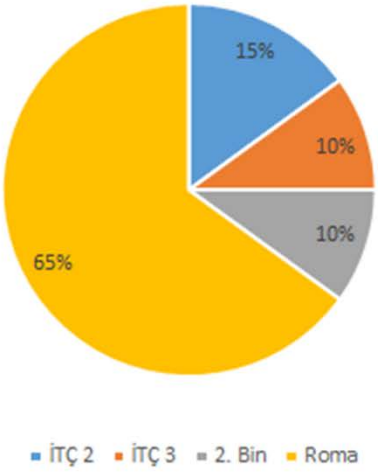

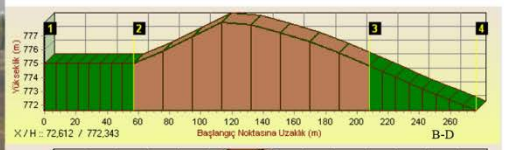

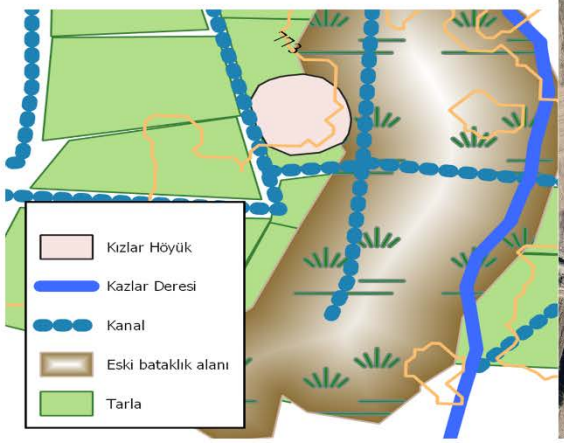
KIZLAR HÖYÜK

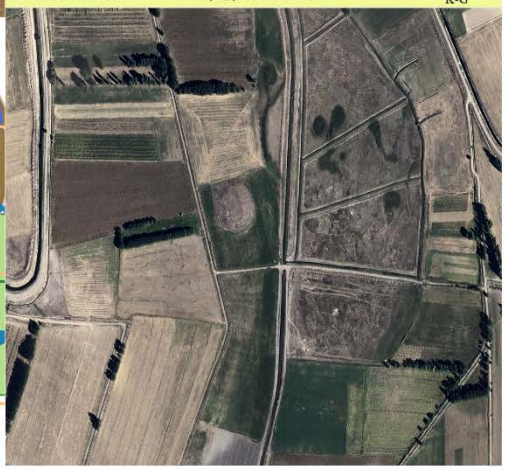
Sektör: 2 Yerleşim No: 71
Koordinat: 4410286,62-314804,68
Çap / Alan: 153 m. / 1,84 ha
Yerleşim Tipi: Ova yerleşimi
Yükseklik: 6 m.
Referans: Efe, 1996: 133 (148 Bahçecik II Kızılay Alpu)
Tescil Durumu: GEEAYK 15.11.1980-2498

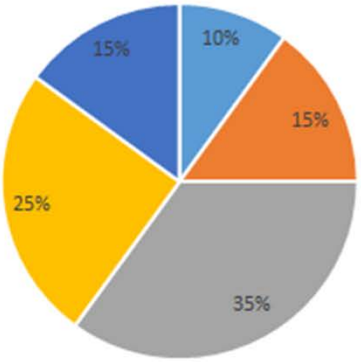

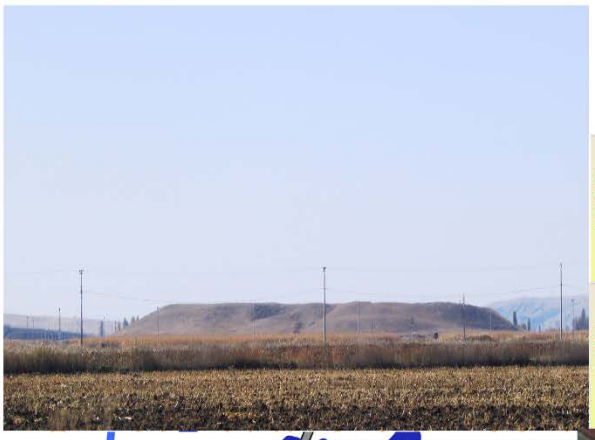

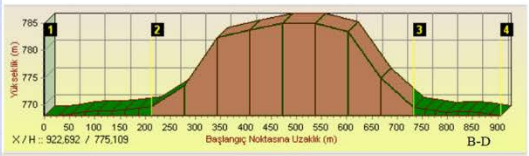

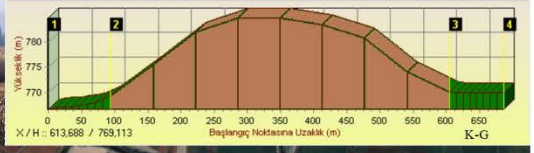

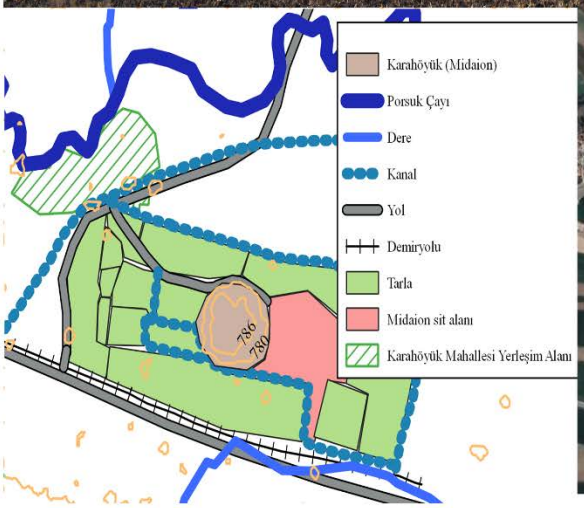
KARAHÖYÜK (MİDAİON)

Sektör: 2 Yerleşim No: 73
Koordinat: 4406924,46 -316299,44
Çap / Alan: 477 m. / 17,86 ha
Yerleşim Tipi: Ova yerleşimi
Yükseklik: 15 m.
Referans: Burney, 1956: 181 (41 Kara Höyük)
French, 1969: Fig. 35 (343 Kara Höyük)
Efe, 1996: 133 (149 Karahöyük Midaion)
Efe ve Perello, 2016: 50 (39)
Tescil Durumu:GEEAYK 14.11.1980-2464

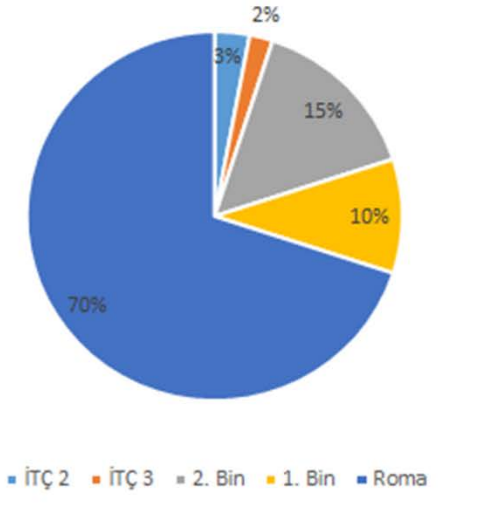

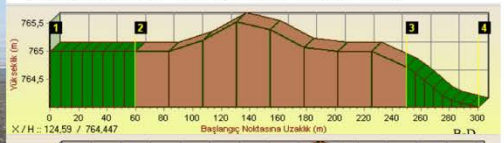

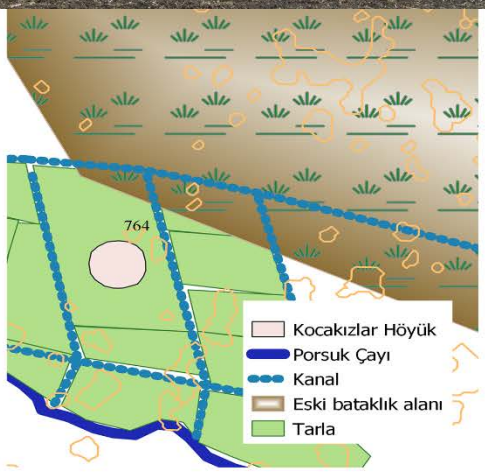
KOCAKIZLAR HÖYÜK

Sektör: 2 Yerleşim No: 74
Koordinat: 4406012.74-322771.61
Çap / Alan: 195 m. / 2,98 ha
Yerleşim Tipi: Ova yerleşimi
Yükseklik: 2 m.
Referans: Burney, 1956: 181 (42 Kızılay Höyüğü)
French, 1969: Fig.35 (50 Alpu III)
Atasoy, 1974: 255 (Kocakızlar Tümülüsü.
Tescil Durumu: GEEAYK 15.11.1980-2498

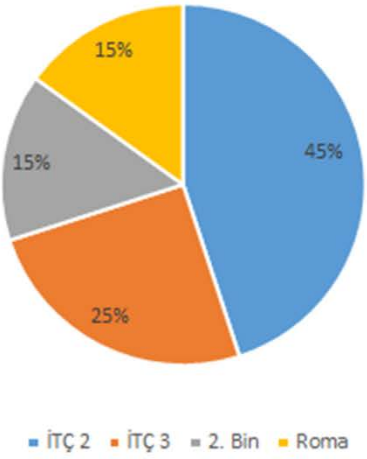

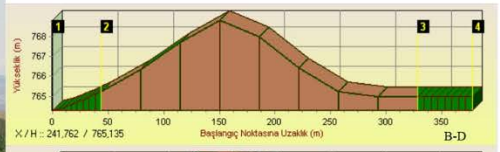

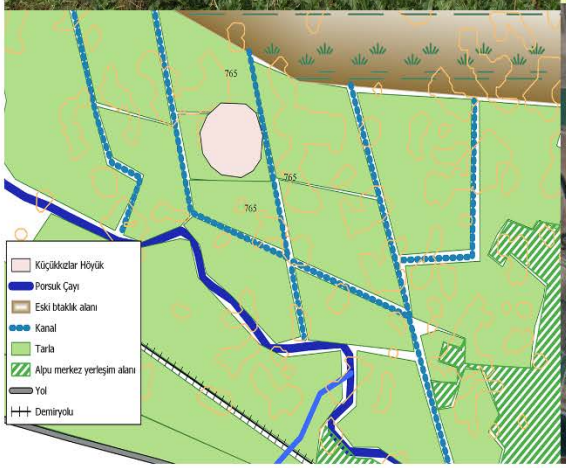
KÜÇÜKKIZLAR HÖYÜK

Sektör: 2 Yerleşim No: 75
Koordinat: 4405373,04-324032,66
Çap / Alan: 264 m. / 5,47 ha
Yerleşim Tipi: Ova yerleşimi
Yükseklik: 3 m.
Referans: Burney, 1956: 181(43 Küçük Kızılay Höyüğü)
French, 1969: Fig.35 (49 Alpu II)
Efe, 1996: 134 (157 Küçük Kızlar Höyük)
Tescil Durumu: EKVKBK 26.9.2012 -857

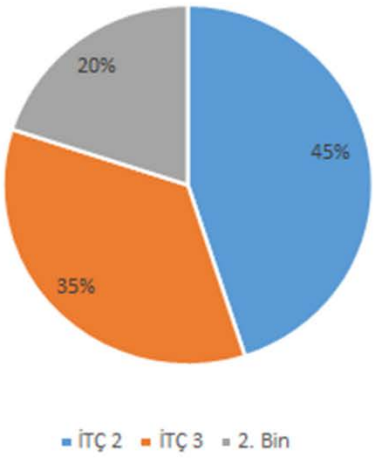

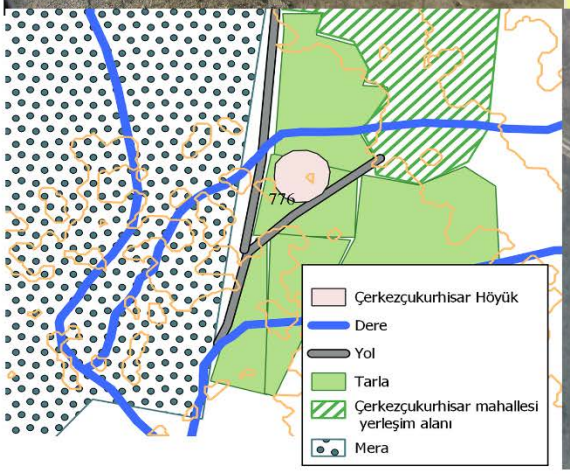
ÇERKEZÇUKURHİSAR HÖYÜK

Sektör: 2 Yerleşim No: 79
Koordinat: 4412222,38-327427,9
Çap / Alan: 206 m. / 3,33 ha
Yerleşim Tipi: Ova yerleşimi
Yükseklik: 5 m.
Referans: Burney, 1956: 181 (50 Çerkes Çukurhisar);
French, 1969: Fig. 35 (162 Çerkes Çukurhisar I)
Efe, 1996: 134 (155 Çukurhisar II/Alpu)
Efe ve Perello, 2016: 50 (36)
Tescil Durumu: GEEAYK 15.11.1980-2497

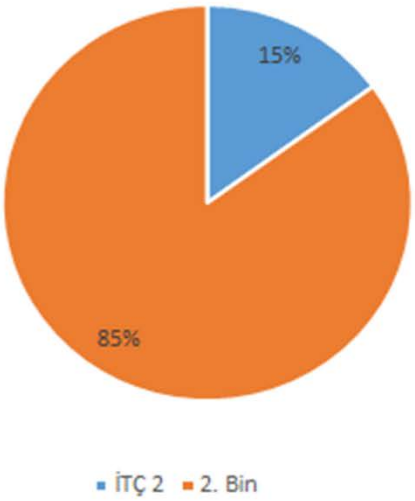

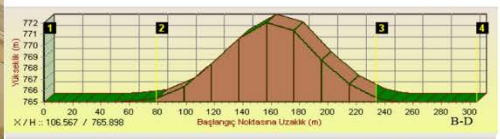

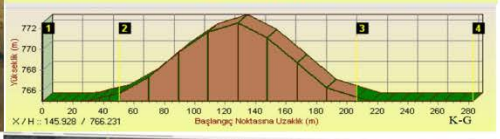

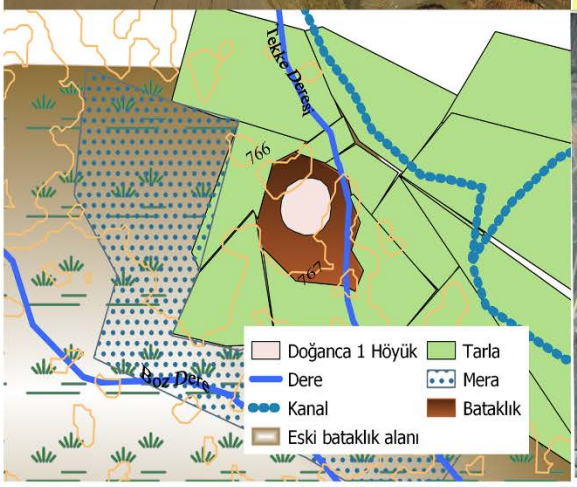
DOĞANCA 1 HÖYÜK

Sektör: 2 Yerleşim No: 80
Koordinat: 4408286.70-326779.73
Çap / Alan: 158 m. /1,96 ha
Yerleşim Tipi: Ova yerleşimi
Yükseklik: 6 m.
Referans: Burney, 1956: 181 (48 Doğancı II)
French, 1969: Fig. 35 (197 Doğancı II)
Efe, 1996: 134 (156 Doğancı)
Efe ve Perello, 2016: 50 (35)
Tescil Durumu: GEEAYK 15.11.1980-2497

Etrafı bataklık ile kaplı olduğu için tez çalışması kapsamında yürütülen yüzey araştırmasında Doğanca Höyük'e ulaşılamamıştır. BIAA'da yapılan çalışmalarda French ve Burney'in yüzey araştırmalarına ait malzeme incelenmiştir.

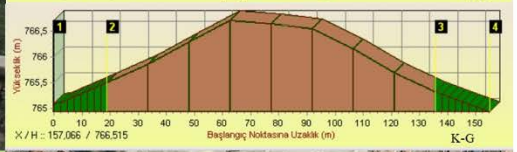
Dönem	Referans
Kalkolitik/İTÇ1	BIAA French yüzey araştırması Eskişehir kutusu: Doğancı II malzemesi içinde bu döneme tarihlenen koyu yüzlü basit profilli kase parçaları bulunmaktadır.
İTÇ 2	BIAA - Burney ve French yüzey araştırmaları Eskişehir kutusu: Doğancı II malzemesi içerisinde İTÇ 2'ye tarihlenen özellikle kırmızı astarlı açkılı basit profilli ve S profilli kase parçaları, ilmik kulplu kaselere ait parçalar bulunmaktadır. Burney, 1956: 181 (48 Doğancı II) French, 1969: Fig. 35 (197 Doğancı II) Efe, 1994: 134.
İTÇ 3	BIAA French yüzey araştırması Eskişehir kutusu: İTÇ 3'e tarihlenen film astarlı bir kase parçası bulunmaktadır. Efe, 1994: 134.
2. BİN	Efe, 1994: 134. Efe ve Perello, 2016: 50(35)
1. BİN	Burney, 1956: 192

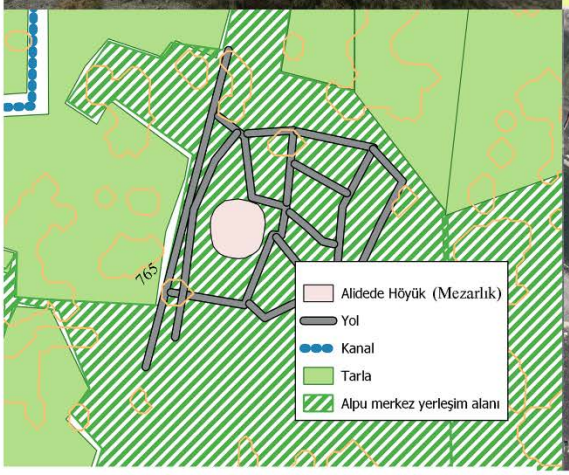
ALİDEDE HÖYÜK

Sektör: 2 Yerleşim No: 81
Koordinat: 4404727,4-325461,02
Çap / Alan: 113 m. /1,00 ha
Yerleşim Tipi: Ova yerleşimi
Yükseklik: 2 m.
Tespit: Burney, 1956: 181 (51 Yeni Yol Höyüğü)
Referans: French, 1969: Fig. 35, 48 (659 Yeni Yol Höyüğü)
Efe, 1996: 134 (158 Alidede Yeni Yol Höyüğü?)
Tescil Durumu: GEEAYK 15.11.1980-2498

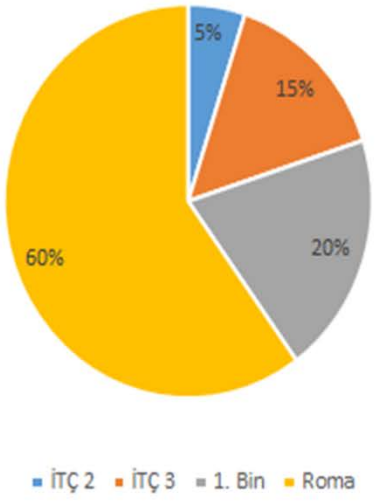

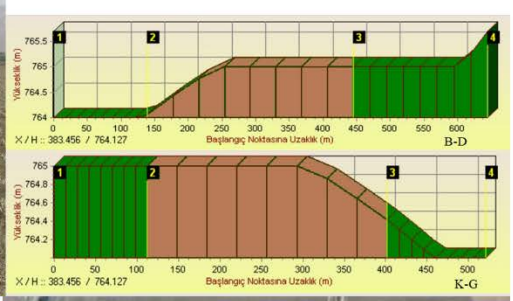

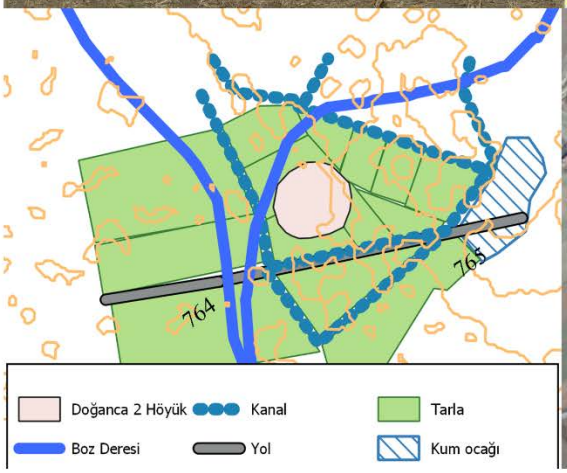

DOĞANCA 2 HÖYÜK

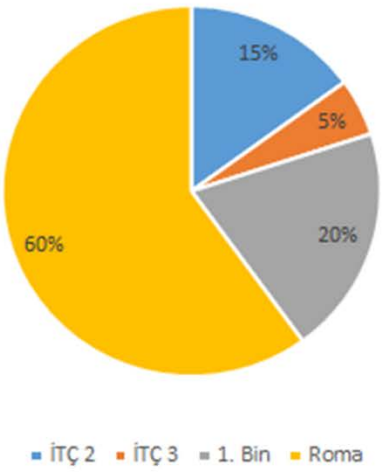
Sektör: 2 Yerleşim No: 96
Koordinat: 4405312.55-329586.59
Çap / Alan: 257 m. /5,18 ha
Yerleşim Tipi: Ova yerleşimi
Yükseklik: 1 m.
Referans: Burney, 1956: 192 (47 Doğancı Höyük)
Tescil Durumu: EKTVKBK 15.09.2006-1469

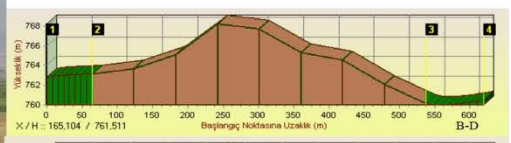

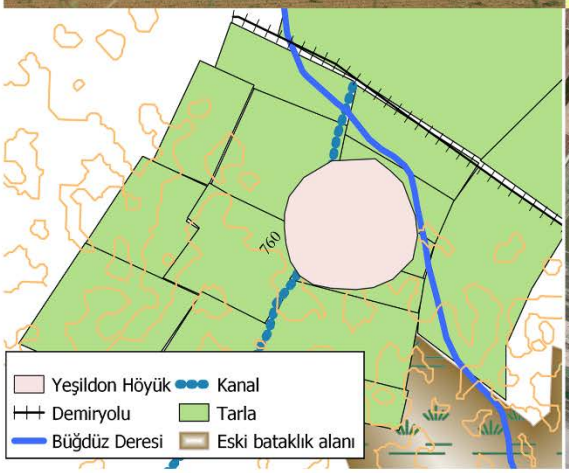
YEŞİLDON HÖYÜK

Sektör: 2 Yerleşim No: 97
Koordinat: 4401324.15-332615.11
Çap / Alan: 468 m. /17,19 ha
Yerleşim Tipi: Ova yerleşimi
Yükseklik: 8 m.
Referans: Burney, 1956: 190(54 Yeşildon)
Efe, 1994: 134 (160 Yeşildon)
Efe ve Perello, 2016: 50 (32)
Tescil Durumu: EKVKBK 17.11.2009 - 3842

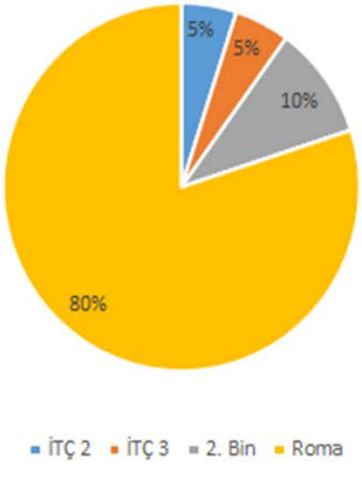

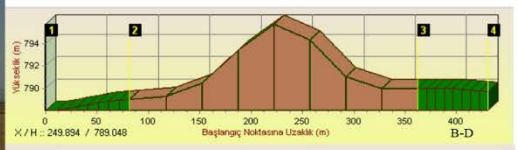

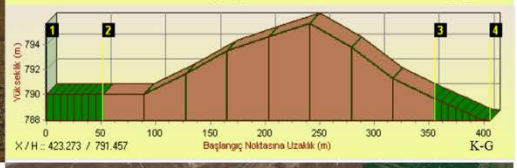

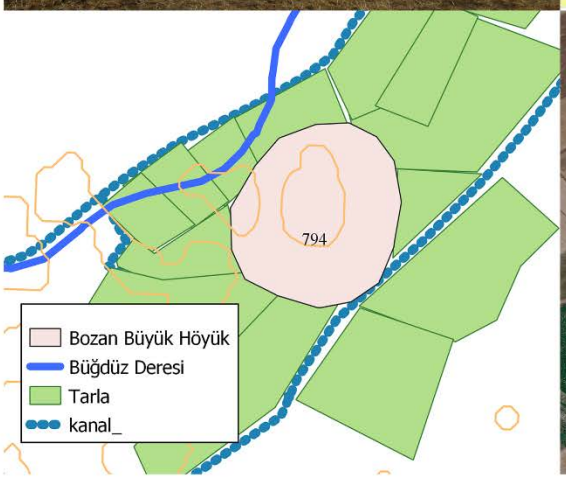
BOZAN BÜYÜK HÖYÜK

Sektör: 2 Yerleşim No: 98
Koordinat: 4405384.58-335372.29
Çap / Alan: 290 m. / 6,60 ha
Yerleşim Tipi: Ova yerleşimi
Yükseklik: 7 m.
Referans: Burney, 1956: 192 (57 Bozan)
Efe, 1996: 135 (162 Büyük Höyük/Bozan)
Efe ve Perello, 2016: 50 (31)
Tescil Durumu: GEEAYK 15.11.1980-2498

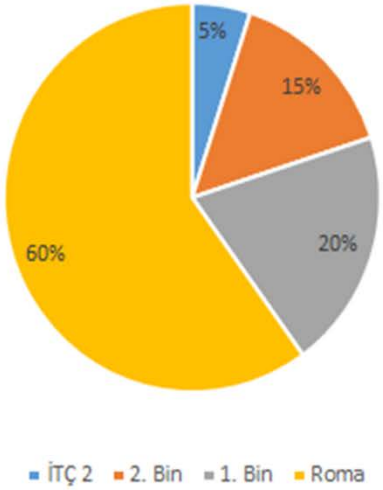

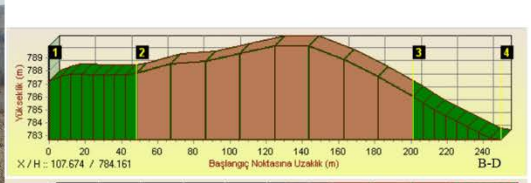

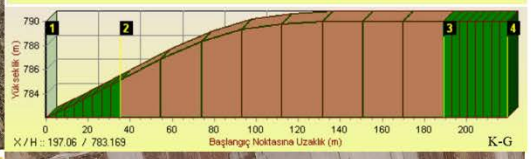

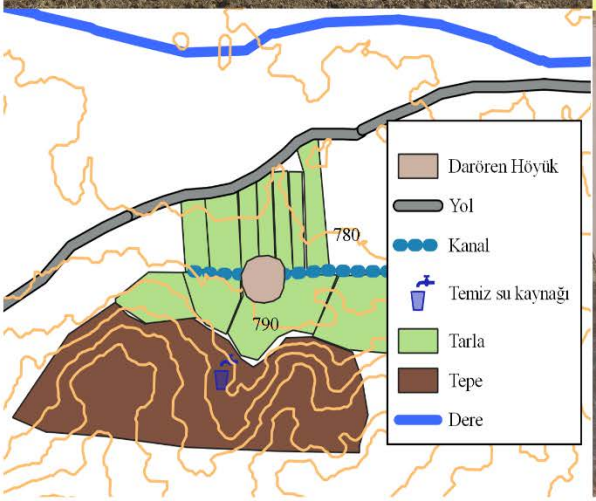
DARÖREN HÖYÜK

Sektör: 2 Yerleşim No: 99
Koordinat:4398250.95-329240.09
Çap / Alan: 155 m. / 1,89 ha
Yerleşim Tipi: Ova kenarı yamaç yerleşimi
Yükseklik: 3m.
Referans: Sivas, 2005: 288
Tescil Durumu:EKVKBK 26.9.2012- 869

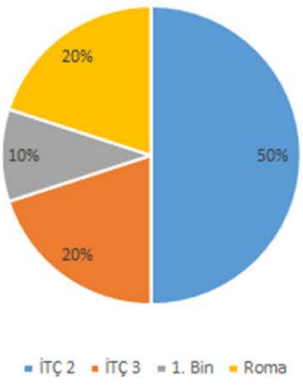

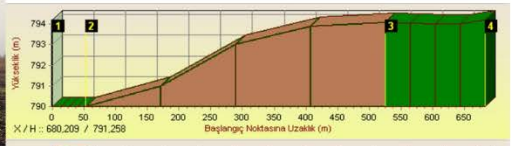

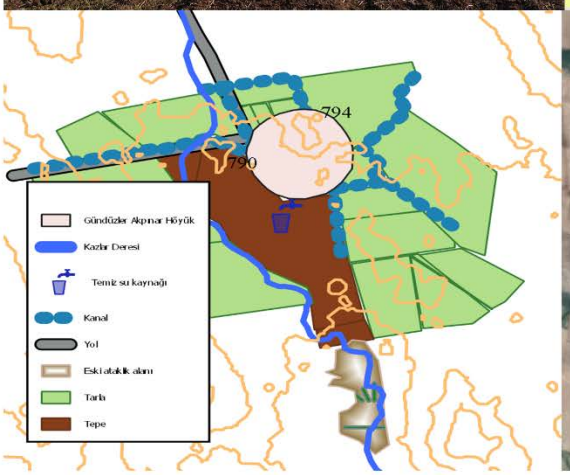
GÜNDÜZLER AKPINAR HÖYÜK

Sektör: 2 Yerleşim No: 101
Koordinat: 4412915.09-314475.16
Çap / Alan: 468 m. /17,19 ha
Yerleşim Tipi: Ova yerleşimi
Yükseklik: 3 m.
Referans:
Tespit: Özlem Çakar Kılıç yüzey araştırması
Tescil Durumu: EKVKBK 27.11.2019- 8194

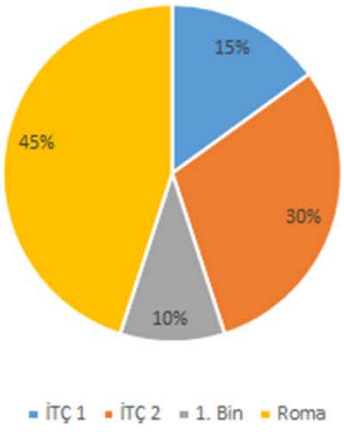

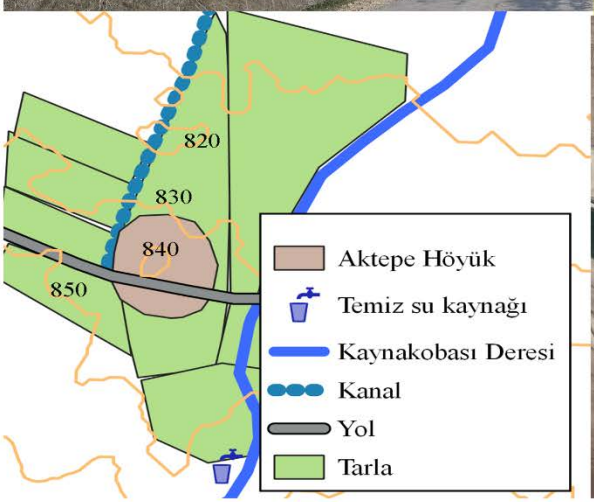
AKTEPE (KAYNAKOBASI) HÖYÜK

Sektör: 2 Yerleşim No: 105
Koordinat:4397632.84-325047.77
Çap / Alan: 213 m. / 3,56 ha
Yerleşim Tipi: Ova kenarı yamaç yerleşimi
Yükseklik: 4 m.
Referans:
Efe, 1996: 135 (163 Kaynakobası)
Efe ve Perello, 2016: 50 (34)
Tescil Durumu: GEEAYK 15.11.1980-2498

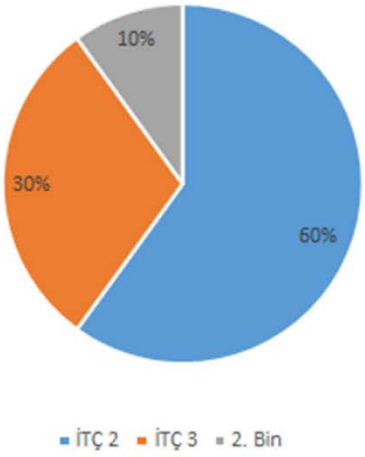

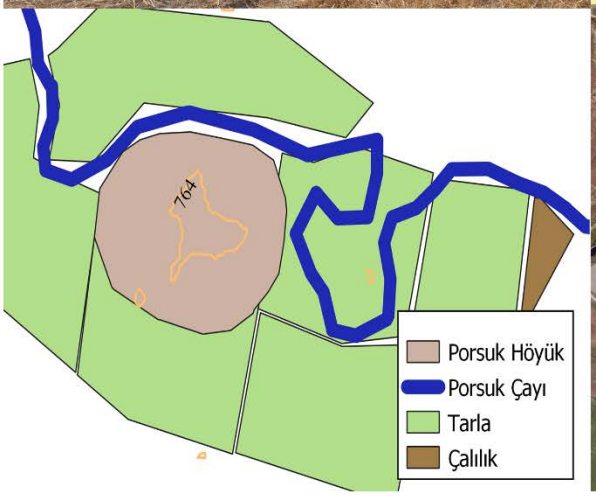
PORSUK HÖYÜK

Sektör: 2 Yerleşim No: 106
Koordinat:4397686.83-334094.99
Çap / Alan: 576 m. / 26,04 ha
Yerleşim Tipi: Ova yerleşimi
Yükseklik: 5 m.
Referans: Burney, 1956: 181(56 Porsuk Höyük II)
French, 1969: Fig.35 (509 Porsuk Höyük II)
Efe, 1997: 220 (224 Porsuk II)
Efe ve Perello, 2016: 50 (30)
Tescil Durumu: EKVKBK 26.9.2012- 850

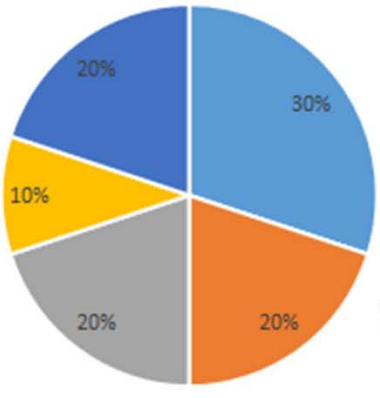

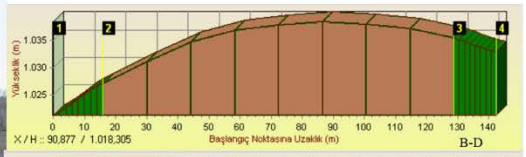

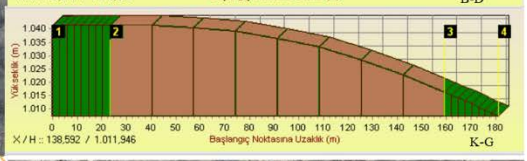
İTÇ 2 İTÇ 3 2. Bin 1. Bin Roma-Bizans

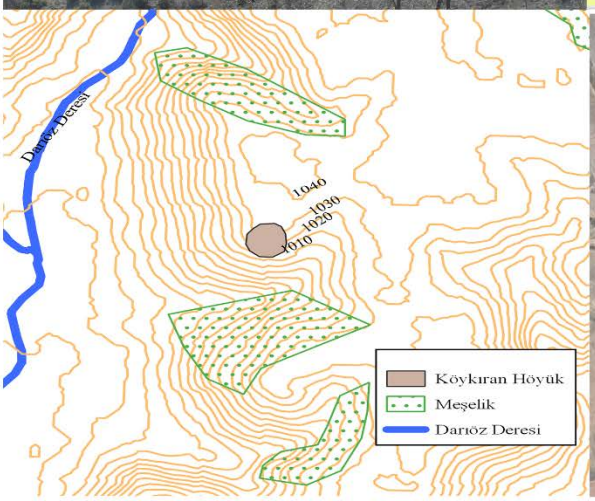
KÖYKIRAN (GÜCÜKKOL) HÖYÜK

Sektör: 3 Yerleşim No: 1
Koordinat: 4415876-335833
Çap / Alan: 136 m. / 1,45 ha
Yerleşim Tipi: Tepeüstü yerleşimi
Yükseklik: 5 m.
Referans:
Sivas, 2005: 289.
Tescil Durumu: EKVBK 17.11.2009-3819

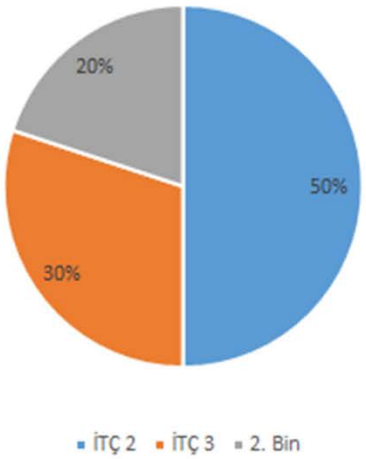

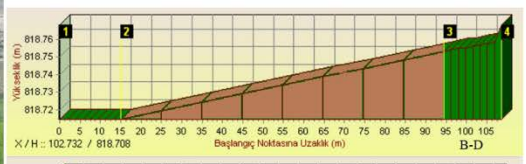

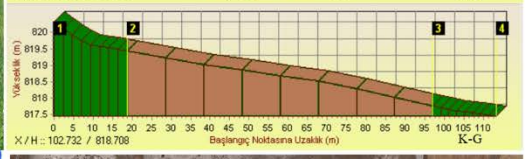

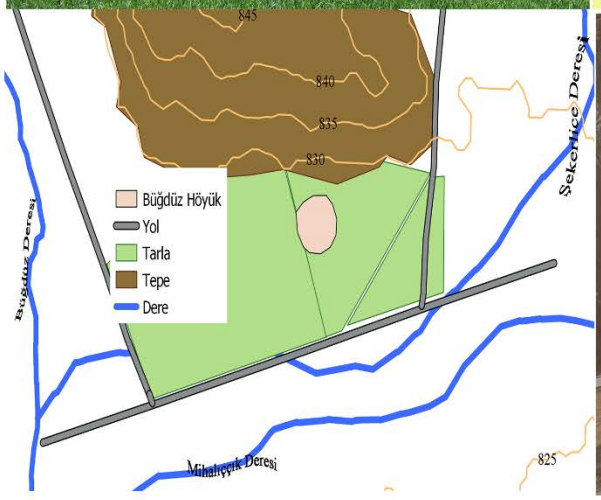
BÜĞDÜZ HÖYÜK

Sektör: 3 Yerleşim No: 36
Koordinat: 4409373-338353
Çap / Alan: 80 m. / 0,50 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi yamaç yerleşimi
Yükseklik: 1 m.
Referans:
Efe, 1996: 135 (161 Malüyük); Sivas, 2005: 289
Tescil Durumu: EKVKBK 30.10.2012-925

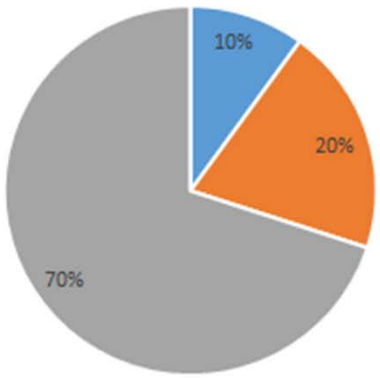

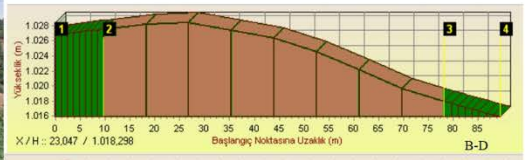

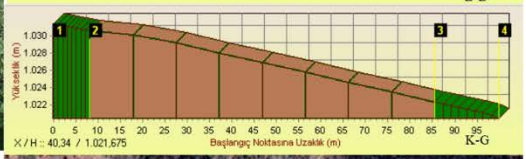
Kalkolitik İTÇ 1 İTÇ 2

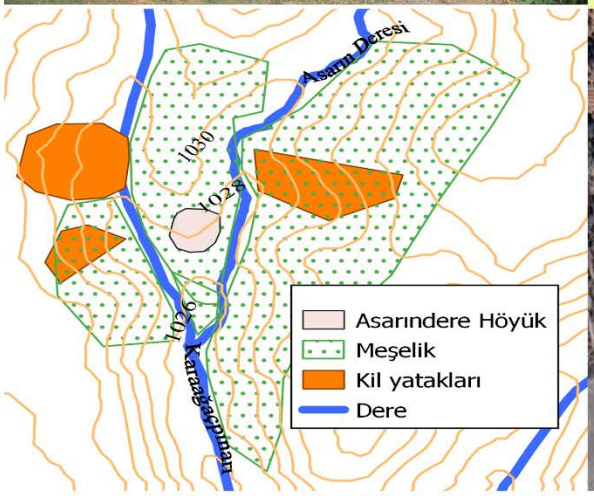
ASARINDERE HÖYÜK

Sektör: 3 Yerleşim No: 76
Koordinat: 4421737.78-331041.30
Çap / Alan: 74 m. / 0,43 ha
Yerleşim Tipi: Tepeüstü yerleşimi
Yükseklik: 3 m.
Referans:
Sivas, 2005: 288
Tescil Durumu: EKVKBK 30.10.2012- 927

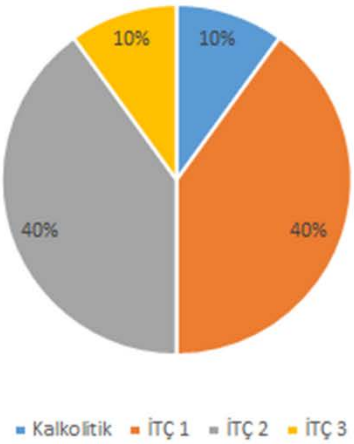

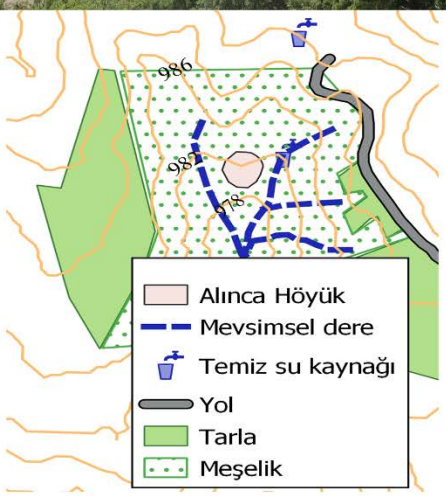
ALINCA HÖYÜK

Sektör: 3 Yerleşim No: 77
Koordinat: 4419455.24-328506.63
Çap / Alan: 70 m. / 0,38 ha
Yerleşim Tipi: Tepeüstü yerleşimi
Yükseklik: 3 m.
Referans:
Sivas, 2005: 289 (Alıca Höyük)
Tescil Durumu: EKVKBK-27.8.2012 762

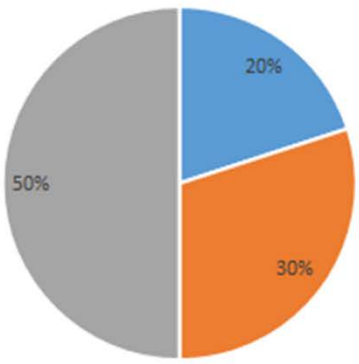

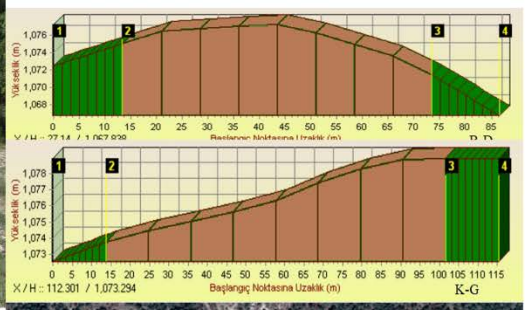

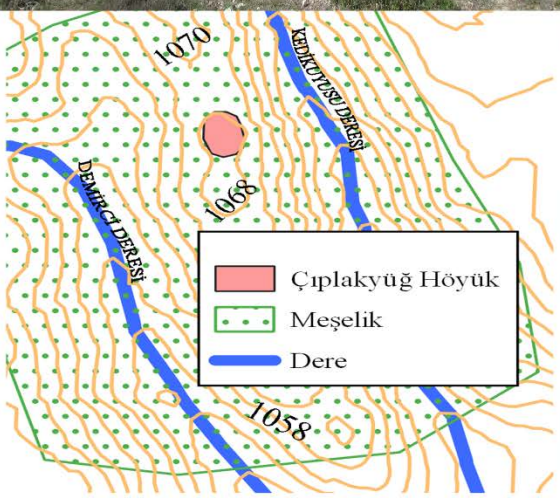
Kalkolitik İTÇ 1 İTÇ 2

ÇIPLAKYÜĞ HÖYÜK

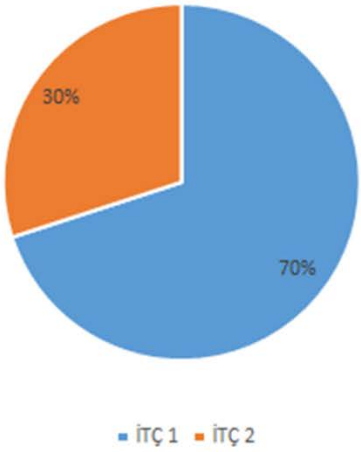
Sektör: 3 Yerleşim No: 82
Koordinat: 4419181,03-333883,8
Çap / Alan: 73 m. / 0,42 ha
Yerleşim Tipi: Tepeüstü yerleşimi
Yükseklik: 2 m.
Referans: Sivas, 2005: 289
Tescil Durumu: EKVKBK 27.8.2012 -757

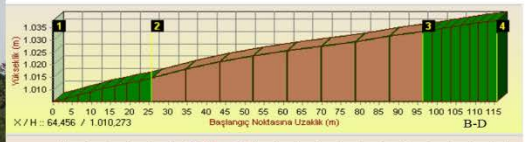

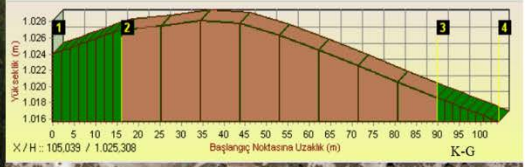

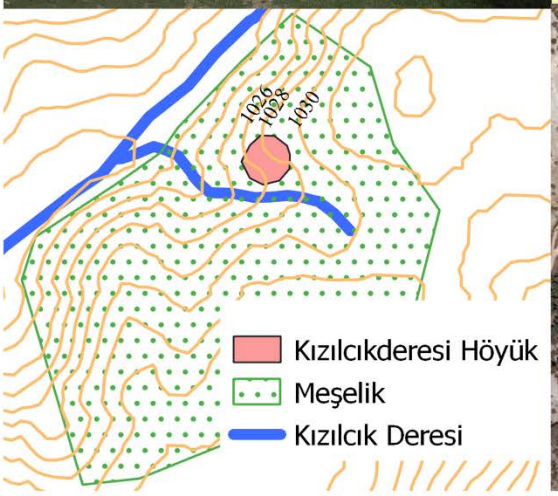
KIZILCIKDERESİ HÖYÜK

Sektör: 3 Yerleşim No: 82
Koordinat: 4419181,03-333883,8
Çap / Alan: 73 m. / 0,42 ha
Yerleşim Tipi: Tepeüstü yerleşimi
Yükseklik: 2 m.
Referans:
Sivas, 2005: 289
Tescil Durumu: EKVKBK 27.8.2012 -757

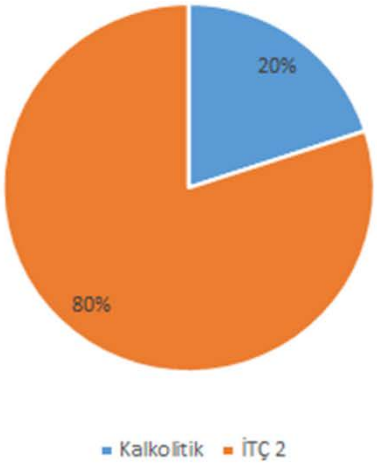

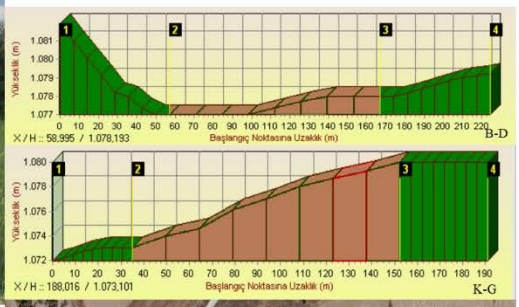

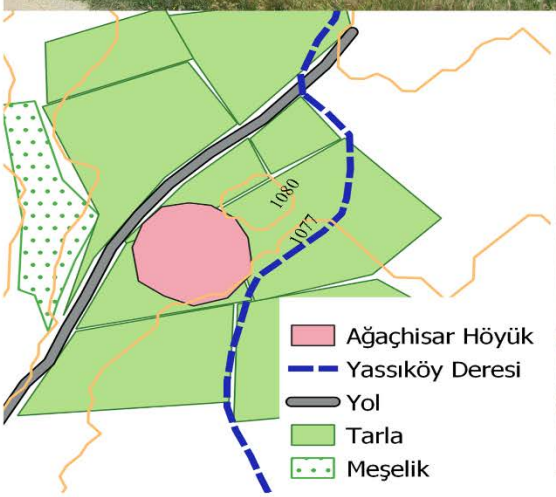

AĞAÇHİSAR HÖYÜK

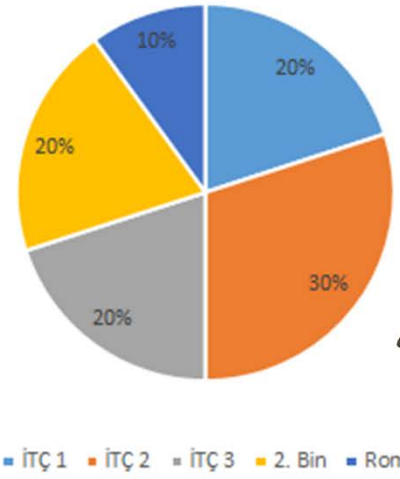
Sektör: 3 Yerleşim No: 84
Koordinat: 4418255,42-340262,66
Çap / Alan: 113 m. / 1,00 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi yamaç yerleşimi
Yükseklik: 3 m.
Referans:
Sivas, 2005: 289
Tescil Durumu: EKVKBK 27.8.2012 -748

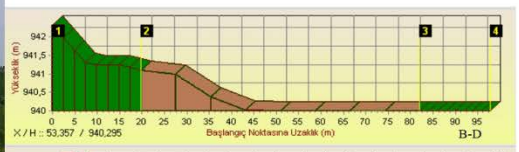

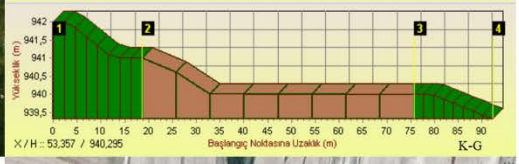

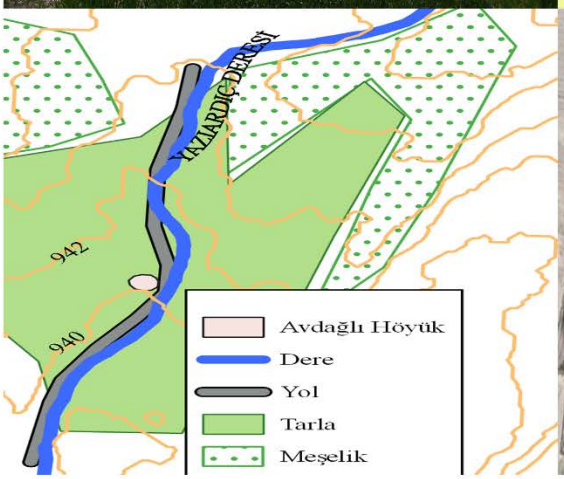
AVDAĞLI HÖYÜK

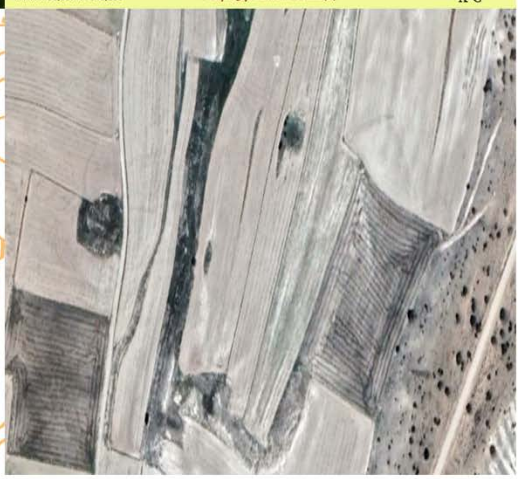
Sektör: 3 Yerleşim No: 85
Koordinat: 4412645.27-348307.54
Çap / Alan: 61 m. / 0,29 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi yamaç yerleşimi
Yükseklik: 1 m.
Referans:
Tespit: Eskişehir Müze Müdürlüğü
Tescil Durumu: EKVKBK 30.10.2012 -924

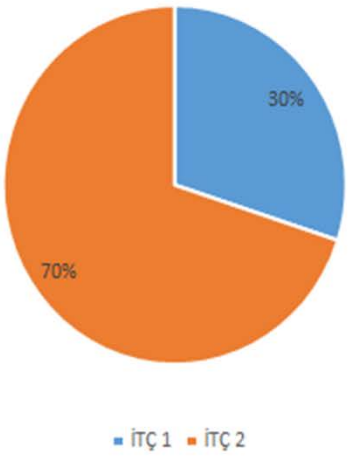

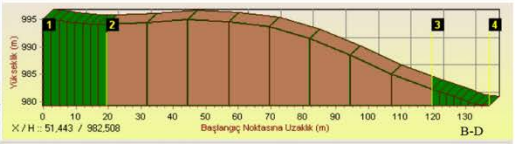

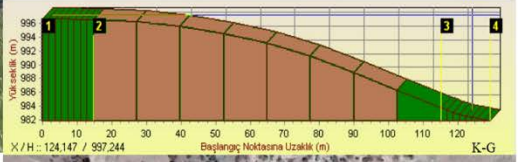

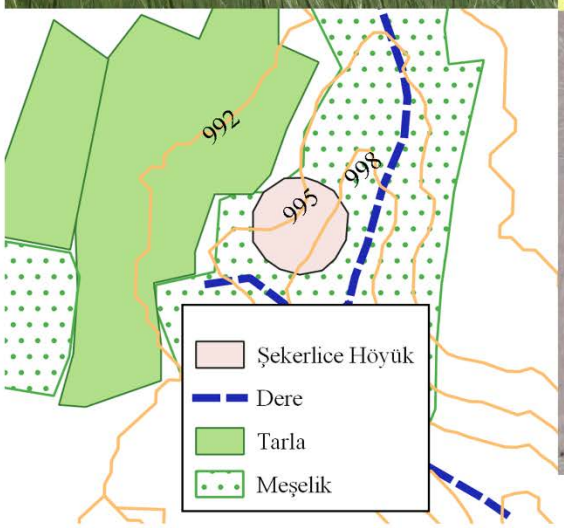
ŞEKERLİCE HÖYÜK

Sektör: 3 Yerleşim No: 88
Koordinat:4413517.89-338365.38
Çap / Alan: 100 m. / 0,79 ha
Yerleşim Tipi: Tepeüstü yerleşimi
Yükseklik: 6 m.
Referans: Sivas, 2005: 289
Tescil Durumu: EKVKBK 26.9.2012 -867

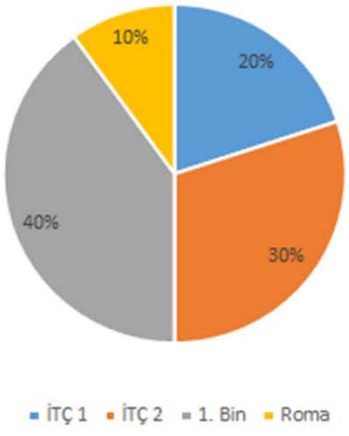

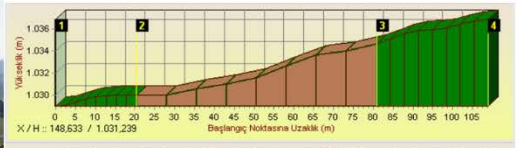

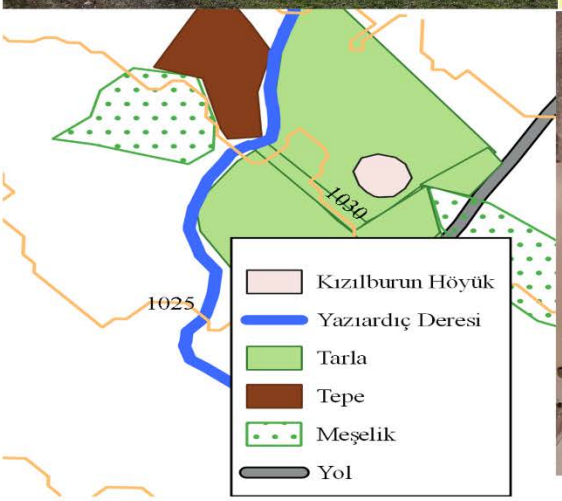
KIZILBURUN HÖYÜK

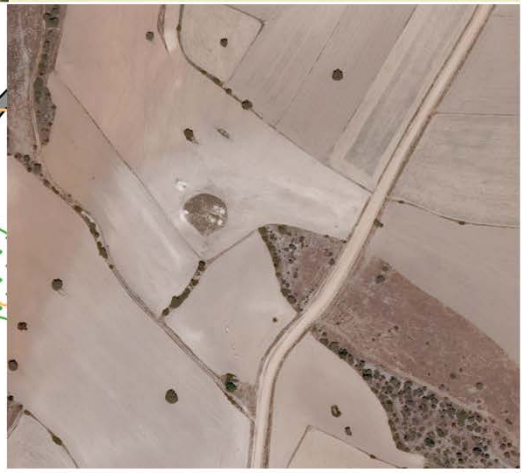
Sektör: 3 Yerleşim No: 86
Koordinat:4415004,04-349695
Çap / Alan: 60 m. / 0,28 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi yamaç yerleşimi
Yükseklik: 3 m.
Tespit: Eskişehir Müze Müdürlüğü tarafından tespit edilen Bizans Yerleşimi içinde Özlem Çakar Kılıç yüzey araştırması sırasında höyük tespit edilmiştir.
Tescil Durumu: EKVKBK 27.8.2012 -743

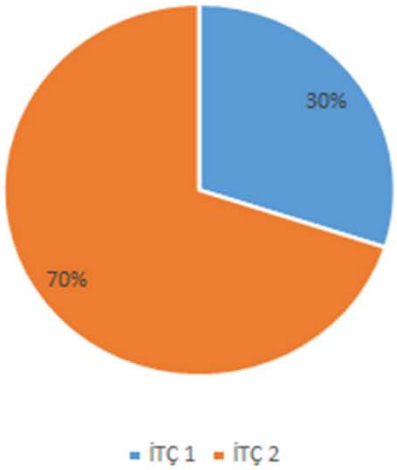

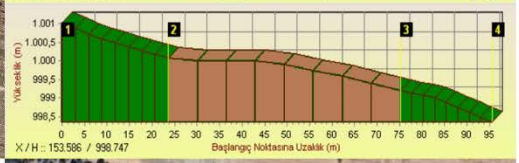

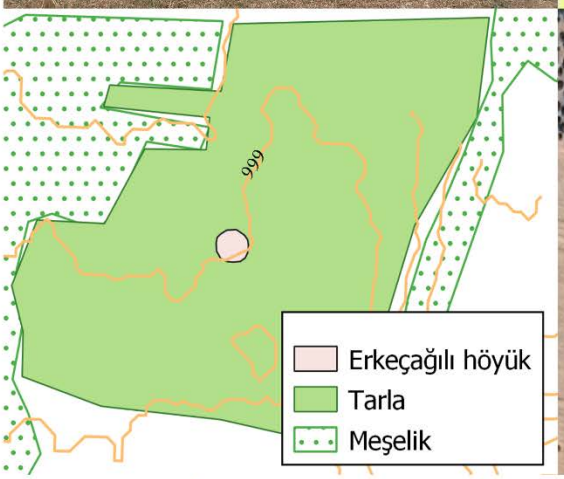
ERKEÇAĞILI HÖYÜK

Sektör: 3 Yerleşim No: 87
Koordinat: 4413155.07-352489.44
Çap / Alan: 54 m. / 0,23 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi yamaç yerleşimi
Yükseklik: 1 m.
Referans:
Tespit: EKVKBK Müdürlüğü
Tescil Durumu: EKVKBK 27.8.2012 -753

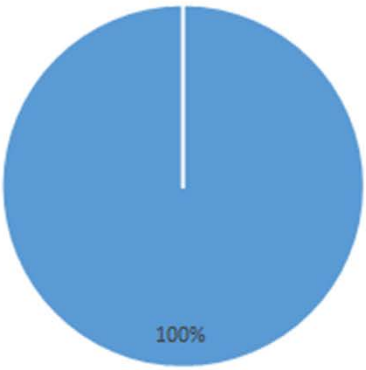

İTÇ 2

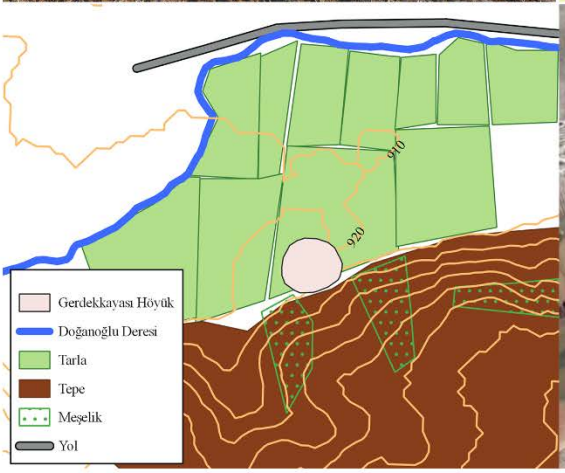
GERDEKKAYASI HÖYÜK

Sektör: 3 Yerleşim No: 109
Koordinat: 4409537.60-351327.38
Çap / Alan: 107 m. / 0,90 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi yamaç yerleşimi
Yükseklik: 2 m.
Referans:
Tespit: Özlem Çakar Kılıç yüzey araştırması
Tescil Durumu: 15.01.2020-8372

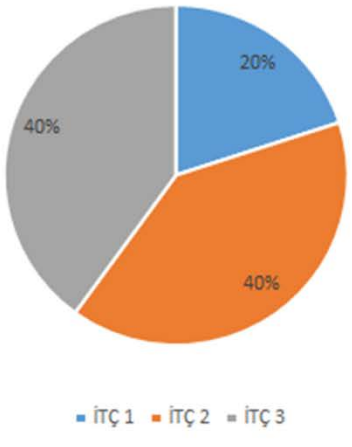

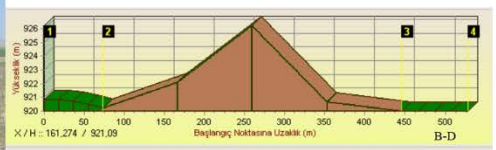

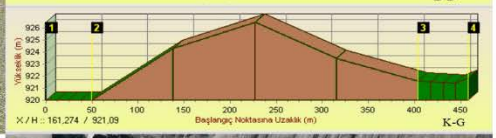

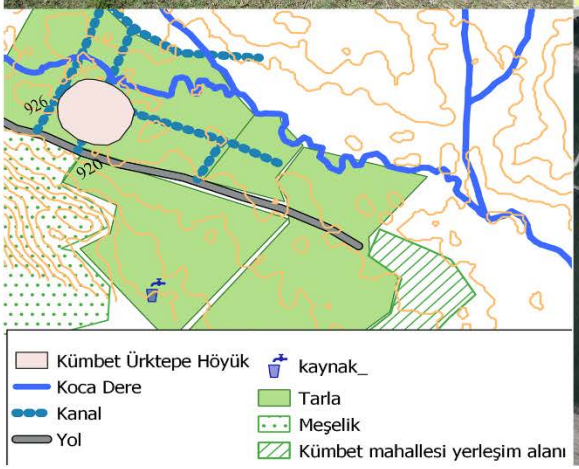
KÜMBET ÜRKTEPE HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 6
Koordinat: 4397946.87-252893.29
Çap / Alan: 357 m. /10 ha
Yerleşim Tipi: Ova kenarı yamaç yerleşimi
Yükseklik: 5 m.
Referans:
Efe, 1990 b:410 (20 YenikoyHöyük)
Efe ve Perello, 2016: 50 (54)
Tescil Durumu: GEEAYK 15.11.1980-2497

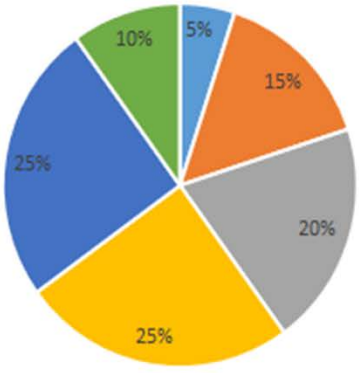

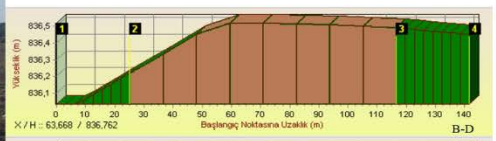

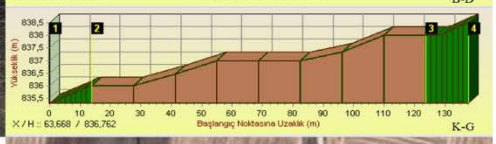
Kalkolitik İTÇ 1 İTÇ 2 İTÇ 3 2. Bin Roma

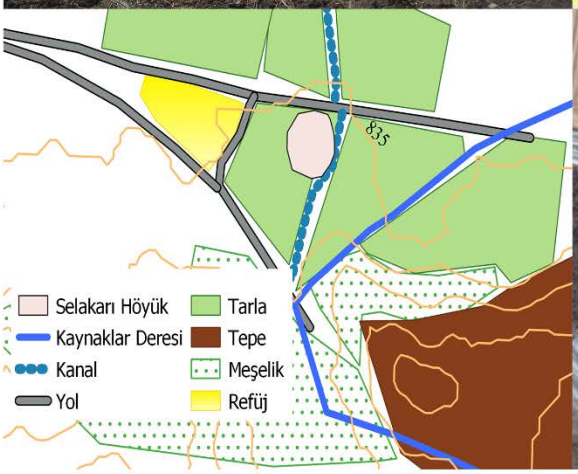
SELAKARI HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 7
Koordinat: 4411218-260926,94
Çap / Alan: 104 m. /0,85 ha
Yerleşim Tipi: Ova kenarı yamaç yerleşimi
Yükseklik: 1,5 m.
Referans:
French, 1969: Fig. 35, 48 (475 Oklubalı II)
Efe, 1991:167 (32 Yeniceköy Mevkii)
Tescil Durumu: EKVBK 27.4.2011-4894

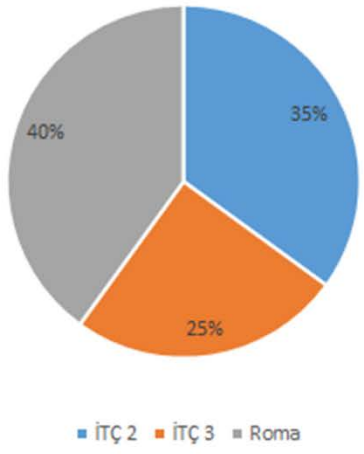

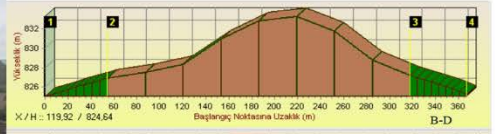

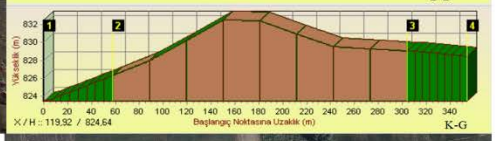

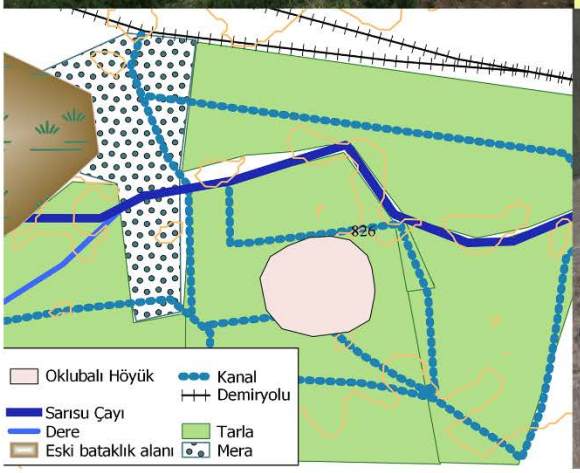
OKLUBALI HÖYÜK

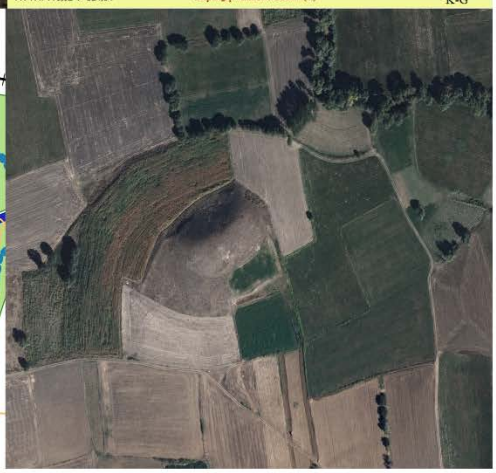
Sektör: 4 Yerleşim No: 8
Koordinat: 4412169.64-263499.42
Çap / Alan: 253 m. /5,20 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi ova yerleşimi
Yükseklik: 6 m.
Referans: French, 1969: Fig. 35, 48 (474 Oklubalı I)
Efe, 1992: 562 (39 Oklubalı)
Efe ve Perello, 2016: 50 (50)
Tescil Durumu: GEEAYK 15.11.1980-2497

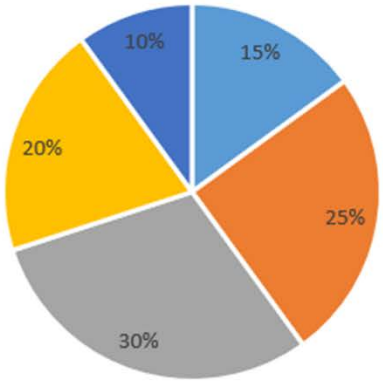

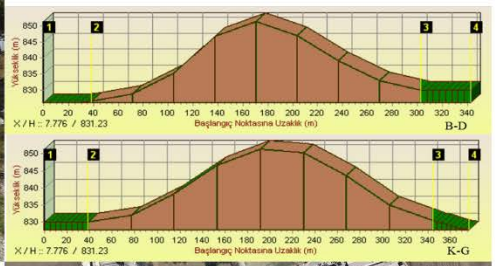

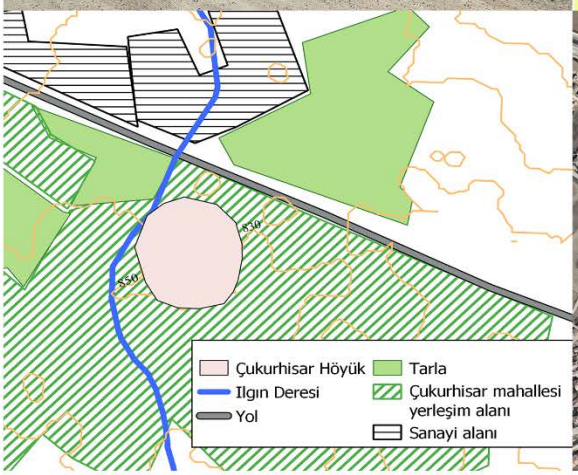
Kalkolitik İTÇ 1 İTÇ 2 İTÇ 3 2. Bin

ÇUKURHİSAR HÖYÜK

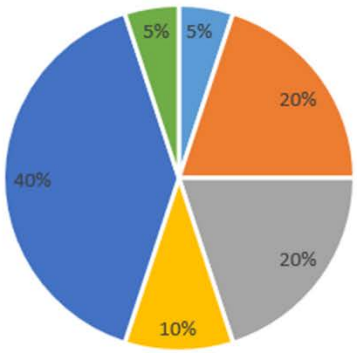
Sektör: 4 Yerleşim No: 9
Koordinat: 4412407.91-270706.02
Çap / Alan: 286 m. /6,42 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi ova yerleşimi
Yükseklik: 20 m.
Referans: Mellaart 1955: Pl. XI, Taf. XI, (32. Çukurhisar)
French, 1969: Fig. 35, 48 (175. Çukurhisar)
Efe, 1992: 562-563 (40 Çukurhisar)
Efe ve Perello, 2016: 50 (49)
Tescil Durumu: GEEAYK 8.6.1979-1696

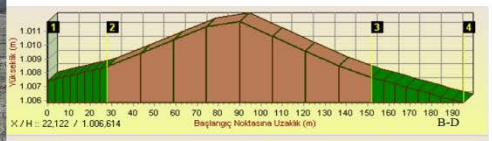

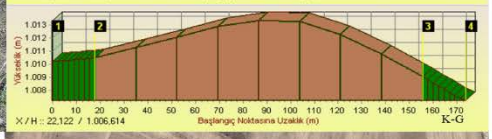
■ Kalkolitik ■ İTÇ 2 ■ İTÇ 3 ■ 2. Bin ■ Roma ■ Osmanlı

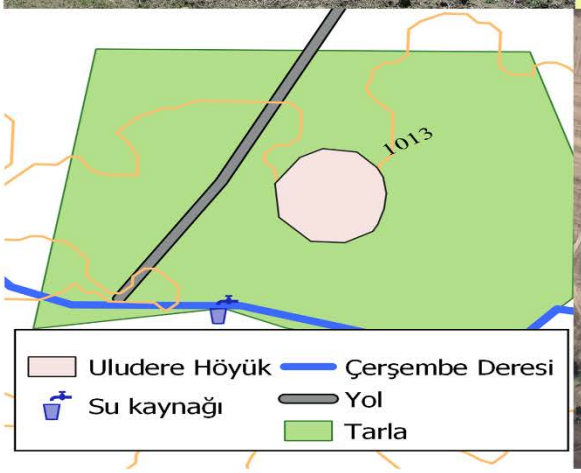
ULUDERE HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 10
Koordinat: 4421057,92-271644,27
Çap / Alan: 129 m. /1,31 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi yamaç yerleşimi
Yükseklik: 4 m.
Referans:
Cox ve Cameron, 1937: xlv-xlvi (İlkburun Trikomia ?)
French, 1969: Fig. 35, 48 (610 Uludere)
Efe, 1990 b:412 (28 Uludere Hüyüğü)
Tescil Durumu: GEEAYK 15.11.1980-2498

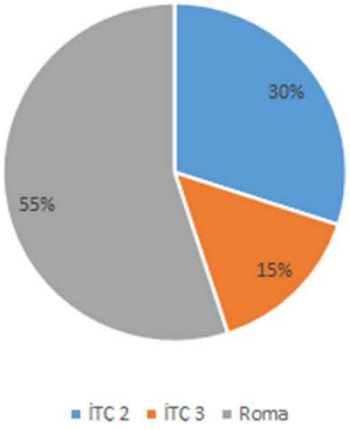

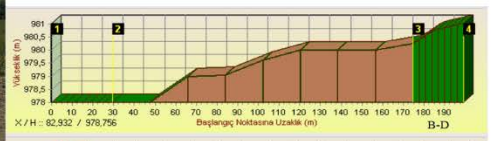

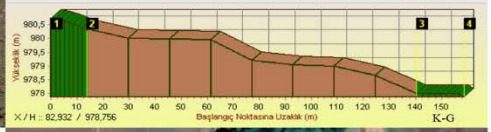

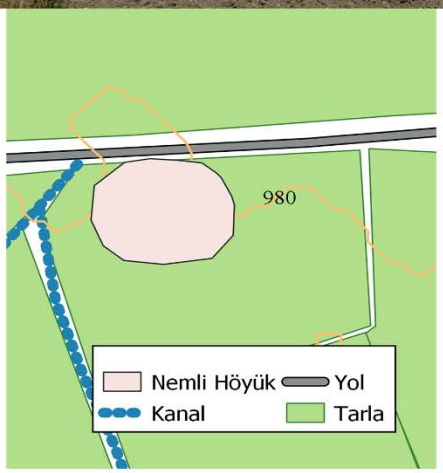
NEMLİ HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 11
Koordinat: 44400318.01-261902.37
Çap / Alan: 143 m. /1,61 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi ova yerleşimi
Yükseklik: 1,5 m.
Referans:
French, 1969: Fig. 35, 48 (469 Nemli)
Efe, 1990 b: 410 (19 Nemli Hüyük)
Tescil Durumu: GEEAYK 24.7.1981-3012

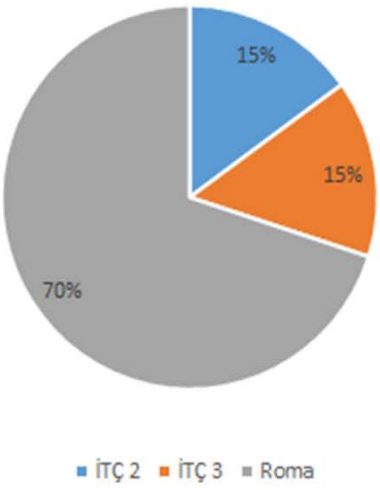

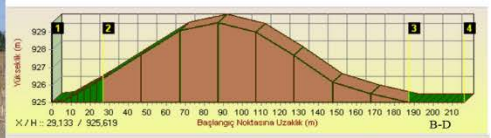

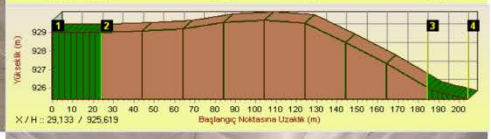

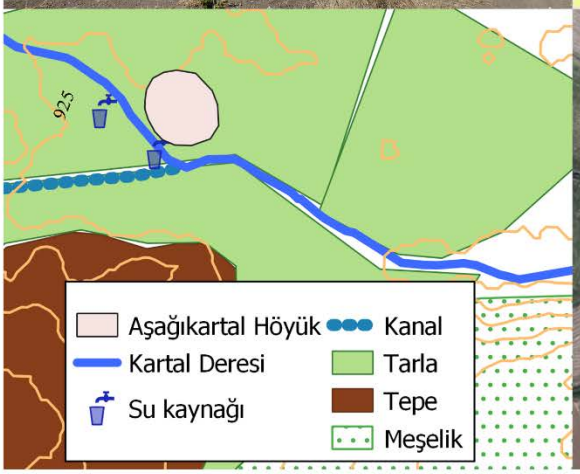
AŞAĞIKARTAL HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 12
Koordinat: 4399897.12-268965.60
Çap / Alan: 163 m. /2,09 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi yamaç yerleşimi
Yükseklik: 3 m.
Referans:
Efe, 1990 b:410 (18 Aşağıkartal Höyük)
Tescil Durumu: GEEAYK-15.11.1980-2547

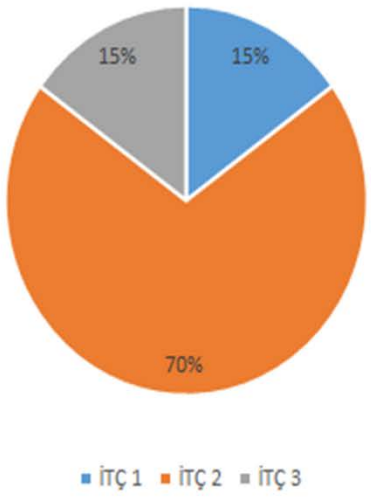

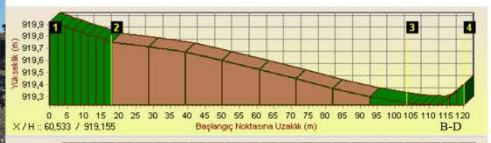

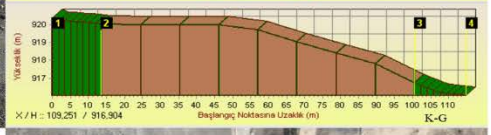

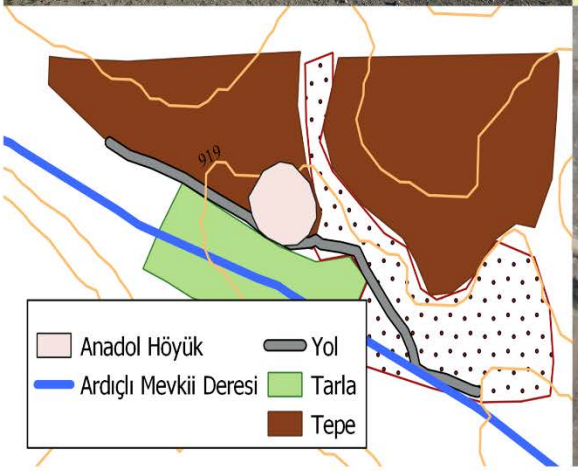
ANADOL HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 13
Koordinat: 4402662,49-271754,18
Çap / Alan: 84,30 m. /0,56 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi yamaç yerleşimi
Yükseklik: 2 m.
Referans:
Tespit: Eskişehir Müze Müdürlüğü
Tescil Durumu: EKVKBK 13.02.2013-1274

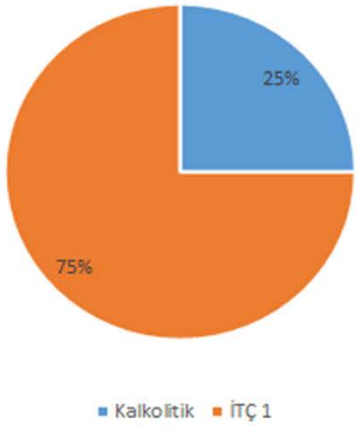

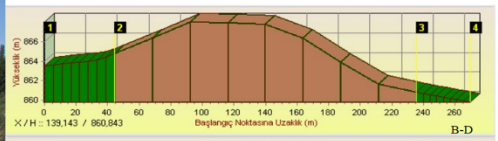

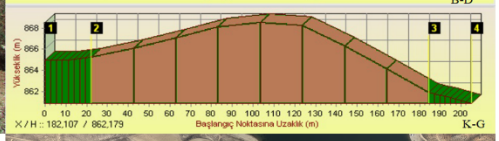

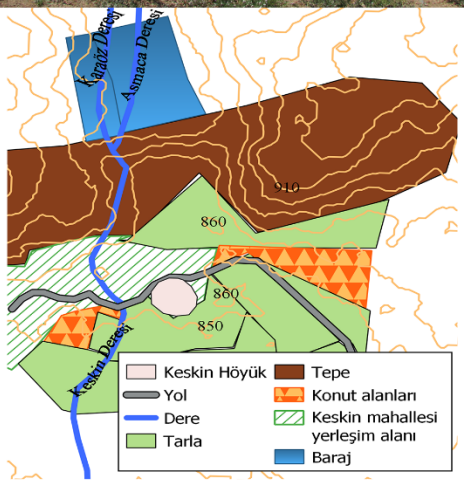
KESKİN HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 14
Koordinat: 4415419-277340
Çap / Alan: 164,50 m. /2,12 ha
Yerleşim Tipi: Dağ eteği ova yerleşimi
Yükseklik: 6 m.
Referans: Cox ve Cameron, 1937: xlv-xlvi
French, 1969: Fig. 35, 48 (379 Keskin)
Efe, 1993: 346 (59 Keskin)
Efe ve Perello, 2016: 50 (48)
Tescil Durumu: GEEAYK 15.11.1980-2498

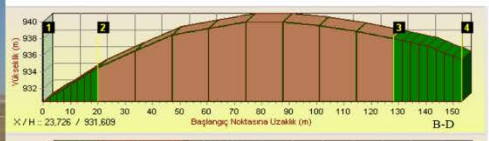
Tez çalışması kapsamında yürütülen yüzey araştırmasında Keskin Höyük'te sadece Roma Dönemi malzemesi tespit edilmiştir. BIAA'da yapılan çalışmalarda French'in yüzey araştırmasına ait malzeme incelenmiştir.

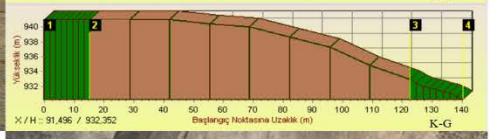
Dönem	**Referans**
İTÇ 2	French, 1969: Fig. 35 (379 Keskin) Efe, 1993: 346.
İTÇ 3	BIAA French yüzey araştırması Eskişehir kutusu: İTÇ 3'e tarihlenen kahverengi film astarlı kase parçaları bulunmaktadır. French, 1969: Fig. 48 (379 Keskin) Efe, 1993: 346.
2. BİN	Efe ve Perello, 2016: 50(48).

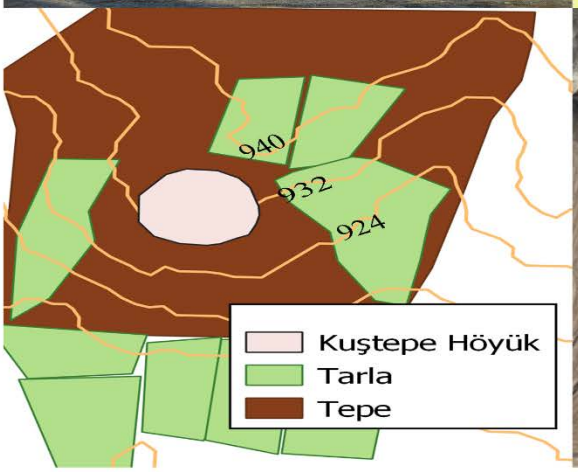
KUŞTEPE HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 15
Koordinat: 4416139-279331
Çap / Alan: 109,30 m. /0,64 ha
Yerleşim Tipi: Tepeüstü yerleşimi
Yükseklik: 6 m.
Referans:
Efe, 1991:166 (31 Kuştepe)
Tescil Durumu: EKTVKK 15.11.2002-2191

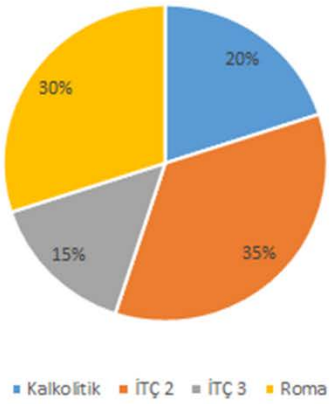

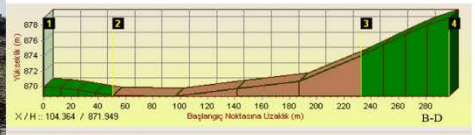

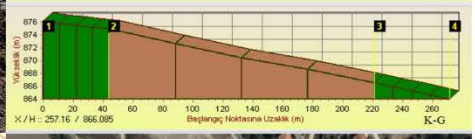

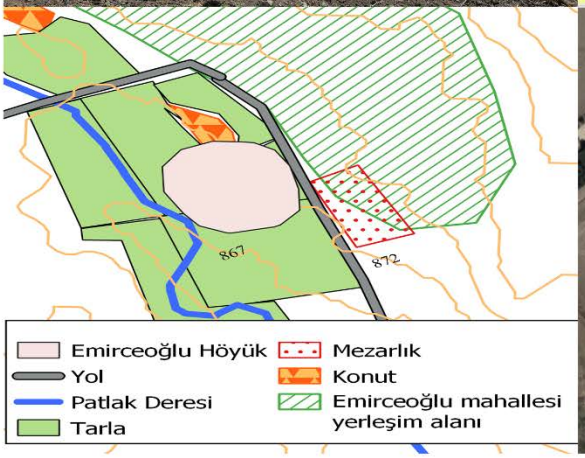
EMİRCEOĞLU HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 16
Koordinat: 4415714,97-283698
Çap / Alan: 185,70 m. /2,71 ha
Yerleşim Tipi: Dağ eteği ova yerleşimi
Yükseklik: 2 m.
Referans:
Efe, 1993: 347 (60 Emirce)
Özlem ÇAKAR KILIÇ yüzey araştırması

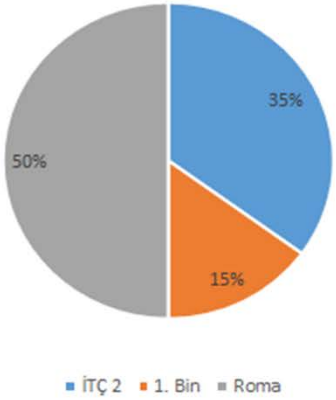

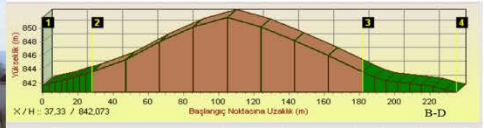

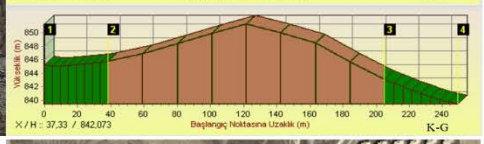

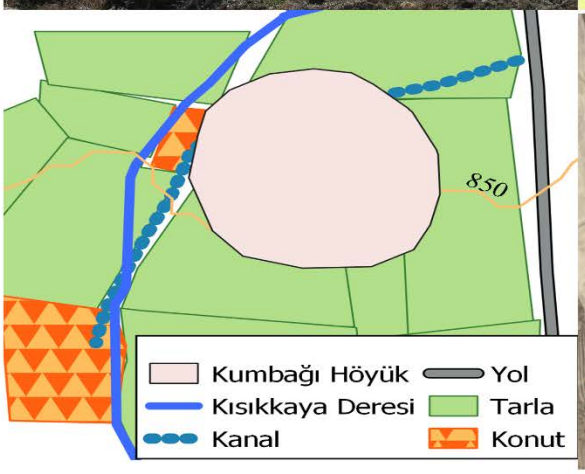
KUMBAĞ HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 17
Koordinat: 4415654,74-285821,3
Çap / Alan: 160 m. /2,01 ha
Yerleşim Tipi: Dağ eteği ova yerleşimi
Yükseklik: 10 m.
Referans: Cox ve Cameron, 1937: xIv-xIvi (Kumba)
Efe, 1993: 347 (61 Kumbağ Höyük)
Efe ve Perello, 2016: 50 (46)
Tescil Durumu: GEEAYK 15.11.1980-2498

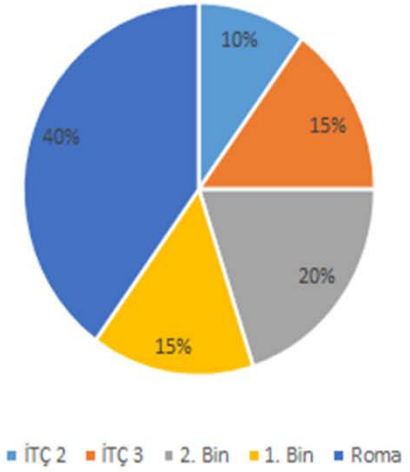

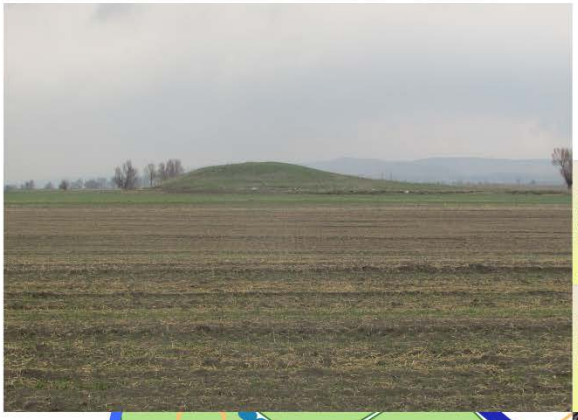

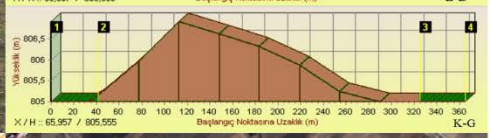

TURGUTLAR HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 19
Koordinat: 4407637-275108
Çap / Alan: 262,60 m. /5,41 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi ova yerleşimi
Yükseklik: 2 m.
Referans:
French, 1969: Fig. 35 (606 Turgutlar)
Efe, 1993: 347 (63 Turgutlar)
Tescil Durumu: GEEAYK- 24.7.1981/3012

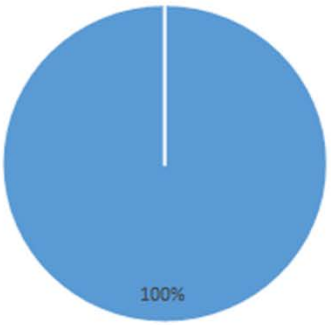

İTÇ 2

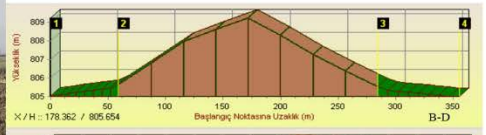

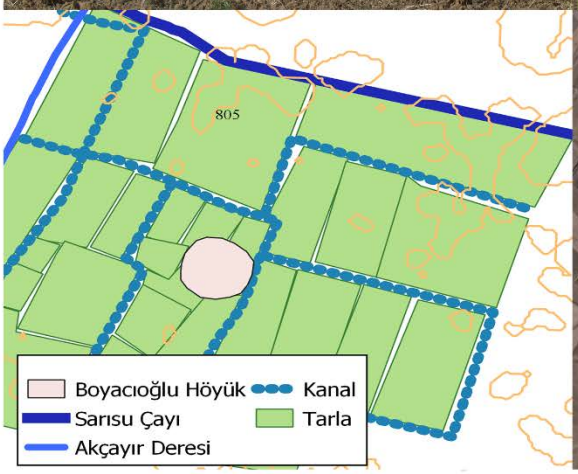
BOYACIOĞLU HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 20
Koordinat: 4406179.49-276661.45
Çap / Alan: 225,30 m. /3,98 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi ova yerleşimi
Yükseklik: 4 m.
Referans:
French, 1969: Fig. 35, 48 (116 Boyacıoğlu Çiftlik)
Efe, 1993: 347 (64 Boyacıoğlu Çiftliği)
Tescil Durumu: EKVKBK25.02.2011-4757

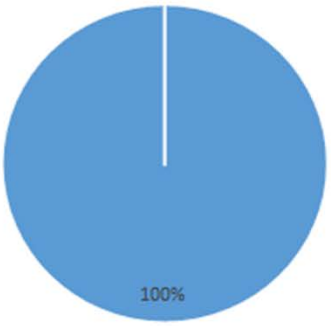

İTÇ 2

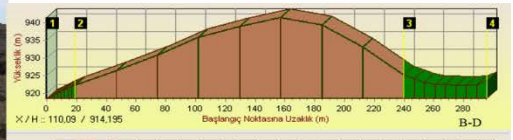

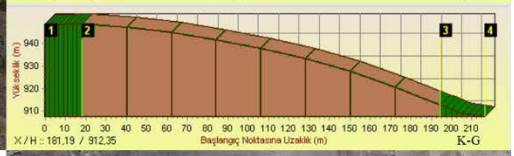

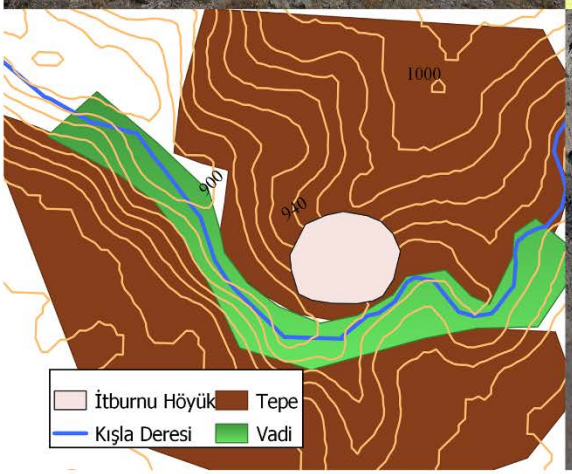
İTBURNU HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 21
Koordinat: 4399422.49-281787.65
Çap / Alan: 199 m. /3,11 ha
Yerleşim Tipi: Tepeüstü yerleşimi
Yükseklik: 6 m.
Referans: Efe, 1995: 246 (107 İtburnu)
Tescil Durumu: EKTVKBK 28.8.2007-2115

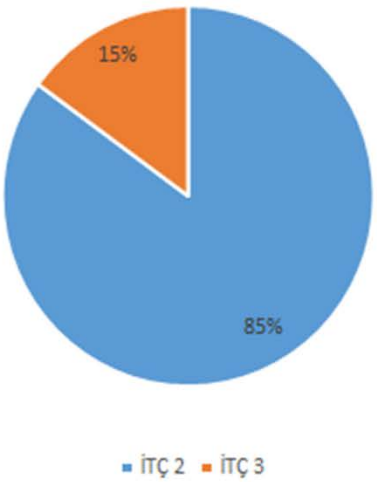

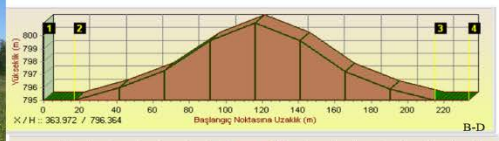

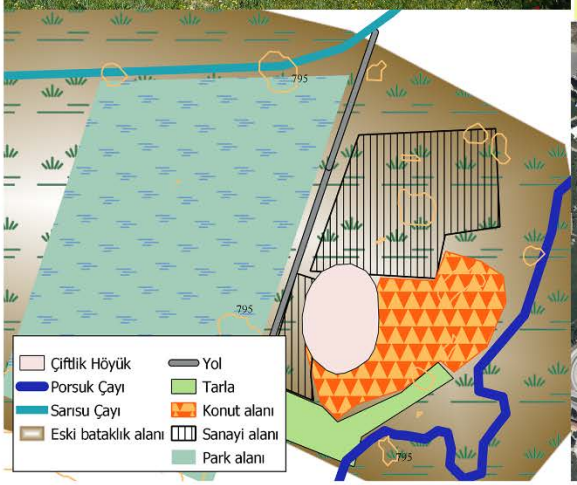
ÇİFTLİK HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 22
Koordinat: 4404309.15-284097.39
Çap / Alan: 241 m. /4,56 ha
Yerleşim Tipi: Ova yerleşimi
Yükseklik: 5 m.
Referans: Burney, 1956: 181 (39 Çiftlik Höyük)
French, 1969: Fig. 35, 48 (165 Çiftlik Höyük)
Efe, 1990 b: 409 (16 Çiftlik Höyük)
Efe ve Perello, 2016: 50 (45)
Tescil Durumu: GEEAYK 15.11.1980-2497/2498

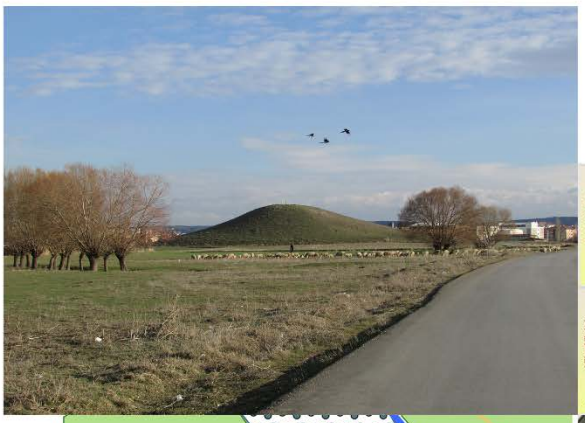

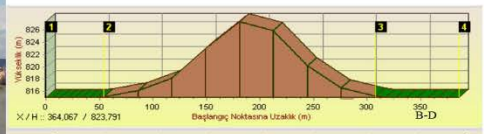
Tez çalışması kapsamında yürütülen yüzey araştırmasında Çiftlik Höyük'te malzeme tespit edilememiştir. BIAA'da yapılan çalışmalarda French'in yüzey araştırmasına ait malzeme incelenmiştir.

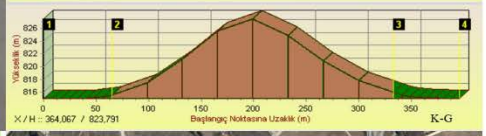
Dönem	Referans
İTÇ 2	BIAA French yüzey araştırması Eskişehir kutusu: İTÇ 2'ye tarihlenen black-topped ve kırmızı astarlı kase parçaları bulunmaktadır. Burney, 1956: 181 (39 Çiftlik Höyük) French, 1969: Fig. 35 (165 Çiftlik Höyük)
İTÇ 3	BIAA French yüzey araştırması Eskişehir kutusu: İTÇ 3'e tarihlenen krem astarlı kase parçaları bulunmaktadır. French, 1969: Fig. 48 (165 Çiftlik Höyük) Efe, 1990 b: 409, 422: Res.18.
2. BİN	Efe ve Perello, 2016: 50(45), 64-65 (21); 72-73 (118); 80-81 (174-178)
1. BİN	Burney, 1956: 192

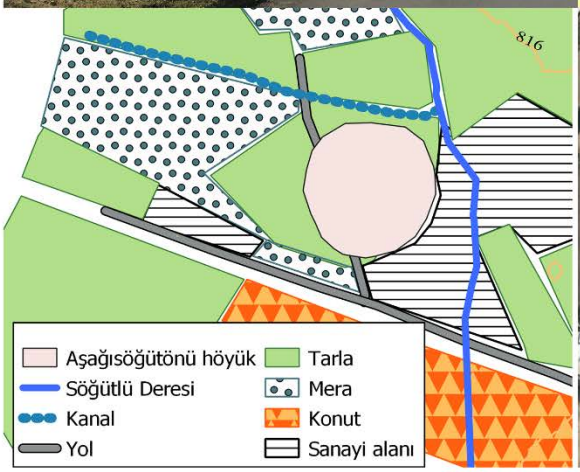
AŞAĞISÖĞÜTÖNÜ HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 23
Koordinat: 4408959,31-280527,79
Çap / Alan: 261,30 m. /5,36 ha
Yerleşim Tipi: Ova yerleşimi
Yükseklik: 12 m.
Referans: Cox ve Cameron, 1937: xIv-xIvi
Mellaart 1955: Pl. XI, Taf. XI, (33. Aşağısöğütönü)
French, 1969: Fig. 35, 48 (561 Söğütönü I)
Efe, 1993: 347 (62 Aşağı Söğütönü)
Efe ve Perello, 2016: 50 (47)
Tescil Durumu: GEEAYK 15.11.1980-2498

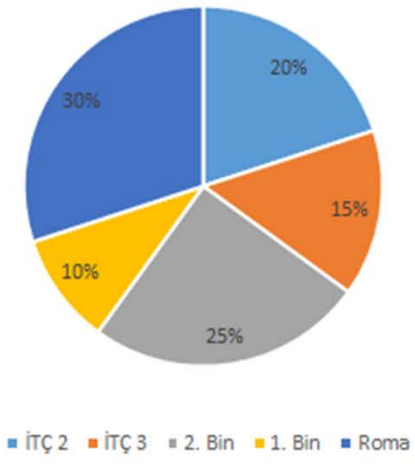

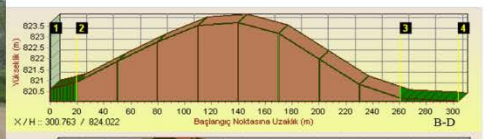

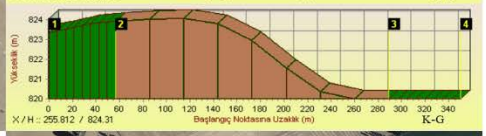

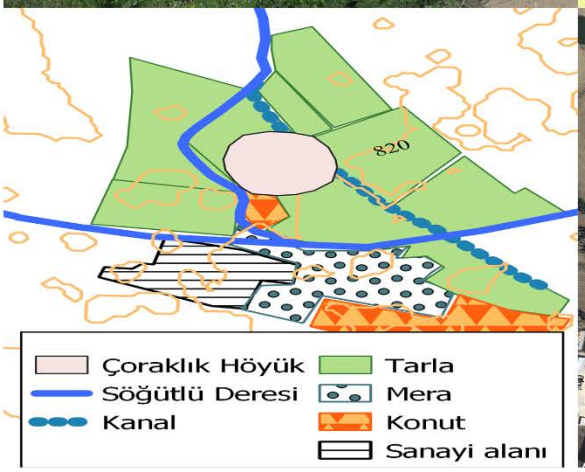
ÇORAKLIK HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 24
Koordinat: 4409874.55-279050.06
Çap / Alan: 243 m. /4,64 ha
Yerleşim Tipi: Ova yerleşimi
Yükseklik: 3 m.
Referans: French, 1969: Fig. 35, 48 (562 Söğütönü II)
Efe, 1990 b:412; 1991: 166 (30 Yukarı Söğütönü I)
Tescil Durumu: EKTVKK 09.10.1998-665

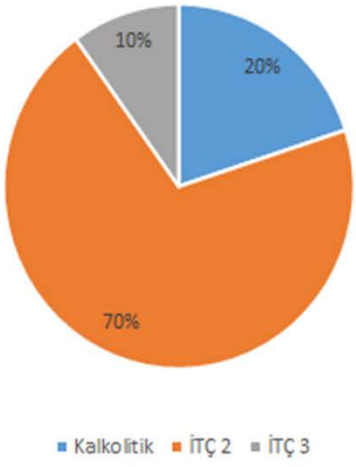

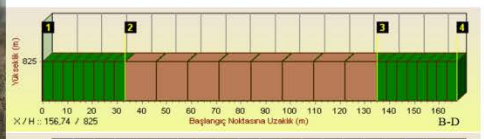

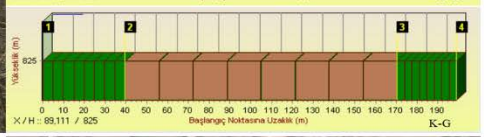

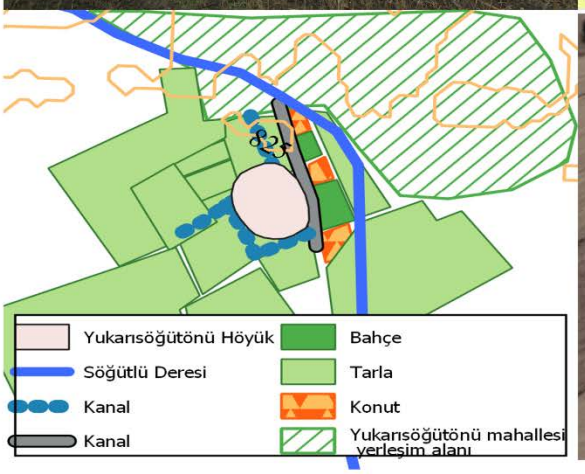
YUKARISÖĞÜTÖNÜ HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 25
Koordinat: 4411078.38-278833.30
Çap / Alan: 119 m. /1,11 ha
Yerleşim Tipi: Ova yerleşimi
Yükseklik: < 1 m.
Referans:
Efe, 1990 b:412; 1991: 166 (29 Yukarı Söğütönü II)
Özlem Çakar Kılıç yüzey araştırması
Tescil Durumu: EKVKBK 27.03.2019-7428

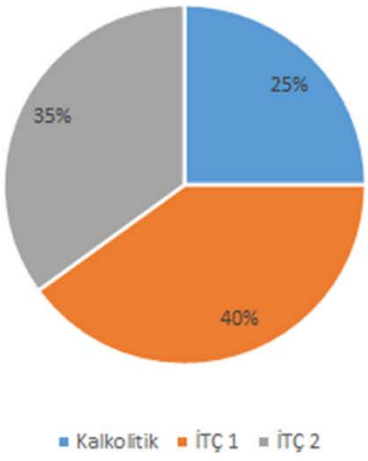

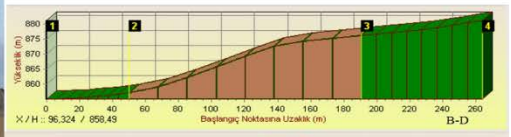

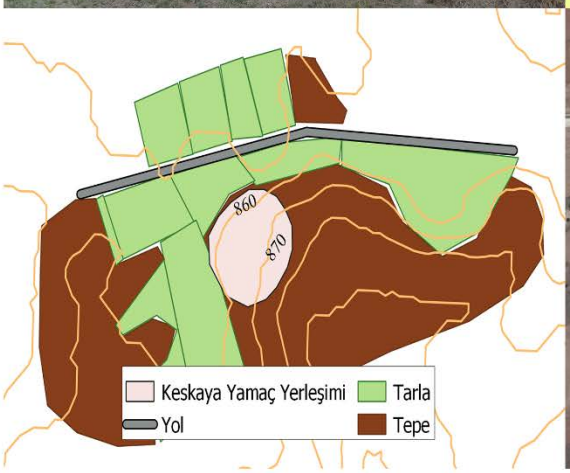
KESKAYA YAMAÇ YERLEŞİMİ

Sektör: 4 Yerleşim No: 26
Koordinat: 4392953-279320
Çap / Alan: 154 m. /1,86 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi yamaç yerleşimi
Yükseklik: -
Referans: Efe, 1990 a: 31-60;. 1990 b: 409; 1991: 165; Efe, 1994: 576 (15 Kes Kaya).
Tescil Durumu: KKTVKK 21.10.1988-306

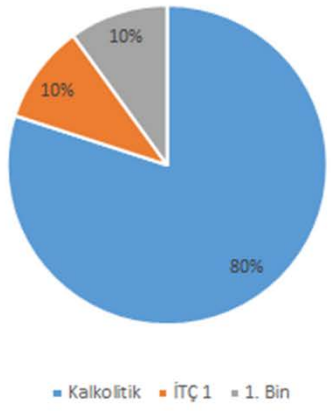

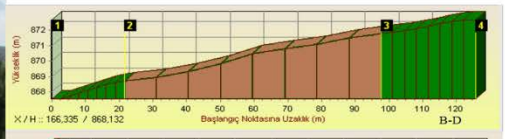

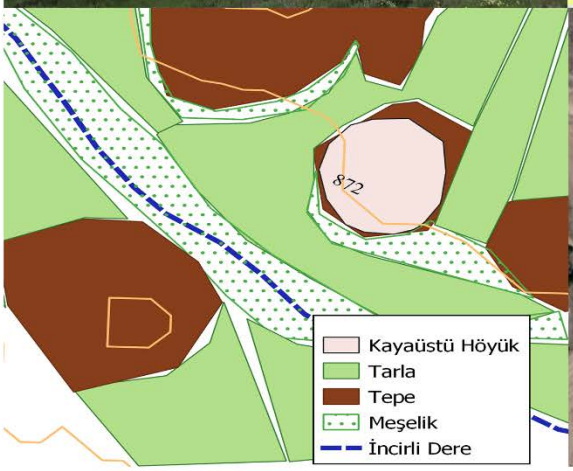
KAYAÜSTÜ HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 27
Koordinat: 4392784,77-279856,43
Çap / Alan: 83 m. /0,54 ha
Yerleşim Tipi: Tepeüstü yerleşimi
Yükseklik: 4 m.
Referans:
Efe, 1995: 246 (108 Kocakaya)
Tescil Durumu: EKTVKBK 27.1.2007-1699

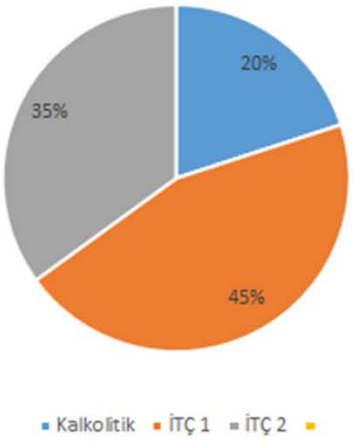

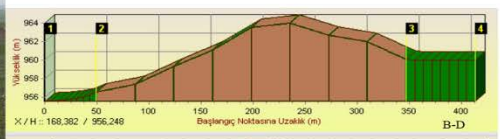

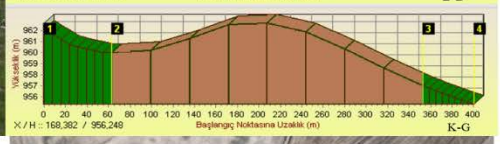

KURUCUKUYUSU HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 28
Koordinat: 4396020.20-287075.03
Çap / Alan: 296 m. /6,88 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi yamaç yerleşimi
Yükseklik: 5 m.
Referans:
Tespit: Eskişehir Müze Müdürlüğü
Tescil Durumu: EKTVKBK 11.6.2009 3530

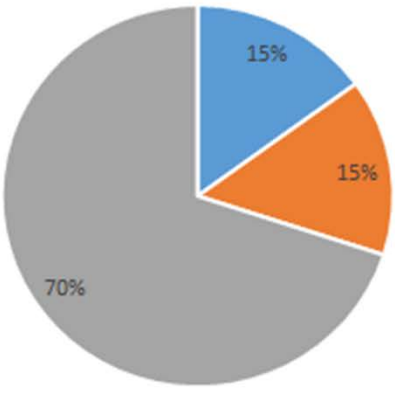

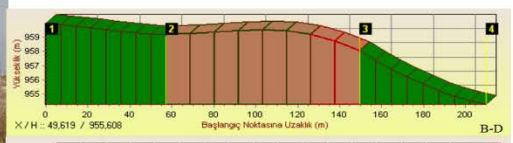
İTÇ 1 İTÇ 2 Roma

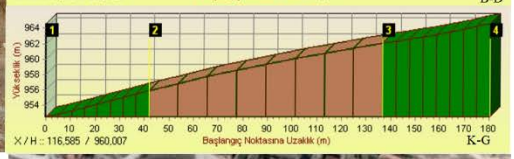

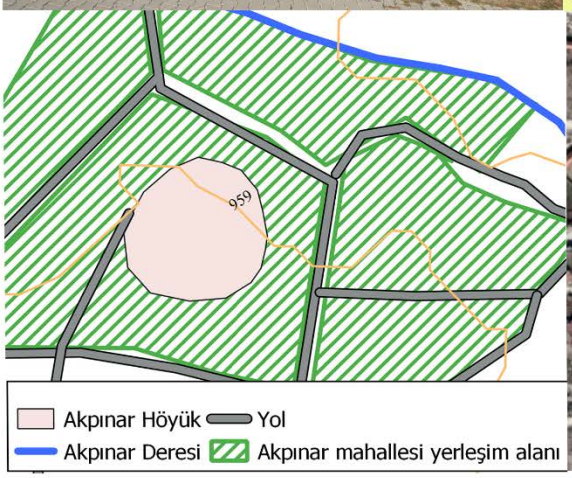
AKPINAR HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 29
Koordinat: 4392996.44-289689.14
Çap / Alan: 93 m. /0,68 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi yamaç yerleşimi
Yükseklik: 5 m.
Referans:
Tespit: Eskişehir Müze Müdürlüğü
Tescil Durumu: EKVKBK 28.4.2010 -4130

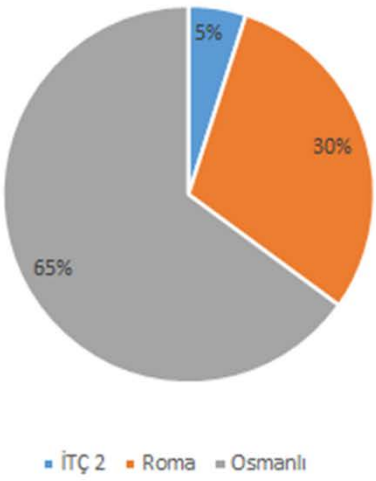

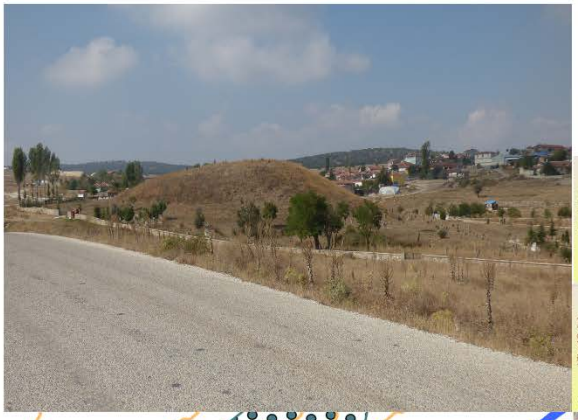

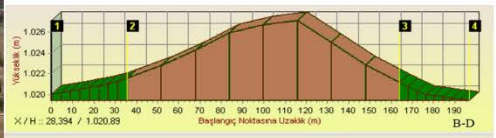

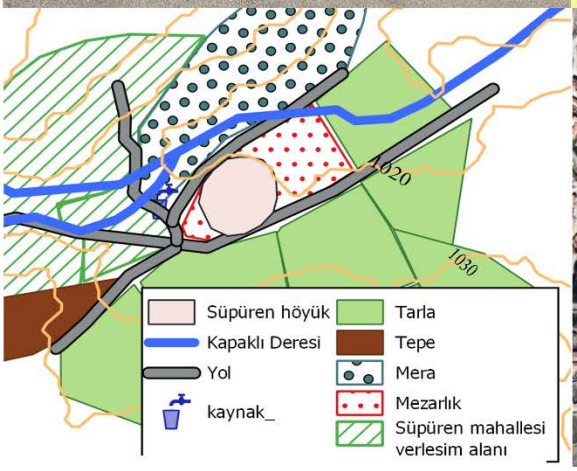
SÜPÜREN HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 30
Koordinat: 4389815-286129
Çap / Alan: 138 m. /1,49 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi yamaç yerleşimi
Yükseklik: 6 m.
Referans:
Cox ve Cameron, 1937: xIv-xIvi (Süpü Ören)
Efe, 1997: 219 (219 Sübren)
Efe ve Perello, 2016: 49 (23)
Tescil Durumu: TKTVKYK 02.05.1985-950

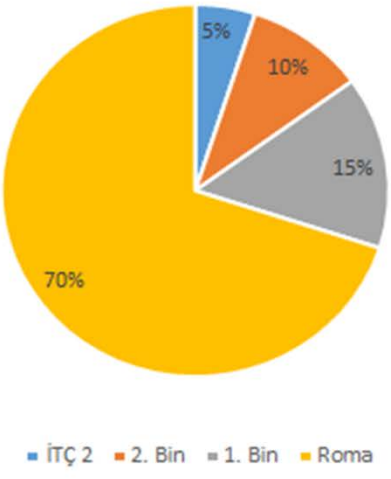

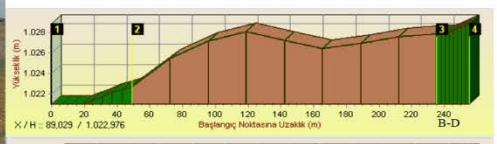

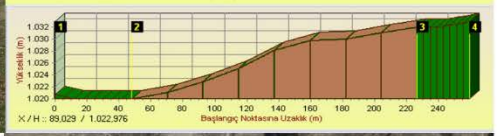

KARAAĞAÇPINAR HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 31
Koordinat: 4387519.77-288960.18
Çap / Alan: 184 m. /2,66 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi yamaç yerleşimi
Yükseklik: 6 m.
Referans:
Efe, 1995: 247 (112 Karaağaçpınar)
Tescil Durumu: GEEAYK 24.7.1981-3012

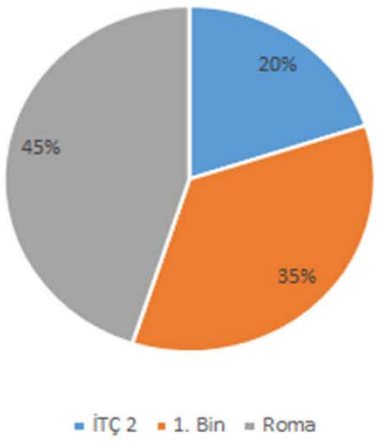

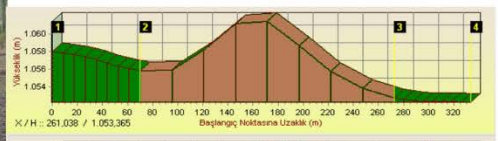

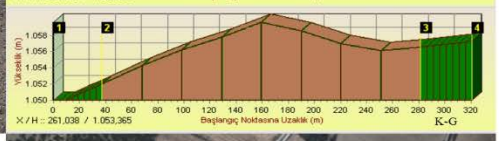

KARAPAZAR HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 32
Koordinat: 4384794.08-290104.10
Çap / Alan: 216 m. /3,66 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi yamaç yerleşimi
Yükseklik: 8 m.
Referans: Cox ve Cameron, 1937: xlv-xlvi
Efe, 1995: 247 (111 Karapazar)
Efe ve Perello, 2016: 49 (24)
Tescil Durumu: GEEAYK 24.7.1981-3012

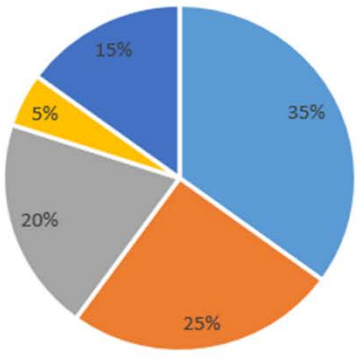

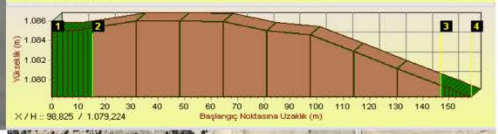
İTÇ 2 İTÇ 3 2. Bin 1.Bin Roma

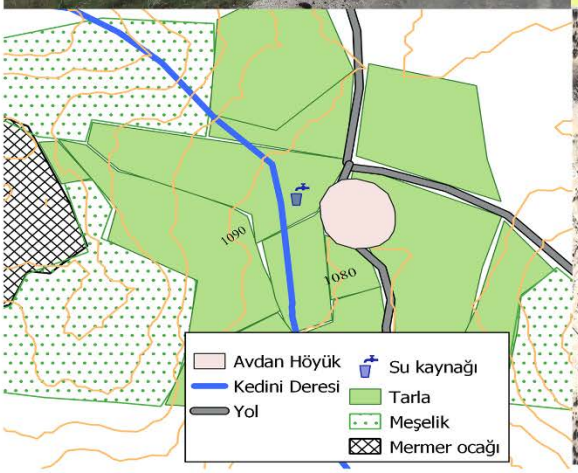
AVDAN HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 33
Koordinat: 4381402.62-284836.22
Çap / Alan: 128 m. /1,29 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi yamaç yerleşimi
Yükseklik: 5 m.
Referans:
Cox ve Cameron, 1937: xlv-xlvi
Efe, 1995: 247 (110 Kurupınar/Avdan)
Efe ve Perello, 2016: 49(25)
Tescil Durumu: GEEAYK 15.11.1980-2497

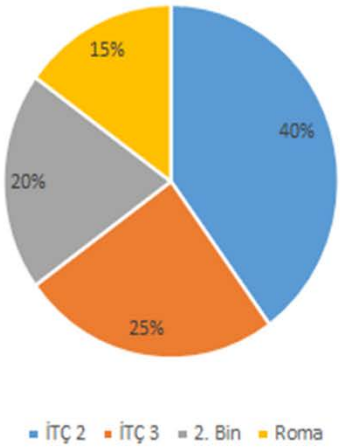

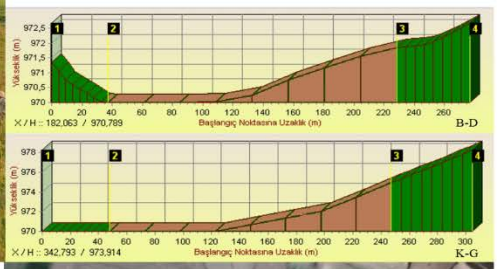

AKÖREN HÖYÜK

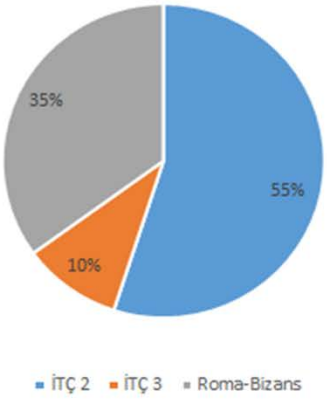
Sektör: 4 Yerleşim No: 41
Koordinat: 4388627.05-294126.67
Çap / Alan: 196 m. /3,20 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi yamaç yerleşimi
Yükseklik: 2,5 m.
Referans:
Efe, 1995: 248 (115 Akören)
Tescil Durumu: GEEAYK 24.7.1981-3012

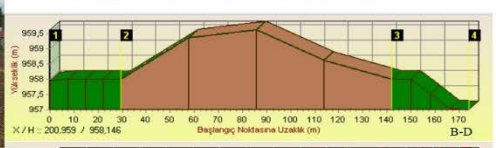

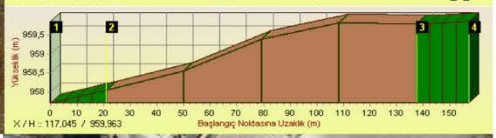

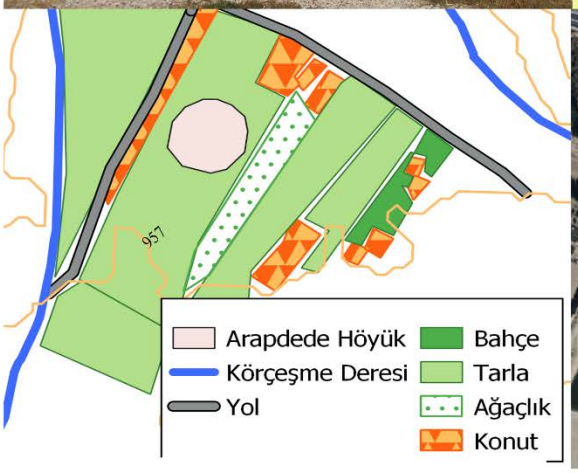
ARAPDEDE HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 42
Koordinat: 4389312.71-292069.24
Çap / Alan: 113 m. /1,00 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi yamaç yerleşimi
Yükseklik: 1,5 m.
Referans:
French, 1969: Fig. 35, 48 (187 Derbent I)
Efe, 1995: 247 (113 Derbent)
Tescil Durumu: GEEAYK 24.7.1981-3012

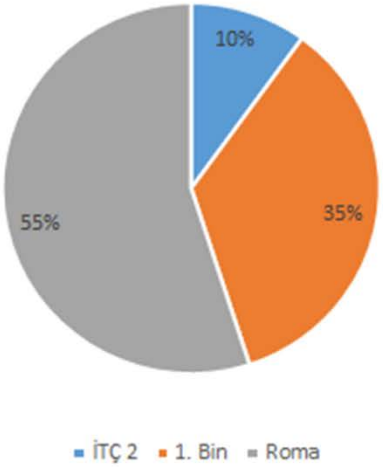

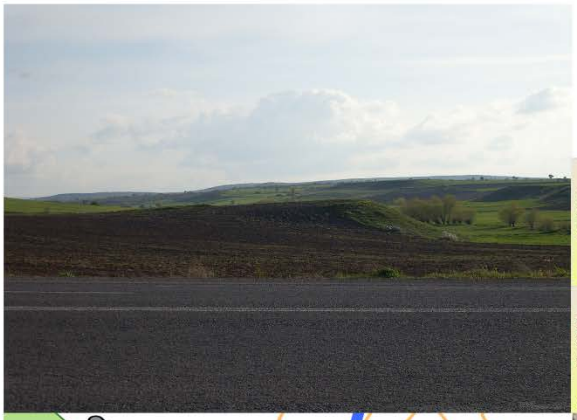

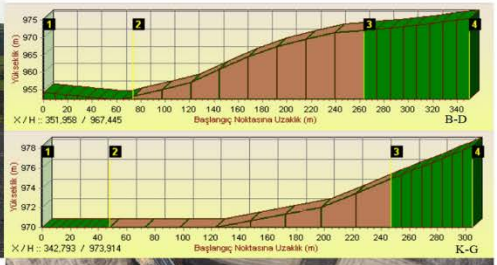

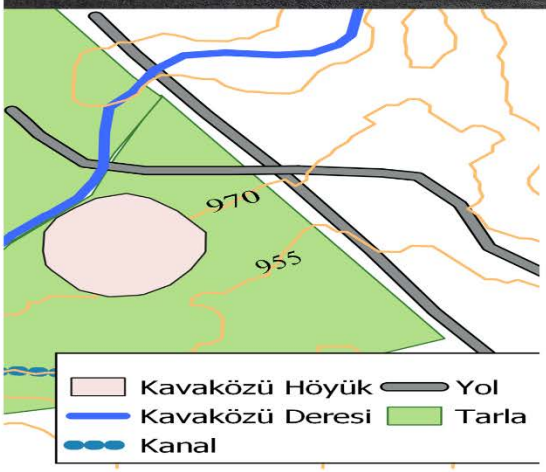

KAVAKÖZÜ HÖYÜK

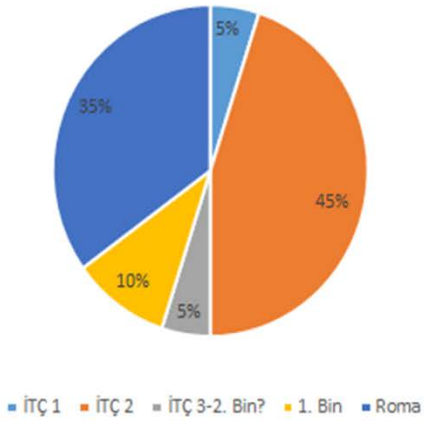
Sektör: 4 Yerleşim No: 43
Koordinat: 4390099.16-291103.91
Çap / Alan: 190 m. /2,83 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi yamaç yerleşimi
Yükseklik: 8 m.
Referans:
Efe, 1995: 248 (114 Kavaköz ü)
Tescil Durumu: GEEAYK 24.7.1981-3012

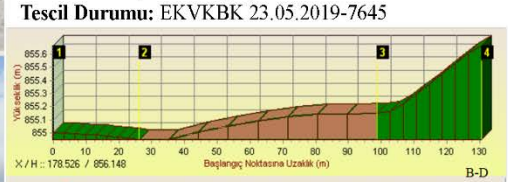

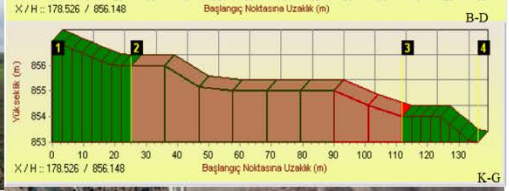
DEMİRCİHÖYÜK

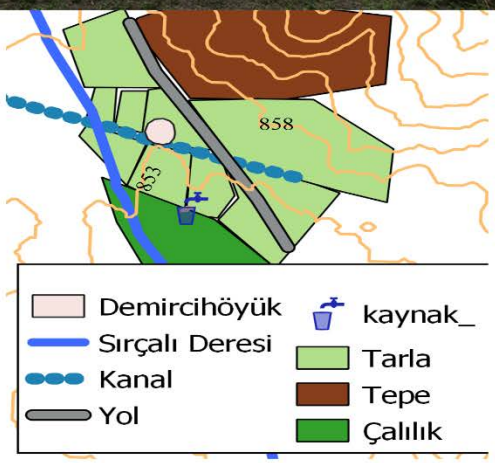

Sektör: 4 Yerleşim No: 46
Koordinat: 4414720.00-266496.90
Çap / Alan: 80 m. /0,50 ha
Yerleşim Tipi: Dağ eteği ova yerleşimi
Yükseklik: 4 m.
Referans: Bittel ve Otto, 1939: 1;
Mellaart 1955: Pl. XI, Taf. XI, (31. Demirci Höyük)
French, 1969: Fig. 35 (183 Demirci Höyük)
Korfmann, 1983:1; Seeher, 1987; Efe, 1988..
Efe ve Perello, 2016: 50 (51)
Tescil Durumu: EKVKBK 23.05.2019-7645

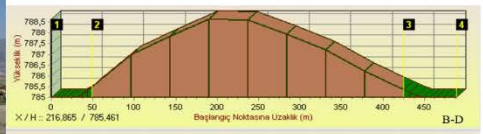

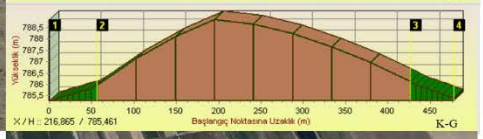
Demircihöyük kazıları hakkında tezin mimari ve seramik bölümlerinde bilgi verilmiştir.	
Dönem	**Referans**
Neolitik/Kalkolitik-İTÇ 1	Korfmann, 1983; Seeher, 1987.
İTÇ 2	Korfmann, 1983; Efe, 1988.
OTÇ	Kull, 1988; Efe ve Perello, 2016: 50(51).

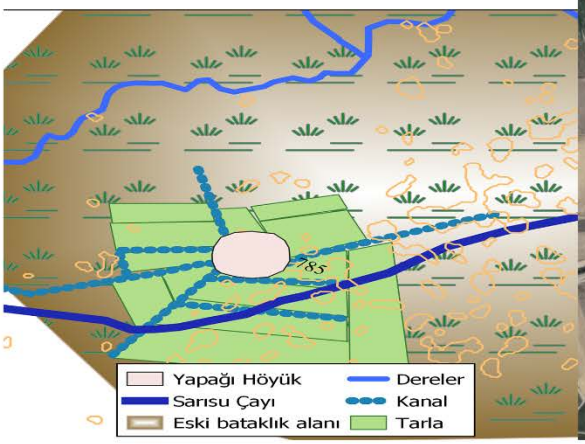
YAPAĞI HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 47
Koordinat: 4410243.64-291296.84
Çap / Alan: 341m. /9,13 ha
Yerleşim Tipi: Ova yerleşimi
Yükseklik: 3,5 m.
Referans: Cox ve Cameron, 1937: xIv-xIvi (Yapar)
Burney, 1956: 181 (36 Yapağı Höyük)
French, 1969: Fig. 35, 48 (636 Yapağı Höyük)
Efe, 1995: 253 (137 Yapağı Höyük)
Tescil Durumu: GEEAYK 15.11.1980-2498

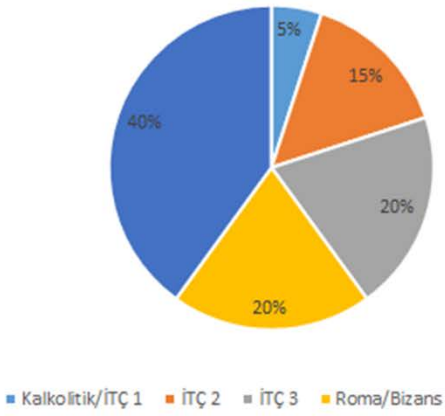

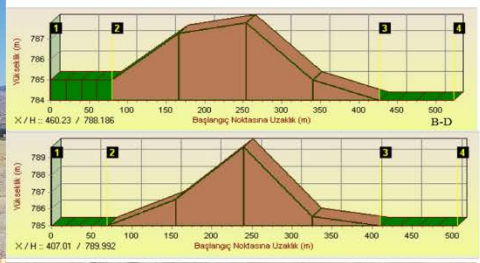

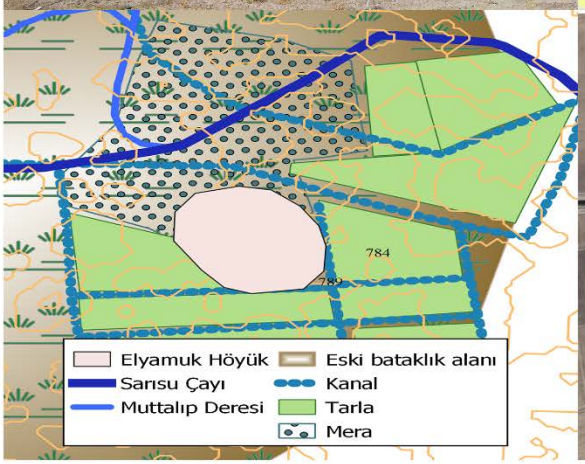

ELYAMUK HÖYÜK

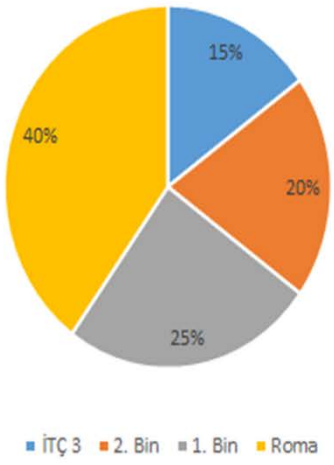
Sektör: 4 Yerleşim No: 48
Koordinat: 4410405,14-294013,6
Çap / Alan: 349m. /9,56 ha
Yerleşim Tipi: Ova yerleşimi
Yükseklik: 4,5 m.
Referans: Cox ve Cameron, 1937: xIv-xIvi
Burney, 1956: 181 (37 Alyamak Höyük)
French, 1969: Fig. 35, 48 (52 Alyamak Höyük)
Efe, 1995: 253 (138 Alyamak Höyük)
Efe ve Perello, 2016: 50 (43)
Tescil Durumu: GEEAYK 15.11.1980-2497

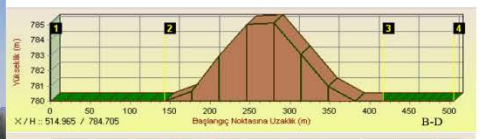

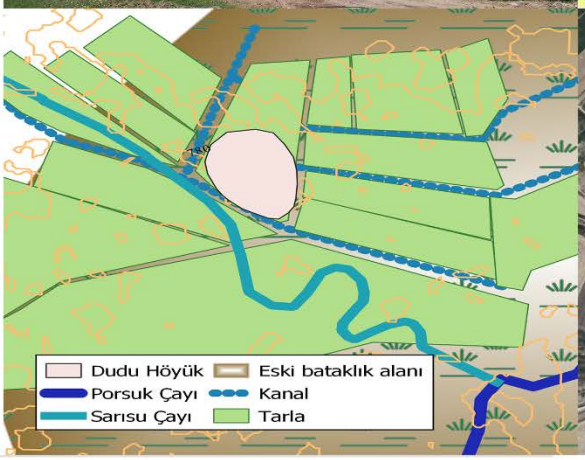
DUDU HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 49
Koordinat: 4408769.86-298075.58
Çap / Alan: 341 m. /9,13 ha
Yerleşim Tipi: Ova yerleşimi
Yükseklik: 5 m.
Referans: CBurney, 1956: 181 (38 Dudu Höyük)
French, 1969: Fig. 35 (200 Dudu)
Efe, 1995: 253 (139 Dudu Höyük)
Tescil Durumu: GEEAYK 15.11.1980-2497

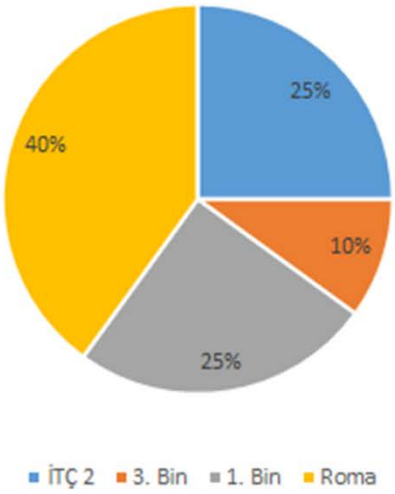

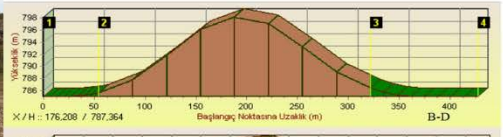

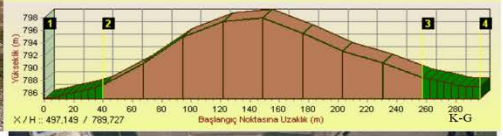

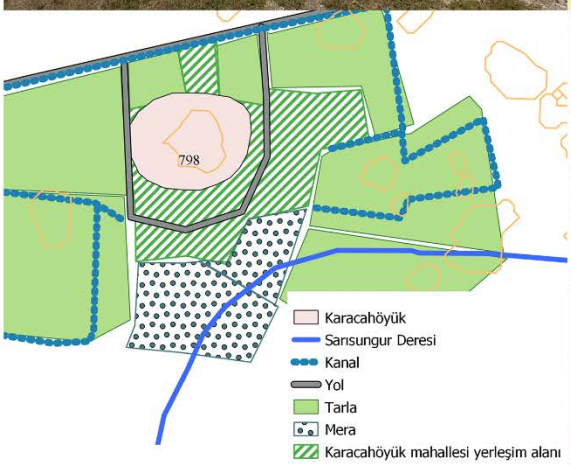
KARACAHÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 50
Koordinat: 4404641.00-296058.00
Çap / Alan: 248 m. /4,83 ha
Yerleşim Tipi: Ova yerleşimi
Yükseklik: 8 m.
Referans:
Burney, 1956: 181 (34 Karaca Höyük)
French, 1969: Fig. 35, 48 (332 Karaca Höyük)
Efe, 1995: 253 (140 Karacahöyük)
Efe ve Perello, 2016: 50 (42)
Tescil Durumu: GEEAYK 15.11.1980-2497

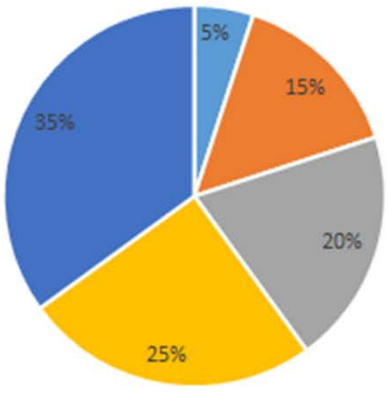

İTÇ 2 2. Bin 1. Bin Roma-Bizans Osmanlı

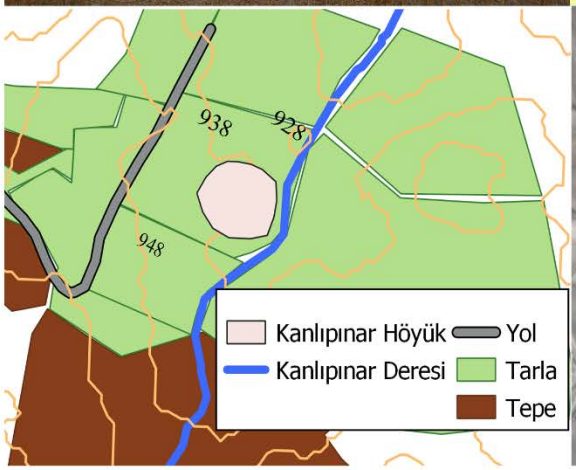
KANLIPINAR HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 52
Koordinat: 4397441.02-300402.54
Çap / Alan: 143 m. /1,61ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi yamaç yerleşimi
Yükseklik: 5 m.
Referans:
Tespit: GEEAYK
Tescil Durumu: GEEAYK 15.11.1980-2498

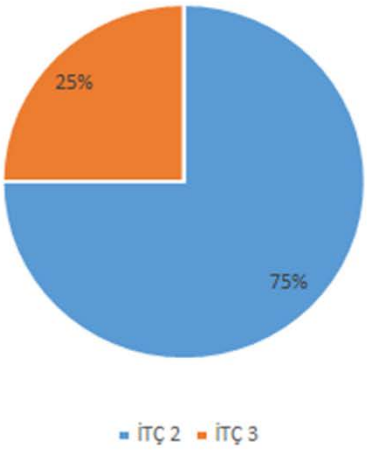

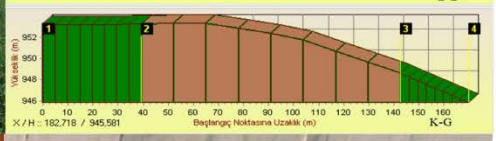

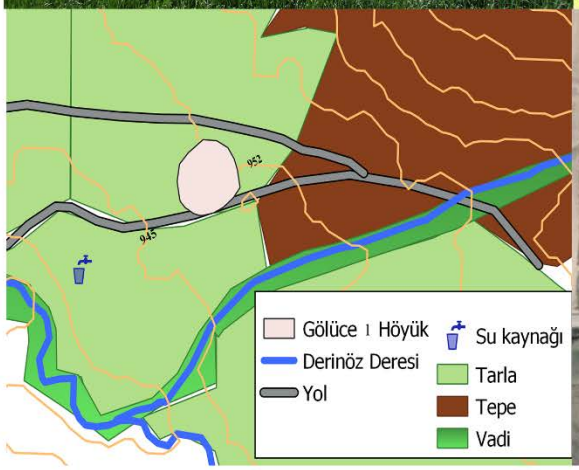
GÖLÜCE 1 HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 53
Koordinat: 4398971.00-302307.00
Çap / Alan: 100 m. /0,79 ha
Yerleşim Tipi: Tepeüstü yerleşimi
Yükseklik: 5 m.
Referans:
Efe, 1995: 250 (124 Gölüce I)
Tescil Durumu: EKVKBK 27.3.2012- 390

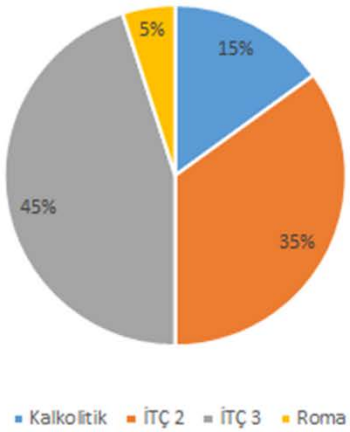

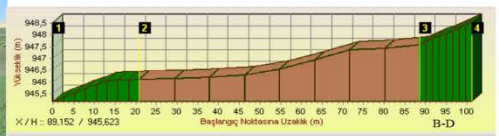

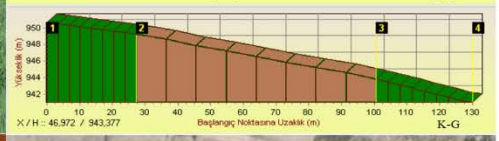

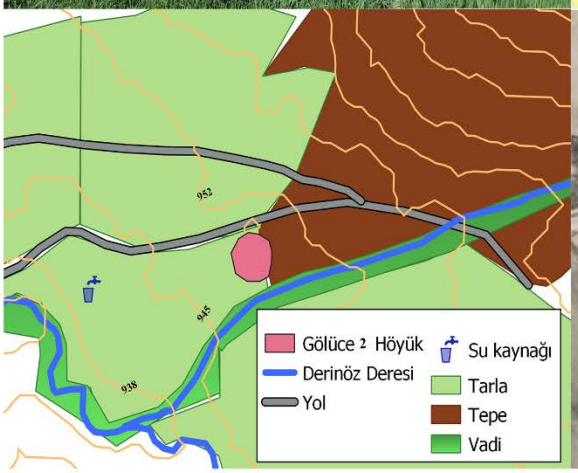
GÖLÜCE 2 HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 54
Koordinat: 4398887.00-302371.00
Çap / Alan: 71 m. /0,40 ha
Yerleşim Tipi: Tepeüstü yerleşimi
Yükseklik: 3 m.
Referans:
Efe, 1995: 250 (125 Gölüce II)
Tescil Durumu: EKVKBK 27.3.2012- 390

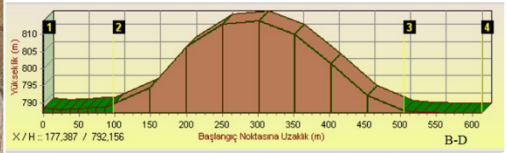

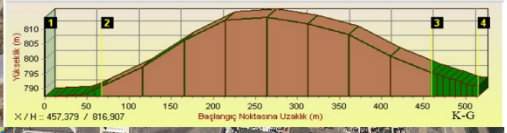

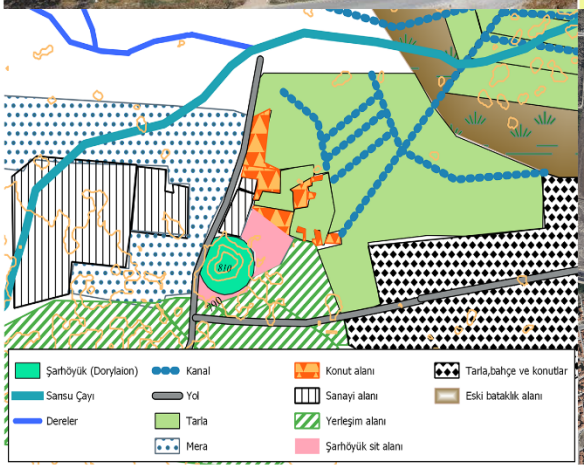
ŞARHÖYÜK (DORYLAİON)

Sektör: 4 Yerleşim No: 55
Koordinat: 4408415,93-289060,38
Çap / Alan: 400 m. /12,56 ha
Yerleşim Tipi: Ova yerleşimi
Yükseklik: 20 m.
Referans: Cox ve Cameron, 1937: xlv-xlvi (Dorylaeum)
Darga, 1994: 481-501; 1995: 351-367; 2004: 269-283.
Darga ve Tüfekçi Sivas, 2000: 97-127; 2001:51-62;
Darga, Tüfekçi Sivas ve Sivas, 2002: 207-218; 2003: 47-58;
2005: 343-350;
Efe, 1995: 252 (136 Şarhöyük); Efe ve Perello, 2016: 50 (44)
Baştürk ve Baştürk: 2017: 187-211
Tescil Durumu: GEEAYK 13.11.1976-192

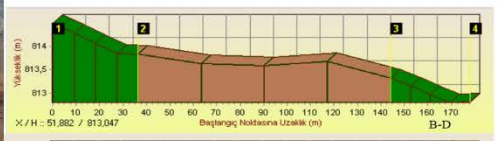
Şarhöyük İTÇ malzemesinin stratigrafi bilgisi bulunmamaktadır. Höyük yüzeyine yayılmış olarak tespit edilen İTÇ malzemesinin yakındaki başka bir yerleşimden getirilmiş olabileceği belirtilmiştir (Baştürk ve Baştürk, 2017: 188). Höyükte Geç Tunç Çağından, Bizans Dönemine kadar mimari ile desteklenen kültür tabakaları tespit edilmiştir. İTÇ ile OTÇ ise seramik ve küçük buluntularla temsil edilmektedir (Baştürk ve Baştürk, 2017: 188). Şarhöyük İTÇ malzemesini incelememe izin veren Doç. Dr. Mahmut Bilge Baştürk'e teşekkür ederim.

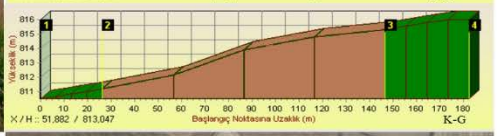
Dönem	Referans
İTÇ 2	Baştürk ve Baştürk, 2017: 192-193.
İTÇ 3	Baştürk ve Baştürk, 2017: 192-193.
2. BİN/OTÇ	Darga, 2004: 269-283; Efe ve Perello, 2016: 50(44).

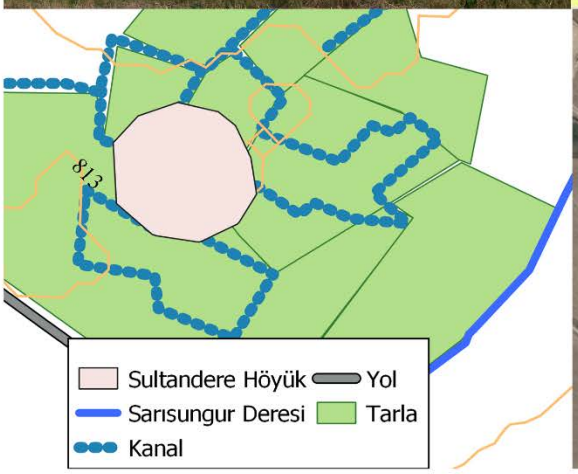
SULTANDERE HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 72
Koordinat: 4400510.92-294472.13
Çap / Alan: 119 m. /1,11 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi yamaç yerleşimi
Yükseklik: 2 m.
Referans:
Cox ve Cameron, 1937: xIv-xIvi
Özlem Çakar Kılıç yüzey araştırması
Tescil Durumu: EKVKBK 22.05.2019-7573

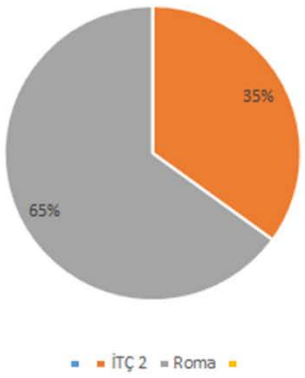

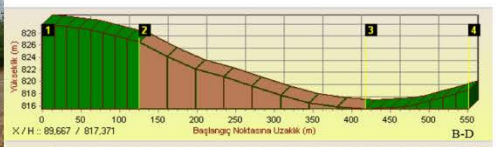

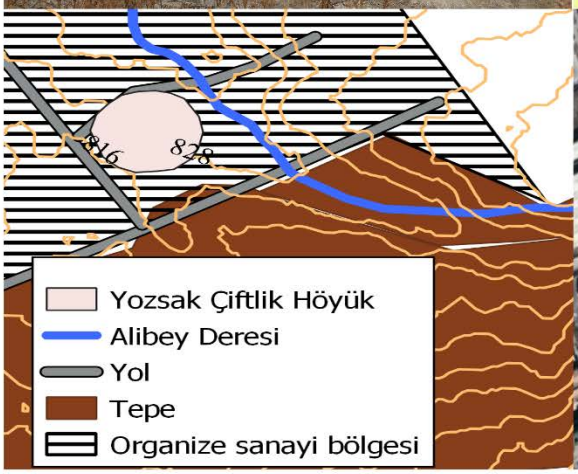
YOZSAK ÇİFTLİĞİ HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 93
Koordinat: 4402760.75-301506.69
Çap / Alan: 279 m. /6,11 ha
Yerleşim Tipi: Ova kenarı yamaç yerleşimi
Yükseklik: 7 m.
Referans:
Tespit: Eskişehir Müze Müdürlüğü
Tescil Durumu: EKVKBK 31.10.2012- 930

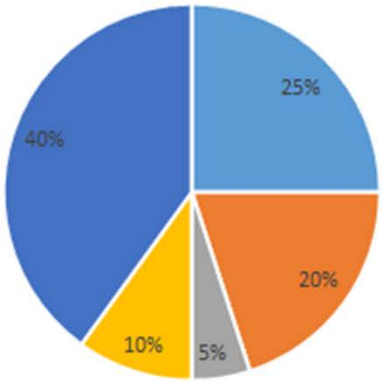

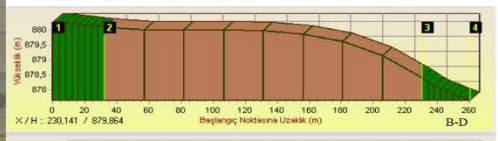

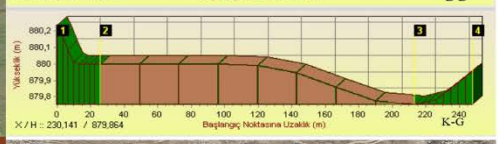
İTÇ 1 İTÇ 2 İTÇ 3/2. Bin? 1. Bin Roma

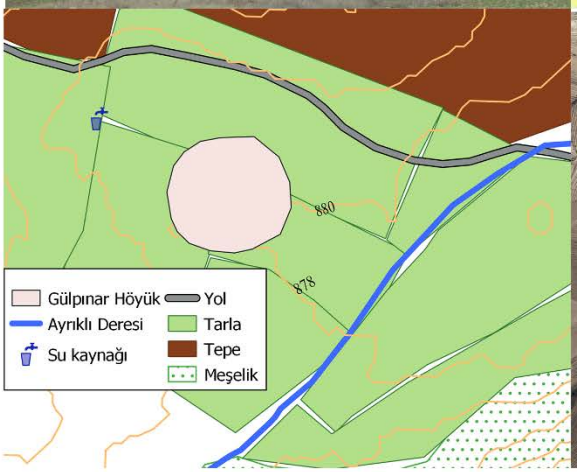
GÜLPINAR HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 100
Koordinat: 4399887.25.00-290629.86
Çap / Alan: 195 m. /2,98 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi yamaç yerleşimi
Yükseklik: 2 m.
Referans:
Tespit: Eskişehir Müze Müdürlüğü
Tescil Durumu: EKVKBK 16.12.2009 -3904

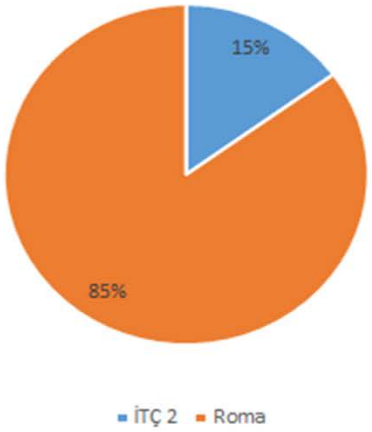

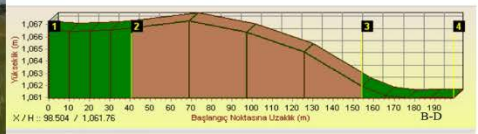

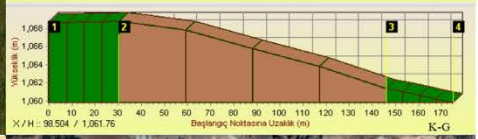

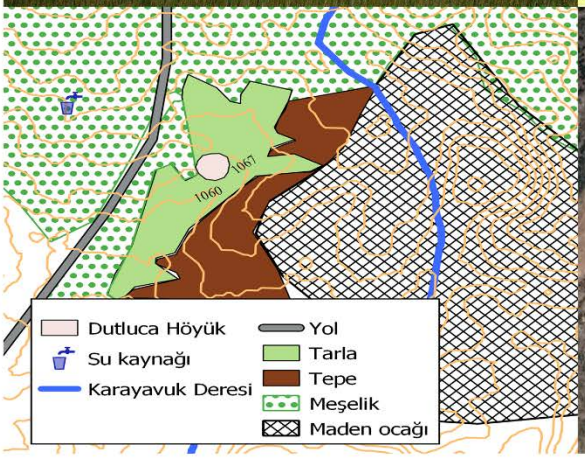
DUTLUCA HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 102
Koordinat: 4408769.86-257905.41
Çap / Alan: 113 m. /1,00 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi yamaç yerleşimi
Yükseklik: 6 m.
Referans:
Tespit: Eskişehir Müze Müdürlüğü
Tescil Durumu: EKTVKBK 19.8.2008- 2945

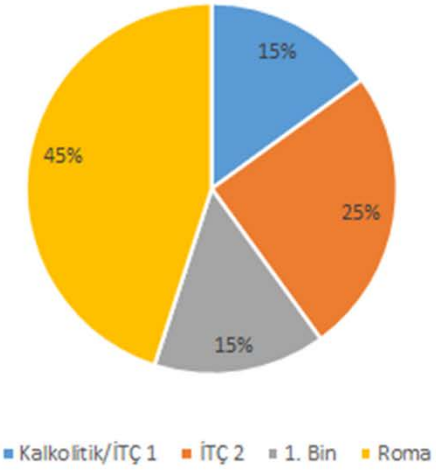

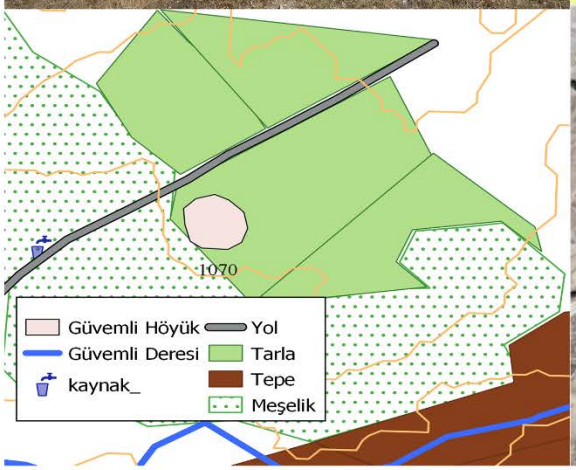
GÜVEMLİ HÖYÜK

Sektör: 4 Yerleşim No: 107
Koordinat: 4383223-286820
Çap / Alan: 68 m. /0,68 ha
Yerleşim Tipi: Vadi içi yamaç yerleşimi
Yükseklik: 2 m.
Referans:
Tespit: Eskişehir Müze Müdürlüğü
Tescil Durumu: EKVKBK 16.12.2009-3895

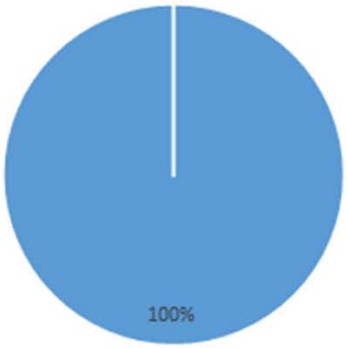

İTÇ 2

EK 3

KATALOG: SERAMİK MATERYAL

Gökçeayva Höyük (Sektör 1: Yerleşim no. 89) **Levha 1**

1. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5 YR 6/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5 YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşcık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 11 cm.

2. Form: Basit profilli ilmik kulplu sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, bitki, şamot, taşcık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

3. Form: Hafif omurgalı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 (Form 2d) **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5 YR 4/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5 YR 6/3) **Katkı:** Kum, taşcık, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 16 cm.

4. Form: Hafif omurgalı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 (Form 2d) **Yüzey:** Açık kahverengi astarlı, açkılı (7.5YR 6/4) **Hamur:** Kahverengi (7.5 YR 4/2) **Katkı:** Kum, taşcık, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 16 cm.

5. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur:** Kahverengi (7.5 YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşcık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 11 cm.

6. Form: Basık boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık Kahverengi (7.5 YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşcık, kireç, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 23 cm.

7. Form: Dışa açılan ağız kenarlı uzun boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, iyi açkılı (5YR 6/4) **Hamur:** Kırmızımsı Kahverengi (5 YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşcık, kireç, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 14 cm.

8. Form: Gövde parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 6/4) **Hamur:** Açık Kahverengi (7.5 YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşcık, kireç, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Bezeme:** Oluk bezemeli

Boyalı Höyük (Sektör 1: Yerleşim no. 90) **Levha 2a**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı ilmik kulplu sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Siyah astarlı, açkılı (2.5Y 2.5/1) **Hamur:** Gri (2.5Y 5/1) **Katkı:** Kum, kireç, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 15 cm.

2. Form: Dışa açılan ağız kenarlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Siyah astarlı, açkılı (2.5Y 2.5/1) **Hamur:** Gri (2.5Y 5/1) **Katkı:** Kum, kireç, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 15 cm.

3. Form: Dışa açılan ağız kenarlı ilmik kulplu sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kahvemsi gri astarlı, iyi açkılı (10YR 6/2) **Hamur:** Açık gri (10YR 7/2) **Katkı:** K parçası um, kireç **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** Ø

4. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Koyu gri (10YR 4/1) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 14 cm.

5. Form: Bardak (Minyatür ?) **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, bitki, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 7 cm.

Boyalı Höyük (Sektör 1: Yerleşim no. 90) **Levha 2b**

1. Form: Dışa dönük ağız kenarlı küresel gövdeli çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi, astarsız, açkısız (5YR 5/4) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 12 cm.

2. Form: İçe kapanan ağızlı çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kahverengi, astarsız, açkısız (7.5YR 5/4) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 20 cm.

3. Form: Geniş ağızlı çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarsız, açkısız (5YR 6/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 27 cm**.**

4. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 20 cm.

5. Form: Dışa açılan ağız kenarlı uzun boyunlu çömlek parçası (?) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** Ø

Yalınlı Höyük (Sektör 1: Yerleşim no. 91) **Levha 3**

1. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 13 cm.

2. Form: S Profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kahverengi astarlı, açkılı (7.5YR 4/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 10 cm.

3. Form: Ayak parçası (?) **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey**: Açık kahverengi astarsız, açkısız (7.5YR 6/3) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, bitki, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü

Pirenlik Höyük (Sektör 1: Yerleşim no. 92) **Levha 3**

4. Form: Gövde parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, açkılı (5YR 6/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, bitki **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Bezeme:** İç yüzeyde kırmızı haç motifi (red cross)

5. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Açık kahverengi astarlı, açkılı (7.5YR 6/3) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 16 cm.

6. Form: İçe kapanan ağızlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Gri (2.5Y 5/1) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 18 cm.

İkipınar Höyük (Sektör 1: Yerleşim no. 94) **Levha 4**

1. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Mat kahverengi (10YR 6/3) **Katkı:** Kum, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap**: 17 cm.

2. Form: İçe kapanan ağızlı ilmik kulplu derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kahverengi astarlı, açkılı (10YR 5/4) **Hamur:** Mat kahverengi (10YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap**: 13 cm.

3. Form: Dik ağızlı dar boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, bitki, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap**: 15 cm.

4. Form: Geniş ağızlı çömlek parçası (?) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kahverengi, astarsız, açkılı (7.5YR 5/3) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, bitki, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap**: Ø.

Küllüce Höyük (Sektör 1: Yerleşim no. 103) **Levha 4**

5. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap**: 30 cm.

6. Form: İçe kapanan ağızlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap**: 18 cm.

7. Form: Dışa açılan ağız kenarlı uzun boyunlu çömlek (?) parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 15 cm.

8. Form: Dışa açılan ağız kenarlı uzun boyunlu çömlek (?) parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 16 cm.

9. Form: Tutamak kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi

Kurtlartepesi Höyük (Sektör 1: Yerleşim no. 95) **Levha 5a**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap**: 17 cm.

2. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap**: 14 cm.

3. Form: Basit profilli ilmik kulplu kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap**: Ø

4. Form: İçe kapanan ağızlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/3) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap**: 17 cm

5. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, şamot, az mika**Yapım**: El yapımı**Pişme:** İyi **Çap**: 13 cm.

6. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı Kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap**: 18 cm.

7. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, taşçık, kireç, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap**: 24 cm.

8. Form: İçe kapanan ağızlı omurgalı ve tutamak kulplu sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap**: 21 cm.

9. Form: İçe kapanan ağızlı omurgalı ve tutamak kulplu sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap**: 27 cm.

Kurtlartepesi Höyük (Sektör 1: Yerleşim no. 95) **Levha 5b**

1. Form: İçe kapanan ağızlı küresel gövdeli çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, Kireç, şamot **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 18 cm.

2. Form: İçe kapanan ağızlı küresel gövdeli çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 19 cm. **Bezeme:** Dış yüzeyinde derin yiv bezeme.

3. Form: İçe kapanan ağızlı küresel gövdeli çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, iyi açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, bitki, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 22 cm.

4. Form: Dik ağızlı dar boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap**: 14 cm.

5. Form: Dışa dönük ağız kenarlı uzun boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap**: 16 cm.

6. Form: Gövde parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Sarımsı kahverengi (10YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Bezeme:** Kabartma el figürü.

7. Form: Kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Koyu gri astarlı, açkılı (7.5 YR 3/1) **Hamur:** Koyu gri (7.5 YR 3/1) **Katkı:** Kum, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Bezeme:** Tek oluklu.

Kurtlartepesi Höyük (Sektör 1: Yerleşim no. 95) **Levha 5c**

1. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap**: 17 cm.

2. Form: S profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/8) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap**: 8 cm.

3. Form: S profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Koyu gri astarlı, iyi açkılı (7.5 YR 4/1) **Hamur:** Koyu gri (7.5YR 4/1) **Katkı:** Kum, şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap**:10 cm.

4. Form: S Profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap**: 14 cm.

5. Form: Dışa dönük ağız kenarlı boyunlu çömlek parçası (?) **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 5/8) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 12 cm.

6. Form: Gaga ağızlı testi parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** Ø

7. Form: Depas kulbu (?) parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Açık kahverengi, astarsız, açkılı (7.5YR 6/4) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, şamot **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi

8. Form: Ayak parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Açık kahverengi astarsız, açkısız (7.5YR 6/4) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü

Salavat Höyük (Sektör 1: Yerleşim no. 108) **Levha 6a**

1. Form: Çan tipi kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 1 (?) **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Pembe (7.5YR 7/4) **Katkı:** Kum, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 9 cm.

2. Form: Dışa açılan ağız kenarlı (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, iyi açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Pembe (7.5YR 7/4) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 10 cm.

3. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 22 cm.

4. Form: Geniş ağızlı çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kahverengi, astarsız, açkılı (7.5YR 4/4) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taş, bitki, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 16 cm.

5. Form: İçe kapanan ağızlı çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 20 cm.

6. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Pembe astarlı, iyi açkılı (7.5YR 7/3) **Hamur:** Mat kahverengi (10YR 6/3) **Katkı:** Kum, bitki, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 14 cm. **Bezeme:** İç yüzünde şevron motifli kırmızı renkli boya bezeme

7. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 6/3) **Hamur:** Kırmızımsı sarı (5YR 6/6) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 31 cm. **Bezeme:** İç yüzü ve ağız kenarının dış kısmı kırmızı renkli boya bezeme.

Salavat Höyük (Sektör 1: Yerleşim no. 108) **Levha 6b**

1. Form: İçe kapanan ağızlı ilmik kulplu derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık, kireç, şamot, bitki, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 15 cm.

2. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 29 cm.

3. Form: İçe kapanan ağızlı küresel gövdeli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 15 cm. **Bezeme:** İç yüzünde koyu kırmızı renkli boya bezeme

4. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, taşçık, kireç, şamot, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 18 cm.

5. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 13 cm.

6. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 15 cm.

7. Form: İçe kapanan ağızlı ilmik kulplu kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 6/8) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** Ø.

Salavat Höyük (Sektör 1: Yerleşim no. 108) **Levha 6c**

1. Form: Tutamak kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, kireç, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü

2. Form: Tutamak kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta

3. Form: Tutamak kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/3) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta

4. Form: Gövde parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 6/8) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Bezeme:** Birbirine paralel iki oluk bezemeli

5. Form: Gövde parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta

6. Form: Ayak parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kahverengi, astarsız, açkılı (7.5YR 5/2) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/2) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, bitki, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Bezeme:** Yatay oluk bezemeli

7. Form: Gövde parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü

8. Form: Burma kulp parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey**: Açık kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta.

Ada Höyük (Sektör 1: Yerleşim no. 110) **Levha 7a**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kahverengi, astarsız, açkılı (7.5YR 5/4) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, kireç **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 40 cm.

2. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 17 cm

3. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, kireç **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 16 cm.

4. Form: İçe kapanan ağızlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 6/8) **Hamur:** Pembe (7.5YR 7/4) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

5. Form: İçe kapanan ağızlı ilmik kulplu kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** Ø

6. Form: İçe kapanan ağızlı ilmik kulplu kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** Ø

7. Form: S profilli küresel gövdeli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Yapım**: El yapımı **Katkı:** Kum, şamot, az mika **Pişme:** Orta **Çap:** 26 cm.

Ada Höyük (Sektör 1: Yerleşim no. 110) **Levha 7b**

1. Form: Geniş boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 13 cm.

2. Form: Dışa açılan ağız kenarlı uzun boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kahverengi, astarsız, açkılı (7.5YR 6/4) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, kireç **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 10 cm.

3. Form: Kaseye ait dip parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi

4. Form: Gövde parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, iyi açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Bezeme:** İç içe geçmiş daire motifli oluk bezeme

5. Form: Gövde parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Pembe (7.5YR 7/4) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Bezeme:** Şevron motifli oluk bezeme

6. Form: Şerit kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Bezeme:** Oluk bezeme

7. Form: Tutamak kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta

Ilgınözü Höyük (Sektör 1: Yerleşim no. 5) **Levha 8**

1. Form: Basit profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Koyu kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 3/4) **Hamur:** Kırmızı (10R 4/6) **Katkı:** Kireç, kavkı, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 8 cm

2. Form: Hafif omurgalı ve tutamak kulplu sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 (Form 2d)**Yüzey:** Kahverengi astarlı, açkılı (7.5YR 5/3) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/4) **Katkı:** Kireç, kavkı, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 22 cm

3. Form: İçe kapanan ağızlı ilmik kulplu sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Koyu kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 3/4) **Hamur:** Kırmızı (10R 4/6) **Katkı:** Kireç, kavkı, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 28 cm

4. Form: Dışa dönük ağız kenarlı uzun boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Koyu kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 3/4) **Hamur:** Kırmızı (10R 4/6) **Katkı:** Kireç, kavkı, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 24 cm

5. Form: İçe kapanan ağızlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Koyu kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 3/4) **Hamur:** Kırmızı (10R 4/6) **Katkı:** Kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm

Koşmat Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 3) **Levha 9**

1. Form: Basit profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 9 cm.

2. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Koyu gri(5YR 4/1) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 20 cm.

3. Form: İçe kapanan ağızlı kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/3) **Hamur:** Açık gri (5YR 7/1) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 10 cm.

4. Form: İçe kapanan ağızlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Pembemsi gri(5YR 6/2) **Katkı:** Kum, taşçık, kireç, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 17 cm.

Uzunburun Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 56) **Levha 9**

5. Form: Dışa açılan ağız kenarlı kase (?) parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık Kırmızımsı kahverengi, astarsız, açkısız (2.5YR 6/4) **Hamur:** Mat kırmızı (2.5YR 7/2) **Katkı:** Kum, kuvars, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** Ø

6. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, açkılı (5YR 5/8) **Hamur:** Pembe (5YR 7/4) **Katkı:** Kum, kireç, kuvars, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

7. Form: İçe kapanan ağızlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 18 cm.

8. Form: Dışa açılan ağız kenarlı uzun boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/3) **Hamur:** Gri (5YR 5/1) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 23 cm.

9. Form: Şerit kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Pembe (2.5YR 8/3) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi

Beylikderesi Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 59) **Levha 10**

1. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Pembe (5YR 7/3) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 17 cm.

2. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 14 cm.

3. Form: İçe kapanan ağızlı ilmik kulplu derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 17 cm.

4. Form: İçe kapanan ağızlı ilmik kulplu kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, şamot **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** Ø

5. Form: Kaseye ait dip parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, bitki yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta

6. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 17 cm.

7. Form: İçe kapanan ağızlı ilmik kulplu kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** Ø

Karahöyük-Midaion (Sektör 2: Yerleşim no. 73) **Levha 11**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası (?) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, iyi açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 13 cm.

2. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası (?) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 13 cm.

3. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Mat kırmızı (2.5YR 6/2) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 11 cm.

4. Form: Dışa dönük ağız kenarlı uzun boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, açkılı (5YR 5/8) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 12 cm.

5. Form: Mahmuzlu kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta

6. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, iyi açkılı (5YR 5/4)**Hamur:** Mat kırmızı (2.5YR 6/2) **Katkı:** Kum, kireç **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 14 cm.

Darören Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 99) **Levha 12a**

1. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kahverengi astarlı, açkılı (7.5YR 5/4) **Hamur:** Pembemsi gri (5YR 6/2) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 13 cm.

2. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Mat kırmızı (2.5YR 6/2) **Katkı:** Kum, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 22 cm

3. Form: Basit profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Kırmızımsı siyah (10R 2.5/1) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 8 cm.

4. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Mat kırmızı (2.5YR 6/2) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 13 cm.

5. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Mat kırmızı (2.5YR 6/2) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 14 cm.

6. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, kuvars, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 22 cm.

Darören Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 99) **Levha 12b**

1. Form: İçe kapanan ağızlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Mat kırmızı (2.5YR 6/2) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm. **Bezeme:** Kabartma bezemeli.

2. Form: İçe kapanan ağızlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur:** Mat kırmızı (2.5YR 6/2) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 17 cm.

3. Form: İçe kapanan ağızlı ilmik kulplu sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Pembe (5YR 7/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 19 cm.

4. Form: İçe kapanan ağızlı ilmik kulplu kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kahverengi iyi astarlı, açkılı (7.5YR 6/3) **Hamur:** Açık gri (5YR 7/1) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** Ø

5. Form: İçe kapanan ağızlı ilmik kulplu kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, kuvars, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** Ø

6. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Pembe (5YR 7/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 18 cm.

7. Form: Geniş boyunlu küresel gövdeli çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık gri astarlı, açkılı (5YR 7/1) **Hamur:** Açık kahverengi (5YR 6/3) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 24 cm.

8. Form: Gaga ağızlı testi parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4)**Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta

Darören Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 99) **Levha 12c**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey: :** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Mat kırmızı (2.5YR 6/2) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 36 cm.

2. Form: Dik ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, iyi açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Pembe (5YR 7/3) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 12 cm.

3. Form: Dik ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur:** Kırmızımsı gri (5YR 5/2) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 21 cm.

4. Form: İçe kapanan ağızlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 24 cm.

5. Form: İçe kapanan ağızlı ilmik kulplu derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 14 cm.

Aktepe (Kaynakobası) Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 105) **Levha 13**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 12 cm.

2. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Pembe (5YR 7/3) **Katkı:** Kum, kireç **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 17 cm.

3. Form: S profilli kase parçası **(**Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 9 cm.

4. Form: S profilli kase parçası **(**Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç taşçık, bitki, kuvars, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 10 cm.

5. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, açkılı (5YR 5/8) **Hamur:** Pembemsi gri (5YR 7/2) **Katkı:** Kum, kireç az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

6. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Pembemsi gri astarlı, iyi açkılı (5YR 7/2) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, bitki az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 15 cm.

7. Form: İçe kapanan ağız kenarlı omurgalı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı iyi açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızımsı gri (5YR 5/2) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 24 cm.

Porsuk Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 106) **Levha 14a**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Mat kırmızı (2.5YR 6/2) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 9 cm.

2. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 16 cm.

3. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Gri (5YR 5/1) **Katkı:** Kum,kireç, taşçık, bitki, kuvars, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 18 cm.

4. Form: Basit profilli ilmik kulplu kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Kırmızımsı gri (2.5YR 5/1) **Katkı:** Kum,kireç, bitki, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** Ø

5. Form: Dışa dönük ağız kenarlı uzun boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Mat kırmızı (2.5YR 6/2) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 11 cm.

6. Form: Basık boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Pembe (5YR 7/3) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 17 cm.

7. Form: Dışa açılan ağız kenarlı kısa boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Pembe (5YR 7/4) **Katkı:** Kum,kireç, bitki, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 29 cm.

8. Form: Çömleğe ait gövde parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur:** Mat kırmızı (2.5YR 6/2) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Bezeme:** Kabartma bezemeli

Porsuk Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 106) **Levha 14b**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum,kireç, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 19 cm.

2. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, iyi açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/3) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 16 cm.

3. Form: Dik ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/3) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 18 cm.

4. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç,yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 22 cm.

5. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/3) **Katkı:** Kum, kireç,az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 20 cm.

6. Form: Geniş boyunlu ağızdan kulplu çömlek parçası (Testi?) **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/3) **Katkı:** Kum, kireç **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 11 cm.

7. Form: Şerit kulp parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/3) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi.

Köykıran (Gücükkol) Höyük (Sektör 3: Yerleşim no. 01) Levha 15a

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 22 cm.

2. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Koyu kahverengi astarlı, iyi açkılı (7.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 18 cm.

3. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, iyi açkılı (5YR 5/8) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 20 cm.

4. Form: Dikey kenarlı kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kahverengi astarlı, iyi açkılı (7.5YR 5/4) **Hamur:** Mat Kahverengi (10YR 6/3) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 10 cm. **Bezeme:** Kabartma memecik

5. Form: İçe kapanan ağızlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, iyi açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 16 cm.

6. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 12 cm. **Bezeme:** İç yüzeyinde kırmızı boya bezeme

7. Form: İçe kapanan ağızlı omurgalı kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kahverengi astarlı, iyi açkılı (7.5YR 5/4) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/2) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta (black topped) **Çap:** 7 cm. **Bezeme:** Kabartma bezemeli

8. Form: S profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Koyu Kırmızı astarlı, açkılı (10R 3/4) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/2) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 8 cm. **Bezeme:** Kabartma memecik

Köykıran (Gücükkol) Höyük (Sektör 3: Yerleşim no. 01) Levha 15b

1. Form: Gaga ağızlı testi **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı iyi açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Gövde Çap:** 18 cm.

2. Form: Dışa dönük ağız kenarlı uzun boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, iyi açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 20 cm.

3. Form: Geniş boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** Ø

4. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, iyi açkılı (5YR 4/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 24 cm.

5. Form: Dik ağız kenarlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/8) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 16 cm.

6. Form: İçe kapanan ağızlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5R 5/8) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 14 cm.

Büğdüz Höyük (Sektör 3: Yerleşim no. 36) **Levha 16**

1. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Gri astarlı, iyi açkılı (5YR 5/1) **Hamur:** Pembemsi gri (5YR 6/2) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 17 cm.

2. Form: Basit profilli ilmik kulplu kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Pembemsi gri (5YR 7/2) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, şamot **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** Ø

3. Form: Kaseye ait dip parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Mat kahverengi (10YR 7/3) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** Ø

4. Form: Dışa açılan ağız kenarlı sığ kase **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum kireç az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 15 cm.

5. Form: Basit profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı iyi açkılı (5YR 6/4) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/3) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 8 cm.

6. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/3) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 13 cm.

7. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum taşçık şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 13 cm.

8. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Pembe (7.5YR 7/3) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

9. Form: Gaga ağızlı testi parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta

10. Form: Şerit kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Mat kahverengi astarlı, iyi açkılı (10YR 7/4) **Hamur:** Pembemsi gri (5YR 7/2) **Katkı:** Kum, kireç, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Bezeme:** Üç oluklu

Asarındere Höyük (Sektör 3: Yerleşim no. 76) **Levha 17**

1. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 (Form 3a) **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 22 cm.

2. Form: Basık boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 16 cm.

3. Form: Hafif omurgalı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 (Form 2d) **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 4/6) **Katkı:** Kum, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 16 cm.

4. Form: Hafif omurgalı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 (Form 2d) **Yüzey:** Kahverengi astarlı, iyi açkılı (7.5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 20 cm.

5. Form: S profilli kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı açkılı (5YR 5/3) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/3) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 22 cm

6. Form: İçe kapanan ağızlı ilmik kulplu derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 18 cm.

Alınca Höyük (Sektör 3: Yerleşim no. 77) **Levha 18**

1. Form: İçe kapanan ağızlı ilmik kulplu sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 (Form 3a) **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/3) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 18 cm.

2. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 (Form 3a) **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, iyi açkılı (5YR 4/6) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 28 cm.

3. Form: İçe kapanan ağızlı tutamak kulplu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızı astarsız, açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 28 cm.

4. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/3) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 16 cm.

5. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 11 cm.

6. Form: İçe kapanan ağızlı ilmik kulplu kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** Ø

7. Form: Geniş boyunlu küresel gövdeli çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 28 cm.

8. Form: Ayak parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kahverengi astarsız açkısız (7.5YR 6/4) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta

Çıplakyüğ Höyük (Sektör 3: Yerleşim no. 82) **Levha 19**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı ilmik kulplu derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/4) **Hamur:** Pembemsi gri (5YR 6/2) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 13 cm.

2. Form: Dışa açılan ağız kenarlı boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 18 cm.

3. Form: Dışa açılan ağız kenarlı dar boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarsız, açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 12 cm.

4. Form: İçe kapanan ağızlı omurgalı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kahverengi astarsız açkılı (7.5YR 5/4) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, yoğun mika **Pişme:** Orta **Çap:** 11 cm.

5. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarsız, iyi açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, , taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 17 cm.

Kızılcıkderesi Höyük (Sektör 3: Yerleşim no. 83) **Levha 20**

1. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Açık Kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

2. Form: Hafif omurgalı ilmik kulplu sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 (Form 2d) **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Kırmızı (10R 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 16 cm.

3. Form: İçe kapanan ağızlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 13 cm.

4. Form: İçe kapanan ağızlı omurgalı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 4/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 13 cm.

5. Form: S profilli ilmik kulplu derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/8) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

6. Form: Geniş ağızlı çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kahverengi, astarsız, açkılı (7.5YR 5/4) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 28 cm.

7. Form: Dışa açılan ağız kenarlı uzun boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarsız, açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Koyu Kahverengi (7.5YR 3/3) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 15 cm.

8. Form: Çömleğe ait kaide parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi, astarsız, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Açık Kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 19 cm.

9. Form: Tutamak kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi, astarsız, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta

Ağaçhisar Höyük (Sektör 3: Yerleşim no. 84) **Levha 21a**

1. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Pembe astarlı, açkılı (5YR 7/3) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 12 cm.

2. Form: Basit profilli ilmik kulplu sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 15 cm.

3. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi, astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 38 cm.

4. Form: Pithos parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi, astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 23 cm.

5. Form: Pithos parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Koyu kahverengi (7.5YR 3/3) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 27 cm.

Ağaçhisar Höyük (Sektör 3: Yerleşim no. 84) **Levha 21b**

1. Form: Hafif omurgalı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 17 cm.

2. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 12 cm.

3. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Pembemsi gri astarlı, açkılı (5YR 6/2) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 13 cm.

4. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 17 cm.

5. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Pembe (7.5YR 7/4) **Katkı:** Kum, kireç **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 22 cm.

6. Form: S profilli tutamak kulplu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kahverengi, astarsız, açkılı (7.5YR 6/4) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, şamot yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 32 cm.

7. Form: Kaseye ait dip parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi, astarız, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/3) **Katkı:** Kum, kireç taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 5 cm.

Ağaçhisar Höyük (Sektör 3: Yerleşim no. 84) **Levha 21c**

1. Form: Fincan parçası (Tankart ?) **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Kırmızımsı Kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 11 cm.

2. Form: Tabak parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarsız, açkısız (2.5YR 4/6) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, yoğun mika **Yapım**: Çark yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 24 cm.

3. Form: Dik ağız kenarlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, yoğun mika **Yapım**: Çark yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 23 cm.

4. Form: Kaseye ait dip parçası (?) **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Kırmızımsı Kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 7cm.

5. Form: Ayak parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızımsı gri, astarsız, açkılı (5YR 5/2) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taş, şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta

Avdağlı Höyük (Sektör 3: Yerleşim no. 85) **Levha 22**

1. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kahverengi, astarsız, açkılı (7.5YR 5/4) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/3) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 18 cm.

2. Form: Daralan ağızlı çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 13 cm.

3. Form: İçe kapanan ağızlı kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Pembe astarlı, açkılı (7,5YR 7/3) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/3) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 7 cm.

4. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Pembe astarlı, iyi açkılı (7,5YR 7/3) **Hamur:** Kırmızı (10R 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 12 cm.

5. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Pembe astarlı, açkılı (7,5YR 7/3) **Hamur:** Mat kahverengi (10YR 7/3) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 11 cm.

Erkeçağılı Höyük (Sektör 3: Yerleşim no. 87) **Levha 23**

1. Form: Basit profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 8 cm.

2. Form: Dışa açılan ağız kenarlı kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 10 cm.

3. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 6/8) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 11 cm.

Şekerlice Höyük (Sektör 3: Yerleşim no. 88) **Levha 23**

4. Form Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 20 cm.

5. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/3) **Katkı:** Kum, kireç, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 11 cm.

6. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 12 cm.

7. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/8) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 17 cm.

8. Form: İçe kapanan ağızlı küresel gövdeli çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/8) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 32 cm.

Kızılburun Höyük (Sektör 3: Yerleşim no. 86) **Levha 24**

1. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/3) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 13 cm.

2. Form: Dışa açılan ağız kenarlı dar boyunlu çömlek parçası (?) **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/8) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 11 cm.

3. Form: İçe kapanan ağızlı kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi, astarız, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 9 cm.

4. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 4/6) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 14 cm.

5. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kahverengi, astarsız, iyi açkılı (7.5YR 5/3) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/3) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 18 cm.

6. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/3) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 18 cm.

7. Form: Pithos parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kahverengi, astarsız, iyi açkılı (7.5YR 4/3) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 4/3) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 35 cm.

Gerdekkayası Höyük (Sektör 3: Yerleşim no. 109) **Levha 25a**

1 Form: Dışa açılan ağız kenarlı kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 12 cm.

2. Form: İçe kapanan ağızlı kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 1 (Form 3a) **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 10 cm.

3. Form: Dışa dönük ağız kenarlı daralan boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/8) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 14 cm.

4. Form: Dışa açılan ağız kenarlı boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Gri astarlı, açkılı (5YR 6/1) **Hamur:** Gri (5YR 6/1) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** Ø

5. Form: Dışa açılan ağız kenarlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 15 cm.

6. Form: Dışa açılan ağız kenarlı kase parçası (?) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** Ø

7. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Koyu gri, astarsız, açkılı (10YR 4/1) **Hamur:** Kahverengimsi gri (10YR 6/2) **Katkı:** Kum, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 14. cm.

Gerdekkayası Höyük (Sektör 3: Yerleşim no. 109) **Levha 25b**

1. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, parlak açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 19 cm.

2. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 18 cm.

3. Form: Dik ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 13 cm.

4. Form: Çömleğe ait gövde parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta

Bozan Büyük Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 98) **Levha 25b**

5. Form: İçe kapanan ağızlı kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Pembe astarlı, açkılı (7.5YR 7/4) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 9 cm.

6. Form: İçe kapanan ağızlı ilmik kulplu kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, iyi açkılı (5YR 6/4) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** Ø

7. Form: Dik ağızlı dar boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Sarımsı kahverengi (10YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 15 cm.

Yolaltı Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 2) **Levha 26a**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Pembe (7.5YR 7/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 16 cm.

2. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 23 cm.

3. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 25 cm.

4. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 6/4) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 16 cm. **Bezeme:** İç yüzey kırmızı renkli boya bezemeli

5. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 20 cm.

6. Form: İçe kapanan ağızlı küresel gövdeli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 6/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 16 cm.

7. Form: Gövde parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Koyu gri astarlı, açkılı (10YR 4/1) **Hamur:** Koyu gri (10YR 4/1) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Bezeme:** Şevron motifli yiv bezeme

Yolaltı Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 2) **Levha 26b**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 22 cm.

2. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 24 cm.

3. Form: Dışa açılan ağız kenarlı kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** Ø

4. Form: Dik ağız kenarlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 22 cm.

Osmaniye Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 70) **Levha 26b**

5. Form: İçe kapanan ağızlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/8) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık şamot **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 13 cm.

6. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 14 cm.

7. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık gri astarlı, açkılı (5YR 7/1) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

8. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 16 cm.

Çaylık (Aktaşlar Mevkii) Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 64) **Levha 27**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kahverengi, astarsız, iyi açkılı (7.5YR 6/4) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 15 cm.

2. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 15 cm.

3. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 18 cm.

4. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Koyu kırmızı astarlı, parlak açkılı (2.5YR 3/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, bitki **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 19 cm.

5. Form: S profilli kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** Ø

6. Form: Basık boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 18 cm.

7. Form: Akıtaç parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta

8. Form: Dik ağız kenarlı omurgalı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 31 cm.

9. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 30 cm.

Sepetçioğlu Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 65) **Levha 28**

1. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 20 cm.

2. Form: Dışa açılan ağız kenarlı kısa boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, iyi açkılı (5YR 6/4) **Hamur:** Koyu gri (5YR 4/1) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 22 cm.

3. Form: Dışa açılan ağız kenarlı kısa boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Kırmızı (10R 4/6) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, şamot **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 29 cm.

4. Form: Tutamak kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, şamot **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta

5. Form: Tutamak kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, şamot az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta

6. Form: Burma kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi

7. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 20 cm. **Bezeme:** Kabartma memecik bezeme

8. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 15 cm.

9. Form: Basık boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Kırmızı (10R 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 13 cm.

Bağderesi Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 66) **Levha 29a**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı dar boyunlu çömlek parçası (?) **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/3) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 16 cm.

2. Form: Mahmuzlu kulp parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kahverengi astarlı, açkılı (7.5YR 4/3) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta

3. Form: Küresel gövdeli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/8) **Katkı:** Kum, kireç, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 15 cm.

4. Form: İçe kapanan ağızlı ilmik kulplu kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Koyu kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 3/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** Ø

5. Form: Hafif omurgalı kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı, astarsız, iyi açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 10 cm.

6. Form: S profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 9 cm.

7. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 12 cm.

Bağderesi Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 66) **Levha 29b**

1. Form: Basık boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, şamot **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 11 cm.

2. Form: Basık boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, iyi açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 22 cm.

3. Form: Basık boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, şamot **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 22 cm.

4. Form: Basık boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Gri astarlı, iyi açkılı (5YR 5/1) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 24 cm.

5. Form: İçe kapanan ağızlı çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kahverengi, astarsız, iyi açkılı (7.5YR 6/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 16 cm.

6. Form: Gaga ağızlı testi parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta

7. Form: Çömleğe ait gövde parçası (boynuz biçimli tutamaklı) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta

8. Form: Burma kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/8) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta

Bağderesi Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 66) **Levha 29c**

1. Form: S profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 9 cm.

2. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 13 cm.

3. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Kırmızı (5YR 6/6) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 13 cm.

4. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, bitki, şamot, **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 21 cm.

5. Form: Basık boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, şamot, **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 25 cm.

6. Form: Şişe parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey** Kırmızı astarsız, iyi açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki **Yapım**: Çark yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 7 cm.

8. Form: Ayak parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey** Kahverengi, astarsız, açkılı (7.5YR 5/4) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü

Margı Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 67) **Levha 30a**

1. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Koyu kahverengi (7.5YR 3/3) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 14 cm.

2. Form: Dışa dönük ağız kenarlı daralan boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızı, astarsız, açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, şamot **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 10 cm.

3. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 16 cm.

4. Form: S Profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Pembe (5YR 7/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 10 cm.

5. Form: Akıtaç parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, bitki **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi

6. Form: Mahmuzlu kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/3) **Katkı:** Kum, kireç **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi

Margı Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 67) **Levha 30b**

1. Form: Dik ağızlı dar boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, iyi açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Mat kahverengi (10YR 7/3) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 10 cm.

2. Form Basık boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, şamot **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 21 cm. **Bezeme:** Şevron motifli oluk bezeme

3. Form: Basık boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, bitki **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 36 cm.

4. Form: Dik ağız kenarlı omurgalı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 15 cm.

5. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 11 cm.

6. Form: Basık boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 11 cm.

Aktaş Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 68) **Levha 31a**

1. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 (Form 3a) **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Açık kırmızı (10R 6/6) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 12 cm.

2. Form: Basık boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi, astarsız, iyi açkılı (5YR 5/3) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/3) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 23 cm.

3. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 15 cm.

4. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Pembe (5YR 7/3) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 12 cm.

5. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Mat kahverengi astarlı, iyi açkılı (10YR 7/3) **Hamur:** Pembe (7.5YR 7/3) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 16 cm.

6. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Pembe astarlı, açkılı (7,5YR 7/3) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/3) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 13 cm.

7. Form: Mahmuzlu kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/3) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü

8. Form: Burma kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 6/4) **Hamur:** Pembe (7.5YR 7/3) **Katkı:** Kum, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta

Aktaş Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 68) **Levha 31b**

1 Form: Basık boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kahverengi astarlı, iyi açkılı (7.5YR 5/3) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, şamot **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 20 cm.

2. Form: Basık boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 21cm.

3. Form: İçe kapanan ağızlı çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık şamot **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 12 cm.

4. Form: İçe kapanan ağızlı küresel gövdeli çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 6/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 27 cm.

5. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 13 cm.

6. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Kırmızı (10R 5/6) **Katkı:** Kum, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 11 cm.

7. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 12 cm.

8. Form: Şerit kulp parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Bezeme:** Çift oluk bezemeli

Saracık Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 69) **Levha 32**

1. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık şamot, bitki **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 14 cm.

2. Form: Basık boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı, astarsız, açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık şamot, bitki **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 12 cm.

3. Form: Basık boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, taşçık şamot, **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 14 cm.

4. Form: Dik ağızlı dar boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı, astarlı, açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 13 cm.

5. Form: Dik ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 11 cm.

6. Form: Basık boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/8) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 17 cm.

Kızlar Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 71) **Levha 33a**

1. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Pembe astarlı, iyi açkılı (7.5YR 7/3) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 17 cm.

2. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 25 cm.

3. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 17 cm.

4. Form: Küresel gövdeli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 16 cm.

5. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

6. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Pembemsi gri (5YR 6/2) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 16 cm.

7. Form: S profilli kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Koyu kahverengi astarlı, açkılı (7.5YR 3/3) **Hamur:** Mat kahverengi (10YR 7/3) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** Ø

Kızlar Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 71) **Levha 33b**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, iyi açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 23 cm.

2. Form: Basit profilli ilmik kulplu kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 6/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** Ø **Bezeme:** Tek oluk bezeme

3. Form: S profill sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 12 cm.

4. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 16 cm.

Yeşildon Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 97) **Levha 33b**

5. Form: Dik ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, az mika, **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 11 cm.

6. Form: Kulp parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, az mika, **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta

Kocakızlar Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 74) **Levha 34**

1. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Mat kırmızı (2.5YR 6/2) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 15 cm.

2. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Mat kahverengi (10YR 7/3) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 11 cm.

3. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 6/8) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/3) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 13 cm.

4. Form: S profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 9 cm.

5. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Mat kahverengi (10YR 7/3) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 16 cm.

6. Form: Basık boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, şamot, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 33 cm.

Küçükkızlar Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 75) **Levha 35a**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 12 cm.

2. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası (?) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kahverengi astarlı, parlak açkılı (7.5YR 6/4) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

3. Form: Hafif omurgalı ilmik kulplu sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 (Form 2d) **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 16 cm.

4. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kahverengi, astarsız, açkılı (7.5YR 4/2) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 4/2) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 14 cm.

5. Form: Küresel gövdeli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 21 cm.

6. Form: Basık boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık gri astarlı, iyi açkılı (5YR 7/1) **Hamur:** Açık gri (5YR 7/1) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 10 cm.

7. Form: Geniş boyunlu küresel gövdeli çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 11 cm. **Bezeme**: Kabartma bezemeli

Küçükkızlar Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 75) **Levha 35b**

1. Form: Gaga ağızlı testi parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, şamot, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 10 cm.

2. Form: Şerit kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Bezeme:** Tek oluk bezemeli

3. Form: Şerit kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/8) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Bezeme:** Üç oluk bezemeli

4. Form: Böbrek kesitli ilmik kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, taşçık, kuvars **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi

5. Form: Tutamak kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Mat kahverengi (10YR 7/3) **Katkı:** Kum, taşçık, **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi

6. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 13 cm.

7. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/3) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 14 cm.

Çerkezçukurhisar Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 79) **Levha 36**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 14 cm.

2. Form: Dik ağızlı dar boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Mat kahverengi (10YR 7/3) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 11 cm.

3. Form: Şerit kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, iyi açkılı (5YR 5/6)**Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/3) **Katkı:** Kum, kireç şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Bezeme:** Çift oluk bezemeli

Ali Dede Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 81) **Levha 36**

4. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 6/4) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 13 cm.

5. Form: Dik ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 18 cm.

6. Form: İçe kapanan ağızlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 18 cm.

Doğanca 2 Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 96) **Levha 37**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/3) **Katkı:** Kum, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 12 cm.

2. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 14 cm.

3. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 6/4) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 20 cm.

4. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 21 cm.

5. Form: İçe kapanan ağızlı kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 10 cm.

6. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 15 cm.

7. Form: Dışa açılan ağız kenarlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 18 cm.

Gündüzler Akpınar Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 101) **Levha 38a**

1. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 22 cm.

2. Form: Basit profilli ilmik kulplu derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 18 cm.

3. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 (Form 3a) **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 18 cm.

4. Form: İçe kapanan ağızlı kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Sarımsı kahverengi (10YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 9 cm.

5. Form: Kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi

Gündüzler Akpınar Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 101) **Levha 38b**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı ilmik kulplu kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** Ø

2. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 20 cm.

3. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, şamot, **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 18 cm.

4. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Koyu kahverengi, astarlı, açkılı (7.5YR 3/3) **Hamur:** Koyu kahverengi (10YR 3/3) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 20 cm.

5. Form: Dışa açılan ağız kenarlı uzun boyunlu çömlek parçası (?) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 12 cm.

6. Form: Ağızdan kulplu testi parçası (?) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/8) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, kuvars **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 17 cm.

İtburnu Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 21) **Levha 39a**

1. Form: Hafif omurgalı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 (Form 2d) **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:**17 cm.

2. Form: İçe kapanan ağızlı omurgalı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/8) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:**12 cm. **Bezeme:** Karın kısmında memecik bezemeli

3. Form: S profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı, astarsız, iyi açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:**7 cm.

4. Form: S profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:**8 cm.

5. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, iyi açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Pembemsi gri (5YR 6/2) **Katkı:** Kum, kireç **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:**11 cm.

6. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, bitki, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:**13 cm.

7. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:**16 cm.

8. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/3) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:**16 cm.

9. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:**23 cm.

İtburnu Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 21) Levha 39b

1. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:**16 cm.

2. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:**25 cm.

3. Form: S profilli kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Pembe astarlı, iyi açkılı (5YR 7/4) **Hamur:** Pembe (5YR 7/4) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** Ø

4. Form: S profilli ilmik kulplu kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, iyi açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Açık kırmızı (5YR 6/6) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** Ø

5. Form: Kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, iyi açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Pembemsi gri (5YR 7/2) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi

6. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Mat kırmızı (2.5YR 6/2) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 19 cm.

7. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:**24 cm.

8. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 18 cm.

9. Form: Gövde parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Bezeme:** Kabartma bezemeli

Keskaya Yamaç Yerleşimi (Sektör 4: Yerleşim no. 26) Levha 40

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kahverengi astarlı, açkılı (7.5YR 5/4) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/3) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 29 cm.

2. Form: Dışa açılan ağız kenarlı boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Pembe astarlı, açkılı (5YR 7/3) **Hamur:** Pembe (5YR 7/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 24 cm.

Akpınar Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 29) **Levha 40**

3. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Pembe (5YR 8/3) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 13 cm.

4. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/8) **Katkı:** Kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 16 cm.

5. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 22 cm.

6. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Pembe (5YR 7/4) **Katkı:** Kum, kireç **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 15cm.

Kayaüstü Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 27) **Levha 41a**

1. Form: İçe kapanan ağızlı kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Siyah astarlı, açkılı (5YR 2.5/1) **Hamur:** Koyu gri (5YR 4/1) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:**8 cm.

2. Form: Basit profilli ilmik kulplu sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Kırmızı (10R 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 14 cm.

3. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Pembe (5YR 7/3) **Katkı:** Kum, bitki, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 16 cm. **Bezeme:** Memecik bezemeli

4. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, iyi açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 16 cm.

5. Form: İçe kapanan ağızlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 (Form 3a) **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/6)**Hamur:** Pembemsi gri (5YR 7/2) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 20 cm.

6. Form: Geniş ağızlı çömlek parçası (flower-pot) **Dönem:** İTÇ 1 (Form 7a) **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 22 cm.

7. Form: Geniş ağızlı çömlek parçası (flower-pot) **Dönem:** İTÇ 1 (Form 7a) **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarsız, açkısız (5YR 5/4) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 28 cm.

8. Form: S profilli çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Mat kahverengi astarsız, açkısız (10YR 7/3) **Hamur:** Mat kahverengi (10YR 7/3) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, kavkı, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 40 cm.

9. Form: Pithos parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 35 cm.

Kayaüstü Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 27) **Levha 41b**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Pembemsi gri (5YR 7/2) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 17 cm.

2. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kahverengi astarlı, açkılı (7.5YR 6/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 18 cm.

3. Form: Basit profilli ilmik kulplu sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey** Sarımsı kırmızı astarlı, açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 16 cm.

4. Form: Basit profilli ilmik kulplu sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 18 cm.

5. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Pembemsi gri (5YR 7/2) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 12 cm.

6. Form: Hafif omurgalı ilmik kulplu derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 (Form 2d) **Yüzey** Sarımsı kırmızı astarlı, iyi açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Pembe (5YR 7/3) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 16 cm.

7. Form: Küresel gövdeli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 (Form 2c) **Yüzey** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

8. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey** Sarımsı kırmızı astarlı, açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Koyu kırmızımsı kahverengi (5YR 3/2) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 17 cm.

Kayaüstü Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 27) **Levha 41c**

1. Form: S Profilli at nalı biçimli tutamaklı çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 34 cm.

2. Form: Basık boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Pembe (5YR 7/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

3. Form: Ağızdan kulplu testi parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, şamot **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 16 cm.

Karacahöyük (Sektör 4: Yerleşim no. 50) **Levha 41c**

4. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 16 cm.

5. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/3) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

Kurucukuyusu Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 28) Levha 42

1. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kireç, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 12 cm.

2. Form: Basit profilli ilmik kulplu kase parçası (?) **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kireç, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** Ø

3. Form: Şerit kulp parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Siyah astarlı, iyi açkılı (10YR 2/1) **Hamur:** Koyu gri (10YR 4/1) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Bezeme:** Tek oluk bezeme

4. Form: Dışa açılan ağız kenarlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Koyu gri astarsız, açkılı (7.5YR 3/1) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 4/2) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 11 cm.

5. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Koyu gri astarlı, açkılı (7.5YR 3/1) **Hamur:** Koyu gri (7.5YR 3/1) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 12 cm.

6. Form: Ayak parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kahverengi astarlı, açkılı (7.5YR 6/3) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, kuvars, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi

Süpüren Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 30) Levha 43

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Pembe (7.5YR 7/3) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 10 cm.

2. Form: İçe kapanan ağızlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 13 cm.

3. Form: İçe kapanan ağızlı ilmik kulplu sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 14 cm. **Bezeme:** İç yüzey boya bezemeli

Arapdede Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 42) Levha 43

4. Form: Basit profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 10 cm.

5. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 14 cm.

6. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, iyi açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 18 cm.

7. Form: Kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta

8. Form: Kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi

Karaağaçpınarı Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 31) **Levha 44**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/8) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 18 cm.

2. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, iyi açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/8) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 15 cm.

3. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/8) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 20 cm.

4. Form: Hafif omurgalı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 (Form 2d) **Yüzey:** Açık kahverengi astarlı, açkılı (7.5YR 6/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 15cm.

5. Form: İçe kapanan ağızlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Pembemsi gri (5YR 7/2) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 13 cm.

6. Form: İçe kapanan ağızlı ilmik kulplu kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** Ø

7. Form: Gövde parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Siyah astarlı, iyi açkılı (10YR 2/1) **Hamur:** Koyu gri (10YR 4/1) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Bezeme:** Yiv bezemeli

Karapazar Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 32) **Levha 45**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kahverengi astarlı, açkılı (7.5YR 5/4) **Hamur:** Pembemsi gri (5YR 6/2) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 10 cm.

2. Form: İçe kapanan ağızlı kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 9 cm.

3. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 16 cm.

4. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/3) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 17 cm.

5. Form: Basit profilli ilmik kulplu sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, iyi açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 17 cm.

6. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 18 cm.

7. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 12 cm.

8. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 16 cm.

9. Form: Depas kulbu parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi

Avdan Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 33) **Levha 46a**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 14 cm.

2. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Mat kahverengi (10YR 7/3) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 30 cm.

3. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kahverengi astarsız, iyi açkılı (7.5YR 5/3) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 30 cm.

4. Form: İçe kapanan ağızlı kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kahverengi astarlı, açkılı (7.5YR 6/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, bitki **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 9 cm.

5. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 11 cm.

6. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

Avdan Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 33) **Levha 46b**

1. Form: İçe kapanan ağızlı çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi

astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Gri (5YR 5/1) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 37 cm.

2. Form: Tepsi parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi, astarsız, açkısız (5YR 5/4) **Hamur:** Pembemsi gri (5YR 6/2) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 38 cm.

4. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Mat kahverengi astarlı, açkılı (10YR 7/3) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 16 cm.

3. Form: Basit profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, bitki **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 10 cm.

5. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, parlak açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 12 cm.

6. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 13 cm.

7. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 13 cm.

Akören Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 41) **Levha 47a**

1. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 23 cm.

2. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 6/8) **Hamur:** Pembe (5YR 7/3) **Katkı:** Kum, kireç, **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 17 cm.

3. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 11 cm.

4. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kuvars, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 16 cm.

5. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 17 cm.

6. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 13 cm.

7. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

8. Form: S profilli ilmik kulplu kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** Ø

9. Form: Dip parçası (ompholoslu) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kahverengi astarlı, açkılı (7.5YR 6/4) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 3.5 cm.

10. Form: Dip parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Pembe (7.5YR 7/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 6 cm.

Akören Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 41) **Levha 47b**

1. Form: Geniş ağızlı konik gövdeli at nalı biçimli tutamaklı çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kahverengimsi gri (10YR 6/2) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 24 cm.

2. Form: Geniş ağızlı konik gövdeli çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 25 cm.

3. Form: Geniş ağızlı konik gövdeli çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** Ø

4. Form: Geniş ağızlı konik gövdeli at nalı biçimli tutamaklı çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarsız, açkısız (5YR 6/4) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** Ø

5. Form: Geniş ağızlı çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 26 cm.

6. Form: Çömleğe ait gövde parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kahverengi astarlı, açkılı (7.5YR 6/4) **Hamur:** Pembe (7.5YR 7/3) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi

7. Form: İçe kapanan ağız kenarlı omurgalı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 6/8) **Hamur:** Pembe (7.5YR 7/4) **Katkı:** Kum, taşçık, kavkı, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 11cm.

Kavaközü Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 43) **Levha 48a**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kahverengi astarlı, açkılı (7.5YR 4/3) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (2.5YR 7/3) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 17 cm.

2. Form: Dışa açılan ağız kenarlı boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kahverengi astarsız, açkılı (7.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 23 cm.

3. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Gri astarlı, iyi açkılı (5YR 6/1) **Hamur:** Kırmızımsı gri (5YR 5/2) **Katkı:** Kum, kireç, **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta(Black-topped) **Çap:** 14 cm.

4. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kahverengi astarlı, açkılı (7.5YR 6/3) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 15 cm.

5. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/8) **Hamur:** Pembe (5YR 7/4) **Katkı:** Kum, kireç, **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 17 cm.

6. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, iyi açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Pembe (5YR 7/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 13 cm.

7. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarsız, açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Pembe (5YR 7/4) **Katkı:** Kum, kireç, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 15 cm.

Kavaközü Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 43) **Levha 48b**

1. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey** Siyah astarlı, iyi açkılı (2.5YR 2.5/1) **Hamur:** Kırmızımsı gri (5YR 5/2) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 13 cm. **Bezeme:** Oluk bezeme

2. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 6/4) **Hamur:** Pembemsi gri (5YR 7/2) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 15 cm.

3. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur:** Pembe (5YR 7/3) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 16 cm.

4. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 6/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 22 cm.

5. Form: Geniş ağızlı konik gövdeli tutamak kulplu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 32 cm.

6. Form: Dik ağızlı dar boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 12 cm.

7. Form: Dışa açılan ağız kenarlı uzun boyunlu çömlek parçası (?) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kahverengi astarlı, iyi açkılı (7.5YR 6/4) **Hamur:** Pembe (5YR 7/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, kuvars **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** Ø

8. Form: Kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 5/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi

9. Form: Şerit kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Mat kahverengi, astarsız, açkısız (10YR 7/3) **Hamur:** Pembemsi gri (5YR 7/2) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Bezeme:** Tek oluk bezeme

10. Form: Gaga ağızlı testi parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, iyi açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Pembemsi gri (5YR 7/2) **Katkı:** Kum, kireç **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi

11. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kahverengi astarlı, açkılı (7.5YR 4/2) **Hamur:** Mat kırmızı (2.5YR 6/2) **Katkı:** Kum, kireç, bitki, az mika **Yapım**: Çark yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 17 cm.

Sultandere Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 72) **Levha 49**

1. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, iyi açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 16 cm.

2. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Pembe (7.5YR 7/3) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 18 cm.

3. Form: İçe kapanan ağızlı ilmik kulplu kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** Ø

4. Form: S profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 8 cm.

5. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kahverengi, astarsız, açkılı (10YR 5/4) **Hamur:** Sarımsı kahverengi (10YR 5/4) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 16 cm.

6. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 18 cm.

Gölüce 2 Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 54) **Levha 50**

1. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarsız, iyi açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, şamot **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 12 cm.

Gülpınar Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 100) **Levha 50**

2. Form: Dışa açılan ağız kenarlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 17 cm.

3. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 16 cm.

4. Form: S profilli ilmik kulplu kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** Ø

Güvemli Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 107) **Levha 50**

5. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/3) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 14 cm.

6. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 18 cm.

7. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 13 cm.

8. Form: İçe kapanan ağızlı ilmik kulplu kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Pembe (5YR 7/4) **Katkı:** Kum, az mika, bitki **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** Ø

Kanlıpınar Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 52) **Levha 51a**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası (?) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Pembemsi gri (5YR 7/2) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

2. Form: Dışa açılan ağız kenarlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Pembemsi gri (5YR 7/2) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

3. Form: Dışa açılan ağız kenarlı ilmik kulplu kase parçası (?) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/3) **Katkı:** Kum, kireç **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** Ø

4. Form: Dışa açılan ağız kenarlı ilmik kulplu kase parçası (?) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Mat kırmızı (2.5YR 6/2) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** Ø

5. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Açık gri (5YR 7/1) **Katkı:** Kum, kireç, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

6. Form: İçe kapanan ağızlı ilmik kulplu sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Gri astarlı, açkılı (5YR 5/1) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 17 cm.

7. Form: Ayak parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Mat kahverengi astarız, açkısız (10YR 7/3) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi

Kanlıpınar Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 52) **Levha 51b**

1. Form: S profilli ilmik kulplu sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Koyu gri (10YR 4/1) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi (Black-topped) **Çap:** 12 cm.

2. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Pembemsi gri astarlı, açkılı (5YR 7/2) **Hamur:** Gri (5YR 6/1) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 15 cm.

3. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, iyi açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 13 cm.

4. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/3) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

5. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Pembe astarlı, iyi açkılı (7.5YR 7/4) **Hamur:** Pembemsi gri (5YR 7/2) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

6. Form: S profilli tutamak kulplu derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 20 cm.

7. Form: Dışa açılan ağız kenarlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 20cm.

8. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey** Kırmızımsı kahverengi astarlı, iyi açkılı (5YR 5/3) **Hamur:** Mat kırmızı (2.5YR 6/2) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 11 cm.

9. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey** Sarımsı kırmızı astarlı, iyi açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 16 cm. **Bezeme:** Memecik bezemeli

Gölüce 1 Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 53) **Levha 52**

1. Form: Basit profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kahverengi astarlı, iyi açkılı (7.5YR 6/3) **Hamur:** Pembemsi gri (5YR 7/2) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 8 cm.

2. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, iyi açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 17 cm.

3. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 6/4) **Hamur:** Açık gri (5YR 7/1) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 15 cm.

4. Form: S profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Gri astarlı, iyi açkılı (5YR 5/1) **Hamur:** Kırmızımsı gri (5YR 5/2) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 8 cm.

5. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Açık gri (5YR 7/1) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 12 cm.

6. Form: Dik ağız kenarlı omurgalı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/8) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 12 cm.

7. Form: S profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Açık kahverengi astarlı, iyi açkılı (7.5YR 6/4) **Hamur:** Pembe (7.5YR 7/4) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 6 cm.

8. Form: Bardak parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/3) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 8 cm.

9. Form: Ayak parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kahverengi astarsız, açkısız (7.5YR 5/4) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi

10. Form: Ayak parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarsız, açkısız (5YR 6/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi

Ağapınar Çiftlik Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 62) **Levha 53a**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı ilmik kulplu kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Pembe astarlı, açkılı (7.5YR 7/3) **Hamur:** Pembemsi gri (5YR 6/2) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** Ø.

2. Form: Hafif omurgalı kenarlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 (Form 2d) **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/8) **Hamur:** Pembe (7.5YR 7/3) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** Ø

3. Form: S profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Mat kırmızı (2.5YR 6/2) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 9 cm.

4. Form: S profilli ilmik kulplu kase parçası (?) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Mat kırmızı (2.5YR 6/2) **Katkı:** Kum, kireç **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 17 cm.

5. Form: Basık boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, kuvars, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 24 cm.

6. Form: Tutamak kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/8) **Hamur:** Kırmızı (10R 4/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi

7. Form: Kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta

8. Form: Çömleğe ait gövde parçası (boynuz biçimli tutamaklı) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta

Ağapınar Çiftlik Höyük (Sektör 2: Yerleşim no. 62) **Levha 53b**

1. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, iyi açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 12 cm.

2. Form: İçe kapanan ağızlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/3) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 21 cm.

3. Form: İçe kapanan ağızlı kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 5/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 10 cm.

4. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Pembemsi gri (5YR 6/2) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 16 cm.

5. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/8) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/3) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 12 cm.

Kümbet Ürktepe Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 6) **Levha 53b**

6. Form: Dışa açılan ağız kenarlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

7. Form: Geniş boyunlu ağızdan kulplu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 25 cm.

8. Form: Çömleğe ait kulp parçası (?) **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi

Kümbet Ürktepe Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 6) **Levha 54**

1. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Koyu gri, astarsız, açkılı (10YR 4/1) **Hamur:** Koyu gri (10YR 4/1) **Katkı:** Kum,taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 11 cm.

2. Form: Dışa dönük ağız kenarlı daralan boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Açık kahverengi astarsız, açkılı (7.5YR 5/4) **Hamur:** Koyu kahverengi (7.5YR 3/3) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 14 cm.

3. Form: Gövde parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Grimsi kahverengi, astarsız, iyi açkılı (10YR 5/2) **Hamur:** Koyu gri (10YR 4/1) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Bezeme:** Oluk bezeme

4. Form: İçe kapanan ağızlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Koyu kahverengi (7.5YR 3/3) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 11 cm.

5. Form: Geniş ağızlı konik gövdeli at nalı biçimli tutamaklı çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarsız, açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 21 cm.

6. Form: Dışa açılan ağız kenarlı uzun boyunlu çömlek parçası (?) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 20 cm.

7. Form: Süzgeçli kap parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Siyah astarlı, parlak açkılı (10YR 2/1) **Hamur:** Grimsi kahverengi (10YR 5/2)**Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta

8. Form: Süzgeçli kap parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi

Yozsak Çiftliği Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 93) **Levha 55a**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Mat kırmızı (2.5YR 6/2) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

2. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Mat kırmızı (2.5YR 6/2) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 14 cm.

3. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Kırmızı (10R 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 15 cm.

4. Form: Geniş ağızlı çömlek parçası (flower-pot) **Dönem:** İTÇ 1(Form 7a) **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Mat kırmızı (2.5YR 6/2) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 16 cm.

5. Form: Daralan ağızlı çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızı, astarsız, açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/8) **Katkı:** Kireç, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 16 cm.

6. Form: Dışa açılan ağız kenarlı boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Mat kırmızı (2.5YR 6/2) **Katkı:** Kum, kireç, bitki **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 14 cm.

7. Form: Dışa açılan ağız kenarlı boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/3) **Hamur:** Kırmızımsı gri (5YR 5/2) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 15 cm.

Yozsak Çiftliği Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 93) **Levha 55b**

1. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Mat kırmızı (2.5YR 6/2) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

2. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, şamot, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 14 cm.

3. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 15 cm.

4. Form: Dışa açılan ağız kenarlı uzun boyunlu çömlek parçası (?) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, şamot **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 13 cm.

5. Form: Tepsi parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Mat kahverengi, astarsız, açkılı (10YR 7/3) **Hamur:** Mat kahverengi (10YR 7/3) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap**: Ø

6. Form: Çömleğe ait kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü

7. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 12 cm.

Selakarı Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 7) **Levha 56a**

1. Form: Basit profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 6/8) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 10 cm.

2. Form: İçe kapanan ağızlı kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 9 cm.

3. Form: S profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 9 cm.

4. Form: S profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kahverengi astarlı, iyi açkılı (7.5YR 5/4) **Hamur:** Pembemsi gri (5YR 6/2) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 10 cm.

5. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 17 cm.

6. Form: Basık boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 11 cm.

7. Form: Gaga ağızlı testi parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi

8. Form: Gaga ağızlı testi parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Koyu gri astarlı, iyi açkılı (7.5YR 3/1) **Hamur:** Koyu gri (7.5YR 3/1) **Katkı:** Kum, taşçık, **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta

Selakarı Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 7) **Levha 56b**

1. Form: Tabak parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Açık kahverengi astarlı, iyi açkılı (7.5YR 6/4) **Hamur:** Koyu kahverengi (7.5YR 3/3) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 34 cm.

2. Form: S profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 10 cm.

3. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, iyi açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 16 cm.

4. Form: Gövde parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi, astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Bezeme:** Çizi bezeme

5. Form: Gövde parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi, astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/3) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Bezeme:** Çizi bezeme

6. Form: Ayak parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi, astarsız, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Bezeme:** Sığ oluk bezeme

Oklubalı Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 8) **Levha 57**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Sarımsı kahverengi, astarsız, açkılı (10YR 5/4) **Hamur:** Gri (10YR 5/1) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta (black-topped) **Çap:** 14 cm.

2. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Siyah, astarsız, iyi açkılı (7.5YR 2.5/1) **Hamur:** Gri (7.5YR 5/1) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 15 cm.

3. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi, astarsız, açkılı (5YR 5/3) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

4. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kahverengi, astarsız, açkılı (7.5YR 4/2) **Hamur:** Koyu gri (7.5YR 3/1) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 18 cm.

5. Form: Basit profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/3) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 10 cm**.**

6. Form: S profilli kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10YR 4/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** Ø

7. Form: Dışa dönük ağız kenarlı dar boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı, astarsız, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, şamot, bitki az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 22 cm.

8. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/8) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 16 cm.

9. Form: S profilli ağızdan yükselen kulplu derin kase parçası (goblet ?) **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** Ø

Çukurhisar Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 9) **Levha 58a**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı ilmik kulplu kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kahverengi, astarsız, açkılı (7.5YR 4/3) **Hamur:** Koyu gri (10YR 4/1) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** Ø

2. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Koyu gri astarlı, açkılı (10YR 4/1) **Hamur:** Koyu gri (10YR 4/1) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 16 cm.

3. Form: İçe kapanan ağızlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 16 cm.

4. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 15 cm. **Bezeme:** Kabartma memecik bezeme

5. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 20 cm.

6. Form: İçe kapanan ağızlı tutamak kulplu derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/8) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 22 cm.

7. Form: Çömleğe ait tutamak kulplu gövde parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı, astarsız, açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık, kuvars, bitki, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi

8. Form: Şerit kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı, astarsız, açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5 YR 6/6) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Bezeme:** Çift oluklu

Çukurhisar Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 9) **Levha 58b**

1. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 11 cm.

2. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 14 cm.

3. Form: S profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 6/8) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 10 cm.

4. Form: S profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Siyah astarlı, açkılı (10YR 2/1) **Hamur:** Gri (10YR 5/1) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 10 cm.

5. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 11 cm.

6. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, iyi açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 4/4) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 20 cm.

7. Form: S profilli ilmik kulplu kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** Ø

8. Form: Üç ayaklı çömlek **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi, astarsız, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5 YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, bitki **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 13 cm.

Çukurhisar Höyük (Sektör 4: Yerleşim no. 9) **Levha 58c**

1. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Koyu kahverengi (7.5YR 3/3) **Katkı:** Kum, kireç, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 16 cm.

2. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 16 cm.

3. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, iyi açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 4/4) **Katkı:** Kum, kireç, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 11 cm.

4. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 14 cm.

5. Form: Ayak parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Açık kahverengi, astarsız, açkılı (7.5YR 6/3) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/3) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta

6. Form: Ayak parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kahverengi, astarsız, açkılı (7.5YR 4/3) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta

Uludere Höyük (Sektör 4: Yerleşim no.10) **Levha 59**

1. Form: İçe kapanan ağızlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 15 cm.

2. Form: İçe kapanan ağızlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Mat kahverengi astarlı, açkılı (10YR 7/3) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/3) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

3. Form: S profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Siyah astarlı, parlak açkılı (7.5YR 2.5/1) **Hamur:** Kırmızımsı gri (5YR 5/2) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 10 cm.

4. Form: S profilli ilmik kulplu derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kahverengi astarlı, iyi açkılı (7.5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/3) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 12cm.

5. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Kırmızı (10R 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 13cm.

6. Form: Kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Kırmızı (10R 5/8) **Katkı:** Kum, kireç, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi

7. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 11cm.

Aşağıkartal Höyük (Sektör 4: Yerleşim no.12) **Levha 60a**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Siyah astarlı, açkılı (10YR 2/1) **Hamur:** Grimsi kahverengi (2.5Y 5/2) **Katkı:** Kum, kireç, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 16 cm.

2. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık bitki **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 26 cm.

3. Form: Dışa açılan ağız kenarlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Mat kahverengi (10YR 7/3) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 25 cm.

4. Form: Dışa açılan ağız kenarlı ilmik kulplu kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kahverengi astarlı, iyi açkılı (7.5YR 6/4) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta (black-topped) **Çap:** Ø

5. Form: Hafif omurgalı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Siyah astarlı, açkılı (10YR 2/1) **Hamur:** Grimsi kahverengi (10YR 5/2) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 14 cm.

6. Form: Hafif omurgalı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 (Form 2d) **Yüzey:** Mat kahverengi astarlı, açkılı (10YR 7/3) **Hamur:** Sarımsı kahverengi (10YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta (black-topped) **Çap:** 18 cm.

7. Form: İçe kapanan ağızlı kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, iyi açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 10 cm. **Bezeme:** Memecik bezeme

8. Form: İçe kapanan ağızlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kahverengi astarlı, iyi açkılı (7.5YR 5/2) **Hamur:** Gri (5YR 6/1) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta (black-topped) **Çap:** 20 cm.

Aşağıkartal Höyük (Sektör 4: Yerleşim no.12) **Levha 60b**

1. Form: S profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Kırmızı (10R 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 8 cm.

2. Form: S profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Koyu kahverengi, astarsız, iyi açkılı (7.5YR 3/3) **Hamur:** Koyu kahverengi (7.5YR 3/3) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 10 cm.

3. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/3) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 19 cm.

4. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Koyu grimsi kahverengi astarlı, açkılı (10YR 4/2) **Hamur:** Koyu gri (10YR 4/1) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta (black-topped) **Çap:** 14 cm.

5. Form: S Profilli tutamak kulplu derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 22 cm.

6. Form: Geniş ağızlı konik gövdeli tutamak kulplu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** Ø

7. Form: İçe kapanan ağızlı tutamak kulplu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi, astarsız, açkılı (5YR 6/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/3) **Katkı:** Kum, taşçık, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 14 cm.

8. Form: Şerit kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 6/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Bezeme:** Çift oluklu

9. Form: Şerit kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Bezeme:** Tek oluklu

Aşağıkartal Höyük (Sektör 4: Yerleşim no.12) **Levha 60c**

1. Form: Dik ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 18 cm.

2. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 13 cm.

3. Form: Ayak parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi, astarsız, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta

Nemli Höyük (Sektör 4: Yerleşim no.11) **Levha 60c**

4. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 11 cm.

5. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 22 cm.

6. Form: Burma kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi, astarsız, açkılı (5YR 5/3) **Hamur:** Kırmızımsı gri (5YR 5/2) **Katkı:** Az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi

7. Form: İçe kapanan ağızlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Mat kırmızı (2.5YR 6/2) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 18 cm.

8. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

Anadol Höyük (Sektör 4: Yerleşim no.13) **Levha 61a**

1. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Grimsi kahverengi, astarsız, iyi açkılı (2.5Y 5/2) **Hamur:** Siyah (2.5Y 2.5/1) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 18 cm.

2. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Kahverengi (7.5Y 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 14 cm.

3. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 18 cm.

4. Form: Basit profilli at nalı tutamaklı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 (GKÇ ?) **Yüzey:** Sarımsı kırmızı, astarsız, açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 17 cm.

5. Form: S profilli tutamak kulplu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 1 (GKÇ ?) **Yüzey:** Pembe, astarsız, açkılı (5YR 7/4) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, şamot, kavkı **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 32 cm

Anadol Höyük (Sektör 4: Yerleşim no.13) **Levha 61b**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi, astarsız, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, kavkı **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 20 cm

2. Form: Dışa açılan ağız kenarlı boyunlu çömlek parçası (?) **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Siyah, astarsız, açkılı (2.5YR 2.5/1) **Hamur:** Siyah (2.5Y 2.5/1) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 20 cm

3. Form: Dışa açılan ağız kenarlı çömlek parçası (?) **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 21 cm

4. Form: Dışa açılan ağız kenarlı dar boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Kahverengi (7.5Y 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 8 cm

5. Form: Gaga ağızlı testi parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Koyu kahverengi astarlı, iyi açkılı (7.5YR 3/3) **Hamur:** Koyu gri (7.5YR 3/1) **Katkı:** Kum, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta

6. Form: Çömleğe ait gövde parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Siyah astarlı, iyi açkılı (2.5Y 2/1) **Hamur:** Koyu gri (5Y 4/1) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Bezeme:** Memecik bezemeli

Kuştepe Höyük (Sektör 4: Yerleşim no.15) **Levha 62**

1. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 6/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 12 cm.

2. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Koyu gri, astarsız, iyi açkılı (7.5YR 3/1) **Hamur: :** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 22 cm.

3. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur: :** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/3) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 13 cm.

4. Form: Basık boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/8) **Hamur: :** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 13 cm.

5. Form: Dik ağızlı dar boyunlu çömlek parçası (?) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur: :** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 16 cm. **Bezeme:** Memecik bezemeli

6. Form: Dışa açılan ağız kenarlı uzun boyunlu çömlek parçası (?) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 5/6) **Hamur: :** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 18 cm.

7. Form: Çömleğe ait tutamak kulplu gövde parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/6) **Hamur: :** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi

8. Form: S profilli kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/6) **Hamur: :** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 15 cm.

9. Form: Geniş boyunlu küresel gövdeli çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur: :** Kırmızı (2.5YR 4/8) **Katkı:** Kum, kireç, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 17 cm.

Turgutlar Höyük (Sektör 4: Yerleşim no.19) **Levha 63**

1. Form: Basit profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Mat kahverengi astarlı, iyi açkılı (10YR 7/3) **Hamur:** Kırmızımsı gri (5YR 5/2) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 10 cm.

2. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı,, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Mat kırmızı (2.5YR 6/2) **Katkı:** Kum, kireç, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

3. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 20 cm.

4. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 20 cm.

5. Form: İçe kapanan ağızlı kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi, astarsız, açkılı (5YR 6/4) **Hamur:** Mat kırmızı (2.5YR 6/2) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 9 cm.

6. Form: İçe kapanan ağızlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 6/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 13 cm.

7. Form: Dışa dönük ağız kenarlı dar boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 11 cm.

Boyacıoğlu Höyük (Sektör 4: Yerleşim no.20) **Levha 64**

1. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 6/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 12 cm.

2. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kahverengi astarlı, iyi açkılı (7.5YR 5/3) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/3) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta (black-topped) **Çap:** 15 cm.

3. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 15 cm.

4. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 13 cm.

5. Form: S profilli kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, parlak açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/3) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** Ø

6. Form: Dışa dönük ağız kenarlı dar boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur:** Koyu kahverengi (7.5YR 3/3) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 12 cm.

Aşağısöğütönü Höyük (Sektör 4: Yerleşim no.23) **Levha 65**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 20 cm.

2. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 18 cm.

3. Form: İçe kapanan ağızlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kahverengi, astarsız, iyi açkılı (7.5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızımsı gri (5YR 5/2) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

4. Form: Burma kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi

5. Form: S profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (10R 4/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 8 cm.

6. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Kırmızı (10R 5/6) **Katkı:** Kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 13 cm.

7. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 18 cm.

Çoraklık Höyük (Sektör 4: Yerleşim no.24) **Levha 66a**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, iyi açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızımsı gri (5YR 5/2) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 14 cm.

2. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Gri, astarsız, iyi açkılı (5YR 5/1) **Hamur:** Gri (5YR 5/1) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 20 cm.

3. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 6/8) **Hamur:** Sarımsı kahverengi (10YR 5/4) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 11 cm.

4. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 4/4) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 11 cm.

5. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 13 cm.

6. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, açkılı (5YR 5/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 13 cm.

7. Form: Basit profilli ilmik kulplu sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kahverengi, astarsız, iyi açkılı (7.5YR 5/3) **Hamur:** Koyu gri (10YR 4/1) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 14 cm.

8. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Koyu gri (10YR 4/1) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 18 cm.

Çoraklık Höyük (Sektör 4: Yerleşim no.24) **Levha 66b**

1. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Siyah astarsız, iyi açkılı (7.5YR 2.5/1) **Hamur:** Siyah (7.5YR 2.5/1) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 14 cm.

2. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 4/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 14 cm.

3. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı, astarız, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

4. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 15 cm.

5. Form: Gaga ağızlı testi parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 6/8) **Hamur:** Kahverengi (7.5YR 5/4) **Katkı:** Kum, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 8.5 cm.

6. Form: Burma kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, iyi açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi

Çoraklık Höyük (Sektör 4: Yerleşim no.24) **Levha 66c**

1. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, iyi açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 24 cm.

2. Form: Dik ağız kenarlı omurgalı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/4) **Katkı:** Kum, şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 11 cm.

3. Form: Dik ağız kenarlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 4/6) **Katkı:** Kum, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

4. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 15 cm.

5. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 15 cm.

Kumbağ Höyük (Sektör 4: Yerleşim no.17) **Levha 66c**

6. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, kuvars, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 18 cm.

7. Form: S profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Mat kırmızı (2.5YR 6/2) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 8 cm.

8. Form: S Profilli kase parçası (?) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 17 cm.

9. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 13 cm.

10. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

11. Form: Şerit kulp parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Açık kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 6/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Bezeme:** Çift oluklu.

Yukarısöğütönü Höyük (Sektör 4: Yerleşim no.25) **Levha 67**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kahverengi astarlı, açkılı (7.5YR 4/2) **Hamur:** Açık gri (5YR 7/1) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 12 cm.

2. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Koyu gri astarlı, iyi açkılı (5YR 4/1) **Hamur:** Pembemsi gri (5YR 7/2) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 12 cm.

3. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı, astarsız, açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 18 cm.

4. Form: İçe kapanan ağızlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, iyi açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 15 cm.

5. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 17 cm.

6. Form: Dışa açılan ağız kenarlı uzun boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi, astarsız, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/3) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 17 cm.

Yapağı Höyük (Sektör 4: Yerleşim no.47) **Levha 68**

1. Form: Gaga ağızlı testi parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** Ø

2. Form: Hafif omurgalı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 (Form 2d) **Yüzey:** Kahverengimsi gri astarlı, açkılı (10R 6/4) **Hamur:** Mat kırmızı (2.5YR 6/2) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 15 cm.

3. Form: Dışa açılan ağız kenarlı kısa boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Açık kahverengi astarlı, açkılı (7.5YR 6/4) **Hamur:** Mat kırmızı (2.5YR 6/2) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 22 cm.

4. Form: Dışa açılan ağız kenarlı ilmik kulplu kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur:** Pembemsi gri (5YR 7/2) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** Ø

5. Form: Dik ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/3) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

6. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur:** Mat kahverengi (10YR 7/3) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 12 cm.

7. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/8) **Hamur:** Mat kahverengi (10YR 7/3) **Katkı:** Kum, kireç, bitki, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 12 cm.

8. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 13 cm.

9. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/8) **Hamur:** Kırmızı (10R 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 15 cm.

Elyamuk Höyük (Sektör 4: Yerleşim no.48) **Levha 69**

1. Form: S profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 8 cm.

2. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı, astarsız, iyi açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Koyu kahverengi (7.5YR 3/3) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 16 cm.

3. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 5/8) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 20 cm.

4. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Mat kahverengi astarlı, açkılı (10YR 7/3) **Hamur:** Mat kahverengi (10YR 7/3) **Katkı:** Kum, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 13 cm.

5. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Koyu kahverengi (7.5YR 3/3) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, kuvars, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 17 cm.

6. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kahverengi astarlı, iyi açkılı (7.5YR 5/4) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 21 cm.

7. Form: Basık boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Sarımsı kırmızı (5YR 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, şamot, kuvars, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 16 cm.

8. Form: Geniş boyunlu küresel gövdeli çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 36 cm.

9. Form: Çömleğe ait gövde parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Koyu kahverengi (7.5YR 5/6) **Katkı:** Kum, taşçık, kireç, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Bezeme:** Kabartma bezemeli

10. Form: Dip parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Açık kahverengi, astarsız, açkısız (7.5YR 6/3) **Hamur:** Açık kahverengi (7.5YR 6/3) **Katkı:** Kum, taşçık, kireç, şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 22 cm.

Dudu Höyük (Sektör 4: Yerleşim no.49) **Levha 70**

1. Form: Basit profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Pembemsi gri (5YR 7/2) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 9 cm.

2. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Pembemsi gri (5YR 7/2) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 20 cm.

3. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (10R 5/8) **Hamur:** Pembemsi gri (5YR 7/2) **Katkı:** Kum, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 17 cm.

4. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (10R 5/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 13 cm.

5. Form: Geniş ağızlı çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 23 cm. **Bezeme:** Kabartma bezemeli

6. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 3 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 5/6) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 19 cm.

Dutluca Höyük (Sektör 4: Yerleşim no.102) **Levha 71**

1. Form: Dışa açılan ağız kenarlı derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Siyah astarlı, parlak açkılı (10YR 2/1) **Hamur:** Kırmızımsı gri (5YR 5/2) **Katkı:** Kum, kireç, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 11 cm.

2. Form: Basık boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 1 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (10R 4/6) **Hamur:** Kırmızı (10R 5/6) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, bitki, şamot **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 25 cm.

3. Form: Basit profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kahverengi astarlı, iyi açkılı (7.5YR 4/4) **Hamur:** Mat kırmızı (2.5YR 6/2) **Katkı:** Kum, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 12 cm.

4. Form: Hafif omurgalı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 (Form 2d) **Yüzey:** Siyah astarsız, iyi açkılı (10YR 2/1) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/3) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 16 cm.

5. Form: Hafif omurgalı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 (Form 2d) **Yüzey:** Kahverengi astarlı, iyi açkılı (7.5YR 5/4) **Hamur:** Açık kırmızı (2.5YR 6/6) **Katkı:** Kum, kireç, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Kötü **Çap:** 16 cm.

6. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Siyah astarsız, iyi açkılı (10YR 2/1) **Hamur:** Koyu gri (5YR 4/1) **Katkı:** Kum, kireç, şamot, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 20 cm.

7. Form: S profilli kase parçası (Minyatür) **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, parlak açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 10 cm.

8. Form: S profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 13 cm.

9. Form: Gaga ağızlı testi parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkılı (2.5YR 4/6) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, taşçık, bitki, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi

10. Form: Şerit kulp parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Pembe astarlı, açkılı (7,5YR 7/3) **Hamur:** Mat kırmızı (2.5YR 6/2) **Katkı:** Kum, taşçık, kireç, bitki **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Bezeme:** Tek oluklu

Emirceoğlu Höyük (Sektör 4: Yerleşim no.16) **Levha 72**

1. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 16 cm.

2. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 16 cm.

3. Form: Basit profilli derin kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi astarlı, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta (black-topped) **Çap:** 18 cm.

4. Form: İçe kapanan ağızlı sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kahverengimsi gri astarlı, açkılı (10R 6/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4) **Katkı:** Kum, kireç **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 15 cm.

5. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kireç, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 16 cm.

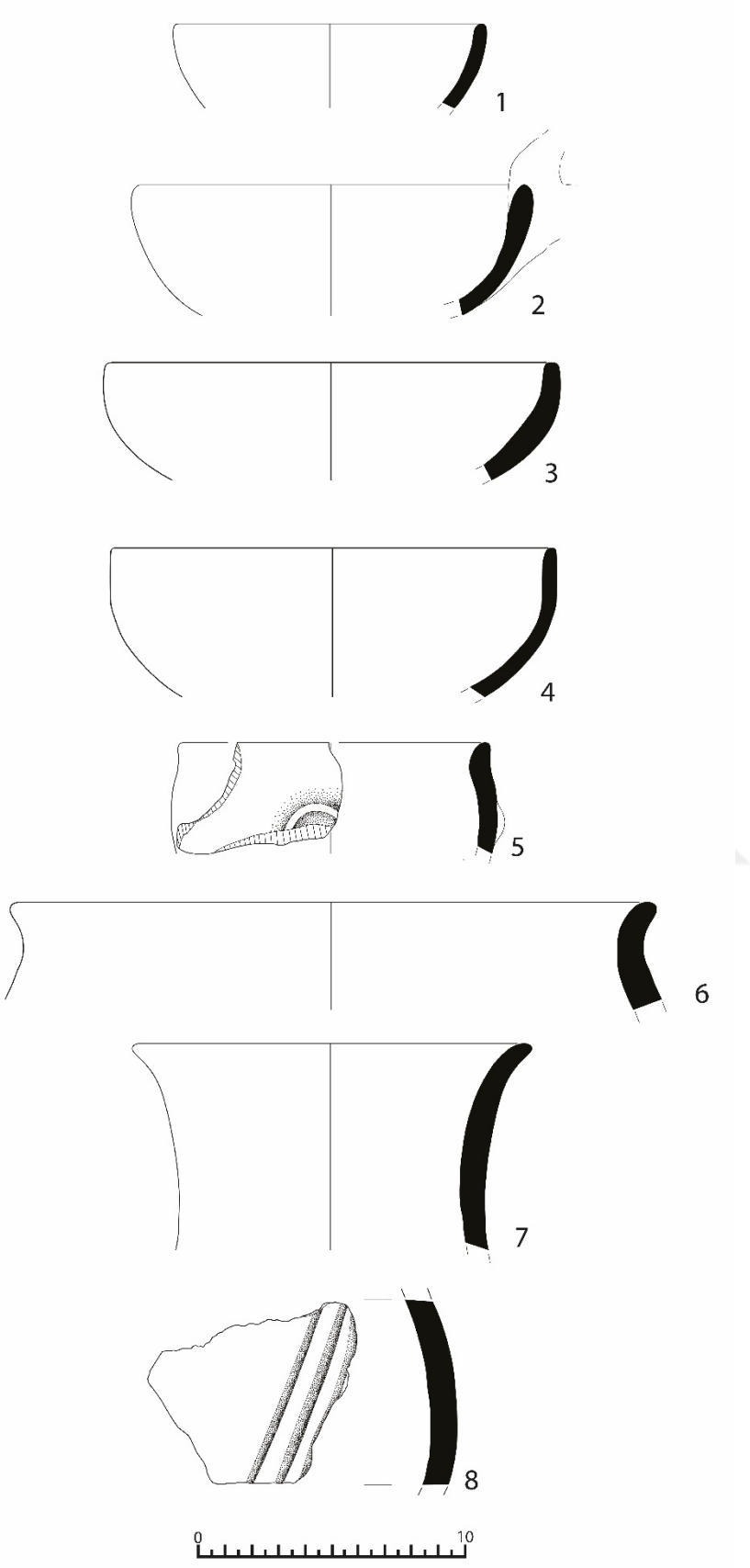
6. Form: S profilli sığ kase parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, iyi açkılı (2.5YR 4/8) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kireç, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 26 cm.

7. Form: Basık boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Sarımsı kırmızı astarlı, iyi açkılı (5YR 5/6) **Hamur:** Kırmızı (2.5YR 5/6) **Katkı:** Kireç, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** İyi **Çap:** 14 cm.

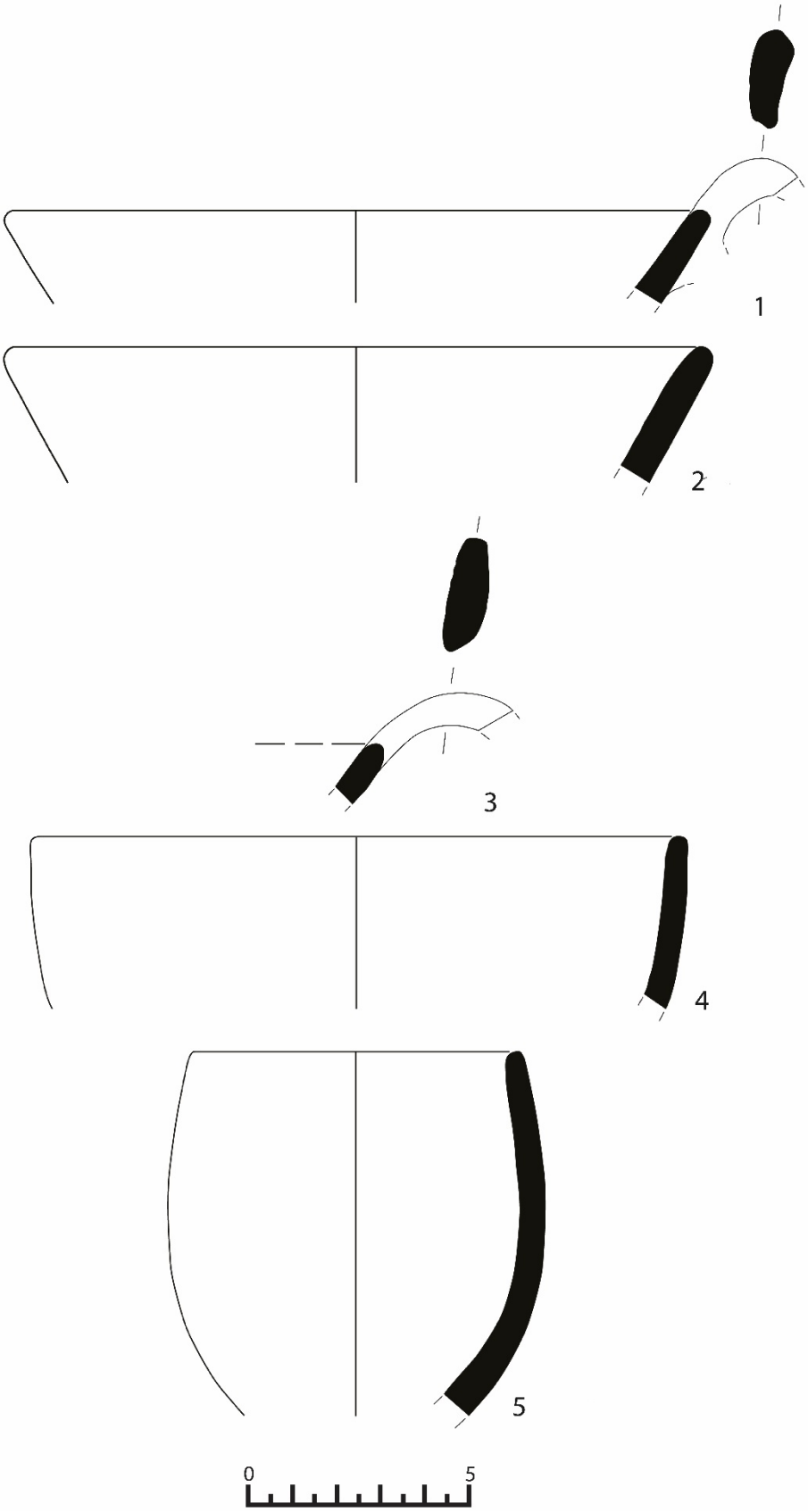
8. Form: Basık boyunlu çömlek parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızı astarlı, açkısız (2.5YR 4/8) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kum, kireç, taşçık, yoğun mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta **Çap:** 26 cm.

9. Form: Ayak parçası **Dönem:** İTÇ 2 **Yüzey:** Kırmızımsı kahverengi, astarsız, açkılı (5YR 5/4) **Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) **Katkı:** Kireç, kuvars, şamot, az mika **Yapım**: El yapımı **Pişme:** Orta

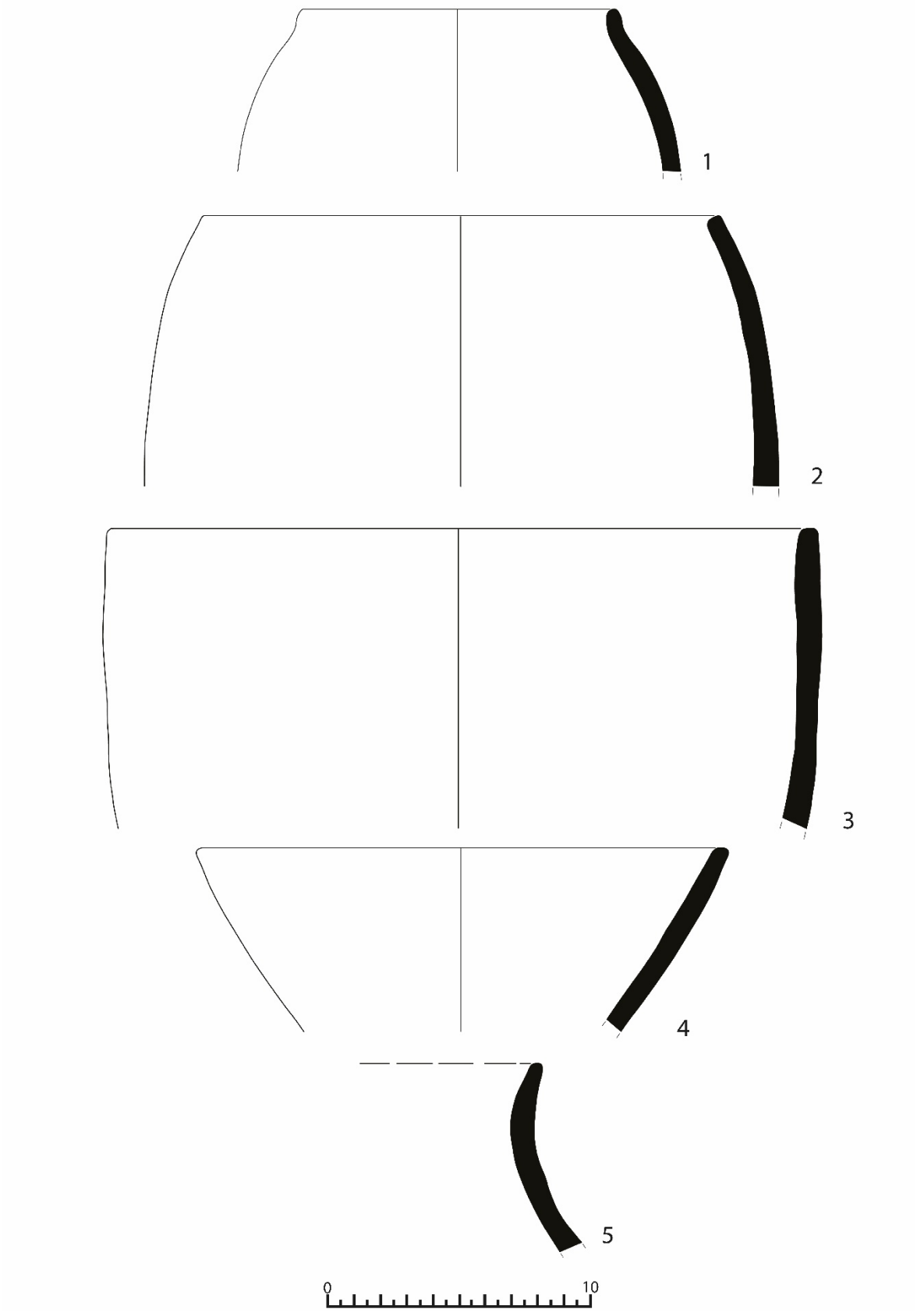
EK 4
LEVHALAR: SERAMİK MATERYAL

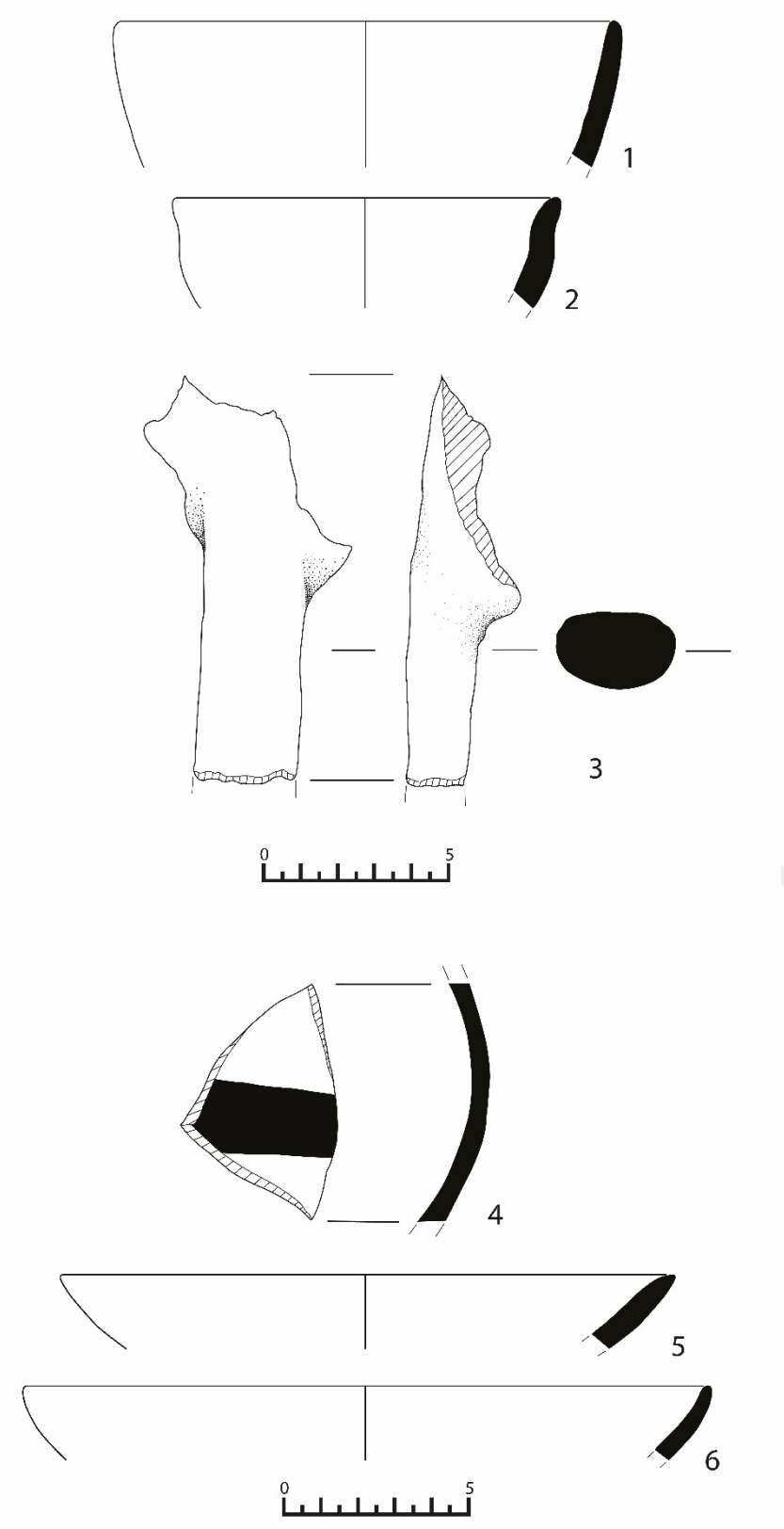
Levha 1. Gökçeayva Höyük İTÇ 2 Seramik Örnekleri

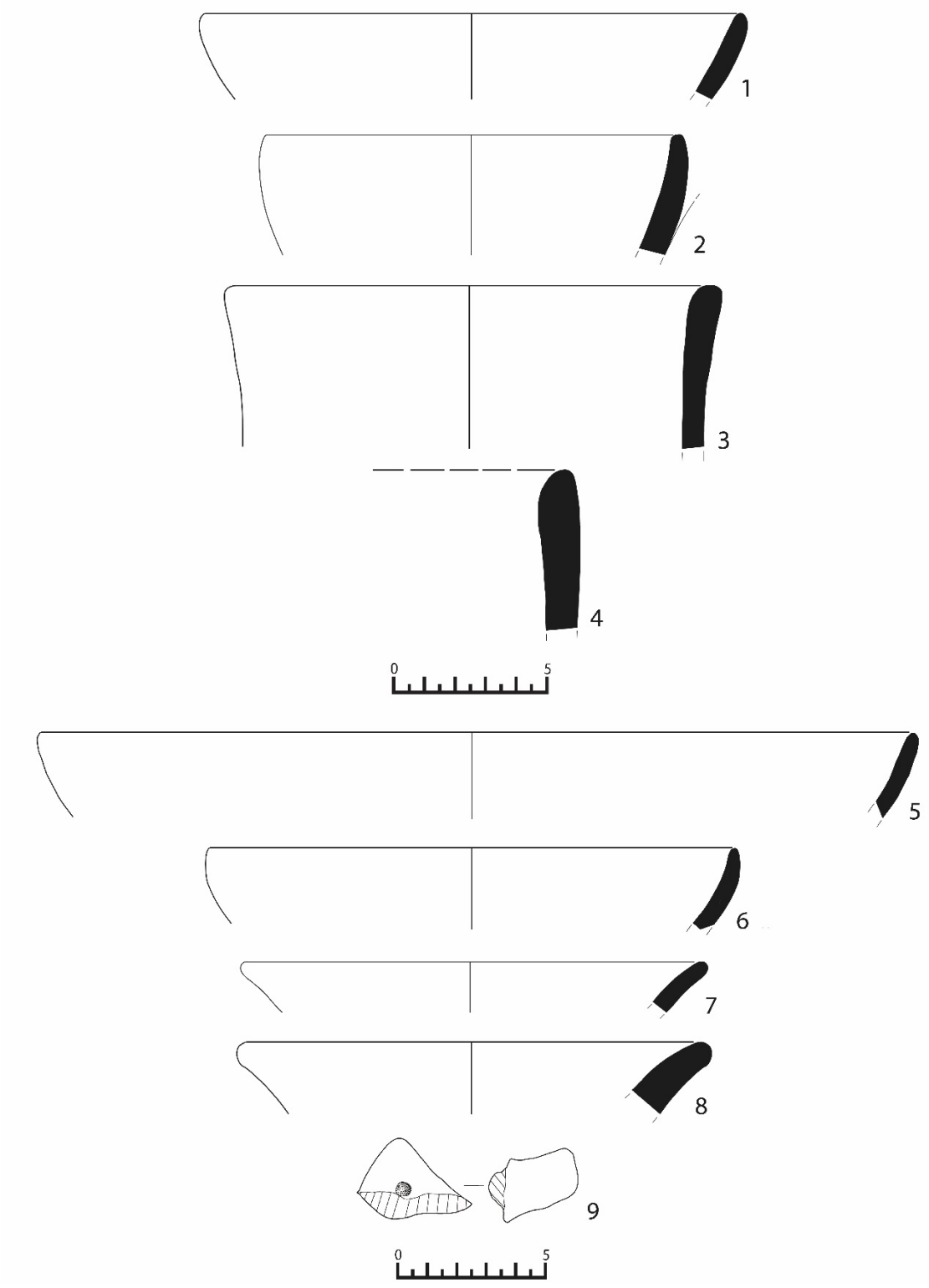
Levha 2a. Boyalı Höyük İTÇ 1 Seramik Örnekleri

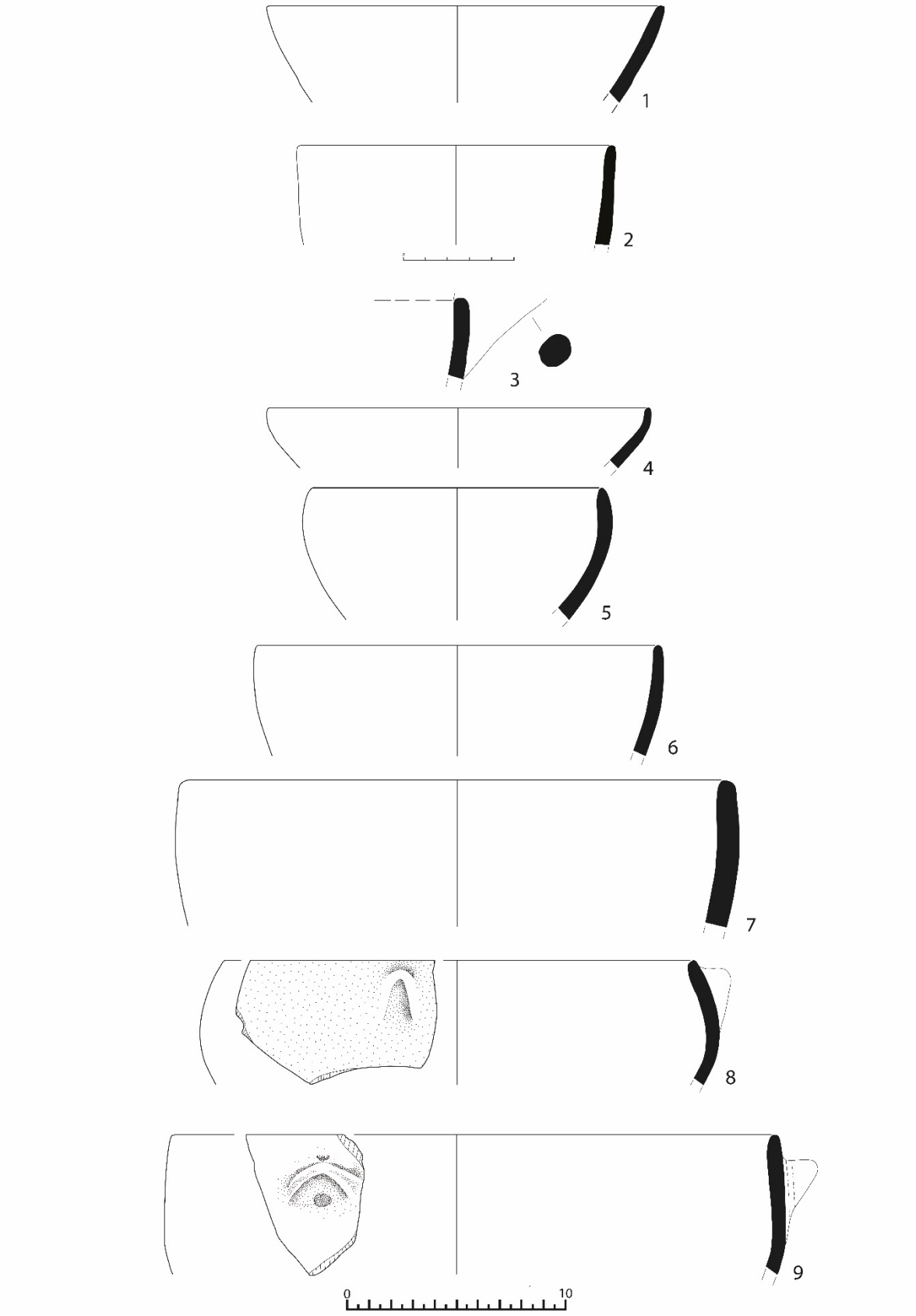
Levha 2b. Boyalı Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 1:**1-3; **İTÇ 2:** 4, 5.

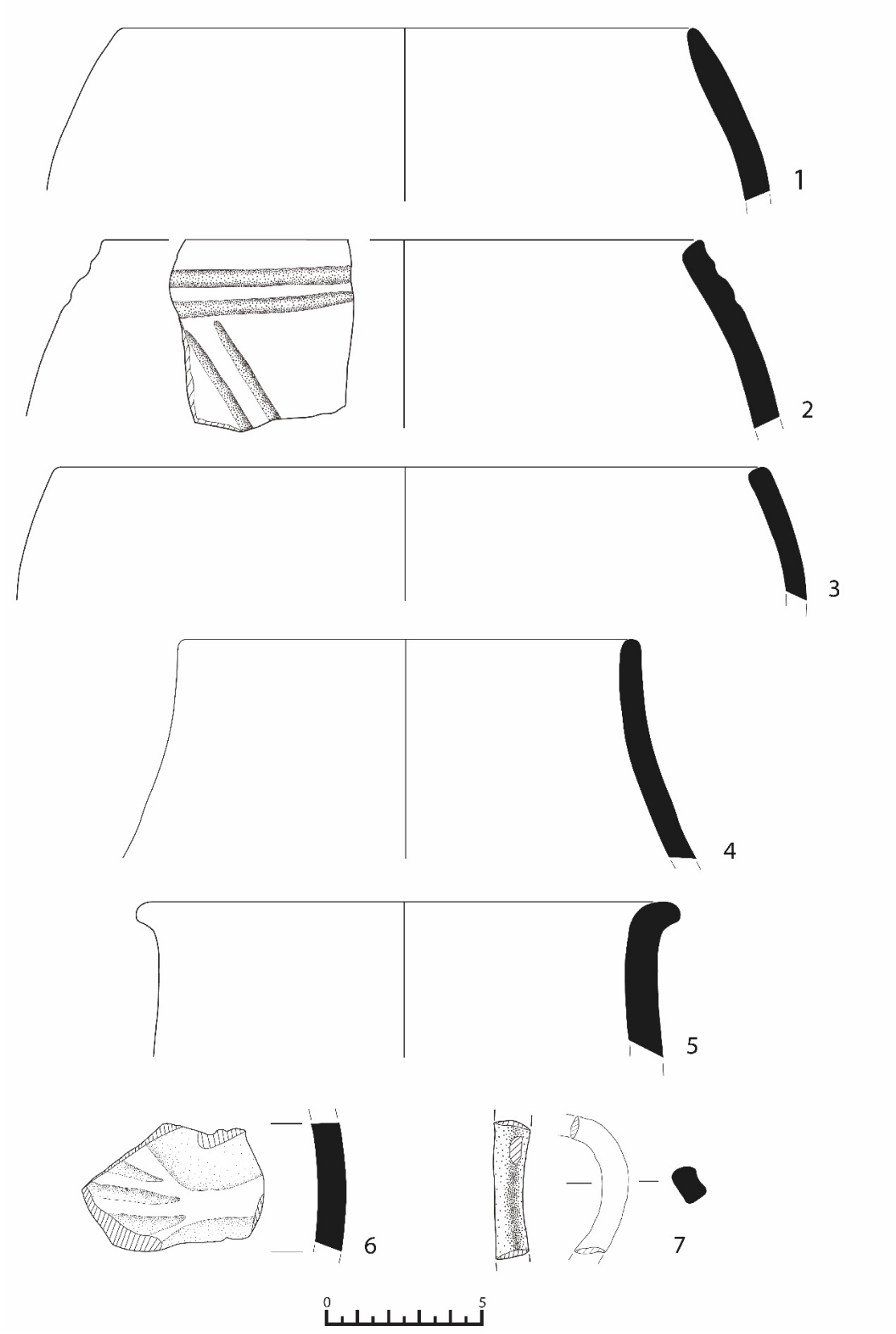
Levha 3. Yalınlı Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 3:** 1-3.
Pirenlik Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 4; **İTÇ 3:** 5, 6.

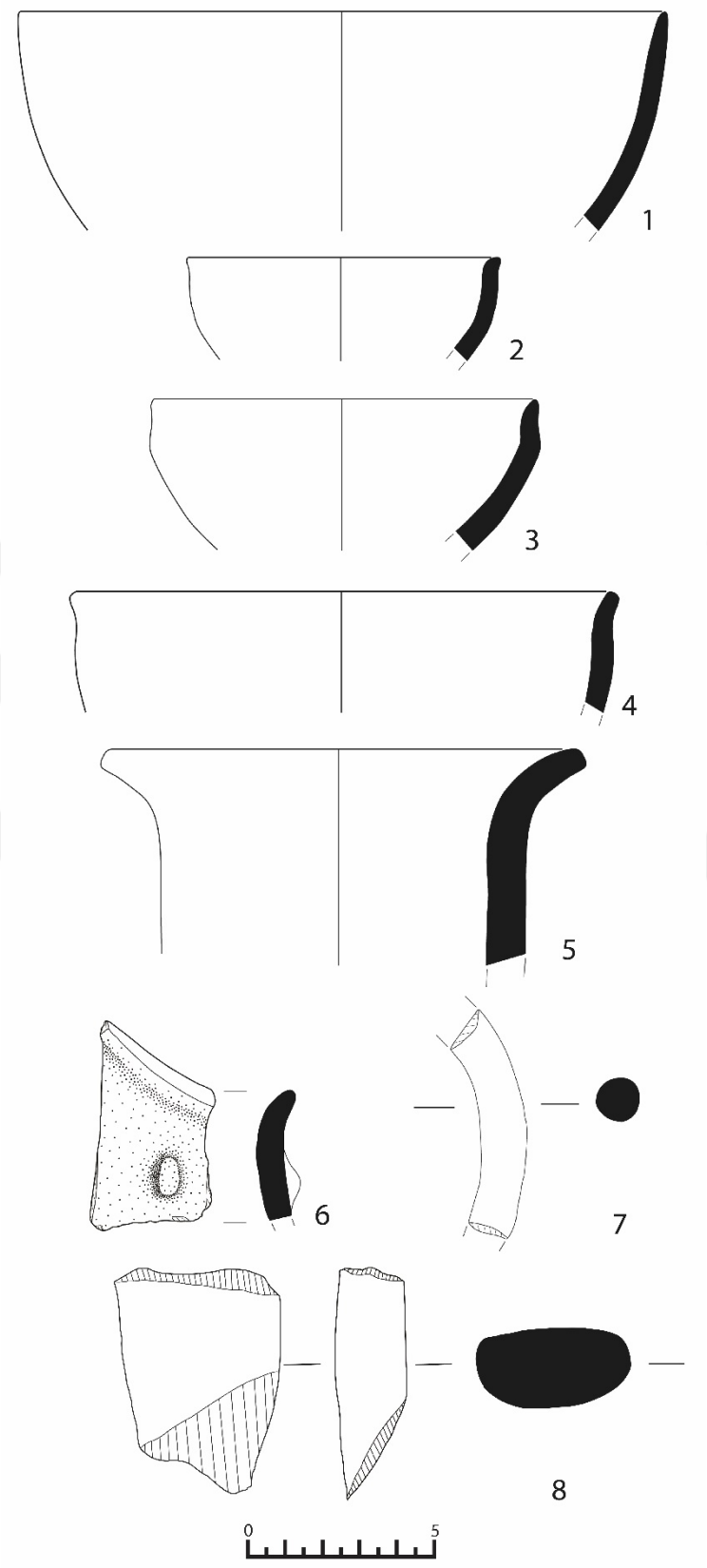
Levha 4. İkipınar Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 1-4.
Küllüce Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 5-9.

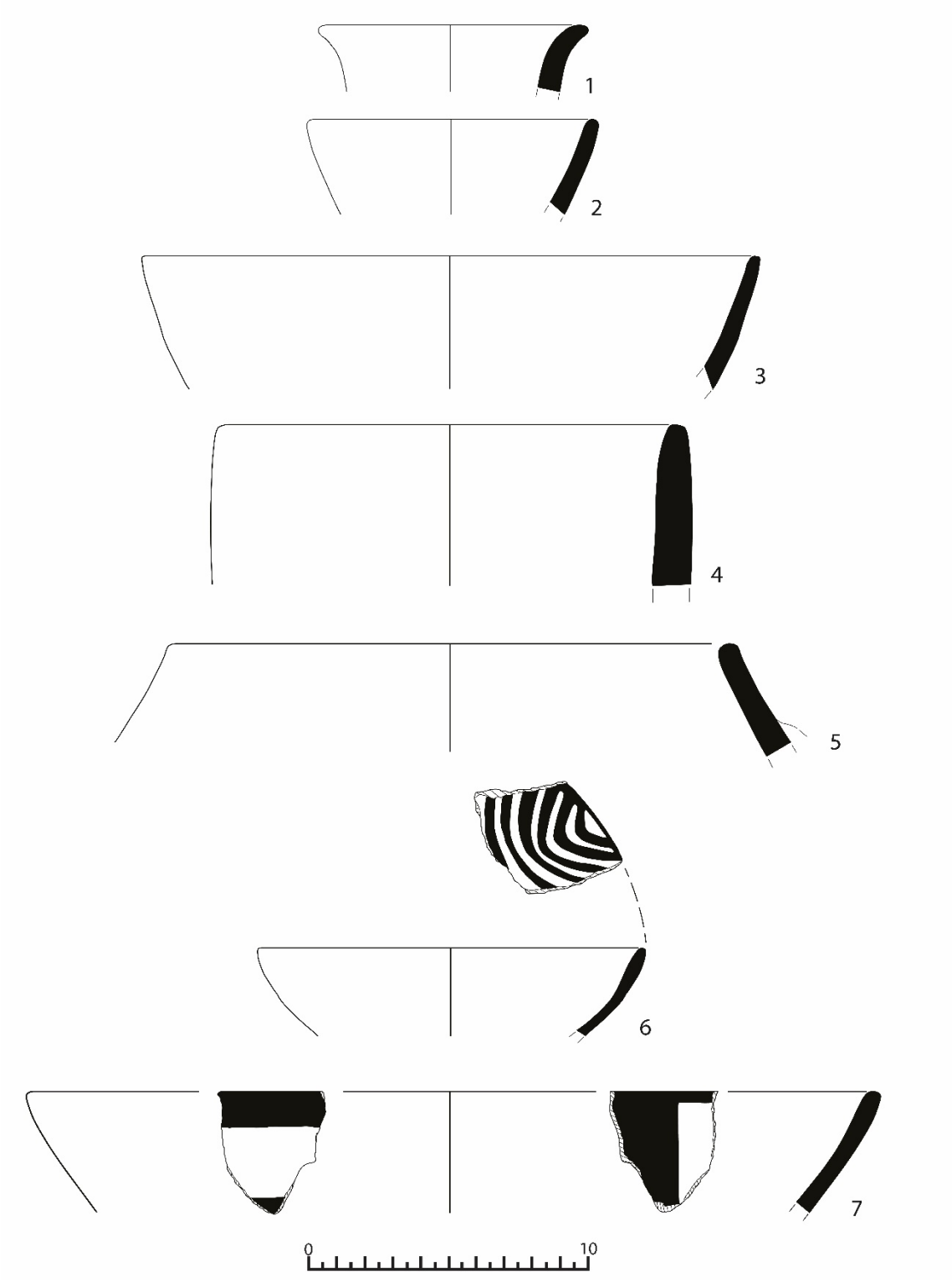
Levha 5a. Kurtlartepesi Höyük İTÇ 2 Seramik Örnekleri

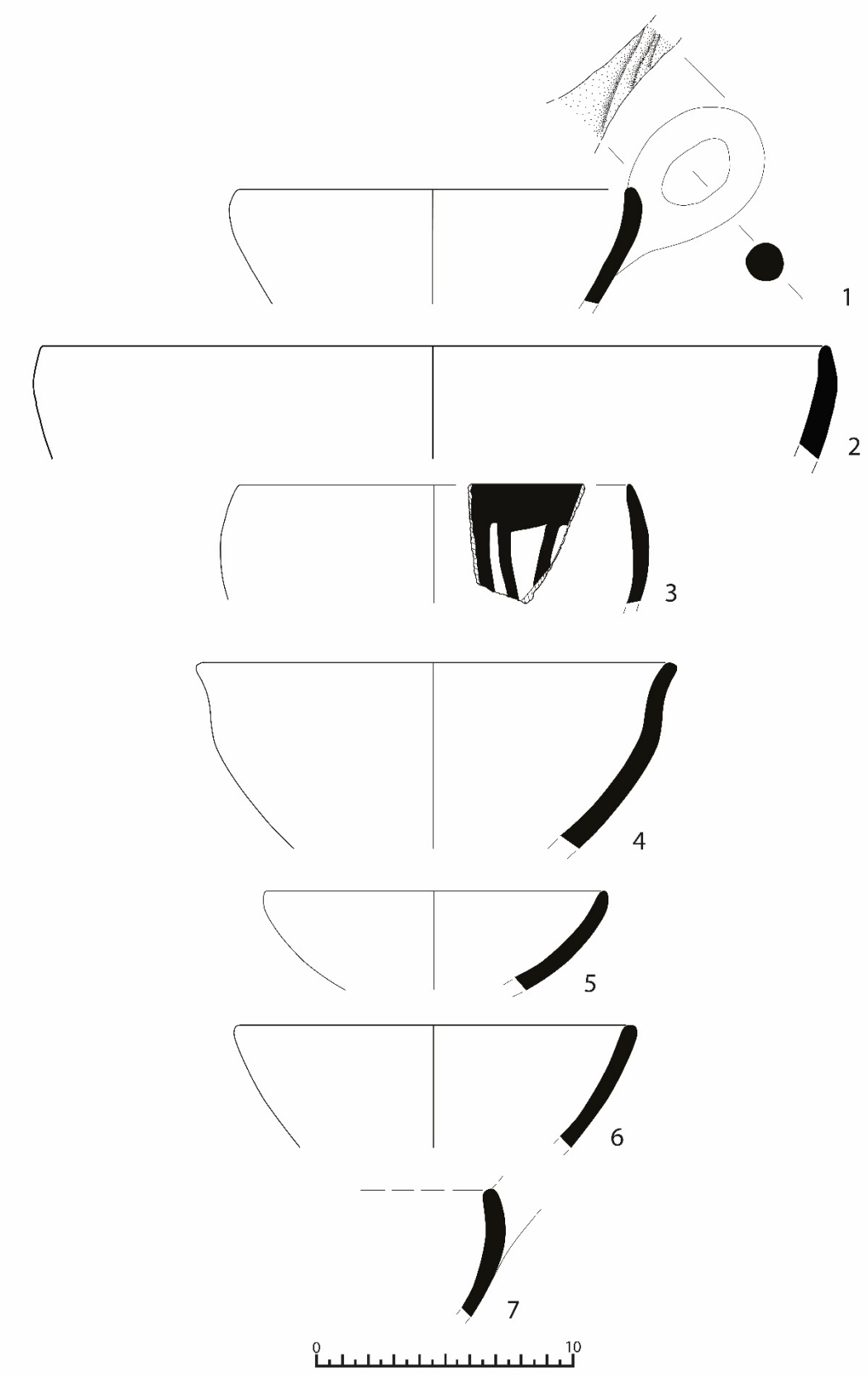
Levha 5b. Kurtlartepesi Höyük İTÇ 2 Seramik Örnekleri

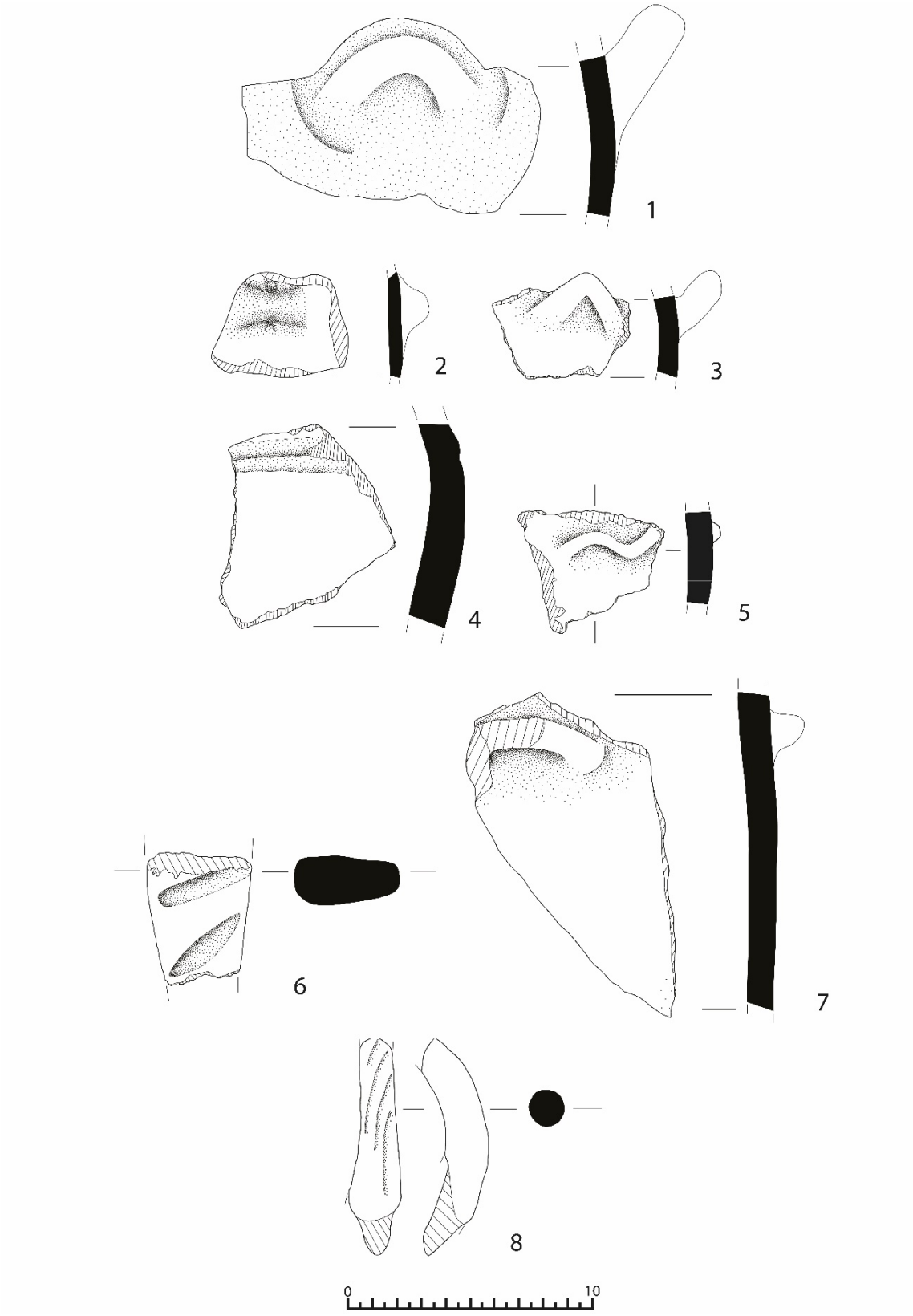
Levha 5c. Kurtlartepesi Höyük İTÇ 3 Seramik Örnekleri

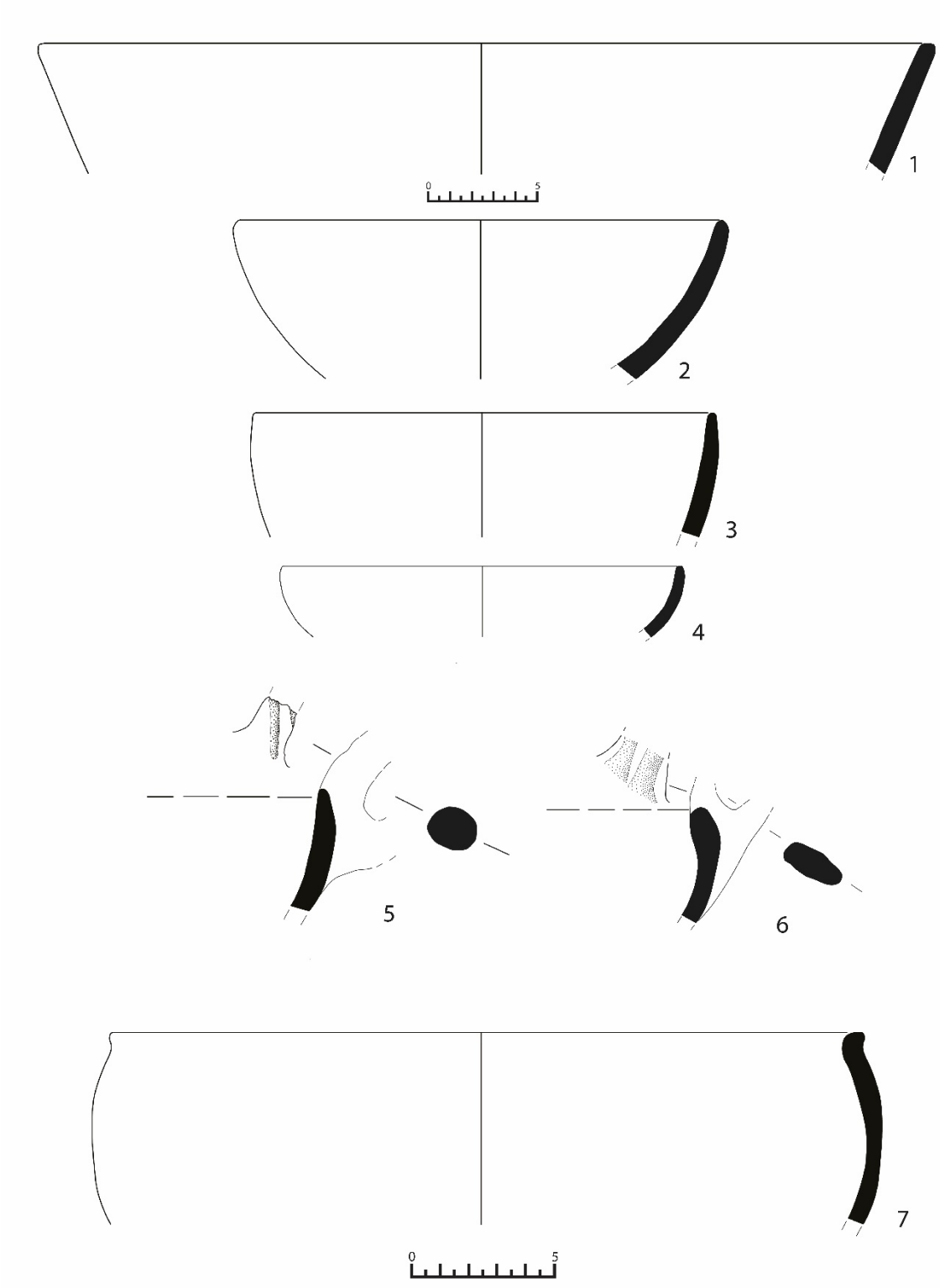
Levha 6a. Salavat Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 1:**1-5**; İTÇ 2:** 6, 7.

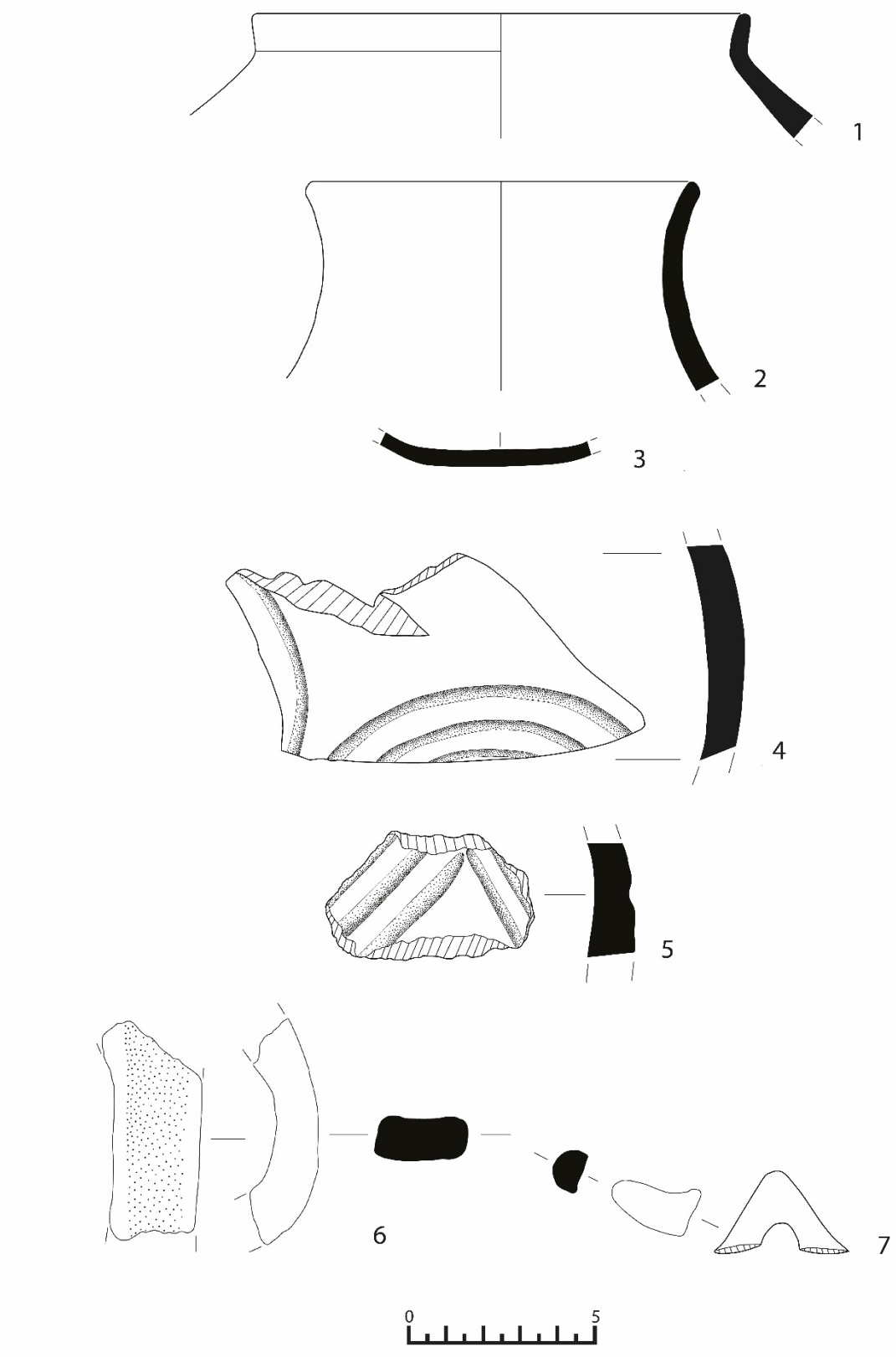
Levha 6b. Salavat Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 1-4; **İTÇ 3:**5-7.

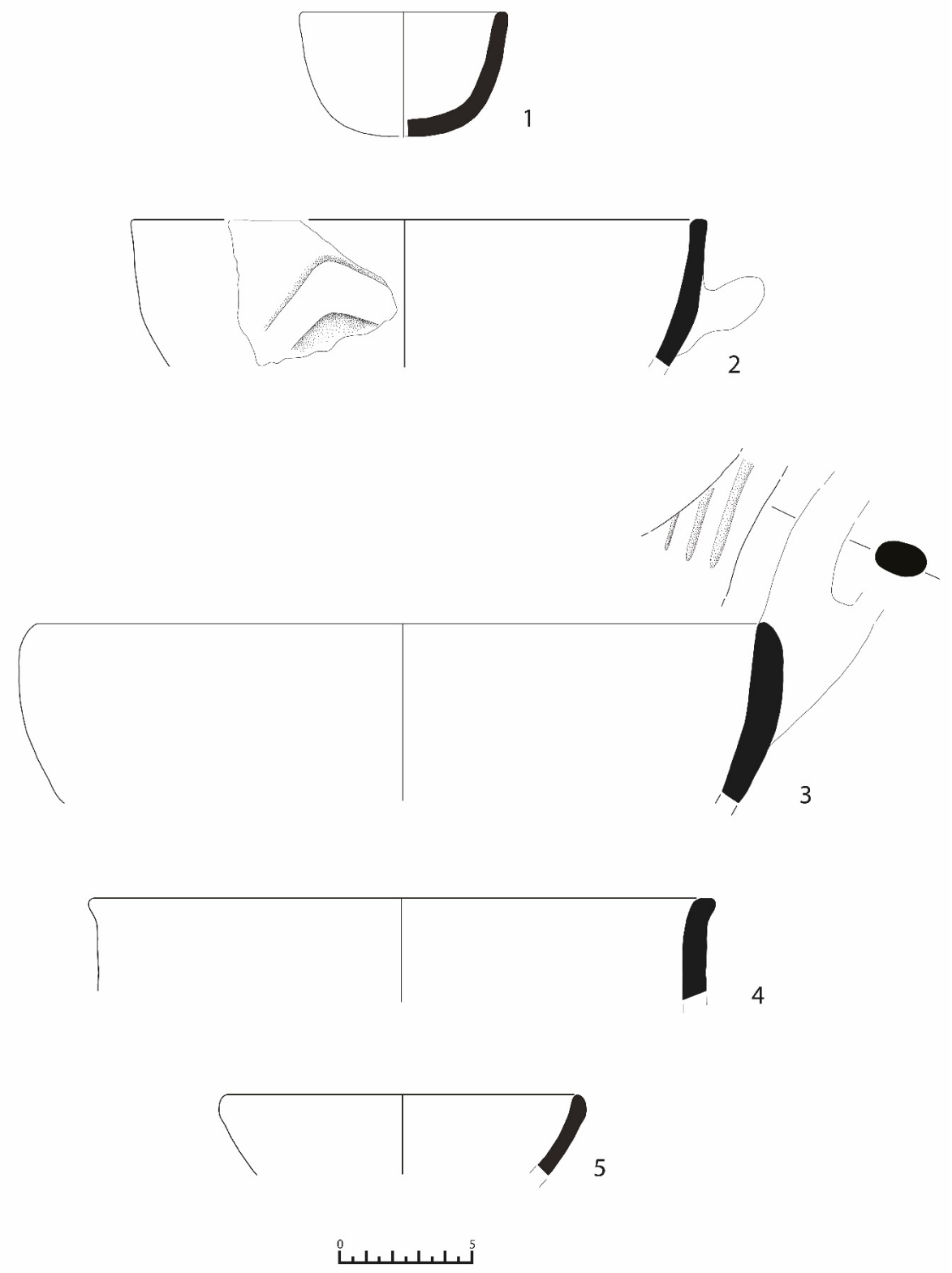
Levha 6c. Salavat Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 1-7; **İTÇ 3:** 8.

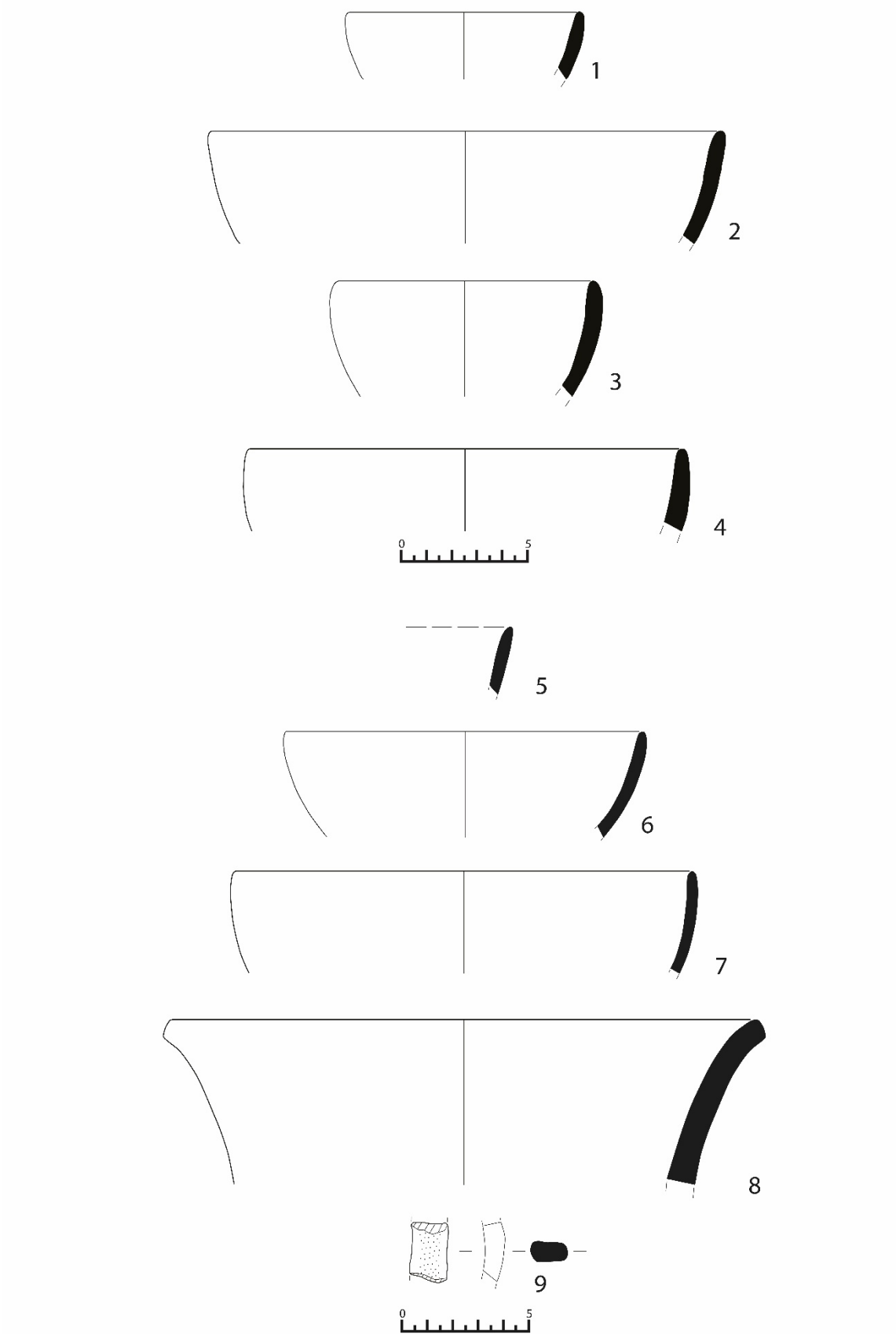
Levha 7a. Ada Höyük İTÇ 2 Seramik Örnekleri

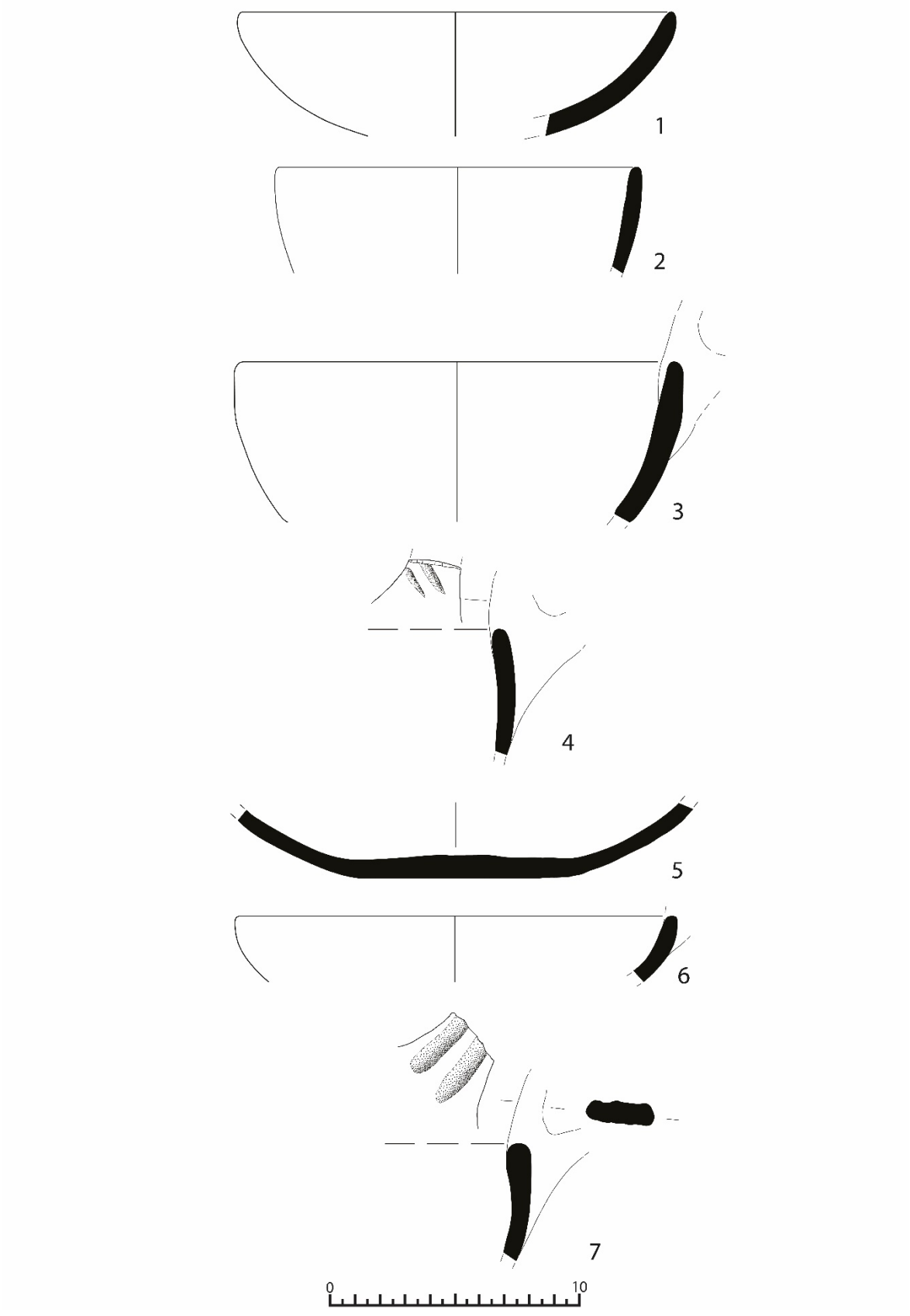
Levha 7b. Ada Höyük İTÇ 2 Seramik Örnekleri

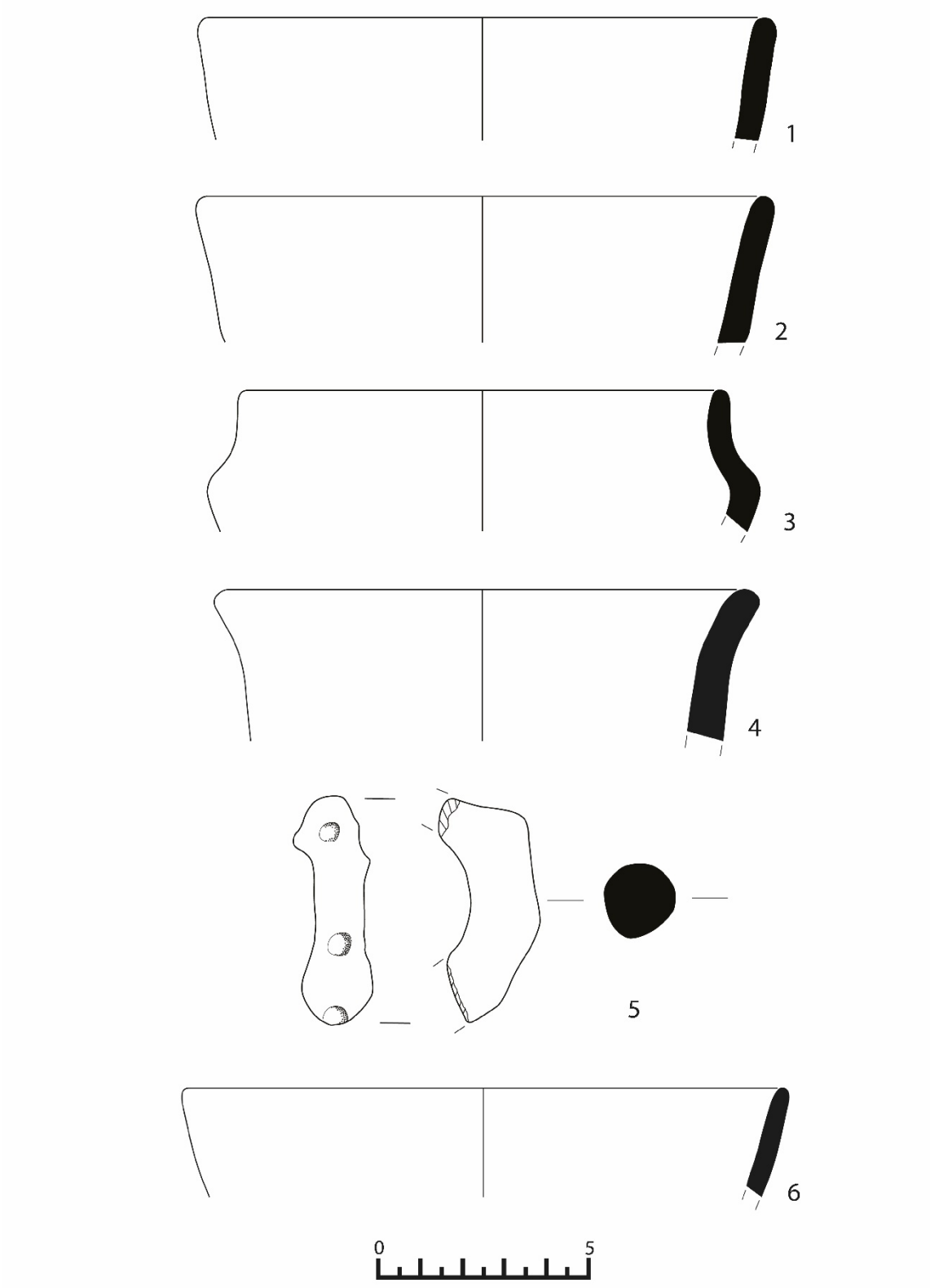
Levha 8. Ilgınözü Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 1-4; **İTÇ 3:** 5.

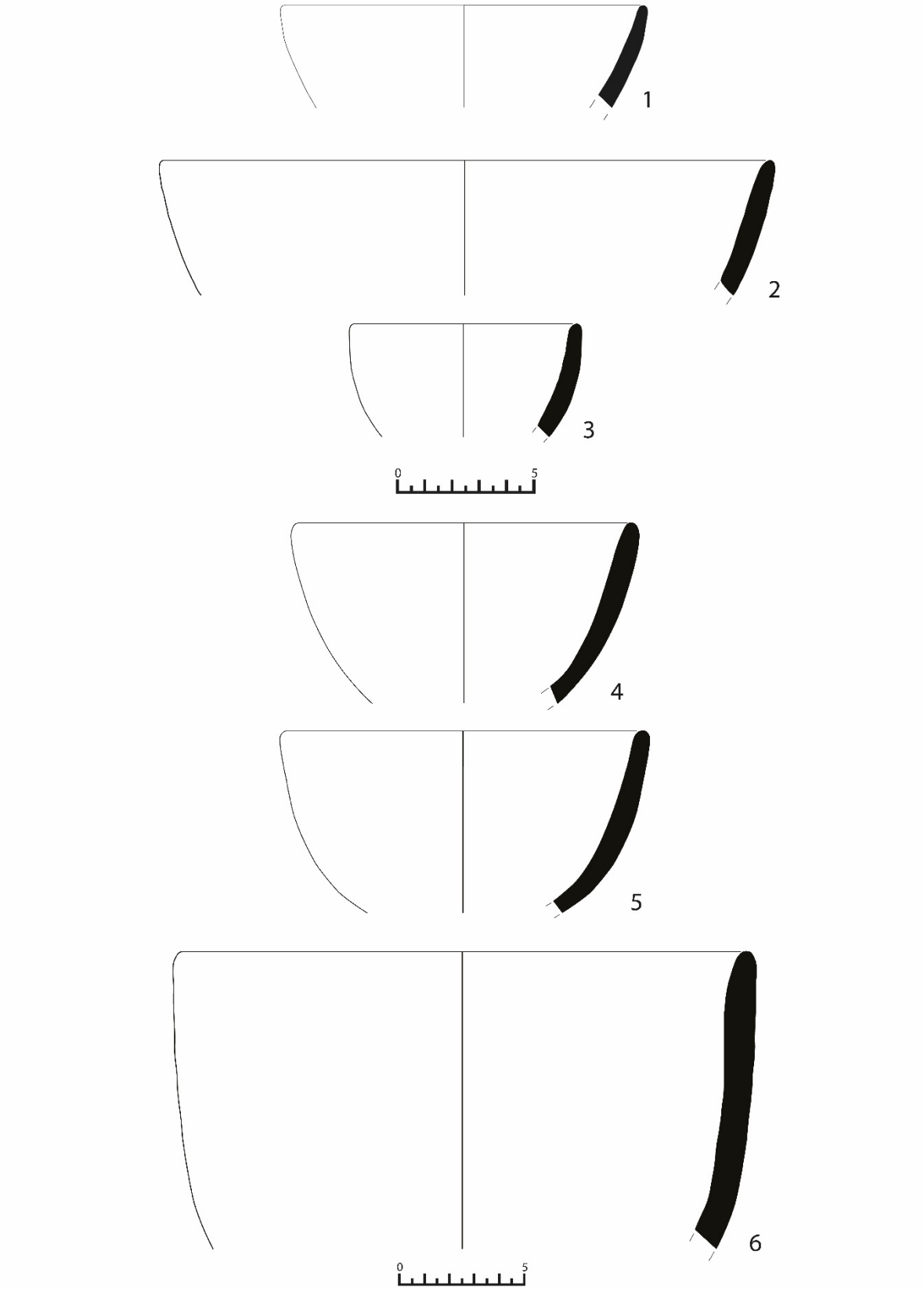
Levha 9. Koşmat Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 1-4.
Uzunburun Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 5-9.

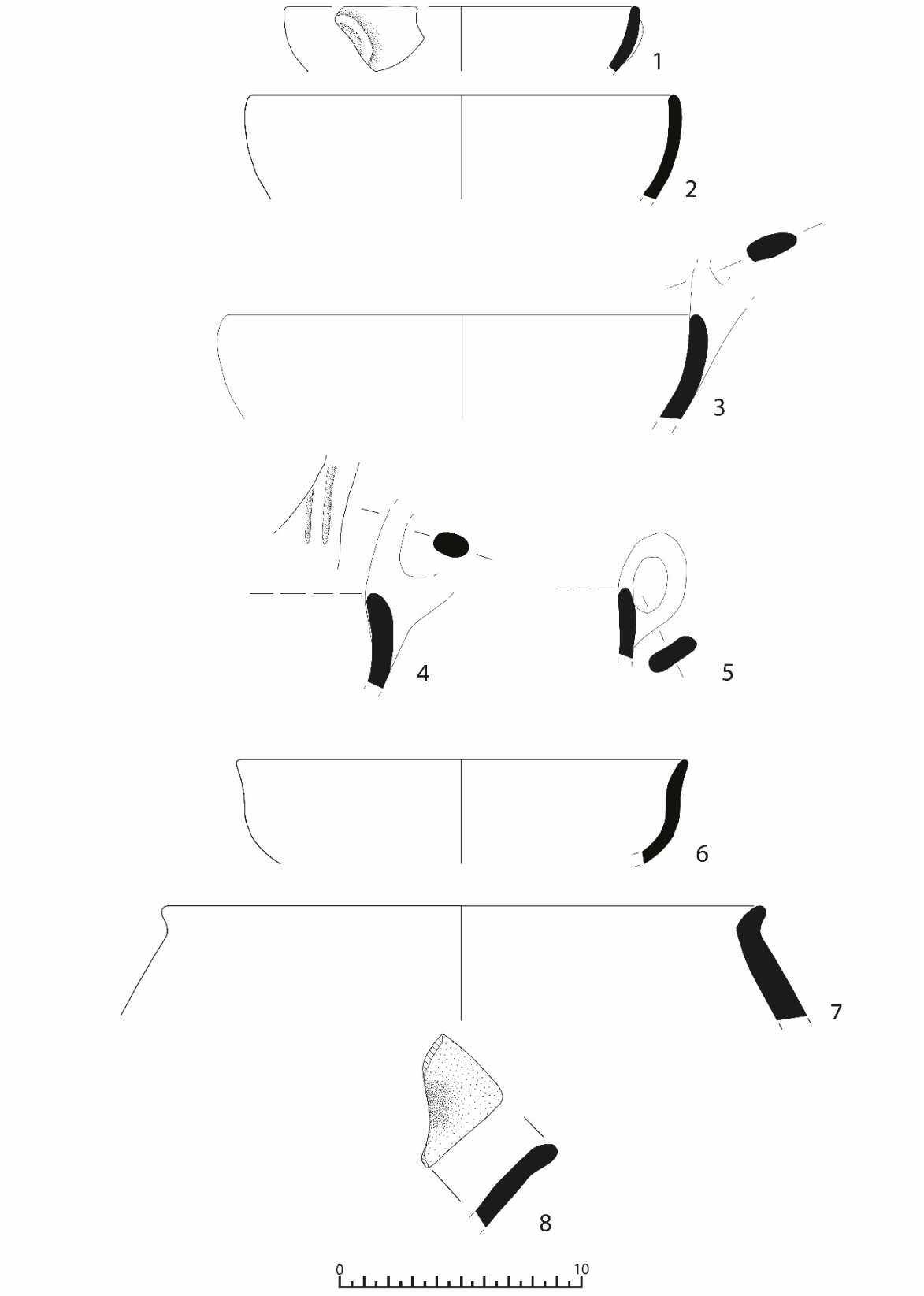
Levha 10. Beylikderesi Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 1-5; **İTÇ 3:** 6, 7.

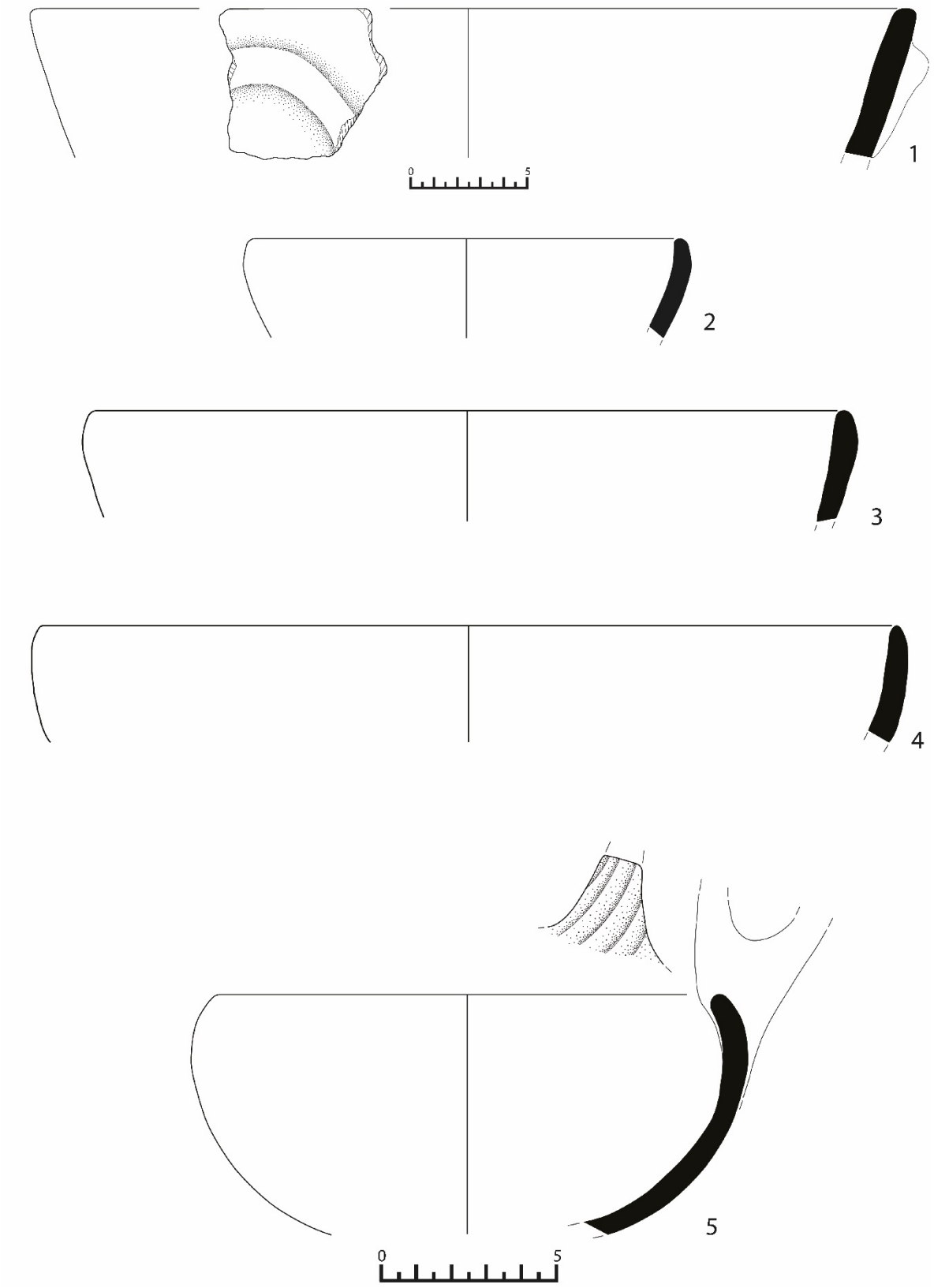
Levha 11. Karahöyük (Midaion) Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 1-5; **İTÇ 3:** 6

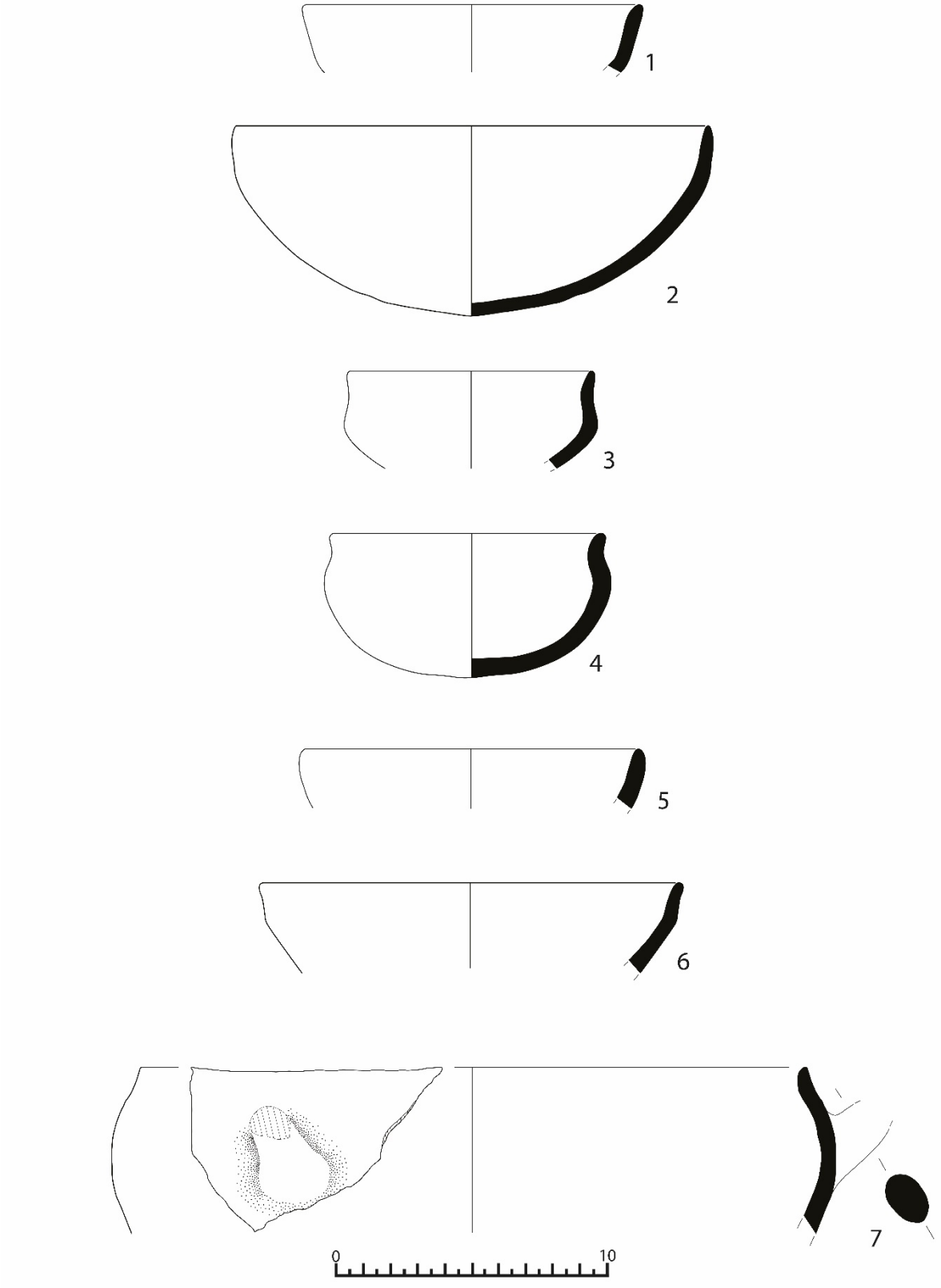
Levha 12a. Darören Höyük İTÇ 2 Seramik Örnekleri

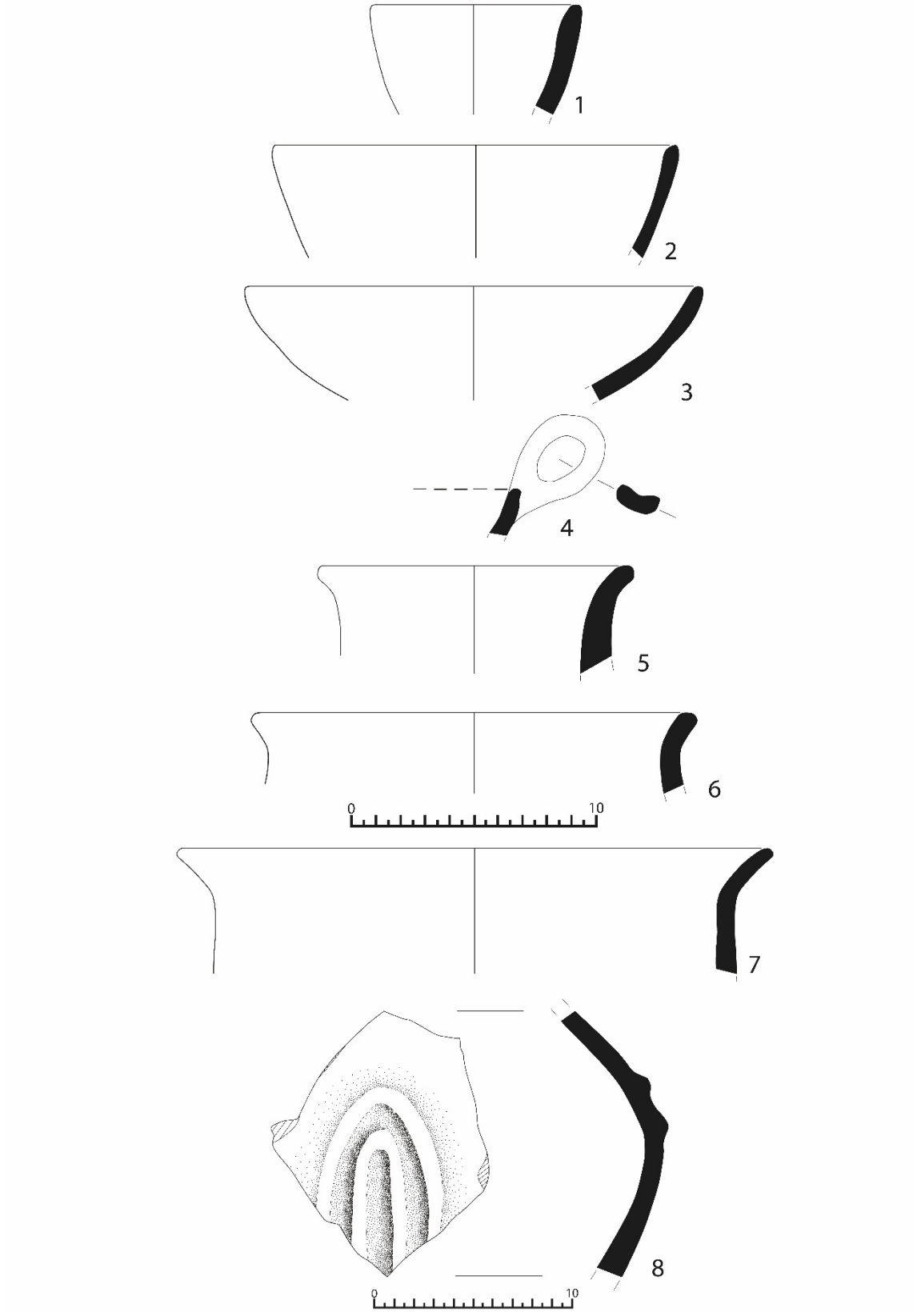
Levha 12b. Darören Höyük İTÇ 2 Seramik Örnekleri

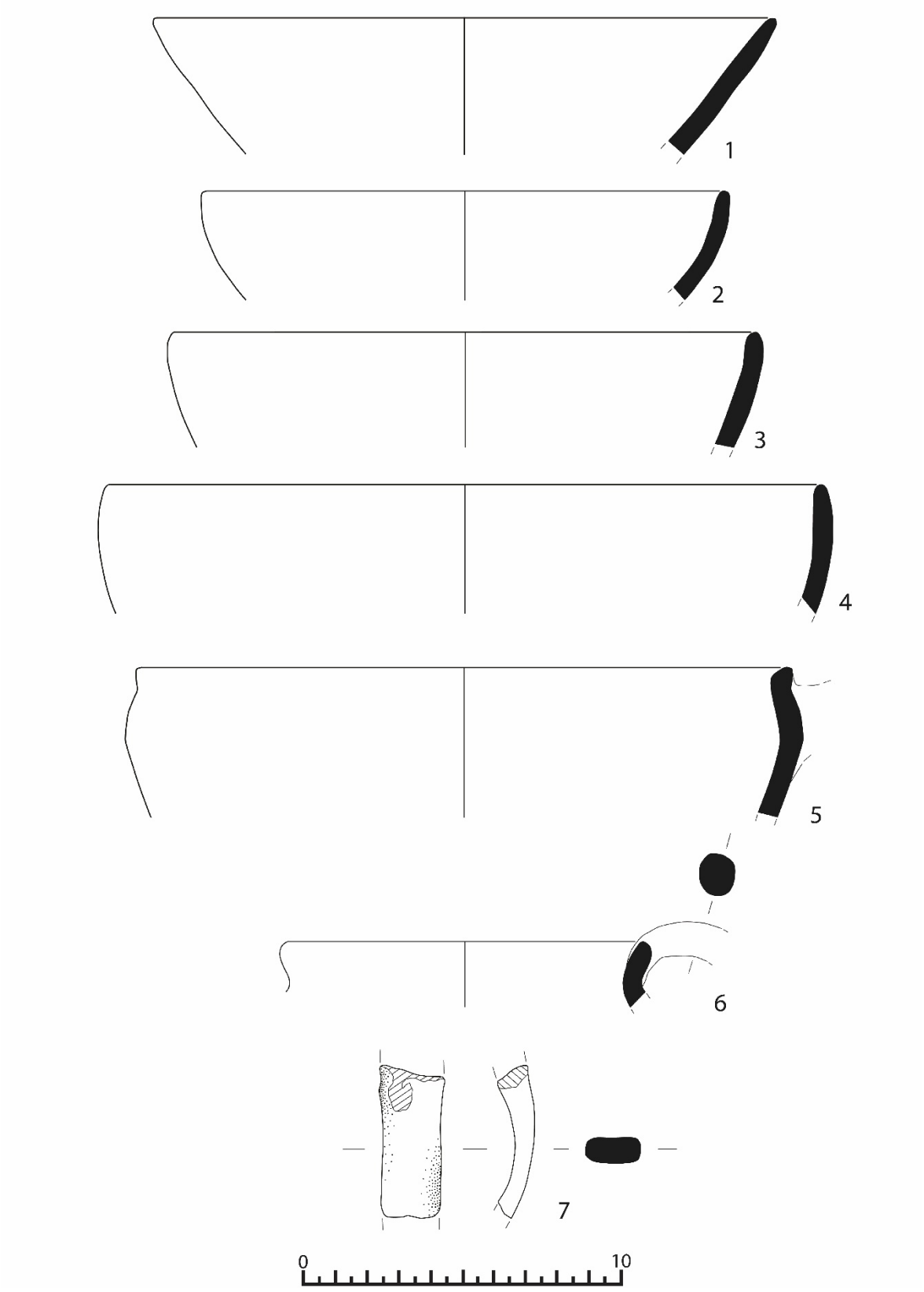
Levha 12c. Darören Höyük İTÇ 3 Seramik Örnekleri

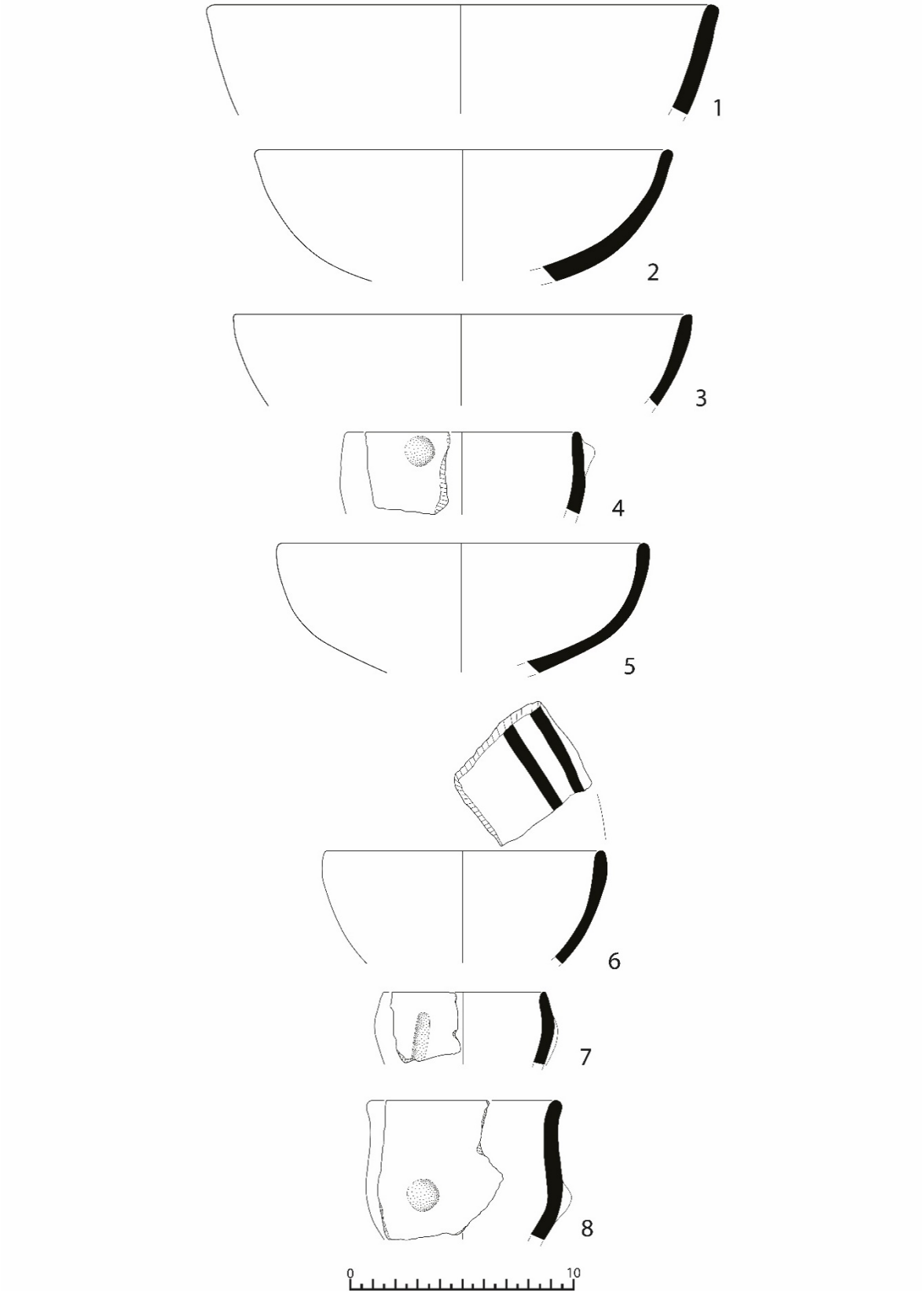
Levha 13. Aktepe (Kaynakobası) Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 1-4; **İTÇ 3:** 5-7.

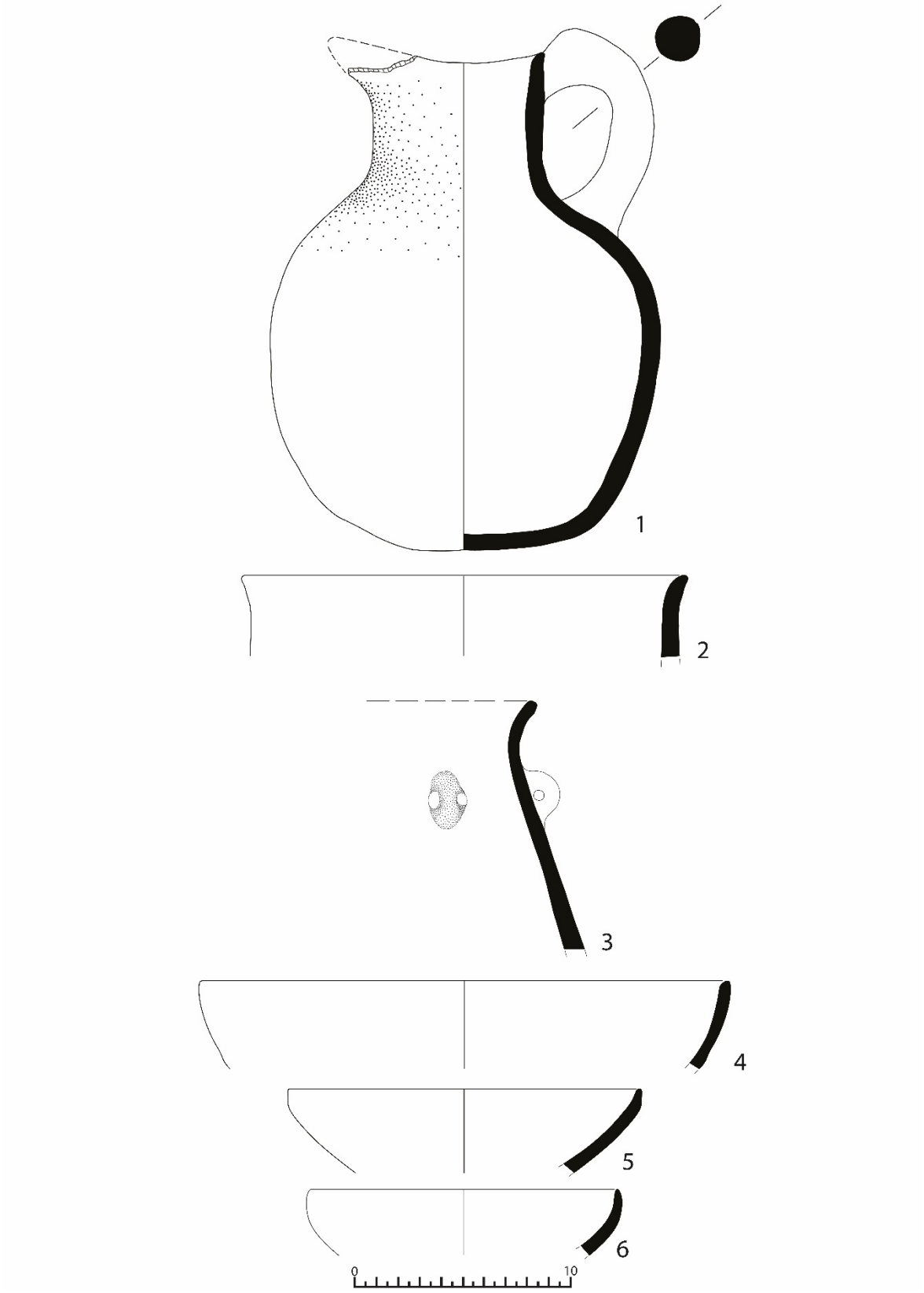
Levha 14a. Porsuk Höyük İTÇ 2 Seramik Örnekleri

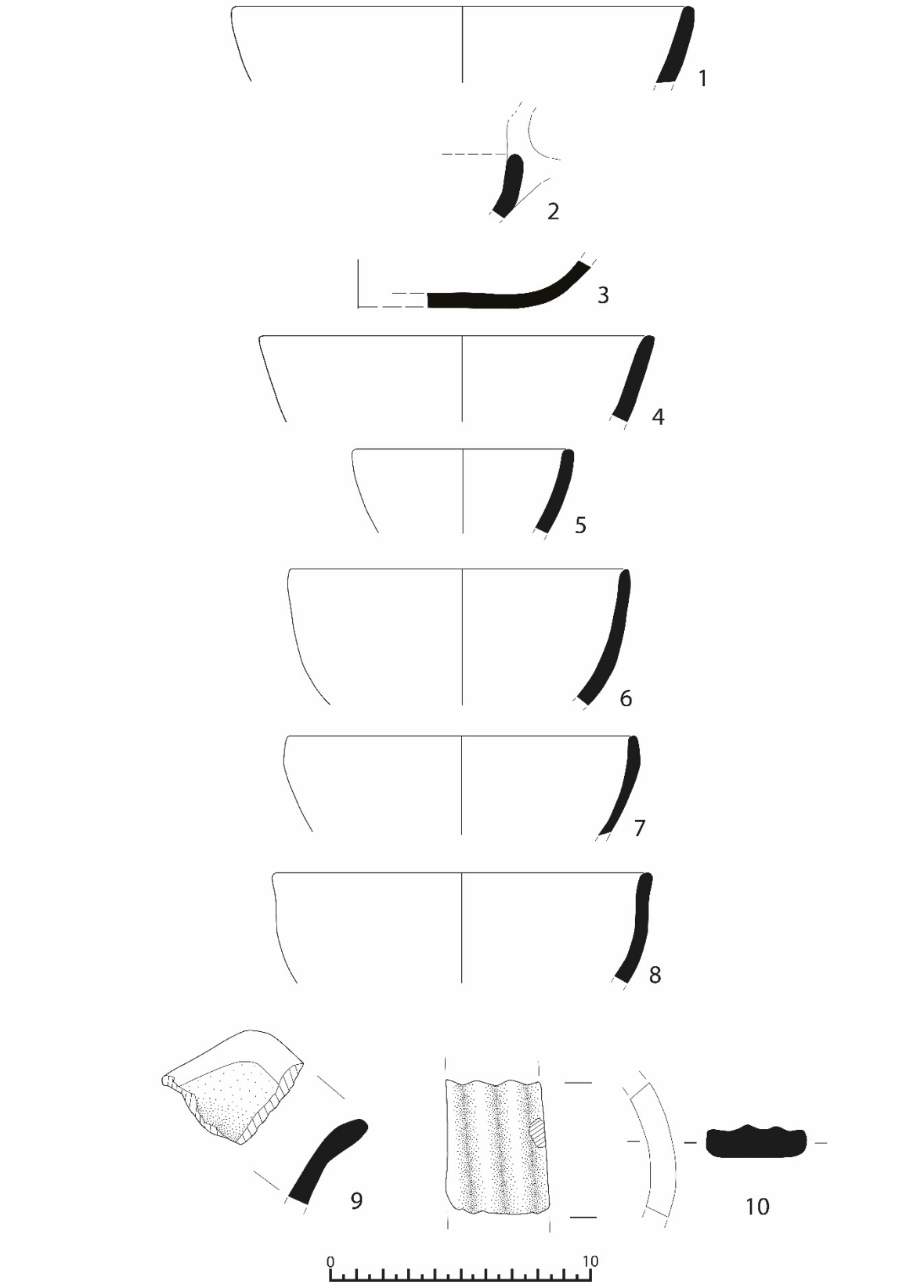
Levha 14b. Porsuk Höyük İTÇ 3 Seramik Örnekleri

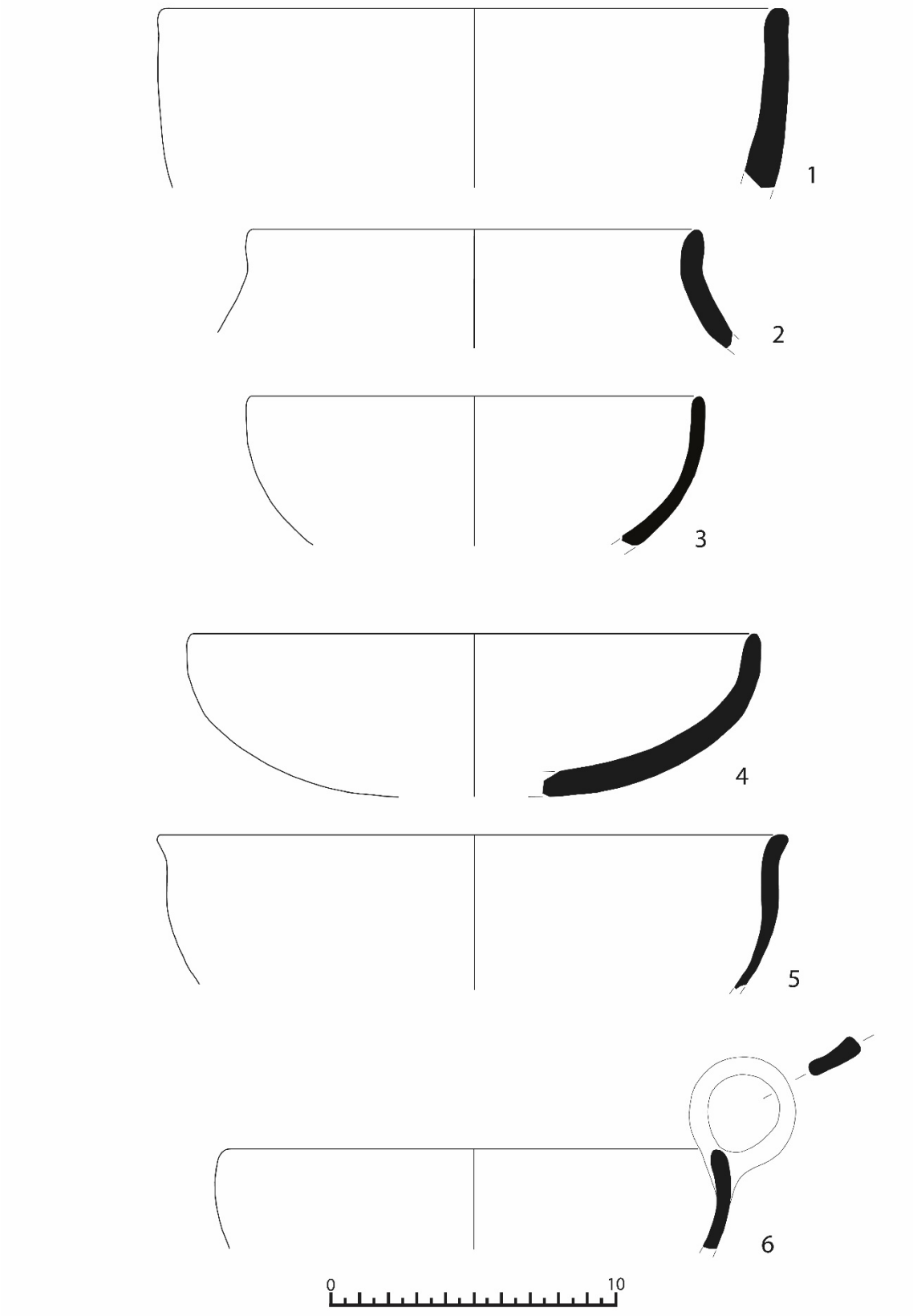
Levha 15a. Köykıran (Gücükkol) Höyük İTÇ 2 Seramik Örnekleri

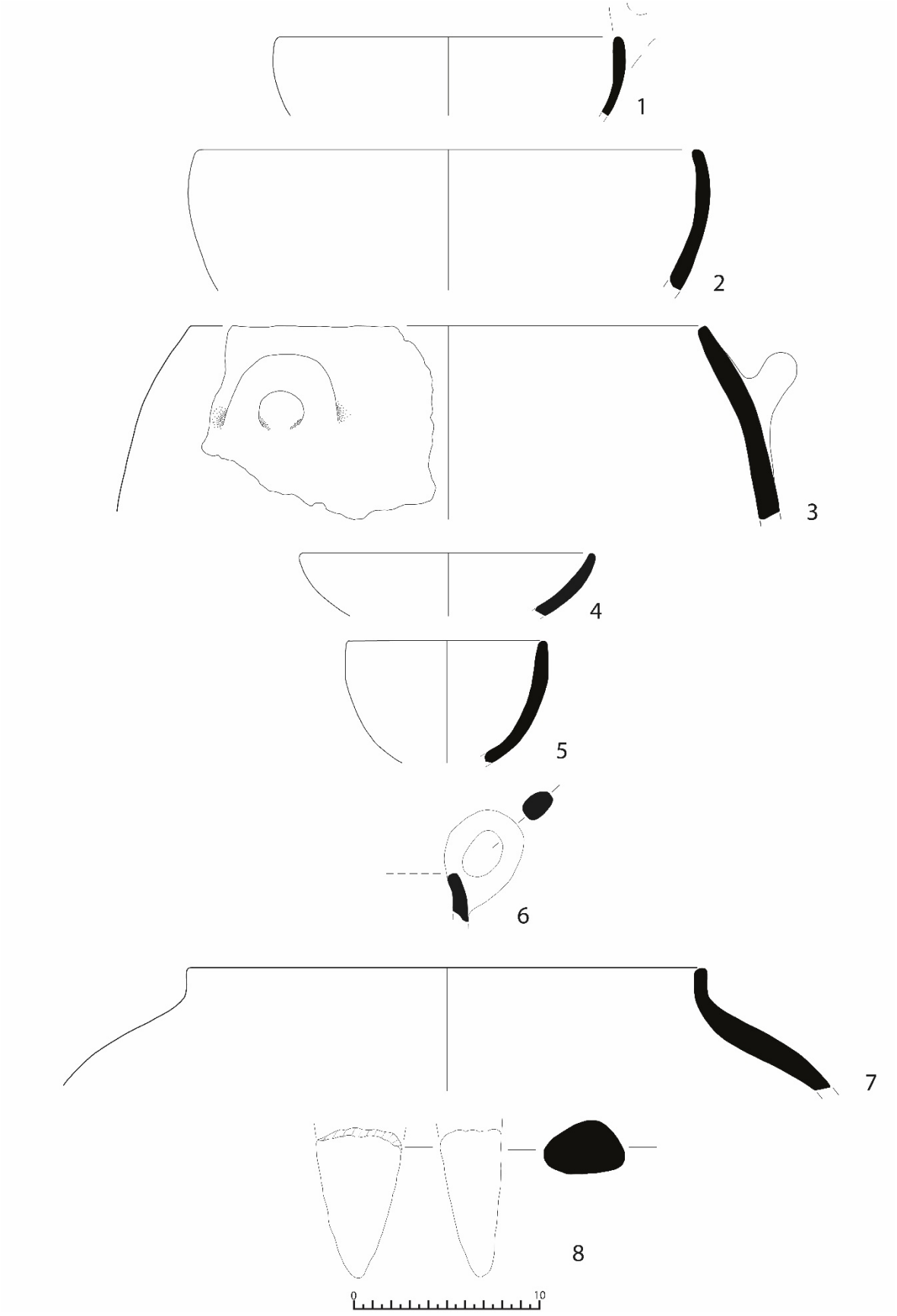
Levha 15b. Köykıran (Gücükkol) Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 1-3; **İTÇ 3:** 4-6.

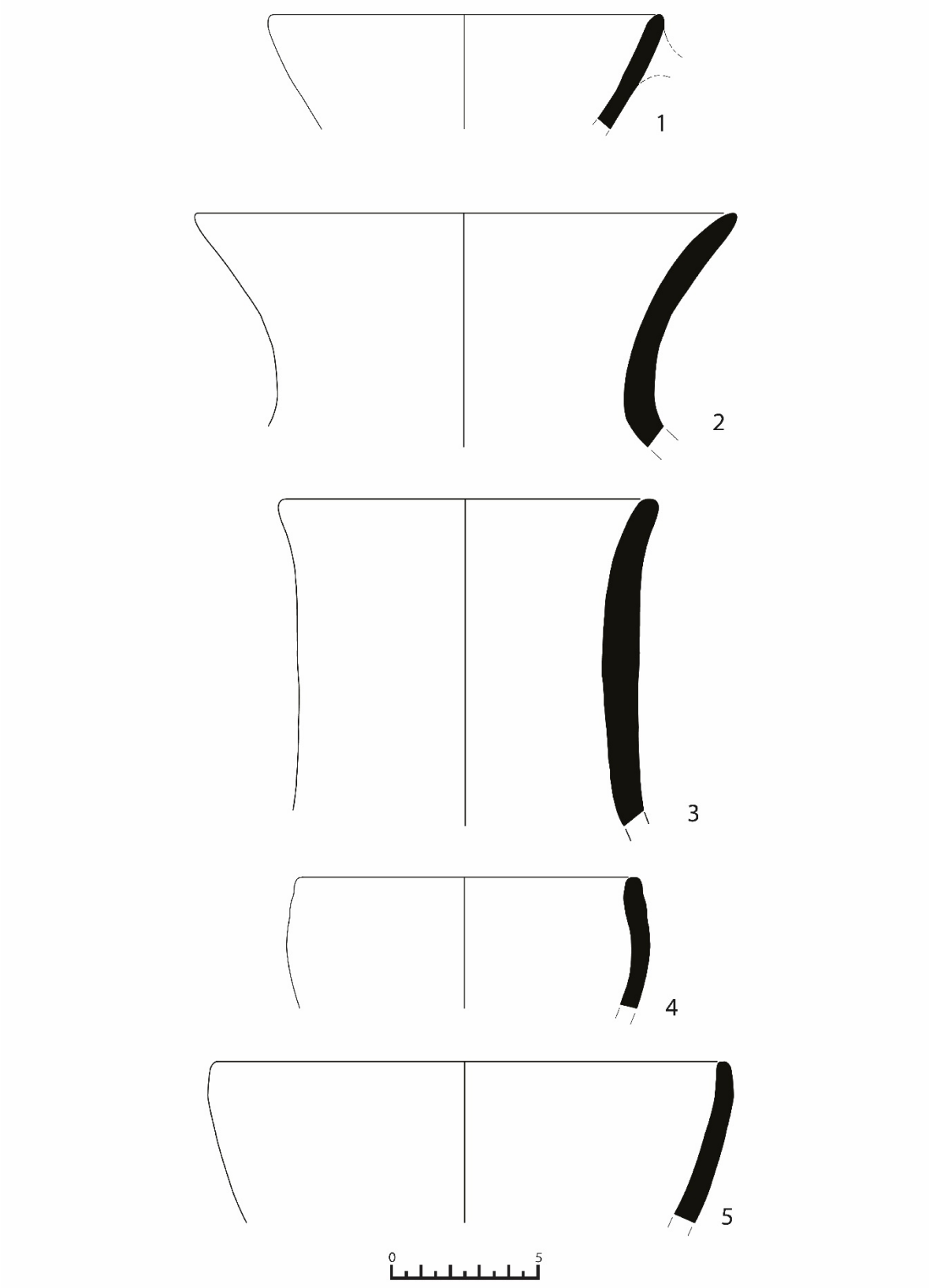
Levha 16. Büğdüz Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 1:** 1-3; **İTÇ 2:** 4-10.

Levha 17. Asarındere Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 1:** 1, 2; **İTÇ 2:** 3-5; **İTÇ 3:** 6.

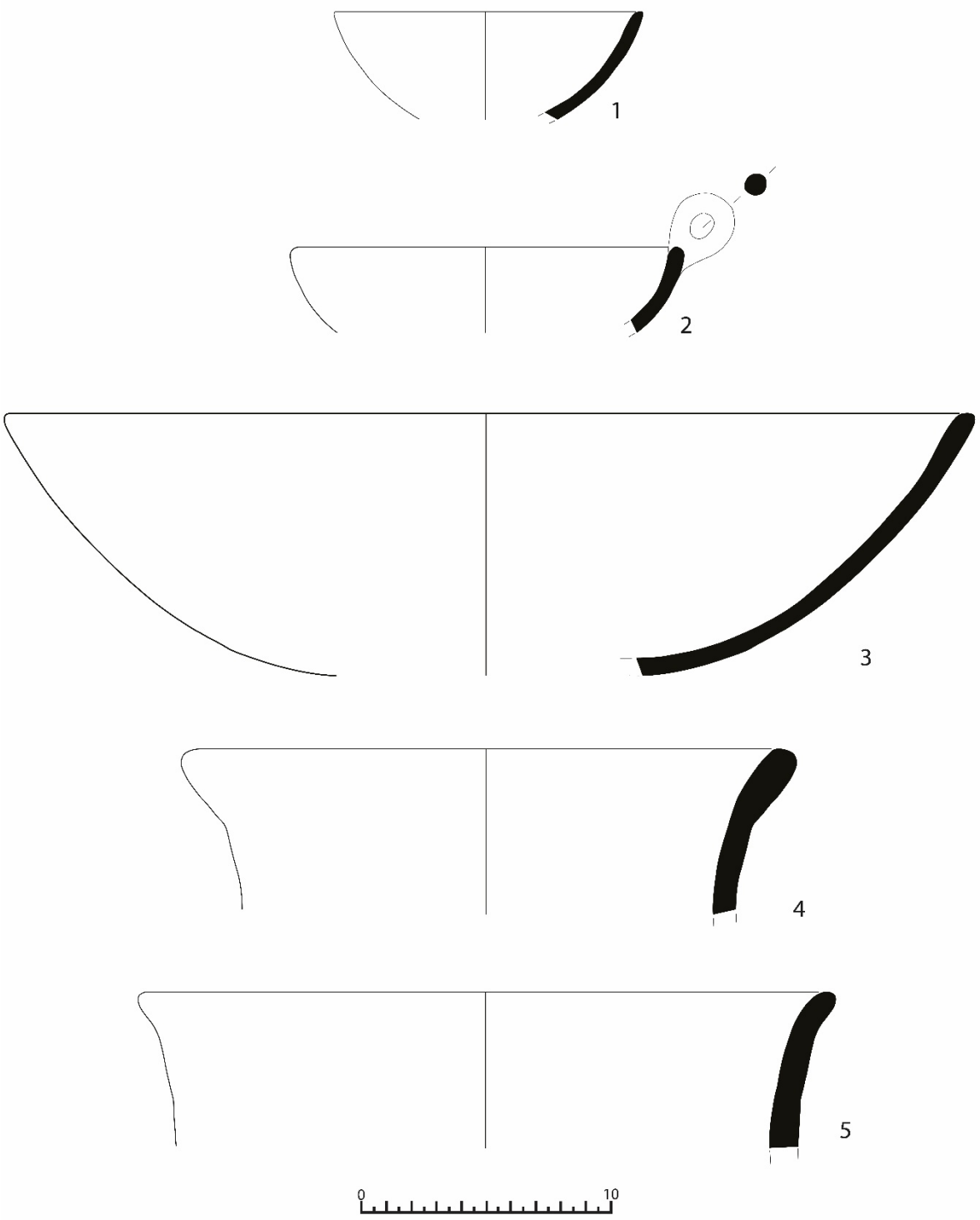
Levha 18. Alınca Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 1:** 1-3; **İTÇ 2:** 4-8.

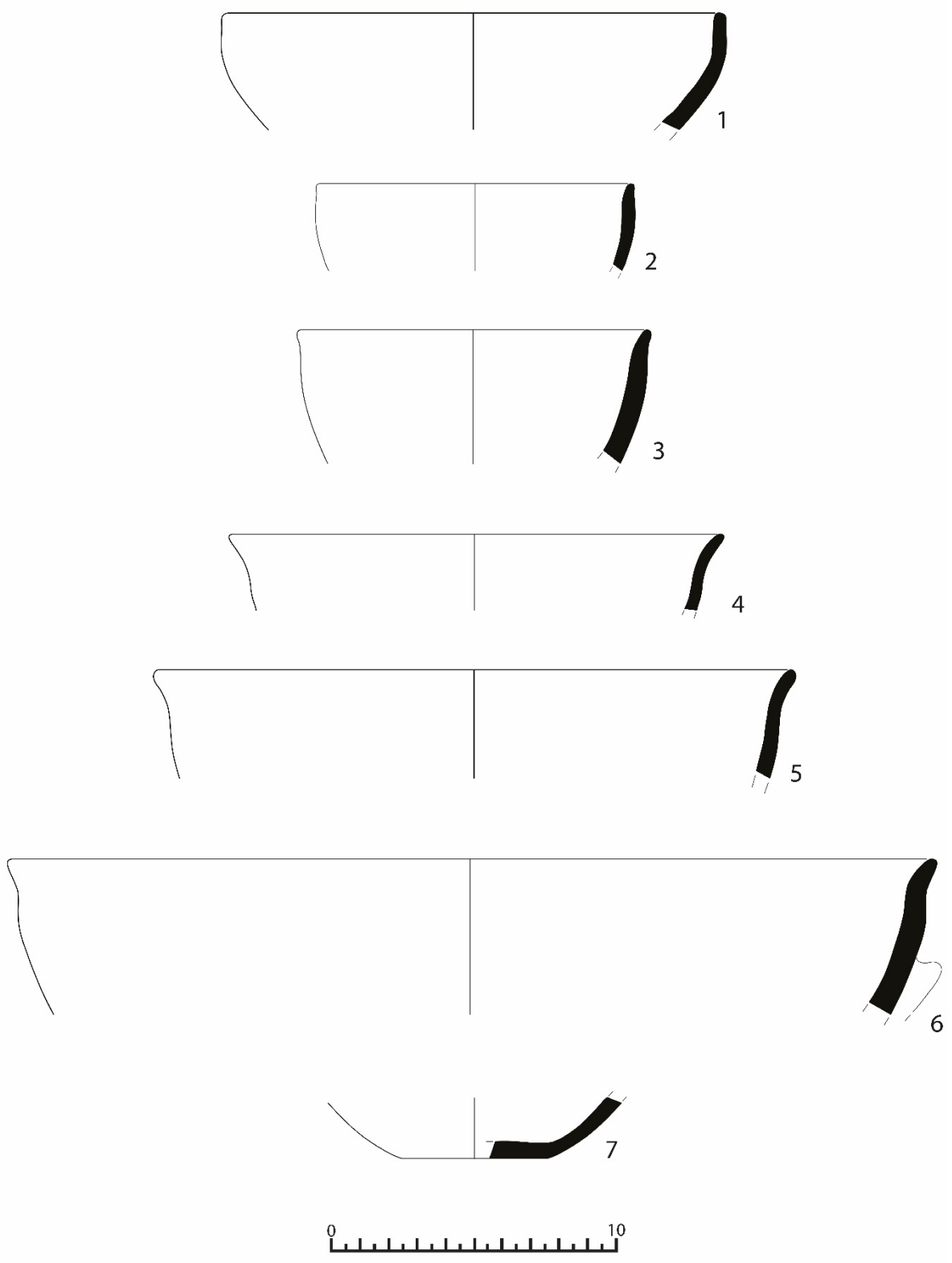
Levha 19. Çıplakyüğ Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 1:** 1-3; **İTÇ 2:** 4, 5.

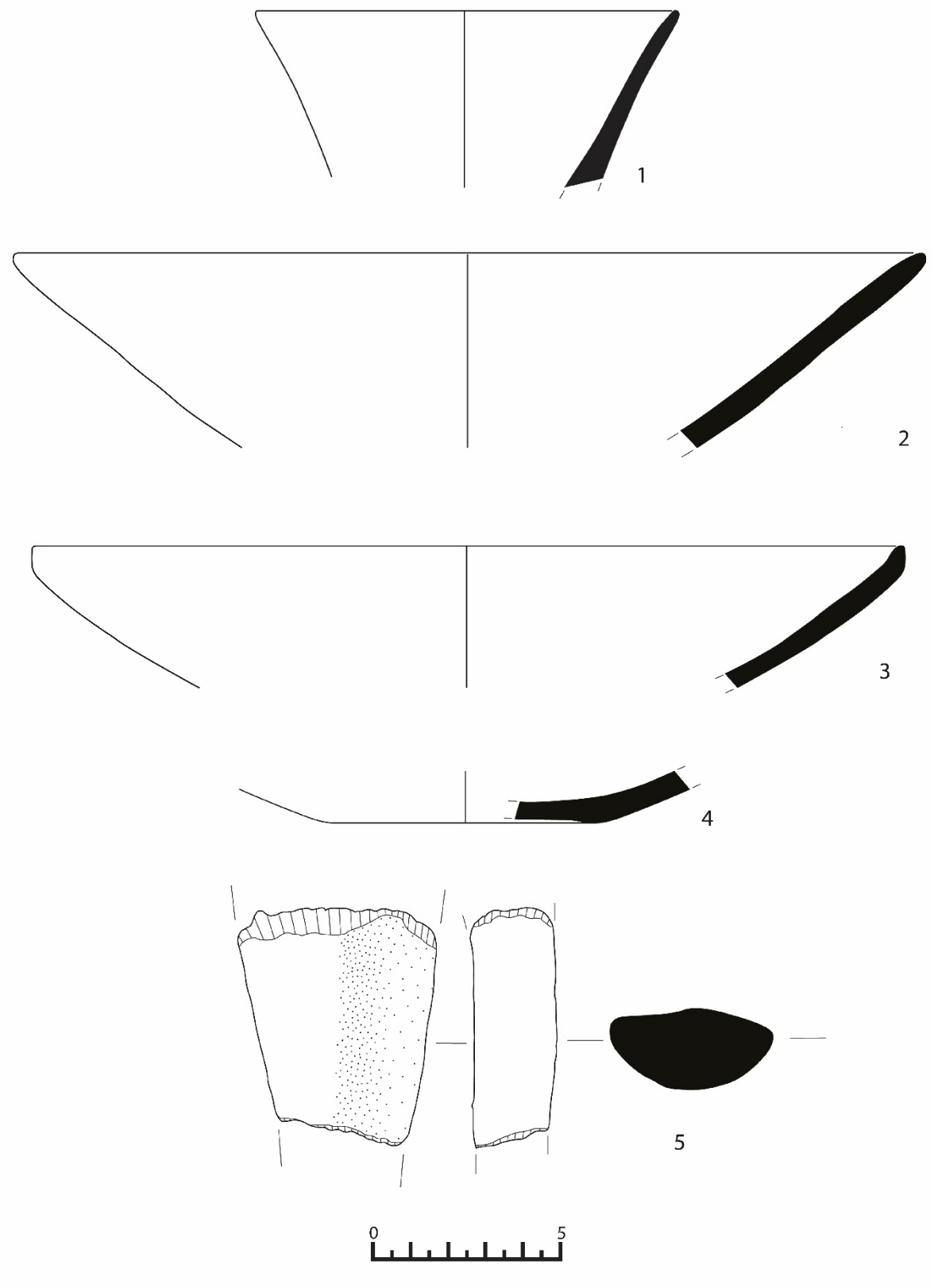
Levha 20. Kızılcıkderesi Höyük İTÇ 2 Seramik Örnekleri

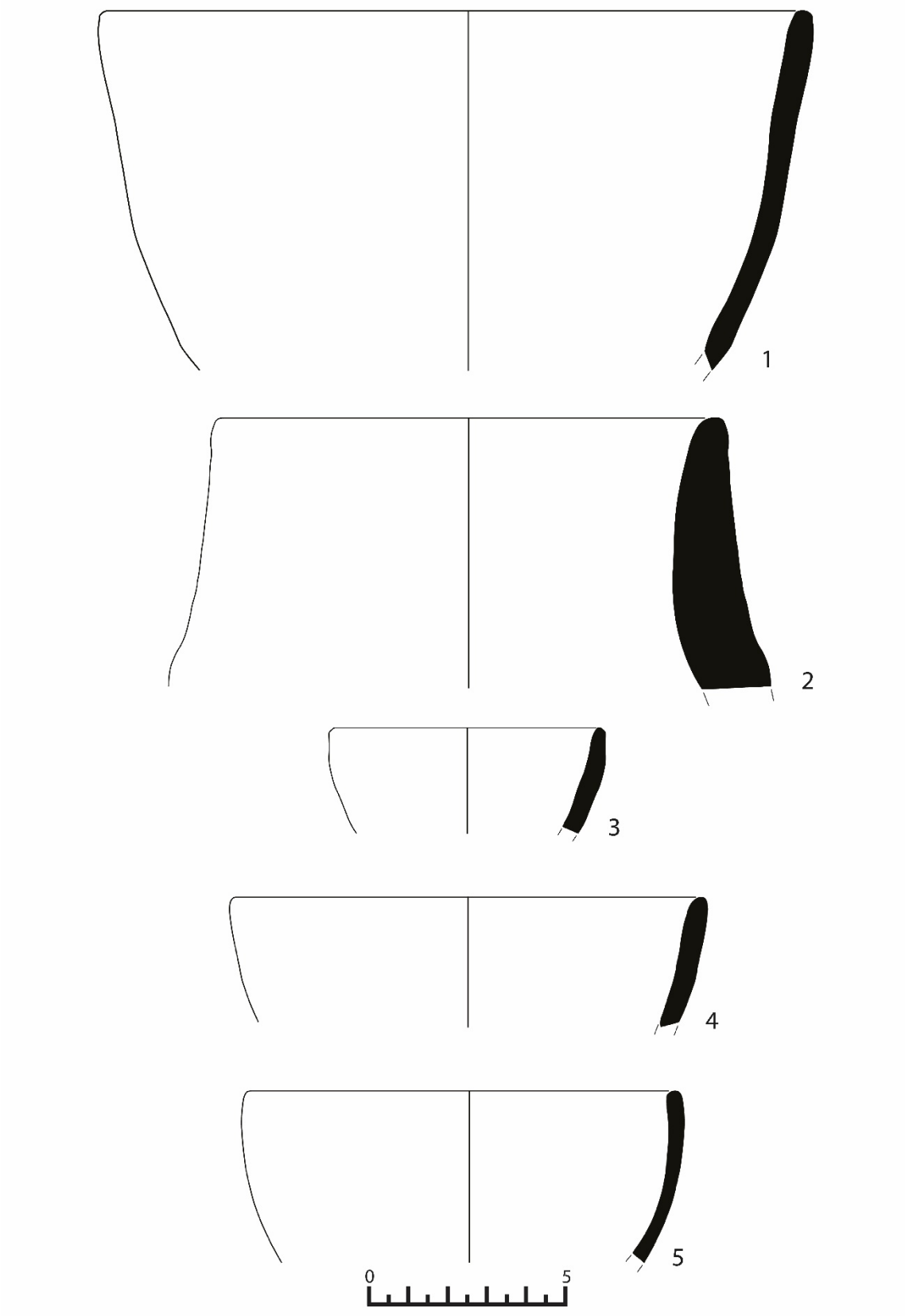
Levha 21a. Ağaçhisar Höyük İTÇ 1 Seramik Örnekleri

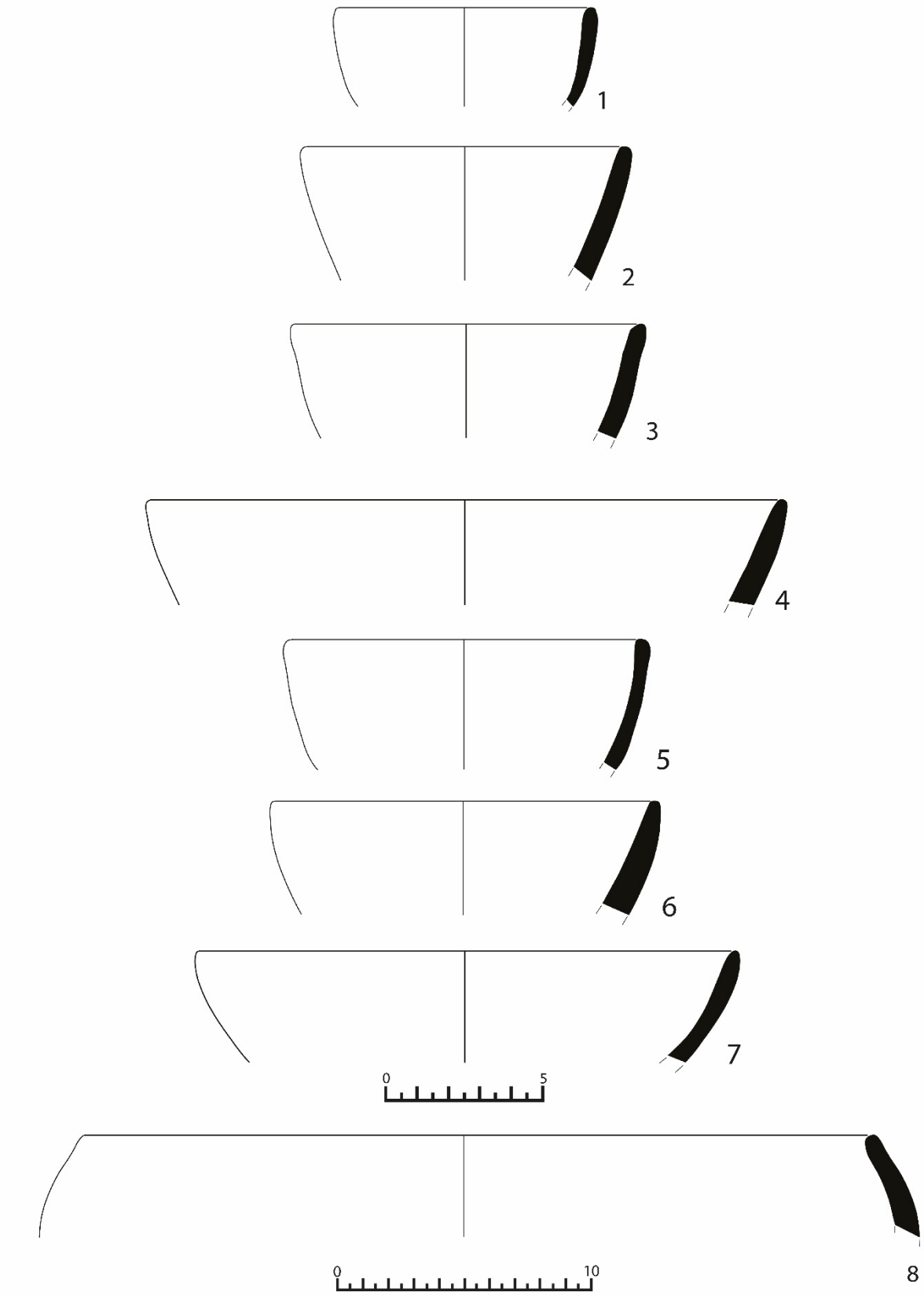
Levha 21b. Ağaçhisar Höyük İTÇ 2 Seramik Örnekleri

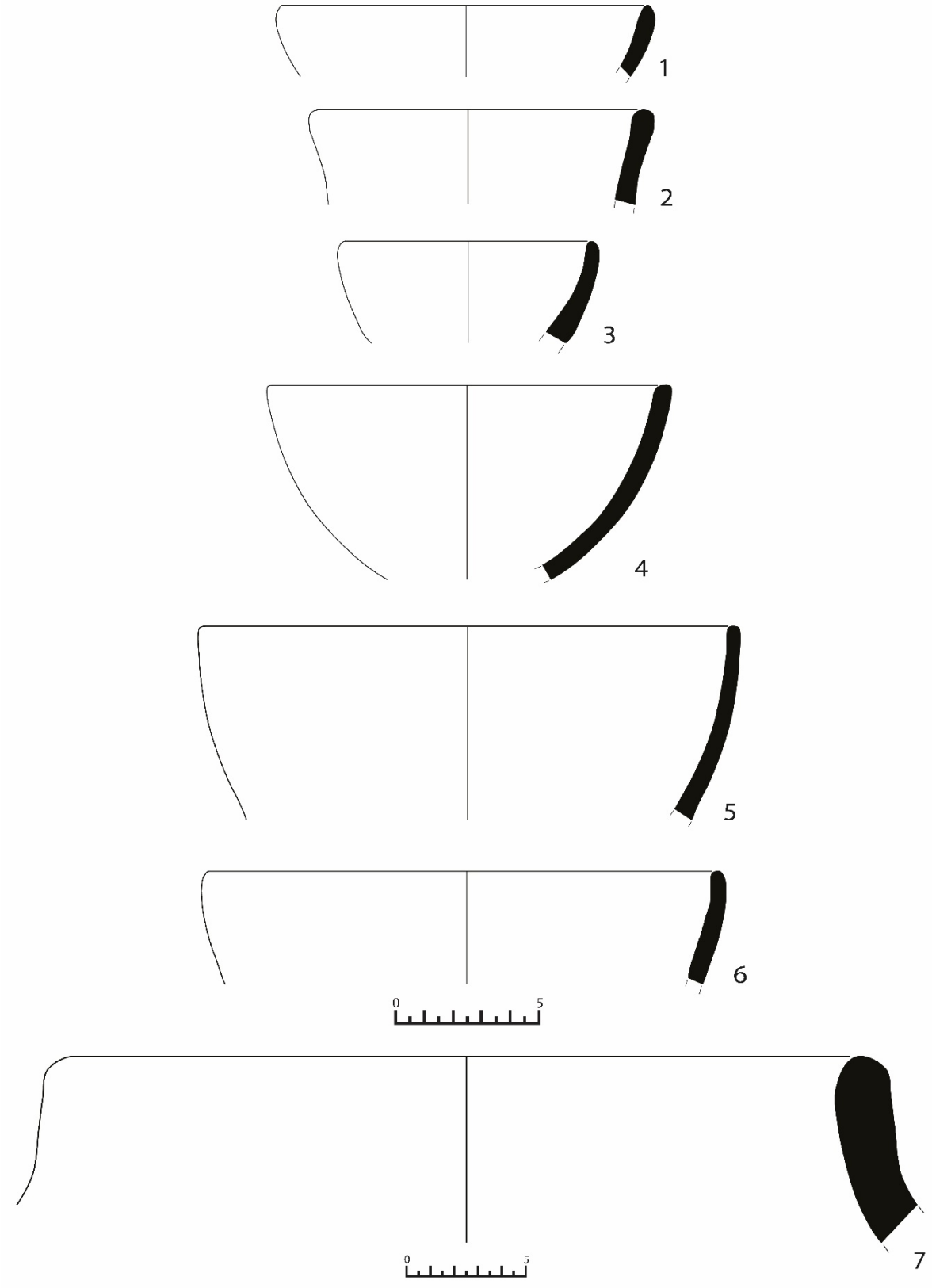
Levha 21c. Ağaçhisar Höyük İTÇ 3 Seramik Örnekleri

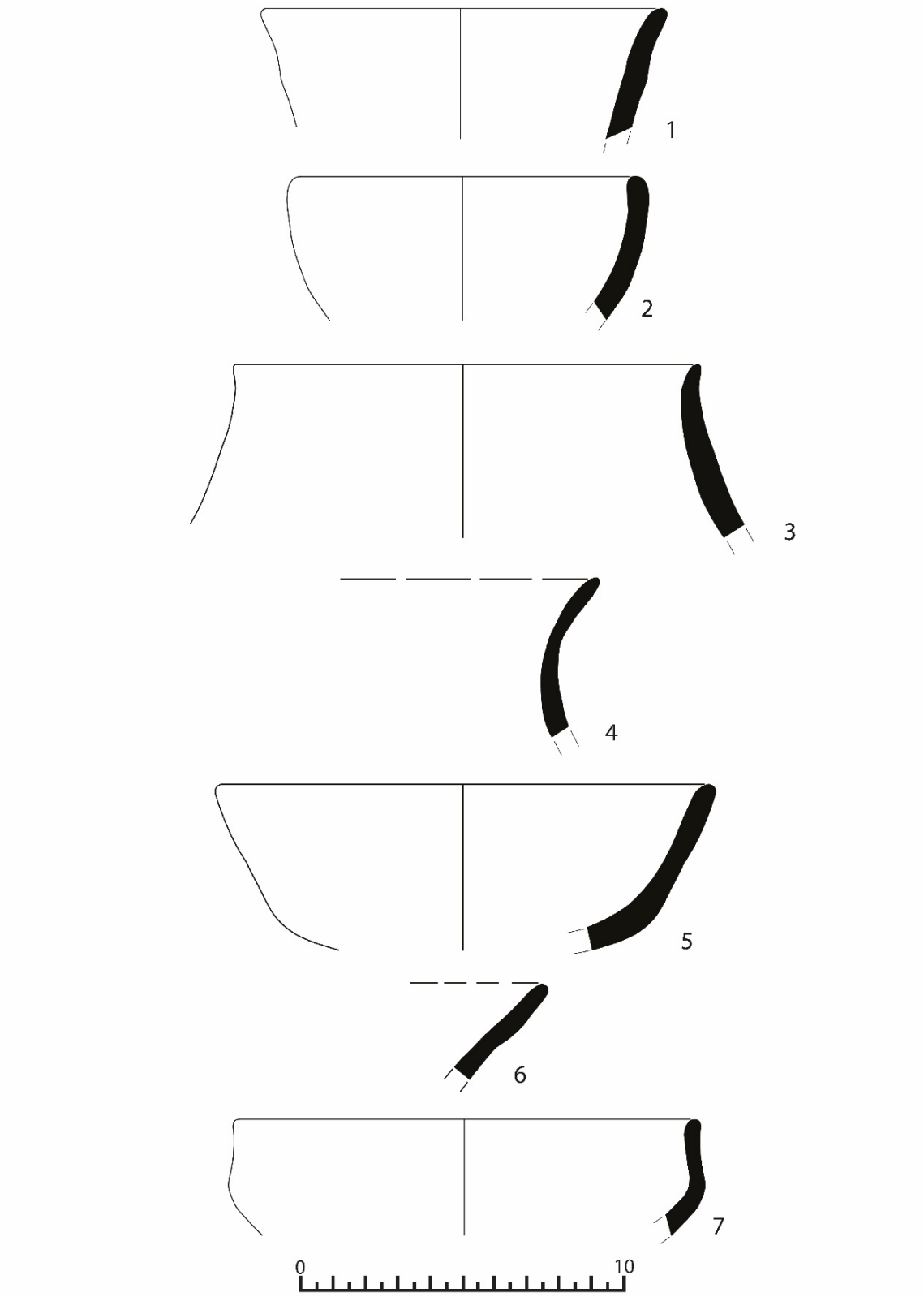
Levha 22. Avdağlı Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 1:** 1, 2; **İTÇ 2:** 3-5.

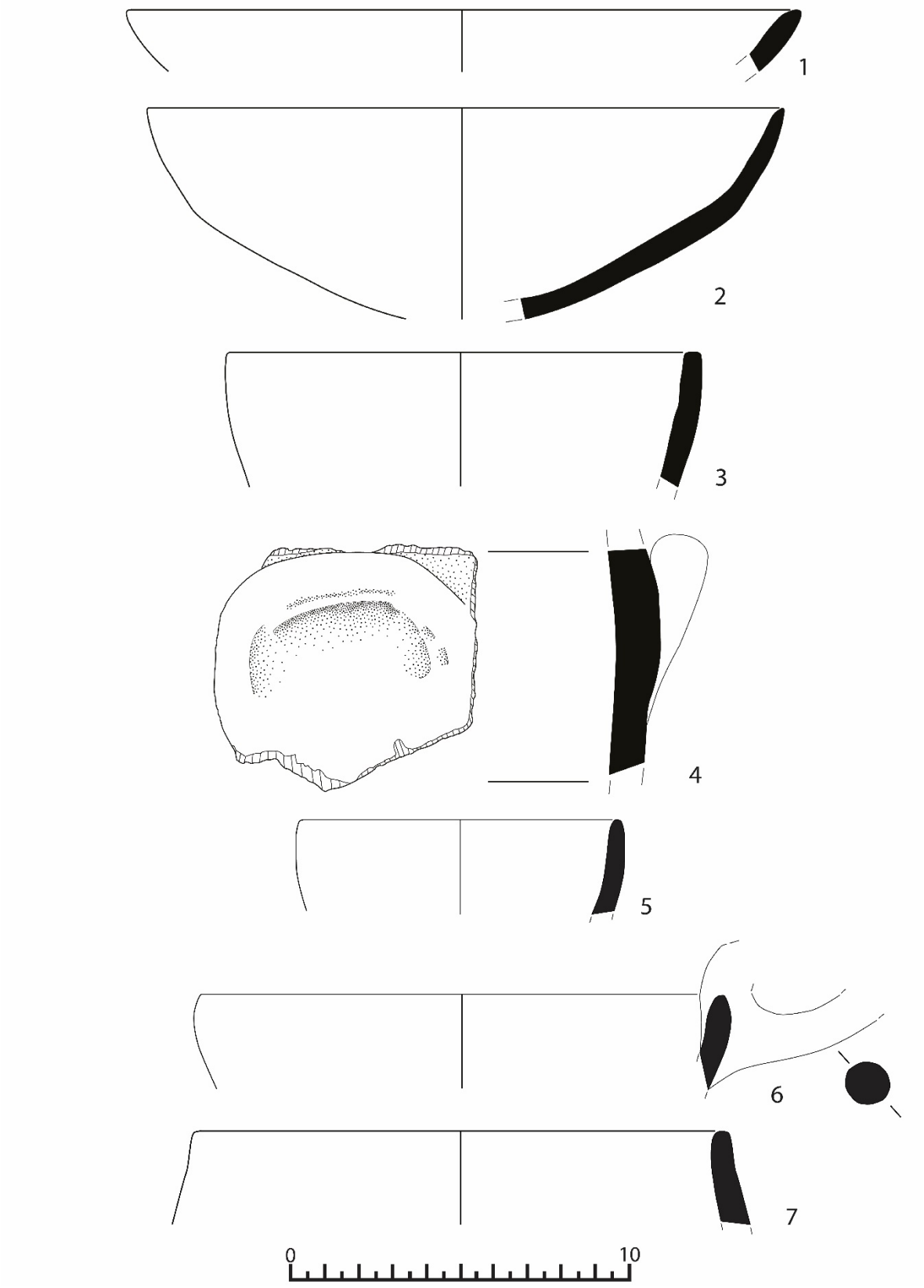
Levha 23. Erkeçağılı Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:**1-3.
Şekerlice Höyük Seramik Örnekleri: **İTÇ 1:** 4, 5; **İTÇ 2:** 6-8.

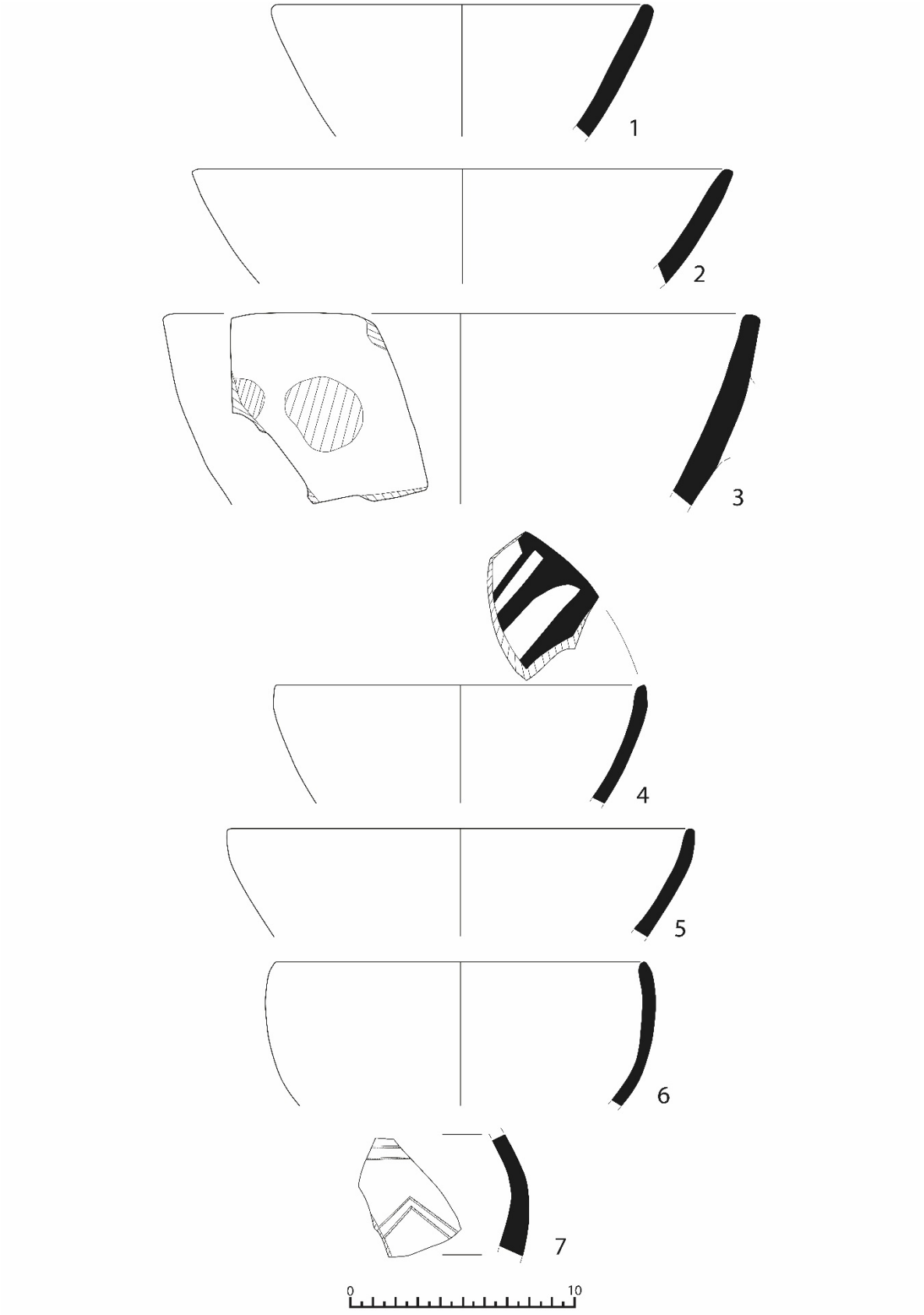
Levha 24. Kızılburun Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 1:** 1-2; **İTÇ 2:** 3-7.

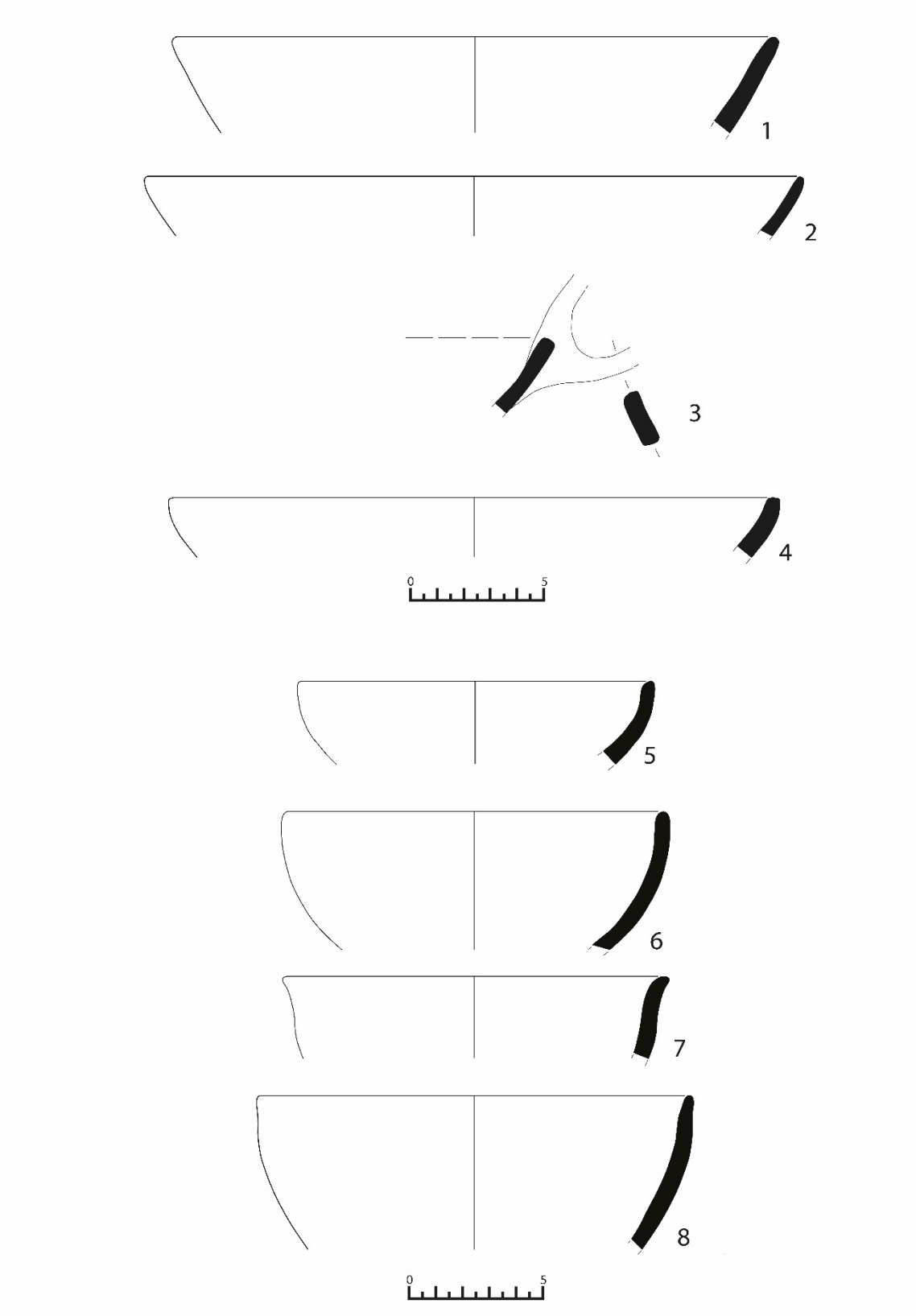
Levha 25a. Gerdekkayası Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 1:** 1-4; **İTÇ 2:** 5-7.

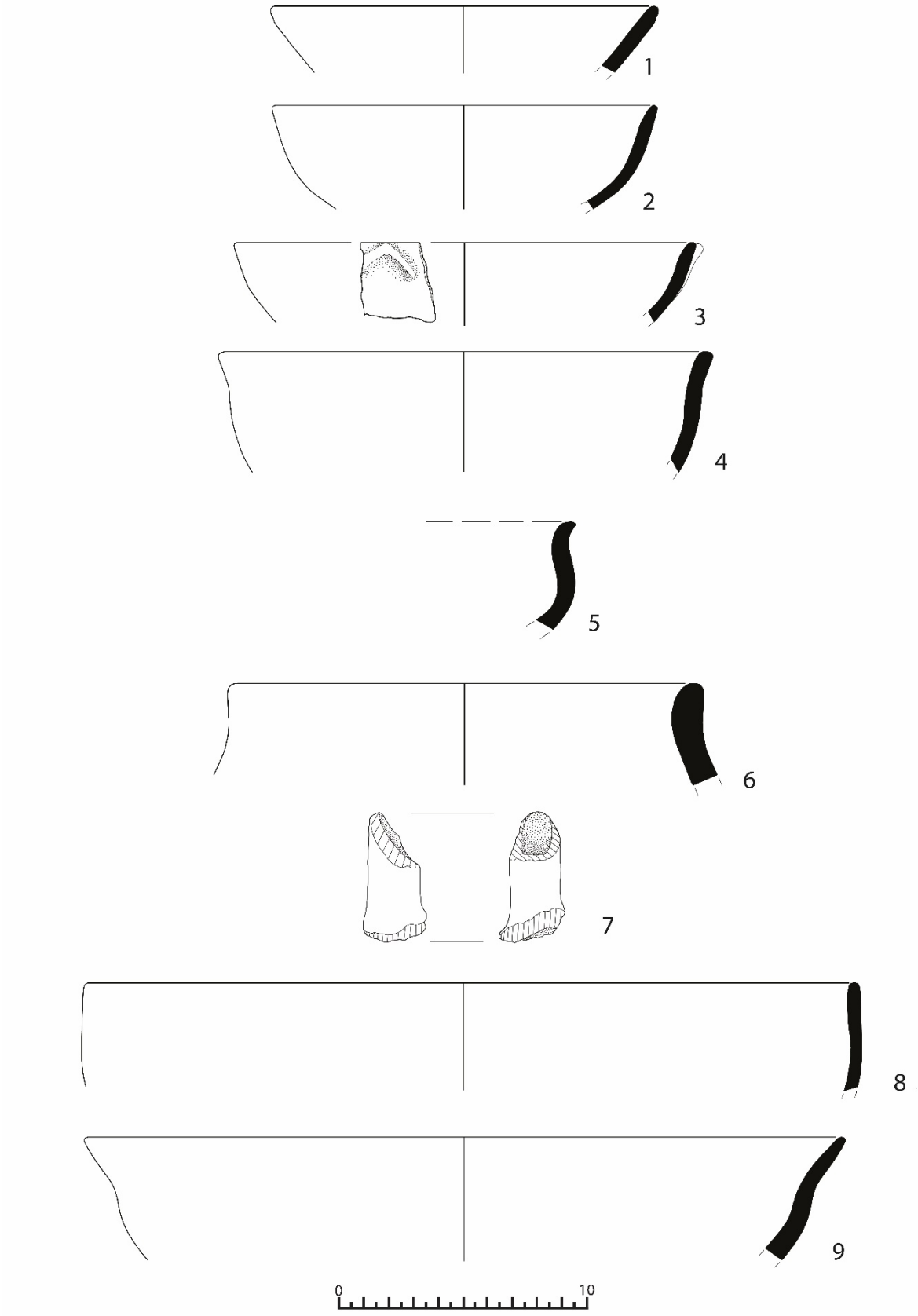
Levha 25b. Gerdekkayası Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 3:** 1-4
Bozan Büyük Höyük Seramik Örnekleri: **İTÇ 2:** 5-7.

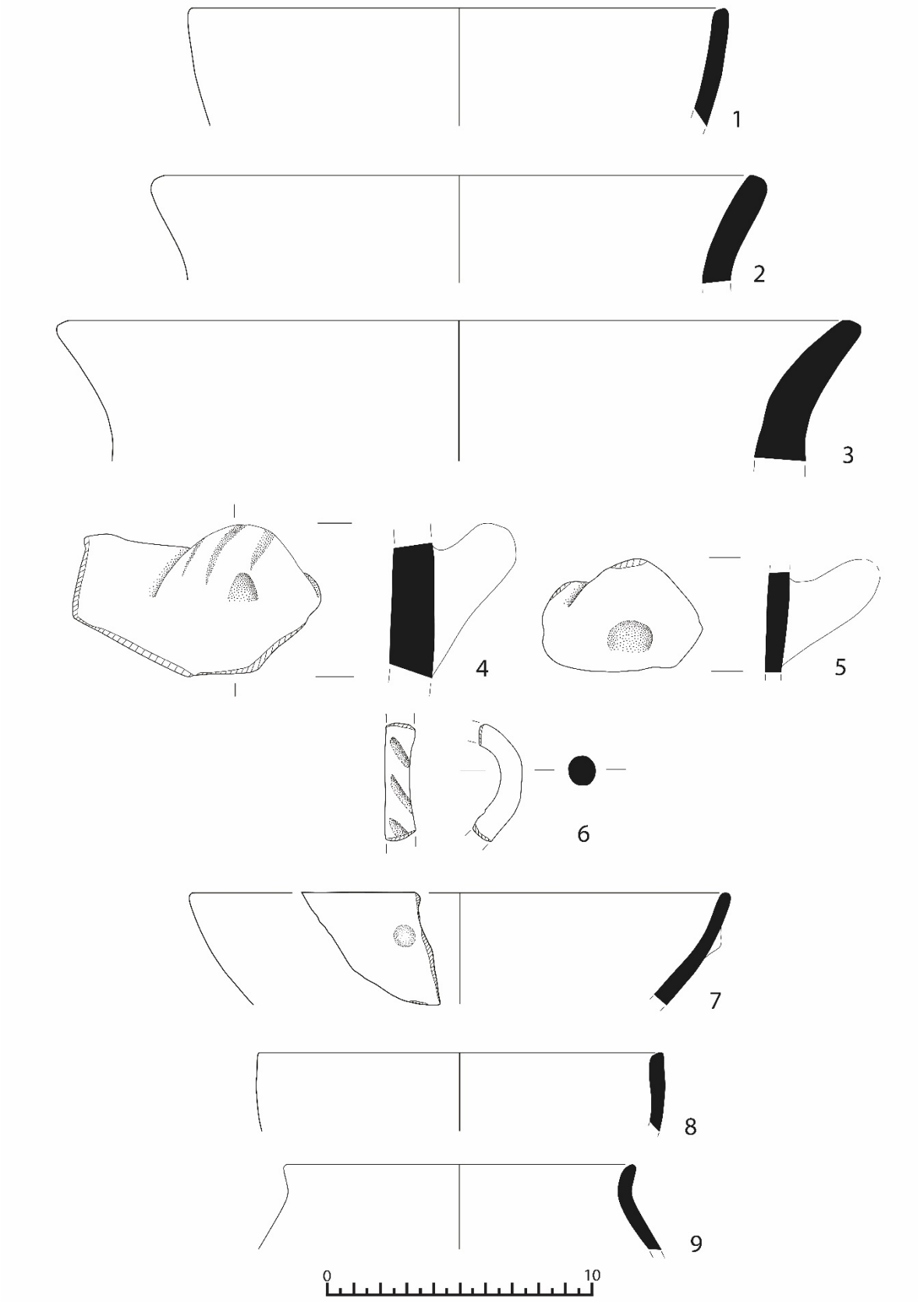
Levha 26a. Yolaltı Höyük İTÇ 2 Seramik Örnekleri

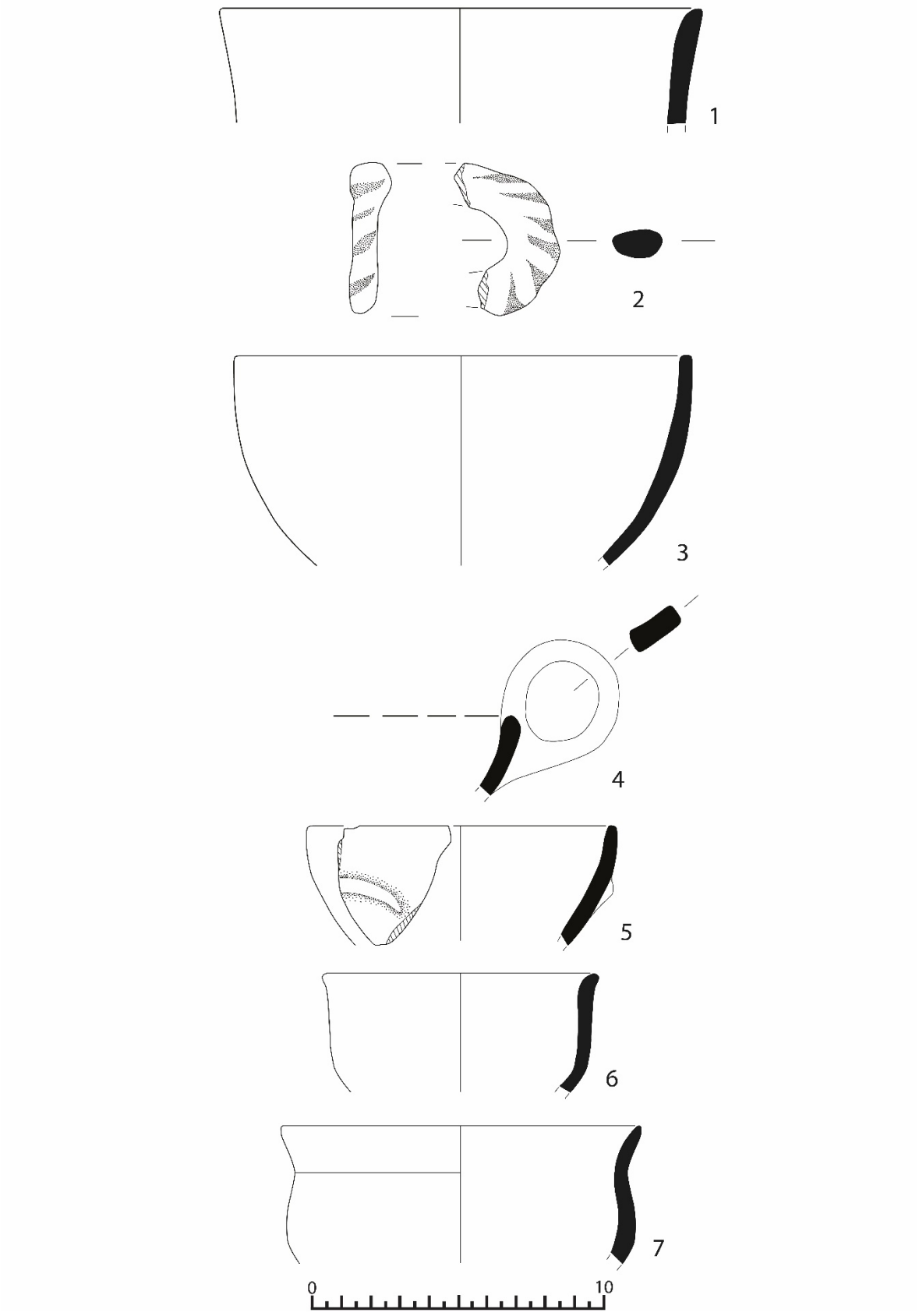
Levha 26b. Yolaltı Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 3:** 1-4
Osmaniye Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 5-7; **İTÇ 3**: 8.

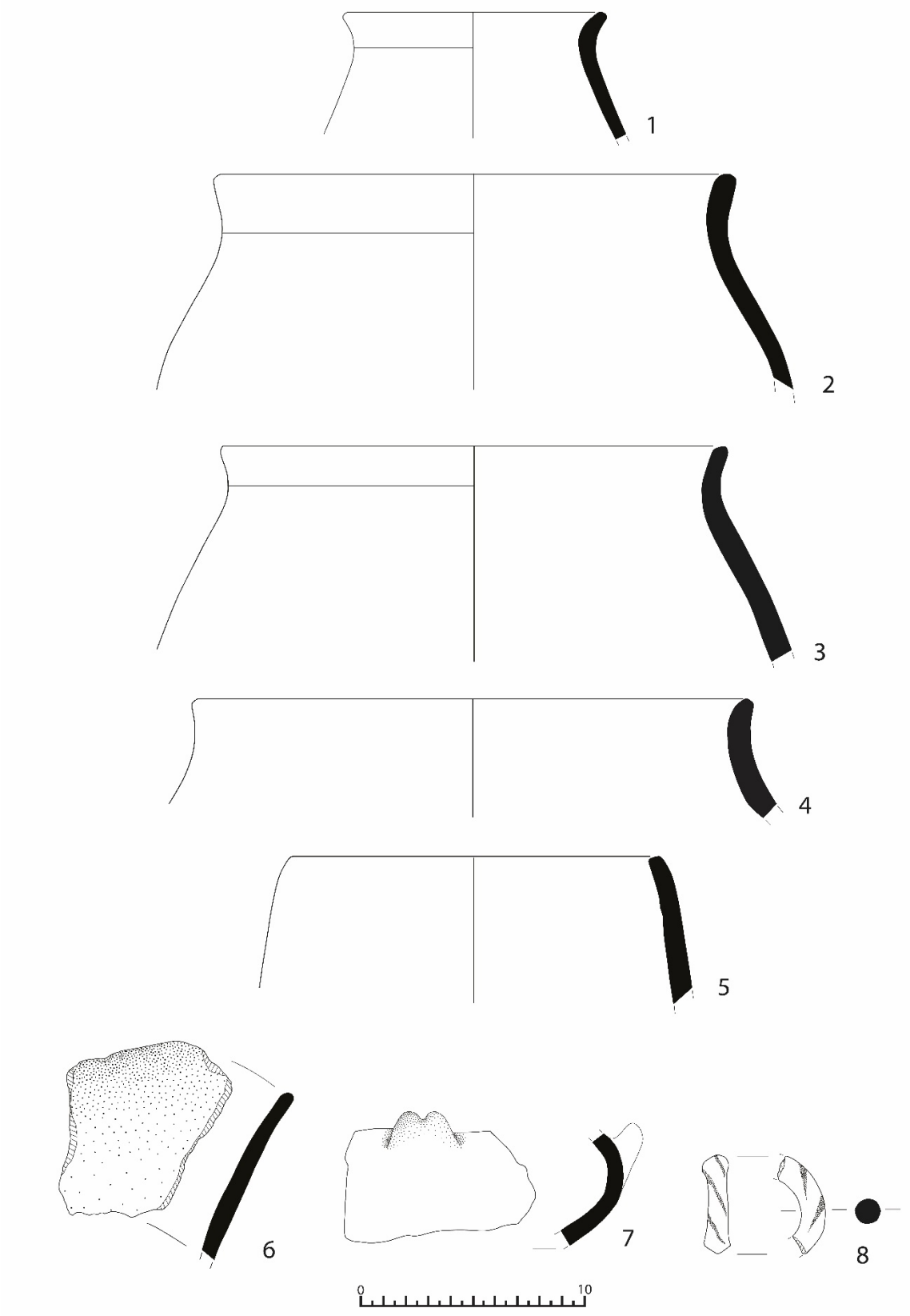
Levha 27. Çaylık (Aktaşlar Mevkii) Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 1-7; **İTÇ 3:** 8-9.

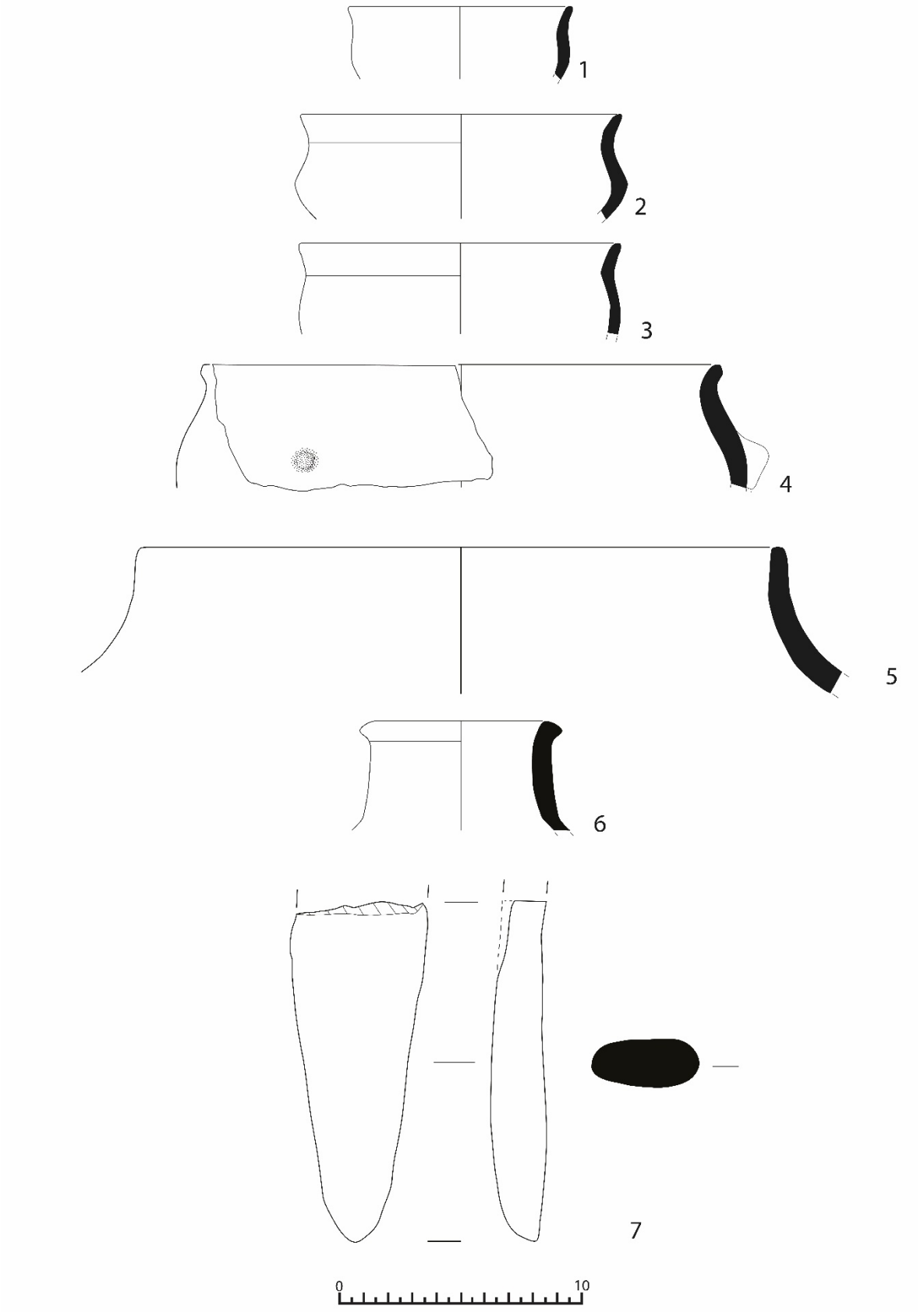
Levha 28. Sepetçioğlu Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 1-6; **İTÇ 3:** 7-9.

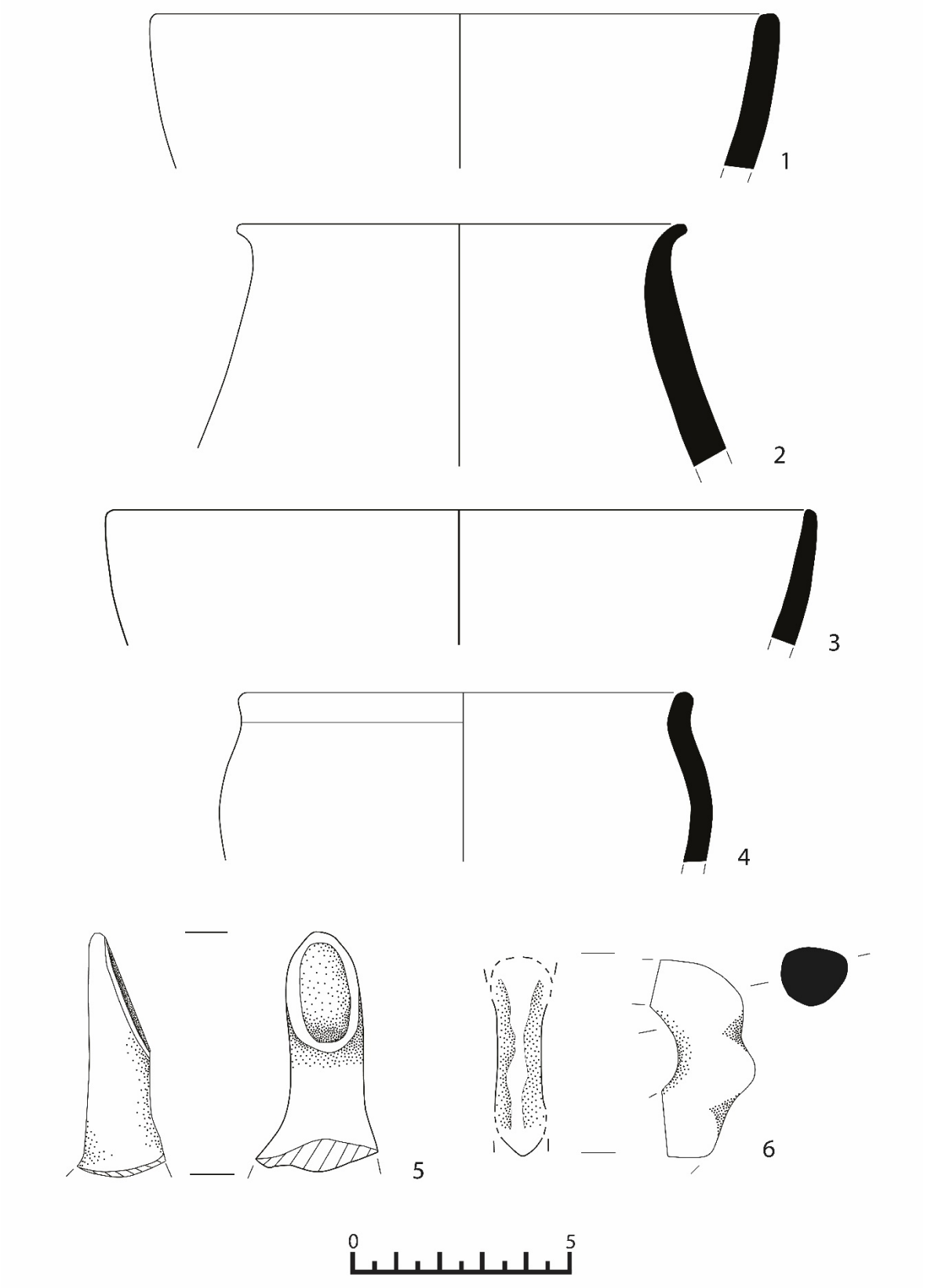
Levha 29a. Bağderesi Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 1:** 1, 2; **İTÇ 2:** 3-7.

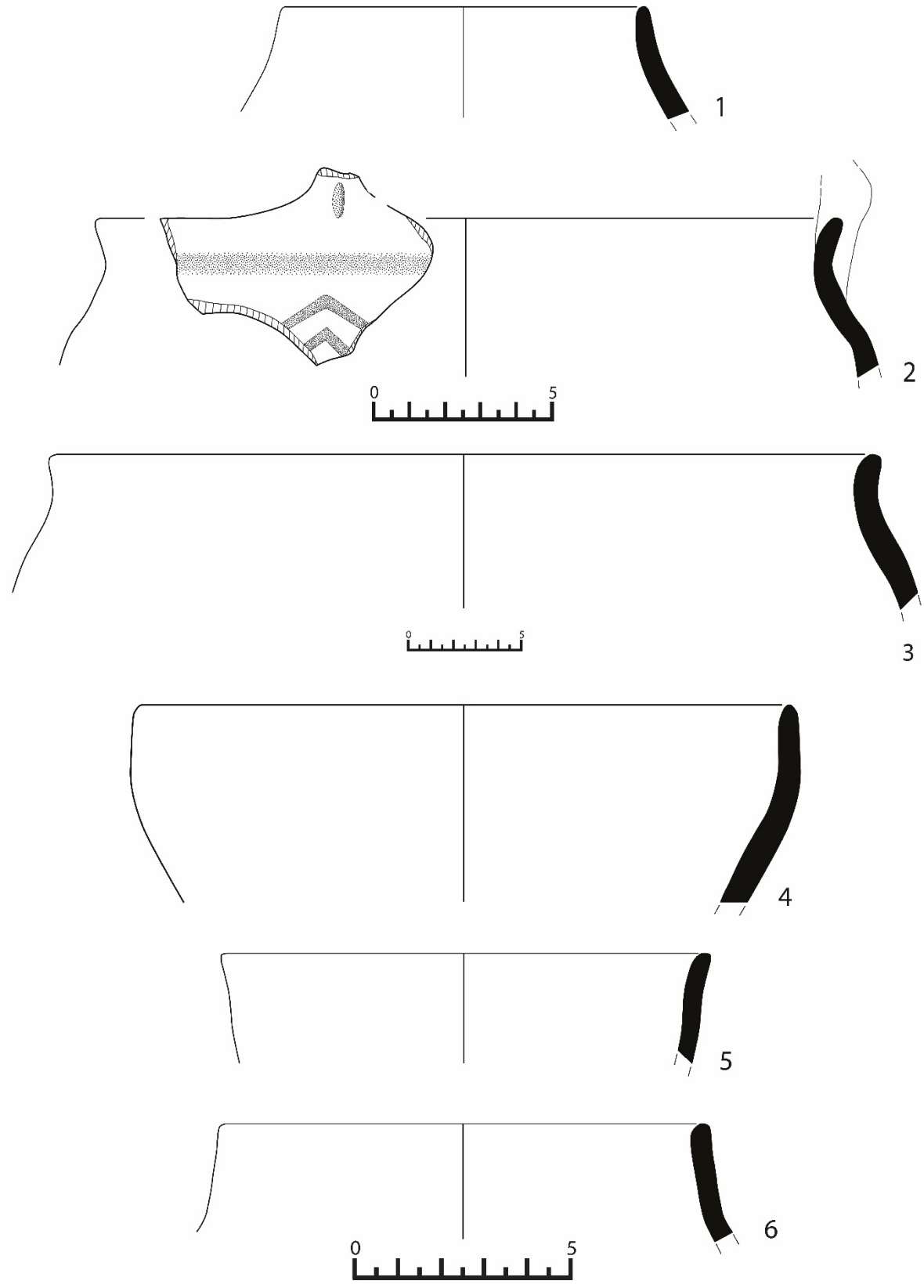
Levha 29b. Bağderesi Höyük İTÇ 2 Seramik Örnekleri

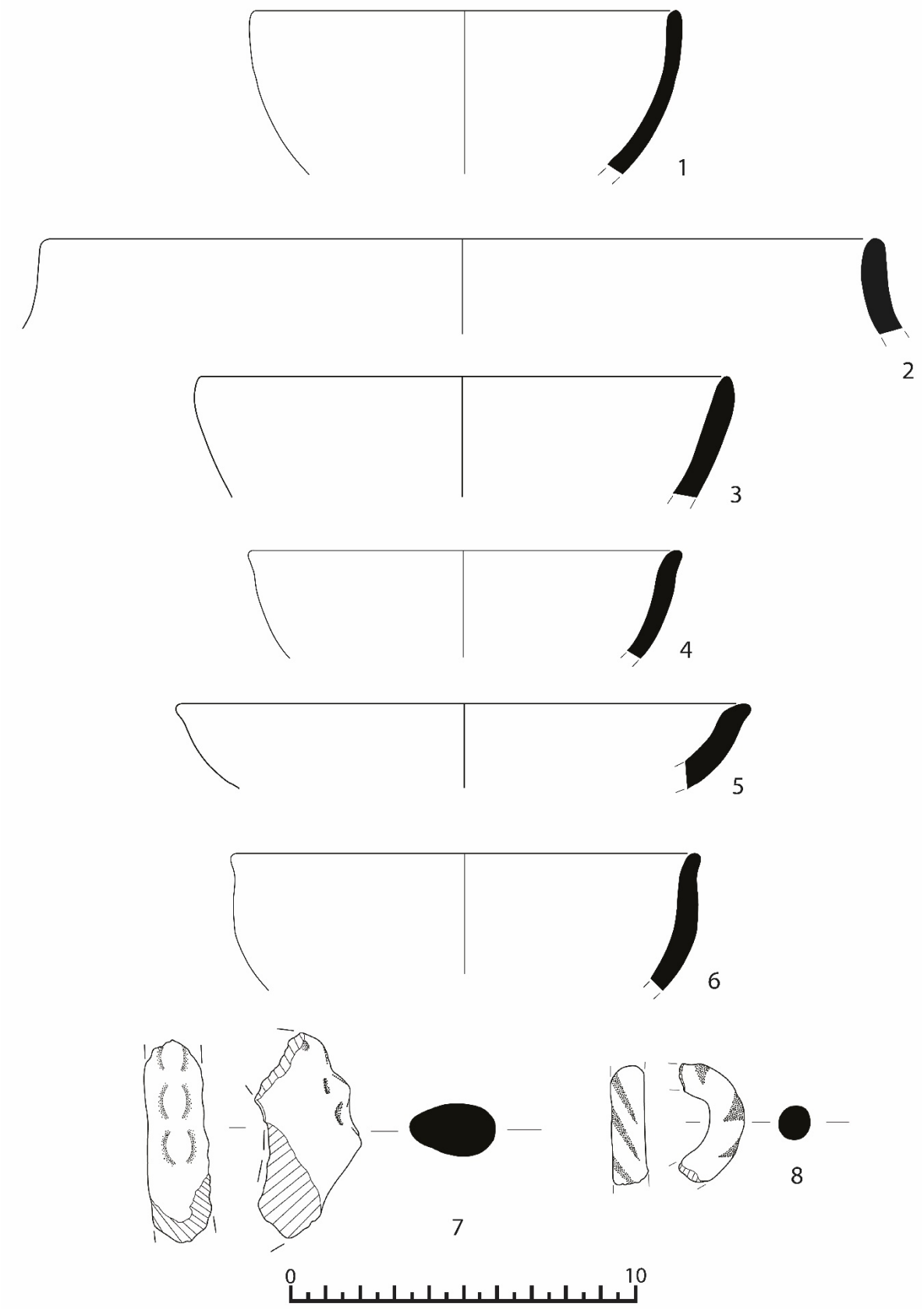
Levha 29c. Bağderesi Höyük İTÇ 3 Seramik Örnekleri

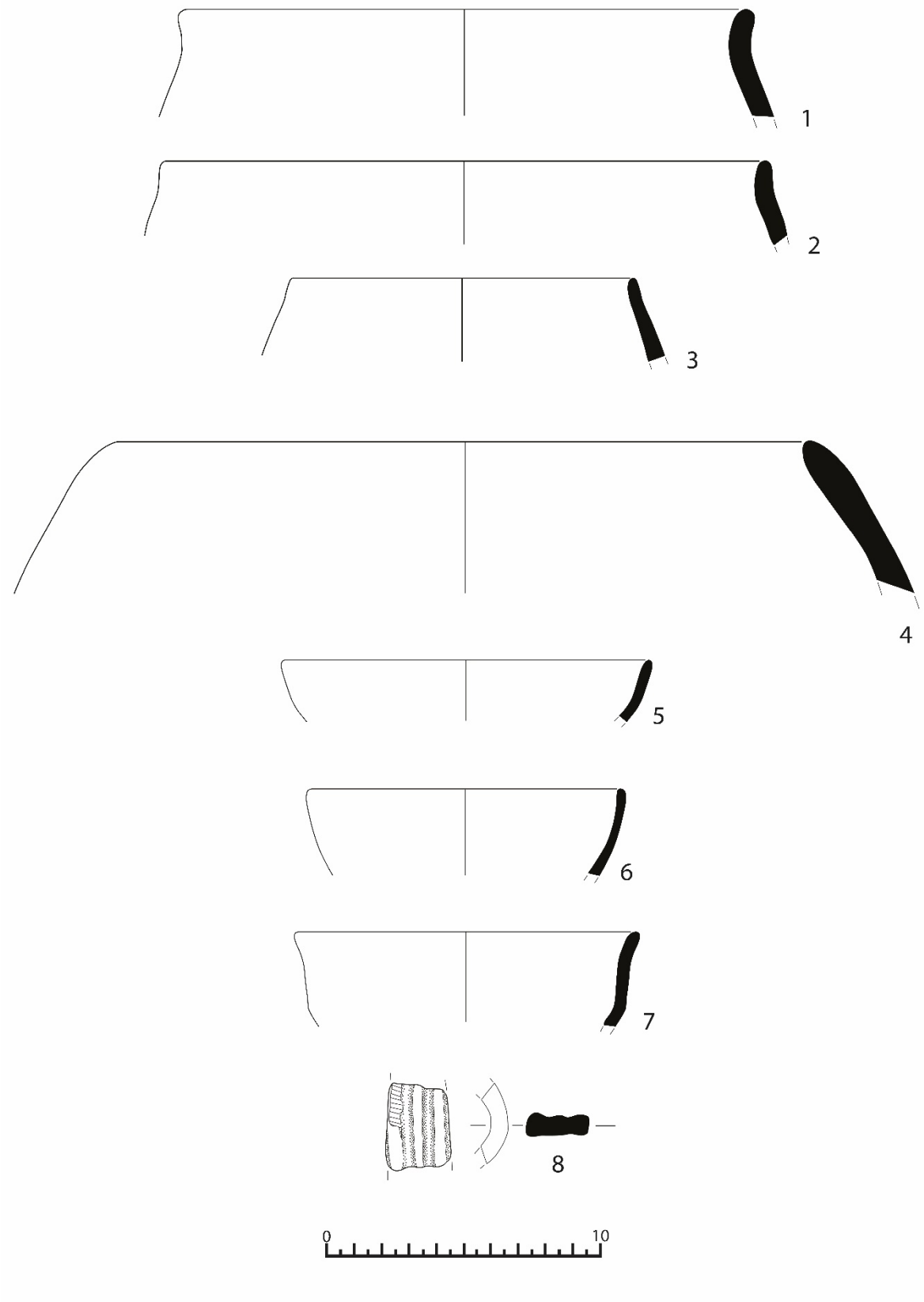
Levha 30a. Margı Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 1:** 1, 2 **İTÇ 2:** 3-6.

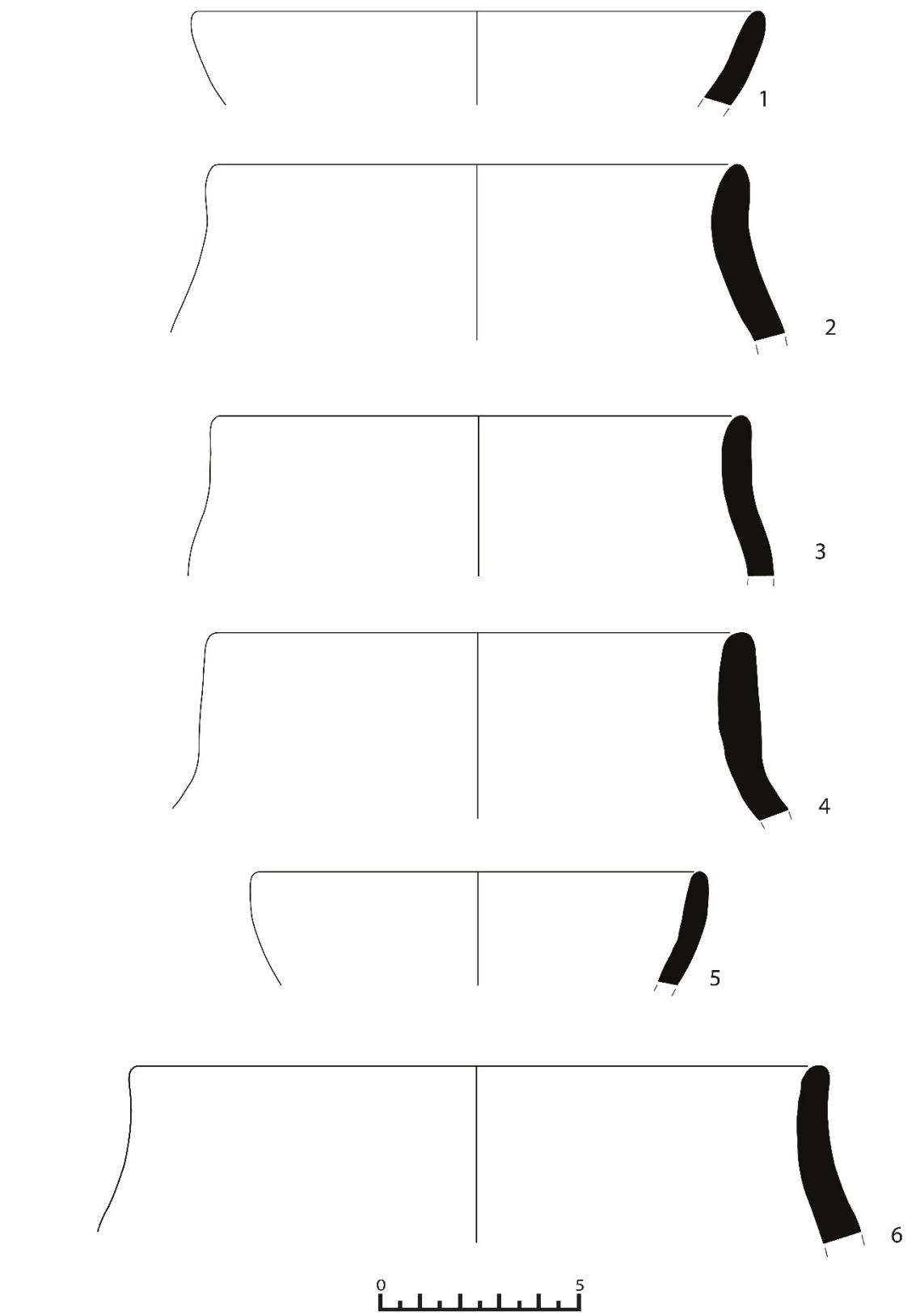
Levha 30b. Margı Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 1-3; **İTÇ 3:** 4-6.

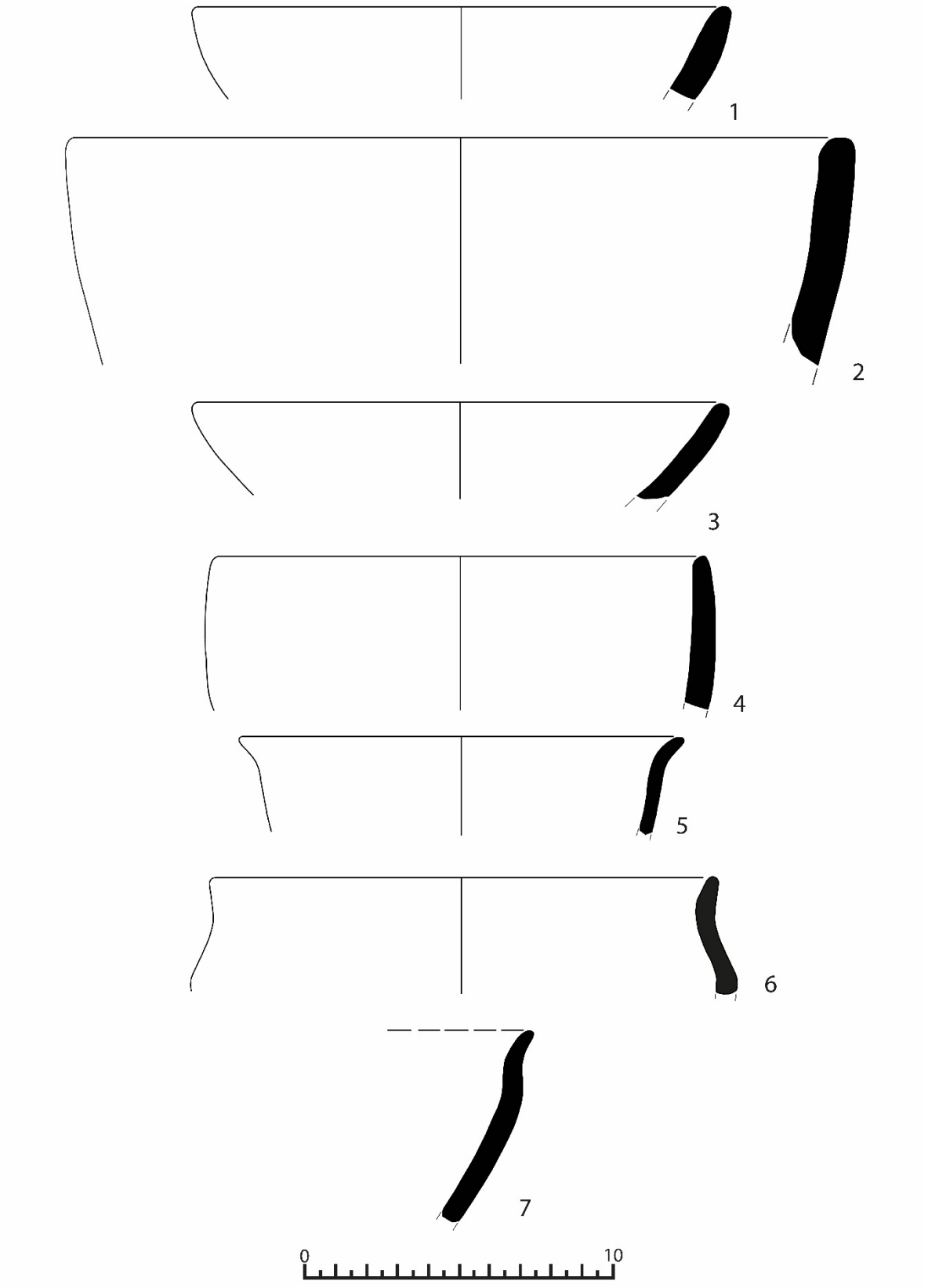
Levha 31a. Aktaş Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 1:** 1, 2; **İTÇ 2:** 3-8.

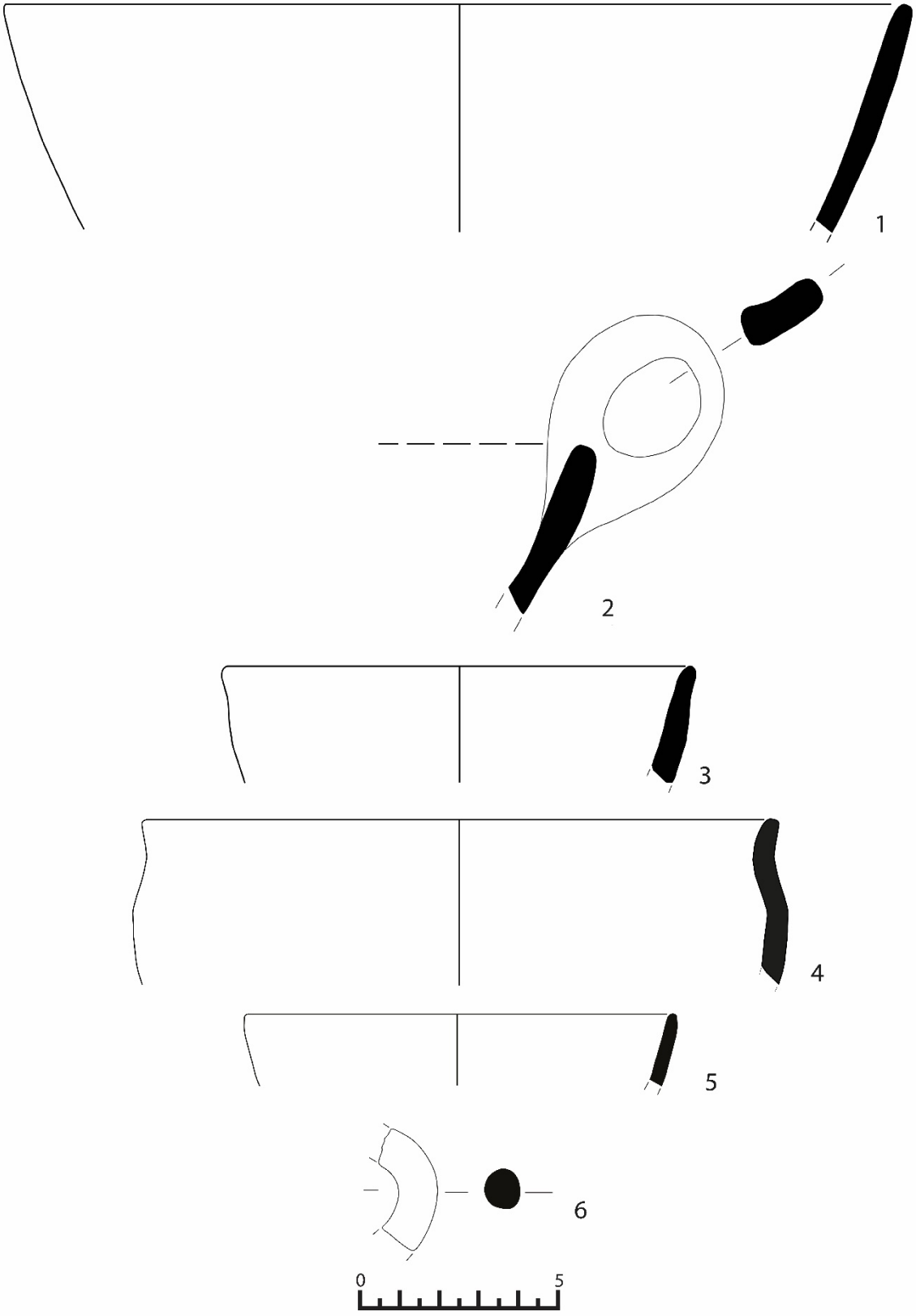
Levha 31b. Aktaş Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 1-4; **İTÇ 3:** 5-8**.**

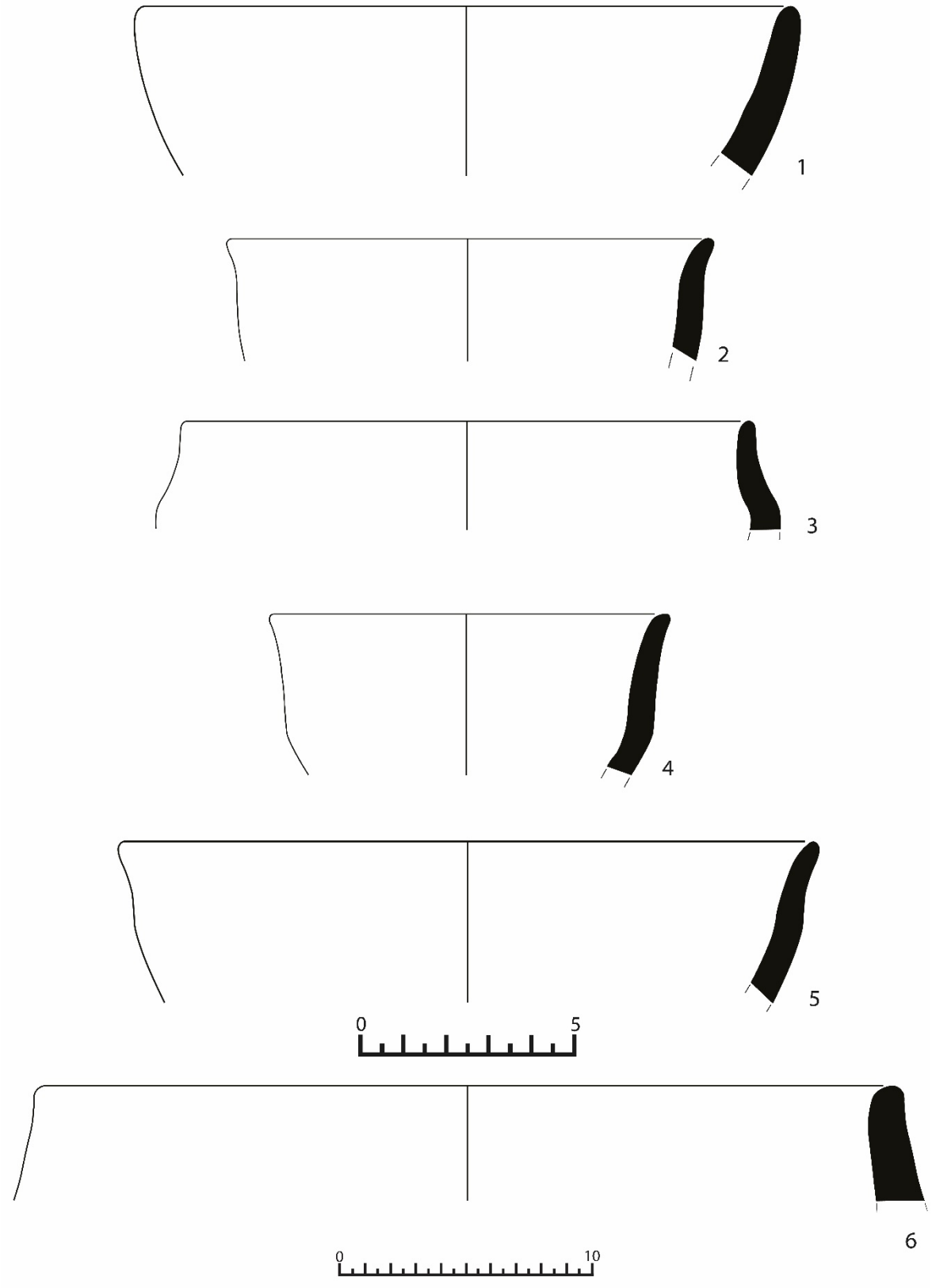
Levha 32. Saracık Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 1-4; **İTÇ 3:** 5, 6.

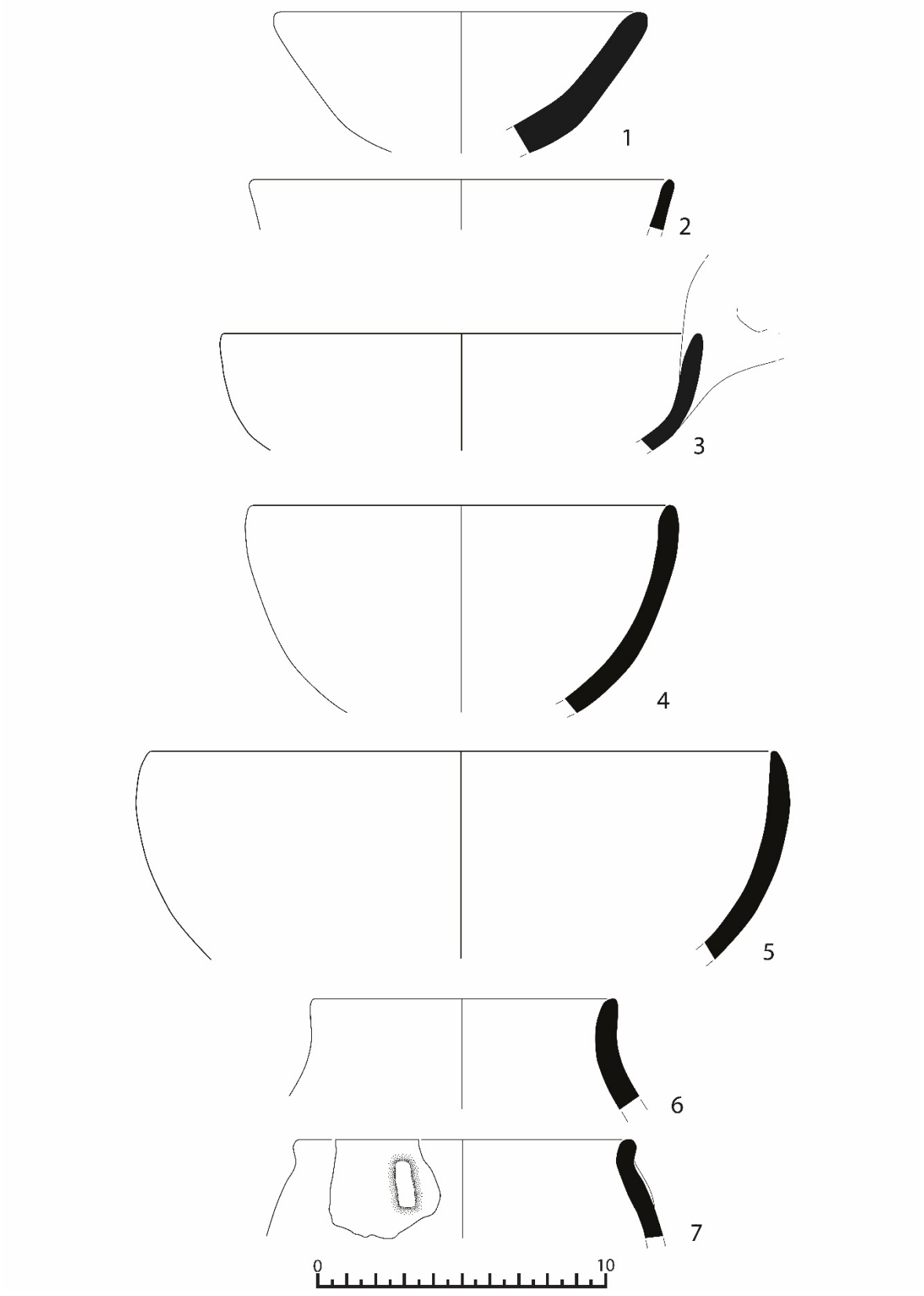
Levha 33a. Kızlar Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 1:** 1, 2; **İTÇ 2:** 3-7.

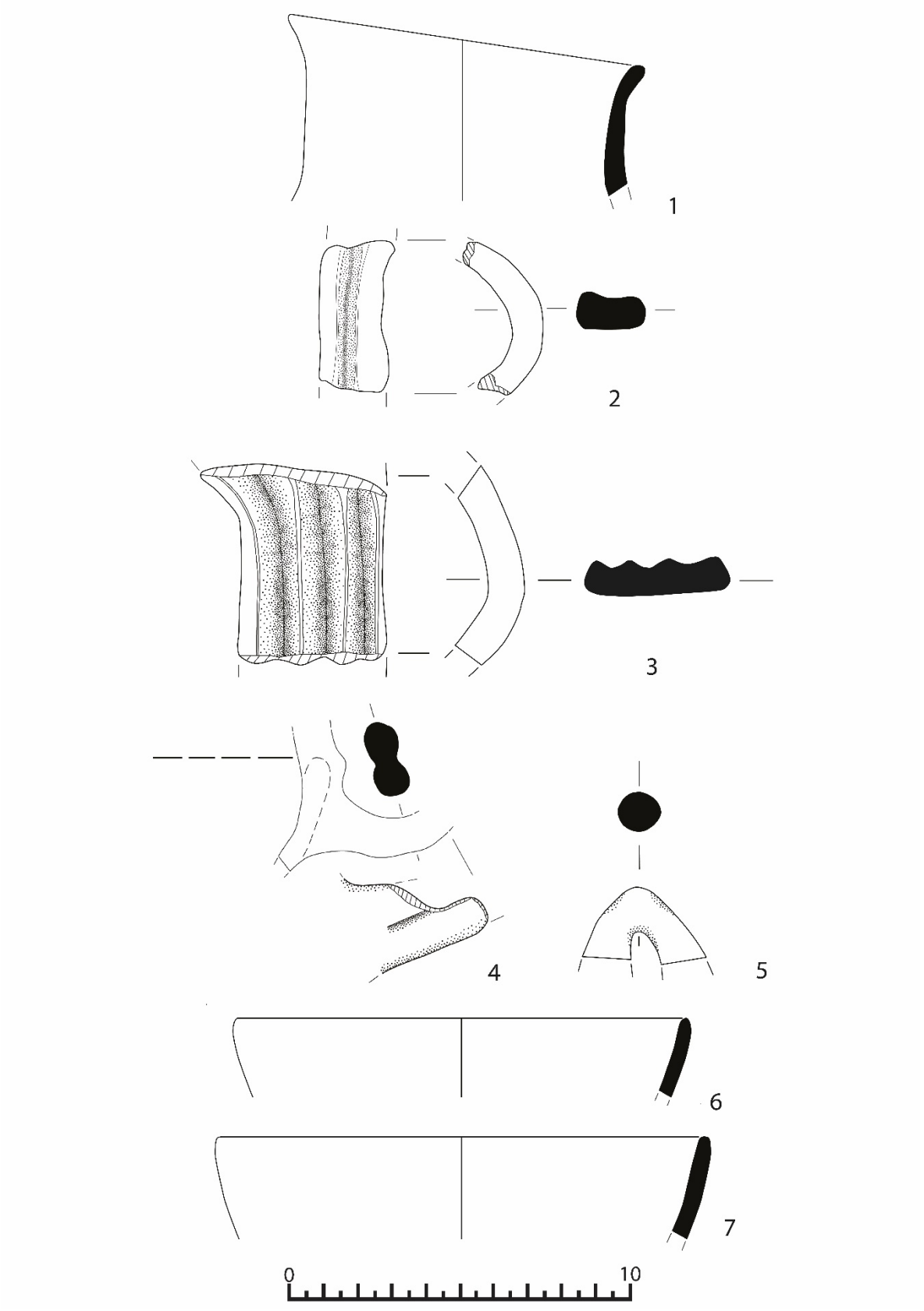
Levha 33b. Kızlar Höyük İTÇ 3 Seramik Örnekleri **İTÇ 3**: 1-4
Yeşildon Höyük İTÇ 3 Seramik Örnekleri **İTÇ 3:** 5, 6.

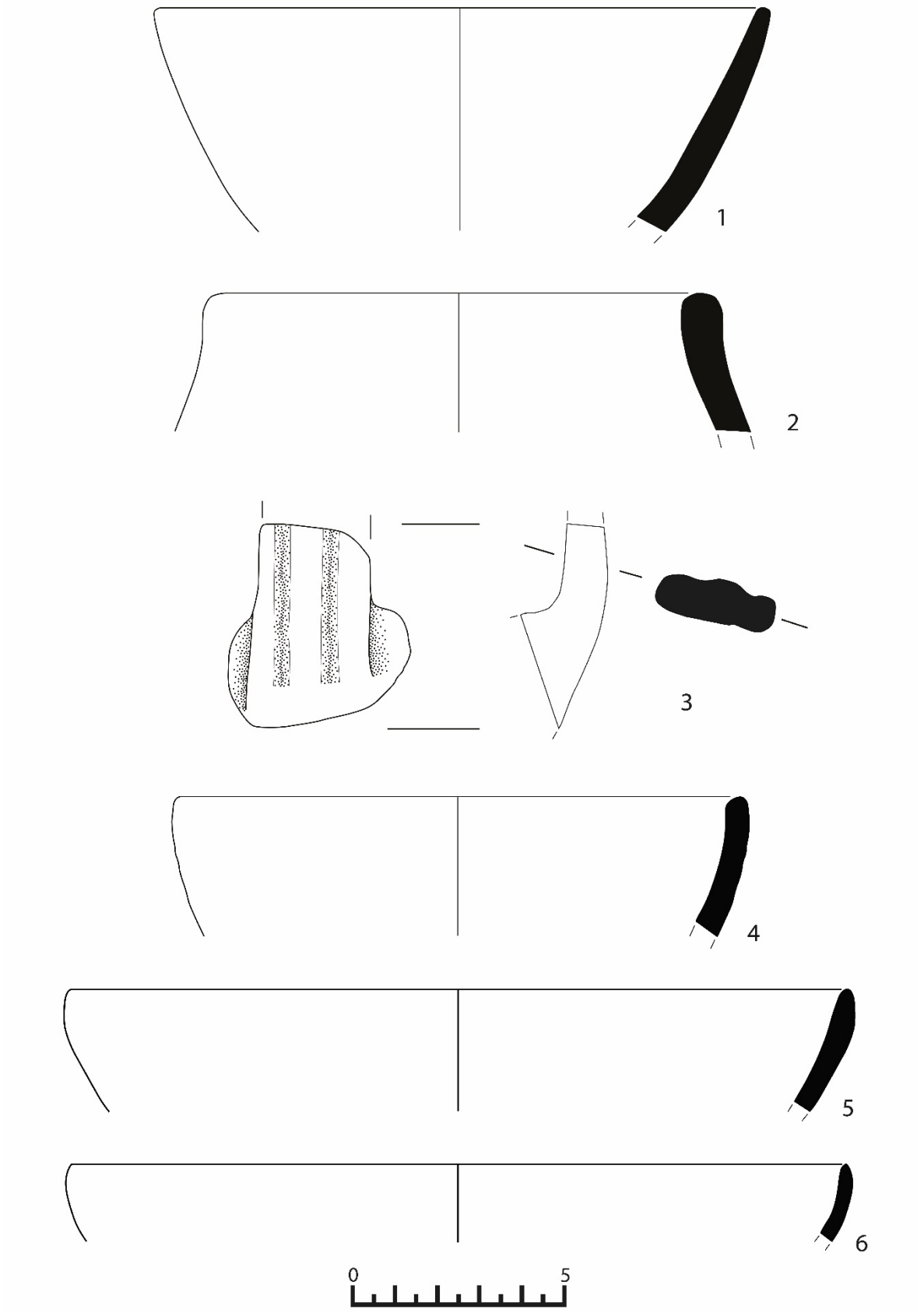
Levha 34. Kocakızlar Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 1-3; **İTÇ 3:** 4-6.

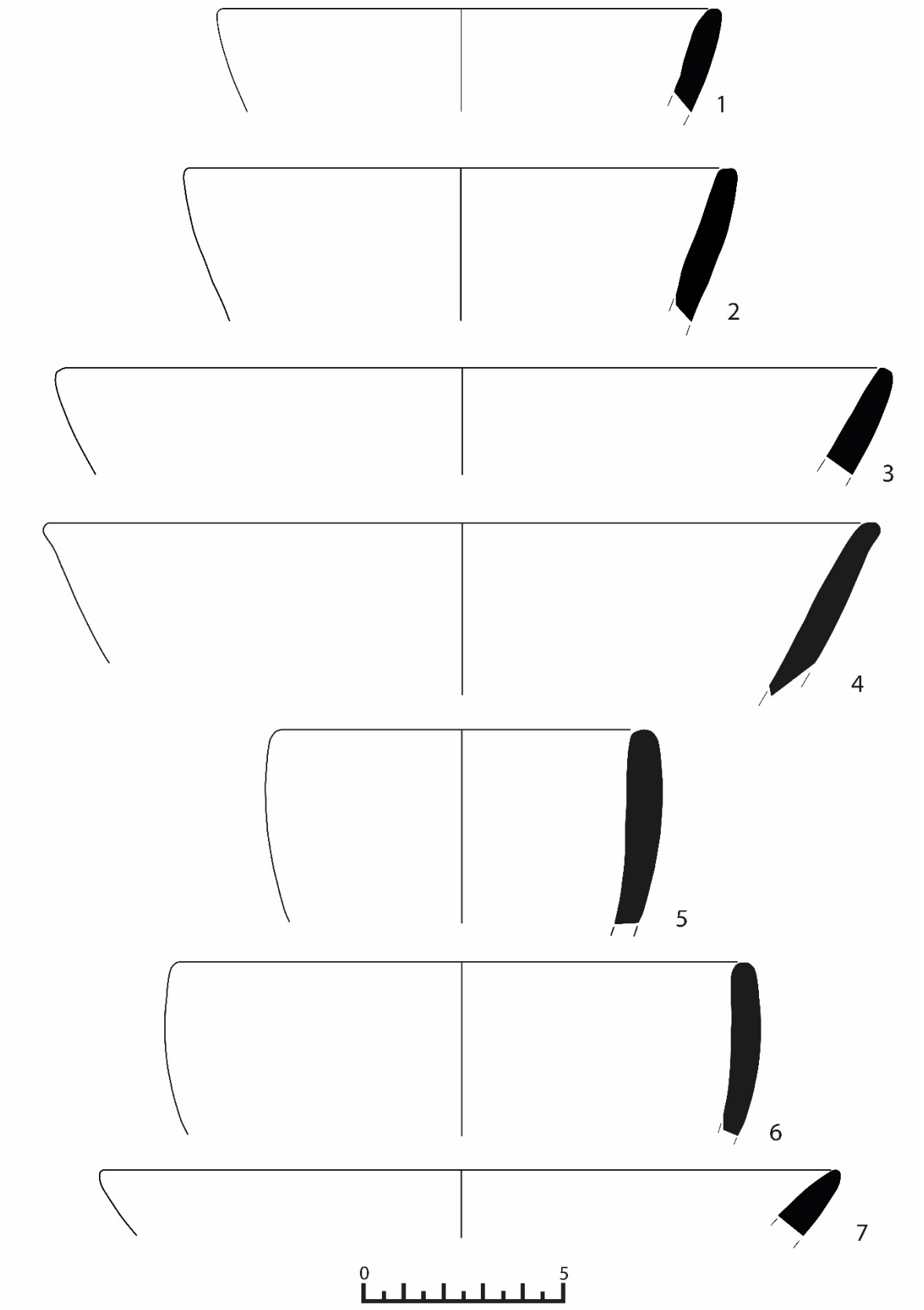
Levha 35a. Küçükkızlar Höyük İTÇ 2 Seramik Örnekleri

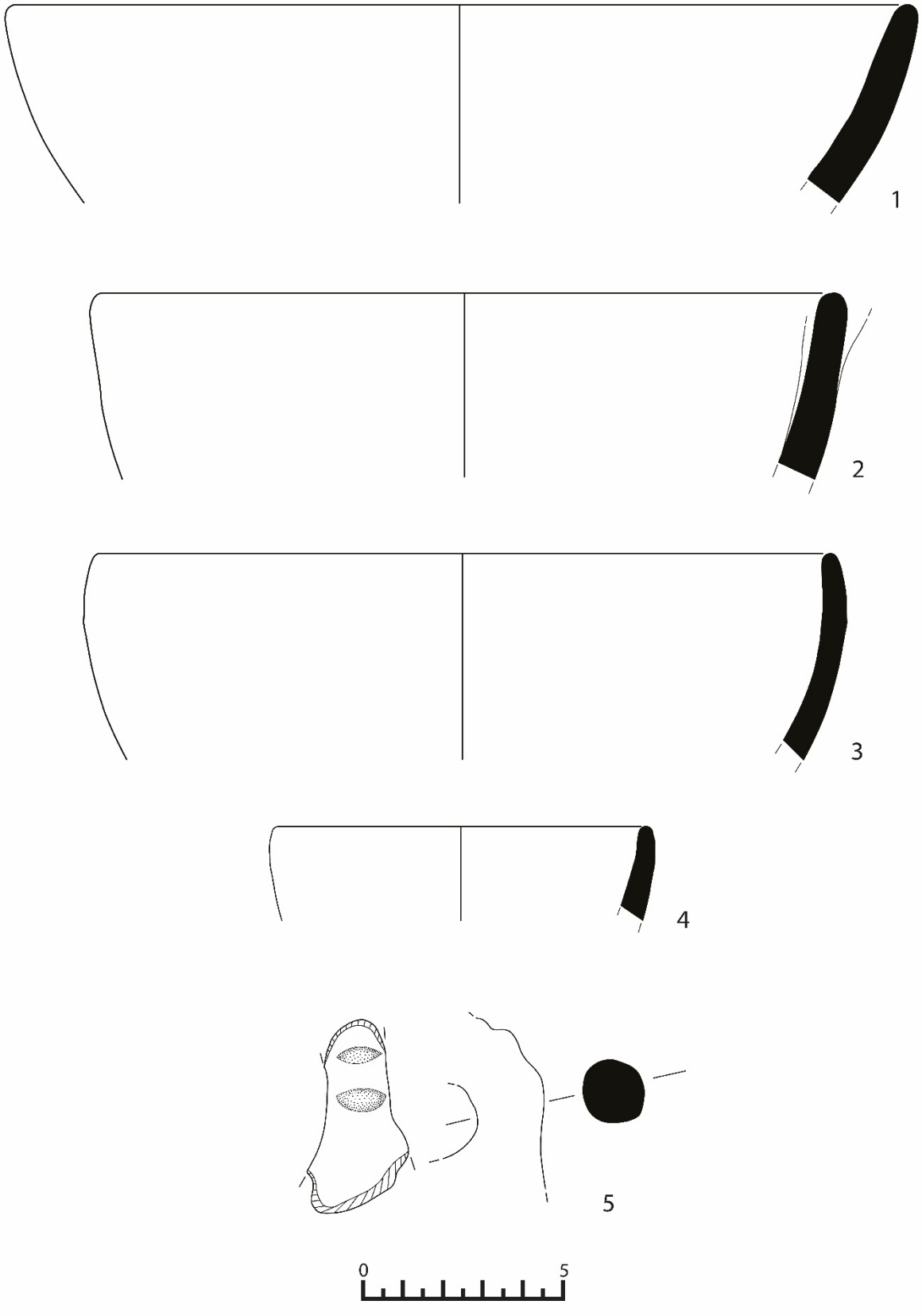
Levha 35b. Küçükkızlar Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 1-5; **İTÇ 3:** 6,7.

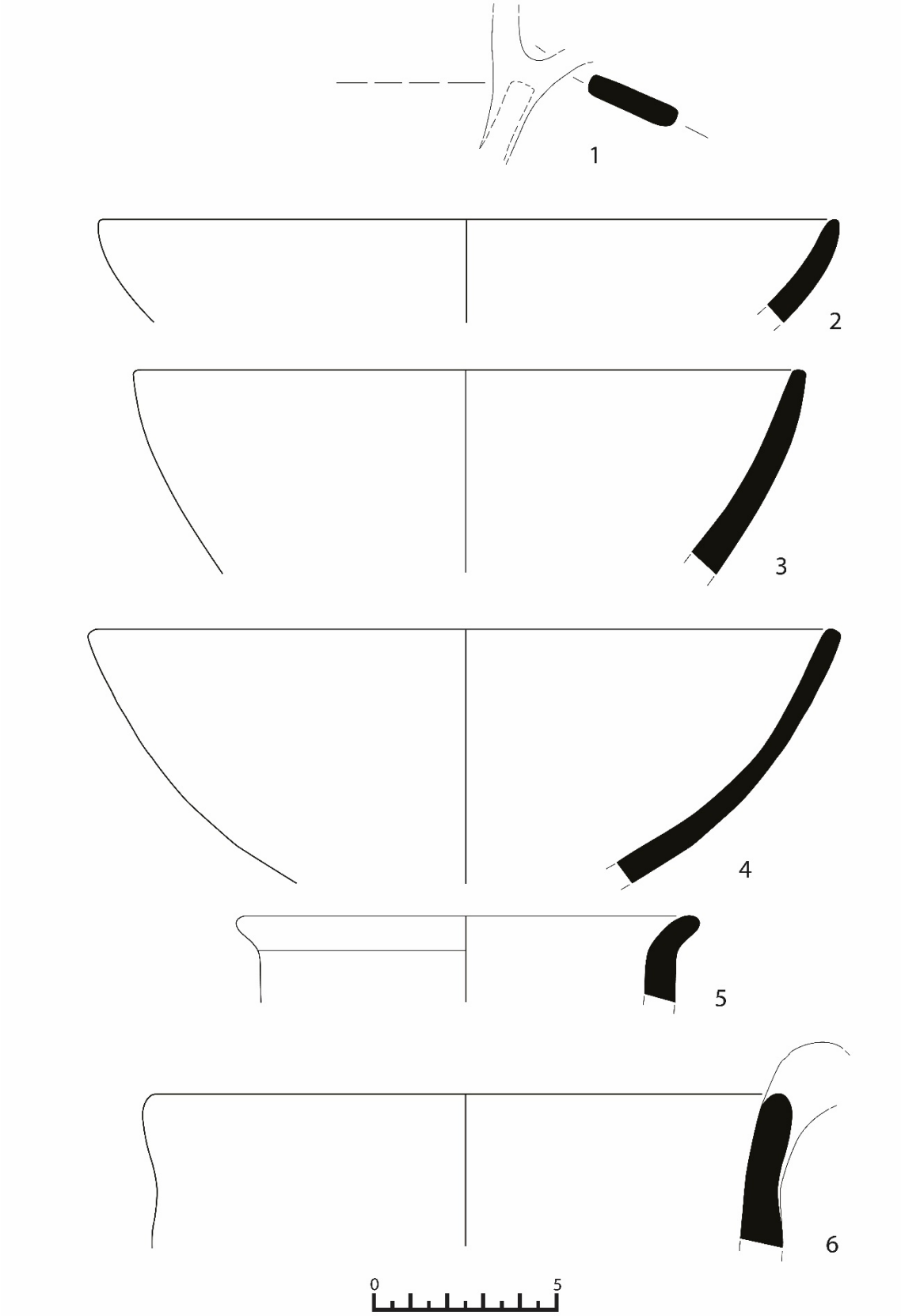
Levha 36. Çerkezçukurhisar Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 1-3.
Ali Dede Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 4; **İTÇ 3:** 5, 6.

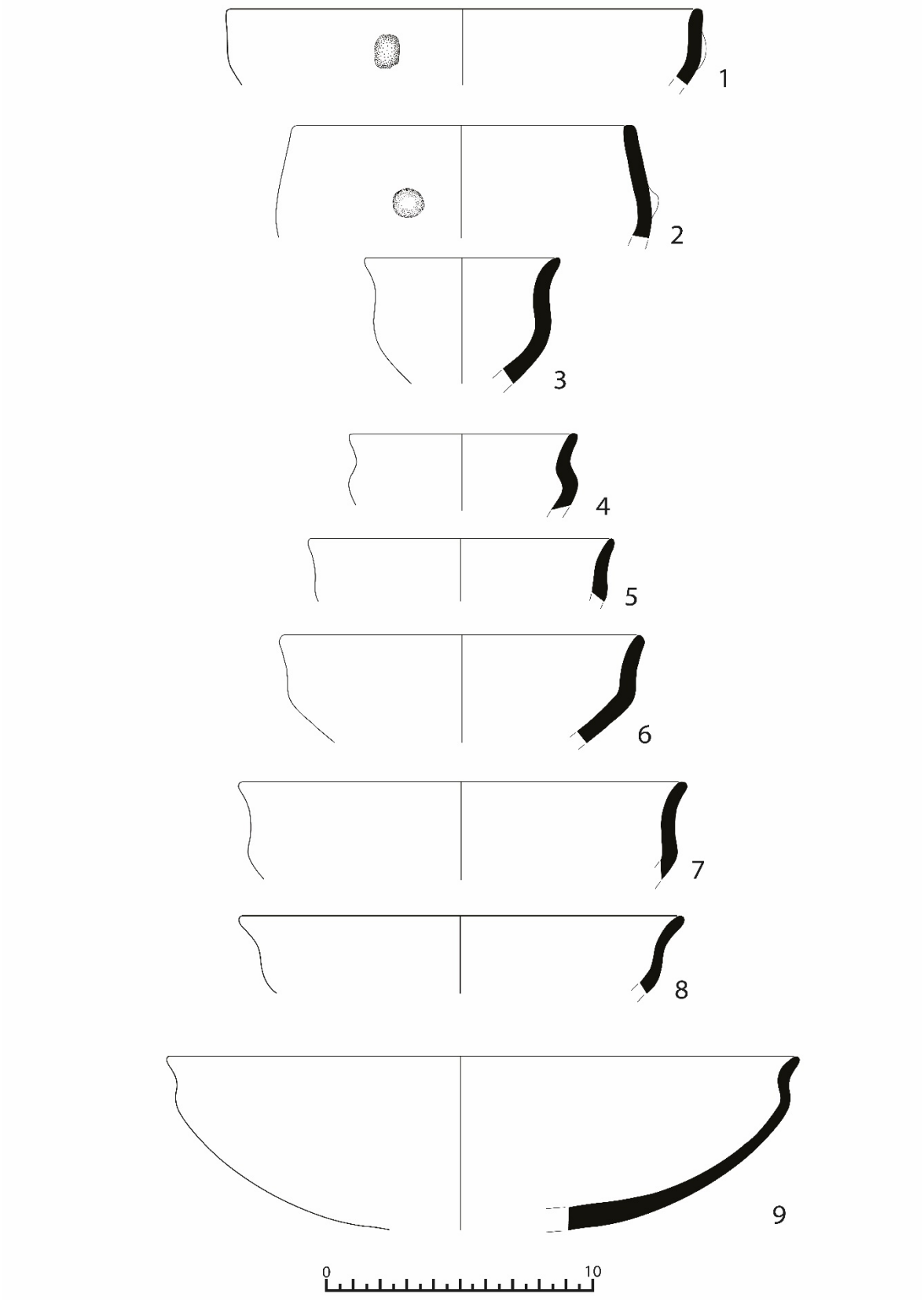
Levha 37. Doğanca 2 Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 1-6; **İTÇ 3:** 7.

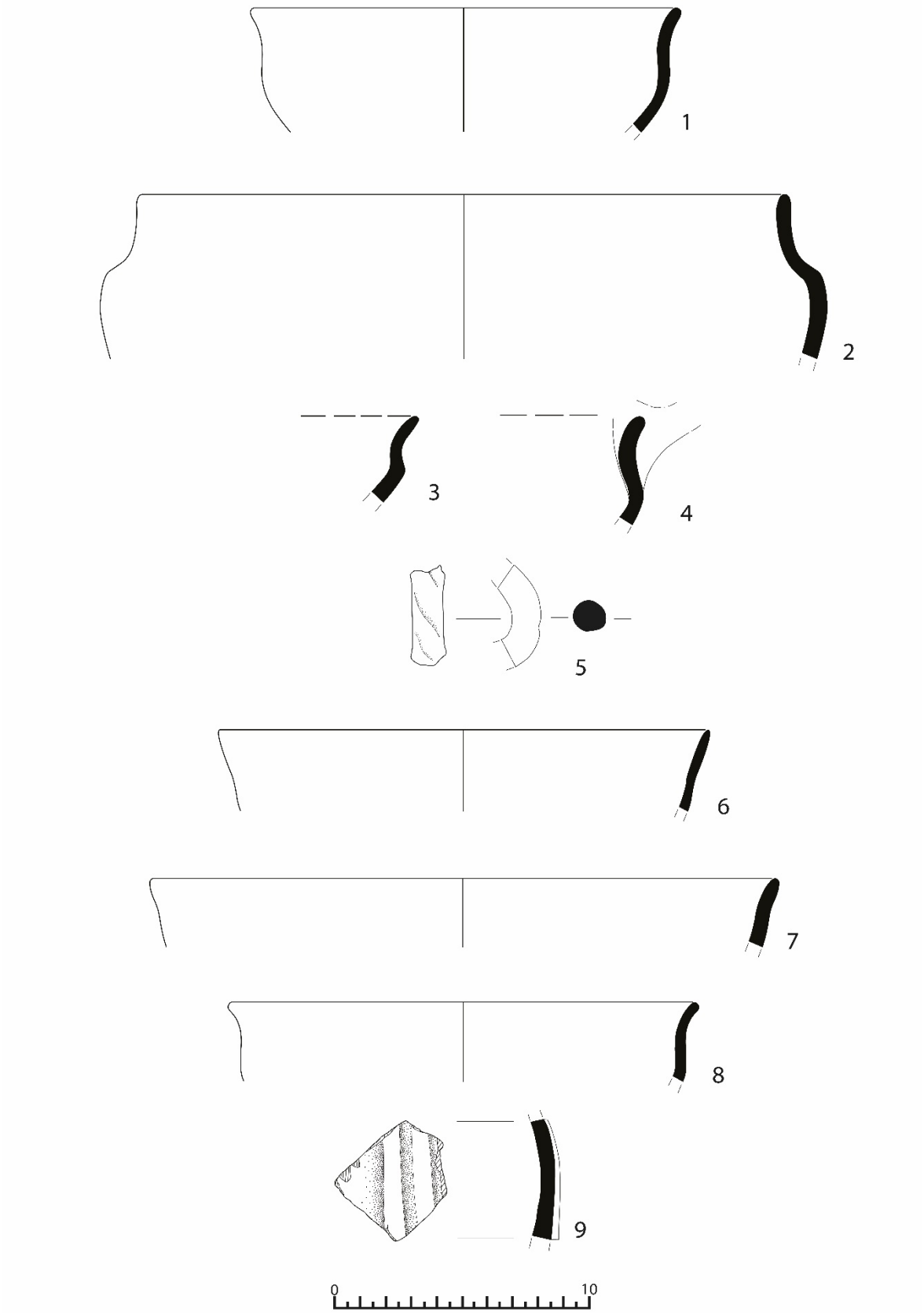
Levha 38a. Gündüzler Akpınar Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 1:** 1-3; **İTÇ 2:** 4, 5.

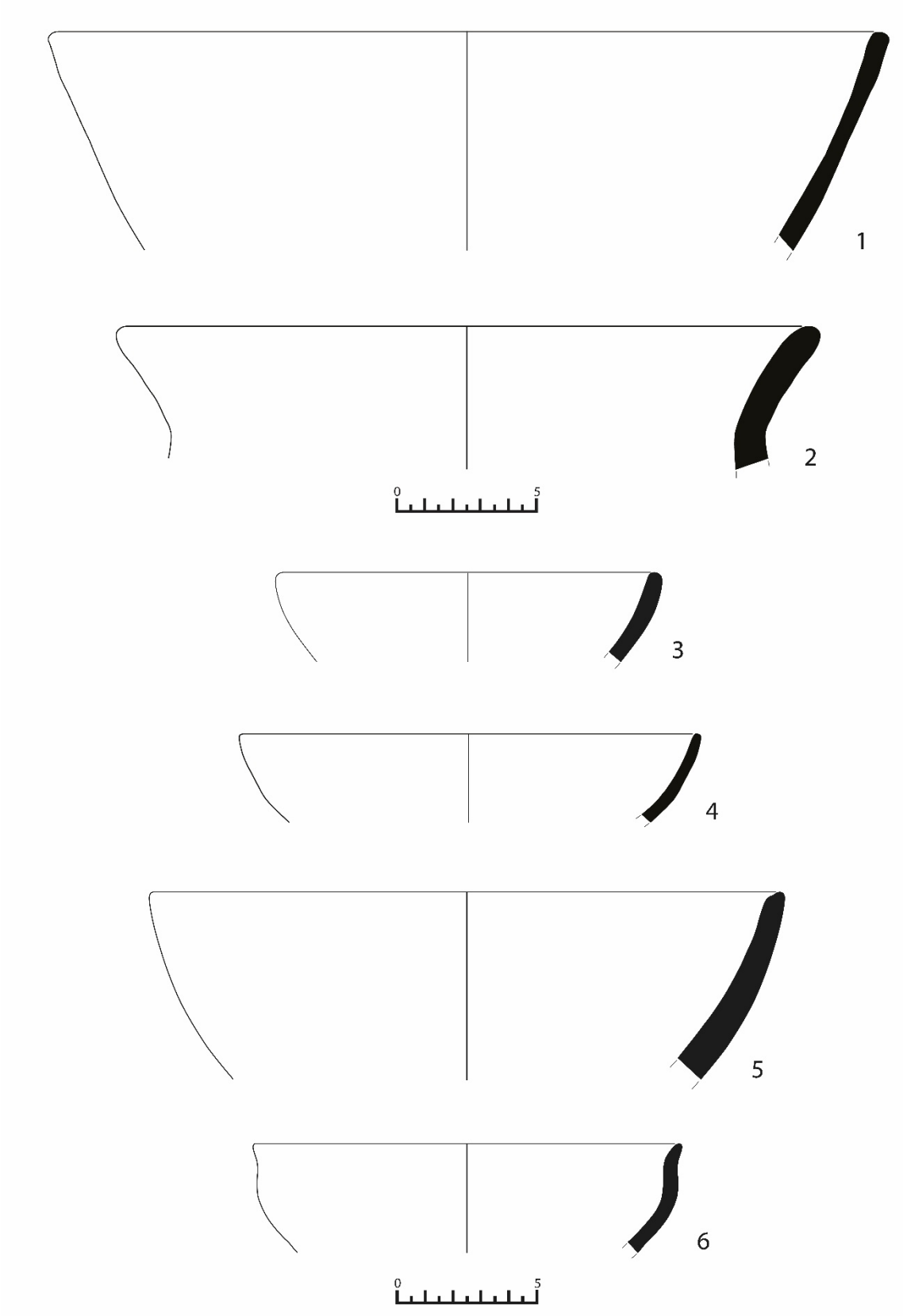
Levha 38b. Gündüzler Akpınar Höyük İTÇ 2 Seramik Örnekleri

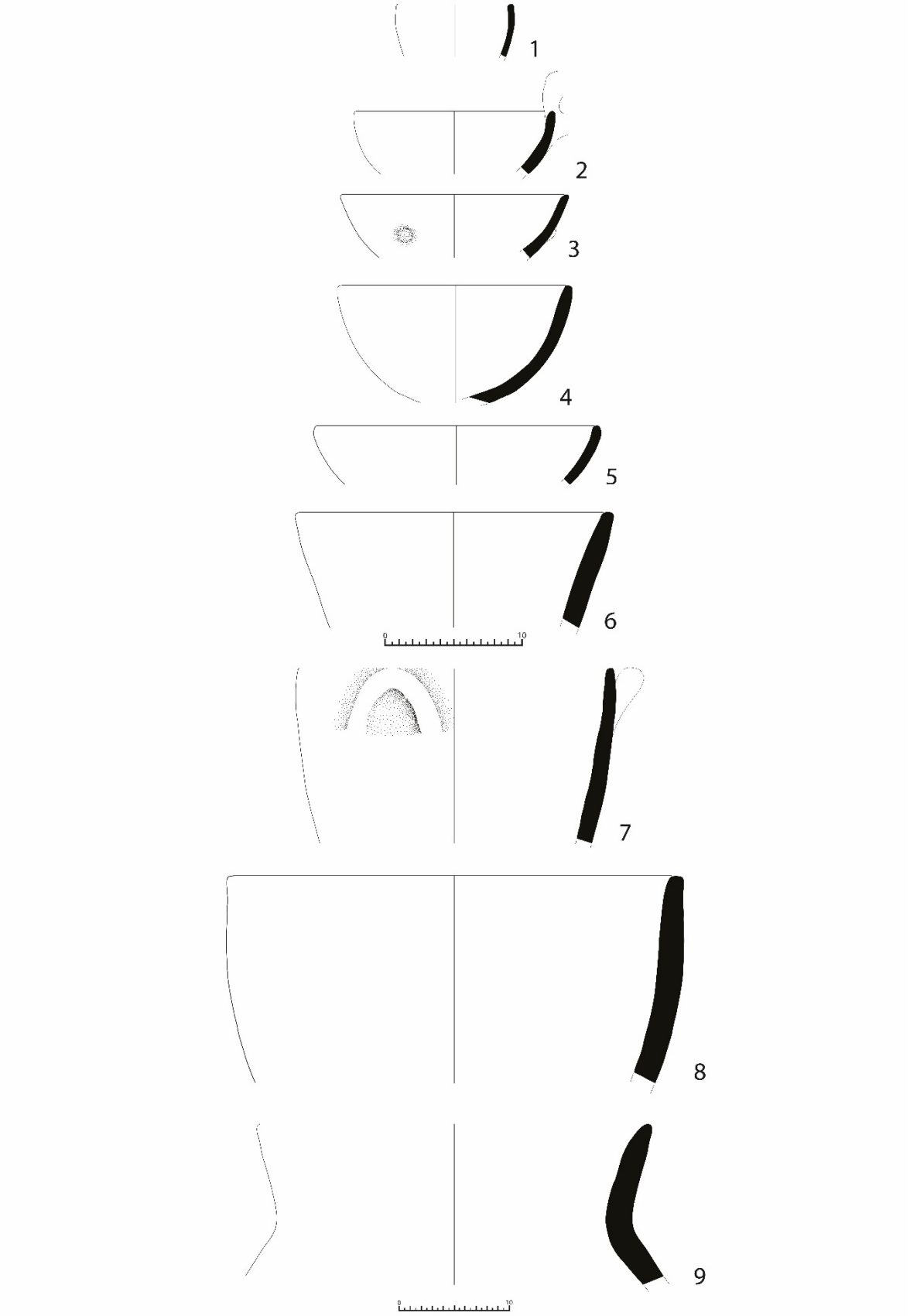
Levha 39a. İtburnu Höyük İTÇ 2 Seramik Örnekleri

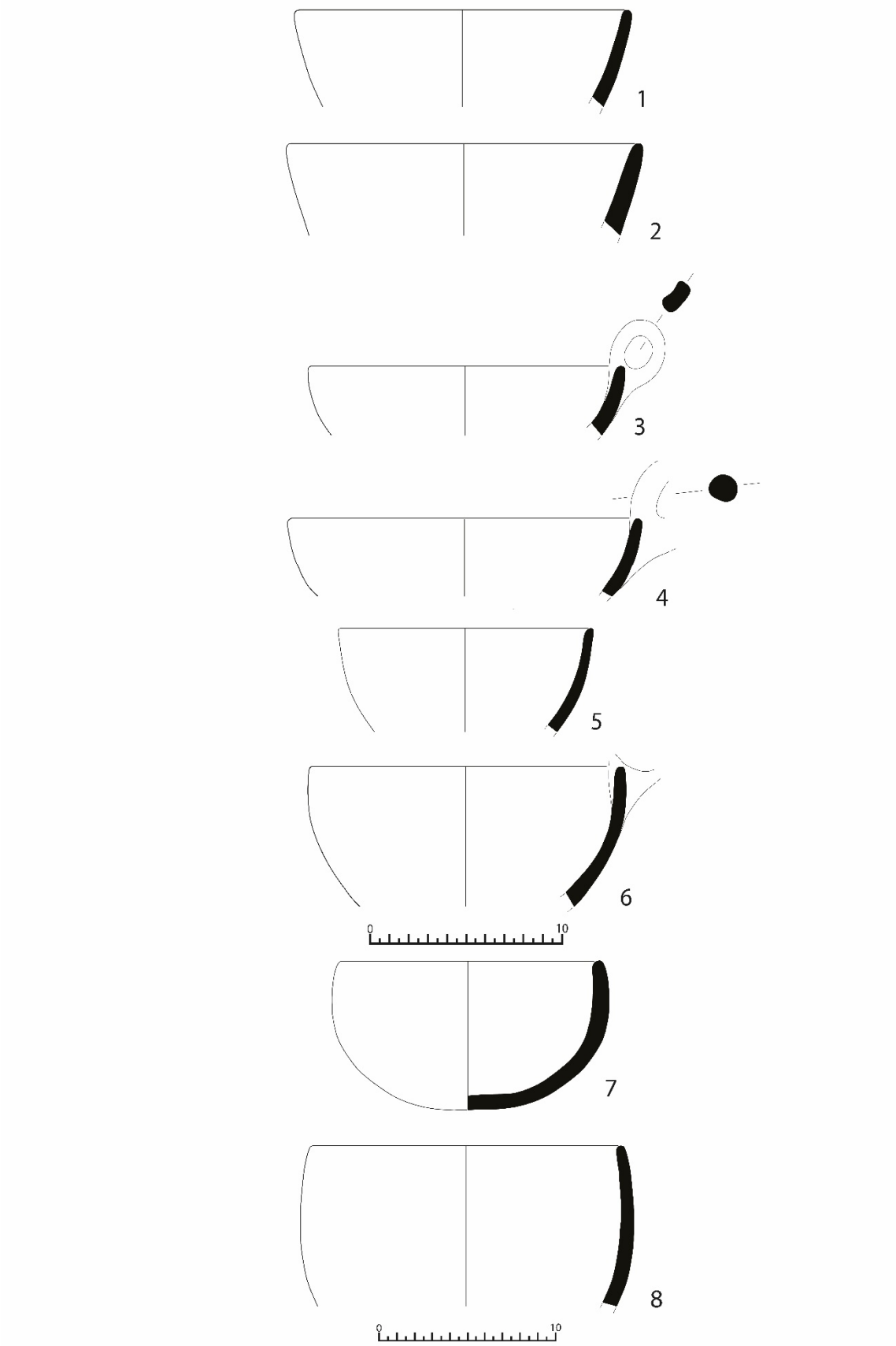
Levha 39b. İtburnu Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 1-5; **İTÇ 3:** 6-9.

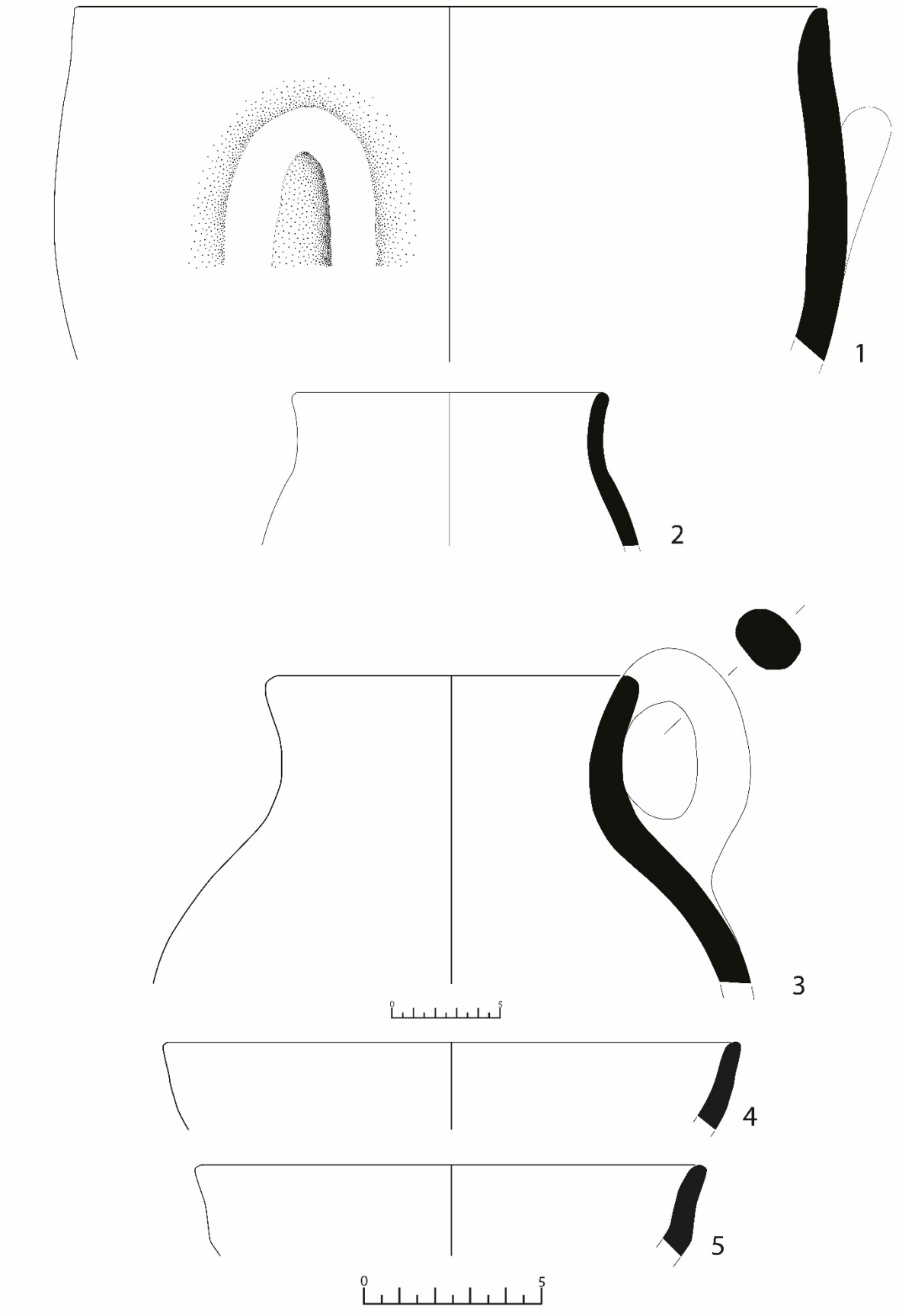
Levha 40. Keskaya Yamaç Yerleşimi Seramik Örnekleri **İTÇ 1:** 1, 2.
Akpınar Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 3-6.

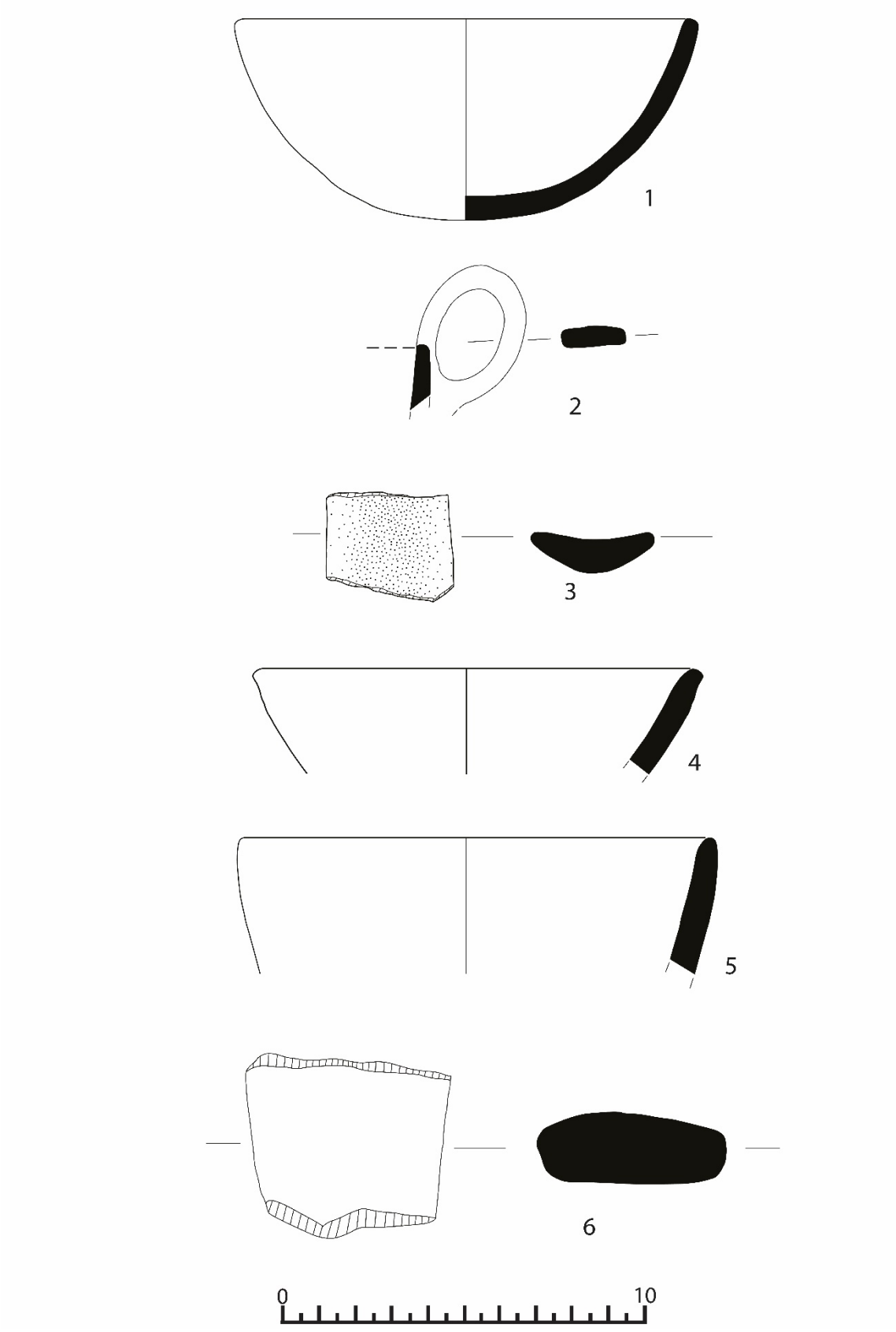
Levha 41a. Kayaüstü Höyük İTÇ 1 Seramik Örnekleri

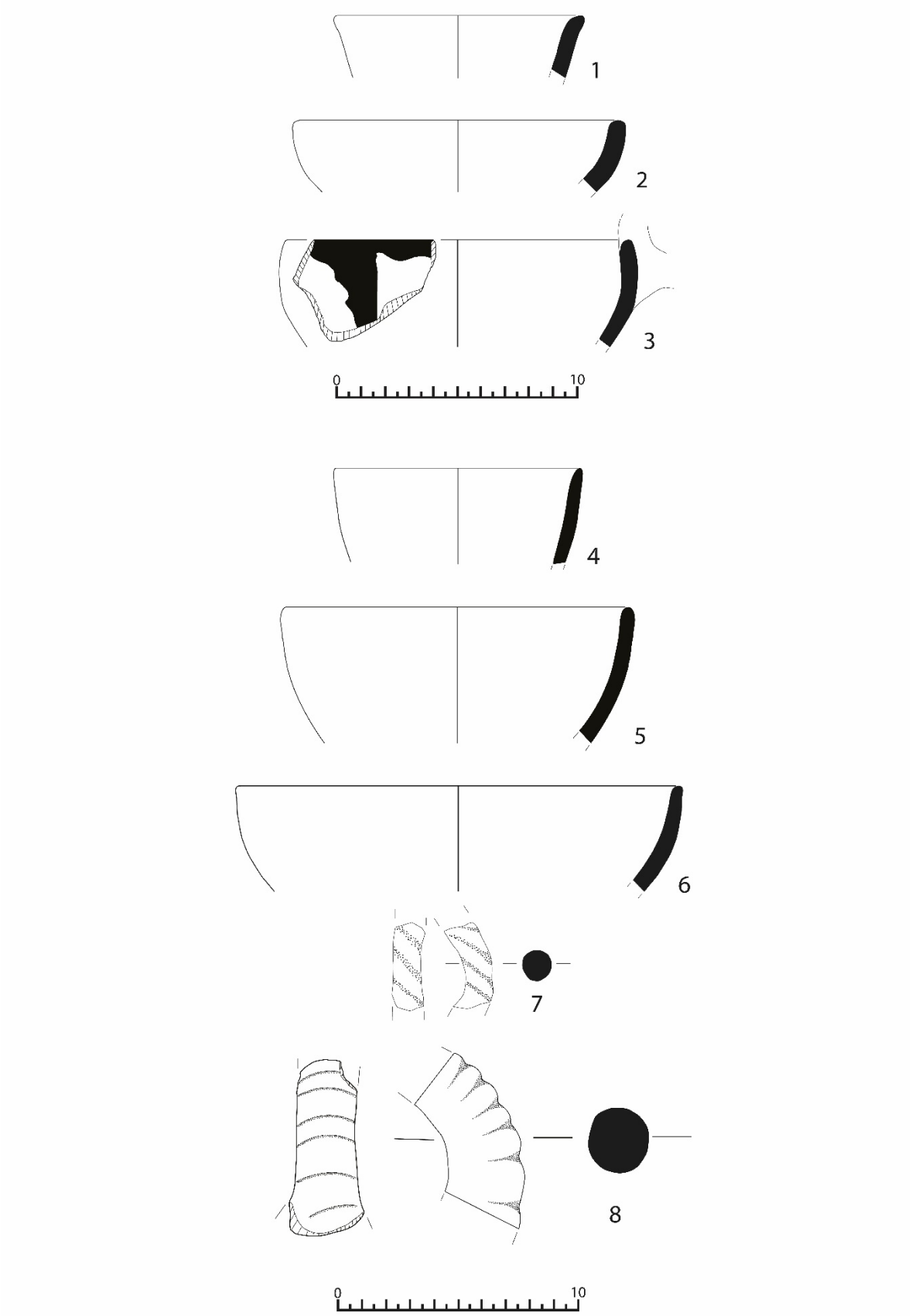
Levha 41b. Kayaüstü Höyük İTÇ 2 Seramik Örnekleri

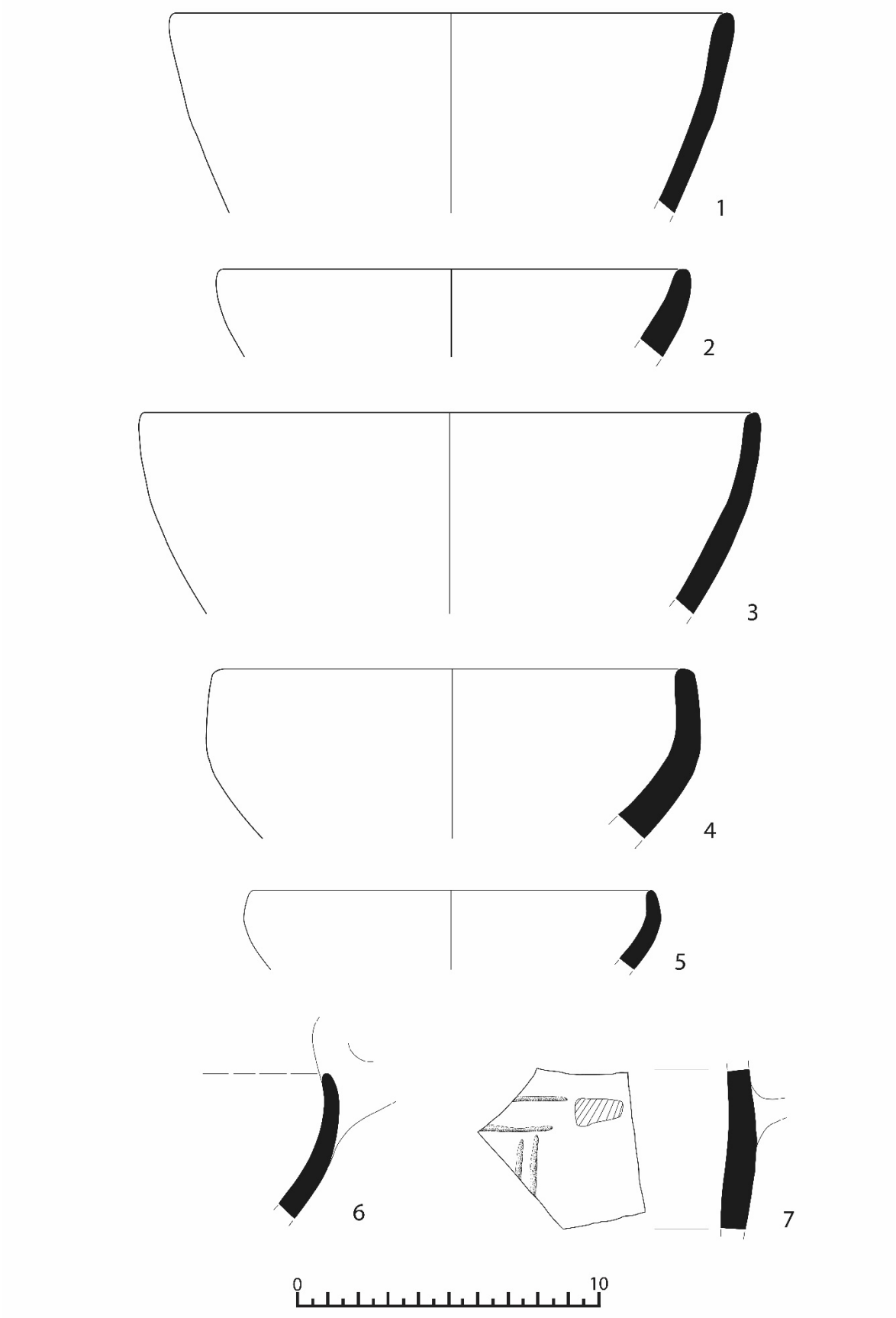
Levha 41c. Kayaüstü Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:**1-3.
Karacahöyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 4, 5.

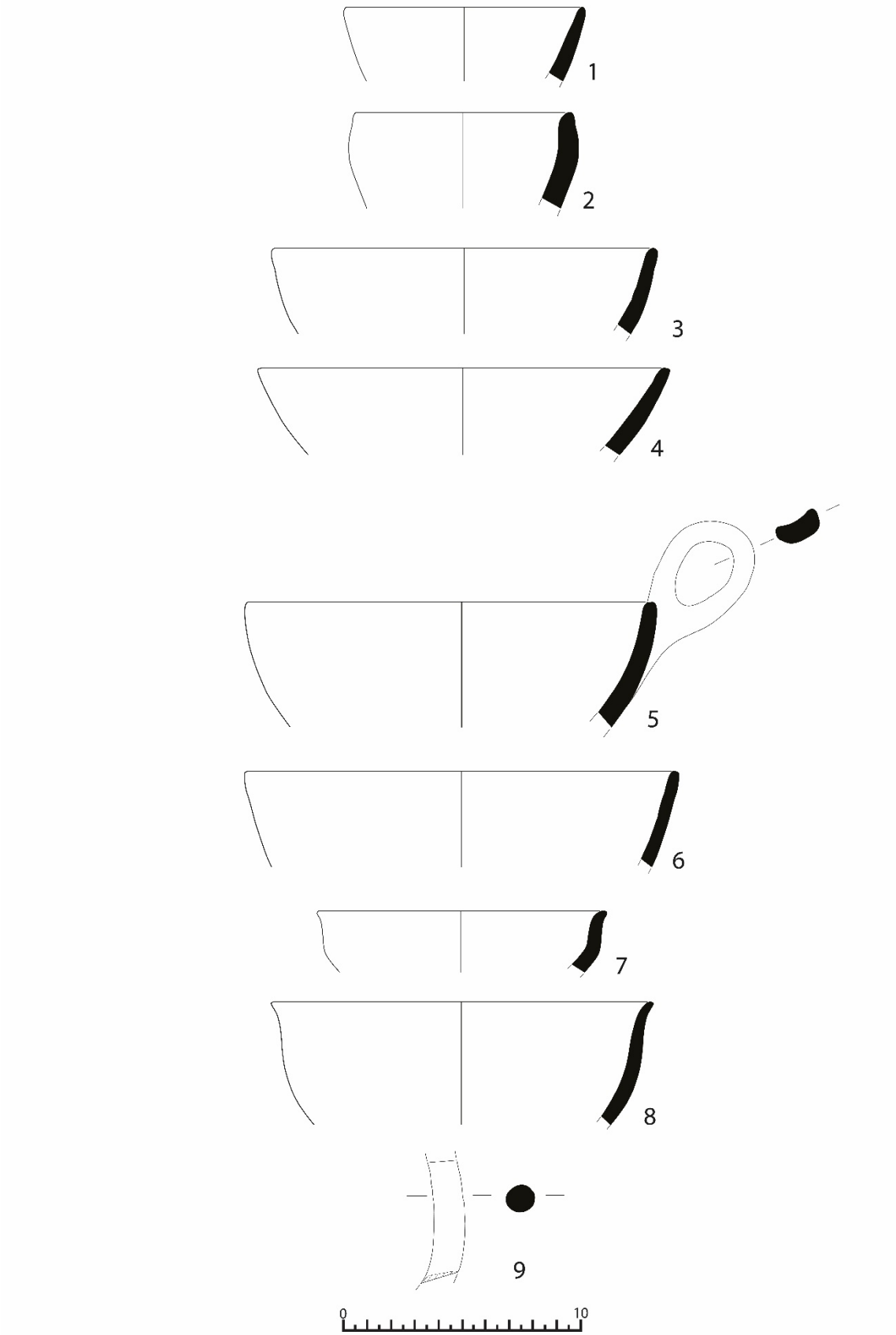
Levha 42. Kurucukuyusu Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 1:**1-3; **İTÇ 2:** 4-6.

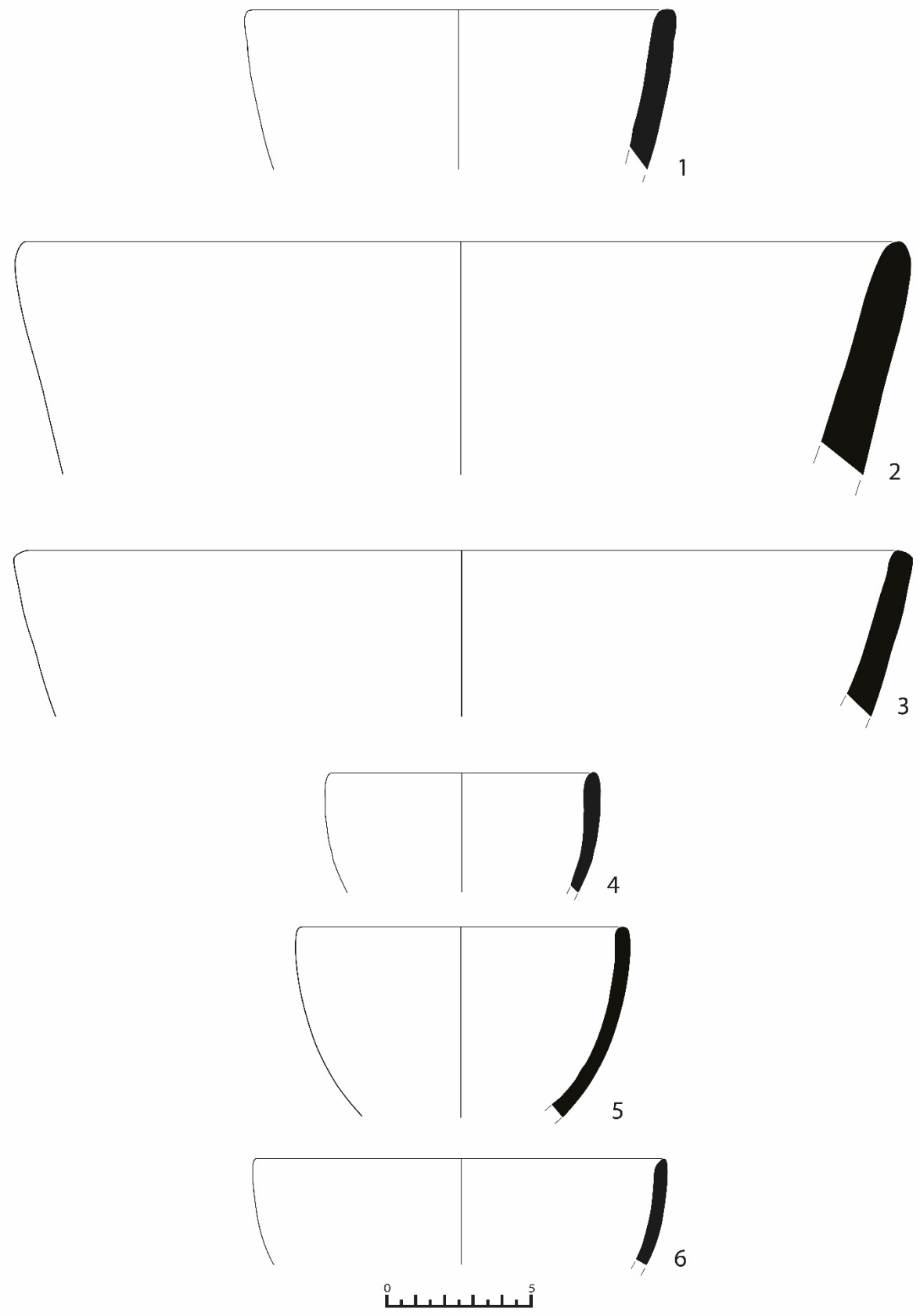
Levha 43. Süpüren Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:**1-3.
Arapdede Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 4-8.

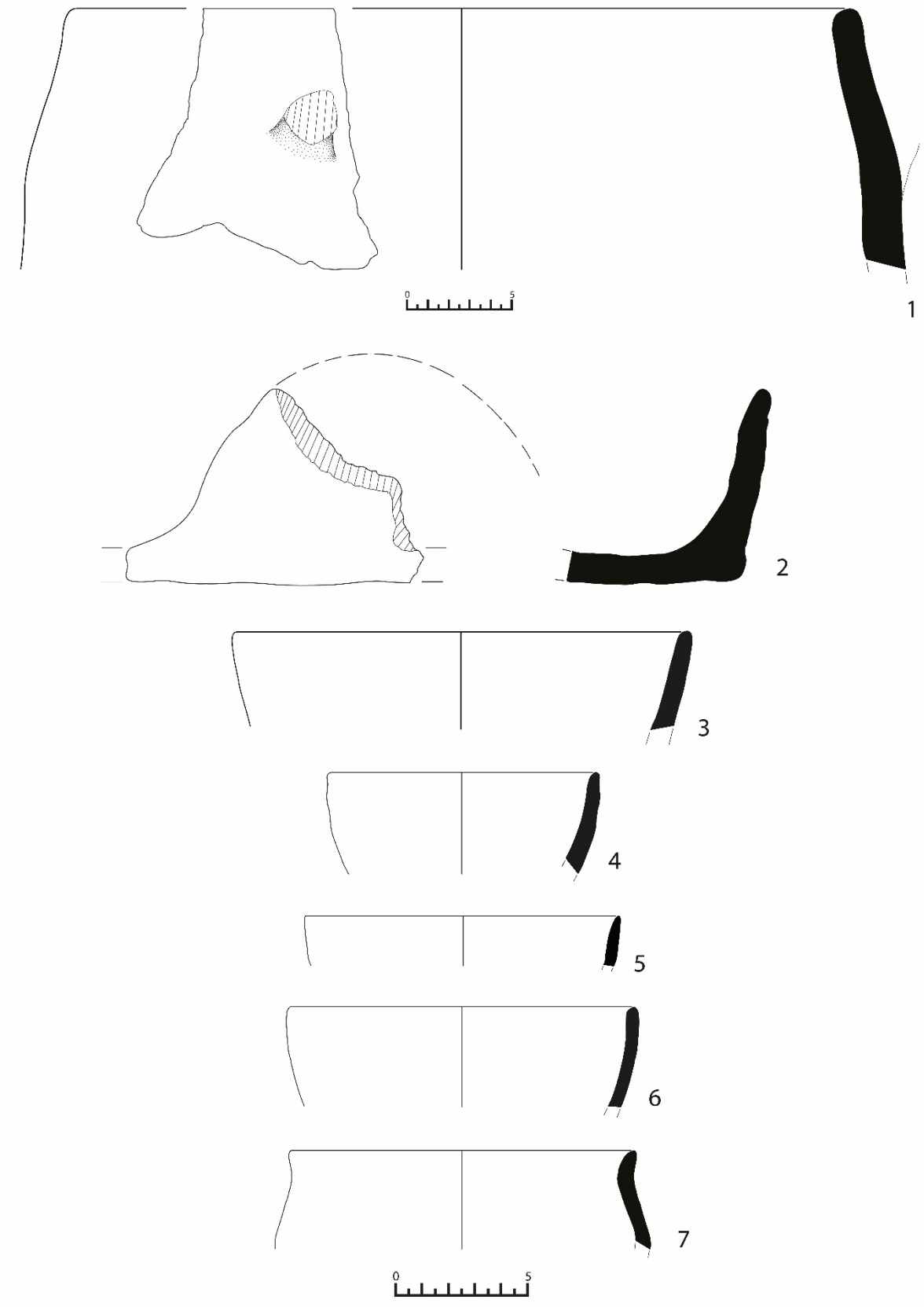
Levha 44. Karaağaçpınarı Höyük İTÇ 2 Seramik Örnekleri

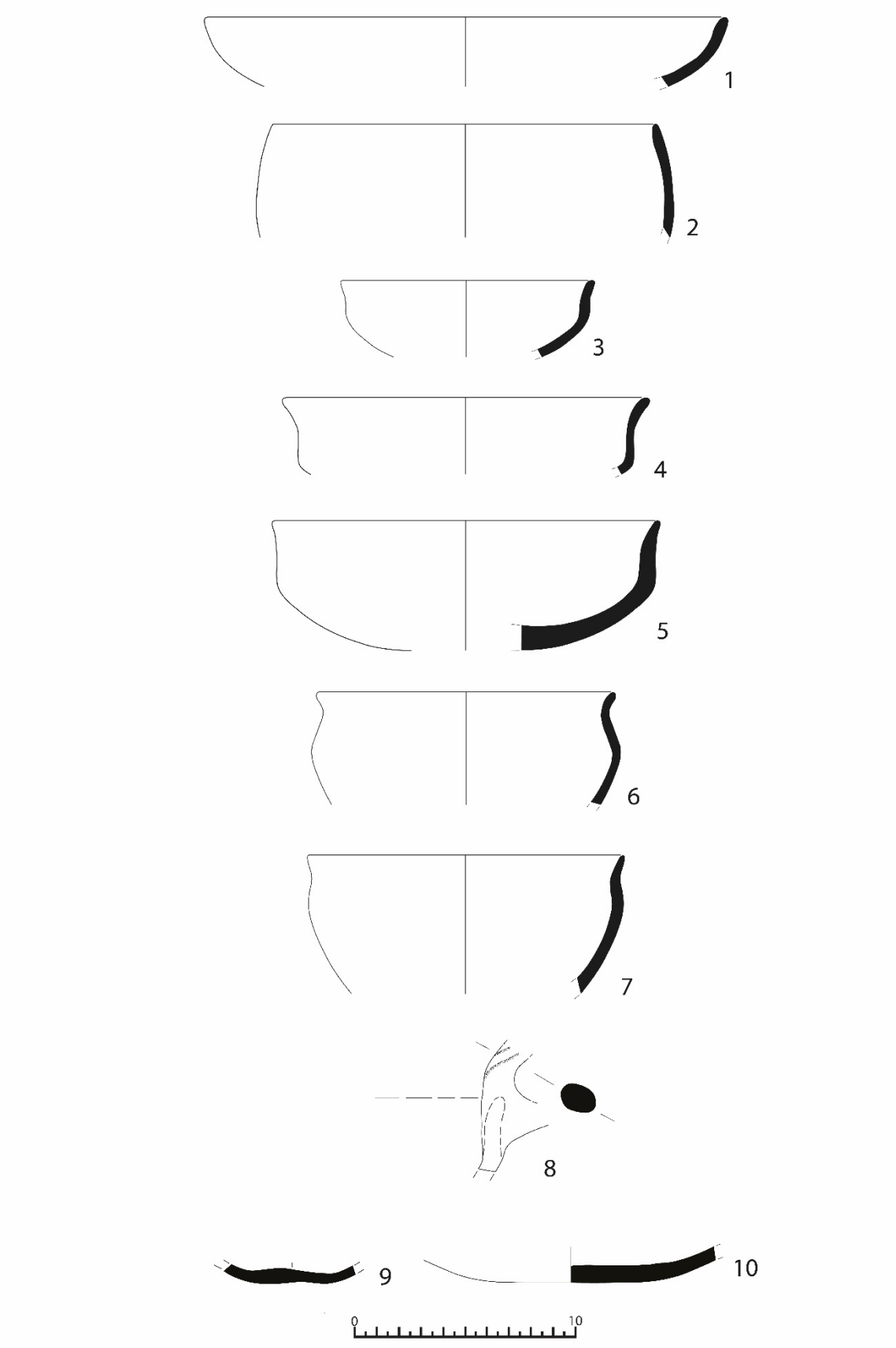
Levha 45. Karapazar Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 1-7; **İTÇ 3:** 8, 9.

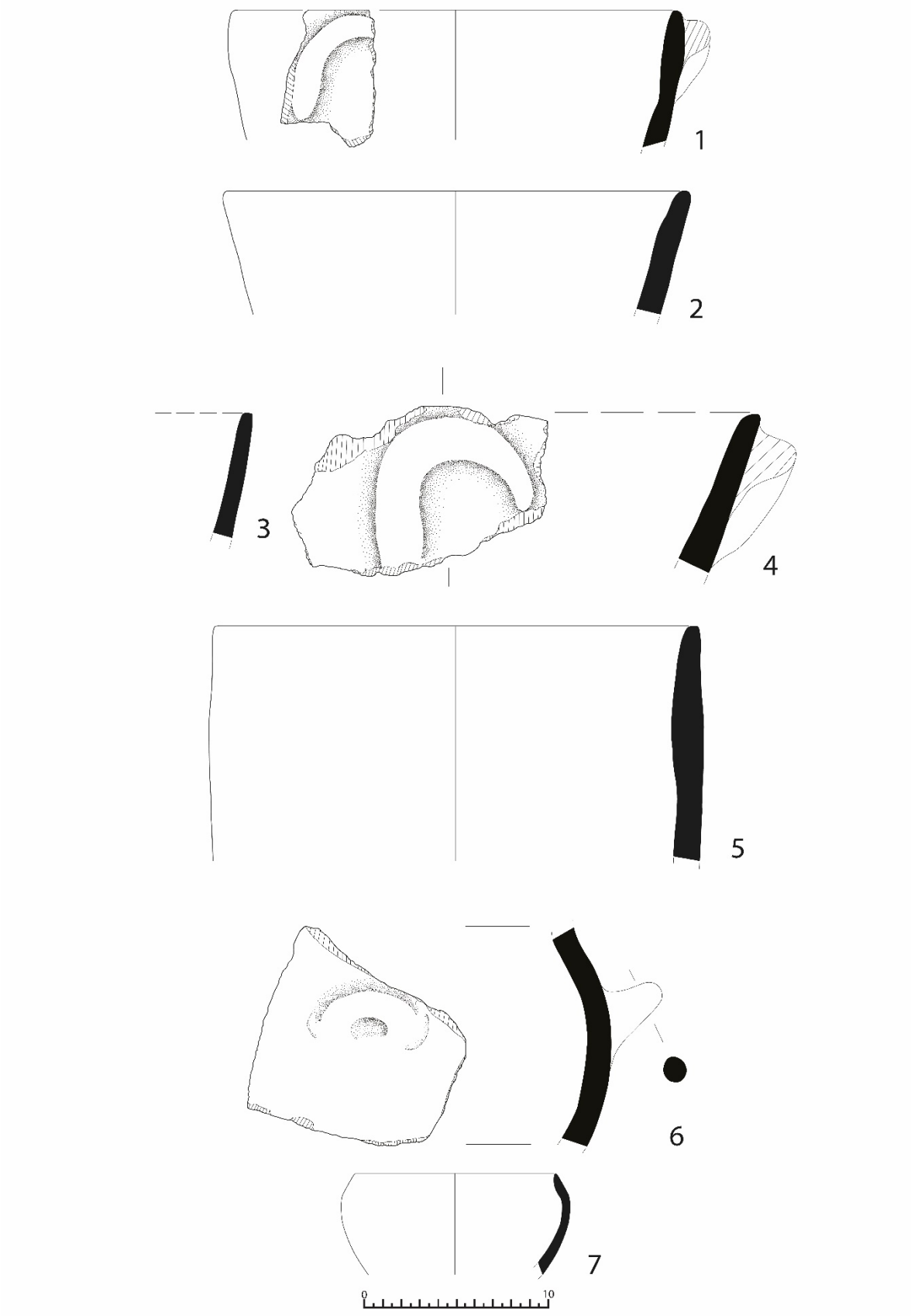
Levha 46a. Avdan Höyük İTÇ 2 Seramik Örnekleri

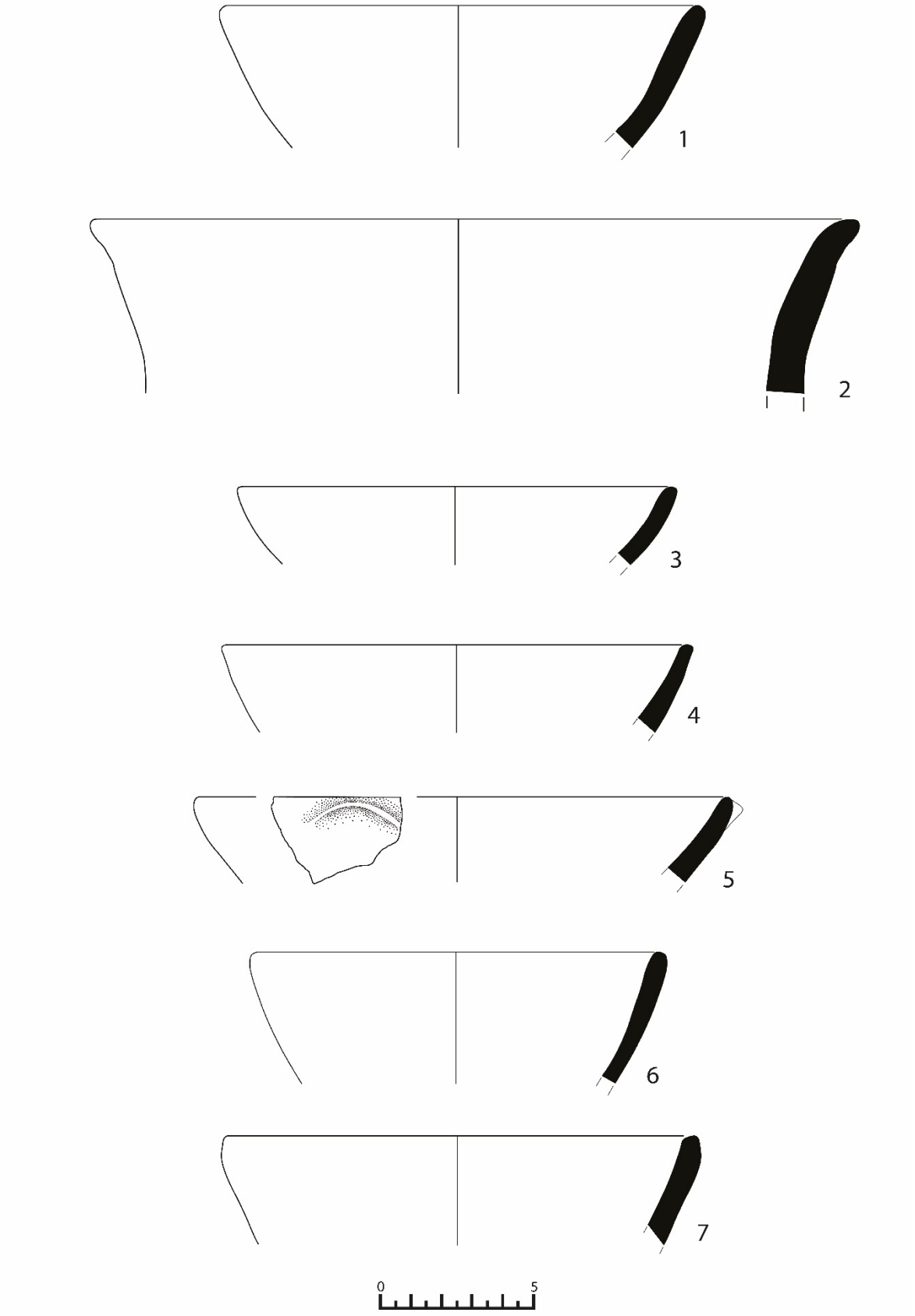
Levha 46b. Avdan Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 1, 2; **İTÇ 3:** 3-7.

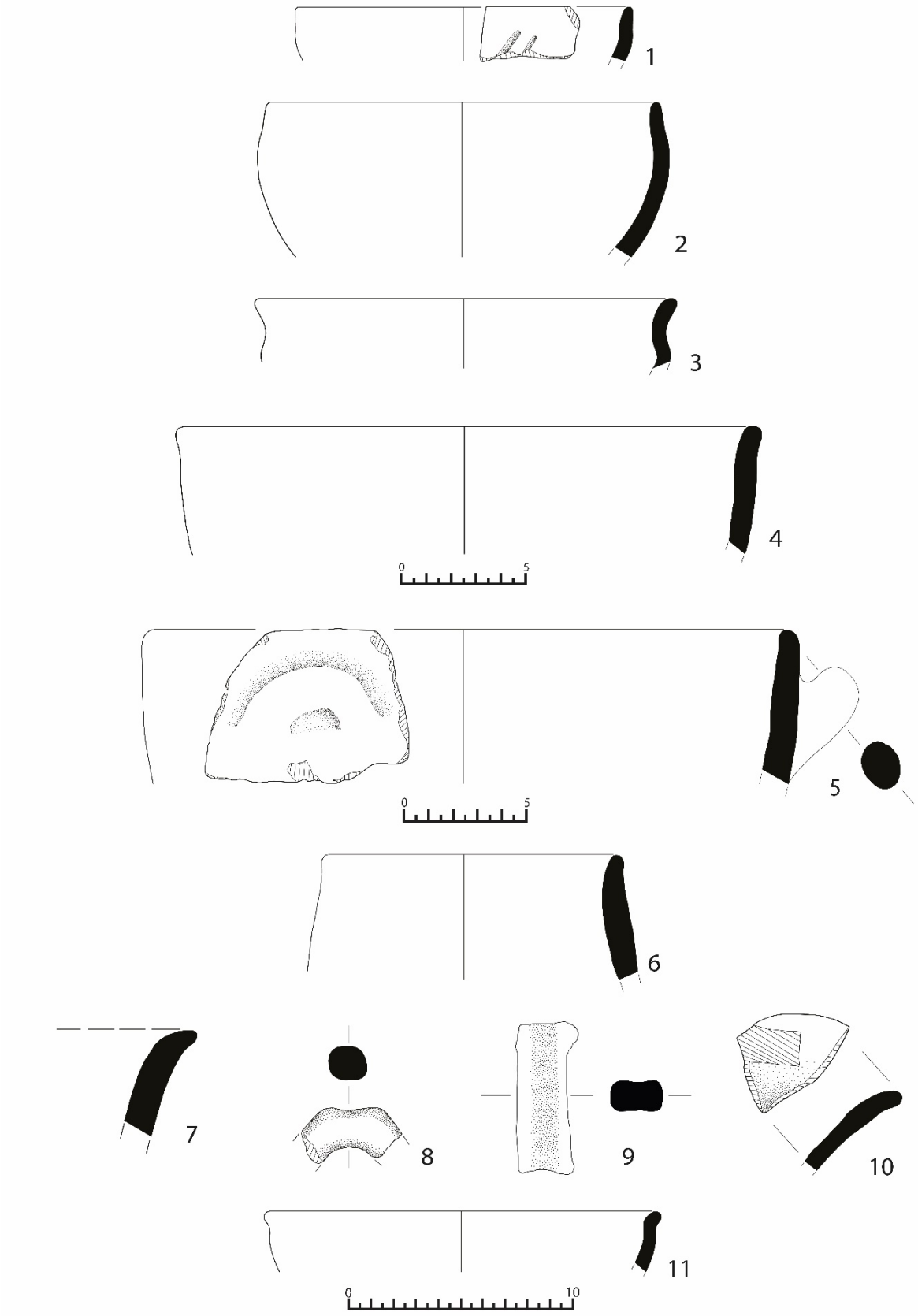
Levha 47a. Akören Höyük İTÇ 2 Seramik Örnekleri

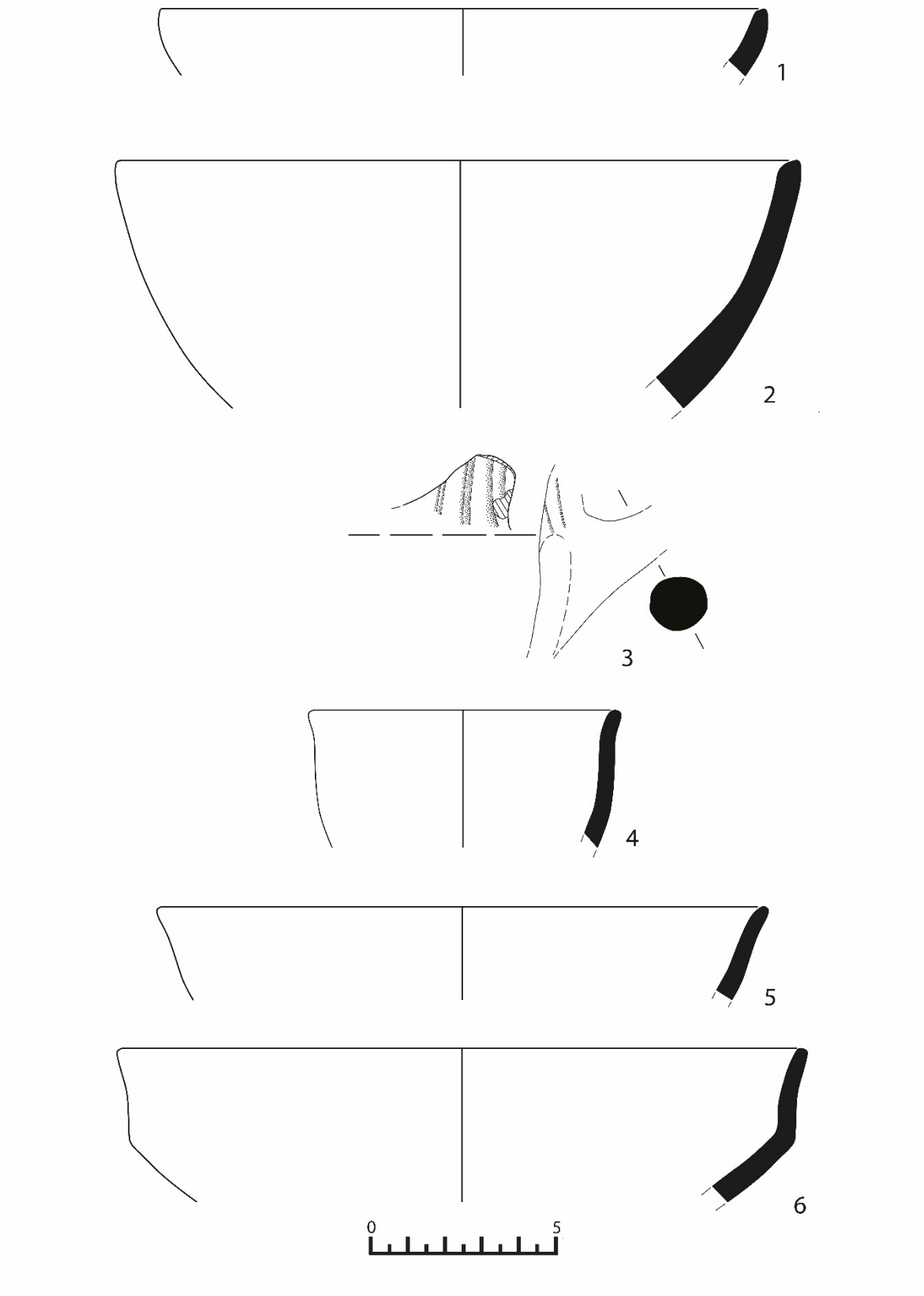
Levha 47b. Akören Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 1-6; **İTÇ 3:**7

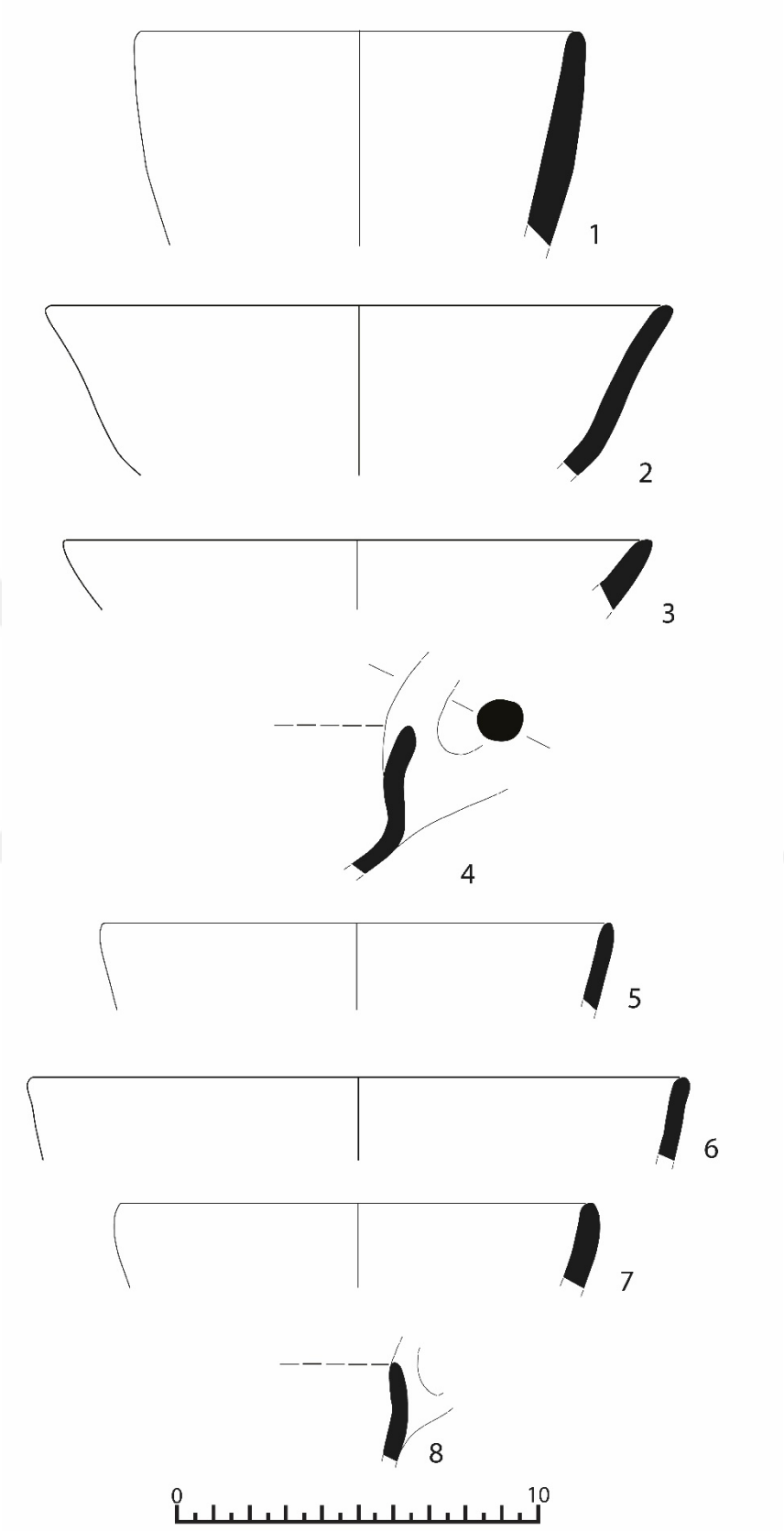
Levha 48a. Kavaközü Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 1:** 1, 2; **İTÇ 2:** 3-7.

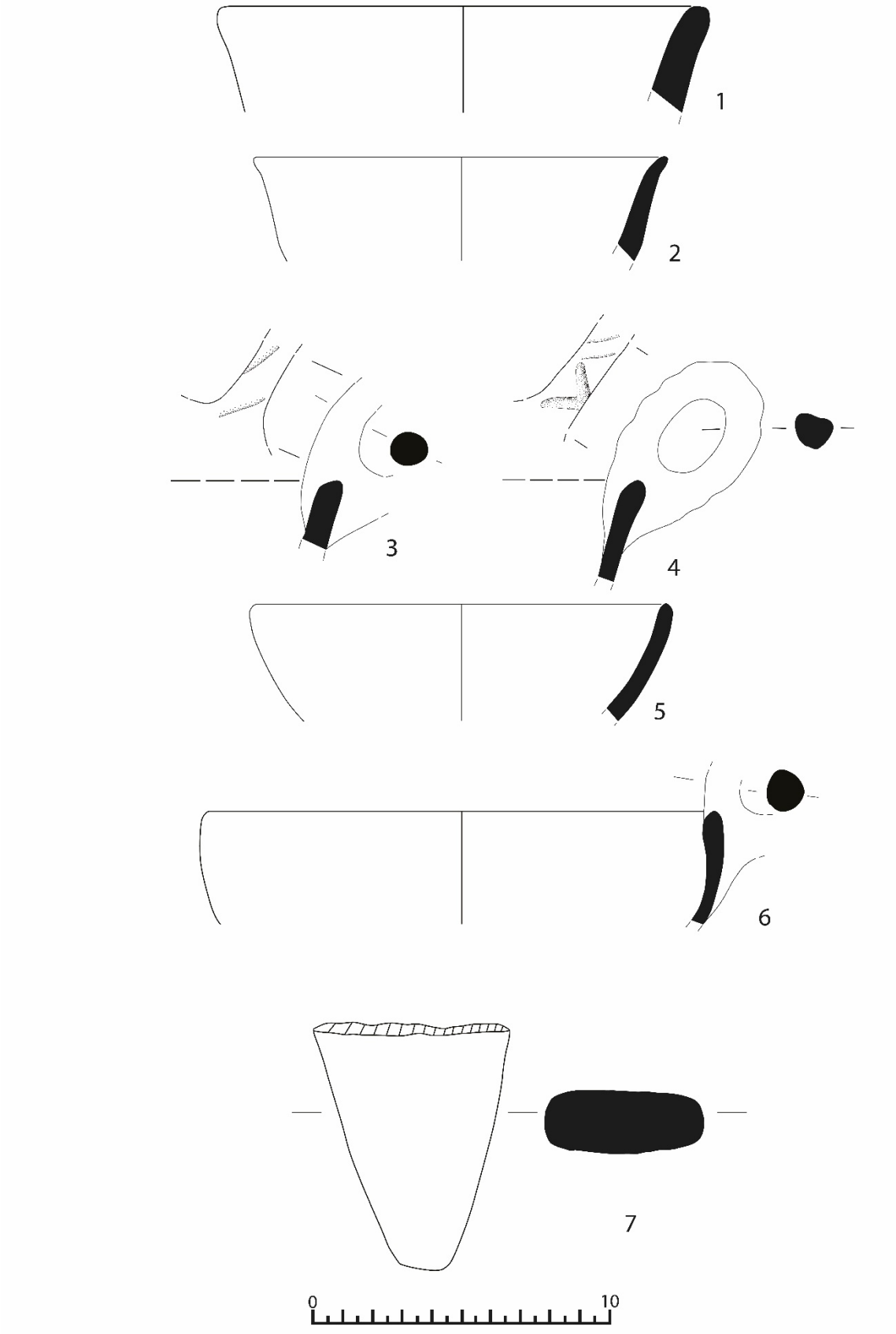
Levha48b. Kavaközü Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 1-10; **İTÇ 3:** 11.

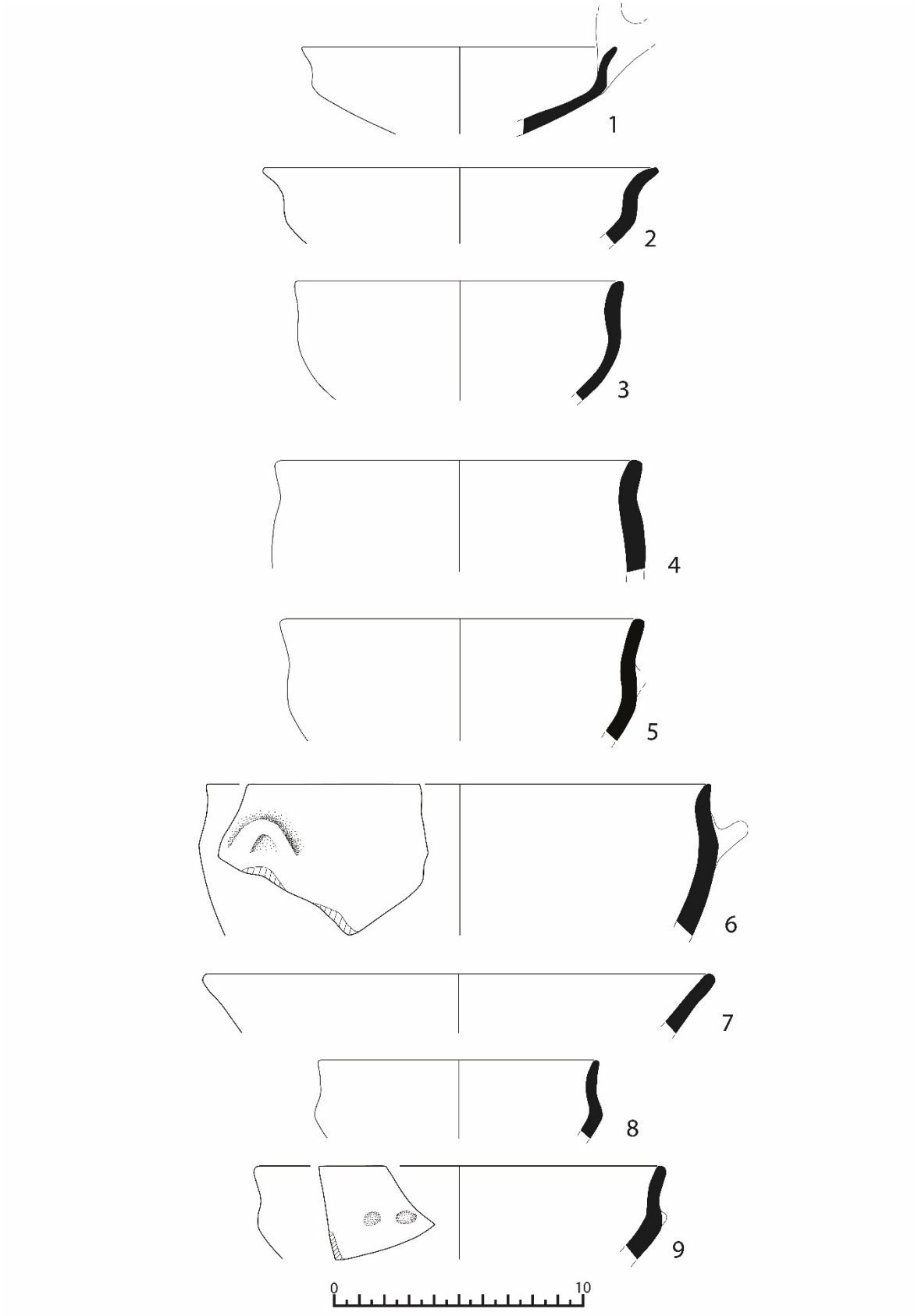
Levha 49. Sultandere Höyük İTÇ 2 Seramik Örnekleri

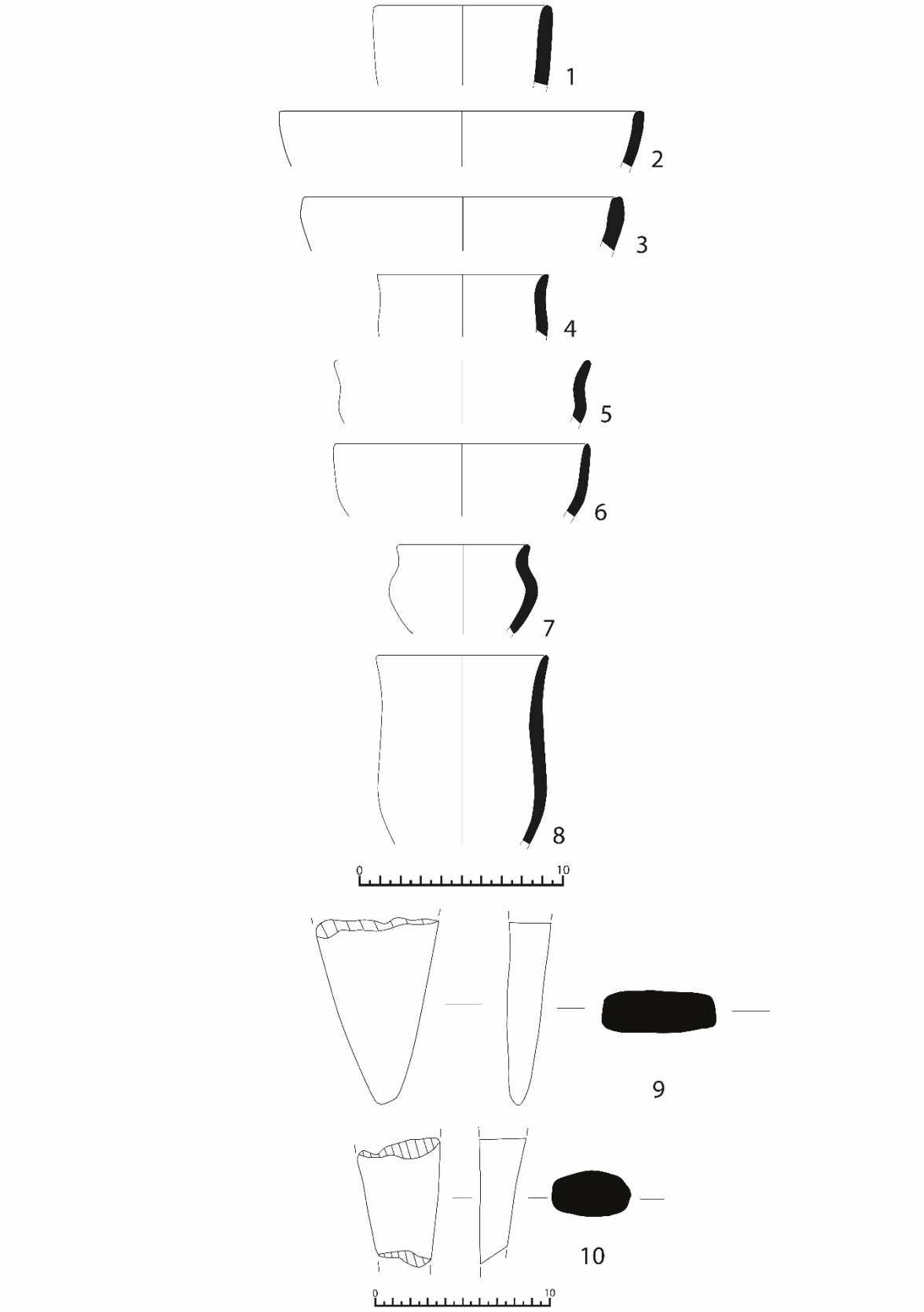
Levha 50. Gölüce 2 Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 1; Gülpınar Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 2-4; Güvemli Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 5-8.

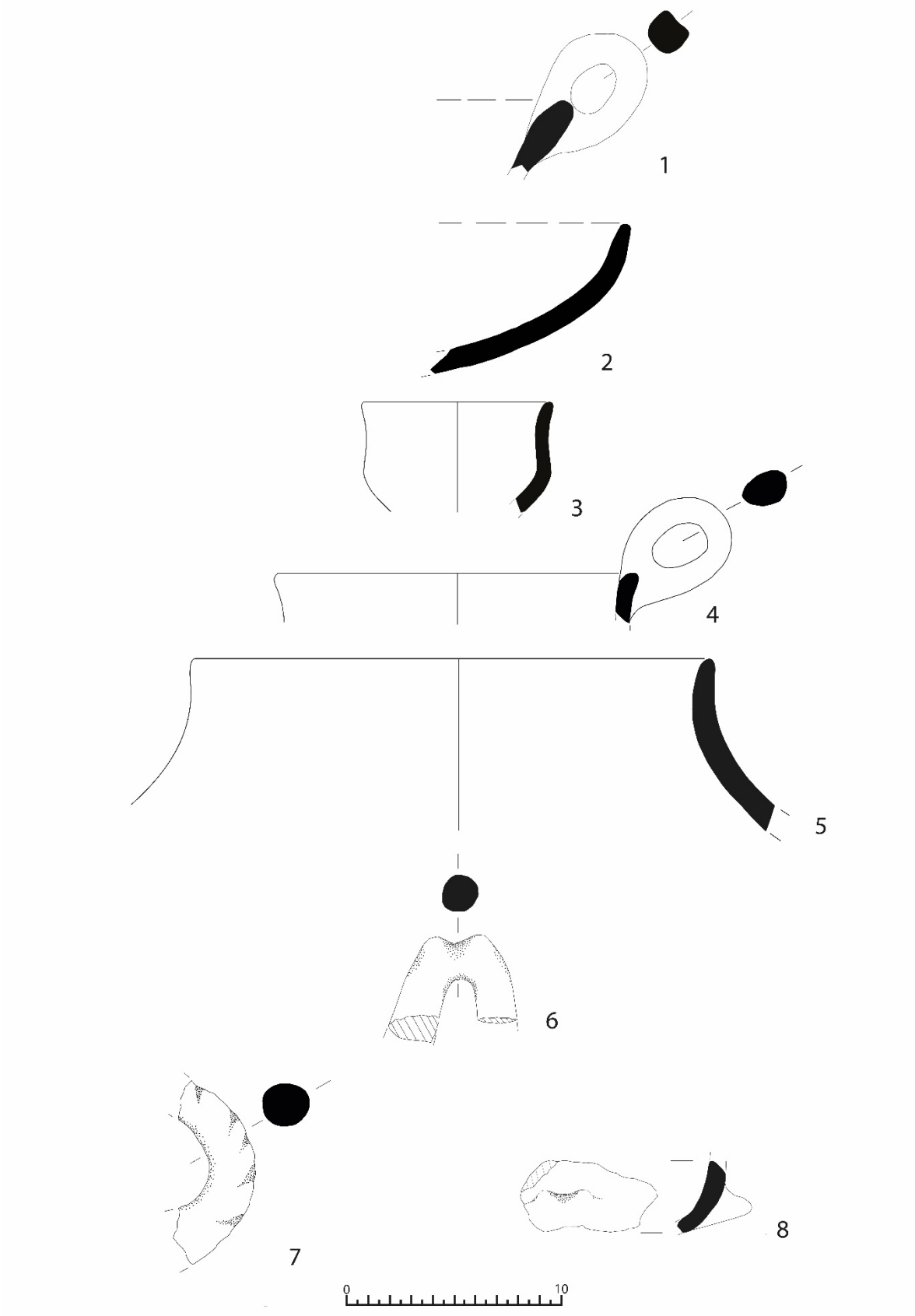
Levha 51a. Kanlıpınar İTÇ 2 Seramik Örnekleri

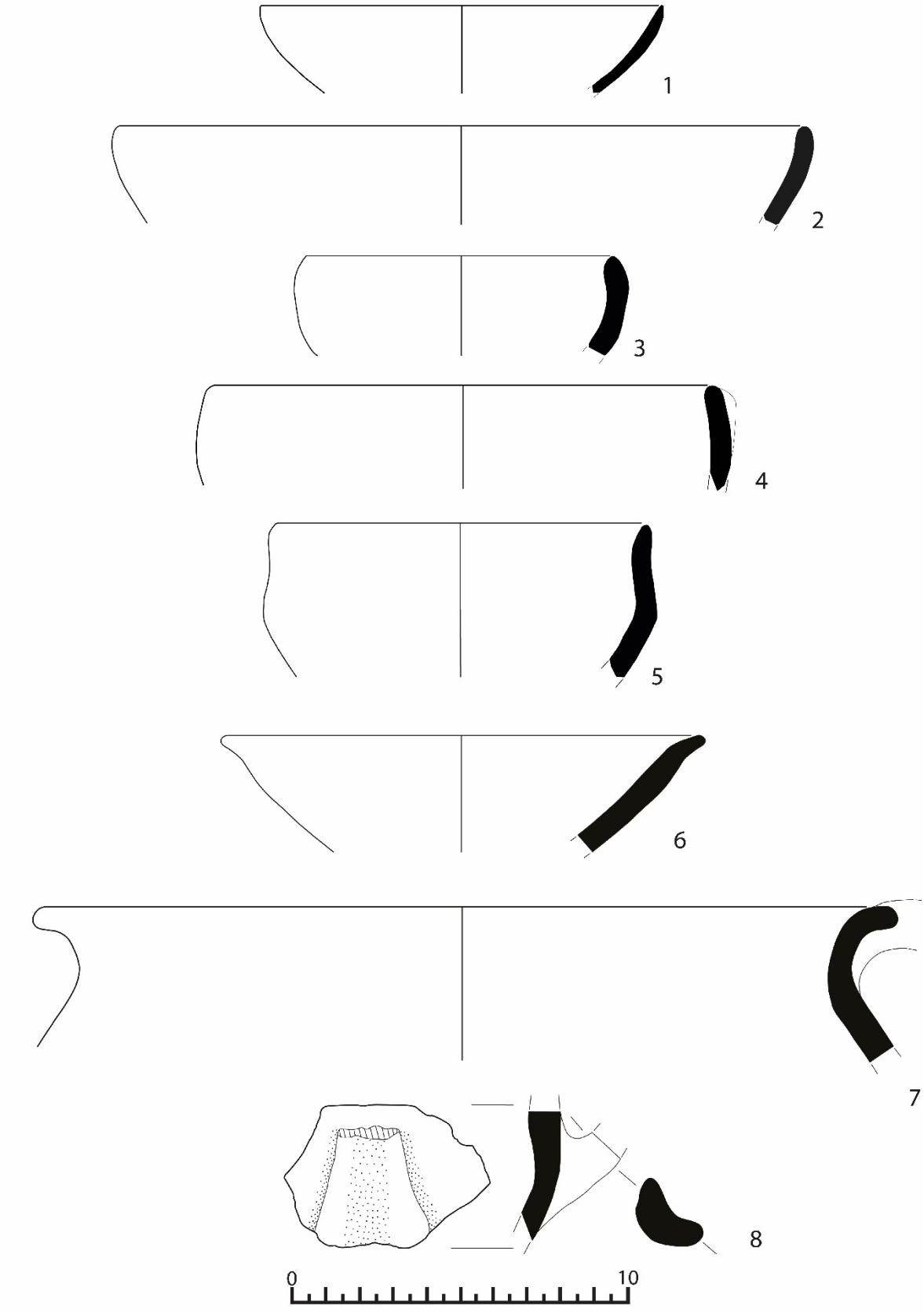
Levha 51b. Kanlıpınar Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 1-6; **İTÇ 3:** 7-9.

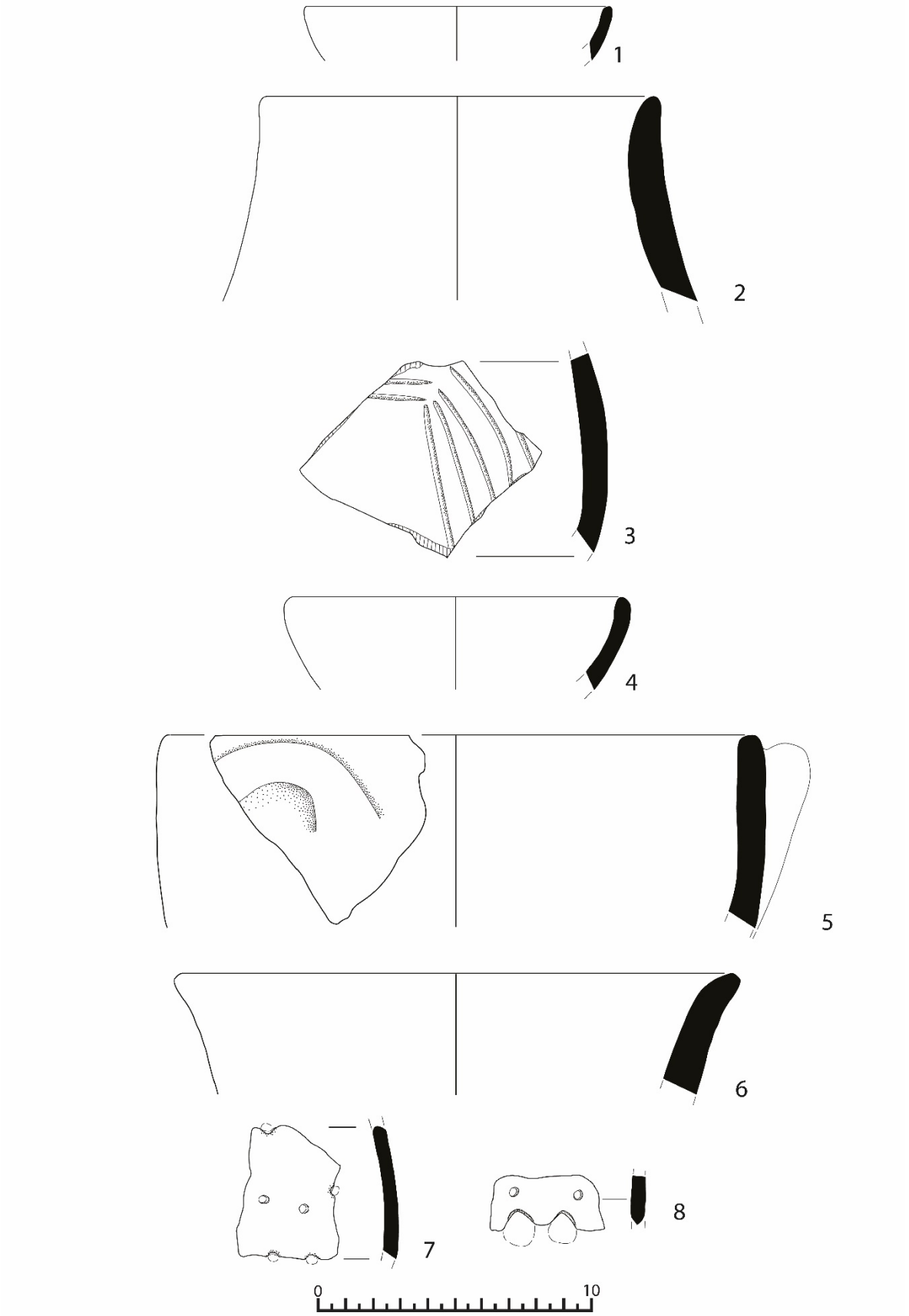
Levha 52. Gölüce 1 Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 1-5; **İTÇ 3:** 6-10.

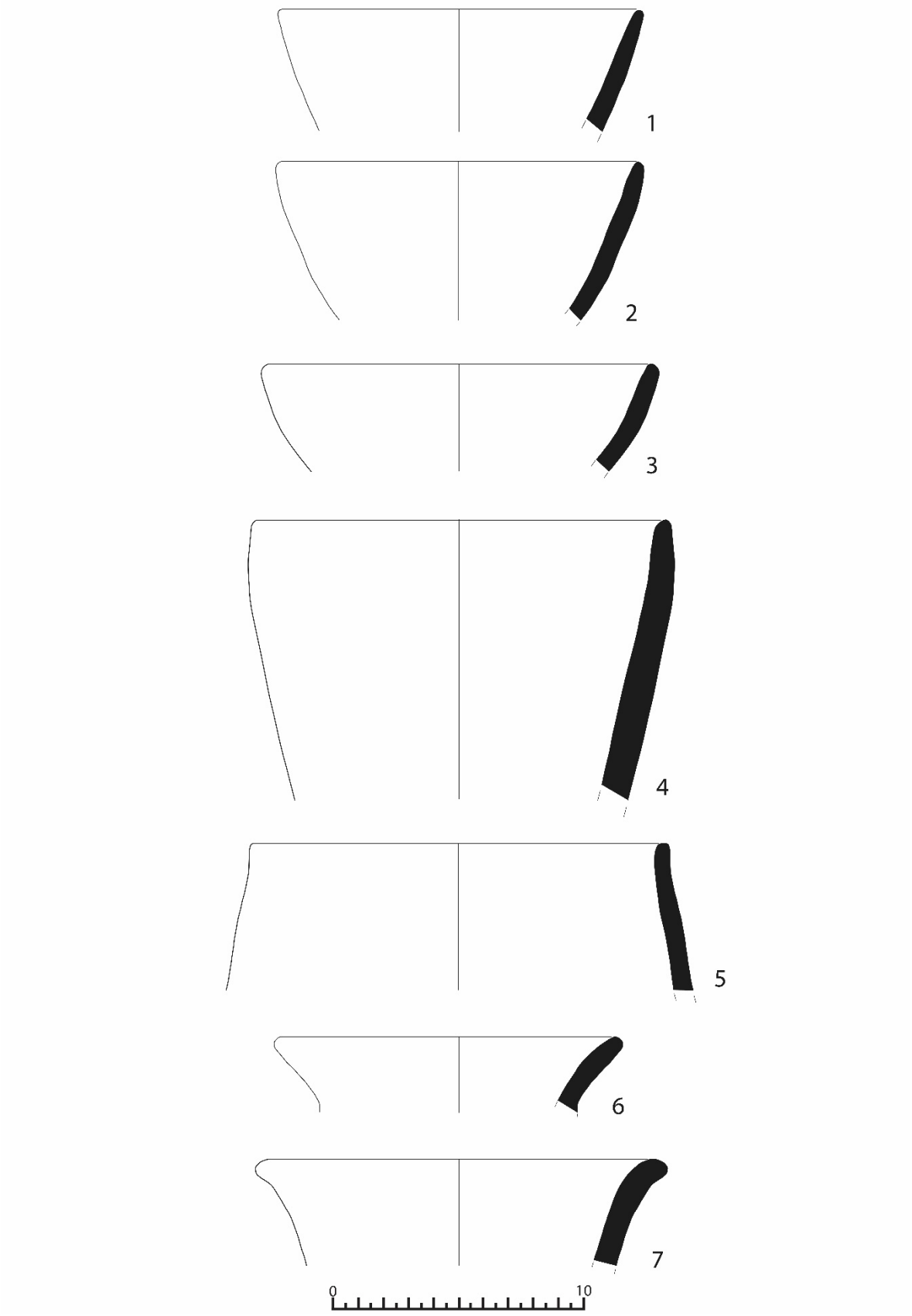
Levha 53a. Ağapınarçiftlik Höyük İTÇ 2 Seramik Örnekleri

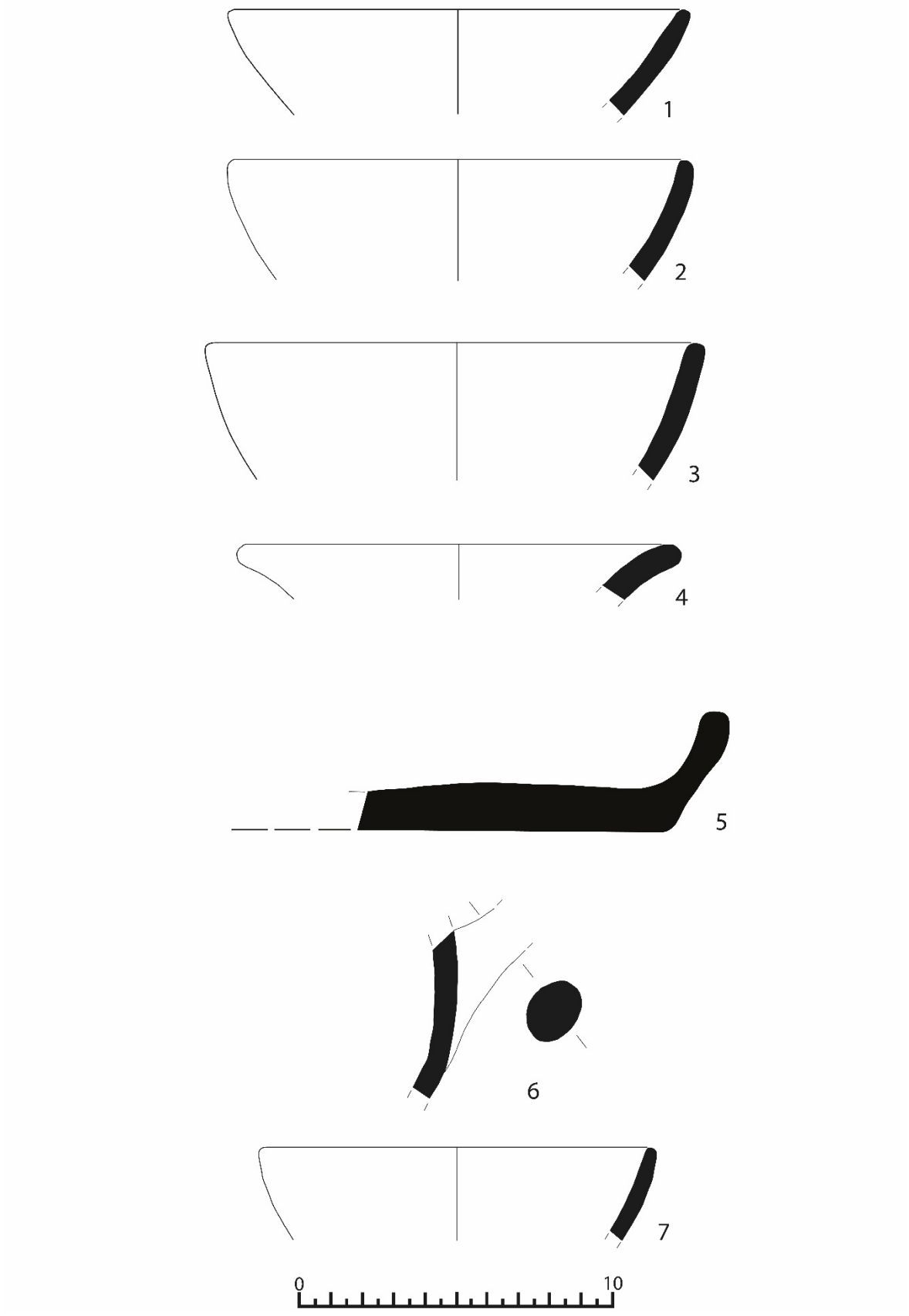
Levha 53b. Ağapınarçiftlik Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 3:** 1-5**.**
Kümbet Ürktepe Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 3:** 6-8.

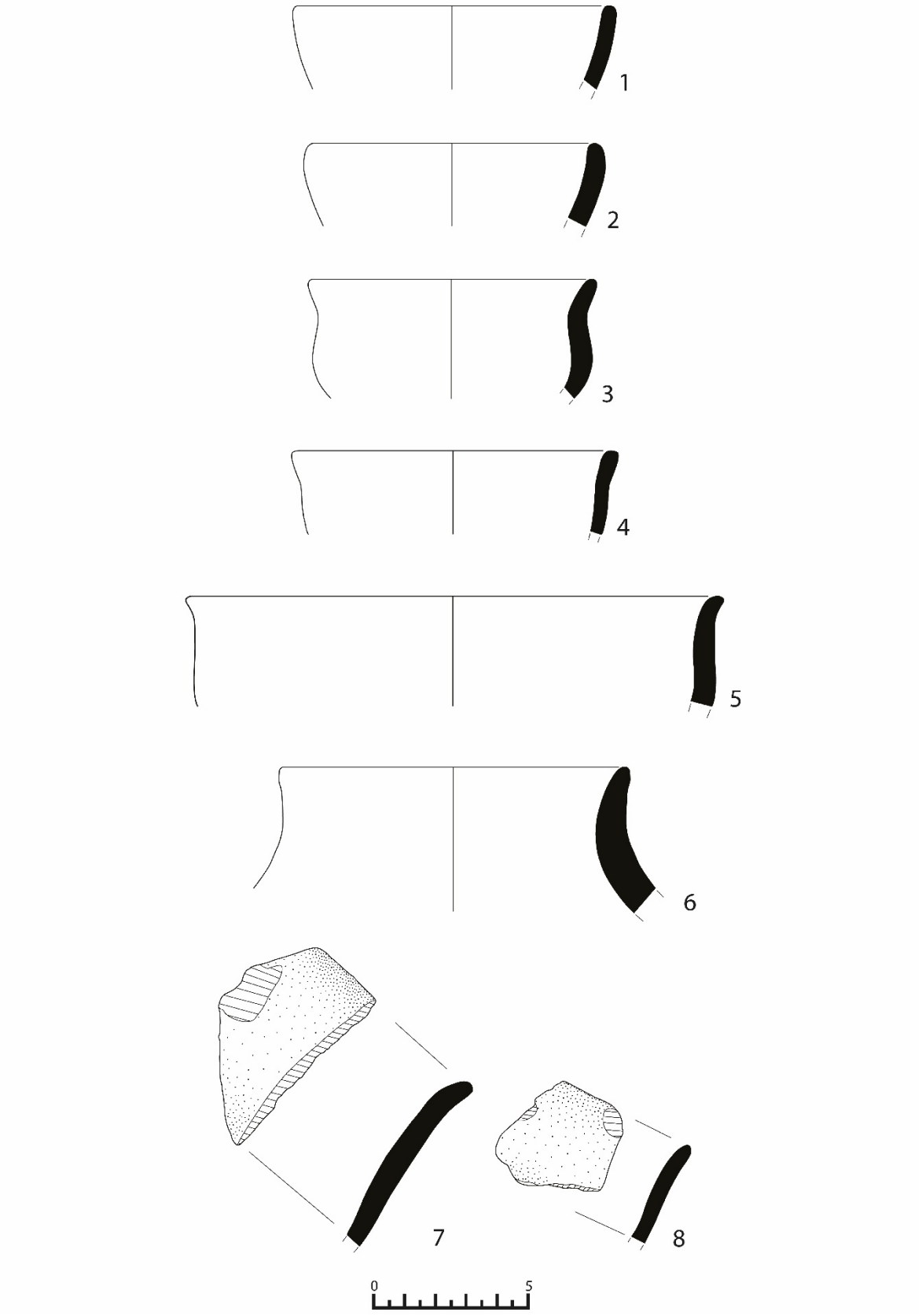
Levha 54. Kümbet Ürktepe Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 1:** 1-3; **İTÇ 2:** 4-8.

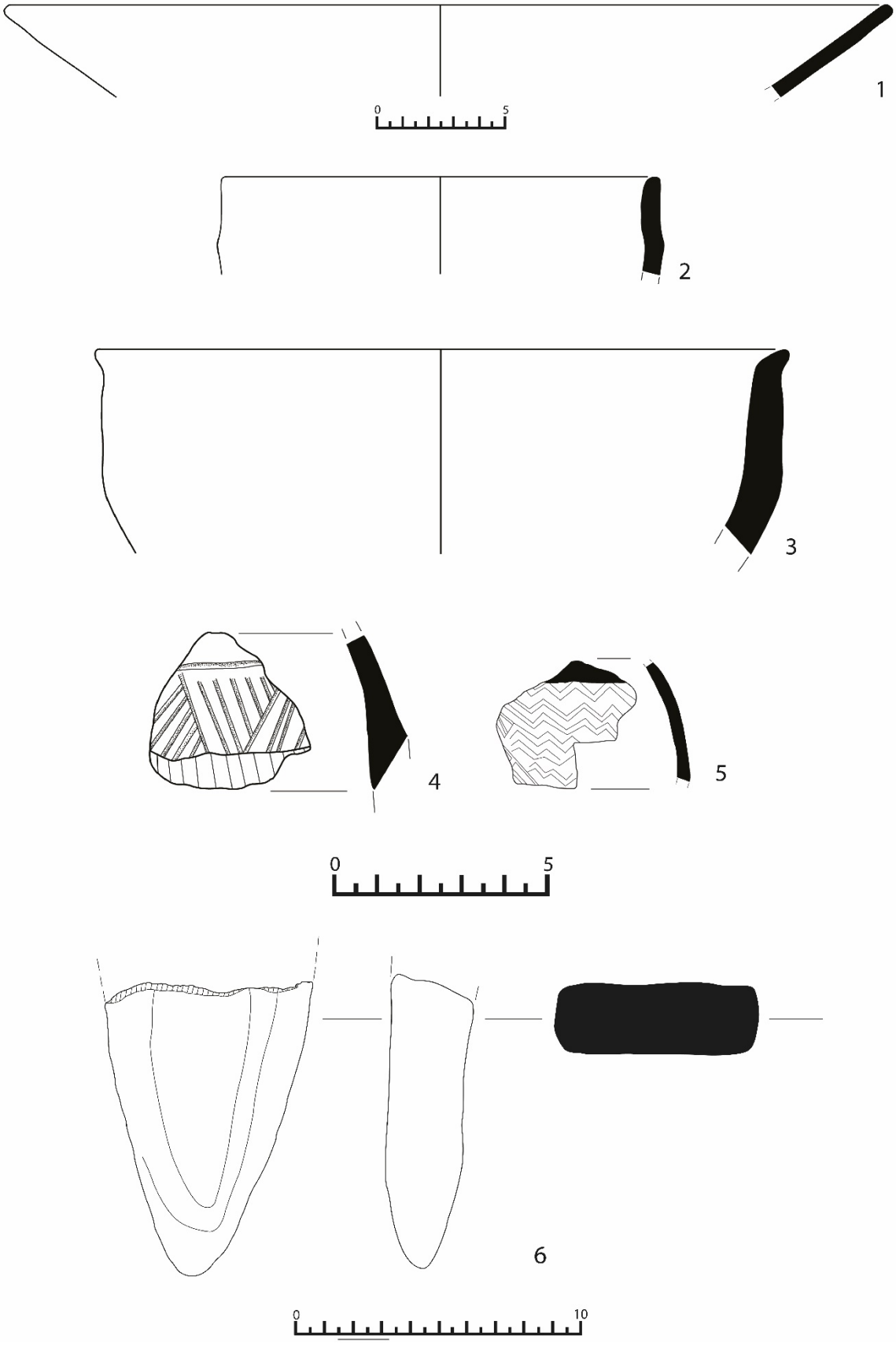
Levha 55a. Yozsakçiftlik Höyük İTÇ 1 Seramik Örnekleri

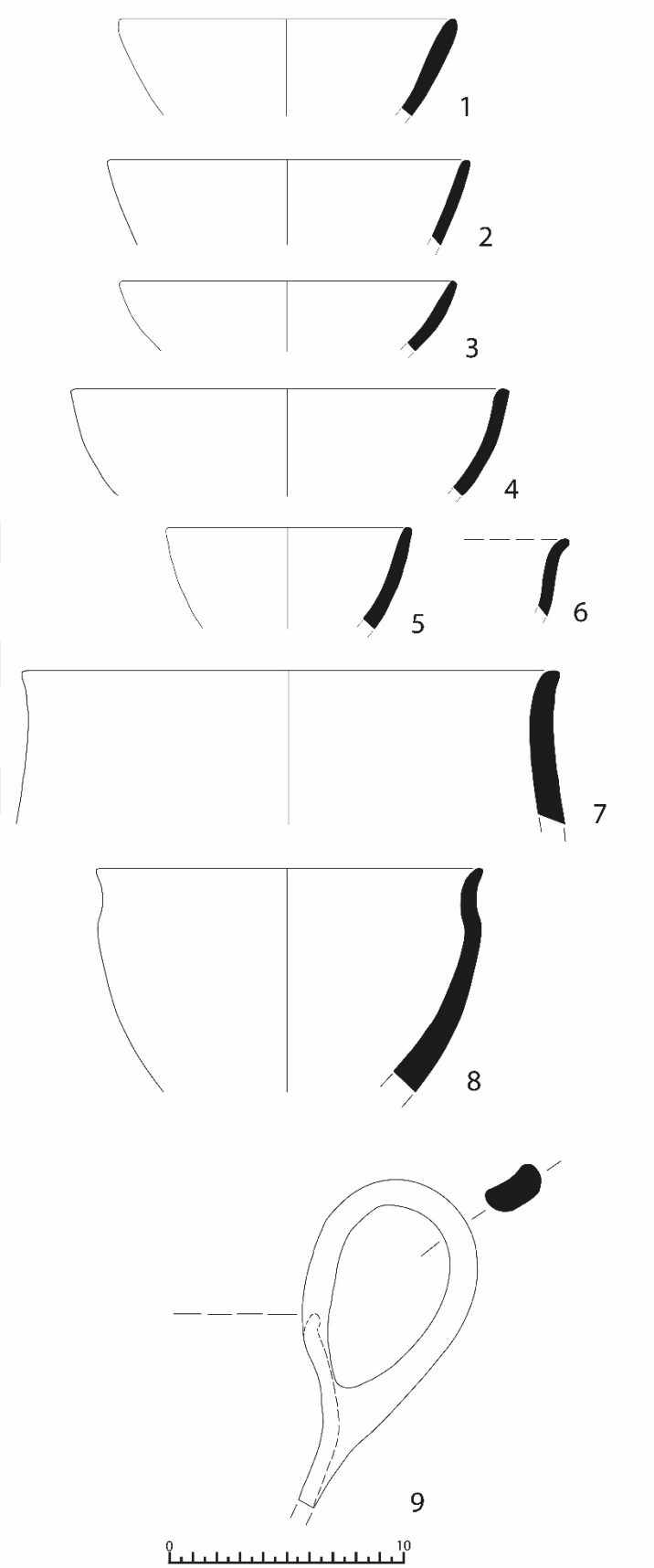
Levha 55b. Yozsakçiftlik Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 1-6; **İTÇ 3:** 7.

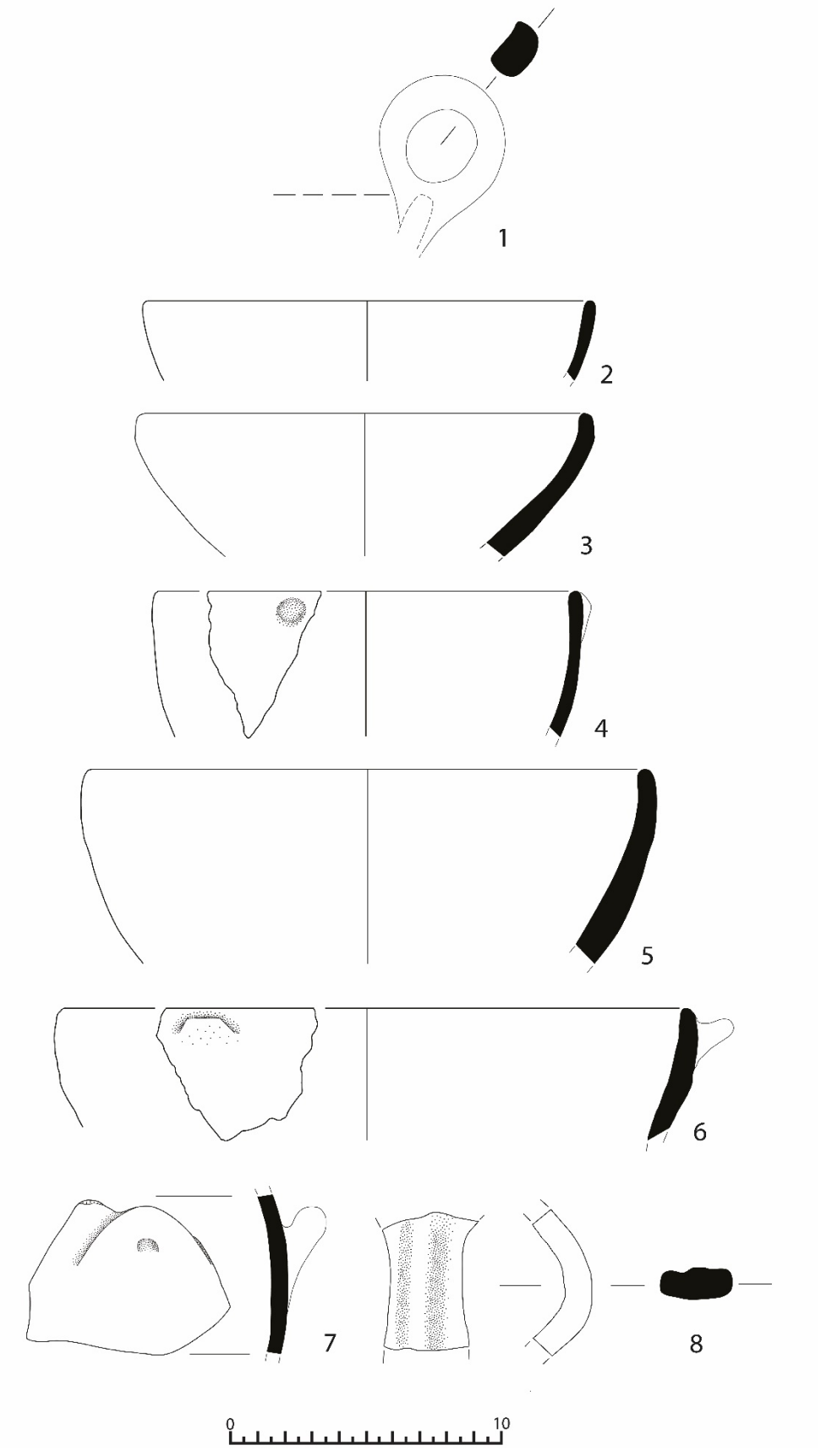
Levha 56a. Selakarı Höyük İTÇ 2 Seramik Örnekleri

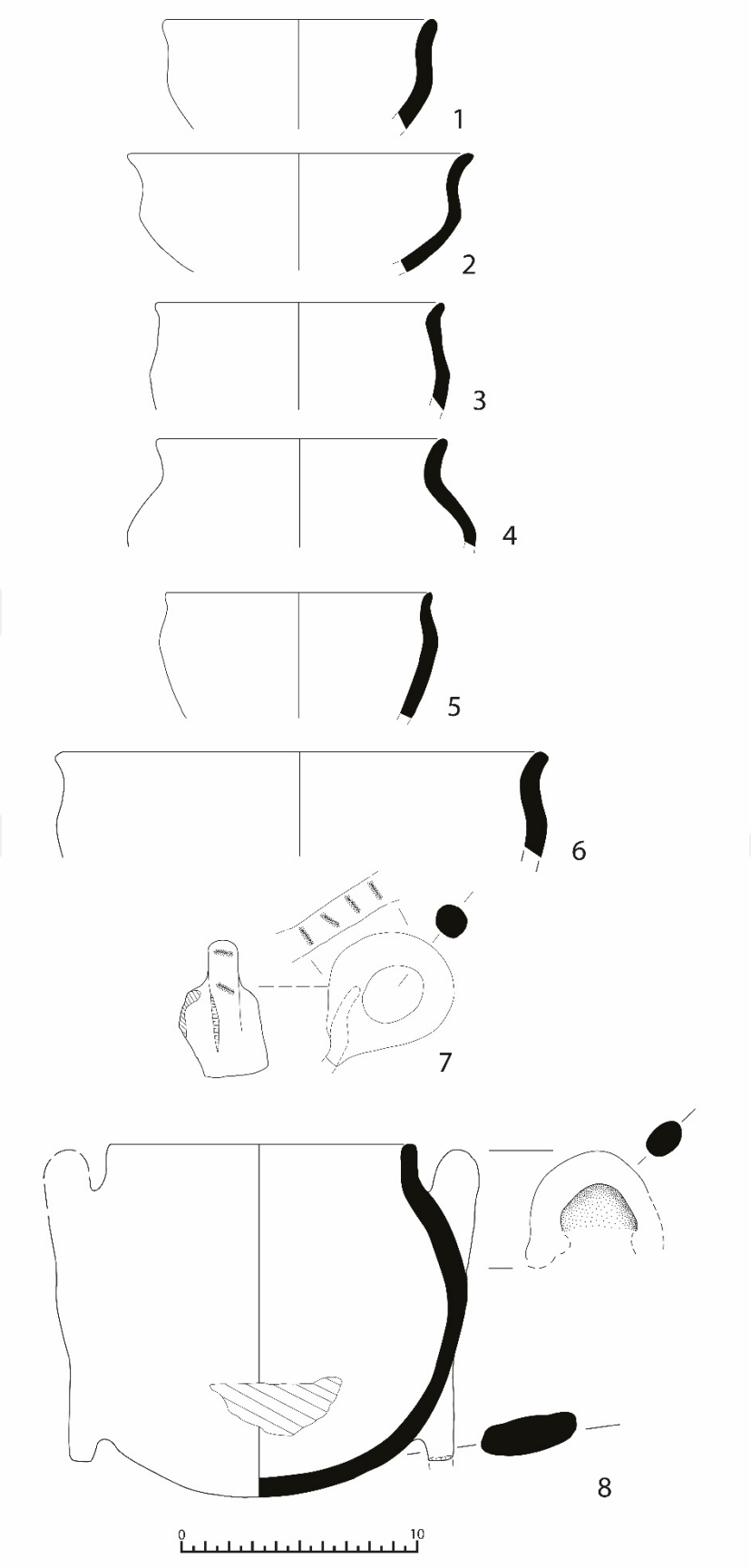
Levha 56b. Selakarı Höyük İTÇ 3 Seramik Örnekleri

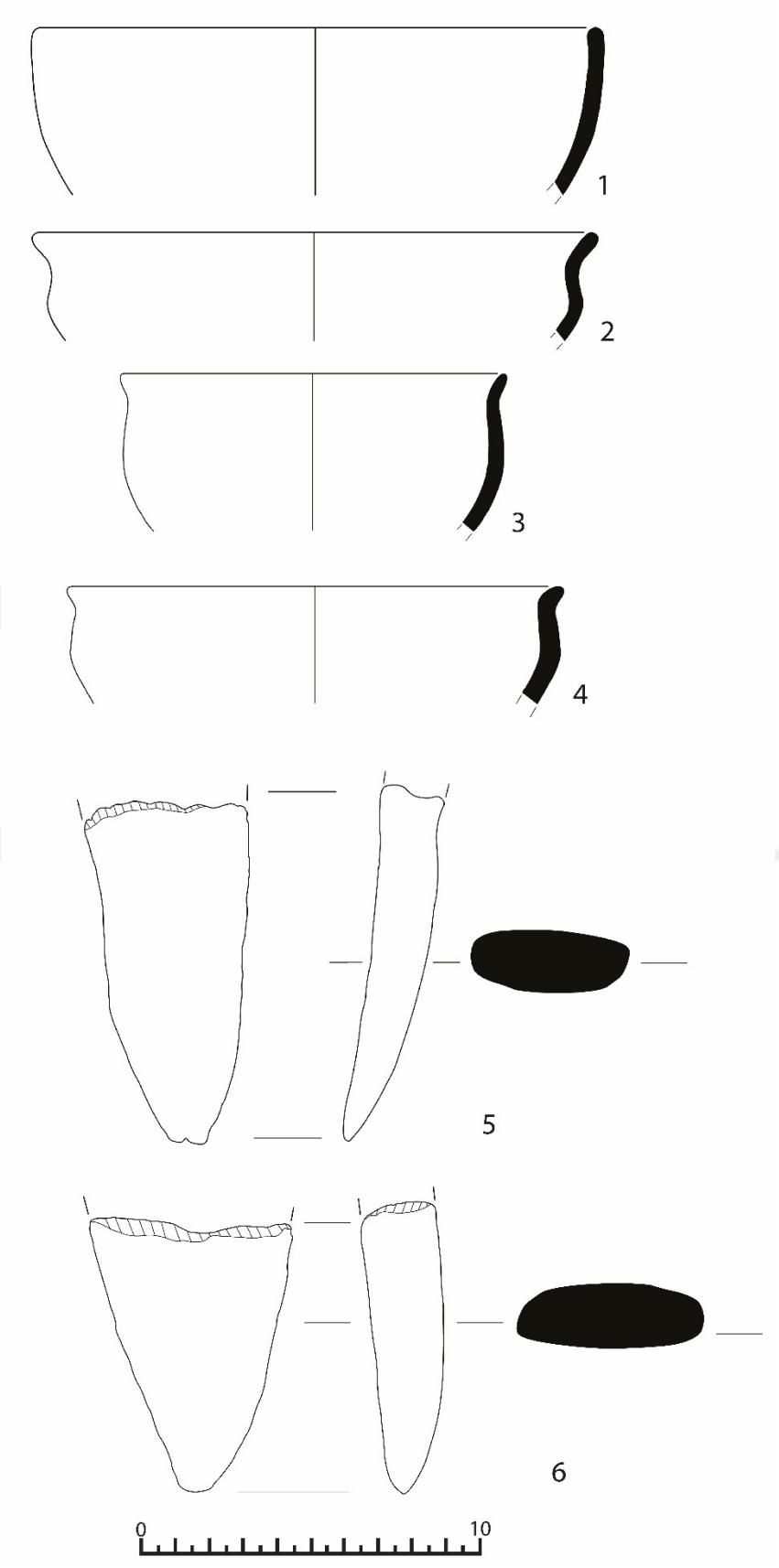
Levha 57. Oklubalı Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 1:** 1-4; **İTÇ 2:** 5-7; **İTÇ 3:** 8, 9.

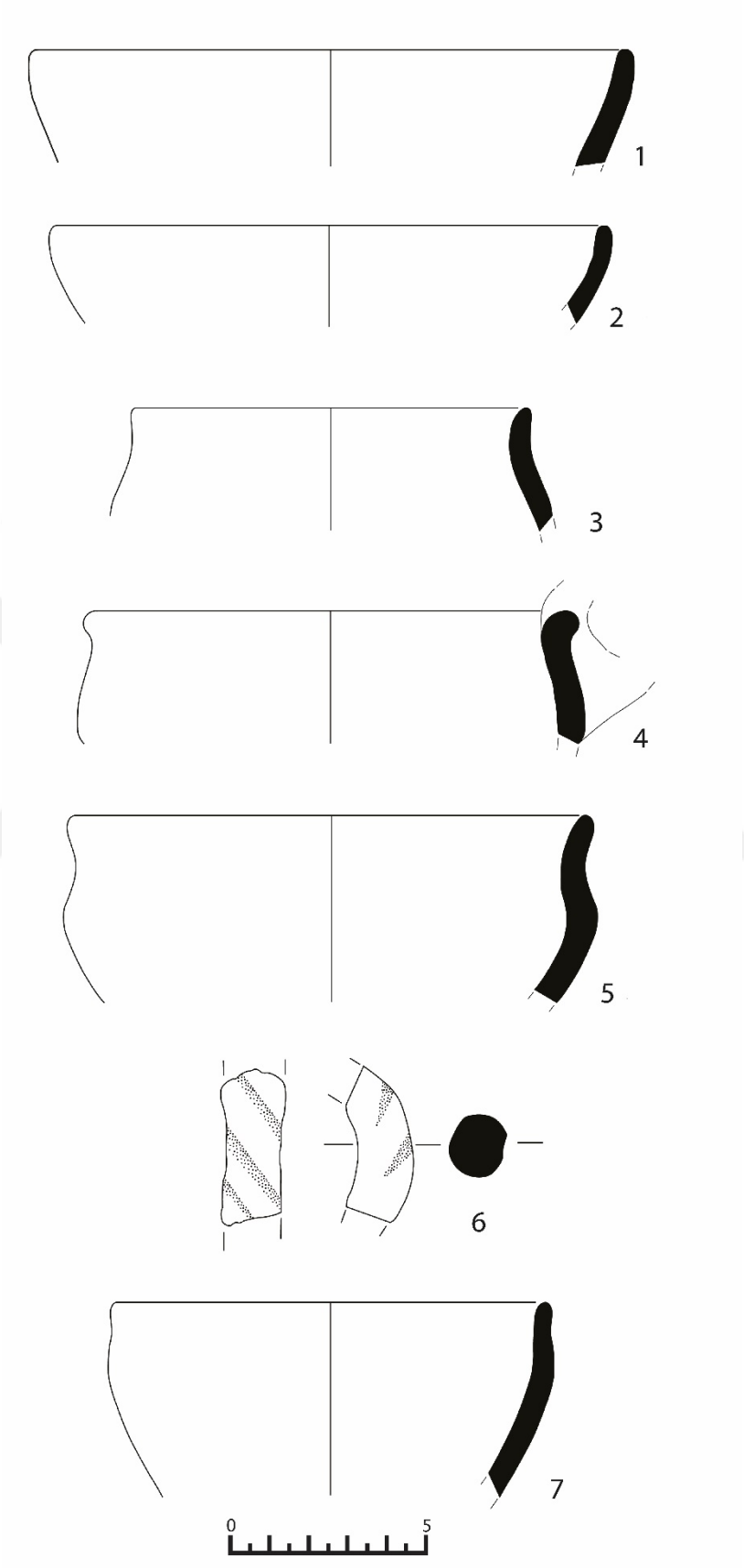
Levha 58a. Çukurhisar Höyük İTÇ 2 Seramik Örnekleri

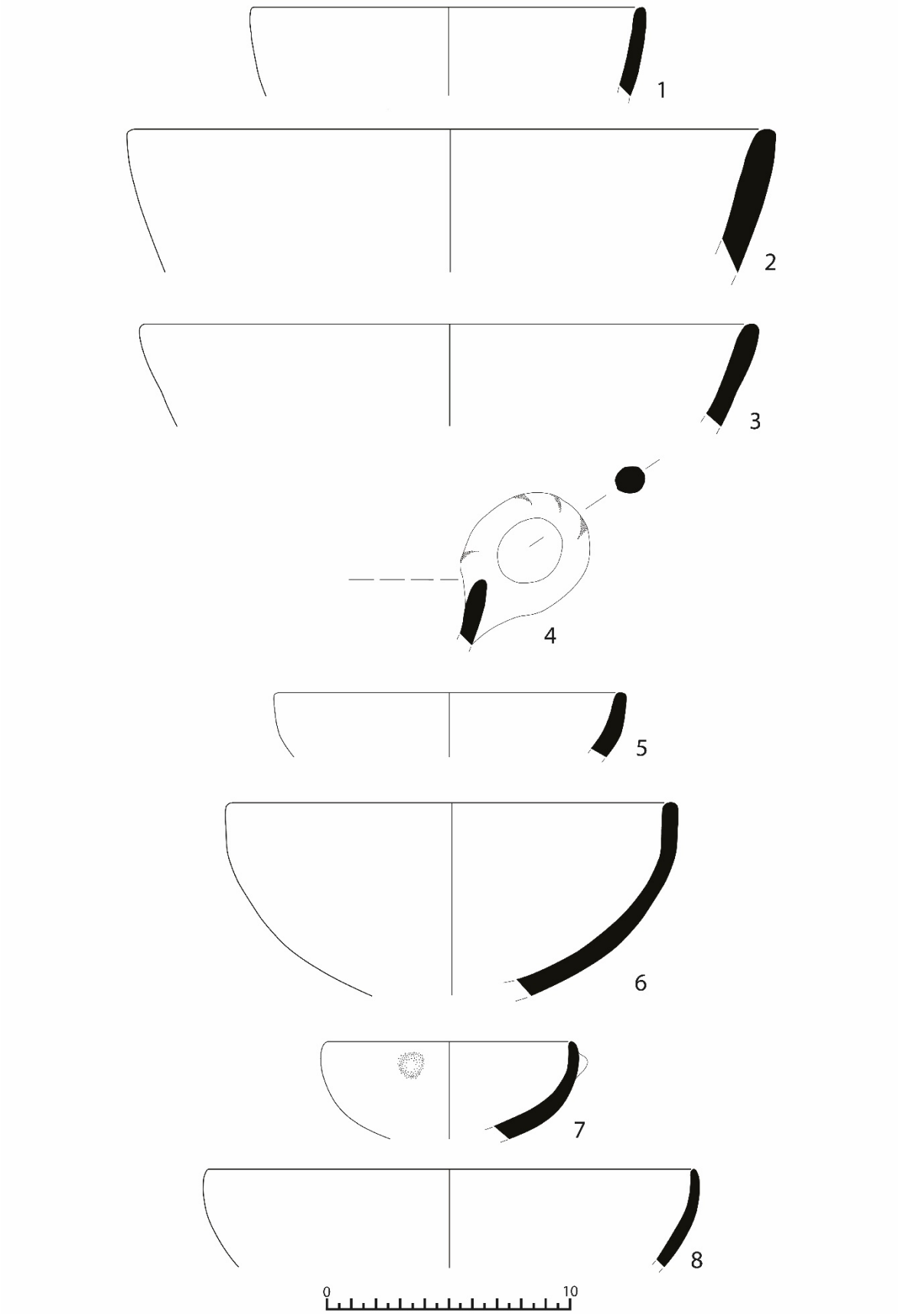
Levha 58b. Çukurhisar Höyük İTÇ 2 Seramik Örnekleri

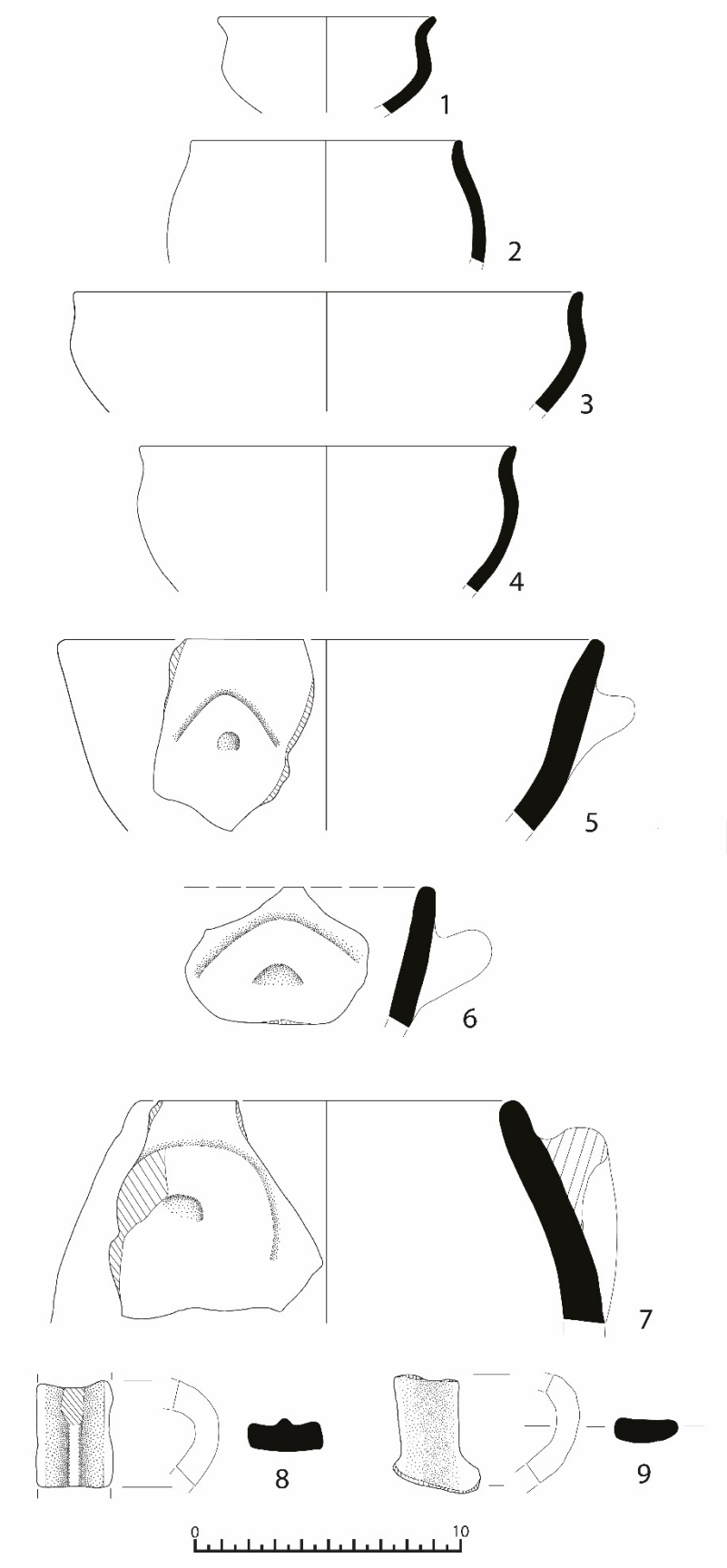
Levha 58c. Çukurhisar Höyük İTÇ 3 Seramik Örnekleri

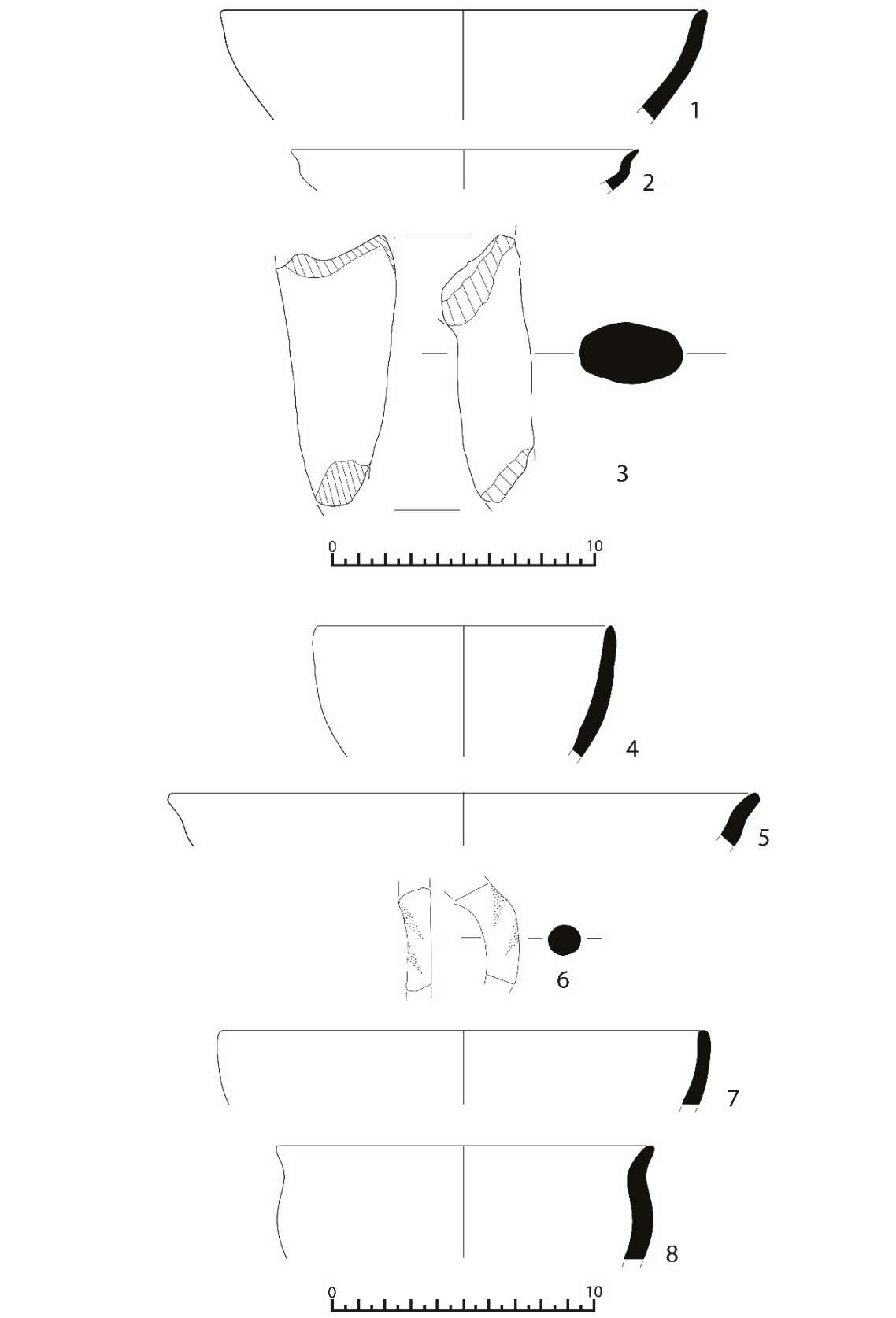
Levha 59. Uludere Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 1-6; **İTÇ 3:** 7.

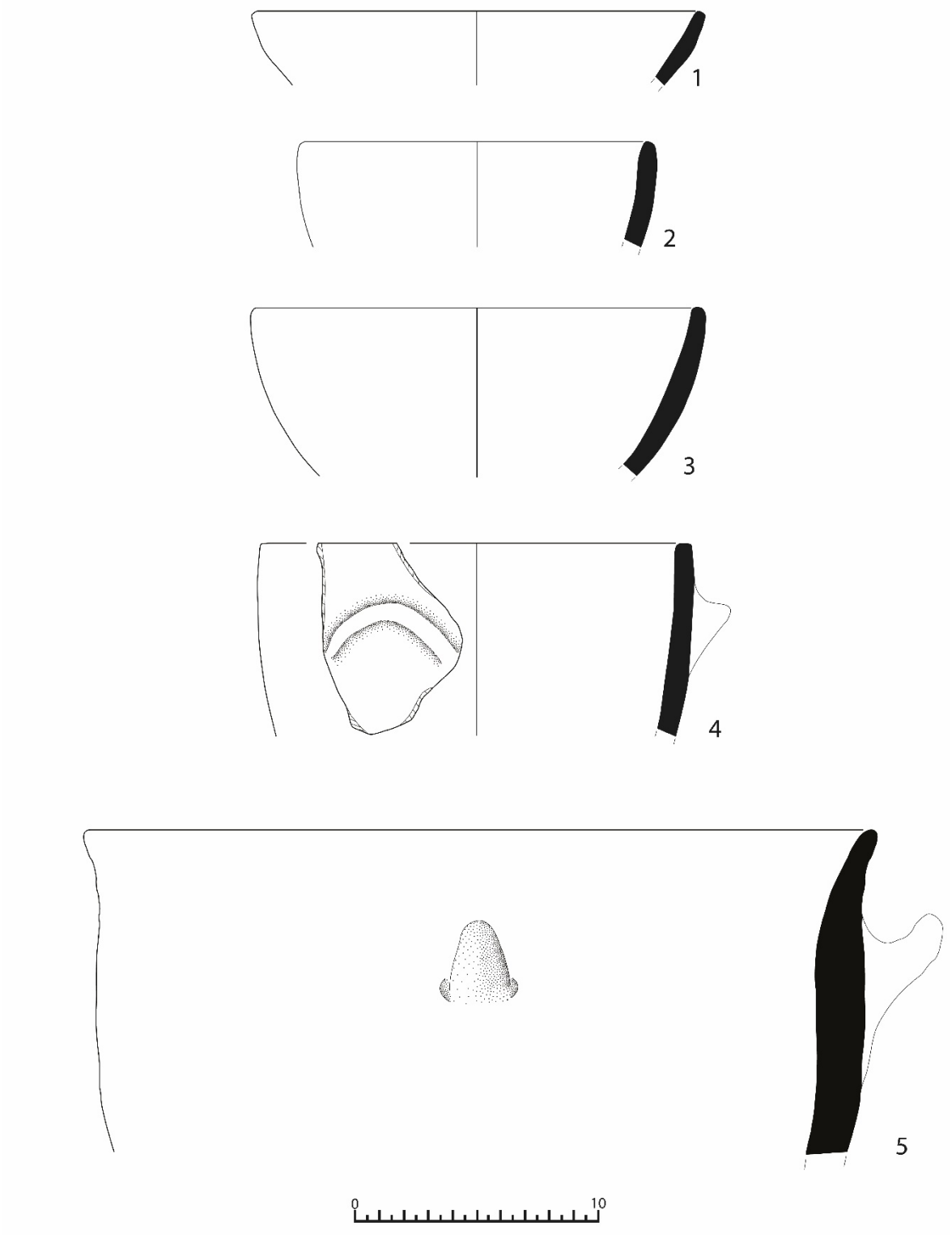
Levha 60a. Aşağıkartal Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 1:** 1, 2; **İTÇ 2:** 3-8.

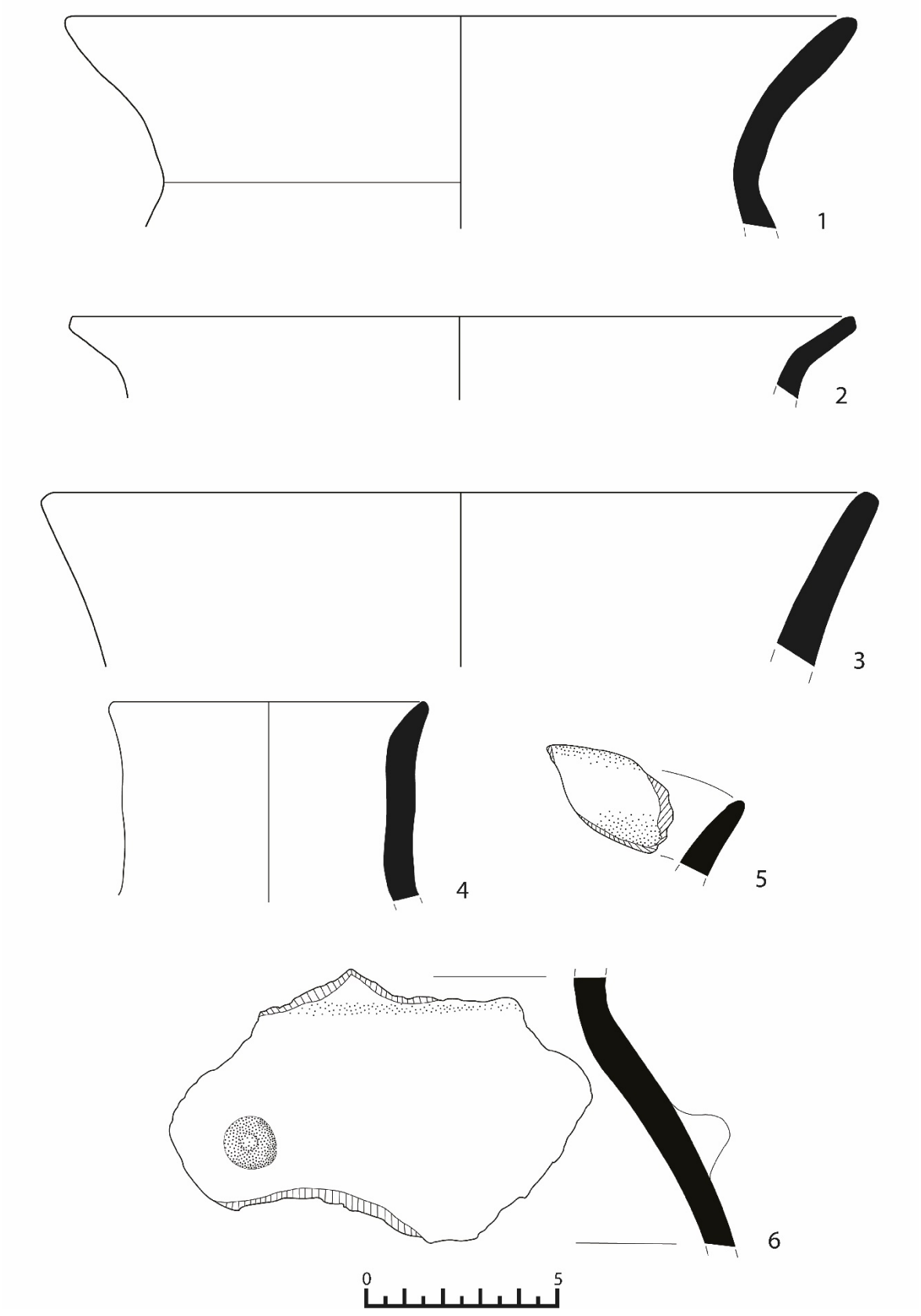
Levha 60b. Aşağıkartal Höyük İTÇ 2 Seramik Örnekleri

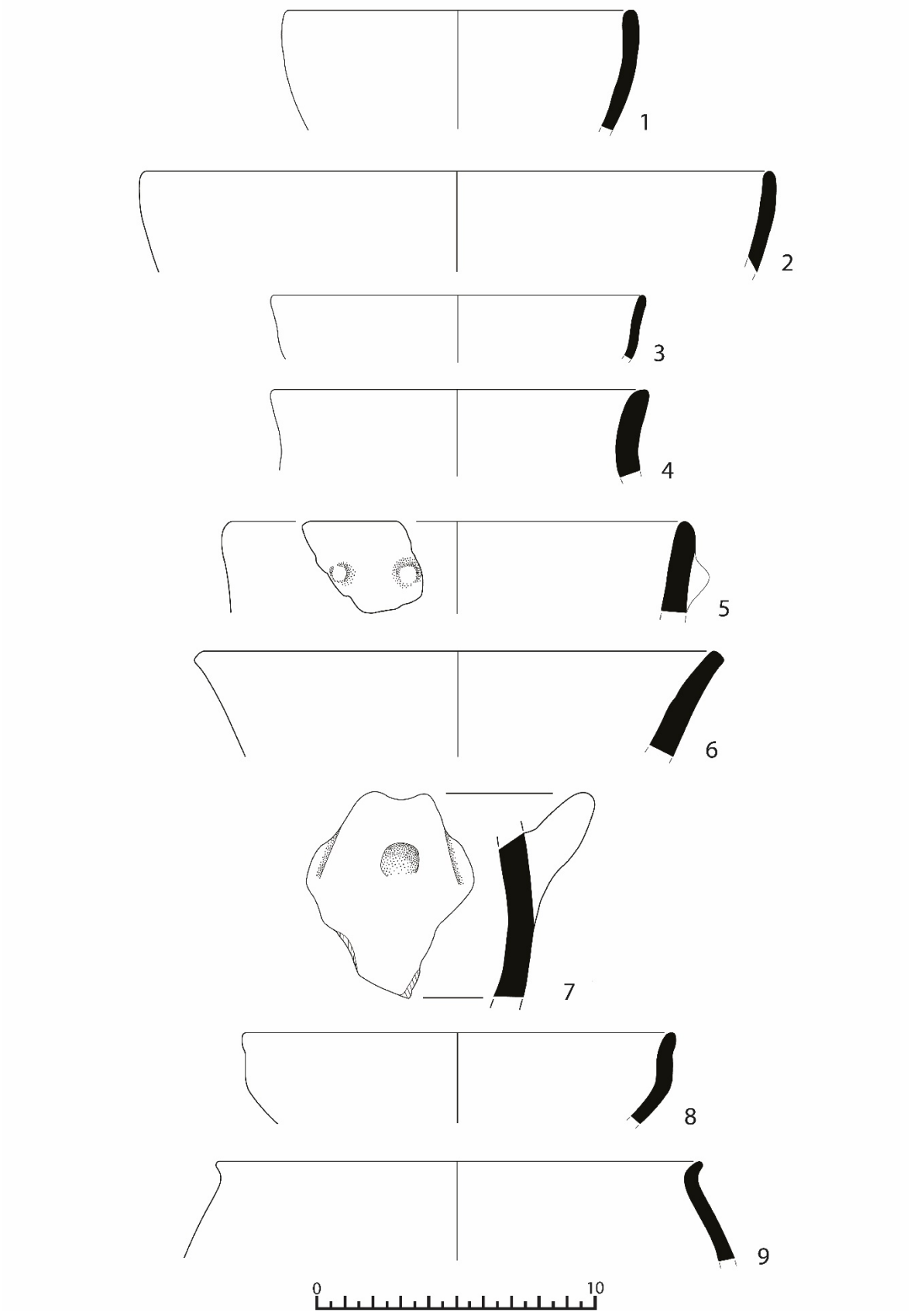
Levha 60c. Aşağıkartal Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 3:** 1-3; Nemli Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 4-6; **İTÇ 3:** 7, 8.

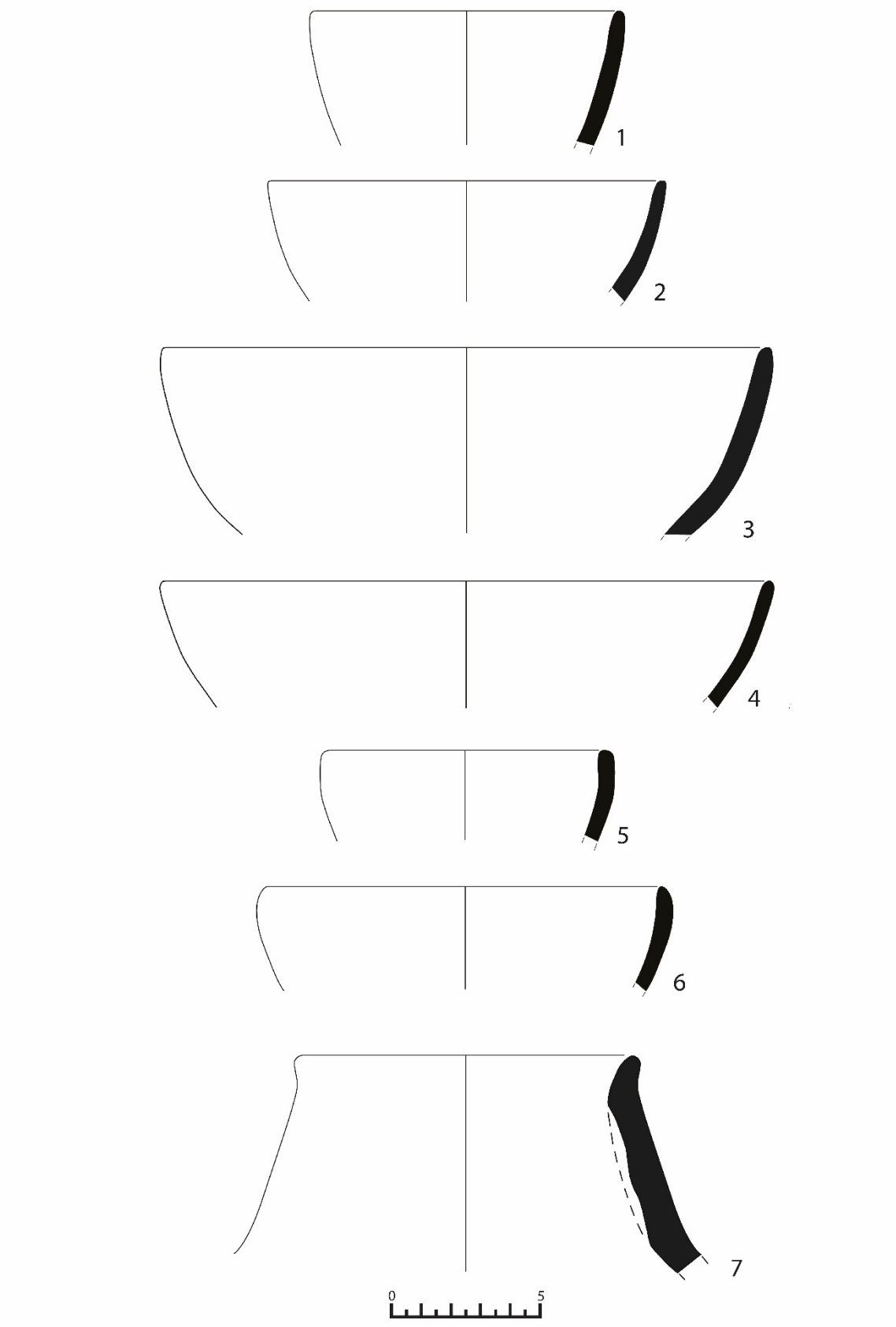
Levha 61a. Anadol Höyük İTÇ 1 Seramik Örnekleri

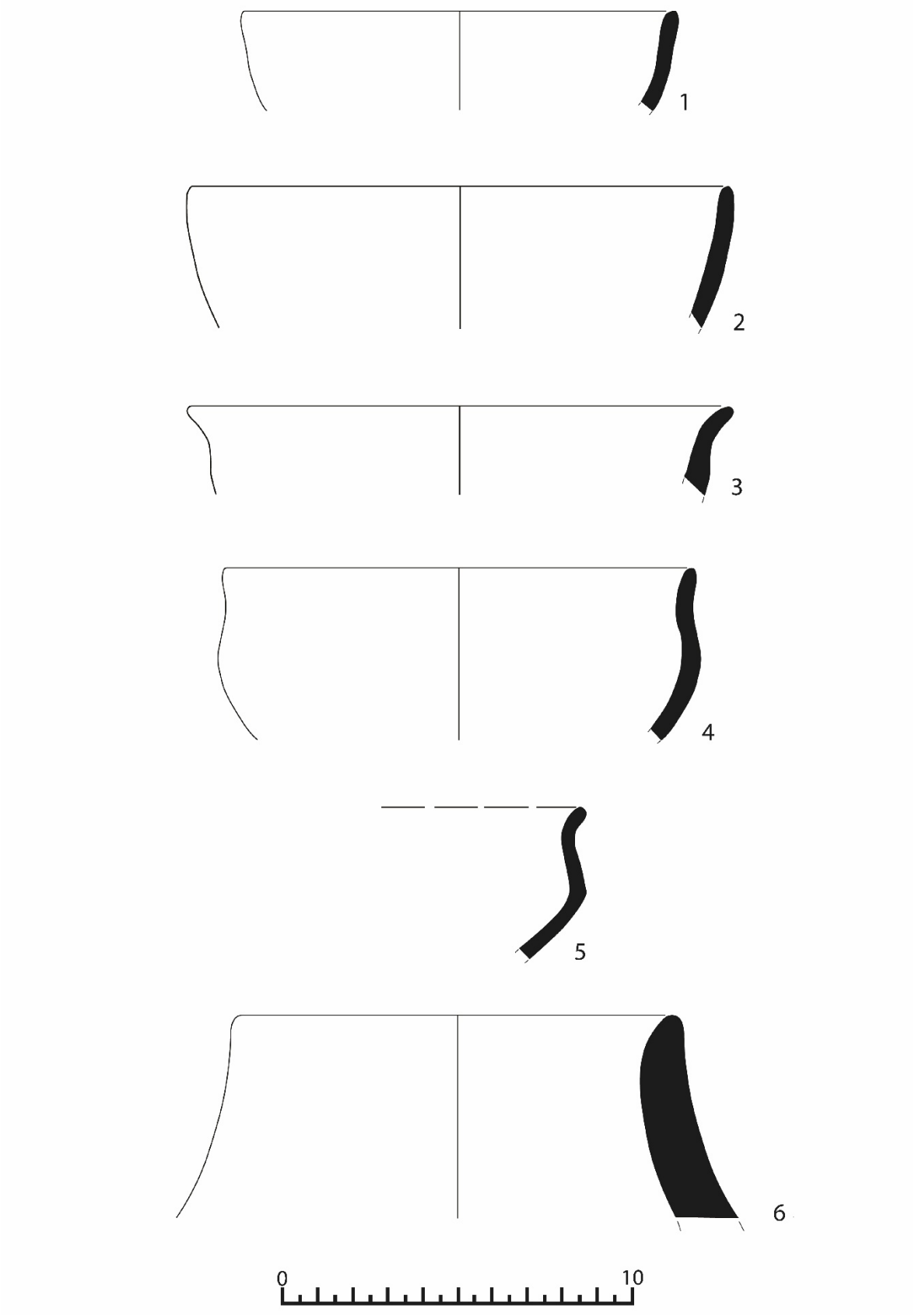
Levha 61b. Anadol Höyük İTÇ 1 Seramik Örnekleri

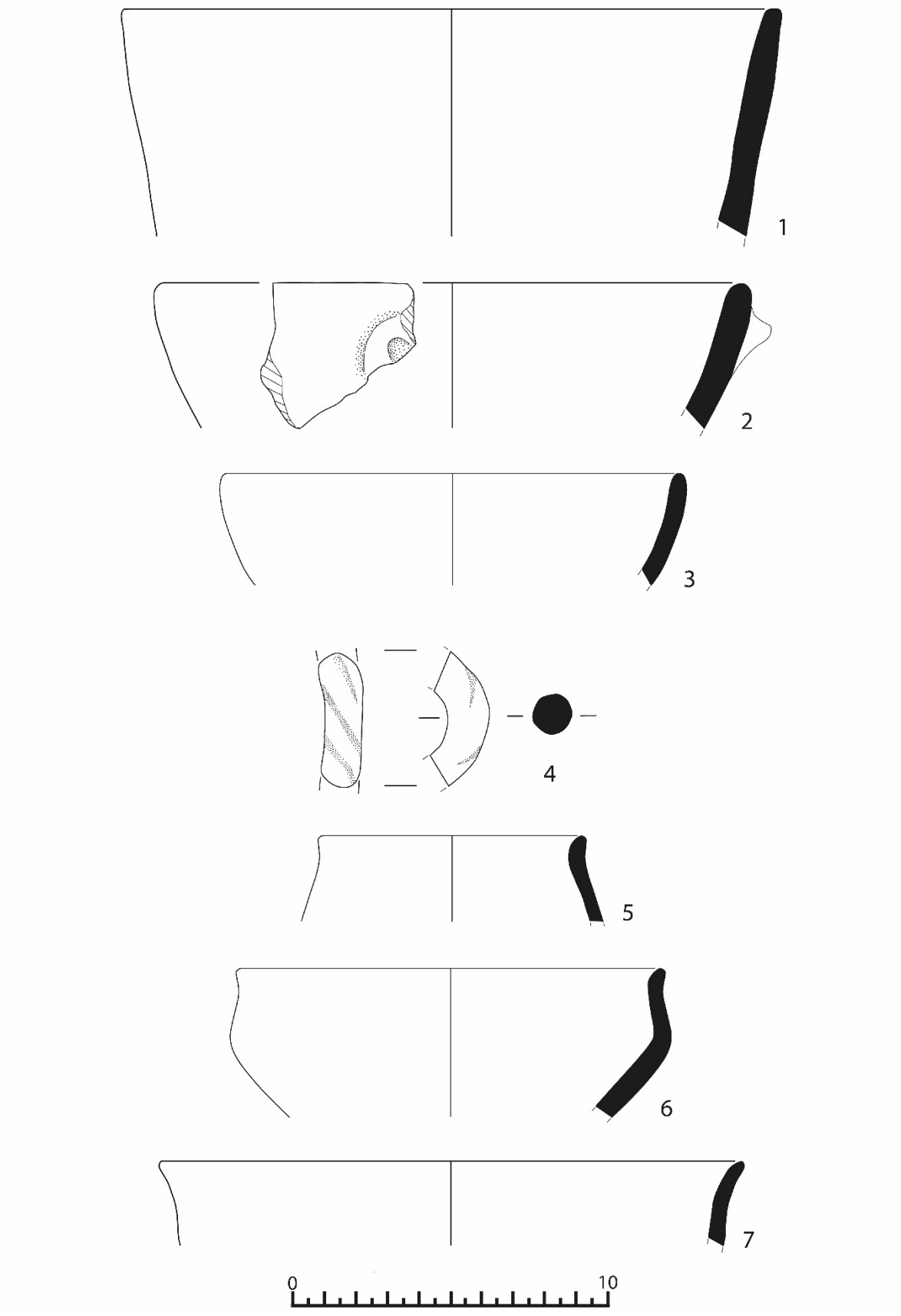
Levha 62. Kuştepe Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 1-7; **İTÇ 3:** 8, 9.

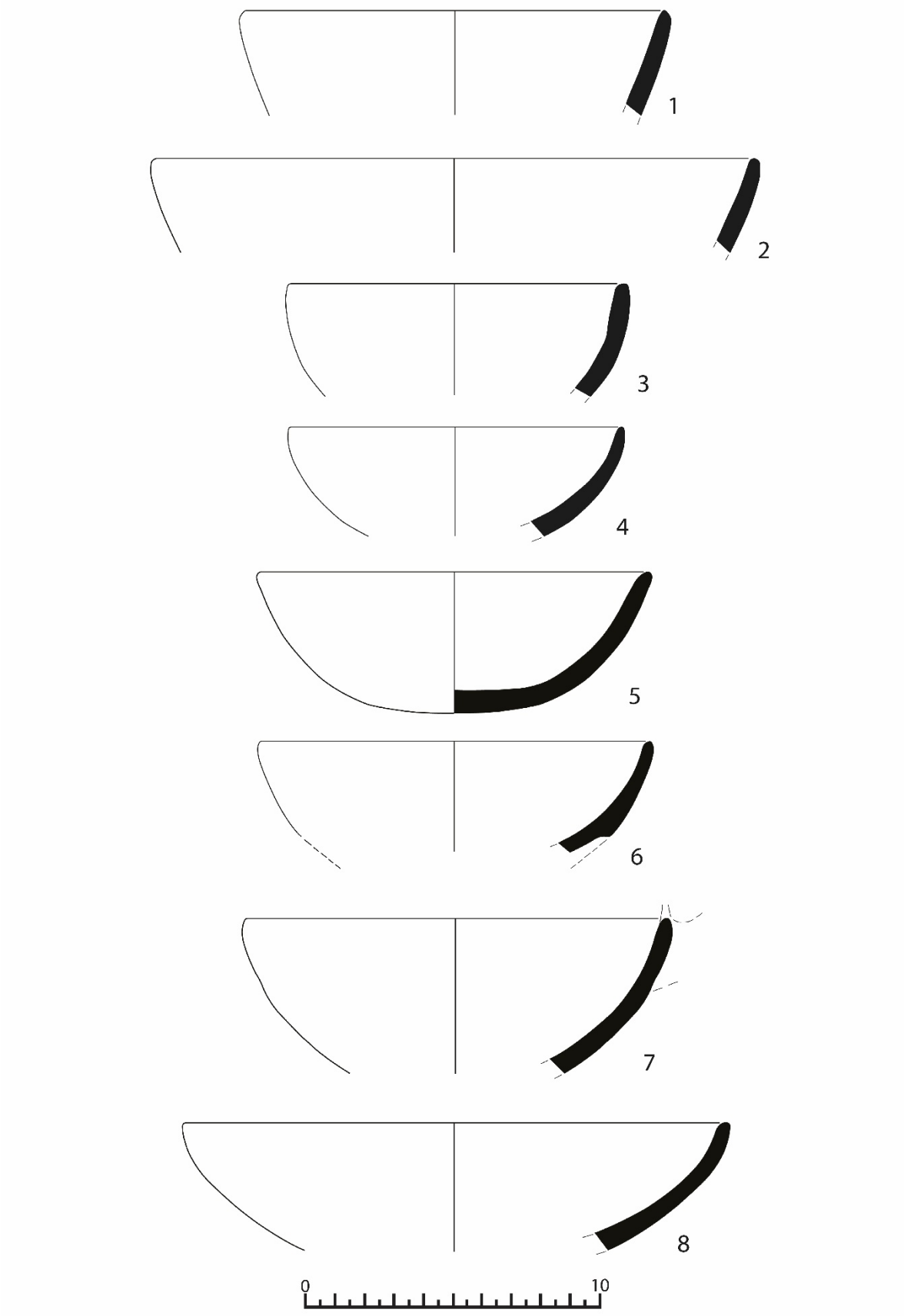
Levha 63. Turgutlar Höyük İTÇ 2 Seramik Örnekleri

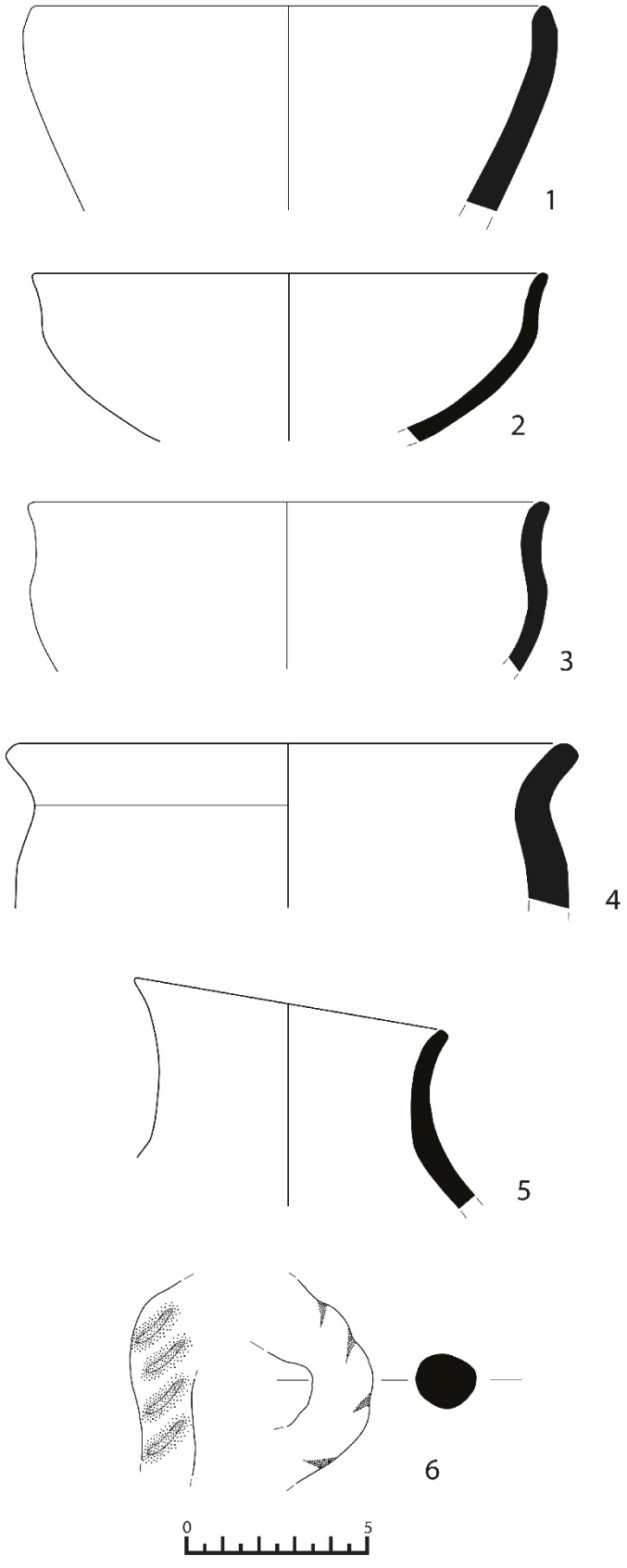
Levha 64. Boyacıoğlu Höyük İTÇ 2 Seramik Örnekleri

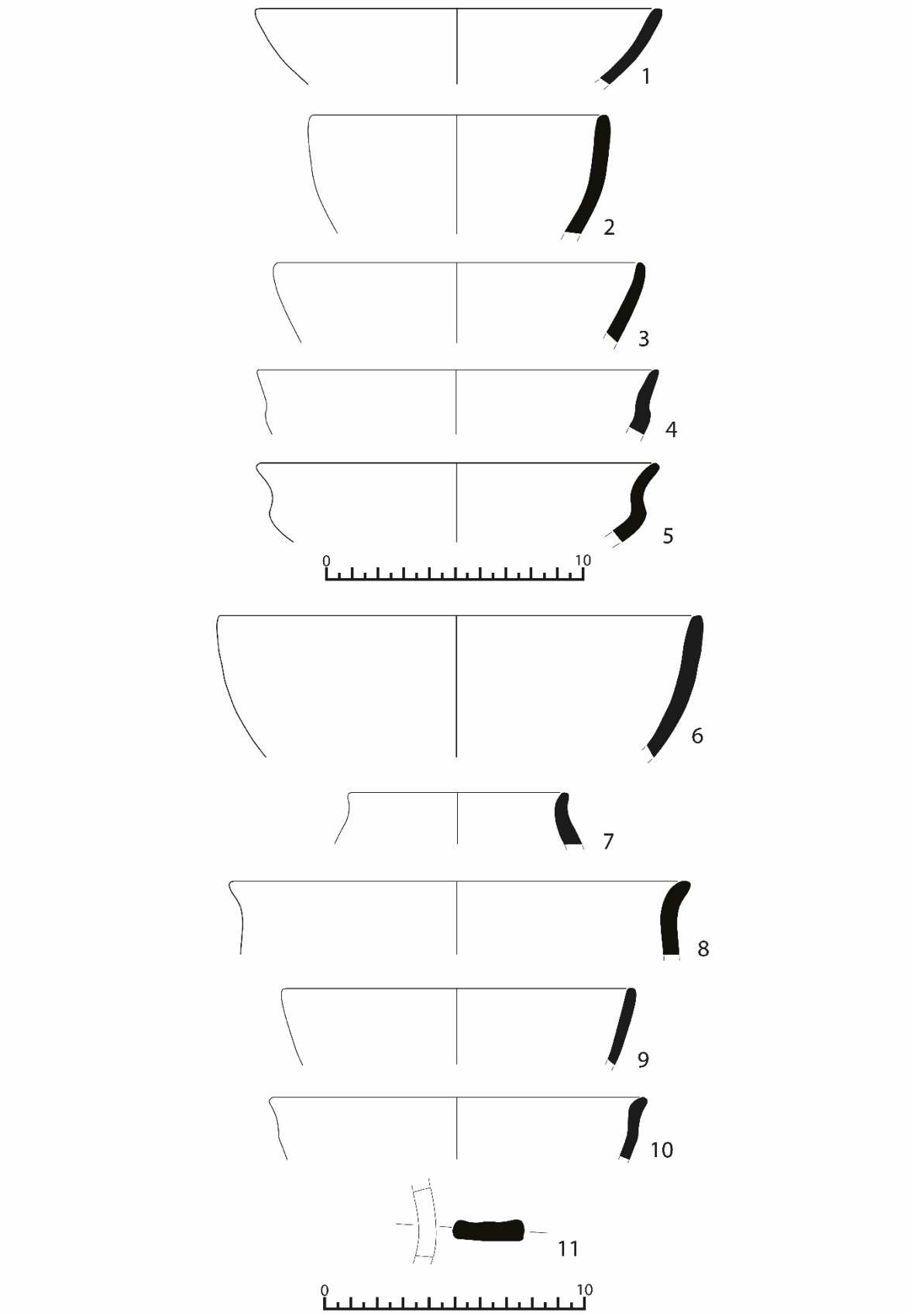
Levha 65. Aşağısöğütönü Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 1-4; **İTÇ 3:** 5-7.

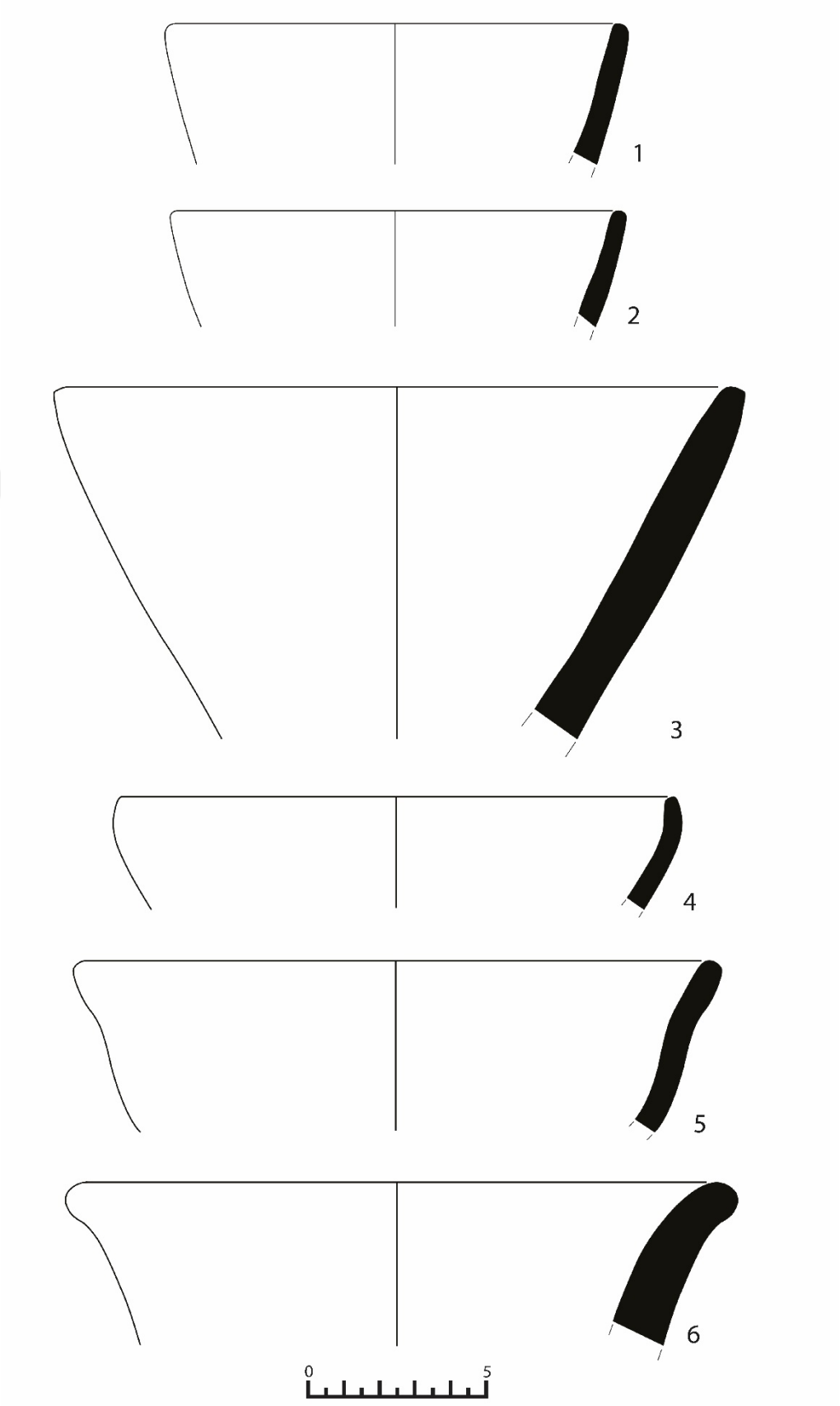
Levha 66a. Çoraklık Höyük İTÇ 2 Seramik Örnekleri

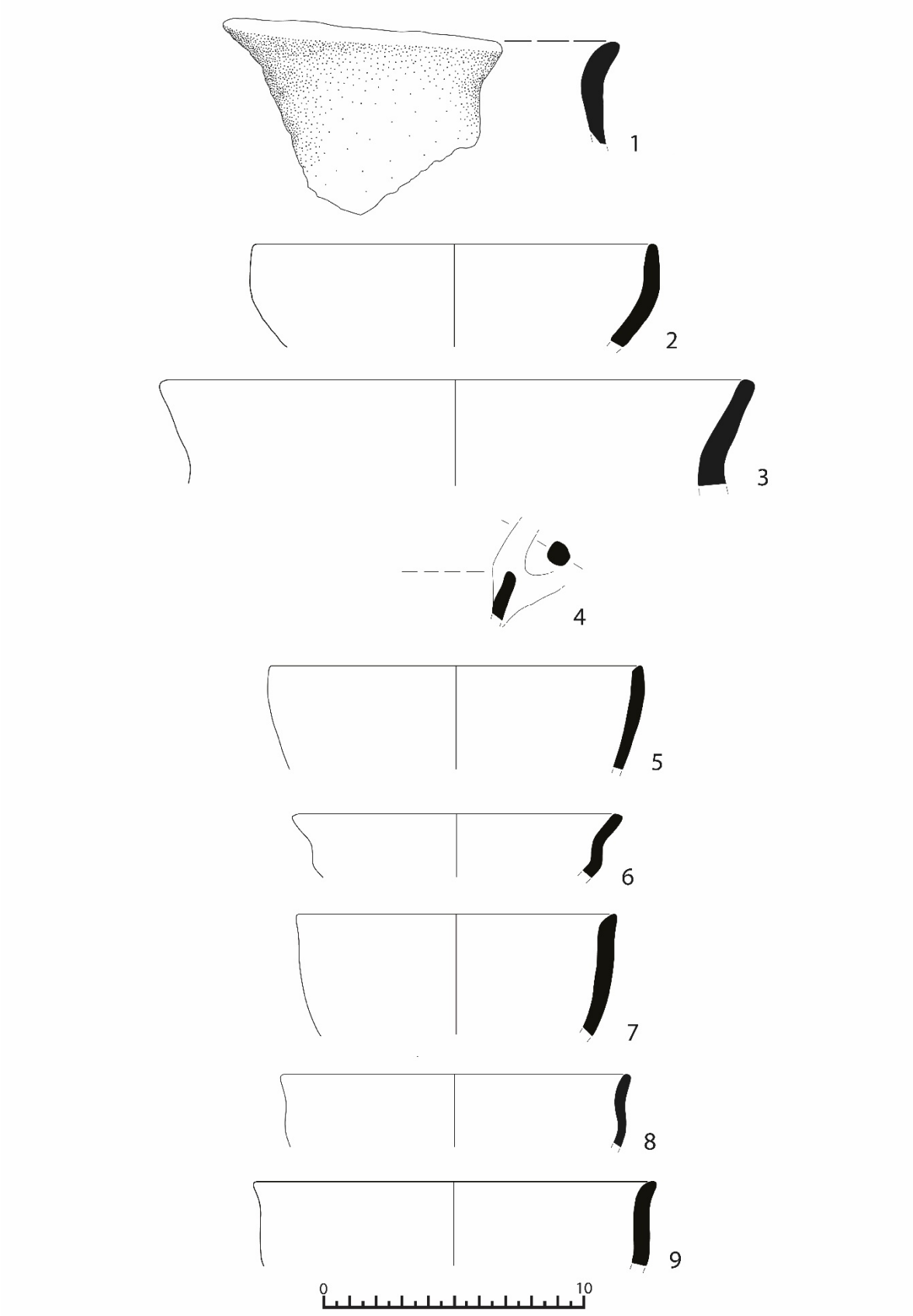
Levha 66b. Çoraklık Höyük İTÇ 2 Seramik Örnekleri

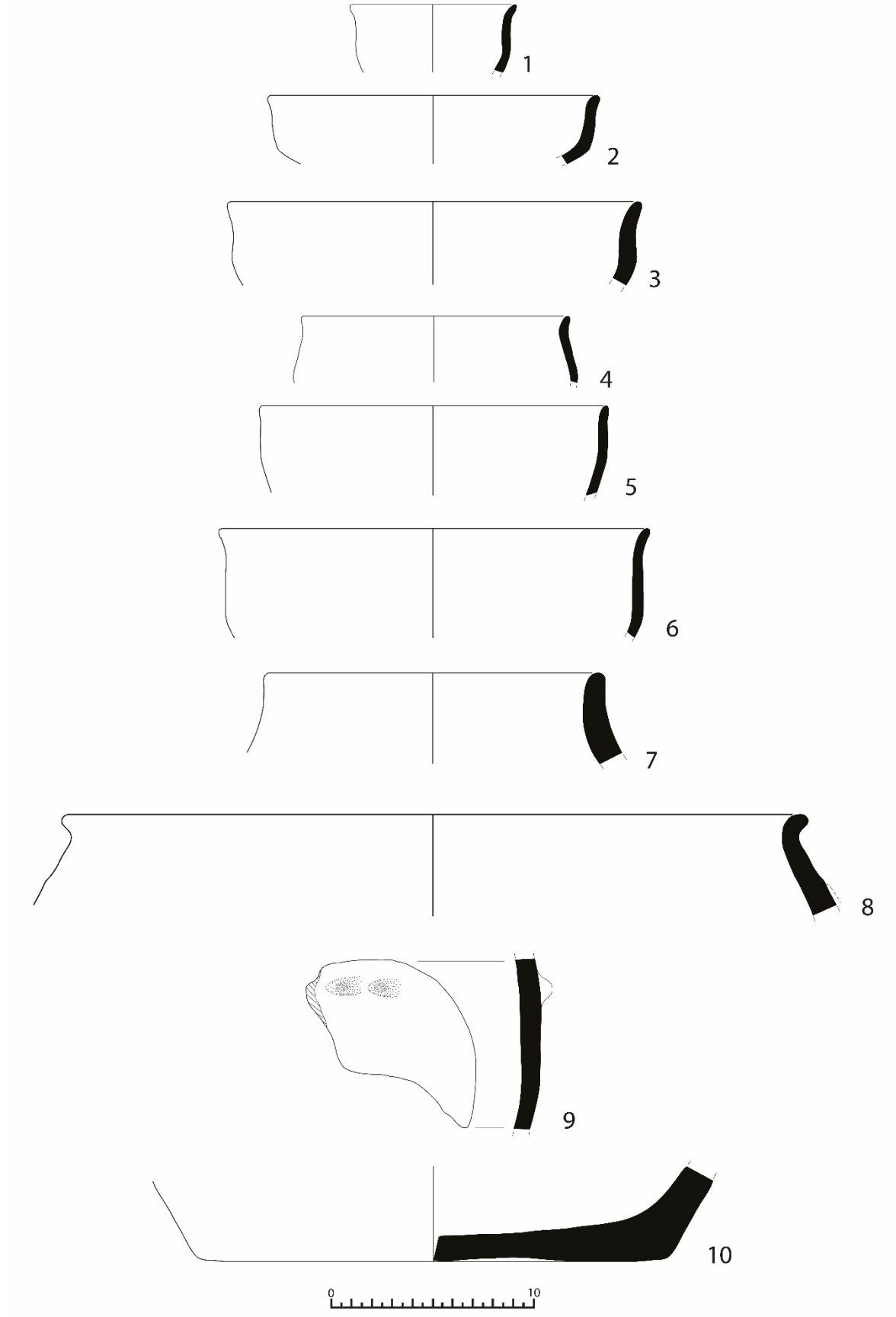
Levha 66c. Çoraklık Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 3:** 1-5.
Kumbağı Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 6-8; **İTÇ 3:** 9-11.

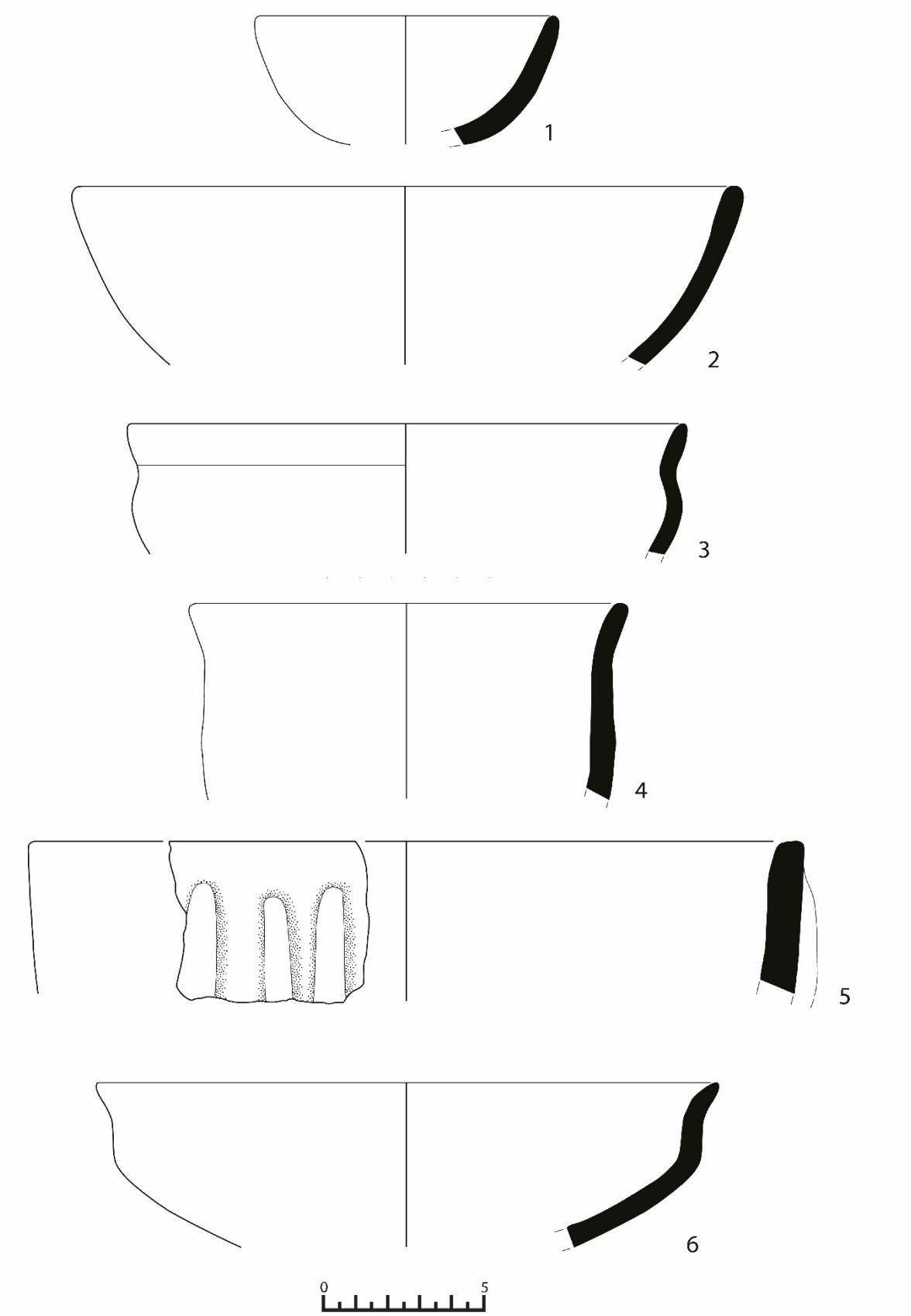
Levha 67. Yukarısöğütönü Höyük İTÇ 2 Seramik Örnekleri

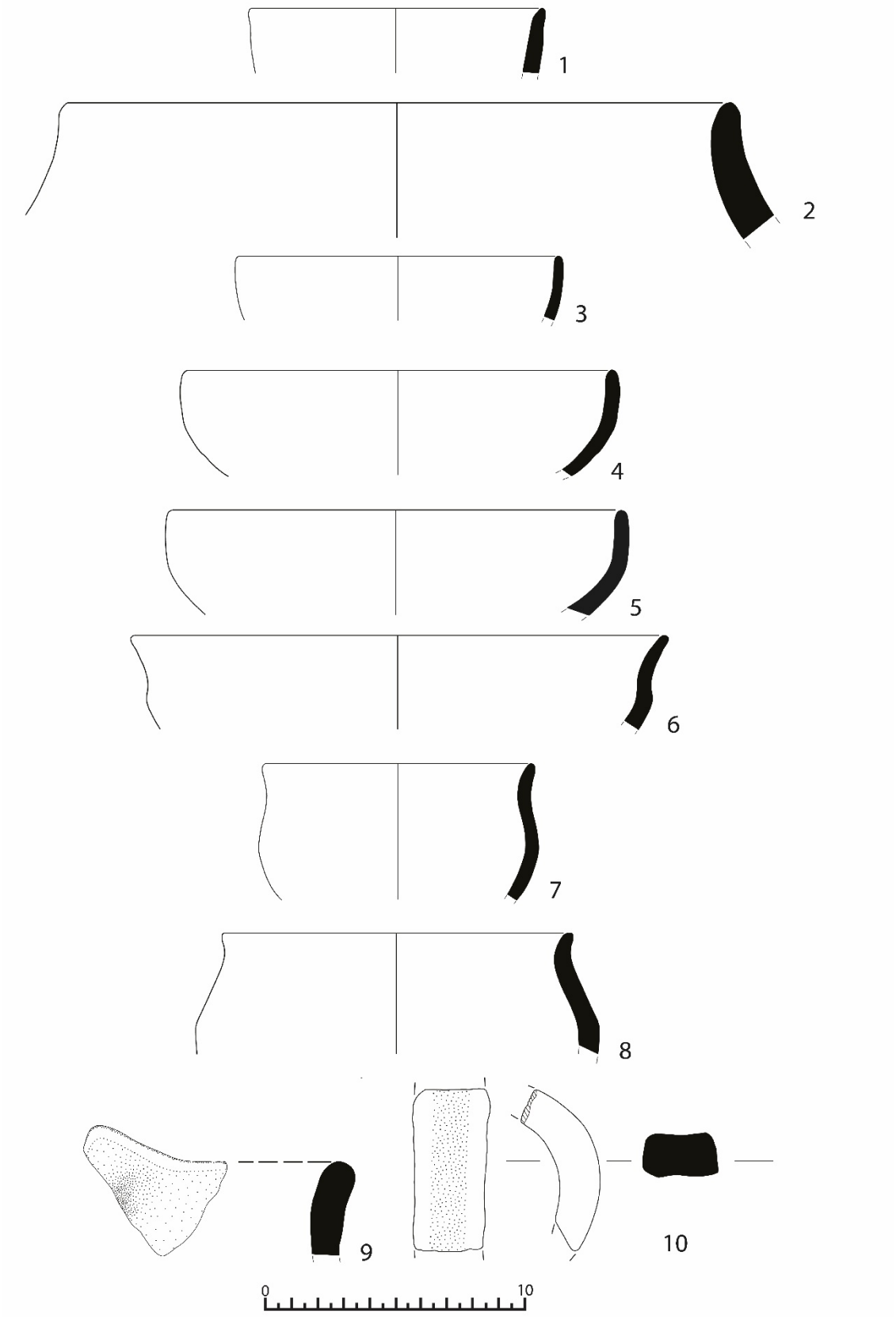
Levha 68. Yapağı Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 1:** 1; **İTÇ 2:** 2, 3; **İTÇ 3:** 4-9.

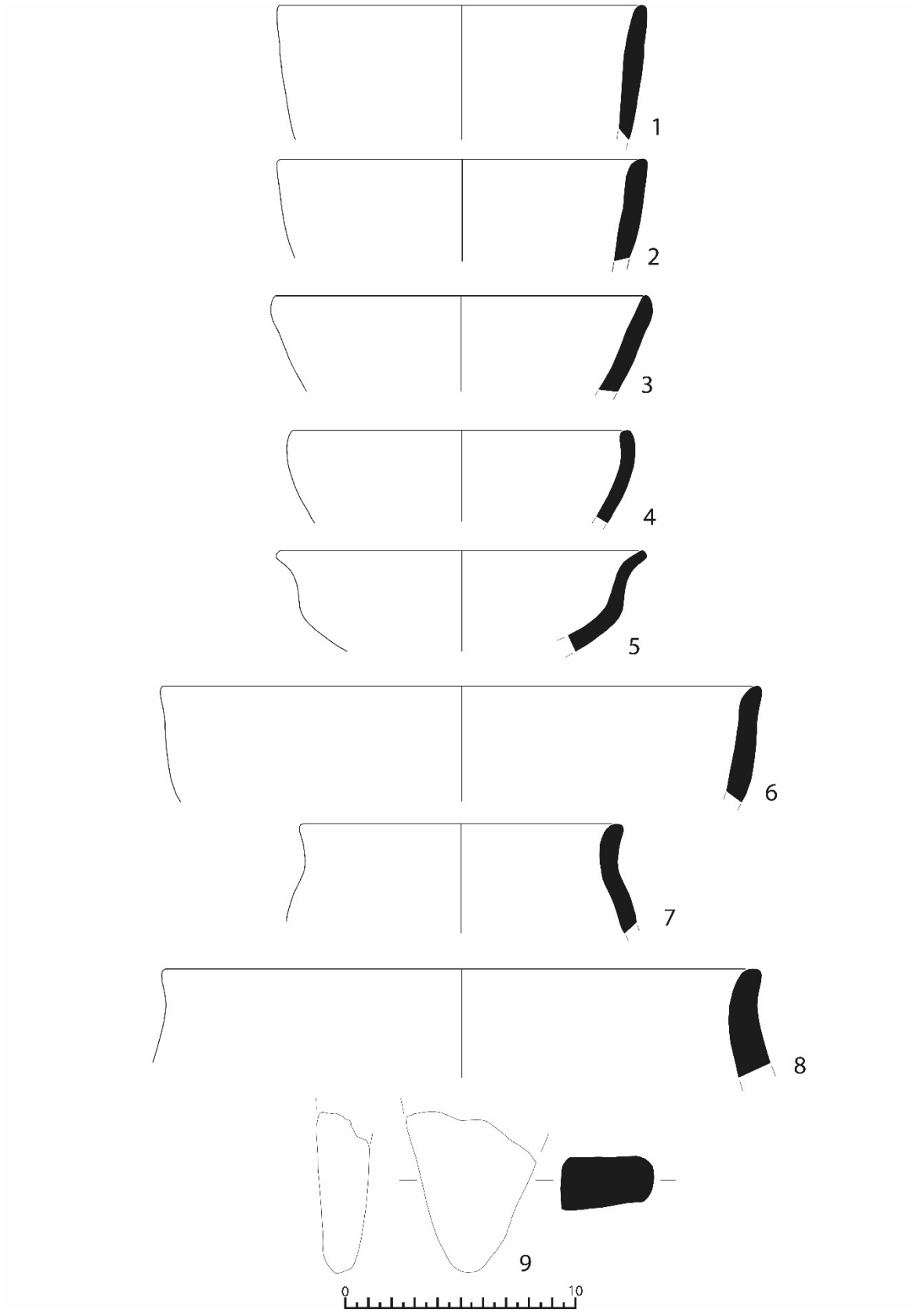
Levha 69. Elyamuk Höyük İTÇ 3 Seramik Örnekleri

Levha 70. Dudu Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 2:** 1-5; **İTÇ 3:** 6

Levha 71. Dutluca Höyük Seramik Örnekleri **İTÇ 1:** 1, 2; **İTÇ 2:** 3-10

Levha 72. Emirceoğlu Höyük İTÇ 2 Seramik Örnekleri